

D N.

CHRYSOSTOMI IAVELLI

CANAPICII ORDINIS
Prædicatorum, Theologi &
Philoſophi, in primis noſtræ ætatis eruditiſſimi

Quæſtiones in Ariſtotelis XI. Metaphyſices libros.

Cum Indice rerum & verborum copioſiſſimo.

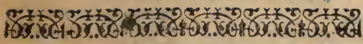
MORI ET NON

DVRARE

PERIRE

LVGDVNI,
APVD CAROLVM PESNOT.
M. D LXXVI.

QUAESTIONES PRIMI LIBRI.

1 SI ens vt ens absolute vel vniversalissime sumptum est subiectum in hac scientia metaphysicæ, hinc tria aguntur.

Primò declaratur titulus.

secundò adducuntur tres opiniones, ex quibus duæ relinquentur. & tertia sustinebitur.

Tertiò soluuntur quædam dubia, quæ solent verti inter Thomist.

2 Si metaphysic. subalternat sibi alias scientias, hic tria aguntur.

Primò ponuntur aliquæ distinctiones ex quibus apparet quid sit ꝓprie subalternari.

Secūdò ponūtur duæ conclusiones, ex quibus resoluitur totum quæsitum.

Tertiò soluuntur quædā dubia.

3 Quomodo hæc vera, omnes homines natura scire desiderant, in hac aguntur quatuor. 7

Primò quomodo sumitur ly natura.

Secundò distinguendum est de multiplici appetitu siue desiderio.

Tertiò ponuntur aliquæ cōclusiones responsiuæ.

Quartò soluuntur quædam dubia.

4 Si sensus visus est nobilior aliis, & si est magis causa scientiæ, & si desideramus ipsum præ aliis, hic quatuor agūtur. 9

Primò probatur, quod visus est nobilior cæteris sensibus.

Secundò quod per se magis facit scire.

Tertiò quod ipsum magis diligimus.

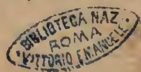
Quartò soluuntur quædam dubia.

5 Si in brutis est prudentia in hac ponuntur duæ viæ 11. In prima omnes concordant. In secunda discordari videtur Anton. Andræ. à Beato Thoma.

6 Si, & quomodo ex experimento fit ars & scientia, in hac [illegible] aguntur. 12

Primò ponuntur aliquæ distinctiones,

Secundò aliquæ conclusio-

Quæstiones tertij libri.

Quæstiones quarti libri.

Quæstio sexti libri.

Quarto

Secundo

Quæstiones octaui libri.

Si ex

Quæstiones noni libri.

Quartò

idest

gis commune quam numerus, hic tria aguntur. 293

Primò fit distinctio de numero:

secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.

Tertiò soluitur quoddam dubium.

16 Si omnia media sunt eiusdem generis cū extremis, hic tria aguntur. 294

Primò ponitur distinctio de medio;

Secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.

Tertiò soluuntur dubia.

17 Si media contrariorum componūtur ex extremis virtualiter vel formaliter hic tria aguntur. 295

Primò ponitur conclusio affirmatiua & probatur. 296

secundo soluūtur rationes. Pauli soncina & Ant. Andr. tenentes partem negatiuam.

Tertiò mouetur dubium cō tra conclusionem in se, & soluitur.

18 Si inter species cuiuscū que generis est vera contrarietas, præcipue in prædicamento substantiæ simi liter inter differentias, hic tria aguntur. 297

Primò ponitur distinctio de contrarietate.

secundò ponuntur duæ cō clusiones responsiuæ.

Tertiò soluuntur quædam dubia.

19 Si genus & species generis sunt eadem, aut diuersa genere vel eadem, aut diuersa specie, hic duo agūtur. 299

Primò ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.

secūdò soluuntur secunda dubia.

20 Si omnis contrarietas facit diuersitatem in speci hic tria aguntur. 300

Primò ponuntur distinctiones de contrarietate.

secundò conclusiones responsiuæ ponuntur.

Tertiò soluuntur quædam dubia.

21 Si corruptibile & incorruptibile differunt genere 302

Primò declaratur quid sit conuenire aut differre genere physico. & genere logico.

secundò ponuntur conclusiones responsiuæ.

Tertiò soluuntu rationes Iādun. contra B. Lho.

22 Si materia est principiū distinctionis secundum genus. hic duo aguntur. 303

Primò ponuntur quædam distinctiones de distinctione generum, & de materia.

secundò ponuntur conclusiones responsiuæ,

Quæst

Quaestiones duodecimo li.

1 SI metaphysicus habet considerare de substantia, hic duo aguntur. 306
Primò ponuntur duę cōclusiones.
secundò ponitur vnum notabile.
2 Quomodo philosophus intendit ens inquantum ens esse quoddam totum, hic quatuor aguntur. 309
Primò.declaratur triplex totum, in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subsequentes.
secundò ponitur conclusio philosophi, & formatur pro ea ad mentem B. Tho. & Themistij.
Tertiò ponitur expositio Comment.
Quartò ponuntur obiectiones Comment.contra Bea. Thom. Themistium & soluuntur.
3 si ad metaphysicum spectat probare substantias separatas essé, an ad physicum, hic quatuor aguntur 307
Primò præponuntur quædā distinctiones.
Secundò ponuntur conclusiones, responsiuæ.
Tertiò declaratur Beat.Thomā concordari cum Cōmentat.aliquando, & aliquando non, similiter cum Auic.
Quartò soluuntur rationes scoti, vbi discordat à nobis,
4 si omnes substantię separatæ sunt ponitur immobiles, hic duo aguntur. 310
Primò inuestigatur quid circa hic senserit philosophus & Commen.
secundò quid veritas habeat.
5 si datur creatio secundū philosophum & Cōmen. hic quatuor aguntur. 311
Primò ponitur distinctio de creatione.
Secundò conclusiones responsiuæ ad mentem philosophi.
Tertiò consideratur in hoc via Commen.
Quartò soluuntur dubia.
6 si ex text.16.potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibilem, hic tria aguntur. 313
Primò pertractatur in hoc text.philosophi.
secundò si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem.
Tertiò si posito quod sit forma & incorruptibilis possumus sustinere quod homo generat hominem.
7 si omnium rerum sunt eadem principia, hic duo aguntur. 315
Primò ponuntur duæ distinctiones

Explicit tabula quæſtionum metaphyſicalium quæ in hoc opere continentur, & ſunt numero 176.

XV

FRATRIS CHRISOSTOMI IAVELLI Canapici ordin. Prædica. Philosophiæ, & Theologiæ Doctoris, Quæstiones metaphysicales.

QVAESTIONES PRIMI LIBRI.

VONIAM primus liber versatur tantum circa recitationes & reprobationes sententiarum antiquorum de primis causis & principiis entiũ, ideo pertractabimus solùm illa quæsita, quæ fundamẽtũ habẽt in proœmio Arist. antè, quam pertractabimus illa duo quęsita famosa. Quorum primum est de subiecto huius scientiæ. Secundum est de subalternatione aliarum scientiarum huic scientiæ. Erunt igitur numero decem.

1 *Si ens vt ens absolutè & vniuersalissimè sumptum est subiectum in hac scientia.*

2 *Si metaphysica subalternat sibi alias scientias.*

3 *Quomodo hæc est vera, Omnes homines natura scire desiderant.*

4 *Si sensus visus, est nobilior aliis, & si est magis causa sciẽtia, & si desideramus ipsum præ aliis sensib.*

5 *Si in brutis est prudentia.*

6 *Quomodo ex experimẽto generatur ars & sciẽtia.*

7 *Si omnis actio est circa singulare.*

8 *Si obiectum sensus, est vniuersale vel singulare.*

9 *Si metaphysicus considerat omnium quidditates tantum in vniuersali, an etiam in singulari.*

10 *Si maximè vniuersalia sũt difficilima cognitione.*

Quaestio 1. Si ens vt ens absolutè & vniuersalissimè sumptum, est subiectum metaphysicæ.

IRCA hãc q̃onem, ante determinationem, aduerte duo. Primò hæc q̃o. hẽt fundamẽtũ in 4. lib. in text. 1. vbi inquit Aristot. Est autem quædã scientia, quæ speculatur ens inquãtũ ens. vbi Comment. dicit ꝙ prima pars 4. libri est in diffiniendo .i. determinãdo subiectũ huius artis. verũ quia ex 1. posterio. in omni sciẽtia de subiecto, præcognoscere oportet quid & quia ideò notitiã subiecti huius scientiæ extimamus necessariã, vt in primis immoremur circa ipsũ. Secũdò aduerte. ꝙ præsens q̃o proponẽda est sub tali ti. vtrũ ens inquãtũ ens simpliciter sumptũ sit subiectum primum primitate adæquationis in metaphysica.

Ad huius igitur quæsiti resolutionem, tria agẽda sunt. Primò declarabitur titul. Secundò adducentur tres opiniones ex quibus duæ relinquentur, & tertia sustinebitur. Tertiò soluentur quædam dubia, quæ solent verti inter Thomistas.

Igitur pro declaratione tit. aduerte primò, ꝙ ly inquãtũ pōt teneri reduplicatiuè, & specificatiuè. Reduplicatiuè tenetur, quãdo reduplicat rationem formalem termini cui apponitur: vt homo inquantum homo intelligit. idest homo sub ratione, qua homo intelligit. Si autem dicatur homo inquantum homo sentit, falsum est: quoniã non inquantum homo, sed inquãtum animal sentit, specificatiuè tenetur quãdo modificat terminum, cui apponitur: vt homo inquantum bipes ambulat. & vt specificat: non relinquit terminum, cui apponitur in sua ratione formali absolutè sumpta, sed restringit.

Aduerte secundò, ꝙ ly simpliciter. stat ꝑ non contractè. vt sit sensus. vtrum ens ratione, qua ens simpliciter. i. non contractum per aliquã diuisionẽ, sed vniuersalissimo modo sumptum, vt se extendit ad ens reale & rationis, ad ens per se & per accidens. ad ens finitum & infinitum, ad ens diuisum in x. prædicamenta, sit subiectum &c.

Aduerte tertiò circa ly primum primitate adæquationis: quoniã duplex primitas pōt assignari in subiecto sciẽtiæ. s. perfectionis & adæquationis, primitas perfectionis, dicit nobiliorem entitatẽ in aliquo cõsiderato in scientia, ꝙ excedit quodcunque aliud consideratum in illa sciẽtia, vt

vt cœlum est primum hac primitate in sciētia naturali. Primitas ad æquationis dicit præcisam æqualitatē subiecti ad scientiam, & econuersò, ita ꝙ omne consideratū in scientia. cadit sub ratione formali ipsius subiecti : & quicquid participat rationem formalem subiecti consideratur in illa scientia. est ergo titulus talis, vtrū ens sub ratione entis sumptum vniuersalissimè, sit subiectum adæquatū metaph. ita quòd nullum participans rationē entis subterfugiat considerationem metaphysicam, & metaphysicus nihil consideret, nisi ratione qua ens.

Posita declaratione tit. aduerte circa hoc quæsitum tres opiniones. Vna dicit, ꝙ ens nō est subiectū, sed genus substātiarum separatarū. & hāc opinionem aliqui attribuūt Cōmētatori, eo ꝙ in 1. physi. cōmen. vlt. arguens contra Auic. qui posuit ens inquantū ens subiectū huius scienti, sic dicit, Qui dicit, ꝙ 1. philosophia nititur probare entia separabilia esse, peccat. Genus enim entiū separatorū esse, nō demōstrat nisi in sciētia naturali. Hæc enim entia sunt subiectū primæ philosophiæ & impossibile est aliquā scientiā demōstrare suum subiectū esse sed cōcedit ipsum esse, aut quia est manifestū ꝑ se, aut quia probatū est in alia sciētia, vnde peccauit. Aui. qui dicit primū philosophū demōstrare primū principium esse. Hæc Cōmen. vltra authoritatē Cōmēta. tenētes hāc cōclusionē, sic arguunt ad eā, Totū negotiū metaphysicum videtur apud Arist. ordinari ad li. 12. in quo de separatis agit: cùm ergo tota hæc sciētia ad entiū abstractorum cognitionē ordinetur, vidētur huiusmodi separata esse, hîc subiectum. Præterea dicit Arist. in prologo huius sciētiæ, ꝙ hæc sciētia cōsiderat primas & vniuersales causas entium, & quod est maximè diuina & honoranda, quoniam est consideratiua diuinorum entium, & in lib. 6. text. 2. inquit, primò verò scilicet philosophia circa separabilia & immobilia &c. videtur ergo quòd entia separata sunt subiectum in hac scientia.

Sed hæc opinio falsò attribuitur Cōmenta. nā si sic esset, sibiipsi cōtradiceret, qm̄ in 3. lib. metaphy. cōmen. 64. & in 4. lib. cōmen. 1. & 12. li. cōmen. 1. etiā authoritate Alex. dicit, metaphy. esse de ente inquātū ens, & de his quæ cōsequuntur ens, nec obstat dictū suū allegatū in 1. phys. cōtra Auic. nō enim illic intēdit entia separata esse in hac sciētia subiectum adæquatum, primò, quia in eodem commen. præmiserat hanc scientiam esse de ente simpliciter, secundò, quia

loquitur de separatis in plurali,vna autē sciētia qualis est methaphy.debet esse vnius & non pluriū subiectorū. Intēdit ergo cū dicit,ꝙ sunt subiectū, ꝙ sunt principaliores & perfectiores partes sui adæquati subiecti, quod est ens,& hoc sufficiebat Cōmēt.Cōtra Aui.Opinatur enim Commēt.ꝙ sicut nulla sciētia probat suū subiectū adæquatū esse sic nec probat suas principales partes. Quod autē dicit hæc opinio,totū negotiū metaphysicū ordinari ad cognitionē entiū separatorū:non concludit intentum,nam hoc admisso aliud non probat,nisi quod ens separatum,est primum subiectū,primitate perfectionis,idē concludunt dicta allegata Arist.in procemio,& in lib. 6. huius scientiæ,nos autē quærimus de subiecto adęquato quod necesse est esse vniuersale consideratum,& hoc, vt sustinebimus infra,est ens inquantum ens cum proprietatibus suis conuertibilibus & disiunctis.

Secunda opinio est,quæ tenet subiectū huius sciētiæ esse ens,nō quidē simpliciter sumptū, sed ens reale finitū diuisum in x.prædicamenta,quod solet dici ens prædicamentale,& hāc opinionē sequitur Dominicus Flandrēsis in quæstionibus suis metaphysicalibus,& dicit eā esse ad mētē B.Tho.& quonia peritiores Thomistæ reputant id esse falsum,ideo adducam rationes suas,& soluā:sed prius aduerte,ꝙ aliqui tenent hanc opinionem,esse etiam ad mentem commentato.Quod tamen patet esse falsum inspectis principiis Commenta:Certum est enim,vt allegatam est in 1.physi.commen.vlt.ꝙ metaphysicus cōsiderat entia abstracta,quæ tamen apud comment. non sunt in prædicamento substātiæ, quoniam arbitratur sola corruptibilia reponi in prædicamento.Præterea,entia abstracta apud Commenta.non componuntur ex potentia & actu sed sunt purus actus,vt declarabitur de intentione sua in lib.12.Hæc autem opinio dicit, ꝙ substantia prædicamentalis componitur ex potentia & actu.ergo non est ad mētem Commenta.Quandum igitur ad rationes Flandrensis aduerte quod modicæ sunt efficaciæ:& sunt istæ.

Prima,subiectum in metapysica,est illud cuius principia & causas quærimus.Sed in ea quærimus principia & causas solius entis prædicamentalis,eo quod ens vt ens, non habent principia & causas,aliter omne ens haberet principium, & sic nō esset deuēnire ad primū ens cuius oppsitum demonstrabitur in lib.12.

Respondeo,

Respondeo, negatur minor, nam manifestabitur in lib. 6. quomodo hæc propositio est vera, ens vt ens habent principia, & declarabitur tam de principiis cōplexis, quam incomplexis, & tu sustine donec in lib. 6. resoluamus, quæ illic formabuntur quæsita.

Secunda, si ens commune Deo & creaturis, est subiectū in hac scientia, pari ratione, ens commune enti reali, & enti rationis, quoniam vtrunque sub ente, vt ens est, continetur, & tamen hoc est falsum, quoniam logica tantum cōsiderat de ente rationis, cum sit subiectum in ea, & quoniam Ari. in li. 6. excludet ipsum à metaph.

Respondeo, negatur consequentia, non enim est eadem ratio, quoniā cùm metaphysica, sit scientia realissima, conuenit ei subiectū reale, ens autem cōmune enti reali & enti rationis, non est quid reale, sed ab vtroque abstrahit.

Tertia, omnes cōditiones subiecti adæquati, ita possunt attribui enti prædicamentali, sicut enti communi Deo & creaturæ, ergo &c.

Respōdeo, negatur antecedēs, quod nec ipse probat, falsitas autē eius cōstat ex hoc, quoniam ens prædicamētale nō adæquat consideratione metaphysici, considerat enim de passionibus entis, vt declarabitur in lib. 4. quæ non conuertuntur cum ente prædicamentali, imò præcedunt ens diuisum in x. prædicamenta, vt declarabitur in lib. 4.

Tertia opinio, quam reputamus ad mentem Arist. & Cómen. & Auic. in 1. suæ metaphysic. & Algazellis. & domini Alber. & B. Tho. & Scoti est hæc, Ens reale per se cōmune finito & infinito. idest creato & increato, est subiectū adæquatum in hac scientia. Declaro primò titulum, deinde probo conclusionem, dicitur ens reale, ad differentiam entis communis enti reali & rationis, quoniā vt sic in nulla sciētia est subiectum, nullam enim dicit vnitatem, sed tātū vnitatem vocis, ens autem reale dicit vnitatem vniuocationis, secundum Scotum, vel analogiæ, secundū B. Tho. & propterea, potest esse subiectum in metaphysica, sicut & in logica subiectum est ens rationis, quod Ari. in lib. 6. tex. 8. dicit prætermittendū à metaphy. vbi dicit Cōmen. vtrūque scilicet ens per accidens & ens verū numeratur in genere entis diminuti, & ideo perscrutādum est de ente perfecto, quod est ens extra animam. hæc Commentator.

Nec obstat ꝙ dicit philosophus in 4. li. tex. 5. ꝙ metaphy. & logicus loquūtur de omnibus, & sic cōueniunt in ente,

vbi & Cōmen.ait,quòd côueniunt in subiecto.illud enim intelligendum est de subiecto materialiter,& nō formaliter sumpto.nā alia ratione considerat metaphysi. de ente & de quolibet ente,& alia ratione logicus, metaphysicus quidē scrutatur verā entitatē cuiuslibet entis, vt entitas est logicus autem ideò considerat de omnibus, prout cuilibet enti attribuit aliqua ex intentionibus secundis,vel cō siderat de omnibus,procedendo ex aliquibus cōmunibus; metaph.autē procedendo ex propriis, & ideò discursus metaphys.scientiam generat,logicus autē opinionē tantū:loquendo ergo de subiecto adæquato,& secundum suā rationē formalē non côueniunt metaph.& logicus,& tu aduerte,quòd aliqui breuis respōdētes dicunt Arist.& Cōmēt.intelligere de subiecto cōmunissimo,& nō de adæquato,sed id nō videtur cōsonum,quoniā Arist.in 1.tex.eiusdē libri, iā proposuerat q̄ est aliqua sciētia,quæ speculatur ens inquātum ens,& secundū Cōmēt.illic agit de subiecto proprio huius artis,vt distinguitur à subiectis aliarū sciētiarū,ergo côtinuādo tex.philosophi,rationabile est,quòd in sensu eodē loquatur de subiecto in text.5.Ideo tu tene primā responsionem,quæ etiā consonat B.Tho.illic exponēti.

Dicitur ens reale per se,quoniā Arist.in lib. 6.in text.8. excludit ens per accidēs,de quo probat illic Arist.quòd nō potest sciri,sicut nec ens fortuitum,vnde in fine sexti libri, quasi purificans subiectum huius sciētiæ inquit.Quapropter dimittantur scilicet ens per accidens,& ens verum, vbi cōmenta.inquit,dimittamus ergo perscrutari ens per accidens,& ens quod est in anima,quoniam vtrunque numeratur in genere entis diminuti,& ideò perscrutandum est de ente perfecto,quod est ens extra animam.

Dicitur commune enti finito & infinito,quod tu nōn intelliges quātitatiuè,sed essentialiter, quod exponitur per creatum & increatum ,siue per productum & improductum,quoniam (vt rationes pro conclusione probabunt) metaphysicus non solùm versatur circa ens prædicamentale,sed circa ens reale,prout verificatur de quolibet ente reali per se.constat autem quòd non solùm ens finitum, est ens reale per se,sed & infinitum,vt Deus,est ens reale per se,imò realissimum,cum sit perfectissimum.

Sed dices ergo tu tenes ly inquantum specificatiuè,& sic coincidis cum opinione secunda.

Respondeò,non inconuenit specificare ly ens nō tamē sicut-

cut secunda opinio, nam illa contrahit ens ad x. prædicaměta, quæ dicũt speciales modos essendi, vt declarauimus in trac. de transcendentibus: nos autem non sic contrahimus, sed relinquimus ipsum in sua maxima vniuersalitate tractum ad ens reale per se, quod est longè maioris ambitus, quàm ens prædicamentale, vnde pro nostra opinione, sic formetur conclusio, ens reale per se inquantum tale, est subiectum in hac scientia.

Sic declaratam cõclusionem probamus duplici ratione, primò sic, Illud est subiectũ in metaphysi. cuius passiones primò & per se conuenientes ei considerantur in metaph. Hæc patet, quoniam est conditio requisita in subiecto cuiuslibet scientiæ, sed entis realis per se passiones primò & per se ei conuenientes considerantur in metaphy. Hæc patet quoniam, vt declarabitur in 4. lib. passiones primò & se entis, sunt transcendentia, & actus & potentia, & finitum, & infinitum entitatiuè. & istæ considerantur in metaphysic. vt patet in lib. 4. & 9. & 10. ergo &c.

Sed aduerte, quòd Flandrensis conatur hanc rationem soluere: dicens, quod metaphysi. non considerat passiones entis, nisi vt diuiditur in x. prædicamenta, similiter nec ipsum ens, cuius signum dicit esse, quod philosophus in lib. 5. in cap. de ente. diuidit ens quod posuerat in 4. lib. subiectum metaphy. in x. prædicamenta.

Sed hæc respõsio rudis est, quoniã philosophus in lib. 4. tex 1. dixit, ꝙ est quædã sciẽtia, quæ speculatur ens inquantum ens. & quæ huic insunt secũdum se, exẽplificans autem in tex. 3. de his quæ per se insunt enti, nominat vnum, & infrà nominat species vnius, & dicit ad eãdem scientiã pertinere cõsiderare de ente & vno, sed vnum & alia transcendentia nõ consequuntur per se, sumendo per se cõuertibiliter ens prædicamentale: imò ens reale. Aliquod enim est ens & vnum & bonum, & verum quod tamẽ nõ est in prædicamento, puta prima causa. falsum est etiam, ꝙ philosophus in 5. lib. c. de ente, diuidat ens solũ in x. prædicamẽta. quoniã in eod. c. diuidit per potentiã & actũ & constat ꝙ vtranque diuisionem prosequitur, eam quidem quæ est in x. prædicamen. in lib. 7. & 8. relinquãm autẽ in li. 9. Stat igitur ratio adducta pro conclusione in robore suo.

Secundò sic arguitur, cùm ens inquantũ ens habeat passiones de ipso demõstrabiles, vt declarabitur in 4. li. est verè scibile: ergo in aliqua sciẽtia debet esse subiectũ, non in

physica,nec in meta,quoniā vt inquit Arist.in 4.li. text.1. cū sint scientiæ particulares,partē entis cōsiderant.si ergo non est subiectū in hac sciētia:oportet dare aliā sciētiā vniuersalē,distinctā ab hac scientia, quod est falsum: qm̄ tunc essent 4.philosophiæ speculatiuæ. ꝙ est contra Arist.in li.6.tex.2 & illa quarta esset prima & vniuersalis scientia:qm̄ esset de primo & vniuersalissimo subiecto,ex consequenti falso attribuisset Arist. huic scientiæ nomen primæ philosophiæ,& nomen sapientiæ,cùm igitur hæc sit apud Arist.prima philosophia, eius est de ente inquantū ens speculari,& non solum de ente prædicamentali.

Probata conclusione,aduerte quod inter Thomistas est discrepantia : quoniam aliqui tenent cum Flandrensi, aliqui autem cum tertia opinione, quā credo esse ad mētem B.Tho.Qui tenent cum Flandrensi,fundant se super duo dicta B. Tho.

Primū est sup Boëtiū de tri.in q.qua q̄rit,de distīctione sciētiarū speculatiuarū,illic sic dicit.theolog. siue sciētia diuina est duplex,vna in qua cōsiderāt res diuinæ nō tanq̄ subiectū sciæ:sed tāq̄ principia subiecti, & talis est theologia,q̄ philosophi ꝓsequūtur,q̄ alio noīe metaphy. dicitur. alia verò,quæ res diuinas cōsiderat ꝓpter seipsas,vt subiectū sciētiæ,& hæc est theologia,q̄ sacra scriptura dicit Theolo. ergo philosophica determinat de separatis,sicut de principiis subiecti.Theologia verò sacræ scripturę cōsiderat de separatis,vt de subiecto.Hæc B.Tho. Tunc isti sic arguūt,Principia subiecti nō cōtinēt sub subiecto, aliter causa cōtineret sub suo effectu secundum B.Thom. substantiæ separatæ considerant à metaphysico, vt principia entis:quod est subiectum in metaphysi. ergo nō cōtinent sub subiecto metaphysi.tex .consequenti ens reale per se acceptum in sua maxima vniuersalitate,nō est subiectum in hac scientia.

Secūdū dictū B Tho est in ꝓlogo,quē ꝓponit in principio metaph.vbi circa fi.sic inq̄t,ex quo apparet ꝙ quāuis ista sciētia,ꝓdicta tria cōsideret,non cōsiderat quodlibet eorū vt subiectū, sed ipsum solum ens commune. Hoc .n.est subiectū in sciētia, cuius causas & passiones quærimus,non autē ipse causæ generalis quæsiti. Hæc B. Tho.& parū ante ꝓmiserat.quòd substātiæ separatæ sunt oēs & vniuersales causæ entis cōis, q̄d est genus.i. subiectū in hac sciētia.Tūc isti sic arguunt, illud ens cōmune

ne est subiectũ in metaph.cuius causæ & principia sunt substãtiæ separatæ. Hæc est B.Tho. sed entis cõis Deo & creaturæ substãtiæ separatæ, nõ sunt causæ & principia, aliter & Dei & sui essent causæ,ergo secundũ B.Tho.ens cõe Deo & creaturæ,non est subiectũ in hac scientia.

Ad primũ dictũ B.Tho.rñdeo,& dico ꝙ ex eo nõ intẽdit negare,quin separata cõtineãt sub subiecto metaphisicæ,sed innuit modũ,quo cognoscũt ab ea, vnde aduerte, ꝙ licet oĩa entia realia ꝑ se cõsiderẽt a metaphisico, & vt sic cõtineant sub suo subiecto,non tamen eodẽ modo omnia cõsiderant,sed quædã à priori & per essentias suas,vtpote ꝓportionata intellectui nr̃o, quædã à posteriori & per effectus,quorũ sunt principia,vt entia separata & immaterialia, cũ ergo dicit B. Tho. ꝙ metaphisicus cõsiderat separata, vt principia entiũ, dedit modum cognitionis.q.d ꝑ effectus,ex quibus ascendim⁹ ad cognoscẽdũ hæc prædicata de illis.s.principia causæ, primi motores,æterni,immateriales,intellectuales,&c.Tunc ad argum.distinguo Maiorem principia subiecti contineri sub subiecto,potest esse dupliciter. Primò in ratione productiua, vel causalitatis, & sic est vera, aliter effectus esset productiuus sui principij.Secundò in ratione cognoscitiua,vel cognoscibilitatis,& sic nego ipsam maiorem nã quãdo cognosco causã ꝑ effectũ,effectus,in ratione cognoscitiua,hẽt rationem principij:& causæ,& vt sic cõtinet sub se principiũ & causam suam productiuam;& sic patet ꝙ non inconuenit substantias separatas esse realia principia entiũ,& tamen contineri sub ente, vt principia sub suo effectu in ratione cognoscitiua.

Ad dictũ secũdũ,dico ꝙ minus eis suffragatur,qm̃ licet quodlibet horũ triũ,substantiæ separatæ , ẽns cõmune,passiones & partes entis, non sit subiectũ in hac sciẽtia,eò ꝙ vna scientia est vnius subiecti,ex hoc tamen nõ sequitur,quin ens cõe Deo & creaturæ sit subiectum adæquatũ,& ad argumentum nego minorem,ad ꝓbationẽ nego consequentiã;quoniã ista propositio,substantiæ separatæ sunt causæ entis cõmunis.non est necesse ꝙ verificetur vniuersaliter,sed partialiter.sufficit.n. quod aliqua pars entis subiectiua,puta ens corruptibile, sit causatũ ab eis.Et præterea,hoc argum.est contra arguentes,nã ex eo sequit ꝙ nec ens prædicamẽtale sit subiectũ cũ.n.substãtiæ separatæ excepta prima,cõtineãt in predicamẽto, &

secūdū ipsos solū illud ens cōe,cuius sunt principia substātiæ separatæ,sit subiectū in hac sciētia, sequitur ꝙ vel illæ substātiæ ꝑducāt seipsas,velꝙ subiectū metaphy.nō se extēdat ad omne ens prædicamētale,ꝙ est cōtra sic arguētes.Patet ergo quod dicta B.Tho.nō eis suffragātur. Et aduerte laqueū eorū fuisse q̃ nesciērūt intelligere. quomodo sit verū ꝙ ens.inquātū ens hēt prīcipia,& tamē Deus q̃ cōtinet sub ente,nō habet principiū.Id aūt nos resoluemus in li.6.& tu sustine vsque illic,nec inutilis fiat repetitio. Hæc ꝓ præsēti quæstione sufficiāt.In recitādis aūt argumētis & soluēdis:quæ solent adduci cōtra huiusmodi determinationē.nō est vtile nobis immorari quoniā apud Ant.And.& Paulū Socinatē,& Io.Iandunū & plures alios, quæstiones formātes in hac sciētia:videri possunt,& idem modus seruabitur à nobis in quæstionibus sequentibus.

Quæstio 2. si aliæ scientiæ subalternantur metaphysicæ.

CIRCA hanc quæstionē aduerte ꝙ orit à præcedēti nā q̃ tenēt ens cōe Deo& creaturæ esse subiectū in hac scientia,videntur cōpelli ad talem subalternationē eo ꝙ aliæ sciētiæ cōtrahūt subiectū metaphysicæ per differētiā additā:licet nō sit dria,propriè sūpta, cum ens non sit genus, vnde sicut linea visualis contrahit lineā, & ꝓpterea prospectiua subalternatur geometriæ, sic videtur ens mobile cōtrahere ens,& ideo videtur physica subalternari metaphysicæ.Idem videtur de mathematica, cuius subiectū est ens quantū, Vt igitur id resoluatur & appareat quod ad id non cōpellimur.agemus tria Primo ponemus aliquas distinctiones, ex quib9 apparebit quid sit propriè subalternari. Secūdò ponemus duas cōclusiones ex quib. resoluetur totum quæsitū.Tertiò soluentur quædā dubia.

Prima distinctio est de contractione subiecti. Aduerte igitur ꝙ cōtractio fit dupliciter. Primo per contractiuum per se,Secundò per contractiuum accidentale.Secūdum primum sensum ex contractiuo & contracto fit vnum ꝑ se,in primo vel secundo modo per se. Et hæc contractio seruatur inter differentiam essentialem,& suum genus,vt animal rationale: vel inter genus, & speciem,vt animal homo,& habetur inter superius & inferius in ordine prædicamentali. Similiter inter subiectum & propriā passionem, & præcipuè disiunctam :vt numerus par, vel numerus impar .In secundo sensu ex contractiuo,& contracto

tracto fit vnum per accidens, vt ex linea & visuali non enim visuale est differentia, vel propria passio lineæ, nec vnum est de ratione alterius. Secus autem esset, si differentur linea longa, vel linea breuis, quoniam esset contractio iuxta primum sensum.

Secũda est de varia subalternatione. Aduerte igitur quod vna sciẽtia potest dici subalternari alteri dupliciter. primò denominatiuè, & quasi extrinsecè tãtũ, & fit, ꝙ finis inferioris ordinatur ad finẽ superioris: vel quãdo subiectũ inferioris cõtinetur sub subiecto cõmunioris. Primo modo. oẽs sciẽtiæ vel artes subseruiẽtes, possũt dici subalternari principali, iuxta quẽ modum dicit philosophus in 1. Ethicorum frenefactiuã equestrẽ, & militarẽ ordinari ad politicam, Secundo modo, omnes sciẽtiæ quæ sunt de partibus subiecti vis alicuius subiecti cõis possunt dici subalternari sciẽtiæ, quæ est de subiecto cõmuni, puta quod scientia de cœlo, de elementis. de mixtis, de animatis subalternãtur physicę, iuxta eundẽ modum, sciẽtiæ de subiecta, de accidẽte, de actu. de potẽtia, de vno, de multis, possunt dicit subalternari scientiæ, cuius subiectum est ens. Sed hæc subalternatio est communiter dicta & impropria, nec iuxta eã formatur præsẽs dubiũ. Secũdò dicit vna alteri subalternari intrinsecè & essentialiter, ita ꝙ si nõ subalternaretur alteri nõ esset sciẽtia, nec haberet viã ad probandũ conclusiones suas. Et hæc est vera & propria subalternatio, quæ tria requirit. Primò ꝙ subiectũ subalternatæ contineatur sub subiecto subalternãtis, & defectu huius, physica non subalternatur geometriæ. Secundò quod subiectum subalternatæ addat super subiectum alternantis aliquod accidẽtale & extraneum, & nõ aliquod per se, & defectu huius, sciẽtia speciei non subalternatur sciẽtiæ de genere, nec sciẽtia de passione, scientiæ de subiecto. Tertiò quod scientia subalternans dicat quid de proximis principiis subalternatæ, ita quod non potest reducere conclusiones in principia sua, nisi auxilio scientiæ subalternãtis. Vel sic, quod de principiis suis proximis nullam habet euidentiã: nisi probata sint in subalternante, & vt probata recipiat. & hæc est perfectissima subalternatio, de qua locutus est philosophus in 1. poste. & potest sic describi. Subalternatio est suppositio vnius sciẽtiæ alteri scientiæ, cuius subiectum contrahitur per differentiam accidentalem, & extraneam, & probat principia proxima scientiæ sibi suppositæ.

His præmissis, pro determinatione quæsiti, proponunt duæ cõclusiones, Prima est, subalternatio denominatiua, siue extrinseca, aliæ sciẽtiæ subalternãtur metaphysicæ. nã aliæ sunt de aliqua parte entis, vt patet in 4. li. huius sciẽtiæ, tex. 1. Quælibet autẽ pars entis cõtrahit, vt ens mobile, ens quantũ continuũ, ens, quãtũ discretũ, cùm ergo subiecta aliarũ scientiarũ cõtineantur sub subiecto metaphy. & addãt super ipsum, possunt vt sic dici subalternari meta phy. Præterea videtur omnes ordinari ad eã, vt ad nobilio rẽ: ideò appellatur sapiẽtia: ergo vt sic subalternat sibi alias.

Secũda cõclusio, subalternatione propria dicta, nõ subalternantur: nam substantia earum non addunt supra ens aliquod extraneũ ab ente. licet enim additũ non sit de ratione entis, tamen ens est de ratione additi: quoniam nihil subterfugit rationẽ entis: aliter esset non ens. Ad verã autẽ subalternationẽ ratione illius, quod addit subiectũ subalternatæ, super subiectũ subalternantis, requiritur, quod vnũ nõ sit de ratione alterius, nec econuerso, nã linea nõ est de ratione visualis, nec ecõuerso. Præterea, aliæ sciẽtiæ habẽt sua principia proxima sibi euidẽtia, aut ex sensu, aut notitia suorum priorum terminorum, vt prima principia mathematica, & plura principia, scilicet physica, vt motus est, natura est, plura entia sunt. Hæc & plura alia sunt sufficienter nota in scientia, in qua sunt principia, ita quòd mathematicus & physicus possunt ex eis deducere conclusiones suas, absque hoc quòd innitantur superiori scientiæ: ergò constat, quòd aliæ scientiæ non subalternantur metaphy.

Vltimò aduerte duo dubia contra prædictã determinationem. Primũ est, quod metaphysica probat principia omniũ scientiarũ, & habet firmare, vt patet in 4. lib. huius sciẽtiæ. & Arist. dicit in 1. physi. tex. 8. & 12. quòd si quis negat principia geometriæ, non est geometræ, sed primi philosophi probare: ergo videntur aliæ scientiæ subalternari huic.

Respondetur dupliciter, primò, quòd primus philosophus non probat principia proxima aliarum scientiarum, quoniã illa supponuntur vt manifesta in illa scientia, pro tanto autem dicitur probare principia aliarum scientiarum. quia probat prima & vniuersalissima principia complexa, quibus vtuntur scientiæ particulares, non quidem in sua cõmunitate, sed vt eis opus est: vt declarauimus in 4. li. Ad hoc autẽ quod vna sciẽtia subalternetur alteri, necesse est vt pricipia proxima subalternatæ, sint cõclusiones probatæ

batæ.in subalternate,quibus deducuntur cõclusiones in subalternata,aliter scientia subalternata nõ esset scientia, Dico secundò,ꝙ dato &nõ cõcesso,ꝙ metaphysica probaret principia proxima aliarum scientiarum, adhuc nõ esset verè subalternans quoniã subiecta aliarum scientiarum non addunt differentiam extraneam ab ente : quoniam ens est de ratione differentiæ additæ Quare &c.

Secundum dubium est q̃a B.Tho.in opusculo de natura generis dicit,in c.5.ꝙ incipit de metaphysic.& logica &c.ꝙ physica subalternatur metaphysicæ, & videtur loqui de subalternatione ꝓpriè dicta.na si legis dictũ opusculum,inuenies,ꝙ eo sensu,quo prospectiua subalternatur geometriæ,physica subalternatur metaphisicæ.

Ad hoc dicitur ab aliquibus Thomistis,illud opusculũ nõ esse B.Tho:&præcipuè,q̃a ratio q̃ adducit ad hoc,nõ valet.Dicit.n.Isto modo naturalis scientia quæ applicat naturã entis ad naturã sensibilé,est sub metaphysica.quæ considerat de ente absolutè quia ens mobile non est species entis,cûm ens non sit genus.patet autem quod hoc nõ valet,non.n.ad veram subalternationem sufficit quod non sit species,sed est necesse,vt ille modus contractiuus sit ita extraneus à subiecto subalternantis,quod non diffiniatur per ipsum,sicut patet quod linea nõ est de ratione visualis,neque numerus de ratione sonori,est autẽ impossibile inueniri aliquid,de cuius ratione non sit ens:& ideo similitudo quæ adducitur de prospectiua & geometria,& de physica ac metaphysica nulla est vnde nõ est verisimile B.Tho.ita inconsultè locutũ fuisse.Potest etiam dici,admisso quod opusculũ sit B.Tho.ꝙ illic.non loquitur de propria subalternatione,de cuius ratione est.ꝙ non solum subiectum subalternatæ addat extraneũ super subiectum subalternantis:sed ꝙ subalternans probet principia proxima subalternatæ,quod non facit metaphysica,respectu physicæ.Nec obstat quod dicit:illo modo subalternari physicam metaphysicæ , quo prospectiua geometriæ. Hæc enim similitudo currit solum quantum ad hoc,quod sicut linea visualis non est species lineæ,sic nec ens mobile,est species entis. Sed vt diximus, hoc non sufficit ad veram & propriam subalternationem. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Quæstio 3.si hæc est vera.omnes homines natura scire desiderant.

Circa

Circa hãc propositionem vt appareat eius veritas,quatuor agẽda sunt.Primò quomodo sumitur ly natura. Secundò distinguendum est de multiplici appetitu :siue desiderio.Tertiò ponentur aliquæ conclusiones responsiuæ.Quartò soluentur quædam dubia.

Quãtũ ad primũ aduerte,quod ly natura,vt patet in 5. lib.multipliciter sumitur.scilicet ꝓ generatione viuẽtiũ:& dicitur natura,quasi nascitura,vel quia est via ad naturam idest,ad formã,sumitur etiã ꝓ forma & pro materia, quia sunt principiũ motus intrinsecum.Sumitur etiam pro rei essentia sicut cũ dicimus,natura hominis est esse animal rationale.Sed nullo horum modorum sumitur hic natura videtur autem sumi pro quadã essentiali proprietate consequente inseparabiliter ipsum hominem,qua inclinatur, ad scientiam,sicut cùm dicimus,lapis, natura.i.sua naturali proprietate inclinatur in centrum.& in hoc sensu ly natura,solet exponi pro naturaliter.

Quantũ ad secũdũ aduerte quod ex doctrina B.Tho.in prima part. q. 80. art.1.& 2.triplex est appetitus.s.naturalis sensitiuus & intellectualis,naturalis consequitur rei naturã,sensitiuus sensum,siue cognitionẽ,sensitiuam,& diuiditur per irrascibilẽ & cõcupiscibilẽ, vt declarauimus in 3.de anima in tract.de potẽtia motiua.Intellectualis sequitur intellectũ,siue cognitionẽ intellectiuã, & dicitur volũtas siue appetitus liber,quo potest appetẽs in opposita.Naturalis est tẽdẽtia siue inclinatio rei in perfectionem suã,& inest cuilibet,rei,quoniã vnũquodque ex sui natura tẽdit in suã perfectionẽ.& hic appetitus nõ distinguitur realiter ab essentia rei,nec dicit potẽtiã vel actũ additum essentiæ,sed est ipsa rei essentia vt ordinatur & tẽdit in suũ proprium finem.vnde appetitus naturalis in lapide : est ipse lapis,vt inclinatur in centrum . Sensitiuus autem est potentia animæ,qua tendit animal in bonum apprehensum per sensum,vt sibi conueniens,& diffugit malum apprehẽsum vt disconueniens Intellectualis verò est potentia animæ,siuæ naturæ intellectiuæ,qua tendit in bonum & refugit malum,vt apprehenditur intellectu, & quoniã in natura creata intellectuali, secundum viam naturam distinguitur potentia à rei essentia,sequitur appetitum intellectualem distingui realiter ab essentia rei. Idem intellige de sensitiuo, & aduerte hos appetitus, sic ordinari, quod prior & communior est naturalis, est enim

in

in qualibet natura, vnde & sensus, & intellectus, & voluntas, vt sunt quædam naturæ, dicuntur habere appetitum naturalē, put inclinant in perfectionem suā, posterior autem & minus cōmunis est appetitus sensitiuus, quoniam inest omni & soli animali ex 2. de anima, postremus & adhuc minus cōmmu. est intellectualis, qui inter mortalia, inest omni & soli homini, absolutè aūt inest soli naturæ intellectuali, Nam vt declarabitur in lib. 12. in substātiis separatis datur nobilissimo modo intellectus & voluntas.

Quantum ad tertium, pro determinatione quæsiti ponuntur tres conclusiones responsiuæ.

Prima conclusio, propositio philosophi non verificatur de appetitu intellectuali, quoniam cum sit formaliter potentia libera, posset in oppositū, & sic posset homo appetere non scire, quod est falsum, aliter propositio philosophi non esset necessaria, sed contingens.

Secunda conclusio non verificatur de appetitu sensitiuo, nam iste appetitus sequitur apprehensionem sensus. Sed sensu non apprehendimus vniuersale, de quo propriè est scentia. Præterea sensu cognoscimus tantum sensibilia. Sed non appetimus cognoscere tantum sensibilia, imò & magis quæ non cadunt sub sensu, ergo &c.

Tertia conclusio verificatur propriè de appetitu naturali. Hæc conclusio patet à sufficienti diuisione data de appetitu. quam & B. Thom. probat tribus rationibus, exponens textum.

Prima est, sicut se habet materia ad formam in generatione entium, sic intellectus noster ad scientiam. Nam ex 3. de anima, sicut materia est ex se in pura potentia ad formam & non perficitur nisi per formam: sic intellectus noster est in pura potentia ad scientiam, & non perficitur, nisi per receptionem scientiæ. Sed ex eo, quod materia est in potentia ad formam, naturaliter appetit eam ex 1. physico, tanquam suum perfectiuum: ergo idem contingit ex parte intellectus, respectu scientiæ.

Secunda est, Quælibet res naturalē inclinationē habet ad ꝓpriā operationem vt calidum ad calefactionem, lucidū ad illuminationē, lapis ad descēsū. Sed ꝓpria operatio hoīs inquātū intellectualis est intelligere & scire. ergo &c.

Tertia est, vnicuique rei inest desiderium naturale, vt cōiungatur suo principio, quoniā in hoc est vlti. perfectio sua, sed principium hoīs inquantum est naturale intellectualis.

ctualis,est ipsa prima substantia separata.i.Deus, cui non potest homo vniri,nisi per intellectualem cognitioné,cùm sit penitus immaterialis.ergo naturaliter desiderat intelligere & scire Deum,vnde in huiusmodi reponitur humana fœlicitas,ex 10.Ethicorum.

Sed aduerte ꝙ Anto.And.in 1.lib.q.2.impugnat B.Tho. non de falso,sed de pluralitate harũ rationũ.Dicit enim ꝙ tres coincidunt in vnam tantum.& sic arguit.Omne appetens primam perfectionem idest sciétiam,appetit propter secundá idest propter scire,& secundá appetit propter tertiam,idest propter vnioné ad obiectum suũ,siue principiũ vbi auté vnũ propter alterũ,est tantũ vnum,si ergo prima perfectio,à qua sumitur prima ratio,est propter secundá perfectioné,à qua sumitur secunda ratio,& secunda perfectio est propter tertiá perfectioné, à qua sumitur tertia ratio,videntur realiter esse tantum vna ratio.

Ad hoc dicitur ꝙ B.Tho.purificat has rationes,nõ ea ratione qua vna perfectio ordinatur ad alterá,sed prout distinctæ perfectiones habent distinctas appetibilitates,sciétia enim cũ sit habitus perfectiuus,est ex se appetibilis,idé dico de scire,& vnione ad obiectũ.Ant.And.autem opinatur harum trium perfectionum esse tantum vnam appetibilem,ita quòd non sint appetibiles,nisi in ordine vnius ad alterá,ideo credidit tres rationes ad vnam reduci.Dicemus ergo,quod secundum appetibilitatem sunt tres,& in hoc sensu formauit eas B.Tho.& plurificauit.

Quantam ad quartum aduerte tria dubia, Primũ est de appetitu naturali,& est tale,si appetitus naturalis nõ distinguitur ab ipsa essentia rei,ergo intellectus vt inclinatur ad scientiá,vt ad sui perfectionem,est appetitus naturalis.Sed hoc est falsum,quoniam cum obiectũ appetitus sit bonũ, esset etiam obiectum intellectus , quod patet esse falsum: quoniam eius obiectum est verum,& non bonum.

Respondeo,intellectus dupliciter consideratur. Primò vt natura quædam perfectibilis,secundò vt intellectus est, primo modo suum obiectum est bonum,& ipsum verum, siue scientia,vt perficiunt intellectum,sunt bonum suum, secundo modo suum obiectum est verum , vt declarauimus in trac. de transcendentibus patet igitur non esse inconueniens , quòd intellectus sit appetitus naturalis,inquantum inclinatur in scientiam,vt in suam perfectionem,& vt sic suum obiectum esse bonũ,idem dico de

sensu

sēsu,vt inclinatur in obiectū suū, similiter de voluntate, vt ex vi naturæ suæ tendit in obiectum suum,vnde volun tas vt natura,est appetitus naturalis,vt voluntas,est appe titus rationalis.

Secūdū dubiū est,cū homo naturaliter appetet scientiā vt primā perfectionē,& cōsiderare siue speculari vt secū dā perfectionē,dubitatur,si eodē aut diuerso appetitu desi derat vtrāque pfectionē.& videtur q diuerso.Nā ante- quā habeat primam perfectionē,est in potētia essentiali, quā habita,est in potentia accidētali respectu secūdæ.Sed nō videtur esse eadē potētia essentialis & accidētalis, cū non dicatur de eis potētia vniuoce,ergo nō videtur esse idem appetitus quo appetimus scientiam & speculari.

Respōdeo secūdū doctrinā B.Tho.dico q eodē appeti tu reali nā sicut vna materia num. appetit formā substā tialē primò deinde formas accidētales,quoniā accidēta- lis supponit substātialē.Sic idē intellectus eadē inclina- tione reali inclinatur primò ad scientiā,deinde ad specu- lari,quoniam hoc præsupponit scientiam Ad arg. dico q dist.potentiæ in essentialē & accidentalē.nō est dist,realis sed secundum rationē, vnde licet cōcedamus intellectū alia ratione inclinari ad scientiam alia ad speculari,tamen negatur hæc consequentia ergo alia & alia potentia, siue alio & alio appetitu.Nec obstat,q potentia non dicitur vniuoce de essentiali & accidentali:quoniam ad prædica tionem non vniuocam,sufficit distinctio rationis.

Tertiū dubiū est,si omnes homines natura scire deside- rāt.vnde est,q aliqui desiderant scire naturalia , & diffu- giunt mathematica,& aliqui econuerso,& aliqui tantum physicalia aliqui tantum rhetoricam,aliqui tantum poëti cam,aliqui tantum historiam &c.

Respondeo.Hoc dubium diffusè resoluimus in epitomi nostra in 2.metaphy.in c.3.quære illic,ne pluries idem in- utiliter repetatur Hæc de 3q..dici sint.

Quæstio 4.si visus est nobilior sensus.& si est magis cau- sa sciendi.& si ipsum magis diligimus.

Ipsum videre prę omnibus eligimus,quia hic maxime co gnoscere nos facit. In procemio.

Circa hoc quæsitū sic procedemus.Primò probabit q visus est nobilior cæteris sensib.Secūdò quòd per se magis facit scire.Tertiò q ipsum magis diligimus.Quar-

to soluetur quædam dubia.

Quātū ad primū aduerte quadruplicē viam,qua notiā cāt nobilitas visus sup alios sensus.Prima sumit ex obiecto.respicit enim lucē & colorē,q̄ est quædā lux, licet nō pura,vt declarauimus in li.de sēsu &sēsato.lux aūt nobilior est inter omnes qualitates sensibiles,cuius signum est q in nobilissimo corpore inuenitur , & dicitur qualitas primi alterātis.nā ex 2.li.de cœlo.cœlū agit in hæc inferiora motu & lumine&hāc ratione tāgit philosophus in 2.li.de generatione,tex.7.vbi probat:visū esse priorē tactu,ex prioritatevisibilitatis ad tāgibile.Itē color inest omni corpori formaliter,vel radicaliter,prout in omni corpore potest recipi lux.Itē visus cognoscit magnitudinē & figurā cōmunius siue extensius quā cæteri sensus cognoscit enim eas vt sūt in cœlo & in his inferiori. cæteri aūt sensus vt sunt in his inferiorib.tātū.Tūc sic,sensus qui est vniuersalioris obiecti videtur esse nobilior. visu ex prædictis est vniuersalioris obiecti.ergo &c.

Secunda via sumitur ex organo,cum enim visus sit potentia organica.ex nobilitate organi ostendi potest nobilitas eius:nobilitatem autem organi manifestant nobis plura.primò facillima læsio quoruncunque contingentiū ipsum,etiam quod sint minima.secundò mirum artificiū compositionis suæ,constat enim ex diuersis humoribus & pelliculis,de quarum diuersitate non est ad præsens cōsiderandum,id enim ad physicum & prospectiuum spectat.tertiò ex multiplici defensiuo quod natura ei preparauit,vt sunt palpebræ & supercilia , & concauitates ossium &c.

Tertia via sumitur ex excellētia medi', q est diaphanū q nō solū inuenitur in his inferioribus,sicut media aliorū sensuū,sed,etiā in cœlestibus , q quāto simplicius & purius est,tanto perfectius per ipsum fit visio. verū quia diaphanum est medium in auditu,& in odoratu, sicut,in visu ideo ex hoc non possumus concludere nobilitatem visus super alios sensus,propterea sequitur quarta via.

Quarta via sumitur ex nobilitate visionis.quæ est actus pure spiritualis,eo q ad ipsā nō cōcurrit aliquis motus aut mutatio realis:nec ex parte obiecti, qm̄ obiectū non causat,nisi speciē intentionalē,nec ex ea parte medij nec organi,quoniā illa species tātū intentionaliter immutat & medium & organum. In aliis autē sensibus , semper inter-

interuenit aliqua mutatio realis,siue ex parte obiecti siue ex parte medi,siue ex parte organ ,vt declarauimus in li. 2 de anima.Item visio se extendit ad superiora corpora & inferiora,actus aūt aliorū sensuum solum ad inferiora. item magis tristatur homo priuatione huius actus:& magis delectatur positione sua circa obiectum proportionetum Patet ergo ex his omnibus excellentia & nobilitas visus super omnes alios sensus.

Quantum ad secundum dico quod facit magis scire per se.Dico per se ad differentiam auditus,qui magis facit scire per accidens,in scientia quæ habetur per doctrinam, vt diximus.in lib.de sensu & sensato.Quod quidem sic intelligendum est.Auditus non confert doctrinæ nisi ex aliquo ,ꝙ est accidētale obiecto audibili.vt audibile est non enim vox ista homo,vel lapis habēt ex se,ꝙ sit representatiua conceptuum,sed ex instituto humano, quod quidē accidit voci vt vox est.Quia igitur voces audibile,magis quam alia sensibilia. puta colores , aut odores , indicatæ sunt esse promptiores & magis accommodatæ ad manifestandum conceptum.ideo dicitur auditus magis deseruire scientiæ quæ habetur per doctrinam,per accidens tamen,quia non ex suo obiecto , sed ex instituto humano, quo ordinatum est,obiectum auditus esse manifestatiuum conceptuum.

Hanc igitur conclusionem scilicet visus magis facit scire per se.sic probo.Magis deseruit priori scientiæ,quæ est illa quæ habetur per inuentionem.Doctrina enim vltimatæ supponit inuentionem & non econuerso , ergo &c. Quod autem magis deseruiat inuentioni,probatur ex Aristo.in tex.cùm dicit,causa autem est, quia hic maximè sēsuū nos agnoscere facit,sup quē tex.B.Tho.fundat duas præeminentias visus,Prima est,quod obiectū suū certius cognoscit propter suam maiorem spiritualitatē,ergo magis deseruit scientiæ quæ importat certitudinem cognitionis.secunda est,quia per ipsum plures rerum differentias cognoscimus.nisi enim fuisset visus,de cœlestibus & metaphysicalibus nullam habuissemus notitiam, vnde & plato in Thimæo inquit rerum sublimium notitiam i. oculi nobis attulerunt:

Quantū ad tertiū aduerte ꝙ sic distinguēdū est. Homo dupliciter cōsideratur primo vt animal, secūdò,vt homo. vt animal,magis diligit tactū & gustū, his enim seruatur

vita ex 2.de anima.& animal est animal primò & propter tactum, vnde homo appetens seruari in vita, prçeligit excæcari quam comburi, conbustio enim tactum destruit. At homo autem magis diligit visum, quoniam vt homo intellectiuus est,& scire desiderat,& quoniam visum magis deseruit scientiæ, vt probauimus: ideo homo vt homo magis diligit ipsum,& in hoc proposito philosophus adduxit illam propositioné, ipsum videre præ aliis eligimus. Præposuerat enim ꝙ omnes homines & homines, natura scire desiderant, ex quo bene sequitur, ꝙ homo vt appetés scire, magis diligit visum, eo ꝙ per ipsum certius & plura quam per alios sensus cognoscit, vt declaratum est.

Quantum ad quartum aduerte duo dubia, primú est circa illud, ꝙ visus facit magis scire, nam videtur aliquibus, quod tactus faciat magis scire, eo ꝙ videtur esse magis cognoscitiuus quã visus intensiuè & extẽsiuè, intẽsiuè quidẽ, quoniã sensus certissimus est perfectissimè cognoscitiuus Sed vt dicit philosophus in 2.de anima, tex.34 hunc sensum tactus certissimum habemus ergo &c. Præterea sensus tactus in nobis maxime, deseruit intellectui, nam dicit philophus in 2.de anima, tex.34. In genere hominum secundum tactum, ingeniosos esse,& non ingeniosos iudicamus. Duri enim carne, inepti mente, Molles autem, bene apti, ergo videtur esse magis cognoscitiuus, extensiuè autem, quoniam per tactum plures contrarietates cognoscimus scilicet calidi & frigidi, humidi & sicci, duri & mollis &c. Visus autem est tantum vnius primæ contrarietatis sub colore, ergo per tactum plura cognoscimus.

Respõdeo, nego tactum esse magis cognoscitiuum intensiue, quoniam comparando ipsum ad alios sensus in homine, non est certissimus. sed visus est certissimus ex sua maiori immaterialitate Ad dictum philosophi dico quod non comparat tactum ad alios sensus in homine, sed tactú hominis ad tactum aliorum animalium sicut eodem tex. comparauit odoratum hominis, ad adoratum, aliorum animalium, Item nego, quod tactus magis deseruiat actui intellectus est actu tangendi, vel ex obiecto tangibilia. Ad dictum philosophi dico, quod non debet intelligi homo ingeniosus, vel non ingeniosus exactu. nisi pro quãto bonitas tactus arguit nobiliorẽ cõplexionem & nobiliorẽ naturam sensitiuam, quæ perfectius confert animæ intellectiuæ, pro hoc statu in quo sine phantasmatæ nihil intel

lig t,

ligit, visus autẽ dicitur esse deseruiens magis intellectui, ꝑ quanto cognitio nostra intellectiua pendet à cognitione sensitiua, & maximè ab eo, quod est per visum. Similiter nego quod tactus sit magis cognoscitiuus extensiuè, nam licet per tactũ cognoscamus plures contrarietates sui obiecti, suum obiectum est minus vniuersale, quoniam qualitas tangibilis inuenitur solùm in generabilibus: obiectũ aũt visus inuenitur etiam in generabilibus, propter quod cõstat visum esse vniuersaliorem & communiorem sensum ex obiecto.

Secundum dubium est contra illud, quod visum magis diligimus, & probatur quod magis diligimus tactum. Magis odimus oppositum tactus, idest destructionem tactus, quàm oppositũ visus; ergo magis diligimus tactum, quã visum, consequentia probatur per regulam Arist. in secundo libro priorum, vbi dicitur, magis eligendo, magis fugiẽdum opponitur. Antecedens verò patet, quoniam cum opposito visus stat vita, non autem cum opposito tactus.

Respondeo dupliciter. Primò quòd argumentum concludit considerando hominem vt animal est, non autem considerando hominem vt homo est, idest, vt cognoscitiuus est, vt diximus in corpore quæstionis. Secundò dico regulam illam non esse veram, nisi quando vnum bonum eligendum non includit alterum. v.g. quia fama non includit diuitias, si proponatur, quid est magis eligendum & quid magis diligimus naturaliter, an famam, an diuitias Respondetur, quod famam, quoniam magis odimus oppositum famæ, quàm oppositum diuitiarum. si autem vnũm includit alterum, regula non valet. v.g. si proponatur Quid est magis eligẽdum, an sane viuere, an absolutè viuere. Respondetur quòd sane viuere, quoniam viuere cõmune, est sane viuere, & infirmiter viuere. & tamẽ non est verum, quod magis odiamus oppositum bene viuere, quã opposito viuere, quoniam cum opposito bene viuere, idest cũ male, aut infirmiter viuere, stat viuere, non autem cum opposito viuere, q̃d est mori, stat cum viuere, & quoniam in proposito visus includit tactum, vbi enim est visus, ibi est tactus, & non econuerso, non sequitur, quod & si magis diligimus visum quam tactum, quod magis odiamus oppositum visus, quoniam cum opposito visus stat tactus, & vita, non autem cum opposito tactus stat visus & vita. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Quæstio. 5. si in brutis est prudentia.

Et propter hoc alia quidē prudētia sunt, alia verò diciplinabiliora. In prologo.

CIrca hāc quæstionē duo inuenio, in vno omnes cōcordāt, in alio discordare videtur Ant. And. à B. Tho. illud in quo omnes cōcordāt est, quod in brutis datur prudētia non quidē proprie dicta, quoniam illa ex 6. libr. ethico. est cū discursu, & est bene consiliatiua, consilium autē est quędam inquisitio de contingentibus agendis, Hæc autē non possunt esse in bruto, quoniā caret ratione, est autē in bruto prudentia metaphorice dicta, quæ dicitur esse naturalis extimatio de conuenientibus prosequēdis, & nociuis vitādis. Illud aūt in quo discordare videtur B. Tho. & Ant. And. est, an talis prudētia sit circa ea, ad quæ bruta naturaliter & determinate inclinantur, puta, an dicatur formica prudēs, q̄a in æstate cōgregat grana pro hyeme, & apes mellificāt & ouis fugit lupū, & lactat agnū. Ad huiusmodi enim naturaliter inclinantur, & agūt sine errore. Vel an sit circa eā respectu quorū bruta possūt aliter se habere. Puta, licet formica naturaliter inclinetur ad congregandū grana, potest tn̄ ea aportare ex paruo vel ex magno cumulo, & licet hirūdo naturaliter inclinetur ad formādū nidū, potest tan̄ē eū locare in loco vbi sit facilis vel difficilis accessus. Quòd si locat ipsum in loco difficilis accessus, dicimus ipsam esse prudentē propter maiorē natorū tutelā, & primam quidem viam videtur tenere B. Tho. in expositione text. vbi exemplificat tantū de his ad quæ naturaliter & determinate inclinatur brutū, vt agnus sequitur matrem, & fugit lupum, secundā autem viam tenet Ant. And. in q. 3. primi lib. vbi inquit, prudētia metaphorica nō dicitur esse in brutis respectu illorū, ad quæ naturaliter inclinantur, sed respectu cōtingētiū, ad quæ sic se possunt habere, vel aliter. Puta ꝙ formica reponat grana in hoc, vel in illo loco, ꝙ assumat ex hoc vel illo cumulo, ꝙ aranea faciat tela, vbi est maior copia muscarū, Hæc est opinio. Anto. And. quā tamē aliter non probat. Sed contra sententia B. Tho. arguit dupliciter, ve: ū antequam soluā argumenta sua, aduerte duo.

Primū est. si Ant. Andr. cōsiderasset, quod sicut bruta naturaliter & determinate in fines suos inclinantur, & tēdūt in illos, sic naturaliter inclinātur ad media, quib⁹ cōsequūtur tales fines, nec respectu medierū, sicut nec respectu finium

nium est in brutis aliter & aliter se habere(nā hirūdo sem per facit n dum,vbi naturali instinctu cognoscit esse maio rē natorū tutelam,& aranea semper facit telā,vbi extimat crebriorem & faciliorem capturam muscarū.& tales prudētias ponimus naturales,eo ꝙ cōsequūtur naturā, prudentiam vero proprie dictā ponimus ex lib.6. ethico. esse habitum acquisitum circa agibilia bene disponenda) non laborasset arguere contra B.Tho.nā licet B.Tho.hic exponens nō exemplificet,nisi de finibus:tamen intelligit etiam de mediis,vt potest haberi ex secunda secundæ. q.47.art. 15.ad tertiū,quod erat tale,prudentia magis conuenit naturæ humanæ quàm naturæ brutorum.Sed bruta animalia habent quādā prudentias naturales,vt patet per philosophum in 8.de historiis animalium,ergo prudentia est naturalis sequitur responsio.Ad tertium dicendū,quod etia in brutis sunt determinatæ viæ perueniendi ad finē,vnde videmus,quòd omnia animalia eiusdē speciei,similiter operantur,sed hoc non potest esse in homine propter rationem,quæ cum sit cognoscitiua vniuersalium,ad infinita singularia se extendit,Hæc B. Tho.ex quibus elicitur ꝙ in brutis ponit prudentiam,respectu viarum determinatarum,quæ non possunt intelligi nisi vt media.patet igitur quod secundum mentem B.Tho.ponitur prudentia in brutis,& circa finem,& circa media ad finem.

Secundū est,quod in prudentia metaphorica non est necesse istas cōditiones realiter & formaliter seruari, s. memorari præterita,prouidere de futuro,& ex his procedere ad operandū.Hæc enim sunt propria ratiocinantis sed sufficit,quod saluentur imitatiue in hoc sensu,quod quædā animalia ita procedunt in operationibus suis,ac si memorarentur de præteritis,& præuiderent futura, & quoniam operantur sicut homo prudens,dicitur esse prudentia.

His præmissis intendo soluere argumenta Ant.And.

Primū est.Prudentia est prouidentia de futuris ex memoria præteritorum.Sed formica generata in æstate non recordatur hyemis:quia nunquam vidit hyemen.& tamē colligit grana,ergo prudentia non est in bruto, respectu eorum,ad quæ habet naturalem instinctum.

Respōdeo.Maior nō verificat de prudētia metaphorica, nisi imitatiuè,vt exposui & id consonat B. qui in 3. de anima exponēs tex.156.dicit formicæ congregantes in futurū prouidētes,non præuident futurū:sed imaginātur actus

præsentes,qui ordinantur ad sustentationem suam magis ex naturali inclinatione,quàm appræhensione futuri,Prætetea,dico quod si argumentum aliquid valet, concludit ꝙ prudētia in bruto est respectu mediorū, ꝙ nos non negamus,sed negamus quòd sit tātum respectu mediorum.

Secundum est,prudentia ex 6.ethicorum est habitus cōsiliatiuus. consilium autem non est de fine,sed de his quæ sunt ad finem,quæ possunt aliter & aliter se habere. ergo prudentia in brutis ponenda est,circa talia, quæ possunt sic & aliter agere, & non circa ea ad quæ naturaliter inclinantur,quia huiusmodi non sunt contingentia,sed necessario se habent ad illa.

Respondeo. Antecedens non seruatur,nisi in prudentia proprie dicta.In metaphorica autem non seruatur, nisi imitatiuè in hoc sensu..Sicut prudens se habet intelligēdis mediis optimis ad consequendum finem,quæ tamen possunt aliter se habere,sic formica se habet circa media, sibi tamen determinata à natura,quibus consequitur finē suū. & sic concedo quod prudētia in bruto est circa media ad finem,quæ tamen non sunt eiusdem rationis cum mediis humanis vt diximus.Sed ex hoc non sequitur quin etiam sit circa ea ad quæ naturaliter inclinatur brutum,vnde negatur hæc consequentia,ea ad quæ brutum naturaliter inclinatur,non sunt contingentia,sed necessario se habet ad illa ergo circa illa non est prudentia,hæc inquam consequentia non valet,nisi in prudentia proprie dicta. quoniā est habitus consiliatiuus,& aduerte quod Ant.And.respōdens ad tertium in oppositum,ponit prudentiam in bruto,circa ea ad quæ naturaliter inclinatur,vnde videtur sibimet contrarius.sic enim inquit,ouis videns lupum statim appræhendit inimicitiam lupi.& hoc modo potest habere actum prudentiæ circa tali .scilicet fugiendo.vel prosequendo hæc ille.Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6 si & quomodo experimento fit ars & scientia

Hominibus autem ars & scientia per perimentum euenit In prologo.

Circa hāc.q.quinque agē da sunt.Primo ponēt aliquę distinctiones.Secūdo aliquæ cōclusiones. Tertio declarabitur in quo discedat Thomistæ & Scotistæ.Quarto declarabitur ad mentem philosophi quomodo ex experimēto generatur ars & sciētia.Quinto soluā quad... dubia.

Quantum

Quantum ad primum aduerte tres distinctiones.

Prima cũ in arte & scientia cõsiderentur principia & cõclusiones, quæ deducũtur ex principiis: propositio philosophi cõt versari circa vtrũque: vt quærat, an experimẽto generetur notitia pricipiorũ & cõclusionis, an alterius tãtũ.

Secunda cum in principiis & conclusionibus seruetur notitia terminorum incomplexa, & notitia propositionũ complexa, potest quæri, an dictum philosophi verificetur de vtraque notitia.

Tertia causa cognitionis est duplex, quædã principalis, in qua fundatur notitia scientifica, quædã depositiua & iuuatiua, quã quidã dicunt occasionalem vel instrumentalẽ.

Quantum ad secundum ponuntur & probantur 4. conclusiones. Prima omnis cognitio sensitiua interior, & omnis intellectiua, ortum habet à sensu exteriori. Prima pars manifestata est à nobis in 3. de anima. vbi declaratum est sensum interiorem non immutari nisi prius immutato sensu exteriori; nam sensus communis est terminus sensationum exteriorum & phantasia seruat species sensatas. & cogitatiua vel extimatiua elicit ex sensato, non sensatum. & memoria seruat speciem non sensatam. & propterea dicuntur sensus interiores, quia supponunt exteriores in actibus suis. Secunda autem pars sic declaratur. Omnis cognitio intellectiua vel est per inuentionem, vel per doctrinam. Si per inuentionem, necesse est rem intelligibilem mouere intellectum, non potest mouere, nisi per suam speciẽ, aut alterius. non potest esse huiusmodi species sine phantasmate. quoniã ab eo abstrahitur per intellectum agentem, vt declarauimus in 3. de anima, non potest esse phantasma sine sensatione exteriori, etenim secundũ Aristot. phantasia est motus factus à sensu exteriori secundum actũ, ergo non potest esse notitia intellectiua per inuentionem, sine sensu exteriori. Et de hac proprie verificatur illud. Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu: Quod quidẽ multã habet latitudinẽ. quoniã sufficit, quòd fuerit in sensu vel per se vt color per suam propriã speciẽ, vel per partes, vt mons aureus, vel in suo simili, vt antichristus, vel in suo affectu, vt intelligentia, quæ cognoscitur per motum, vel in suo opposito, vt priuatio quæ cognoscitur per habitũ. vt quãdo per rectum cognosco obliquum, & per lucẽ tenebrã, & per bonum malum, & per compositũ simplicia, si per doctrinam probatur idem Nam impossibile est adiscentẽ

doceri

doceri nisi per aliquem sensum,& præcipue per auditum apprǽhendat sibi proposita signa a docente, quæ instituta sunt ad docendum & ad res significandas, vnde cæcus non potest doceri de coloribus,nec surdus de sono , propterea dicit philosophus in prologo.Adiscunt autem quæcunque,cum memoria habet sensum scilicet auditum.

Secunda,Tam in scientia quam in arte,necessaria est notitia sensitiua,ad habendam notitiam incomplexam de terminis ex quibus componuntur principia & conclusiones, vtrum autem hæc notitia sensitiua sit experimentalis,dicemus infra.Veritas huius conclusionis pendet ex præcedenti. si enim omnis cognitio intellectiua pendet a sensitiua, ergo & ista.Præterea,si intellectus debet concipere per notitiam incóplexam,quid totū,quid pars,quid homo, quid risibile,est necesse ipsum actuari & moueri ab aliqua specie intelligibili,quæ non potest fieri sine phantasmate & hoc non potest fieri sine sensu exteriori,ergo &c.præterea philosophus in 1.poste cap.3.docens quomodo non omnia sunt demonstrabilia,ponit statum in primis principiis de quibus dicit.Ipsa quidem cognoscimus inquantum terminos cognoscimus &c.Sed prima terminorum cognitio, nō est ab intellectu, quoniā si nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu,ergo hæc cognitio terminorum incomplexa,prius fuit in sensu quam in intellectu.

Tertia,vt habeatur notitia complexa,tam de principiis quā de conclusionibus vtilis,& coadiuuans,est sequestrata cognitio sensitiua & experimentalis de eodem cōplexo. Hanc conclusionē vt sonat omnes cōmuniter concedunt, quoniā experimur,quod quādo cognoscimus in singularibus extra animā terminos cōiungi vel disiungi,sicut sæpe videmus,citius & firmius intellectus illi complexo assentit,verbi gratia,quia sensu experimur totalitatem & maioritatem respectu partium semper coniungi,statim assentimus:huic complexo.Omne totum est maius sua parte. & quia experimur lapidem & motum deorsum coniungi, ideo intellectus huic conclusioni assentit,lapis naturaliter mouetur deorsum.Inde prouenit,quòd intellectus cum difficultate assentit his,quæ parum sensibilia sunt,eo quod non adiuuatur nec solidatur suo naturali principio,quod est experimentalis cognitio.

Quarta,cognitio experimētalis nō est principalis causa scientiæ & artis,sed deductio cōclusionis ex principiis suis

pe

per demõstrationẽ. Prima pars sic manifestatur: quoniã conclusio scibilis ex 1. poste. est vniuersalis & demonstrabilis, non habetur scientia de ea, nisi deducatur per demonstrationẽ. Demonstratio autẽ non est ex singularib⁹ sensatis, sed ex primis veris &c. sequitur ꝙ de hac cõclusione Reubarbarũ purgat cholerã, non habetur scientia, nisi deducat à principiis intrinsecis & cognoscatur virtus, à qua talis effectus procedit, & sic patet prima & secunda pars hujus conclusionis. inde prouenit, quod nescientes deducere conclusiones, & reducere ad sua principia, sed solo sensui insistunt, non scientes, sed experimentatores dicendi sunt. Dicemus ergo experimentum non esse generatiuum scientiæ, sed inductiuum & confirmatiuum, & in hoc sensu accipiendum est dictum philosophi cum dicit Hominibus autem scientia & ars per experimentum euenit scilicet inductiuẽ & confirmatiuẽ, sed non principaliter, quoniam scientia non à sensu, sed ab intellectu est principaliter, vnde aliqui sic exponunt dictum philosophi, hominibus fit scientia per experimentum idest post experimentum, quoniam prius habitum experimentum confirmat intellectum in assensu, & tu aduerte quod in his conclusionibus communiter concordant commentistæ & scotistæ & Thomistæ.

Quantũ ad tertiũ aduerte quod in secunda & tertia cõclusione Scotistæ & Thomistæ concordant in eo sensu, in quo positæ sunt. Mouẽt tamen dubia contra eas, & primo contra secundam, Quæritur, si illa cognitio sensitiua necessaria pro habẽda cognitione intellectiua incomplexa terminorum debeat appellari experimentalis.

Quantũ ad hoc, Scotistæ vt patet in q. 4. Ant. And. in sua prima cõclusione: ponũt indifferenter talẽ cognitionẽ necessariã esse sensitiuã, seu experimentalem, ita quod super hoc nõ faciũt vim. Thomistæ autẽ nõ admittũt illic proprie seruari experimẽtũ, quoniã vt dicemus in dubio sequẽti, experimentũ ꝓprie dicit cognitionẽ cõplexam scilicet cõferendo vnũ alteri. puta Reubarbarũ cholere. Termin⁹ vero incõplex⁹, vt incõplex⁹, cognoscit cognitione incõplexa, sicut complexus complexa, ergo ibi non cadit experimentũ proprie dictũ. & propterea dicunt Thomistæ, quod illic requiritur multiplicata apprehensio termini incõplexi in parte sensitiua, & illa videtur sufficere, quoniam cognitio incomplexa terminorum, requisita ad cognoscendũ

gnoſcedũ principia cõplexa, nõ eſt notitia perfecta quid rei terminorũ, ſed eſt notitia confuſa parum excedens cognitionem quid nominis. Ad talem autem notitiã habẽdam oportet frequentẽ cognitionẽ ſenſitiuã præcedere. Quia vero homini cognitio eſt cõfuſa, ideo nõ eſt neceſſe concurrere experimentum, quod complexionem terminorum includit, vt declarabitur. Hæc eſt mens Thomiſtarum, circa ſuprapoſitam concluſionem ſecundam. Contra tertiam concluſionem mouent dubium vtrum illa cognitio experimentalis, requiratur ſolum, vt vtilis & adiuuans an etiam vt neceſſaria,

Anto. And. in q. 1. In concluſione 2. & 4. dicit quod licet ſit vtilis non tamẽ neceſſaria Thomiſtæ autẽ tenent, quod eſt vtilis & neceſſaria, ſic ergo procedã Prius ſummabo viã noſtram deinde ſoluam rationem Ant. And.

Quantum ſpectat ad viã noſtram. aduerte primo, quod experimẽtum eſt cognitio sẽſitiua complexa, eo quod eſt collatio multorum particularium. Nam dicit philoſophus in tex. quod experimentum eſt cognoſcere hanc herbã curaſſe Socratẽ & Caliam, & multos ſingulares ergo manifeſte patet quod experimẽtum eſt notitia ſenſitiua complexa, & per conſequens deſeruit notitiæ intellectiuæ complexæ, tam principiorũ quàm concluſionũ. Quod autẽ huiuſmodi notitia nõ ſolũ ſit vtilis ſed & neceſſaria. probatur. Nã oportet aſſignare aliquid motiuũ & determinatiuũ intellect⁹, ad formãdã hãc vtilẽ propoſitionẽ. Rubarbarũ purgat cholerã. vel hanc, ſi ab æqualibus æqualiã demas, quæ remanent ſunt æqualia. Hoc autem motiuũ & determinatiuum non poteſt eſſe ſola notitia terminorum incõplexa, quoniam vt incomplexa non magis determinat intellectum ad hanc complexionem quàm ad illam. Nam experimur quod habẽtes notitiam terminorum, niſi cognoſcamus ſenſu tales terminos coniungi in re, neſcimus formare principium complexum, nam ſtat quod ſciam quid æquare, quid demere. quid remanere; & tamen niſi per experientiam cognoſcam, quod ſi ab his lineis bicubitis demo cubitũ, remanet cubitũ, & ſimiliter ab aliis æqualibus neſciã formare hoc principiũ, ſi ab æqualibus æqualia demas &c. Patet ergo hanc notitiam experimẽtalem, non ſolum vtilem eſſe, ſed & neceſſariam.

Prætereà. Cum particularia extra animã incomplexa & vniuerſalia in intellectu complexũ ſint duo extrema & ad alterum

ierum nō perueniatur,nisi per medium,vt declarat Comē. in lib.de sensu & sensato, hoc mediū non potest inueniri, nisi ipsa cognitio sensitiua complexa,quæ frequētata dicitur experimentalis,nam incōplexa cognitio sensitiua terminorū,nimis distat ab vniuersali complexo,eò quod non determinat intellectum,magis ad hoc complexum,quam ad illud. Igitur necessaria est & non solum vtilis cognitio experimentalis,vt intellectus habeat noticiam de principijs & conclusionibus.

Nunc superest soluere responsionem Ant.And.Arguit enim sic.Intellectus conceptus modo præexposito terminis simplicibus potest virtute propria ipsos cōponere,vel diuidere,ita quod conceptus tales complexi si sint primorum principiorū cognoscūtur esse veri.lumine naturali intellectus: q̄a principia cognoscimus,inquātū terminos cognoscimus ex 1.poster.ergo cognitio sensitiua experimētalis,nō est necessaria simpliciter,pro tali notitia complexa principiorum habenda.

Respondeo & nego, quod intellectus sit sufficiens sua propria virtute conceptus terminis simplicibus ad cōponendum vel diuidendum hoc vel illud determinatum cōplexum:licet enim sit verum,quod potest absolute cōponere,vel diuidere,non tamen determinatè hoc,ita quod cō stet sibi de viritate eius,nisi fuerit adiutus & determinatus cognitione sensitiua complexa frequētata,quæ dicitur experimētum,dictum autem philosophi in 1.posterio.sic debet intelligi.Principia cognoscimus inquantum terminos sic coniunctos in re,vel diuisos sensu cognoscimus, Vnde aduerte quod philosophus non intendit excludere sensitiuam complexionem terminorum.sed resolutionē ad aliud principiū vniuersale,vt in hoc distinguantur principia demonstrationis & econuerso demonstrabilis,quoniam conclusio per medium prius cognoscitur,hæc autem per solam cognitionem sensitiuam experimentalem & lumine naturali intellectus agentis.

Quantum ad quartum aduerte quod philosophus arbitratur ex sēsatione alicuius,fieri memoria ex multis memorijs eiusdē rei fieri experimētū.ex multis experimētis fieri vniuersale,nā se habet vniuersalis propositio ad multa experimēta.sicut cōclusio inductionis ad inductionē,verbi gratia prius video hoc rubarbarū purgare choleram.Secūdo,video q̄ in multis infirmis idē operatur.Tertio ex his

concludo

concludo quod est calorx purgatiuum. 4 ex multis experimentis facio in intellectu hanc vniuersalem, omne reu, barbarum purgat choleram, & hic incipit scientia & ars verum quia non contentatur intellectus deducere conclusionem solum ex singularibus sed conatur reducere eam in causam intrinsecam, ex qua prouenit talis effectus (purgat enim coleram ex sua naturali proprietate) ideo ars & sciẽtia proprie & principaliter acquiritur ex tali reductione in causam, & sic patet, quod inchoatiuè & inquisitiuè ars & scientia fiunt exprimento. essentialiter autem ex resolutione in causam rei scitæ. Confirmatiue iterum per editionem ad sensum. Experimur enim quod postquam cõclusio ex causis propriis deducta fuerit, confirmamus eam exemplo sensibili, vt suffragante sensu, intellectus facilius & firmius concluoni deductæ assentiat. patet ergo, quod initium artis & scientiæ est sensus, principale vero productiuum est intellectus inquirens causas rei scitæ Confirmatiuum autem iterum est sensus. Vnde videmus quosdã qui propter veras & subtiles rationes non inclinantur ad assensum conclusionis. & tamen sensibili exẽplo adducto, facile illi acquiescunt. Quòd tamen in eis prouenit, propter debilitatem ingenij. De quibus inquit philosophus in 2 lib. mataphisicæ, text. 15. Alij verò, si non exemplariter eis proponatur nõ acquiescunt.

Quantum ad quintum aduerte, quod contra determinationem factam tria insurgunt dubia.

Primum est, quia non videtur verum artem & scientiam generari ab experimento, quoniam incertũ & fallax nõ pōtest generare id, de cuius ratione est certitudo sed experimẽtũ est incertũ & fallax, propter variationẽ & diuersitatẽ singularium. Ars autem & scientia dicunt certitudinem, quoniam in hoc distinguuntur ab opinione, ergo &c.

Respondeo licet incertũ nõ generet essencialiter certũ, quoniã causa esset ignobilior suo effectu, tamẽ pōt generare inchoatiuè & inquisitiue, vt declarauimus Dat enim experimẽtũ viam intellectui inquirẽdi causã & principiũ necessariũ à quo principaliter generatur ars & sciẽtia & aduerte quod omnia argumẽta, quibus solet probari experimentũ non generare artẽ & scientiã, ex eo quod experimẽtũ dicit quia & ars dicit propter quid sed quia, nõ manifestat quid aliter minor cognitio causaret perfectiorẽ, & ex eo ꝙ causa ꝑductiua, esse imperfectior suo effectu, &

ex

ex eo ꝙ ex multis, nõ poteſt inferri omne, aliter cõmitteretur fallacia cõſequẽtis. Omnia ĩnq̃ hæc argumẽta cõcludũt, ꝙ experimẽtũ nõ eſt cauſa eſſential is & principalis artis & ſciẽtiæ, nõ aũt quin ſit cauſia initiatiua & occaſionalis. Vnde nego quin ipſũ, q̃a, manifeſtet initiatiuè ipſum q̃d & eodẽ modo cauſa imperfectior occaſionaliter & inſtrumẽtaliter, poteſt producere effectũ perfectũ: & ex multis probabiliter poteſt inferri omne, quando non datur manifeſta inſtãtia, nõ aũt põt inferri neceſſariò, & eſſentialiter vnde quãdo ex multis experiẽtiis infertur vniuerſalis concluſio, eſt, illatio probabilis, & occaſionalis.

Secũdũ eſt. Dubitatur ſi propoſitio philoſ. qua dicit hominibus aũt ſciẽtia & ars per experientiã, intelligẽda eſt vniuerſaliter: an indefinitè, videtur quod nõ debeat intelligi vniuerſaliter, Nam ſi nõ poſſet acquiri aliqua ars & ſciẽtia ſine experimẽto. ſequitur ꝙ omnis artifex & ſciẽs eſſet expertus, ꝙ eſt cõtra philoſophũ in litera: q̃ dicit, expertos magis proficere videmus, ſine experientia ratione habentibus, conſequentia aũt patet quoniã in quocũque præcedit experientia: ille eſt expertus, ſed per ſe in quolibet artifice & ſciente procedit experientia generatiua vniuerſaliter artis & ſcientiæ. ergo &c.

Reſpõdeo. ſolet diſtingui de arte & ſciẽtia, q̃a aut habẽtur ꝑ inuẽtionẽ aut per doctrinã, ſi per inuẽtionẽ cõceditur, ꝙ vniuerſaliter generãtur experimento, cuius fundamentũ poſitũ eſt in corpore quæſiti in concluſione 2. & 3. ſi per doctrinã, ſolet diſtingui, quoniã in habitu acquiſito per doctrnã poſſunt eſſe aliquæ concluſiones, quę poſſunt eſſe adiſcenti certæ per ſola doctrinã, qua adiſcit reducere tales concluſiones in ſua ꝓpria principia ẽt remota experientia v. g. In ſciẽtia medicinæ, iſtæ concluſiones poſsũt eſſe certæ adiſcẽti, ꝑ ſolũ doctorẽ aſsignãtẽ cauſã æſtas calida & ſicca ꝑficit flegmaticis. Hyẽmis frigida & humida ꝑficit cholericis, & ca q̃dẽ primæ eſt q̃m caliditas & ſiccitas æſtatis, tẽperat humidũ frigidum flegmatici Cauſa autem ſecundæ eſt quoniam frigiditas & humiditas hyemis temperat calidum ſiccum in cholerico. Quædam autem ſunt concluſiones in prædicto habitu, quæ per ſolum doctorem aſsignantem cauſam, non poſſunt fieri certæ adiſcenti, niſi firmentur experientia, v. g. In ſcientia medicinæ habetur quod piper nigrum ſumptum in magna quantitate conſtipat: in parua quantitate

laxat

laxat vētiē. De hac quidē cōclusione, & multis aliis similibus, nūquā certus est afficēs quātūcūque audiat, vel legat in lib. causam huius, nisi accedat experientia. Dico igitur ad dubiū ꝙ propositio philosophi intelligitur vniuersaliter, quo ad sciētiā & artē habitam per inuentionē, non autem quo ad acquisitam per doctrinam, nisi respectu conclusionū, quæ nō possunt certificari, adiscēti nisi superueniēte experiētia. Ad argu. autem fundatum super dictum illud philosophi, expertos magis proficere videmus &c. dico ꝙ verificatur illud dictum de arte & scientia per doctrinam, & respectu conclusionum, quarum certitudo nō habetur nisi accedente experientia.

Tertiū est si quādo ars & scientia acquirūtur ꝑ inuentionē, necesse est vt semper acquiratur ꝑ experimentum, & videtur ꝙ nō nā si quis semel tantū viderit, quomodo triangulus habet tres æquales duobus rectis, vel quomodo contingit super lineam datam, triangulum constituere æquilaterum per certitudinem cognoscet semper sic esse, ex cōsequenti de hac cōclusione triangulus habet res &c. habebit scientiam, & non per experimentum, quoniam non fit experimentum per vnam sensationem, vel per vnam memoriam tantum, sed per multas, vt dicit philosophus in textu, ergo &c.

Respōdeo, dico ꝙ sēper requiritur experimētū. Sed aduerte, ꝙ est duplex scilicet formale & vituale, formale est ꝙ fit ex pluribus sensationibus eiusdem rei, & multis memoriis eiusdem virtuale aūt est, ꝙ fit vnica sensatione & vnica memoria, quæ licet in se sit vna tātum æquiualet tamen multis nam sunt quædā res adeo stabiles ꝙ semel vidisse quomodo se habent, est semper vidisse, sicut & motus diurnus complētur 24. horis. ꝙ dies æstatis sunt longiores, ꝙ hiemis breuiores. Quædam autem sunt adeo variabiles, ꝙ nisi multiplicet̄ earū sensationes, respectu eius de effectiuus, parua aut nulla potest haberi de eis certitudo & tales sunt rerū inferiorū naturæ. In primis sufficit experimētū virtuale. In secundis autē requiritur formale, & quoniā in gradu primo reponūtur mathematica, ideo in eis sufficit experimētū virtuale. In naturalibus aūt requiritur formale. & per hoc patet quid dicendum sit ad argumētum. Tu igitur tene, quod in omni arte & scientia per inuentionem necessarium est experimentum, aut virtuale aut formale. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

Quaestio 7. si omnis actio est circa singulare.

Actus autem & generationes omnes circa singularia sunt. In Prologo.

Circa hanc quaestionem tria agenda sunt. Primò ponũtur aliquae distinctiones. Secundo aliquae conclusiones. Tertiò soluentur quaedam dubia.

Quantum ad primum aduerte duas distinctiones, prima est, actio potest dupliciter considerari. Primò vt respicit agens, à quo egreditur. Secundò vt respicit obiectum, circa quod est, & quidem propositio philosophi ventilãda, est de actione vt respicit obiectum, nam quoad agens sine distinctione & absolute, constat quod omnis actio est ab agente singulari, vnumquodque enim agens est agens, inquantum est actu. In tantum est actu inquantum habet esse, esse autem est primo & per se rei singularis, nam vniuersale, vt declaratur in lib. 7. contra Platonem, non existit nisi in singulari. 2. distinctio est haec, actio est duplex, scilicet immanens, vt actio intellectus & voluntatis, & actio sensus & appetitus sensitiui, & actio trasiens, & de hac distinctione acturi sumus in lib. 9.

Quantum ad secundum, considerando actionem respectu obiecti, pono tres conclusiones.

Prima conclusio. Actio prima & directa intellectus, non est circa singulare, nam obiectum intellectus est ipsa natura vniuersalis, abstracta à conditionibus indiuidualibus, siue ipsum ꝙ quid est, vt manifestauimus in 3. de anima, & non est circa singulare, nisi secundario & reflexe, vt manifestabimus in septimo libro huius scientiae, quando queremus vtrum singulare sit intelligibile. De actione autem voluntatis, patet quòd cum sequatur apprehensionem intellectus, est circa bonum simpliciter, vt declarauimus in tractatu de potentia appetitiua in 3. de anima. & quoniã de hac cõclusione non est dubium apud Thomistas, ideo pertranseo.

Secũda cõclusio, Actio sensus nõ est circa hoc vel illud singulare, vt circa suũ primũ & ꝑ se obiectũ, nã obiectũ visus est color vniuersaliter sumpt⁹, & son⁹ est obiectũ audit⁹, vt declarabit in q. sequẽti, in qua manifestabit, quomodo natura cõmunis, est obiectũ tã in sensu ꝙ̃ in intellectu, licet alia & alia ratione, & alio modo sensus attingat vniuersale, ꝙ̃ intellect⁹. Hác igitur cõclusioné videbis

resolutā in q.sequenti,ideo sustine.de actione appetitus sensitiui est idē iudicium,quoniam sequitur apprehensionem sensus determinatio igitur quæ fiet in q.sequenti,de actione sensus,extendetur ad actionem appetitus sensitiui.

Tertia conclusio.Actio trāsiens de qua proprie intendit hic philosophus, est per se circa singulare, nec verificatur de vniuersali nisi mediante singulari in quo habet esse natura vniuersalis.& hæc cōclusio sic probatur nullū singulare existit vt in subiecto,nisi in aliquo singulari.nullū enim, vniuersale est subiectum accidentis,nisi ratione alicuius singularis,sed omnis ratio transiens est singularis,vt hæc ædificatio,hæc sanatio ergo vt in subiecto,non existit nec recipitur,nisi in aliquo singulari,recipitur autem in eo circa quod est,vt sanatio in sanabili,motus in mobili 3.Phy.ergo est semper circa singulare,sumendo ly circa, subiectiue, & nō tantum obiectiue,quod ideo dico,quoniam licet intellectio sit circa vniuersale obiectiue,est tamen in intellectu subiectiue,prout intellectus singularis est. Quantum ad tertium aduerte quod contra hanc.3.conclusionem sunt quædam argumenta satis apparentia,quæ soluere debemus.

Primum est Arist.in 2.phy.c.de causis,docet reducere effectum singularem in causam singularem,& effectum vniuersalē in causam vniuersalem.& exēplificat in actionibus trāseuntibus ergo est aliqua actio singularis,& aliqua vniuersalis,puta generatio Sortis,& generatio hominis.Sed sicut actio singularis est circa singulare,sic actio vniuersalis circa vniuersale,non ergo omnis actio est circa singulare.

Respondeo,& dico quod philosophus per causas vniuersales potest intelligere vniuersales in causādo,sicut est Deus & intelligentiæ,& cœlum.& per effectum vniuersalem, ipsum esse ꝙ supponitur cuilibet superadditæ perfectioni.

Item potest intelligere vniuersales in prædicando, similiter effectum,& id est magis ad mentem suam.Sicut enim hic ædificator agit hoc ædificium, sic ædificator agit ædificium. Sed aduerte,quòd hæc vniuersalitas non est realis,sed rationis,attributa per intellectum ædificatori & ædificio in communi vnde non datur actio illius causæ vniuersalis,nisi respectu causæ particularis,& effectus particularis,non enim hæc est vera ædificator ædificat,nisi quia hic ædificator hoc ædificium ædificat.Dico ergo quod philosophus docuit reducere effectum vniuersalē secūdū prædicationē,in causam vniuersalem secundum prædicationē.

&

& non effectum vniuersalem secundum rem, in causam vniuersalem secundum rem, & in hoc sensu determinatum est, actiones omnes transeuntes, non esse circa vniuersale, sed circa singulare.

Secundum est, dicit Auic. in 1. lib. sufficientiæ quòd natura intendit producere speciem, ergo productio terminatur ad vniuersale, species enim dicit naturam.

Respondeo. Dictum Auic. sic debet intelligi, natura intendit producere speciem, non quidem per se subsistenté, sic enim argumentum concluderet: sed intendit, mediante indiuiduo producto: ita tamen quòd non producitur indiuiduũ, nisi vt saluetur species. vnde si species rei corruptibilis, posset ꝑpetuo saluari in vno indiuiduo, nõ producerentur plura indiuidua. In productione ergo indiuidui, natura pro tanto intendit speciem quia ratio, producendi indiuiduum, non est ipsum indiuiduum, sed natura specifica in indiuiduo, patet autem quòd hæc consequentia nõ valet, natura in productione indiuidui intendit speciem ergo species est primus & per se terminus productionis, licet enim sit primum intentum in productione, non tamen est necesse, quòd sit primo productum.

Tertium est logicum sic, Sortes per se sanatur, Sortes per se est homo, ergo homo per se sanatur, ergo non per accidens, quod est contra phylosophum in tex. qui dicit quòd medicus non sanat hominem, nisi per accidens.

Respondeo. Ant. And. dat plures respõsiones, quæ an valeát nõ curo, ergo auté ad méte B. Tho. respõdeo dupliciter, Primo quod argumentũ nõ valet, quòd ly per se, nõ teneatur vniformiter in maiori & in minori: nã in ma. tenetur subiectè. Sortes enim per se sanatur, quia per se, inquãtum hoc sanabile recipit sanitatem: in minori autem stat prædicatiue & essentialiter, quoniam hæc est in primo modo ꝑ se, sortes est homo, & in conclusione fit trãsitus à per se prædicatiue, ad per se subiectiue. Ideo argumentum nõ valet. Dico secundo quòd admisso argumento, Minor est falsã nã licet Sortes vt Sortes per se sit homo, tamen vt sanatur, non per se est homo. Accidit enim sanato esse hominé, & id videtur esse ad mentem philosophi, nam dicit in tex.

Sed Caliam, aut Socratem, aut aliqué dictorum, cui accidit esset hominé, cui scilicet vt sanatur, accidit cui esse hominé, nã vt inqt B. Tho. exponés, licet hæc sit per se, Socrates est homo. hæc tamé est ꝑ accidés, curat⁹ vel sanatus est

intentum, per se generari, & omne non per se intentum nõ per se generari, quod tamẽ est falsum, vt declarauimus, nã natura in generatione intendit speciem, & tamen non per se, sed mediate indiuiduo genito, generat speciem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio octaua, si obiectum sensus est vniuersale, an singulare.

Amplius autem sensuum, neque vnũ sapientiam ponimus. cum his singulorum, id est, singularium cognitiones maxime propriæ sint. In prologo.

CIrca hanc quæstionẽ tria agenda sunt. Primò probabitur ꝙ obiectũ primũ, tã in sensu, quã in intellectu, est vniuersale. Secũdò declarabitur in quo stat distinctio inter obiectũ intellectus, & obiectum sensus, licet vtriusque obiectum sit vniuersale. Tertio soluentur quædam dubia.

Quantũ ad primũ probatur multipliciter, vniuersale esse obiectũ sensus, nàm quo ad intellectũ communiter cõceditur, Arguo igitur primò authoritate philosophi, deinde ratione. Dicit Philos. in 2. poste. sensus est vniuersalis. sentire autem singulare, & in 2. de anima, text. 63. visus non decipitur circa colorem, quoniam color, neque auditus circa sonum, quoniam sonus, sed circa coloratum, ex quo videtur intendere, quòd sensus visus versatur non solum circa hunc vel illum colorẽ. sed circa colorem communiter & vniuersaliter sumptum, similiter auditus circa sonum.

Rationẽ autẽ sic, singulare est primũ obiectũ sensus, cũ prima obiecta diuersificent potẽtias, & idem sensus feratur in multa singularia, puta visus in hunc & illũ colorẽ. ergo vel erunt multæ potẽtiæ visuæ, sicut sunt multa singularia visa, vel videbit tantũ vnũ singulare, quorũ vtrũque est falsum, vt patet. Præterea si singulare est obiectum sensus, ergo vel singulare inquãtũ hoc singulare, & hoc nõ, quoniã tantũ hoc singulare sentiretur, vel singulare inquãtum abstrahit ab hoc, & ab illo singulari, si sic, cũ illa singularitas sit quædã cõmunitas, habetur intentũ ex hoc enim sequitur, quòd singulare vt singulare, non est obiectum sensus.

Quantum ad secundũ declarandũ est, in quo sensu vniuersale est obiectũ intellectus, & in quo est obiectũ sensus vt seruetur distinctio inter obiectũ formale intellectus, & obiectũ formale sẽsus. Aduerte igitur, ꝙ stat distinctio in duobus. Primò in duplici acceptione ipsius naturæ vniuersalis Secũdò in diuerso modo attingẽdi & ferẽdi in ipsã natu-

tam vniuersalem.

Pro euidentia primi aduerte quòd B.Tho.in prima secundæ.q.29.art.6.format hanc distinctioné. De vniuersali contingit loqui dupliciter. vno modo secūdū quod subest intētioni vniuersalitatis, alio modo dicitur de natura, cui talis intentio attribuitur, alia est enim consideratio hominis vniuersalis, & alia hominis in eo quod homo. Si igitur vniuersale sumatur primo modo, sic nulla potentia sensitiuæ partis, nec apprehensiua, nec appetitiua potest in vniuersale: quia hoc vniuersale fit per abstractioné à materia indiuiduali, in qua radicatur omnis potentia sensitiua, Potest tamen aliqua potentia sensitiua, tam apprehésiua quā appetitiua, ferri in aliquod vniuersaliter, sicut dicimus obiectū visus est color, secundū genus, non quia visus cognoscat caloré vniuersalé, sed quia quòd color sit cognoscibilis à visu, nō cōuenit colori inquantū est hic color, sed inquātū est color simpliciter. Hæc B.Tho.ex quib' elicitur, quòd licet tā sensus quā intellectus, pro obiecto habeant vniuersale, diuersa tamē ratione, quoniā obiectum intellectus est vniuersale formale. obiectum autem sensus est vniuersale, id est, natura communis, communiter & vniuersaliter considerata & non singulariter, quam naturā communem, vt sic nō dicimus vniuersale actu, hoc enim fit per intellectū, sed proxima aptitudine. est enim talis natura, cui potest intellectus intentionem vniuersalitatis attribuere.

Pro euidentia secundi aduerte, quòd licet vniuersale sit obiectum in sensu & in intellectu, tamen alia ratione attingitur ab intellectu & alia à sensu, intellectus enim attingit vniuersale sub ratione vniuersalitatis. sensus autem non, sed ratione singularitatis, ita quòd singularitas est ratio sine qua non. & hæc diuersitas attingentiæ prouenit ex diuersitate speciei intelligibilis & speciei sensibilis. Nam quia species intelligibilis, est abstracta à phantasmatibus, & repræsentat rem sine conditionibus indiuidualibus. ideò intellectus actuatus tali specie fert sub natura vniuersalé vt vniuersalis est id est, vt abstracta à singularibus, & quoniā species sensibilis remanet coniuncta cōditionibus indiuidualibus, ideo non repræsentat vniuersale, nisi contractum ad hoc vel illud singulare, & quia sensus non fertur in obiectum, nisi actuatus spem sensibili, inde est quòd sensus non cognoscit naturam vniuersalem nisi mediante singularitate. Hinc patet quòd licet sonus secundum ge

nus

nus sit obiectum auditur, tamen non audit sonum, nisi me diante hoc vel illo sono, & gratia huius dixit phylos. in 2. poste. sensus est vniuersalis scilicet obiecti, sentire autem est singulare. q.d. Tam intellectus quam intelligere est circa vniuersale, vt vniuersale est, sensus autem licet habeat vniuersale, pro obiecto, tamen per actum sentiendi non attingit vniuersale, nisi mediante singularitate,

Quantũ ad tertiũ aduerte ꝙ contra hanc determinationẽ hc declaratã, non inuenies argumẽta difficilia, quoniã licet apud philosophũ & B. Tho. & Cõmenta. inuenias qđ sensus est tãtũ singulariũ, vel ꝙ tãtũ singularia cognoscit, vel ꝙ cognitiones singulariũ sunt maxime, ꝓprie sensuũ, ex his non cõcludit aliud, nisi qđ nõ fert in vniuersale, vt vniuersale, sed mediãte singularitate, vel potes dicere, ꝙ obiectum quidẽ sensus, est vniuersale, quantum autem ad attingentiam, est singulare, eo ꝙ vniuersale non attingitur à sensu, nisi quia aliquod singulare sub vniuersali contẽtum attingitur, non enim color videtur nisi quia hic vel ille color videtur, & tamẽ color vt color intelligitur, dato ꝙ nullus singularis color intelligatur. Tu tamẽ aduerte ꝙ illud argumentum solitum fundari super dictum philosophi in lib. de somno & vigilia, cuius est actus eius est potentia. Sed sentire est singulare ex 1 poster. ergo sensus est singularis, scilicet quoad obiectũ. Hoc inquã argum. nõ est difficile. Nã dictũ philos. in lib. de somno & vig. intelligit quoad subiectũ, vt sit sensus. In eodẽ subiecto est actus & potẽtia, à qua est actus, verbi gratia. sicut intellectus est tantũ in anima, & non coniuncto: quia est potentia nõ organica. sic intelligere est subiectiue tantum in anima & ecõuerso. In proposito non potest concludi aliud, nisi quòd in quo recipitur sentire, in eodem recipitur sensus, scilicet in coniuncto, & non in sola anima.

Aduerte etiam qđ si dictũ philosophi exponeretur, quo ad obiectum, vt sit sensus, actus & potẽtia à qua est actus, sunt eiusdem obiecti, nullum sequitur inconueniens. Tenemus enim qđ obiectum sensus & sensationis est vniuersale, nec intendit philosophus cum dicit sentire est singulare quod obiectum sensationis sit singulare, sed quod sensus cuius obiectum est vniuersale. non exit in actum sentiendi nisi mediante aliquo singulari, contento sub illo vniuersali, vt in hoc distinguatur actus sentiendi ab actu intelligendi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quaestio 9. si metaphysicus considerat omnes quidditates tantum in vniuersali, vel etiam in particulari.

Sapientem scire omnia vt decet accipimus, &c. In prologo.

Circa hanc quæstionem intendo declarare quid senserit Comment. & B. Tho. & Schotus dimissis friuolis, quorundã modernorũ. Sic ergo procedendum est. Primò præponétur aliqua, pro declaratione tituli. Secundò ponétur conclusiones decisiuè. Tertio declarabitur differentia inter metaphysicam & alias particulares sciẽtias, in considerando easdem quidditates. Quartò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ pro notitia tituli, aduerte quinque.

Primò aduerte ꝙ duplex est quidditas, quædã in materiã vt entia corporea tã simplicia, qualia sunt elemẽta & composita. Quædã separata à materia, vt Deus & intelligẽtiæ.

Secundò aduerte quod de quidditate separata à materia secundum esse, potest haberi quatruplex cõceptus. Primus est transcendens, vt Deus est ens, vnum, verum, bonũ. &c. Secundus est generalissimus, vt Deus est substantia, & intelligẽtia est substantia. Tertius est subalternus, vt Deus est substantia incorporea. Quartus est veluti specificus in quo natura abstracta sub propria & formali sua differentia concipitur, puta si concipiatur Deus sub ratione deitatis, sicut quando concipitur homo, sub sua specifica differentia. Sed aduerte, quod pro nunc non est discutiendũ, an Deus contineatur sub generalissimo & subalterno. nam mihi sufficit pro nunc, quod ea quæ prædicantur de Deo, vt substãtia incorporea, vel sunt genera, vel se habent ad modum generum, ex his conceptibus tres possunt à nobis haberi naturaliter & ex sensatis, vt manifestabimus in lib. 2. Quartus autem pro hac vita est nobis impossibilis. Tunc enim cognosceremus pro præsenti statu abstracta quidditatiue, ꝙ manifestabimus esse impossibile in secundo libro.

Tertio aduerte, quod quatuor genera causarũ pertractãtur à metaphisico & à physi. vt patet in 5. metaphysi. & in 2. physi. sed diuersa ratione, nã pertractãtur à physico, vt cõcernunt motũ, vnde nõ considerat de efficiẽte, nisi vt agit per motum, nec de materia nisi vt est subiectũ transmutationis: & vt est receptiua formæ introducendæ per motũ. nec de forma, nisi vt est terminus trãsmutationis, vel vt est principiũ formale actionis physi. nec de fine cõsiderat, nisi

vt

vt est acquisitus per motũ,metaphysicus autem considerat efficiens vt producens,& non vt transmutans physicæ Datur enim actio sine motu,vnde inquit Commenta.in libro 9 commen.1.potentia & actus dicuntur in pluribus. quam in rebus transmutabilibus.materiam vero considerat inquantum est ens & potentia,& pars quidditatis,formam vero inquãtum est ens,& actus & quidditas vel pars quidditatis:finem autem inquantum est bonum:& perfectio naturæ,ad quod rei natura ordinatur vnde dato quod nulla res attingeret finem suum,nisi per motum. prior tamen est ratio ordinis in re,secundum esse,quam secũdum operationẽ,sed dices si methaphysicus quatuor causas pertractat,quare dicit Commenta.in 1.physi.comment.1. Metaphysicum tantum tres causas considerare, excludit enim materiam.

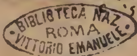
Respondeo pro tãto excludit materiã,quia magis cõcernit motũ & transmutationem,quã aliæ causæ vnde per motum & transmutationẽ cognita est,vt patet in 1.physi.& in 8.metaphy.cum hoc tamen stat,quod potest considerari vt ens vt potentia,vt pars quidditatis.

Quarto aduerte ꝙ ly considerare quidditates in vniuersali vel in particulari intelligitur.quoad prædicata vniuersalia,vel specifica,puta cõsiderare lapidẽ,vt est substantia vt corpus,vt onus,vt compositus ex materia & forma,est cõsiderare quidditatẽ lapidis in vniuersali,eo ꝙ in illis prædicatis plura alia conueniunt.Considerare vero lapidẽ.vt sic mixtũ.vt grauem,vt aptum descẽdere ad centrũ,est considerare quidditatẽ eius in particulari,eo ꝙ talia prædicata ducunt nos in cognitionem distinctam de lapide.

Quintò aduerte,ꝙ ly cõsiderare quidditates rerũ in particulari.potest intelligi dupliciter.primo absolute.scilicet vltimate sistẽdo in tali cõsideratione,vt si considerarẽ quidditatem hominis,vt est quidditas hominis,secundo resolutiue.i.reducendo talem considerationem ad ens,& ad principia entis vel proprietates entis,vt si considero quidditatem hominis vt ens,vt actus,vt res &c.His prænotatis deueniendum est ad conclusiones.

Quantum igitur ad secundum ponuntur tres conclusiones responsiue.

Prima cõclusio.Metaphisicus cõsiderat omnes rerũ quidditates in vniuersali,pbatur sic sciẽtia cõsiderans subiectũ communissimũ & passiones cõmunissimas,quę saltẽ disiun-

ctim conueniunt omnibus rerũ quidditatibus,confiderãt omnes quidditates fecundũ illas rationes cõmunes. Hæc pa tet ex ratione fubiecti adæquati,& communifsimi,na de ratione eius eft,vt omnia de quibus ipsũ,& pafsiones fuæ prædicãtur,cõfiderentur in fcientia aliter nõ effet adæquã tio inter fubiectum & fcientiã. Sed ens & pafsiones entis conueniũt faltem disiunctim omnibus quidditatibus. Omnis enim quidditas & ens,& vnũ vel multa eft fimplex vel compofita, eft neceffaria vel contingens, eft finita vel infinita &c. ergo omnes quidditates fub hac confideratione vniuerfali confiderantur à metaphyfico.

Secunda conclufio. Methaphyficus nõ confiderat omnes rerũ quidditates in particulari,id eft quoad prædicata propria & fpecifica,probatur in particularem,& diftinctã notitiã omniũ quidditatũ,non poteft nos deducere ratio entis,nec ratio proprietatũ entis.eo ꝙ omnibus entibus cõueniunt faltẽ desiũctim ergo per habitũ metaphyficum nõ poteft haberi de omnibus quidditatibus particularis & diftincta notitia. Antecedens patet cõfequentia vero probatur,quia formalis ratio obiecti eft illa,per quam attingitur quicquid eft attingibile per potentiam,fiue per fcientiam, vt patet in obiecto vifus,nam vnum quodque in tantum eft vifibile, inquantum participat naturam & rationem coloris,aut loci,cum ergo per rationem entis & proprietatum eius nihil fit cognofcibile, nifi inquantum ei conuenit ens, & proprietates eius, & non vltra manifeftum eft,quod per habitũ metaphyfi.non poteft haberi particularis notitia omnium quidditatum.

Tertia conclufio,licet metaphyficus confideret omnes quidditates in vniuerfali,& non omnes in particulari,tamen quidditates feparatas cõfiderat in vniuerfali & in particulari faltem fecundum cõceptus aggregatos illis tantũ conuenientes. Quòd confideret in vniuerfali, patet per primam conclufionem. Quod autem in particulari,per cõceptus aggregatos probatur,nam fubftantia feparata cognofcitur fub hoc conceptu,quod eft fubftantia æterna immaterialis actus.intellectualis.fine magnitudine, immutabilis,inalterabilis,infinitæ virtutis, & ifte conceptus quo ad omnes partes fimul iunctas, conuenit foli Deo,& fi remoueatur illud infinitæ virtutis, competit aliis intelligentiis & nulli alteri. Sed hunc conceptum non format alius,nifi metaphyficus, vt manifeftum erit in li.12.eo quod trahitur

trahitur ex conceptu entis, & substátiæ, & necessarij & simplicitatis, & independentiæ & actus, quæ omnia sunt de consideratione metaphysici. ergo quidditates separatæ cósiderátur à methaphysico. non solum in vniuersali, sed etiam in particulari, signanter autem dixi, quoad conceptum aggregatum, quoniam conceptum simplicem quidditatiuum à priori de separatis habere nó possumus & ideo licet ad methaphysicam, secundum se dictam id pertineret, non tamen ad methaphysicam quam habet philosophus. nec vt viator, potest habere, sed id relinquitur alteri statui.

Quátú ad tertiú declarádú est resolutè, quomodo differant methapysica, & aliæ scientiæ in cósideratione qddi tatú. Aduerte igitur, ꝙ metaphysicus cósiderat hominem, vt est ens, vt substátia, vt cópositus ex materia & forma, physicus aút cósiderat, vt est ens mobile, secúdú generationé & corruptioné propter principia sua intrinseca, scilicet propter materiam annexam priuationi, propter qualitates actiuas, & passiuas, propter formá nó pficienté totaliter, potétialitaté materiæ, & ꝙ est mobile motu vegetationis inquátú est corpus animatum. Ita metaphysicus có siderat lineá, ꝙ est accidens. ꝙ est quátitas, ꝙ est totú có positú omogenum, Geometra auté consi derat, quod cau satur à puncto, quod est sola longitudo: quod est recta, vel obliqua, quod est principium omnis figuræ. Et qm̃ impossibile est concipere rem, quo ad prædicata propria, nisi prius concipiatur quoad prædicata vniuersalia, eo ꝙ illa prius cadunt in nostro intellectu, ideo metaphysica fundat & firmat omnes specificos conceptus, ita ꝙ meretur dici, ipsam solam considerare quod quid est, vt dicet phylosophus in 6. li. verum quomodo sit verum dictum philosophi, declarabimus in lib. 6.

Totá determinationé huius quæsiti reputamus de méte Cómét. q. dicit in 6. li. Cómét. 1. Ista sciétia habet considerare de omnib. speciebus entiú, inquátú sunt entia & de méte B. Tho. q. dicit in 4. li. exponés textú secundum in quo dicit philosphus, Quapp̃ter & entis & inquátum ens est quascúque speculari species vnius sciétiæ est. Sup qué inq̃ text. inqt B. Tho. Hec aút dicit, qa nó oportet vt vna sciétia cósideret de omnib. specieb. vnius generis secúdú proprias rationes singularum specierum, sed secun dum ꝙ conueniunt in genere. Secúdum autem proprias

rationes

rationes pertinent ad ſcientias ſpeciales,ſicut eſt in propoſito,nam omnes ſubſtantiæ inquantũ ſunt entia, vel ſubſtãtiæ ꝑtinẽt ad conſiderationẽ huius ſciẽtiæ inquãtũ atem ſunt talis aut talis ſubſtantia, vt leo,vel bos,pertinent ad ſciencias ſpeciales &c.Et etiam eſt de mente Scoti,q in q.1.prologi in 3. argumento contra philoſophos inquit.Hoc eſt ꝙ dicit philoſophus in 1.metaphy.ꝙ oportet ſapientem omnia cognoſcere aliqualiter,id eſt in vniuerſali,& non in particulari.& ſubdit,q enim nouit vniuerſalia.nouit aliqualiter omnia ſubiecta &c.ecce ꝙ ꝑ ly in vniuerſali,& non in particulari,patet quod concordat cum determinatione facta.

Quantum ad quartum aduerte,quod contra determinationem factam,plura inſurgunt dubia.

Primũ eſt ꝓpter qd eſt,ꝙ metaphyſicus cõſiderat ſubſtãtias abſtractas in vniuerſali,& in particulari quãtũ poteſt:materiales aũt tantum in vniuerſali,cum videatur eadem ratio,nam quidditas,materialis vt quidditas, ita abſtrahit à motu,ſicut quidditas immaterialis.

Reſpondeo non eſt eadẽ ratio,qm̃ cum ſit propriũ metaphyſici conſiderare abſtracta à motu & à materia,maxime debet cõſiderare ea,quæ ſunt abſtracta ſecundum eſſe & ſecũdũ rationẽ,talia aũt ſunt entia ſeparata,quæ dicũtur entia diuina;entia vero materialia,licet vt ſunt quidditates,abſtrahant à motu,ſecũdũ cõſiderationẽ, tamẽ vt ſunt in rerum natura & in particulari,vt leo,lapis,&c.cõcernunt motum & etiam materiam,vt eſt ſubiectũ tranſmutationis & ideo non eſt eadem ratio.

Poteſt etiam dici ꝙ metaphyſica eſt duplex,ſcilicet communis & applicata.Communis eſt illa quæ traditur in libris præcedentibus li.12.Quoniam in illis agitur de ente, de communibus diuiſionib.entis,& proprietatibus eius. Appplicata eſt in lib.12.in quo agitur de ente ſeparato à materia ſecundum eſſe.Dico igitur quod licet non pertineat ad metaphyſicam communem,conſiderare de quidditate abſtracta in particulari,ſicut nec de quidditate materiali,tamen id pertinet ad applicatam,quæ propriæ verſatur circa abſtracta,vt manifeſtabitur in li.12.

Secundum eſt ſtante determinatione facta,videtur metaphyſica eſſe imperfectior phyſica,nam cognoſcere in vniuerſali,eſt cognoſcere confuſe,& vt ſic imperfectè, cognoſcere autem in particulari,eſt cognoſcere diſtincte,&

vt

vt sic perfectè. Sed secundum determinationem factam, metaph. cognoscit quidditates in vniuersali, & physica in particulari, ergo &c.

Respōdeo, dignitas metaphysicæ debet attēdi penes modū cōsiderandi ens, & quæ enti ꝑ se insunt, & cognoscendi substantias separatas, & quoniam ista sunt difficillima cognitu, & maxime ꝓficiūt intellectū, ideo est ꝑfectior aliis scientiis, nam, & aliæ scientiæ præsupponunt cognitionē entis, & eorū quæ enti ꝑ se insūt, cū aūt cōparatur metaphysica, physicæ, quoad cognitionē q̃dditatū in particulari, illa cōparatio est ꝑ accidēs, & ideo nō incōuenit, vt sic ꝙ sit imperfectior physica, sed hoc est secūdū q̃d, nam cognitio entis. & proprietatū eius, & cognitio substātiarum separatarum præponderat huic imperfectioni. Quare cōcedimus quod metaphisica respectu physicę est perfectior simpliciter, & imperfectior secundum quid.

Tertium est. Quia videtur quod metaphysica habeat cōsiderare hominem, non solum in vniuersali, sed inquantū homo est, & similiter alia naturalia, nam vt quidditates sunt, præcedunt motum & omnem mutationem. comparātur enim ad motū & mobilitatem. sicut comparatur substantia ad accidēs, Cōstat aūt ex 7. li. ꝙ substātia est prior accidēte & tēpore, & cognitione, in illo ergo priori cognoscibilis est, & non à physico, quia in illo priori abstrahit à motu, ergo à metaphysico. Respondeo, Hoc argumētum est tātæ efficaciæ apud Scotum, vt negauerit ens mobile esse subiectum in physica, eo quod credidit, ly mobile esse passionē, & sic constituti vnū per accidēs, cū dicitur ens mobile. Sed apud Thomistas est facilis solutionis, nam ly mobile, vel mobilitas dupliciter accipitur, primo vt est formalis & quidditatiua ratio entis mobilis sicut rationale vel rationalitas in homine, & vt sic præcedit omnem demonstrationem naturalem: & præsupponitur ei, sicut in scientia quæ habetur de homine, præsupponitur animal rationale, vt principium demōstrandi passionem de homine alio modo sumitur mobilitas, prout est passio entis mobilis, quæ non est nisi aptitudo ad motum, sicut risibilitas est aptitudo ad risum, & in hoc sensu non præsupponitur, sed demonstratur, de ente mobili, sicut passio de subiecto. Cognitio ergo humanitatis, & aliarum quidditatum naturalium, in illo priori, pertinet ad physicum, quoniam licet abstrahat à mobilitate, vt est

pas-

passio, non tamen vt est ratio formalis sui proprii & adæquati subiecti. Hæc pro præsenti quæsito sufficiant.

Quæstio 10. si maximè vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum.

Fere autem, & difficillima sunt ad cognoscendum quæ maxime sunt vniuersalia. In prologo.

Circa hanc. q. aduerte quod sua difficultas stat in diuersis dictis Arist. in quibus videtur sibi contrarius, nam in 1. phy. tex 2. dicit, quod magis vniuersalia sunt nobis prius nota, ergo facillima cognitu. non enim à difficiliorib. inchoādū est, vt patet. Hic aūt. dicit ea difficillima cognitu. Pro resolutione igitur huius apparentis cōtrarietatis. tria agenda sunt, primo ponentur quædam dictiones, secundo conclusiones resolutiuæ, tertio soluētur quædam dubia.

Quātū ad primū aduerte, quod aliqua possunt dici maxime vniuersalia, dupliciter, scilicet secundum causalitatē, & secūdū prædicationē. iuxta primū mēbrū. Deus & intelligentiæ sunt maximè vniuersalia, quoniam sunt prima & vniuersalissima principia entium, vt manifestabitur in li. 12. iuxta secundum membrum, ens: & reliqua transcendentia, & actus & potentia &c. sunt maxime vniuersalia, quoniam de omnibus prædicantur simpliciter, vel disiunctim.

Iterū aduerte quod maxime vniuersalia secūdū prædicationē dupliciter considerari possunt. Primo quoad cognitionē cōfusā. Secundo quoad cognitionē distinctā quarū vtraque quid sit, considerando vniuersale in quantum totum diffinibile, & inquantum totum contentiuum suorum inferiorum. videbis in tract. nostro de transcendentibus. in 1. c. vbi inuestigamus primum cognitum.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones responsiuæ. Prima Maxime vniuersalia secundum causalitatem sunt difficillima ad cognoscendum, probatur, cū omnis nostra cognitio ortū habeat à sensu, quæ maxime sunt remota à sensu, difficillima sunt cognitu. Sed maxime vniuersalia in causando vt declarabitur in li. 12. cum sint immaterialia, nullam habentia magnitudinem, sunt maxime remota à sensu, ergo &c. Confirmatur dicto philosophi in secunda. metaphysi. vbi comparat intellectum nostrum in intellectione huiusmodi vniuersalium, ad oculum noctuæ in visione luminis solaris. & aduerte quod

de

de talibus vniuersalibus intendit propriè philosophus in prologo,cum dicit.Sed fere autem difficillima ea sunt hominibus ad cognoscendum,quæ maximè sunt vniuersalia. Nam à sensibus sunt remotissima. verum quia & maximè vniuersalibus in prædicando,potest dictum philosophi intelligi,quoniam cum sensus sit tantum singularium, & licet eius obiectum sit vniuersale,vt declarauimus suprà:tamen non attingit vniuersale,nisi mediante singulari, maximè vniuersalia videntur esse remotissima à cognitione, sensuum, ex consequenti videtur esse difficillima cognitu, ideo ponuntur conclusiones sequentes.

Secunda maximè vniuersalia in prædicando.quo ad cognitionem confusam, non sunt difficillima nobis ad cognoscendum,imò faciliora.probatur.A maximè vniuersalibus innata est nobis via procedendi,nam de vnoquoque primo apprehendimus quod est ens, quod est vnum vel multa,quod est substantia vel accidens,quod est in potentia vel in actu, quod est simplex vel compositum &c. Sed via huiusmodi processus necesse est vt sit à notioribus nobis ex consequenti, à facilioribus cognitu, aliter esset via inutilis,quoniam ex ignoto non notificatur nobis alterū ignotum:necesse est ergo vt prima apprehensione,quæ est apprehensio cōfusa,vt declarauimus in tract.de transcendentibus, maximè vniuersalia non sint nobis difficillima cognitu,& de hac cognitione confusa intēdit in 1.poster. tex.3.cum dicit,sunt autem primū nobis manifesta & certa confusa magis, vnde ex vniuersalib. ad singularia oportet procedere,&c.Quod autem magis & confusa id est magis vniuersalia sint primo manifesta nobis,probat Arist.triplici signo,quod nunc prætermittimus,quoniam id satis declarauimus,in epitome nostra super libros physico.

Tertia maximè vniuersalia in prædicando quo ad cognitionem distinctam, vt habent rationem totius, plura sub se continentis explicite, sunt difficillima ad cognoscendum. probatur, si maximè vniuersalia, quoad explicitam continentiam suorum inferiorum debent distinctè cognosci, est necesse vt cognoscantur omnes gradus entium & naturarum, quæ sub ipsis continentur, & quibus differentiis singula à se inuicem differunt, præcipuè autem difficillima est continentia entis distincta ad intelligendum, quoniam inter purum actum & puram potentiam difficillimum est, omnes gradus medios distin-

ctè

cte apprehendere. Quos si quis apprehenderit secundum Auic.in lib.9.suæ metaph.reputabit fœlix.& iuxta hanc distinctã cognitionẽ,dixit Arist.in prologo metaph.ꝙ maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendũ. Tu igitur aduerte ex his conclusionibus philosophũ nõ esse sibi cõtrariũ quoniã in 1.phisi.loquitur secundum secundam cõclusionẽ in prologo autẽ huius scientiæ loquitur iuxta 1. conclusionẽ,& potest interpretari iuxta tertiã, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta, quibus videtur posse concludi,ꝙ maxime vniuersale nulla cognitione sit notius,aut prius notum minus vniuersali,ex consequẽti siue cõfuse,siue distincte cognoscatur nunquam erit facile ad cognoscendum,quod est contra secũdam cõclusionem. Primò igitur arguitur sic.Quæ sunt priora secundũ naturã,sunt posterius nobis nota,secundũ philosophũ in 1.poster.Sed maxime vniuersalia sunt priora secundũ naturã.prius est enim secundum naturã,à quo non cõuertitur consequẽtia subsistẽdi patet autẽ ꝙ licet à minus vniuersali ad maxime vniuersale valeat consequẽtia subsistẽdi,non tamẽ econuerso,nam bene sequitur,homo est, ergo ens est,non tamẽ sequitur,ens est ergo homo est.Patet igitur ꝙ minus vniuersale est posterius secundum naturam.ex consequẽti prius notum,& facilius notum, siue confusè siue distinctè apprehendatur.

Respondeo.Ad maiorẽ ly secundũ naturam, potest habere duplicem sensum.Primò secũdùm naturam,idest secundũ perfectionem naturæ. Secundò secundùm naturã idest secundùm processum naturæ, qui est ab imperfecto ad perfectum,vt patet in generatione viuentiũ si sumatur ly priora secundùm naturam in primo sensu, conceditur maior,sed negatur minor. Ad probationẽ eius, dico quod illa propositio,prius est enim &c.intelligenda est de prioritate naturæ,secundũ processum naturæ,& non de prioritate secundum perfectionem naturæ,si autẽ sumatur in 2.sensu,nego maiorẽ.Ad probationem eius dico ꝙ Arist. intendit de priori secundum naturam, iuxta primum sensum in quo cõcessa maiore,negauimus minorẽ. Et quoniã in processu naturæ magis vniuersale est prius,prius, enim generatur animatũ quàm sensitiuum,& sensitiuum quam intellectiuũ,ideo prius cognoscimus & facilius magis vniuersale,quam minus vniuersale.

Secundò.Cõposita prius & facilius cognoscunt,ꝗ simplicia

plicia,quoniã magis cadunt sub sensu.Sed minus vniuersalia,se habẽt ad maxime vniuersalia,sicut cõposita ad simplicia,addunt enim super ea,vt substãtia addit super ens,& corpus super substantiam,& sic descendendo,ergo &c.

Respondeò. Maxime vniuersale potest considerari inquantum diffinibile,& inquantum est contentiuum suorum inferiorum.In tex.philosophi, cum dicit. Difficillima sunt homini ad cognoscendum,quæ maxime sunt vniuersalia considerantur vniuersalia, vt sunt contentiua suorum inferiorum,in quò sensu,nego minorem,imò est oppositum,quoniam magis vniuersale est totum , & minus vniuersale est pars subiectiua.

Probatio autem minoris respicit maxime vniuersale,vt est quoddã diffinibile,de quo nunc nõ est cõsiderandum. Quod quidẽ an prius cognoscatur cognitione confusa in concipiendo ipsum,iam declarauimus in trac.de transcendentibus,in c.1.vbi determinauimus contra Scotum.

Tertiò causæ & principia sunt posteriora cognitione, quo ad nos,quoniã per effectus deuenimus in cognitionẽ causarum & principiorũ , eo quòd sunt manifestiora sensui.Sed maxime vniuersalia sũt causæ & pricipia.ergo,&c.

Respondeo primò potest negari minor, de maxime vniuersali in prædicando, & de facto eam negauit Arist.contra Platonem in lib.x.in tex.6.Secundo potest negari maiór,licet enim multoties cognoscamus causas per effectus,non tamen est vniuersaliter verum,vt patet in mathematicis in quibus sunt demonstrationes à priori,quæ procedunt ex primis,veris notioribus & causis conclusionis, & in proposito à magis vniuersali deuenimus in cognitionem minus vniuersalis,ita quòd in tali processu cognitio magis vniuersalis est causa & principium cognitionis minus vniuersalis.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quia verò non actiua palàm ex primis philosophantibus. In prologo.

SVper hũc text. quærendũ esset, si hæc sciẽtia est practica an speculatiua, verũ quia in lib.6.quæremus de numero scientiarũ speculatiuarũ,inter quas Aristo. numerat hanc scientiam sub nomine theologiæ,cõsiderabimus etiã de praxi & speculatione,& vnde sumatur scientia practica & specu.an ex obiecto.an ex fine Ideò sustine vsque ad librum sextum ne fiat eiusdem inutilis repetitio.

Et qm̃ in toto 1.lib.immoratur circa sentẽtias antiquo-

rum de principiis & causis primis entium, nec cadunt dubia circa huiusmodi alicuius momenti. Ideo sufficiat pertractasse quæstiones principaliores fundatas in procemio huius primi libri, nunc igitur ad quæsita secundi libri transeundum est.

Expliciunt quæstiones super procemium primi libri metaph. Frat. Chrysostomi Iauelli Canapicij ord. Præd. &c.

Incipiunt eiusdem quæstiones fundatæ super secundum librum metaphysicæ.

Super secundumlibrum septem occurrunt resoluenda.

1 *Si prima principia sunt naturaliter cognita.*
2 *Si tota difficultas inuenienda veritatis, est ex parte intellectus nostri.*
3 *Si possumus cognoscere quidditatiuè entia abstracta.*
4 *Si ex text. iiij. possumus elicere esse plura principia improducta.*
5 *Si est processus in infinitum in causis efficientibus.*
6 *Si est processus in infinitum in causis materialibus.*
7 *Si est processus in infinitum in causis formalibus.*

QVÆSTIO PRIMA.

Si prima principia sunt naturaliter cognita.

Quare sic videtur habere, vt prouerbialiter dicitur. In ianuis quis relinquet, textu primo, vbi Commentator inquit, & ista sunt principia cognita naturaliter habita à nobis quolibet genere entium. Et B. Thom. exponens inquit, Huiusmodi autem sunt prima principia naturaliter cognita, vt non est simul affirmare & negare de eodem, &c.

IRCA hanc quæſtionem ſic procedemus. Primò ponemus diſtinctionem de naturaliter cognito. Secundò recitabimus duas opiniones ex quibus ſecunda eſt peripatetica, & illam ſuſtinebimus. Tertiò ſoluetur quædam dubia, quæ inſurgent contra determinationem.

Quantum ad primũ aduerte, quod aliquid poteſt dici naturaliter cognitũ, dupliciter, Primo ſecundum actum perfectum, & hoc eſſet, quando ſemper & à principio noſtri eſſet & neceſſario, illud cognoſceremus: & hoc modo dicuntur intelligentiæ cognoſcere ſeipſas naturaliter, eo quod ſemper ſibipſis præſentes ſunt, ſecundum eſſe intelligibile. Secundo non ſecundum actum perfectum, ſed ſecundum potentiam propinquam, & hoc eſt, quando in nobis eſt ſufficiens principium talis cognitionis abſque expectatione principij extrinſeci, dato quòd talis cognitio non ſemper actu & à principio noſtri eſſe, fit in nobis. Nam ſicut dicimus motum lapidis deorſum eſſe naturalem lapidi, non quia ſemper actu mouetur deorſum, ſed quia in ſe habet ſufficiens principium huius motus, ſcilicet grauitatem, ſine expectatione alicuius impetus cauſati ab extrinſeco, qualis requiritur in motu violento, aut in proiectis. ſic dicimus illud nobis naturaliter cognitum reſpectu cuius habemus intrinſecum principium, & ſufficiens cognitionis, ſine priori cognitione intellectiua, & ſine expectatione alicuius diſcurſus, quod quomodo ſtat, declarabimus ſtatim.

Quantum ad ſecũdum aduerte quod Plato in Phædro tenet primum membrum diſtinctionis poſitæ, non ſolũ, quo ad principia prima, ſed etiam quoad habitus ſcientificos, eo quòd ſecundum ipſum anima creatur cum habẽtibus ſcientificis, ſed quod eorum obliuiſcatur aut nõ poſſit vti, non eſt defectus ex parte animæ, ſed eo quòd anima includitur in hoc corpore corruptibili, ſicut in carcere. Sed contra hanc opinionem nunc non eſt diſputandum, locus enim eſt, in fine 2. poſter. vbi inueſtigat Ariſt. vnde prouenit nobis cognitio primorum principiorum.

Ariſt. autẽ & oẽs veri peripatetici tenẽt ſecũdũ mẽbrũ diſtinctionis, reprobãtes primũ, cuius reprobatio ſtat in hoc Quod. eſt cognitũ naturaliter primo modo, eſt ſẽp & neceſ

ſario cognitum, & quam primum cognoſcẽs exiſtit in rerũ natura,ſicut exẽplificauimus de intelligẽtia intelligẽte ſe naturaliter.Sed prima principia nõ ſunt ſic à nobis cognita,nã in ſui principio,intellectus poſsibilis eſt mere potẽtialis in genere intelligibilium,vnde videmus quòd infans non cognoſcit ea.Præterea,cognitio primorum principiorũ eſt intellectiua,nam circa ea ponitur habitus intellectus in 6.ethico.Omnisautẽ cognitio intellectiua præceditur à ſenſitiua,ex 1.poſt.ergo nõ eſt nobis naturalis primo modo.Quòd autem ſit naturalis ſecundo modo, manifeſtatur ſic.Quando obiectum mouet ſenſum,puta hæc magnitudo,& ſenſus phantaſiam,& phantaſma conſeruatũ in phantaſia,illuſtratum lumine intellectus agentis, mouet intellectum poſsibilem ad cognitionem incomplexi, puta totius,deinde partis,idem intellectus facit hoc complexum,totum eſt maius ſua parte,& huic complexo aſſẽtit ſtatim per principium ſufficiens intrinſecum, quod eſt lumen naturale intellectus agentis,quo fit ſibi euidentiſſimum prædictum complexum,ſinẽ ſuppoſitione alicuius prioris noti apud intellectum,& expectatione alicuius diſcurſus,& hoc eſt cognoſcere naturaliter,ſecundo modo, & ex hoc poteſt tibi eſſe manifeſtum,quare cognitio concluſionum non eſt naturalis hoc modo, nam poſita tota virtute intellectus agentis,non fiet concluſio euidens intellectui,niſi deducatur ex aliquo prius noto apud intellectũ,& ſic cognitio concluſionis nõ poteſt eſſe prima apud intellectum,ſed ſupponit aliam,ſcilicet cognitionem principij,à quo deducitur,ex conſequẽti non poteſt dici naturaliter cognita,ſed ratiocinatiue,ex his igitur patet in quo ſẽſu prima prĩcipia ſunt naturaliter cognita,& in quo nõ.

Quantum ad tertium aduerte quòd contra hanc determinationem,quædam inſurgunt dubia.

Primum eſt, An eodem actu apprehendamus principium & aſſentiamus illi.

Reſpondeo,dico quod nõ,quoniã aſſenſus ſupponit apprehenſionem.Sed idẽ nõ ſupponit ſeipſum.Præterea.Stat quòd eodẽ actu intellectus apprehendam duo cõtradictoria:& tamen eis nõ poſſum ſimul aſſentire,aliter reputarẽ vtrũque eſſe verũ,quod eſt impoſsibile,vt declaratur in 4. libr.Quòd ſi inueneris Auic.pro eodẽ accipiẽtem ſcire & aſſentire,interpretandus eſt,quòd ſunt idem ſubiecto, nã eiuſdẽ intellectus eſt ſcire & aſſentire,nõ tamen ex hoc ſequitur,

quitur, quod sint vnus actus realiter.

Secundum est, An assensus principiorum sit actus intellectus agentis vel possibilis.

Respondeo, hic est duplex opinio, quidam dicunt quòd est actus intellectus agentis, nam arbitrantur quod intellectus agens faciat prima intellecta, quæ dicuntur prima principia, & ad eorum cognitionem intellectus possibilis se habent mere receptiuæ, & secundum eos, apprehendere prima principia est actus intellectus agentis, sed assentire illis, est actus intellectus possibilis, & fundant se super dictum Comment. in 3. de anima, Commen. 36. dicentis, necesse est vt intellecta habita à nobis naturaliter, sint ab aliquo, quod est in se liberatum à materia, & est intellectus agens. Hæc Commen.

Sed hæc opinio falsa est, eo quod etiam de mente Cóm. in 3. de anima, cômen. 19. Intelligentia agens nihil intelligit eorum quæ sunt hic, & secundum B. Tho. non est subiectū alicuius habitus. Ad dictum Commen. respondetur, quòd verificatur in hoc sensu, quòd prima principia sunt intellecta non formaliter, sed virtualiter ab intellectu agente, pro quãto sola virtute luminis eius, fiunt euidentia intellectui possibili & non virtute priorum propositionum, ex quibus deducantur, sicut deducuntur conclusiones.

Alij ergo melius dicunt quòd apprehensio & assensus primorum principiorum, est illicitiue ab intellectu possibili, eo quòd ipsius actio propria est intelligere. Apprehendit autem ea adiutus lumine intellectus agentis. quo sibi manifestatur veritas primorum principiorum, & eodem lumine adeo perficitur, quod statim non expectato alio discursu, eis assentit, & id confirmatur per Domi. Alber. in 1. de anima, dicentem, nihil est manifestius in natura, quam fons & origo omnis cognitionis, quod est lumen intellectus agentis, per illum enim lumen certificatur quicquid scitur, & tunc iudicatur sciri, quando illi conueniens reperitur.

Tertium est, an idem sit principium formale, id est sit eadem euidentia, qua assentimus principiis & conclusioni.

Hic sunt duo modi respôdẽdi, primus est Pauli Sócinatis in 4. metaph quæst. vltima, q. arbitratur, quòd euidẽtia nec vna nec plures est principiū formale huius assẽsus, & ratio sua est, q. a euidẽtia est relatio, dicit enim euidẽtia alicui euidẽtia, sed nulla relatio est pricipū formale actionis, sicut

nec motus,ex.5.physicorum ergo &c.

Sed decipitur,quoniã euidentia est qualitas originariue producta ab intellectu agente,nec est verum,quod dicit eam esse relationem,quia dicitur ad alterum,sic enim scientia esset relatio,erit igitur euidentia relatiuum secundum dici,quod non inconuenit esse principium actionis, sicut scientia est principium considerandi.

Secundus est melior,quem sequor & dico quòd potest teneri esse vnam & esse plures,nã si loquamur de principio formali proximo,quo assentimus principio, & proximo, quo assentimus conclusioni,si sunt plures,nã euidẽtia causata præcise lumine intellectus agentis,assentimus principio,& euidentia causata ex discursu fundato in principio per se noto,assentimus conclusioni,patet autem istas euidentias esse distinctas,quonia vnam supponit aliã,& quoniam sunt à distinctis causis,quales sint lumen intellectus agentis,& discursus.si vero loquamur de principio formali,remoto,quo assentimus conclusioni,sic est idem cum eo,quo assentimus principio per se noto,nam eadem euidentia qua assentimus principio virtualiter,assentimus cõclusioni, eo quod euidentia causata lumine intellectus agentis,prout seruatur in principio,ex quo deducimus cõclusionem,est causa quòd assentiamus conclusioni, & sic potest dici,quod eadem euidentia primo assentimus principio,secundario autem conclusioni,verum quia ibi loquimur de principio formali proximo,tenendum est quod istæ euidentiæ sunt plures.

Quartum est,si prima principia sunt naturaliter nobis cognita,vnde est quod non omnes assentiunt eis.nam dicit Commen.in 2.lib.metaph.in commen. 14. quod aliqui homines sunt,qui non possunt recipere primas propositiones,propter tres causas,scilicet propter consuetudinem, quia sunt nutriti à iuuentute in falsis,& propter malam dispositionem indiuidualem,& propter paucitatem exercitij in logica.Non ergo videntur esse,homini naturaliter cognita.Quod enim naturaliter conuenit homini, conuenit omni homini,sicut esse risibile.

Respõdeo prima principia sunt duplicia.quædã sunt primo prima,quæ dicũtur dignitates,quas Arist. defensat in 4.li.cõtra proteruictes,super quas omnis sciẽtia fundatur. quædã sunt secundaria,quæ innotescunt ex primo prin is vt naturaliter ex nihilo nihil fit.Quòd omnis forma recipitur

cipitur in propria materia &c.Quantum ad primo prima, dico quod omnes potentes vti ratione,vt excludâtur pueri & insensati,eis assentiunt de necessitate. Quantum ad secunda dico,quod si sunt bene dispositi & recti iudicij,eis assentiunt,verum quia multi sunt mali iudicij,vel debilissimi ingenij.vel male assueti,ideo nõ est necesse ꝙ omnes potentes vti ratione eis assentiant,& de his principiis secundariis tell:gendum est dictum Commen.Aduerte tamẽ quod etiam si inuenirentur aliqui,qui negarent principia, primo prima,propter hoc non sequitur,quin sint naturaliter cognita,nam quod est naturaliter cognitum,non est necesse quod verificetur,pro quolibet indiuiduo nisi sit naturaliter cognitum in primo sensu, vt distinximus in quæstione.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 2.si tota difficultas intelligendi.est ex parte nostri intellectus vel ex parte rei.

Forsan autem & difficultate duobus modis existente. Textu primo

IN hac quæstione intendo primo pertractare opinionẽ B.Tho.& Commenta.qui in hoc concordant. Deinde opinionem Scoti & Anto.And.

Sententia B.Tho.& Comment.stat in duobus,primo, q intelligere stat.in quadam habitudine, inter intellectum & obiectum intelligibile,sicut comburere dicit habitudinem inter comburens & combustibile,in talibus potest ꝓuenire difficultas ex parte vtriusque nam si comburẽs sit debile,& combustibile sit ex se dispositum ad combustionem,vt stipula sicca,difficultas combustionis erit ex parte comburentis,si autem comburens sit potens,& combustibile sit indispositum puta lignum viride:erit difficultas ex parte combustibilis.Quod si comburens est debile & cõbustibile indispositum,erit difficultas ex parte vtriusque sic in proposito applicandum est circa difficultatem conoscendæ veritatis.

Secũda q cognoscibilitas non consequitur ẽs vt ens est,sed ens in actu,ex nono lib.huius scietiæ tex.20.vt inquit phylosophus palã quia potẽtia entia ad actu reducta inueniũtur,id est,cognoscũtur,sequitur quod cũ sint multa entia quæ minimũ habent de actu,vt materia, mo-

tus,tempus,infinitum:priuationes,negationes,&c. quod sint parum cognoscibilia,quod ex consequēti difficultas cognoscendi sit ex parte rei.Cum etiam sint aliqua entia, quæ ex natura sua sunt perfectissima,& maxime actu, vt, entia diuina,& nobis sint difficillima ad cognoscendum manifestum est id prouenire ex debilitate nostri intellectus,qui se habet ad illa,vt oculus noctuæ ad solē.& hæc est intentio Commenta.in hoc 2.lib.in commen.1.vbi inquit,'Cùm difficultas comprehēsionis est duobus modis rectum est,vt difficultas in rebus,quæ sunt in fine veritatis scilicet in primo principio,& in principiis abstractis à materia sit scilicet ex defectu ex nobis,& nō ex illis,quoniam cum sint abstracta sunt ex se intellecta naturaliter & non intellecta,quia nos facimus ea intellecta,sicut formæ materiales.Difficultas enim in istis , magis est ex se , quam ex nobis,&c.

Sententia autem Scoti & Ant.And.opposita est B.Tho. & Comment.circa quam duo agenda sunt.Primo ponentur eorum fundamenta.Secundo soluentur eorum rationes quas formant contra B.Tho.& Commentato.

Quantum ad primum aduerte,ꝙ sententia Scoti&Ant. And.in hoc 2.li.q.2.stat in hoc, ꝙ tota difficultas cognoscendi est ex parte nostri intellectus,respectu cuiuscunque rei,tam materialis , quam immaterialis , & quia quo ad immaterialia,cum eo conuenimus,ideo idem manifestare conatur de re materiali,& facit hoc fundamentum, cognoscibilitas sequitur rei entitatem,eo ꝙ vt inquit philosophus in hoc 2.li.res sicut se habet ad esse,ita ad cognosci ex hoc autem fundamento deducit, quod æque perfecte proportionaliter res materiales potentiales:quātū sit ex parte earum,sunt cognoscibiles ab intellectu nostro,sicut res immateriales,licet nō æque perfecte simpliciter &, ꝓbat sic.Quia æque perfecte proportionaliter motiuę sunt nostri intellectus,sicut res immateriales : vnumquodque enim mouet intellectum secundum gradum entitatis suę Et confirmat exempla,'Paruus ignis æque perfectè proportionaliter cōburit parum combustibile,' sicut magnus ignis magnum combustibile , & æquæ facilliter proportionaliter, licet non æque perfectè simpliciter , eo quod magnus ignis citius & intensius aget.

Hæc est sententia Scoti,quæ peccat in duobus,primo in fundamēto adducto nō enim cognoscibilitas seqtur entitatem

tatem,vt entitas est,sed vt est actu vel ordinabilis ad actū vt adduximus in 2.Metap.& ideo dicit philosophus in hoc 2.li.tex.4.vnumquodque sicut se habet vt sit,ita & ad veritatem.& tu aduerte quod non dicit ad entitatem,sed vt sit:esse aūt dicit actū & bene exponit Cōmēt. illic dicens quanto magis fuerit perfectū in esse,tanto magis erit perfectum in essendo verum, ex quibus elicio quod sicut actus adiuuat cognoscibilitatē, sic potentialitas impedit & difficultas,sicut in exemplo Scoti,siccitas adiuuat combustionē:& humiditas impedit & difficultat,ita q̄ difficultas est ex parte cōbustibilis humidi,& nō ex parte,ignis, ēt parui,secundo peccat in deductione,Cū enim res materiales sint sub cōditione opposita intelligibilitati,quę cōditio est ipsa materialitas siue potētialitas,non sunt æque perfectè proportionaliter motiuæ intellectus,sicut immateriales,nec suum exemplum iuuat,non enim exemplum est verum,nisi in paruo cōbustibili inueniantur dispositiones facientes pro cōbustione:puta siccitas & caliditas, sicut supponuntur esse in magno cōbustibili.Vnde si in paruo combustibili,sit intensa humiditas adeo impediet paruū ignem q̄ non aget in ipsum,exemplum ergo non valet nisi supposita vniformitate dispositionum ex parte vtriusque combustibili.Sic in proposito,si res materiales non essent sub opposito cognoscibilitatis,æque perfectè proportionaliter cognoscerētur, sicut res immateriales,nō tamē æque perfectè simpliciter quoniam cum in abstractis dētur gradus actualitatum,quanto,superiora, tanto magis intelligibilia sunt,vnde Deus est in supremo intelligibilitatis.Sic dico in rebus materialibus,cum sint diuersorū graduum, dato casu quod non essent sub opposito intelligibilitatis,adhuc non sequitur,quod essent æquè perfectè intelligibiles.

Nunc igitur soluendæ sunt rationes Scoti, pro quanto militant contra B.Tho.& commentatorem.

Prima est talis:si res materiales sint secundum se difficiles ad intelligendum,ergo ad quemcunque intellectum comparentur,erūt difficiles,quod est falsum, vt patet cōparatę intellectui diuino,pbatur consequentia,Quod secūdum se est tale,cuicūque cōparetur est tale,vt patet de risibili in homine,q ad quodcūque cōparatus est risibilis.

Hæc ratio nihil valet,nam admittatur primo q̄ si Deus acciperet sciētiā à rebus,vel eas per suas proprias naturas

cognosceret,cõcedimus quod cum difficultate,res materiales potentiales cognosceret.Sed quia scientia sua est æquiuoca scientiæ naturæ,ratio nihil concludit. Dico secundo quod consequentia non valet.Ad probationem dico quod illa maxime verificatur solum in prædicatis absolutis.In respectiuis autem non valet,quale est esse cognoscibile,esse visibile &c.Patet enim quod hæc est vera.Sol est secundum se cum difficultate visibilis propter abundantiã suæ lucis,& tamen non sequitur,quod comparatus cuilibet oculo sit talis,vt patet in oculo aquilæ.

Confirmat autem Scotus & Ant. And. opinionem suã per ipsummet Arist.qui loquitur dubitatiue,cum dicit forsan autem & difficultate duobus modis existente. Deindè determinando se subdit.Non in rebus sed in nobis est eius causa,ergo &c.

Sed huic respondetur quod licet translatio natura habeat ly forsan,tamen ea quæ est ex arabico , est absoluta. Sic enim dicit & cum difficultas eius sit duobus modis &c.nec est verũ quod phylosophus determinet se ad nos tantum in omni genere rerum . Determinat autem se ad nos:quoad immaterialia,cum enim dixisset,non in rebus sed in nobis est eius causa,statim subdit.Sicut enim nicticoracum oculi ad lucem diei,sic & animæ nostræ intellectus,ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissima . Patet igitur sententiam B.Tho.& Comm.esse magis consonam menti Arist.

Aliam rationem in defensionem Scoti,adducit quidem modernus Scotista,& est talis.Intellectus habet difficultatem in cognoscendo,quando est improportionatus obiecto.Sed hæc improportio est aut propter excedentem & perfectã entitatem obiecti,vt in abstractis,aut propter minimam entitatem,vt in rebus materialibus.sed vtraque harum improportionum est ex defectu nostri intellectus, & de prima quidem cõcessum est ab omnibus. De secũda autẽ sic probatur.Dicit Arist.in li.de sensu & sensato , ꝙ si visibile decrescit in minus in infinitum,necesse est visum crescere in maius in infinitum,si debet tale visibile videre ergo ad cognitionem minimi cognoscibilis , necesse est potentiam cognoscitiuam esse perfectiorem . Quod ergo intellectus noster non possit cognoscere minima intelligibilia , qualia sunt materialia potentialia. est ex imperfectione eius.Omnis ergo difficultas intelligẽdi

est

est ex parte intellectus,& nō ex parte rerum siue materialium,siue in immaterialium.

Respondetur Hæc ratio peccat in duobus,primò nō est eadem ratio de visu & intellectu,nam cum visus sit poten tia organica. potest debilitari & confortari ex diuersa dispositione organi, & similiter visio potest reddi facilis & difficilis ex tali dispositione, & non solum ex parte visibilis sic vel sic distantis aut tantæ,vel tātę quātitatis intellectus autē inorganicus est, & ideo non variatur facilitas aut difficultas intelligendi rem materialem ex parte intellectus sed ex parte rei potentialis parum motiuæ intellectus nostri.Dico 2.quod non concludit intentum,licet,enim paruum visibile cum difficultate videatur propter defectum visus,nō tamen solum propter hoc. propter defectum parui visibilis.eo quod non est sufficiens motiuum visus.Idē dicendum esset secundum suum arg.de intellectu & re materiali,Propter q: vel nihil concludit, vel concludit,quod difficultas non solum est ex defectu intellectus sed etiam ex defectu obiecti parum cognoscibilis,ex consequenti ex parte rei,quod est contra Scotum.

Alia dubia quæ sint difficilia pro præsenti quæsito non occurrunt,nisi illud quod solet adduci ad probādum,quod videtur intellectui nostro esse minus difficile intelligere immaterialia,quam materialia,eo quod cum sit immaterialis,maiorem cōformitatem habet cum immaterialibus &c. Sed id non est difficile ad soluendum,quoniam licet quo ad substantiā sit conformis immaterialibus, tamen quoad modum intelligendi magis declinat pro hoc statu ad materialia,nihil enim intelligit sine phantasmate,& sua intellectio originatur à sensu, & ideo quoad modum operandi elongantur à substantiis immaterialibus &c.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3.si possumus quidditatiue intelligere substantias separatas.

Sicut enim niticoracum oculi ad lucem diei sese habent &c. Textu primò.

IN hac quæstione tria agenda sunt.Primo. Quæ fuerit mens B.Tho.Secundò quæ fuerit mēs Scoti.Tertiò quæ fuerit mens Commentatoris.

Quantum ad mentem B.Tho.aduerte,quod stat in hac conclusio-

conclusione negatiua,non possumus pro hac vita intelligere separata quidditatiuè,& id clarum est in expositione sua,suprà præmissum tex.& in 1.parte q.12.art.12.verū antè quàm prædictam cōclusionem deducam,declaro quæ sit quidditatiua cognitio in via B.Tho. Aduerte igitur quod quidditatiuā & perfectā idē sunt.Perfecta aūt habetur tribus modis.Primo quando res cognoscibilis vnitur per essentiā cognoscenti,sicut quādo intelligentia est intelligēs seipsam per suam essentiam apud philosophum. Secundò quando in cognoscente est species intelligibilis,sufficiēter representatiua essentiæ rei cognoscibilis,vt si per speciem hominis intelligerē hominem.Tertiò quando cognoscitur effectus adæquans virtutem suæ causæ, & per ipsum cognosco causam,vt si cognoscerem effectum adæquantem virtutē solis perfecte cognoscerē solem,& quidditatiue.

Ex his deduco conclusionē præmissam.primo quia nullum separatorum,potest nobis vniri per essentiam suam, quoniam secundum doctrinam Aristot.in 3.de anima. intellectus possibilis,qui est omnia fieri,nullam formam recipit,nisi quam facit intellectus agēs,qui est omnia facere, constat autem quod non facit essentiam rei separatæ actu intelligibilem,quoniā cum sit immaterialis,est ex se intelligibilis,secundo intellectus possibilis nullam speciem recipit,nisi abstractā à phantasmate virtute intellectus agentis,nullam autem talis est sufficienter representatiua substantiæ separatæ,quoniā cum sit sufficiēter representatiuā obiecti materialis,à quo est sumpta,non potest exprimere naturā perfectionis substantiæ,qualis est substātia separata,cum sint diuersorū ordinum,tertio nullus effectus sensibilis cognoscitur à nobis,posse adæquare virtutē substantiæ separatæ,præcipuè virtutem primi principij, quam in lib.12. substinebimus de mente philosophi esse infinitam, omnis autem effectus sensibilis limitatus est,ergo nō possumus quidditatiuè siue perfectè cognoscere separata.

Hoc est vniuersale fundamentum B.Tho.vbicunque loquitur de hac materia, quod & Scotus & Ant. And. nescierunt infringere. Vnde Ant.And.in 2.meta. q.3.in solutione rationum , quæ factæ fuerant pro opinione B.Tho. soluens illam de effectu inadæquato sic dicit, non plus concludit nisi quod effectus substantiæ separatæ,non ducit nos in cognitionem perfectam suæ causæ,cum hoc tamen stat quod ducit nos in aliquam cognitionem imper-

fectam

fectam. Hæc ille. Sed cum nos teneamus cognitionem quidditatiuam esse perfectam & econuerso, patet quod Scotistæ non possunt sustinere intentum suum, contra B. Tho. loquendo de cognitione vere quidditatiua.

Quantum ad opinionem Scoti, faciemus quatuor. Primò declaratur modus positionis suæ. Secundò ostẽdetur, quod non dissentit à B. Tho. nisi in terminis. Tertiò declarabitur in quo fuit deceptus Scotus. Quartò ostendetur quod rationes suæ non tangunt sensum B. Tho.

Circa primum aduerte quod Ant. And. in 2. metaphy. q. 3. per distinctionem seximembrem declarat mentem suam & Scoti. Quæ quidem distinctio talis est: Cognitionis intellectiuæ sex sunt gradus. Prima est intuitiua, quę dicitur notitia visionis, quæ est de obiecto præsenti, vt præsens est in sua existentia, qualis est cognitio beatorum in patria, Secũda est abstractiua, quæ est obiecti præsentis in sua spe cie genita ab obiecto, quod potest esse absens in sua existentia, vt cum intelligo rosam absentem per speciẽ rosæ, tertia est cognitio obiecti oppositi obiecto primi modi, vt cum intelligo aliquod oppositum contrariè vel priuatiuè obiecto intuitiuè viso, vt cum intelligo iniustitia existentẽ in tyranno, vt opponitur iustitiæ existenti in rege vero, Quarta est cognitio obiecti oppositi obiecto secundi modi, vt cum intelligo obliquum per speciẽ recti, Quinta est cognitio alicuius ex conceptibus aggregatis, vt cum intelligo aliquid esse ens infinitum necessariũ, sempiternum, Sexta est per accidens, quãdo aliquid cognoscitur per speciem illius quod sibi accidit, vt quando cognoscitur substantia per speciem accidentis. Posita hac distinctione dicit Ant. And. quod quidditas substantiarum separararum, non intelligitur primo nec secundo modo, nec tertio, nec quarto, sed quinto & aliqualiter sexto, scilicet per effectus suos cognoscuntur enim per hoc quod multa apprehensa simili concipiuntur, quæ omnia simul nulli alij conueniũt, & iste est conceptus aggregatus, puta de Deo, quod est ens finitum necessarium primum &c. quæ omnia simul accepta nulli conueniunt nisi Deo, & sic de aliis intelligentiis. Hęc est mens Scoti & Ant. And.

Circa secundũ aduerte, quod cum Scotus & Ant. And. teneant substãtiã separatã non cognosci, nisi 5. & 6 modo, & in doctrina B. Tho. cõcedatur idẽ, & primo de cõceptu aggregato, vt declarauimus in 1. lib. q. 9. secundo de effecti-
bus

bus in adæquatis,vt manifestabitur in lib.12.vbi ex motu æterno inuestigatur substantia,mouens æterna,constat quod non est dissensio nisi in terminis,eo quod Scotus vult cognitionem quinti & sexti modi esse quidditatiuam.B.autē Tho.non vult,nisi sit primo aut secundo modo.

Circa tertiū aduerte quod Scotus fuit deceptus , in eo quod non distinguit inter cognoscere quidditatiue & cognoscere quidditates,& tamen multū refert.Nā cognoscere quidditates,est per aliquē conceptū, vel effectū attingere quidditates,quod contingit per quintū & sextū modum assignatū ab Ant.And. cognoscere autē quidditatiue est tantū illis tribus modis,quos asignamus in principio quæstionis,Vnde bene cōcludit Scotus quod cognoscimus quidditates substātiarū separatarū,non tamē quidditatiue,vel quantū ad quod quid est.Propterea bene cōcludit B.Tho.exponēs præsentē tex.dicit enim.Impósibile est vt anima humana vnita huic corpori apprehendat substantias seperatas, cognoscēdo de eis quod quid est hæc illæ. Quod si intēneris B.Tho.dicētē,quod anima vnita corpori per hæc materialia non potest tantū eleuari, quod cognoscat quidditates substantiarum immaterialium,intelliges per cognitionem quidditatum,cognitionem quidditatiuam.

Circa quartum aduerte quod Ant.And.in 2.metaph.q.3.arguit multipliciter nitēs probare quod cognoscimus separata quidditatiue, quæ nolo hic recitare,nec soluere,quoniam si bene aduertes,cognosces quod cōcludunt.nos cognoscere eorū quidditates,nō autē quidditatiue.nec quantum ad quod quid est:si tamen vis sigillatim eorum solutiones videre claras & Thomisticas,quære cap.in 1.di.2.q.1.contra sextam conclusionēm Illic recitat omnia sub nomine Scoti in 2.metaphysicæ.

Quantum ad menten Comm.clarum est ex 3.de anima, Comment.36.quod arbitratus est nos posse intelligere ea quidditatiue.& perse ipsa,& modum imaginatum ab ipso habes in dicto comm.quem nolo hic resplicare,quoniam spectat ad quæstiones 3.libri ad anima,& nos id pertractauimus in lec.nostra super tractatum ad anima in 1.parte B.Tho.in quæstio.88.art.1.vbi declarauimus Imaginationem Comment. & sustinuimus rationes B.Tho. contra Ianduū defensorem Commen. & soluimus rationes factas in fauorem Commentatoris.

Nunc intendimus pro negotio metaphy.reprobare Cōmenta.

mentatorem quoad expositionem præsentis tex. Aduerte igitur quod in hoc 2. lib. in tex. 1. vbi dicit Arist. sicut victi coracum oculi &c. cōmentans Auer. inquit, & quia dispositio intellectus de re intelligibili, est sicut dispositio sensus de re sensibili, assimulauit virtutem intellectus in comprehendendo intellecta abstracta materia, modo debilissimo visus in sentiendo, scilicet vespertilionis in non comprehendendo maximum sensibilium, scilicet solem. Sed hoc non demōstrat res abstractas intelligere, esse impossibile nobis sicut inspicere solem est impossibile vespertilioni, quoniā si ita esset, tunc ociose egisset, quia fecit illud quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio, sicut si fecisset solem non comprehensum ab aliquo visu. hæc comment. Contra quem dupliciter arguit B. Tho. exponens, vt videre potes. Primo quia cognitio nostri intellectus non est finis substantiarum separatarum, aliter finis esset ignobilior his quæ sunt ad finem non ergo sequitur quod sint frustra si non cognoscantur à nobis. Secundo quia & si non cognoscuntur à nobis, cognoscuntur tamen ab aliis intellectibus separatis, sicut licet sol non videatur à vespertilione, videtur tamen ab alio oculo. Quare &c. & aduerte quod eandam improbationē approbat Ant. And. in 2. metaphy. quæstione tertia. in responsione ad primum argumentum.

Auerroistæ verò, & præcipuè Iandu. in 2. metaphy. q. 4. nitentes defendere Comment. dicunt nec B. Tho. nec Scotum intellexisse virtutem rationis Commentato. laborans autem Iandu. declarare & deducere eam inquit Commēt. non intendit intellectum nostrum esse finem substantiarum separatarum, sed supponit duo, primo quod potentia actiua respicit passiuam, eo quod non potest esse sine passiua ex 5. metaphy. secundo quod intelligentiæ naturaliter sunt aptæ intelligi ab intellectu nostro, eo quod continetur sub obiecto intellectus, quod est ens, ex quo trahitur quod intelligentiæ comparantur ad intellectum nostrum, sicut motiuum ad passiuum, & per consequens vt potentia actiua ad passiuam, & nisi potentia passiua intellectus nostri reduceretur ad actum, recipiens cognitionem substātiarum separatarū, esset frustra. Ex his sic deducit responsionem Comment. substantiæ sunt de se intelligibiles ab intellectu nostro. Intellectus noster debet habere potentiam receptiuam huius cognitionis, quæ potentia esset frustra.

si no-

si non reciperet dictã cognitionem ex prius suppositis. ergo potest intelligere,& de facto intelligit substantias separatas. Sic deducit, & dicit q cũ Cõmen. dicit tunc ociose egisset &c. ly ociosè, non debet exponi ex parte intelligẽtiarũ, quasi q fuissent factæ ociosè si nõ intelligunt à nobis: sed debet exponi ex parte nostri intellectꝰ, quasi potẽtia nostri intellectꝰ receptiua cognitionis substãtiarũ separatarum esset ociosa, si non posset reduci ad actum.

Sed hæc defensio nulla est, Primò quia falsum est, quod substantiæ separatæ sint aptæ mouere intellectum nostrũ coniunctum, nec est verum, quod contineantur sub obiecto proportionato. Illud enim non est ens. sed quidditas rei materialis,& sic patet, quod omnia sequẽtiã sunt falsa non enim separata comparantur ad intellectũm nostrum vt motiuum ad passiuum, nec econuerso; nec intellectus noster coniunctus, est aptus recipere cognitionem quĩdditatiuam substantiæ separatæ. De hac enim nunc loquimur. Dico 2. ad deductionem. quod primum antecedens est falsum, assumit enim quod debet probare loquendo de intellectu coniuncto. Dico 3. quod non sequitur si potentia passiua nostri intellectus nõ potest recipere cognitionem quidditatiuam separatorum pro isto statu, qđ sit frustra, quoniam sufficit quod possit actuari pro isto statu, modo cognitionis sibi proportionatæ scilicet imperfecte, & quantum ad quia est. In alio autem statu, quantum ad quid est. Dico 4. q extorquet sensum Commen. exponendo ly ociose. Patet enim ex verbis eius: quod ly otiose, se tenet ex parte intellecti,& non ex parte intelligentis. Dicit enim sic, quoniam fecisset illud quod est in se naturaliter intellectum, nõn intellectum ab alio &c.

Ex aduerte q Iand. in eadẽ q. format plurima argumẽta, quæ vanũ esset adducere & soluere quoniã & si cõcludãt, aliqualẽ cognitionem separatorum esse nobis possibilẽ pro hoc statu, non tamen quidditatiuã & perfectã, vt intendebat Commentator. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 4. Si ex textu philosophy. possumus habere esse plura principia improducta.

Quapropter semper existentiũ principia esse verissima
necesse est, non enim quãdoque vera, quandoque
non vera, nec illis causa aliqua est vt sint,
Sed illa aliis. Text. 4.

Circa

CIrca hoc quæsitum aduerte quod hic nō intēdimus absolute quærere, vtrum omnia pendeant à primo non solum in genere causæ finalis, sed etiam in genere causæ efficientis & vere productiuæ. De hoc enim formabimus particulare quæsitum, in lib. 12. Sed quia tenentes viam oppositam, vt communiter Commen. qualis est Ian. in 2. metaph. 45. & Greg. de Ari. in 2. sen. dist. 1. q. inter cætera dicta philosophi, fundant se super præsentem tex. ideo intendo declarare, quòd ex hoc text. non possunt concludere intentum suum. Tria igitur agenda sunt. Primò argumentandū est, quōd hic tex. nō fauet illis. Secundò exponēdus est tex. vera expositiōe, ne sit alicui causa erroris. Tertiò soluetur dubiū ꝙ potest oriri ex expositiōe B. Tho.

Quantum ad primum sic arguitur, si Apud Arist. dantur plura principia, quæ non habēt causam efficientem, neque productiuam secundum esse, sequitur contradictio in eodem contextu philosophi, nam immediate præmiserat dicens, vnumquodque vero maxime ipsum dicitur aliorum &c. quod exponens Cōment. de prima causa inquit. Omnia enim entia non acquirunt esse & veritatem, nisi ab ista causa. est igitur ens per se, & verum per se, & omnia alia sunt entia & vera per esse, & veritatem eius. nec valet glo. Gregorij de Arimino in 2. sent. distin. 1. q. 1. qui dicit quod Comment. intelligit acquirere esse in genere causæ finalis. non enim philosophus fecerat illic mentionem de causa finali, sed de efficiente. alioquin exemplum de primo callido non fuisset conuenienter introductum ab Arist. Tunc sic. Hæc duo repugnant, quod omnia capiant esse ab vno primo, & quod sint aliqua plura, quibus non sit aliqua causa vt sint, sed illa aliis. Cum ergo non sit admittendum philosophum in eodem contextu sibiipsi contradicere, debemus exponere textum tali modo, quòd contradictio non sequatur.

Quantū ad secundū, aduerte quod tripliciter potest exponi. Primò sic. Principia semper existētiū. cū sint semper non habent aliquā causam vt sint aliquo tēpore, & aliquo nō, sed illa sunt causa aliis, id est his inferioribus per motū cœli, quæ cum sint generabilia, aliquādo sunt, aliquādo nō sunt. Cum hoc tamen stat, quòd recipiunt esse sempiternū à primò. Secūdò sic. Principia semper existētiū id est intelligētiæ quæ sunt principia motiua corporū cœlestiū. non habēt causam vt sint, scilicet mobilia, vel quòd moueātur,

sed sunt causa aliis, scilicet corpori cœlesti & his naturalibus quòd moueantur. Tertiò sic, licet philosophus loquatur in plurali, tamen intelligit pro singulari, q.d. cum principium primum semper existentium, quales sunt intelligentiæ & corpora cœlestia sit primum & maximum ens, non habet causam vt sit, id est à nullo pendet, sed est causa aliis, quoniam dicet in lib.12. quod ab hoc principio pēdet cœlum & natura. & hæc tertia expositio videtur magis consona consuetudini Arist. Consueuit enim, dum loquitur de separatis, sæpe transferre se à plurali ad singulare, & econuerso, vt patet in lib.12. in text.29 & 30. vbi loquitur de substantia separata in singulari, probās quòd datur substantia æterna semper mouens. in tex. verò eodem trāsfert se ad plurale, probans omnes tales substantias esse sine materia. Deinde in tex.35. reuertitur ad singulare, & hoc ideo agebat quoniam secundum dominū Herueū in 2. sen. dist.15. loquebatur philosophus de omnibus separatis, tanquàm de vno genere, parum distinguens inter ea, propter maximam elongationem à sensatis.

Quantum ad tertium aduerte quòd contra hanc tertiā expositionem, quam reputamus meliorem, videtur esse expositio B.Tho. Nam si philosophus sumit plurale pro singulari, quare B.Tho. exponit in plurali.

Respōdeo, B Tho. vt literalis expositor, noluit immutare textū philosophi, præcipue aduertēs ꝙ plurale potest saluari nō repugnāter. nō enim repugnat in genere separatorū inueniri aliquod, ꝙ sit causa, vt sint alia ipsum tamen nō habet causam vt si. Repugnat, aūt id inueniri in genere materialiū. vnde patet ꝙ aliqua propositio formata ex terminis in numero plurali est vera simpliciter: vt animalia sunt sensitiua, est enim vera pro omnibus, aliqua autē est vera nō repugnāter, vt animalia sunt volantia, nā sub genere animalium non repugnat inueniri aliquod volatile. Sic est in proposito Quare &c. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint. Abundantius autem dicturi sumus in lib.12.

Quæstio 5. si est processus in infinitum in causis efficientibus.

At vero, quod sit principium quoddam, & non infinitæ causæ existentium. Text.5.

Circa hanc quæstionē tria agēda sunt. Primò præponētur quædā distinctiones. Secūdò respōdebitur per cōclusiones

clusiones. Tertio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte duas distinctiones Prima est Multitudo causarum efficientium est duplex, quædam est, in qua vna causa essentialiter dependet ab alia ratione causandi, quædam autē est, in qua vna non pendet ab alia in causando, primæ dicitur essentialiter subordinatæ, secundæ autem accidentaliter. Inter quas triplex assignatur differentia. Prima est, quod inessentialiter ordinatis, inferior supponit superiorem inesse, à qua vt causat, recipit virtutem causandi, ita quod nisi superior influeret in ea, nullo modo causare posset, hoc modo se habēt baliuus ad Regē in politicis, & in naturalibus, Deus, intelligentia, cœlum, homo generans. Inaccidentaliter autem ordinatis, non est necessaria talis suppositio. Nam licet vna possit dependere ab alia, quo ad esse, quia, scilicet vna est producta ab alia, puta Sortes à Platone: tamen nō est necesse quòd pēdeat, quo ad causalitatē, potest enim Sortes generare remoto Platone, secunda est, ꝙ omnes causæ subordinatæ essentialiter sunt diuersarū naturarū, quoniā vna est essentialiter perfectior altera, vt intelligentia, cælum, homo. Quæ autē sunt accidētaliter ordinatæ, possunt esse eiusdem naturæ & perfectionis specificæ, vt omnes homines generantes. Omnes malei inquantum percutientes, tertia est. Omnes causę subordinatæ, simul concurrunt & cooperātur ad effectū, aliter non seruaretur connexus causalitatis inter eas, Causæ autem accidentaliter subordinatæ, non necessario simul concurrunt, nam vna remota, alia potest causare, vt artifex destructo vno maleo, potest operari cum alio. Hæc est communis sententia omnium sapientum.

Tu tamen aduerte quod Iandu. in 2. metaph. q. 6. arbitratur non esse necesse in causis essentialiter subordinatis ꝙ omnes simul cooperentur ad effectum, sed sufficit quòd vna præsupponat aliam simul operantem, vel iam operatam fuisse, & exemplificat de sensu & intellectu. Intellectus enim necessario supponit sensum, quoniam sua cognitio ortum habet à sensu, non tamen est necesse quod quoties intellectus intelligit, sensus operetur sed sufficit quòd iam in actu fuerit, sicut patet, quod possum intelligere rosam in hyeme, quam tunc nullus sensus sentit.

Sed decipitur Iandu. quoniā aliud est vnā causam supponere aliā in opere, vel in p̄senti, vel in præterito, & vnā essentialiter subordinari alteri, nā respectu primi stat, quod

causa prior sine qua supponitur, sit imperfectior, nec dat virtutem posteriori, sed materiam subministrat, vt patet de nutritiua & generatiua, de arte subseruiente & architectonica. De sensu præparante obiectum intellectui. Respectu autem secundi semper causa prior, est perfectior, & præstat virtutem posteriori, ita quòd est velut instrumentum prioris. Instrumentum autem non mouet nec operatur, nisi vt mouetur à principali agente, & propterea necesse est in causis essentialiter subordinatis, hæc duo esse vera, causa prior influit in posteriorem, & causa prior cooperatur posteriori. Nec valet exemplum de sensu & intellectu, quoniã non subordinantur essentialiter, cum sensus sit imperfectior, nec influit virtutem intelligendi, imò est instrumentum intellectus. Relinquatur igitur imaginatio Ianduni, quam nec ratione probat.

Secunda distinctio, causæ accidentaliter ordinatæ possunt esse duobus modis. Primò quòd omnes sint simul in rerum natura. Secundò quod non existant nisi continua & successiua generatione, quæ tamen tendit in infinitum.

Quantum ad secundum aduerte tres conclusiones.

Prima est In causis essentialiter ordinatis necessario est status. Huic omnes adhærent, & licet multiplices adducant rationes, tamen euidentior est talis, si non est status, omnes causæ sunt mediæ, quia vnaquæque habet causam ante se à qua accipit virtutem causandi. Si omnes sunt mediæ, tollitur omnis causa & causalitas, quia media non causat à se, sed vt recipit à prima, vel immediate, vel tandem reductiue. Omnis ergo causalitas pendet à prima. Sed si omnes sunt mediæ, non datur prima: ergo remouetur omnis causalitas, quod est manifeste falsum. Et aduerte ꝙ Auic. in libr. 8. suæ metaph. cap. 1. tenet eandem conclusionem, quã probat sicut & Arist. hic. Auic. rationi potes addere aliam sic. In causis essentialiter subordinatis vna est prior alia & perfectior alia, scilicet quæ dat virtutem causandi. sed in nulla multitudine datur prius & perfectius, nisi in ordine ad vnum primum & perfectissimum, ergo si debet seruari multitudo causarum essentialiter subordinatarum, necesse est inter eas assignari primam & perfectissimam. & sic erit status.

Secũda cõclusio. In causis accidẽtaliter ordinatis simul existentibus, non est processus in infinitum. probatur. cũ ex 3. physic. impossibile sit dari infinitũ in actu, necesse est om

nem multitudinem causarum simul existentium esse finitā, ex consequenti in ea dari duo extrema, inter quæ repugnat posse dari processus in infinitum.

Tertia conclusio. In causis accidentaliter ordinatis, quarum vna succedit alteri. Si generatio est æterna, est processus in infinitum, probatur. Si generatio est æterna, infiniti homines geniti sunt, ergo & infiniti generantes fuerunt, ergo non tot quin plures, ergo non est deuenire ad primum, ergo non est in illis status. præterea si generatio est æterna, infinitæ reuolutiones cœli fuerunt, quæ sunt causæ horum generabilium, ex consequenti non est assignabilis prima: ergo &c.

Quantū ad tertiū aduerte, quod omnia argumenta, quæ videntur habere aliquam apparentiam contra determinata, nihil concludunt cōtra primā conclusionē, & præcipue diuisio continui, quæ tendit in infinitū, & multiplicatio in numeris. Nā necesse est omnes causas essentialiter subordinatas esse actu simul & posteriorem accipere virtutem à priori. Istæ autē conditiones non seruantur in diuisione cōtinui, & in multiplicatione numerorū vt patet.

Et propterea, hæc cōsequentia, nō valet. Est processus in infinitū in diuisione cōtinui, & in multiplicatione numerorū, ergo & in causis efficiētibus essentialiter subordinatis.

Tu inter omnia aduerte argumentum quod solet fieri contra secundam conclusionem. Nam si generatio est æterna, & anima humana est perpetua, & est forma hominis secundum esse, & plurificata vt plurificantur homines, videtur impossibile euadere, quin sit processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis simul existētibus, & si non secundum totum, tamen secundum nobiliorem partem, quæ est anima, & quæ fuit principium operandi in quolibet homine genito.

Respondeo. Hoc argumentum de infinitate animarum, pertractabitur à nobis in lib. 12. quando inuestigabitur si mundus est vel potuit esse æternus. Pro nunc concedo stāte generatione æterna quòd secundum Arist. animæ sunt infinitæ ex parte vnius extremi, ex consequenti est processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis, simul existentibus immaterialibus, & carentibus situ, nec id est contra secundam conclusionem, quoniam illa debet intelligi de causis corporeis habentibus situm.

Nec in 3. phy. ꝓbauit Arist. esse impossibile dari infinitū

actu,nisi in infinito quátitatiuo,vt sustinebimus in lib.12. Et aduerte ꝙ hic loquor de mente Arist.& nó de méte B. Tho.quoniam in 1.parte q.7.arti.4.negat absolute contra Auicen.posse dari multitudinem infinitam actu.Quid autem responderet ad argumentum de infinitate animarum declarabitur in lib.12.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6.si est processus in infinitum in causis materialibus.

Vtroque aũt modo impossibile est in infinitũ ire.Tex.7.

Circa hác q.aduerte quòd cũ in generatione substatiali,materia prima sit subiectũ,quæ secundũ se est vna, & sola,quátitate diuiditur,clarũ est nó esse processum in infinitũ in causa materiali prima.verũ quia in omni generatione,vt manifestatur in lib.9.vltra primá materiam assignatur materia proxima,ex qua res fit,vt ignis ex aere,aer ex aqua,&c.& similiter in mixtis,eo quod ex 2.de anima vniuscuiusque actus fit in propria materia,ideo potest esse dubium,si est processus in infinitũ in causis materialibus proximis.& quidẽ philosophus in præséti textu cito se expedit,côcludẽs & probãs pro parte negatiua.verũ quia idẽ iudiciũ est esse processum in infinitũ in causis materialibus proximis,& generationẽ tendere in infinitum, ideo vt præsens quæsitũ plene resoluatur,videndũ est,si generationes rerum corruptibilium tendunt in infinitũ,vel non.

Pro cuius resolutione tria agenda sunt.Primò præponẽtur quædam distinctiones.Secundo conclusiones responsiuæ.Tertio soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Generatio potest dici tendere in infinitum dupliciter.Primò secũdum speciem,vt scilicet post vnam speciem generetur alia & post illam alia.& sic in infinitum.Secundò secundũ individua eiusdẽ speciei , puta in specie humana post Sortẽ generatur Plato, & post illum alius,& sic in infinitum.Secunda sit hæc. Generatio siue secundum speciem,siue secundum indiuiduum,potest imaginari fieri dupliciter.Primò secundum rectum,id est,quod post vnum generetur aliud in infinitum,& nunquam fiat reuersio ad prius genitum iterum generandum.Secundò secundum circuitum, id est,quod post vnum generetur aliud in infinitum,ita tamen,quod fiat reuersio ad speciem prius genitam iterum generandam per consimilia indiuidua,vel ad indiuiduum prius genitum & corruptum de nouo generandum.

Quantum

Quantum ad secundum aduerte quatuor conclusiones responsiuas.

Prima conclusio.stante generatione æterna.In generatione secundum speciem non est processus in infinitum secundum rectum,sed secundum circulum . Prima pars sic probatur,si esset processus in infinitum secũdum rectum, species rerum generabilium non essent in numero certo. ex consequenti non daretur prima & vltima,quod est falsum, consequentia patet:quoniam si daretur prima & vltima.esset status in rectum:postquam genita esset vltima,cũ post vltimam non detur vlterior generanda,falsitas autẽ consequentis probatur, quoniam si in huiusmodi naturis specificis nõ datur prima & vltima,cum vna,sit perfectior altera essentialiter,quæcũque asignetur puta formica,habet supra se infinitas perfectiones specificas,cum secundum te non sit deuenire ad primam,hoc autem est impossibile: quoniam cum tota multitudo specierum generabilium.sub determinatis generibus contineatur,necesse est, vt dicat limitatam perfectionem,ergo &c.

Secunda pars euidens,est,supposito quod sic generatio æterna,nã dato casu,quod hodie sit genita infinita species puta in elementis sit terra:si debet cõtinuari generatio inter elementa,cum post terram non sit aliud inferis elementum.necesse est fieri regressum ad generationem alterius elementi,puta quod ex terra generetur.aer.

Secunda conclusio.In generatione indiuiduorum sub eadem specie, si generatio est æterna,non est processus in infinitum secundum circulum,sed secundum rectum.Prima pars probatur,si esset processus secundum circulum, ergo idem numero prius corruptum, iterum generetur, quod est impossibile,vt habetur in secundo libro de generatione,in textu vltimo & id esse penitus imposile agenti naturali.nos manifestauimus in eodem. libro in quæstione vltima secunda pars euidens est quoniam hæc duo repugnant.Generatio hominis est æterna , & generatur vltimum indiuiduum sub specie humana,vltra quod non generatur aliud.

Tertia cõclusio,In causis materialib.proximis , secũdum generationẽ æternam indiuiduorum sub eadem specie in rectũ est processus in infinitum,probatur si generatio indiuiduorũ eiusdẽ speciei est æterna est processus in infinitũ in formis indiuidualib.quoniã quælibet signata generatio

terminatur ad singularem formam, si est processus in infinitum informis in diuidualibus, est etiam processus in proximis, & propriis materiis, quoniam ex 2. de anima tex. 27. vniuscuiusque actus in ꝓpria materia aptus est fieri, ex hoc tamen nullum sequitur inconueniens, sicut nec ex processu in infinitum causarum efficientium accidentaliter ordinatarum, non simul existentium, nam sicut indiuidua eiusdem speciei tendentia in infinitum, si mundus est æternus, non sunt omnia simul actu, sic nec eorum formæ, nec eorum propriæ materiæ, sed successiue ponuntur, sicut successiue generantur indiuidua.

Quarta conclusio. In causis materialibus propriis secũdum generationem speciei, non est processus in infinitum ꝓbatur cũ species generabilium vt dictũ est in prima cõclusione, sint in numero determinato, datur prima & vltima, ergo datur prima materia proxima primæ speciei, puta ignis, & vltima materia proxima vltimæ speciei, puta terræ. Sed prima & vltima repugnat processu in infinitum ergo, &c. & aduerte quod intentio philosophi negantis processum in infinitum in causis materialibus, est loqui ad sensum huius quartæ conclusionis, sicut & manifeste innuit in tex. 7. vbi pro fundamento habet ꝙ inter generabilia & corruptibilia sit reflexio, nam ex igne generatur aer, ex aere aqua, & econuerso, & hoc iuxta secundum modũ illic assignatum ab Aristotele, quo vnum fit ex alio, vt declarauimus in nostro epitomate in secũdo li. Metaphysicæ.

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta: quæ vidẽtur habere aliqualem apparentiam contra determinata.

Primum est, non datur materia proxima alicuius speciei, nec alicuius indiuidui, sine quantitate continua, aliter esset indistincta à materia cuiuscunque alterius speciei, siue indiuidui, sed in quantitate continua est processus secundum diuisionem in infinitum, cum sit diuisibilis in infinitum. ergo & in materia est processus secundum diuisionem in infinitum.

Respondeo Hoc argumentũ primo peccat in minori, licet enim quãtitas cõtinua sit diuisibilis in infinitum, non tamẽ vt est in materia proxima naturali. quoniã vt probauimus in 1. physic. datur maximum & minimũ in naturalibus. Secundo dico, quod concludit, pro tertia cõclusione, si quid concludit, nec ex hoc sequitur aliquod inconueniẽs. qm̃ huiusmodi processus in infinitum secundum diuisionem,

nem,non ponit,omnes partes simul existentes actu.

Secúdú est.In quolibet infinito est processus in infinitú, quoniá infinitum est in quo est accipere parté post parté in infinitum,ex 3 physi.Sed materia est infinita secúdú phylosophú in hoc 2.li.in tex.12.ergo in materia,& per consequens in causa materiali est processus in infinitum.

Respondeo.Maior non est vera,nisi de infinito quantitatiuo,vel perfectionali,vt si esset corpus infinitú,vel calor infinitus,& quoniam materia nó est infinita quátitatiue,nec perfectionaliter,sed tantum negatiue ad hunc sensum , ꝙ ex se non habet aliquod esse determinatum,cum non habeat aliquam determinatam formam , ideo argumentum nihil concludit,Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7.si est,processus in infinitum in causis formalibus.

Sed nec quod quid erat esse , conuenit reduci ad aliquam diffinitionem multiplicantem rationem. Tex.10.

Circa hanc quæstionem aduerte ꝙ solet sub duplici titulo tractari.Primo si est processus in infinitumin causis formalibus,id est,in formis & naturis specificis,ita ꝙ vltra quamcunque specié productam,produci possint aliæ sine fine,& meo iudicio non est hic locus talis quæsiti , sed potius in 3.physi.vbi quærendum est,an detur infinitum, secúdum multitudinem,& apud theologum in 1.sen.di.43. quæri solet si Deus producere potest species rerum in infinitum,secundo solet moueri sub tali titulo,si est processus in infinitú in causis formalibus,ascendendo a minus communi ad magis commune, sine fine,in linea prædicamentali quæ solent esse partes diffinitionis,& hæc videtur esse mens philosophi in præsenti loco , vt patet in tex. 11. qui iudicat idem esse iudicium de processu prædicatorum essentialium in infinitum & de processu causarum formalium.Ponens autem statú in precatis essentialibus, ponit statum in causis formalibus.vnde Cómen. in commento. 10 inquit si apparuerit quod natura diffinitionum sit finita,id est,quod constet ex finitis prædicatis quidditatiuis: necessarium erit vt ita sit informis,Pro determinatione igitur præsentis quæsiti.duo agenda sunt.Primo probádum est,quod sit status in prædicatis quidditatiuis in linea prædicamentali ascendendo & descédédo:ex consequenti

in causis formalibus.vnumquodque enim prædicatum essentiale,ab aliqua forma sumitur,Secundò,soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte quod philosophus in textu probat propositum quatuor rationibus,quas iam formauimus in nostro epit.in 2.metaph.& ne fiat inutilis repetitio,vide tu illic.

Quantum ad secundum,aduerte tria dubia,quæ videntur pugnare contra determinationem presentem.

Primum est,si idem est procedere in infinitū in pędicatis essentialibus,& in formis:ergo videtur quod in eodē multiplicantur formæ,sicut multiplicantur prædicata essentialia,ex consequenti in homine tot sunt formæ, quot prædicata generica,& differentiæ verificantur de eo:quod tamen in via nostra non est concedendum,quoniam tenemus tantum vnam formam in vno composito.

Respondeo.Iandunus in 2.metaph.q.9.credit hoc argumentum concludere,& dicit ꝙ si formæ genericæ, puta, corporeū animatum sensitiuum,& forma differentiæ,puta rationale non different realiter,demonstratio Arist. nō valeret.probat enim finitatem in diuersis formis,per finitatem in diuersis prædicatis diffinitiuis.Et confirmat propositū suū ꝑ cōmēt.& Linconien.Dicit enim Comment.in 2.physi.Cōment.28.quod genus dicit formā magis generalē & differentia formam magis specialem, & Linconiensis dicit in 1.post.quod genus est forma materialis ,vel materia formalis.Sed si tex.phylosphi bene consideretur,non potest Iandunus ex eo concludere intentum suum. Vnde aduerte quod dupliciter exponitur primò à B.Tho.exponente.& intendit quod est verum,diuersa pędicata quidditatiua sumi à diuersis formis,non quæ sint in eodē diffinito cum vna forma posit largiri multos gradus essendi eidem composito,vt patet de anima humana,quæ dat esse corporeum,vegetabile,sensitiuum,intellectuale, sed quæ inueniūtur separatim in rerum natura:est enim aliqua forma,quæ non est forma corporis,vt intelligentia vel intellectus,& ab ea sumitur hoc prædicatum incorporeum, & est alia forma,quæ est forma corporis,sed non animati.& ab ea sumitur hoc prædicatum corporeum.& est alia forma,quæ est forma corporis animati,sed non sensitiui,& ab ea sumitur animatum,siue vegetatiuum,& sic descende vsque ad specialissima.

Secundò

Secundò exponitur à Gregorio de Arimino in 2. sent. dist.16.& 17.q.2 ad quartum, qui vult dictum philosophi debere intelligi sub hac cõditionali, si est procedere in infinitum in formis, est etiam procedere in infinitum in prædicatis quidditatiuis & diffinitiuis, eo quod à qualibet forma sumitur aliquid prædicatum quidditatiuum. Sed nõ est processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis, aliter non compleretur diffinitio, & omnis scientia destrueretur, vt probat philosophus in textu, Cum hoc tamẽ stat, quod non multiplicantur formæ in eodem, secundum multiplicationem prædicatorũ quidditatiuorum, eo quod ab eadẽ forma, possunt sumi multa huiusmodi prædicata, prout dat diuersos gradus essendi, sicut patet de anima intellectiua, à qua sumuntur, animarum sensitiuũ, rationale, & hanc expositionem per conditionalẽ videtur inuenire Comm. in hoc 2. lib. Comm. 10. cũ dicit. Quod si apparuerit, quod natura diffinitionum sit finita, necessario erit vt ita sit de formis, Ex his patet, consequentiam factã a Ianduno nihil valere, stat enim quod per finitatẽ prædicatorũ quidditatiuorum demonstret philosophus finitatem informis, & quod diuersa prædicata sumantur à diuersis formis, nõ tamen quodlibet prædicatum a distincta forma, præcipuè quãdo vna forma dat eidem multos gradus essendi. Ad dictum Comment. in 2. physic. dico quod sic debet intelligi, genus dicit formam generalem, id est sumitur à forma, vt dat gradum essendi magis communem. Differentia autem dicit formam magis specialem, id est, sumitur ab illa forma, vt dat gradum essendi minus communem. Puta ab anima humana, vt dat esse sensitiuum, sumitur animal, vt dat esse intellectiuum, sumitur rationale Ad dictum Linconiens. dico quod per formam materialem, intendit formam vt dat esse genericum, vt quoddam imperfectum & potentiale, sicut enim materia perficitur per formam, sic esse genericum perficitur & determinatur per esse specificum, & tamẽ vtrunque esse est ab eadem forma. Quare, &c.

Secundum dubium est, quia stante finitate prædicatorum diffinitorum, adhuc potest probari processus in infinitum in formis, nam sumpta specie humana, & supposito quod generatio sit æterna, constat quod indiuidua humana procedunt in infinitum, ergo & materia sua propria, & forma sua, quæ est anima humana, quæ secundum viam nostram est forma dans esse.

Respon-

Respondeo. Non est intẽtio philosophi in hoc loco, nega re processũ in infinitũ in formis indiuidualibus, sicut nec negare processum in infinitũ in causis efficiẽtibus eiusdẽ speciei, stãte generatione æterna sed intẽdit de formis, quarum vna est superior ad alterã, sicut forma corporis anima vegetatiua, anima sensitiua &c. na huiusmodi formæ vidẽtur esse per se ordinatę secũdũ magis cõmune, ex cõsequẽti necesse est deuenire ad primam. argumentũ igitur nihil concludit contra determinationem tactam.

Tertiũ dubiũ est, Quia in numeris est processus in infinitum per appositionem. sicut in continuo per diuisionem siue subtractionẽ ex 3. physi. tex 34. sed numeri sunt formę vt communiter tenetur: ergo &c.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q. 9. vt solueret hoc argumentum, dixit omnes numeros esse eiusdem speciei specialissimæ, & distingui solo numero adinuicem, sicut linea maior & linea minor distinguuntur solo numero, & sicut est processus in infinitum in formis indiuidualibus eiusdem speciei, stante generatione æterna, ita non inconuenit, in numeris esse processum in infinitum. Quod autẽ omnes numeri sint eiusdem speciei, Iandunus declarat per Comm. in 8. libr. metaph. Comm. 10. vbi Comm. dicit. Quemadmodum quando alicui numero additur vnũ, aut ab eo diminuitur vnum, trãsfertur ad aliam naturam numeri &c. Sed si Iandunus recte considerasset, hoc dictum est contra se ipsum. nã si numerus aliquo addito, puta duo transfertur ad aliam naturã, puta ad tria necesse est, duo & tria esse distincta specie, nam quæ sunt eiusdẽ speciei, sunt eiusdem naturæ, & non alterius, & alterius. Dicũtur enim duo indiuidua distingui materiã, cum tamen sint eiusdem naturæ formaliter. & præterea in libro octauo. quando quæretur de forma numeri, manifestabitur distinctio specifica inter numeros. Respondeo ergo aliter, & cõcedo numerus esse formas, & differre specie, & in eis esse processũ in infinitum. Sed nego hanc consequentiam, ergo in causis formalibus, quarum vna est superior ad alteram, & à quibus sumuntur prædicata quidditatiua diffinitiua, est processus in infinitum. Nam vt dicimus in quæstione, in hoc sensu propriẽ loquitur Arist. & si dicas, quod in per se ordinatis non est processus in infinitum, numeri autem videntur per se ordinati, quoniam consequenter se habent: ergo, &c. Dico quod per se ordinata sunt in triplici differentia,

rentia. Quædam sunt per se ordinata secundum causalitatem, de quibus pertr- ctauimus in quinta quæstione huius libri. Quædam sunt per se ordinata, secundum perfectionem, eo quod non sunt reperibilia duo æqualis perfectionis formaliter, sed sequens excedit precedés in aliquo gradu perfectionis essentialis, quo modo se habent species vniuersi. Quædam sunt per se ordinata secũdum prius & posterius, vt patet in numeris, & in figuris, & in partibus temporis. Modo dico quod illa propositio. In per se ordinatis non est processus in infinitum. non verificatur vniuersaliter, nisi in primo sensu, nam non est negandus omnibus modis processus in infinitum, in numeris, nec in figuris, nec in partibus temporis, In istis enim non est ordo secundum magis & minus commune, in linea prædicamentali, secundum quem supra negauimus ad mentẽ philosophi processum in infinitum, in causis formalibus, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Non est autem necesse quærere. Si sit processus in infinitum in causis finalibus, quoniam cum finis habeat rationem vltimi, Quicunque concedunt causam finalem, coacti sunt statim negare processum in infinitum. Vltimum enim repugnat infinito.

Expliciunt quæstiones super secundum librum metaphy. Fratr. Chrysostomi Iauelli Canapicij, ordin. Prædicato.

Incipiunt quæstiones eiusdem super tertium librum metaphysicæ.

QVoniam tertius liber est disputauimus, & nos in nostro epitomate formauimus dubia illic mota ab Arist. & argumentati sumus ad partes in quolibet dubio per rationes philosophi, & determinauimus quid tenendum in via Aristotel. & soluimus rationes adductas, quæ soluendæ erant. Nunc tantum tria supersunt dubia, quæ in præsenti discutienda sunt.

1 *Si in mathematicis est causa efficiens & finalis.*
2 *Si genus prædicat de sua differẽtia prædicatione per se.*
3 *Si propositio per se, conuertitur in propositionem per se.*

QVÆSTIO PRIMA.

Si in mathematicis est causa efficiens,& finalis.

VNDE IN MATHEMATICIS PER hanc,nihil ostenditur causam scilicet efficientem & finalem Text.3.

IRCA hanc quæstionem aduerte, quod Ant.And.in 3 lib.metaphy.q. 1.pertractans hoc quæsitum præpo nit plures distinctiones, ex quibus multas elicit cõclusiones,ac si propositio philolophi multis indigeret limitationib.vt possit verificari.Sed cõsiderata intẽtione philosophi propositio sua,vnica distinctione fiet euidens,vt igitur quæsitum resoluatur,tria agemus.Primò ponitur vnica distinctio,Secundò duæ conclusiones,Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ aduerte quod mathematica dupliciter cõsiderari possunt,Primò vt res sunt siue separatę secundũ esse à materia sensibili,more pitagoricorũ, siue ponantur existẽtes in rebus naturalibus,vt termini earũ.Secundò vt sunt subiectũ scientiæ mathematicę,in qua considerantur secundũ suam rationem formalẽ,vt linea inquãtum est longitudo,sine latitudine,& circulus est figura,in qua principium & finis idem sunt &c.

Quantum ad secundum aduerte duas conclusiones,prima est.Mathematica iuxta primũ membrum distinctionis habens efficiens.& bonum,& finem,efficiens quidem,quoniam producens lapidem,producit consequenter figuram superficiem, corporeitatem , vt vnitatem quantitatiuam lapidis bonum autem quoniam vt sic,sunt entia realia actu perfectiua rei naturalis,ergo bona,finem vero.quoniam producuntur vt distinguant,& terminent & compleant res naturales quibus insunt,Sed aduerte,quod in hoc sensu.non cõsiderantur hic à philosopho.Talis enim cõsideratio est physici,vnde Arist.dixit in 2.phys.ꝙ physicus considerat mathematica,vt terminos rerũ naturaliũ. Secunda conclusio,in mathematicis consideratis.iuxta secundũ membrũ distinctionis,nõ est efficiens nec bonum,

nec

nec finis. Quoniam cum abstrahant vt sic à materia sensibili secundum rationem,& per consequens à motu physico,abstrahunt etiam ab efficiente physico.quod est principiũ,vnde motus,ex 2.phys.Dixi notanter à motu physico, vt non excludam motũ discursiuũ intellectus,à principiis ad conclusionẽ.Hoc enim vtuntur omnes scientiæ,& principiũ mathematicum est causa efficiens notitiæ conclusionis.Quod autẽ in eis sic consideratis.non sit bonum, nec finis,patet ex hoc,quod abstrahunt à motu.Quodlibet enim bonũ physicũ.similiter & finis acquirunt per motum, vnde habẽt rationem termini motus,vbi ergo nõ est motus.non est efficiens physicũ,nec bonum physicũ,nec finis physicus,sed in mathematicis,vt considerantur à mathematico,nõ est motus,ergo &c.& aduerte quod sub hac intẽtione considerantur hic à philosopho.Quod patet ex eo quod,inquit,vnde in mathematicis per hanc nihil ostẽditur causam,per ly ostenditur intendit,prout considerãtur à mathematico,non enim considerat si triangulus est melior quadrato nec in qua materia,nec à quo,nec propter quid sit triãgulus,sed cõsiderat solam rationẽ eius formalem.per quam demonstrat passiones eius.secundum esse quidditatiuum & non alia ratione.

Quantum ad tertium.aduerte duo dubia,contra prædictam determinationem.Primũ ex,quia dicit philosophus in immobilibus non esse motum,nec principium motus, id est mouens siue efficiens,nec boni naturam,hæc autem videtur esse falsa,quoniam apud philosophum intelligentiis & in prima causa,quæ dicuntur entia immobilia est motus quoniam mouent corpore cœlestia.& est finis,quoniam non per accidens,sed ex intentione mouent,aliter non essent prima mouentia:& per consequens in eis bonum,quoniam finis & appetibile & bonum idem esse videntur.Quod autem in eis sit efficiẽs,patet quoniam sunt prima agentia.& prima productiua reum inferiorum,per motum cœli ergo &c.

Respondeo dupliciter.Primò ꝙ philosophus hic non loquitur absolute & vniuersaliter de immobilibus,sed de immobilibus mathematicis,vt patet per Commenta.ibidẽ in Cõment.3.vbi si inquit.In rebus immobilibus non debet quia quęrere causam mouentem, & intendebat mathematica,quonia licet sint in re mota,tamen non mouẽtur,nisi accidentaliter:hæc ille Dico secũdo quod etiã extendẽdo

immo

immobilia ad,metaphisicalia, proposito pilosophi potest esse vera,in hoc sensu ꝙ nō est in eis motus subiectiue,nec terminatiue,sed tantum causatiue.Item non est in eis bonū nec finis,qui,scilicet sit productus per motū,sicut produci tur sanitas per sanationē.Huiusmodi enim diuina entia vt declarabitur in li.12.intrāsmutabilia,inalterabilia & impos sibilia sunt, & de tali bono,ac fine.intendit hic philosoph. Dicit enim finis autē & cuius causa,actus cuiusdā est finis Sed actus omnis cum motu &c.Cum hoc tamē stat,quod intelligentiæ suo motu attingant finem iam præexistente id est primam causam,vt declarabitur in libr.12.similiter non potest dici, quod intelligentiæ habeant proprie efficiens quoniam efficiens proprie est illud,quod extrahit aliquid de potentia ad actum,& ad proprie reperitur in na turalibus corruptibslibus quæ,ex esse in potētia prodeūt per transmutationem physicam inesse actu,cum hoc tamen stat, vt declarabitur in libro.12.quod habeant verum agens & verum producens,à quo sine motu acquirunt esse incorruptibile.

Secundum dubiū est quoniā dicit philosophus hic, ꝙ in immobilibus scilicet mathematicis,sicut non contingit ess principium motus,sic nec aliquid esse autoagatō,id est ipsum bonum.Hoc autem videtur falsum,quoniam in eis sunt proportiones,& commensurationes, &ordo,& figuræ,& hæc omnia videntur esse bona. vnde & in libro 12. Aristo.conistuet bonum intrinsecum vniuersi in ordine, sicut in exercitu.ergo &c.

Respondeo,ibi cōmittitur fallacia accidentis,sic arguendo,scientia mathematica considerat proportiones,commēsurationes,& ordines & figurarum,ac numerorū.& hæc sunt bona,ergo considerat bona.Hoc inquā,non sequitur, quoniā licet in se sint bona,non tamē considerātur in mathematica,sub ratione boni,sed sub ratione entis inquantum sunt proprietates quantitatis continuæ.aut discretę, vnde Aristoteles in hoc 3.li.in tex.3.inquit,Mathematicas vero nullam de bonis aut malis rationem facere.Hæc depræsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 2.si genus prædicatur de sua differentia prædicatione per se.

Impossibile autem predicari,aut species generis de propriis differentiis,aut.genus sine suis speciebus. Text.10.

Circa

Circa hanc quæstionem tria agenda sunt. Primo pertractabitur opinio B.Thom. cui cōcordat Ant. And. Secūdò pertractabitur opinio Ianduni, qui tenet oppositum. Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte quod B.Tho. exponens textum præsentem, tenet partem negatiuam & adducit vnicam rationem quæ stat hoc Genus non prædicatur de differentia primo modo per se nec secūdo modo, ergo nō prædicatur per se constat enim quod non tertio nec quarto modo antecedens probatur. Genus non ponitur in diffinitione differentiæ quoniam ex quarto topicorum differentia non participat genus ergo non prædicatur de differentia in primo modo per se, nec differentia ponitur in diffinitione generis, aliter in quacunque reperiretur genus inueniretur & differentia, quod patet esse falsum, nō enim in quocunque est animal, in eo est rationale. ergo genus prædicatur in secūdo modo per se de differentia. Est enim secundus modus per se, quando subiectum est de ratione prædicati. B.Tho. concordat Anton. Andr. in 5. metaphy. q. 2. vbi inquit genus non prædicatur per se de differentia, ꝙ patet per Auicen. in 5. metaphy. dicentem, quod licet genus & differentia prædicentur de toto, id est de speciē, non tamen significat totum. per se, sed genus significat materiale, different a autem formale, vtrunque autem significat partem speciei, per modum totius, & sicut materiale est extra formale si conceptus generis est extra conceptum differentiæ, patet ergo, quod non predicatur per se primo modo de differentia.

Quòd autem nō predicetur per se secundo modo. videtur omnibus clarum, constat enim genus non esse proprietatē, nec habere nomen proprietatis, respectu differentiæ.

Tu tamen aduerte, quod Aristo. in 6. Thopicorū, adducit aliam rationem, & stat in hoc, si animal genus prædicatur per se de differētia. ergo vnū animal, puta homo, esset plura animalia. ꝙ est falsum, consequentia probatur. Animal. quod secundum se includitur in cōceptu rationalis, aut est idem cū eo ꝙ concluditur in conceptu speciei aut nō est idem. si idē, ergo est nugatio dicendo homo est animal rationale. nam si idē animal. ꝙ prædicatur vt genus de homine, includitur diffinitione in rationabilis. idē bis inutiliter repetitur, si non est idē. habetur intentū, nā homo est animal, & est illud animal, quod includitur in rationali, & hoc

non est idem cum primo: ergo idem homo erit multa animalia.

Quantum ad secundū aduerte quod Iandunus in 3.metaph.q.12.tenet partem affirmatiuam & licet multipliciter arguat:hæc tamē est principalis ratio sua. Quod est animal per formam suam,est per se animal. Hæc est de mente philosophi.in lib.5.cap.de per se vbi ponit primum modum per se,esse quando aliquid est tale per suam formam. Sed rationales animal per formam suam,non enim est animal per materiam suam.sed quia habet talem formam.puta animam sensitiuam,ad quam sequitur esse animal,ergo rationale per se,est animal,& sic genus per se prædicatur de differentia.

Sed quoniam philosophus in 3.metaph.& in 6.top.tenet oppositum,ideo ne videatur negare philosophum, dicit quod in 3.metaph.procedit mere disputatiuè, & non determinatiue,ideo rationes suæ non sunt conclusiuæ.& hoc innuit Comment.in 3.metaph. comment. 1. vbi inquit. intendit in hoc tractatu inducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & destruunt idem in omnibus quæstionibus difficilibus huius scientiæ, hæc ille. Quod autem in topicis disputatiuè procedat, patet,quoniam ex probabilibus,quæ non inferunt necessario alteram partem Hæc est opinio Ianduni.

Sed vt rudis laborat in æquiuoco.de ly per se. est enim duplex,scilicet entitatiuum,& prædicatiuum, alij dicunt, logicum & metaphysicum, eo quod logicus prædicationes obseruat, metaphysicus autem quiddisates, per se quidem prædicatiuum est, quando prædicatum est de ratione subiecti,vel subiectum de ratione prædicati per se autem entitatiuum est,quando res de se,& secundū suam naturam talis est,sicut sol per se,est lucidus,luna autē non sed per alterum,&.Deus per se bonus est,creata aūt nō per se sed per alterū vnde ly per se,videtur coincidere cum secundum se,& per essentiam. Sed non inconuenit,aliquid esse per se,tale entitatiue,& nō prædicatiue,vt hic, Deus est per se pater, eo quod paternitas diuina est assentia diuina, non tamen prædicatiuè, vel formaliter est per se pater quoniam prędicatum non est de ratione subiecti. nec ecōuerso. cum se habeant vt absolutē & respectiuum sic in ,ppositо.Hæc est per se entitatiuè, ratiōale est animal non tamen prædicatiuè propter rationē adducta à B. Tho.

Iandunus autem non diſtinguit inter per ſe entitatiue, & per ſe prædicatiue, credit enim omnem prædicationem ſumptam à forma, eſſe per ſe prædicatiue. Quod non eſt verum, niſi ly forma ſumatur, pro quod quid eſt, vel; diffinitione, in quo ſenſu loquitur philoſophus in libro quinto in capitu. de per ſe, inquit enim, vno quidem enim modo, ſecundum ſe, quod quid erat eſſe vnicuique, vt Calias, & quod quid erat eſſe Caliam, id eſt Calias, & diffinitio Caliæ ſunt idem per ſe.

Tenemus ergo quòd licet hæc ſit identica, rationale eſt animal, tamen non eſt per ſe formaliter & prædicatiue. & quantum ad hoc dicimus, quòd philoſophus nõ diſputat in 3. metaph. ſed determinate concludit, nec obſtat dictum Commenta. licet enim vt in pluribus diſputet, tamen non inconuenit, quòd reſpectu alicuius concluſionis determinet, & aſſumat aliquas propoſitiones ſimpliciter veras, ſicut in quæſtione præcedenti viſum eſt, quod in mathematicis non eſt efficiens, nec bonum, nec finis, &c.

Pro ratione autem adducta ex 6. topicorum, quam conatur Iandunus declarare, quòd non valeat, aliter per eandem rationem concluderetur, quòd animatum non prædicatur de homine, nam cum prædicetur de animali, ſi prædicatur de homine, homo erit vnum animatum, & animal aliud animatum, ſi ratio philoſophi concludit. Hoc autem eſt falſum, ergo ratio philoſophi non concludit. Pro hac inquam ratione, dicere poſſumus duo. Primo quòd cõcluſio ſit de mente philoſophi, ſcilicet Genus non prædicatur per ſe, de differentia, & ad hanc quæſtionem aliqua ratio ſimpliciter vera adducitur, ſcilicet illa quã hic B. Tho. adduxit. Aliqua autem tantũ probabilis & apparens eſt, vt iſta, quæ adducta eſt ex. 6. topicorum. Non enim eſt neceſſe, omnẽ rationẽ pro concluſione adductam, ſimpliciter concludere. Dico 2. quòd poteſt ſuſtineri, rationem illã ſimpliciter concludere. & quãdo inſtat Iandunus, quòd eadẽ ratione animatum non prædicaretur de homine, aliter homo eſſet multa animata, dico quod quando prædicatur animal de homine, non prædicatur formaliter animatum de homine vanum enim eſt dicere homo eſt animatum animal, vel animal animatum eo quòd in ly animal, includitur animatum. Inſtãtia ergo Ianduni nulla eſt.

Quantum ad tertium aduerte quòd quædam ſunt argumenta ſatis apparentia, contra determinationem factam.

Primum est. Rationale per se, est homo, homo per se est animal, ergo rationale per se est animal. Tenet argumentum per regulam. Quando alterum de altero prædicatur &c. Quòd minor sit vera patet, quoniam prædicatum est de ratione subiecti. Quòd autem maior sit per se, probatur. Hæc est per se homo est rationalis, vt patet ergo hæc est per se. Rationale est homo. Tenet consequentia, quoniam sicut propositio necessaria conuertitur in necessariam, præcipue in terminis conuertibilibus, sic propositio per se, conuertitur in propositionem per se.

Respondeo, hic sunt duo modi respondendi, primus est Anto. And. in 3. metaphy. q. 2. ad primum, ipse negat hac similitudine. Sicut necessaria conuertitur in necessariam, sic per se, in per se, & ratio est, quoniam ad propositionem necessariam sufficit necessario connexio terminorum, dato quòd vnum extremum non sit de ratione alterius. Ad per se autem prædicatiuum & in primo modo, de quo loquimur, quando quærimus, si genus prædicatur per se de differentia, duo requiruntur, scilicet necessaria connexio terminorum, & quòd prædicatum sit de ratione subiecti. Cóstat autem quod dum hæc, homo est rationalis, conuertitur in istam, rationale est homo, secunda non est per se, primo modo, & ideo per se non conuertitur in per se, saltem respectu eiusdem modi, vtrum autem respectu diuersorũ modorum dicemus in q. sequenti.

Secũdus modus respõdendi clarior, est iste. Qua ratione rationale per se est homo, eadẽ ratione rationale per se est animal. Prima autẽ est per se entitatiue, siue metaphysice, vt declarauimus supra, & nõ est p se prædicatiue, primo modo, de quo hic incẽdimus, sic ista ratione est animal, est per se eodẽ modo. Sed nihil concluditur cõtra determinationẽ, in qua intẽdimus de per se primo modo prædicatiue.

Secundum est tale. Homo per se est animal. Homo per se est rationalis. ergo rationale per se est animal.

Respõdeo negatur argu. quoniã ly per se in præmissis, tenetur prædicatiue, in cõclusione tenetur entitatiue, & quia nõ tenetur vniformiter in præmissis & in cõclusione, ideo negatur similis modus arguẽdi. & si dicas, quòd in cõclusione etiã tenetur prædicatiue, nego, quoniã non est necesse extrema cõparata ad medium, habere eandẽ habitudinem, quã habent, quando cõparantur adinuicẽ, & econuerso, vt patet hic. Homo necessario est animal. Homo necessario

ſario eſt ſubſtantia, ergo ſubſtantia neceſſario eſt animal, non ſequitur, quoniam poteſt eſſe ſubſtantia, remoto quocunque animali.

Tertium eſt tale, ſi genus non prædicatur per ſe de differentia, ergo per accidens, quoniam non datur medium, ſicut nõ datur medium inter ens per ſe, & ens per accidens Tunc vltra ergo rationale & animal faciunt vnũ per accidens, quod eſt falſum, conſtituunt enim ſpeciem, quæ eſt vnum per ſe, cõtra verò probatur, quoniam ex 7. metaph. prædicatio per accidens fit, quando accidens prædicatur de ſubiecto, aut econuerſo, aut accidens de accidente, ſed in his omnibus fit vnum per accidens, ergo &c.

Reſpondeo, hic eſt duplex reſponſio, primò dicitur quòd prædicatio accidentalis fit duobus modis, primo quãdo alterũ eſt vere accidens, & tunc ſemper fit vnum per accidens. ſecundo quando alterum non eſt vere accidens, ſed eſt extra rationem alterius, vt motus eſt actio, & tunc nõ fit vnum per accidens, & talis prædicatio eſt, quando prædicatum licet ſit eiuſdem prędicaméti, cum ſubiecto, & ſit idem re, tamen nõ eſt diffinitiuum ſubiecti, & hic modus prædicationis ſeruatur inter genus, & differentiã, & aduerte quod ibi ſemper loquimur de primo modo per ſe, & de modo accidẽtalis pdicationis, oppoſito primo modo p ſe.

Secundo dicitur & breuius, quãdo prædicatio eſt accidentalis, metaphyſica, quæ requirit, quod extrema ſint diuerſorum prædicamentorũ, ſicut homo & muſica fit vnũ per accidẽs, quãdo autẽ prædicatio eſt per ſe metaph. quę eſt quãdo prædicatum & ſubiectum ſunt eiuſdem prædicaméti, licet ſit prædicatio accidentalis, logica, non fit vnũ per accidens, ſic eſt in propoſito, quoniam genus prædicatur per ſe metaph de differentia, nõ ſequitur ꝙ ex eis fiat vnũ per accidens & aduerte quòd hæc reſpõſio eſt magis reſoluta, & per eam ſolues multa argumenta, ſi tu noueris bene applicare. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 3. ſi propoſitio per ſe, conuertitur in propoſitionem per ſe.

Circa hãc quæſtionẽ aduerte ꝙ proponitur ꝑpter reſponſionẽ, datã primo argumẽto. præcedẽtis quæſtionis. Diximus enim ꝙ licet hæc ſit per ſe entitatiue & prædicatiue, homo eſt rationalis. hæc tamẽ nõ eſt per ſe prædic

eatiue rationale est homo. Hæc responsio facit dubium, & videtur quòd tam conuersa quam conuertens sint per se secũdum doctrinam philosophi in 1.poster. Illic enim vult philosophus, quòd quãdo prædicatum est de ratione subiecti, sit primus modus per se, quãdo autem subiectum est de ratione prædicati, sit secundus modus per se. Sed in ista, homo est rationalis, prædicatum est de ratione subiecti & in ista, rationale est homo, subiectũ est de ratione prædicati. ergo prima est in primo modo per se, & secunda in secundo, ex consequenti per se conuertitur in per se.

Hic inuenio duas opiniones, vnam affirmatiuam, quorũdam Thomistarum, Isti dicunt, quod licet conuertens & conuersa, non sint per se, respectu eiusdem modi, ne detur circulus in diffinitionibus: tamen non inconueniit, respectu diuersorum modorum scilicet primi & secundi. & suũ principale fundamentum stat in ratione adducta ex doctrina Philosophi in 1.poste. limitant tamen se dicentes, quod tunc solum conuertitur pro se, in per se, quando subiectũ & prædicatum sunt termini conuertibiles. vnde tenent quod hæc non est per se animal est homo. hæc autem est per se, animal rationale est homo. & confirmaut opinionẽ suam ex hoc, quod philosophi & præcipui doctores demonstrantes, vtuntur indifferentes conuersá & conuertẽte, vt propositionibus per se. Assumunt enim istam, omne intellectiuum est liberum, & suam conuertentem scilicet omne liberum est intellectiuum. & istam, omne necessariũ est æternum, & econuerso, & istá, omne generabile est corruptibile, & econuerso ergo signum est quod & conuersa & conuertens sunt per se, & sic patet, propositionem per se cõuerti in propositionẽ per se. licet id nõ sit verũ in omnibus. & ab hac scientia nõ videtur dissentire Ant. And. in 3.metaph.q.2.ad primũ, dicit enim in fine responsionis, propositio ergo per se, nõ necessario cõuertitur in per se. Quasi dicat, licet contingat aliquã conuerti, nõ tamen est necessariũ in omnibus, vt quãdo termini nõ sunt cõuertibiles.

Alia opinio est quorundã Scotistarũ, præcipue Antonij trõbetæ, in suis quæstionib. metaphysicalib. Hic tenet partẽ negatiuã absolute, ita q secũdũ ipsũ, nulla ꝓpositio ꝑ se cõuertitur in ꝑ se, & fundat se super hoc, ꝙ omnis propositio per se est illa, cuius prædicatũ habet rationẽ formalẽ intrinsecã inhærẽtiæ in subiecto. Quæcũque aũt nõ dicit talẽ rationẽ formalẽ, est propositio ꝑ accidẽs, & intẽdit dicere

dicere q omnis propositio per se habet causam intrinsecā in subiecto,per q prædicatū inest subiecto. & hoc fundamentum dicit esse de mēte Scoti in 3.sent.dist.7. nec aliter ꝓbat.Tūc arguit sic.Cuiuscunque propositionis prædicatū depēdet à subiecto,quantū ad rationē formalē inhærētiæ intrinsecam in subiecto,subiectū ipsius nō potest cōsimili dependentia dependere à prædicato. Hæc vr manifestare. qm nō datur circulus in depēdētia in eodē genere causę. Patet enim q forma dependet à materia, in genere causæ materialis,materia vero nō depēdet à forma,in eodē genere.sed in genere causæ formalis.Sed prædicatū ꝓpositionis ꝑ se depēdet à subiecto,secūdū rationē formalē inhærētię intrinsecā in subiecto, quoniā hæc est ratio ꝓpositionis ꝑ se.ergo econuerso subiectū non potest depēdere,cōsimili depēdētia à prædicato.ergo ꝑ se non cōuertitur in per se.

Sed hæc sua ratio nō est efficax,eo q suū fundamentū non est verū,nec positū ab Arist.Non enim est necesse arctare nos ad depēdētiā in genere causæ formalis tantum: sed sufficit prædicatū dependere à subiecto, vel in genere causæ formalis:vt in primo modo,vel in genere causæ materialis,siue effectiuæ,vt in secundo modo,subiectū enim causa est passionis suæ vt materialis,& vt efficiens, vt dicemus alias.negamus igitur illam esse rationem siue descriptionem propositionis per se,quæ dicitur esse Scoti,& dicimus cum Arist. quòd ad propositionem per se,sufficit prædicatum esse de ratione subiecti vel econuerso.

Tenendum est ergo cū opinione prima in terminis conuertibilibus tantū.& quoniā genus & differentia non sunt conuertibilia,ideo hæc non est per se,animal est rationale, imò nec necessaria stat enim animal esse,& tamen rationale non esse,similiter hæc nō est per se,rationale est animal. quoniā vt probauimus in q.præcedenti,nec prædicatū est de ratione subiecti,nec subiectū est de ratione prædicati.

Tu tamē aduerte quod aliqui vt videātur quid noui excogitasse concedunt secundū modū per se,conuerti in primum modū,vt ibi.Homo est risibilis,risibile est homo,prima est in secundo modo,secunda aūt est in primo modo: quoniā prædicatū est de ratione subiecti:nolūt aūt concedere.primum modū posse conuerti in secundū, eo quod prædicatū secundi modi,vel est passio,vel quid habēs modum passionis.Sed constat quod diffinitum nō est passio. nec induit modum passionis,cū non prædicetur in quale.

& ppterea dicunt, qđ hæc nō est in secundo modo per se animal rationale est homo, eo qđ prędicatū nō denominat, nec qualificat subiectū, & hæc opinio nō videt̃ irrationabilis. verū quia hæc, animal rōnale est homo est necessaria ex conexione terminorū. & in via Thomistica, omnis necessaria, videt̃ esse per se, licet nō apud Scotistas vt visum est in q. præceden. in respōsione ad primū, possum⁹ dicere ꝓpositiones secundi modi per se esse in duplici differētia. Quædā sunt, in quib. subiectū est de ratione prædicati, & prædicatū denominat subiectū, quale: vt ibi, homo est risibilis, & istæ sunt propriæ. Quædam autē sunt in quib. licet subiectū sit de ratione prædicati, tamē prædicatū nō denominat sub.ectū, quale: vt ibi; Animal rationale est homo. & istæ sunt impropriæ. Dicemus ergo, ꝙ secūdus modus cōuertitur in primū ꝓpriè, & primus in secūdū, saltem impropriè. & hoc sufficit. Hæc de præsenti quęsito dicta sint.

Expliciunt quæstiones Frat. Chrysostomi Iavelli Canapicij ord. Prad. in 3. lib. metaphysica.

Incipiunt quæstiones eiusdem, super quartum librum. Super quartum librum occurrunt infrascripta quæsita discutienda.

1 *Si ens est vniuocum vel analogum.*
2 *Si ens habet veras & proprias passiones.*
3 *Si passiones entis, sunt idem cum ente.*
4 *Si passiones entis sunt conuertibiles cum ente.*
5 *Si ens prædicatur quidditatiuè de passionibus suis, & de vltimis differentiis.*
6 *Quomodo ordinanda sunt passiones entis, secundum prius & posterius.*
7 *Si vnum transcendens, quòd est passio entis, est idem cum vno, quod est principium numeri.*
8 *Si ratio vnius transcendentis, & vnius numeralis est formaliter positiua.*
9 *Quòd sit principium cōplexum simpliciter primum.*
10 *Si tale principium est cognoscibile demonstratione vel cognitione sensitiua.*

QVAEST

QVÆSTIO PRIMA.

Si ens est vniuocum, vel analogum.

ENS MVLTIS MODIS DICITVR, sed ad vnum &c. Tex. 2.

IRCA hanc quæstionem aduerte primo quod Commenta. in hoc 4. lib. in commen. 2. expresse tenet, ipsum non esse vniuocum, nec æquiuocum, sed mediũ, ex cõsequenti analogum. sic enim inquit, vult declarare, ꝙ hoc nomen ens, non est æquiuocum, si enim esset æquiuocũ nõ cõsideraret de eo, vna ars, neque dicitur, vniuoce, vt animal de homine & de asino, sed est de nominibus, que dicuntur de rebus attributis eidem, & sunt media inter vniuoca & æquiuoqua hæc ille. Quare quid de hoc senserit Commen. non est laborandum, nam & Commentistæ præcipuè Iandun. in 4. lib. Metaph. tenēt, de mente Comment. ipsum non esse vniuocum sed analogum, similiter quòd Scotus posuerit ipsum vniuocum, & quomodo scilicet metaphysicum, & non physicum, patet per Ant. And. in 4. lib. metaphy. q. 1. vbi declarat, quid sit vniuocatio physica, & logica, & metaphysica, similiter manifestum est, quòd B. Tho. tenet ipsum esse analogum analogia, quæ est vnius ad alterum, & non analogia, quæ est plurium ad vnum, qualis est analogia huius nominis sanum, & hoc videre poteris in Capreolo in 1. distin. 2. q. 1. improbatione nonæ conclusionis, & in responsionibus argumentorum, contra eandem conclusionem, & in Paulo Soncinatæ in 4. metaph. q. 4. & in Thoma Caietano, super de ente & essentia. Sed in his quæ prædicti scripserunt nolo referendo immorari, vide tu ad placitum, volo autem pro huius quæsiti euidentia, agere quinque. Primò, quid requiratur ad vniuocum reale. Secundò quid ad vniuocum logicum. Tertiò ponentur aliquæ conclusiones responsiuæ. Quartò ostendam quod opinio Scoti non discordat in re ab opinione B. Tho. Quintò soluentur argumenta Scoti, & maximè que videbuntur repugnare contra determinationem, quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte, quòd æquiuocum reale requirit 4. conditiones. Primò q dicat vnum conceptum, vt comparatur ad sua côtenta, & prædicatur de eis. Quod quidem dico, quoniam si aliquod commune dicat vnum conceptum quidditatiuum, vt se præcise consideratur, vt sic non erit vniuocum formaliter, eo q vt possumus elicere ex philosopho in antepredicamentis, vniuocum vniuocata respicit. Quod & declaratur per Simplicium super prædicamenta, qui inquit, eiusmodi nomen scilicet vniuocum quidem, de rebus principaliter prædicatur, & commune & proprium, vniuoce autem prædicari, non inest principaliter, sed per talem, vel talem communicatam rationem. Quare quando participantibus non solû nomen, sed & natura communis est, talis est vniuocus participationis modus. Ex his elicio, quòd si consideretur animal præcisè in se, vt dicit vnum conceptum, antequam comparetur ad sua inferiora, non est vniuocum, nec æquiuocum nec analogum. Idem dico de ente, si in se præcise consideretur, vt dicit vnum conceptum, puta, ens est, cui debetur esse & non comparetur ad subiectum & accidens, ad Deum & creaturam, in illa prima & absoluta consideratione, non erit vniuocum nec analogum, &c.

Sed dices, licet genus & species possint in seipsis considerari non respiciendo contenta, non tamen ens, quoniã secundum Commen. in 10. metaph. Commen. 8. ens significat x. prædicamenta immediata significatione.

Sed contra. De quolibet possumus considerare prius quod sit ens, quà quod sit tale ens, puta substantia vel accidens. ergo in illo priori ens dicit vnum conceptum antequam comparetur ad sua contenta.

Præterea conceptus absolutus prior est conceptu relatiuo. Sed conceptus entis in se est absolutus, cum autem comparatur suis contentis, fit relatiuus, respicit enim inferiora. de quib. prædicatur, ergo potest haberi de ente vnus conceptus, antequam comparetur suis inferioribus.

Præterea, si primum q cadit in nostro intellectu est ens, patet quòd antequam sciam de aliquo, quòd sit substantia vel accidens, prius scio quòd est ens, nescirê autem ipsum esse ens, nisi in illo priori, haberem conceptum entis.

Ad argumentum ergo dico q hoc non est contra Comment. stat enim q ens significet immediatè, significato reali x. prædicamenta, & q antequã côparem ipsum x. prædicamentis,

camentis, habeam de ipso vnum conceptum communissimum, quem pono, saluari in quolibet prædicamento, ex hoc autem nolo inferre, q ille cõceptus sit qd reale, prius omni realitate prędicamẽtali. Sed q iste est ordo in intellectu, vt prius concipiat ens cõe in se, q̃ cõparet ipsum suis contentis, & in illo priori, vt dixi, non habet rationem vniuoci nec analogi, eo quod consideratio in illo priori est absoluta, cõsideratio aũt vniuoci vel analogi est respectiua concernuntur enim inferiora, quibus nomen & ratio superioris communis attribuitur.

Secundò requiritur, q vniuocũ participetur à suis contentis, secundũ vnã rationẽ, ita quod ratio illius communis in se considerati, antequam comparetur suis contentis quando attribuitur eis, seruetur eadem in omnibus suis contentis, & per hoc differt vniuocum ab æquiuoco, q respicit contenta secundum diuersas rationes.

Tertiò reqritur, quod illa ratio æquè repræsentet omnia contenta & sine ordine puta, q ratio animalis quãtum sit ex se æquè conueniat homini & leoni, ita q in ratione animalis, vnum nõ sit prius nec perfectius altero, licet adinuicẽ comparata, non inconueniat vnum esse prius vel perfectius altero, vt patet in speciebus numerorum. Sed hoc nõ impedit vniuocationem, aliter numerus non esset vniuocũ, dictũ de specieb. nec animal dictũ de homine & asino. constat enim hominem esse quid perfectius asino. Item q represẽtet omnia de quib' dicitur sine ordine, puta q non repræsentet vnum vt tale respicit alterum. Hæc enim est propria ratio analogi.

Quartò requiritur, q illa ratio æquè conueniat cõtentis vt res sunt, & hoc dico, quoniam in vniuoco logico, hæc cõditio non requiritur, vt dicemus infra. Declaro autẽ hãc condemnationem sic Ratio animalitatis conuenit homini & leoni, vt res sunt, quoniam vterque verè naturam sensitiuã, æquè aũt conuenit, quoniam si Deus annihilaret naturã sensitiuã in homine, non annihilaretur tota ratio animalitatis adhuc enim saluaret in leone, & ecõuerso, & ideo animal est vniuocũ. Si autem annihilato homine, tota ratio animalitatis destrueretur in leone & in aliis animalibus, non esset animal vniuocum, sed analogum.

Ex his ergo formo talẽ diffinitionẽ de ꝓpriissimo & reali vniuoco, Vniuocũ reale est illud, q vt cõparat suis vniuocatis in quãtũ res sũt, participat ab aliis secũdũ eãdẽ rationem

sionem æque repreſentantem vnumquodque eorum,& ſine ordine vnius ad alterum vt comparatur ſuo vniuoco.

Quantum ad ſecundum dico,quod ad vniuocũ logicũ requiritur.prima,ſecunda,& tertia conditio,non aũt quarta.Nam remota omni conuenientia reali, & ſeruato eodẽ modo prædicandi,adhuc ſtat vniuocatio logica, eo quod logicus non conſiderat res,quo ad ſuas realitates . ſed vt ſtant ſub intentionibus ſecundis,&quoad modos prædicãdi.Sic enim prædicabilia,& res prædicamentales conſiderat.Et quod ſeruetur vniuocatio logica, ſine conuenientia reali,probatur.nam differentia prędicatur vniuoce de duabus differentiis ſpecificis,& tamen cum ſint primo diuerſæ,in nullo reali conueniunt,ex li.10.metaph præterea.Qualitas prædicatur vniuoce de prima & tertia ſpeciẽ qualitatis,& tamẽ in nullo reali cõueniũt,eo ꝙ in prima,locantur qualitates ſpirituales,in tertia autem ſenſibiles quæ nõ cõmunicat cũ illis Præterea,Quantitatis prædicatur vniuoce,de continua & diſcreta,& támen in nullo reali conueniũt,Patet ergo ꝙ quarta cõditio nõ requiritur.Requiritur tamen tertia ſcilicet quod vniuocum logicum dicat vnũ cõceptũ cõueniẽtẽ æqualiter ſuis contentis,nõ tamẽ differentiis quibus ſua contenta abinuicẽ differũt. Nã cõceptus animalis cõuenit homini & leoni in primo modo ꝑ ſe non aũt rationali,& irrationali.quoniã.vt determinauimus in 3.li.nec genus,nec cõceptus generis prædicatur per ſe primo modo de differẽtiis. & ꝓpterea phyloſophus in 3.li.concluſit ens nõ eſſet genus. & patet ꝙ ibi loqtur logice.quoniã totũ illum proceſſum proſequitur modo logico,ſcilicet per prædicationẽ & modũ prædicãdi.Ex his igitur manifeſtum ſit,quomodo differunt vniuocum reale,& vniuocum logicum.Quantum ad tertium ſtantibus prædictis aduerte quatuor concluſiones reſponſiuas.

Prima eſt ens in ſe præciſe & abſolutẽ conſideratum,dato quod haberet vnum conceptum,qui poſsit conuenire omnibus ſuis contentis non eſt vniuocum,nec æquiuocũ nec analogum nam vniuocum non eſt, nec æquiuocum, nec analogum:niſi vt comparatur ſuis contentis,ſecundũ vnum aut plures conceptus,vt diximus ſupra.Hæc enim eſt prima conditio.Sed ens ſic conſideratum in illo priori,non comparatur ſuis contentis, prius enim conſidero ens vt ens quam ens vt ſubſtantia,vel accidẽs,ergo vt ſic, non eſt vniuocum,nec æquiuocum.nec analogum.

Secunda est. ens comparatum substantiæ & accidenti vt res sũt nõ est vniuocũ reale, nã cóceptus entis, licet cõ ueniat substantiæ & accidẽti, vt res sunt nõ tamẽ æque, & sine ordine cõuenit &c. sed gradatim descẽdit in eis. ergo nõ est vniuocũ reale. cõsequẽtia patet ex cõditionib⁹ suprapositis de vniuoco reali. Antecedẽs ꝓbatur annihilata tota entitate substãtiæ, totũ ens annihilatur, eo quod accidẽtia nõ sunt nisi entis, ex 7. metaphy. & prædicamentis dicitur, ꝙ destructis primis substãtiis impossibile est aliqd remanere, si vero annihilatur tota entitas accidentiũ, nõ repugnat quin remaneat substãtia eo ꝙ est ens simpliciter & est prior accidente, ergo conceptus entis non æque conuenit substantiæ & accidenti, sed primo gradu descendit in substãtia, secũdo gradu in generibus accidẽtium, in qbus ẽt gradualiter descendit. qñ primo in quantitate, secundo in qualitate, tertio in ad aliquid, &c. Cum ergo ista gradualitas non stet cum vniuocatis. vt respiciunt cõmune vniuocũ, sequitur quod ens non est vniuocũ reale.

Nec valet dictum Ant. And in 4. metaph. q. 1. ad primum & vltimum, inquit enim quod cum vnitate vniuocationis stat vnitas analogiæ, vel attributionis, eo ꝙ philosophus in x. methaphy. ponit essentialem ordinem inter species vnius generis, & tamen ex hoc non tollitur vniuocatio. patet enim numerum esse genus, & tamen inter species numeri est essentialis ordo prioris, & posterioris. sic inquit in proposito in ratione entis in qua est vnitas attributionis. ipsa attributa scilicet substantia & accidens. habent vnitatem vniuocationis.

Hoc inquam non valet, quoniam aliud est ponere ordinem inter, aliqua, vt adinuicem, comparantur, & vt comparantur ad aliquid commune, cuius rationem participãt primum non impedit vniuocationem. quoniam stat cum tali ordine, quod aliqua participent æqualiter rationẽ sui communis vt ad ipsum comparantur, aliter propositio nõ esset genus ad affirmatiuã, & negatiuã est enim affirmatiua prior, nec animal ad hominẽ & brutũ est enim homo perfectior, secũdum vero impedit, ea ꝙ ratio superioris descenderet gradatim in inferioribus. Aduerte igitur ꝙ licet phylosophus ponat ordinem essentialem inter species vnius generis, vt adinuicem cõparantur nõ tamẽ vt conparantũ generi, prout participant rationem illius generis, in ꝓposito aũt patet ꝙ substãtia & accidens, siue inter

se

se cōparēt siue ad ens, semp retinēt ordinē qm̄ ens prius dicitur de substantia & per substantiam verificatur de accidens & substantia comparata accidenti, prior est: vt declarabitur in li. 7 stat ergo ratio nostra in robore suo.

Tertia cōclusio est, ens nō est vniuocū logicum nam vniuocum logicum non prædicatur formaliter & in primo modo per se de differentiis, vel modis, quibus vniuoca adinuicem distinguūtur. Hanc declarauimus in lib. 3. secūdū philosophum in quæstione vltima. Sed ens formaliter prędicatur de omnibus differentiis & modis, quib, sua inferiora distinguuntur. Quod enim est, ens est, & si non est ens, est nihil. Non enim datur medium, inter ens, sumpum sua maxima communitate, ipsum nihil ergo non est vniuocū logicum, & hæc ratio sumpta est ex 3. metap. tex. 10

Et aduerte quod Ant. And. in quarta mehaphy. quæstione prima in responsione argumentorum, nesciuit aliter fugere hanc rationem, nisi negando quod ens prædicetur formaliter de differentiis, vltimis, & passionibus suis. Sed quod hoc sit contra philosophum, & sit falsum in se manifestabitur in quæst. 5. huius libri, & soluentur argumenta Scotistarum.

Quarta conclusio, ens est analogum reale, nam ens dicit vnum conceptum gradualiter, & quodam ordine participatum à substantia & accidente, ita quod primo conuenit substantiæ & per substātiam conuenit accidenti, nam substantia non pendet ab accidente, sed econuerso, ergo &c. patet consequentia, quoniam vt declarauimus in prima parte quæstionis, istæ sunt conditiones analogi, vt distinguitur contra vniuocum.

Quod aūt non sit æquiuocū, est cōmuniter ab omnibus concessum, & si Prophirius vel philosophus alicubi dicat ens, esse æquiuocum sumūt æquiuocū pro analogo, eo ꝙ analogū, magis propinquat æquiuoco quam vniuoco.

Quantū ad quartū declarādū est ꝙ Schotus nō discordat à via nostra, nisi in nomine. Aduerte igit ꝙ in 1. senten. dist. 3. q. 1. intēdēs manifestare, quomodo potest cōcipi Deꝰ cōceptu vniuoco, sibi & creaturę, declarat priꝰ qd intēdat per cōceptū vniuocū & dicit: & ne fiat cōtētio de nomine æquiuocationis, cōceptū vniuocū dico, q ita est vnius ꝙ eius vnitas sufficit ad cōtradictionē affirmādo & negādo ipsū de eodē sufficit etiam ꝓ medio syllogistico, vt extrema vnita in medio sic vno, sine fallacia ęquocationis. cōludamusꝙ

datur inter se vnũ.Hęc.Scot⁹.Ex q̃bus patet q̃ Scotus cõtētatur ponere tãtã vnitatē in ente,quãta sufficiat ad contradictionē ponendã,& vt sit mediũ efficax in syllogismo Sed non solũ vniuocũ sufficit ad hoc,imò, & analogum, illo quidem modo analogiæ in quo ponimus ens. Quod ergo Scotus dicit vniuocum, B.Tho.dicit analogum.Declaro autem modos analogiæ, vt sciamus in quo reponitur ens, & secundum quem sit contradictio, & potest esse medium in syllogismo.

Aduerte igitur,secundum doctrinã Thomosticã,vt patet per B.Tho in 1.sen.dist.19.q.ar.2.ad idem,q̃ triplex est analogia prima est quãdo analogum dicit plures rationes & eius significatũ solum in primo analogato reperitur. Sicut sanum,quod alia ratione prædicatur de animali,& alia de medicina,& alia de dieta,suum autem significatum, tantum in animali saluatur,stat tamen analogia quoniam conseruatiuum,causatiuum,indicatiuũ,sanitatis respiciũt animal sanum, & hoc modo dictum analogum,est propinquissimum æquiuoco,ideo facit propositionē multiplicē & aufert contradictionem, quoniam vtraque harũ est vera,animal est sanum,medicina non est sana, scilicet sanitate,quæ subiectiuè est in animali.

Secũda est quãdo analogũ dicit vnã rationē & tamē diuersũ esse &difforme habet in analogatis.Sicut corpus dũ p̃dicatur de cœlesti,& de inferiori,licet enim cõueniãt in ratione corporeitatis, tamē nõ cõueniũt in esse,cũ esse cœli sit incorruptibile,esse autē corporis inferioris est corruptibile,& hic modus nõ aufert,imò ponit contradictionē. Nam hæc semper est vera,elementũ est corpus,& hæc semper est falsa cœlũ non est corpus,eo q̃ ratio corporis vtrique cõuenit,licet non cõueniat in esse,tertia est quãdo analogum dicit tantũ vnam rationem,in qua non parificantur analogata,nec inesse importato per illã rationē.eo q̃ in vno analogato reperitur illa ratio,& illius esse connexionē habet cũ alio analogato.Sicut accidēs est ens,vt habet connexionē ad substãtiã,& non econuerso,& creatura est ens,non ex se,sed vt participat esse à Deo,cui primo &per se cõpetit esse,& hoc tertio modo ens est analogũ,& hic tertius modus,ponit contradictionem,& est medium efficax in syllogismo,si enim ponatur hec conclusio,calidũ & frigidũ,nõ sunt in eodē,& probatur sic,nulla entia opposita sunt in eodē.calidum & frigidũ sũt opposita,ergo &c.

patet quod illa maior est absolute vera,& potest sub ea fieri descensus distributiue, tam in substatiis,quã in accidentibus.Ex his igitur patet,quod opinio Scoti quoad ré non discordat:à B.Tho.nam quod dicit Scotus ens esse vniuocum,dicit B.Tho.esse analogum tertio modo.

Quantum ad quintum,aduerte quod Ant.And.in 4.metaphysic.q.1.multis argumentis probat ens esse vniuocum, quæ recitantur & clare soluũtur à Capreolo in 1.dist.2.q.1. contra 9.cõclusioné.Videtur eum,Scotus auté in 1.dist.3. q.1.post quam declarauit,quid intédat per vniuocum.probat tripliciter talem vniuocationem.Primò sic Omnis intellectus certus de vno conceptu & dubius de alio,habet conceptum,de quo est certus,alium à cõceptu, de quo est dubius.Hæc est manifesta.quoniam idem intellectus non potest esse dubius & certus de eodem conceptu,aliter sequitur contradictio,quod scilicet esset certus & non certus respectu eiusdem,sed intellectus viatoris potest esse certus de aliquo, quod sit ens,& dubius an sit ens finitum vel infinitum , vel an sit substantia vel accidens , ergo conceptus entis de aliquo,est alius à conceptu isto vel illo,ergo vniuocus.

Respondeo.Scotus deceptus fuit in hac cõsequentia,ens dicit vnũ conceptũ,aliũ à conceptib.suorũ contentorũ ergo est vniuocũ,negatur cõsequẽtia,quoniã vt diximus in corpore quæstionis,ad vniuocũ non sufficit vnitas cõceptus,sed requiritur quod illud cõmune habeat vnum cõceptum,non solum in se consideratum,sed vt respicit inferiora,& quod ille conceptus æqualiter participetur à suis inferioribus.Quorum secundum deficit in ente,quoniam cõceptus eius non conuenit accidenti nisi in ordine ad substantiam,nec enti creato nisi in ordine ad ens increatum. Vnde ad formam argumenti,concessa ma.& minore,dico quod nõ potest concludere,quod sit vniuocum.sed quod sit,analogum,tertio modo analogiæ.

Secundo sic,si est alius cõceptus entis,vt dicitur de ente creato.& alius analogus,vt dicitur de ente increato, sequitur ꝙ per ens creatũ nõ possemus aliquid cognoscere de ente increato,ꝙ est falsum,vt patet in lib.12.consequentia probatur, quoniã sicut ens creatũ non continet increatũ, cũ sit posterius eo,sic cõceptus entis creati,nõ cõtinet virtualiter cõceptũ entis increati,si sũt alius & alius sed ꝑ nullũ cõceptũ ꝓpriũ alicuius obiecti cognoscitur aliud obiectũ

nisi talis conceptus contineat virtualiter conceptum alterius obiecti,ergo &c.

Respondeo.Hoc argu.supponit falsum , scilicet quod ens,dicat plures conceptus , sicut analogum primo modo. Hoc enim dato argu.haberet aliquam apparentiam. Sed nos dicimus,quod ens,vt est commune creato vt increato , dicit vnum conceptum , æqualiter tamen participatum , quo constituitur analogum tertij modi. & tunc nego consequentiam, cuius probatio nulla est,quoniam supponitur quod conceptus entis , vt dicitur de increato sit alius vt dicitur de creato , & propter à negari posset,quod ens creatum, non contineat increatum in ratione cognoscitiua , quoniam effectus ducit in cognitionem causæ,& breuiter, si bene aduertis percipies. quod Sco.non considerauit.nisi naturam analogiæ primi modi, quæ dicit plures conceptus,vt sanum,& secundum hoc semper laborauit ad declarandum eus non esse analogum pr imo modo analogiæ.

Tertiò sic.Omnis inquisitio de Deo metaphys.procedit sic scilicet considerãdo rationẽ formalẽ alicuius.puta sapiẽtiæ & offerendo à tali ratione imperfectionẽ,quam habẽt in creatura,& attribuẽdo illud Deo,ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum,quem accipit à creaturis,quem remota omni imperfectione atribuit Deo.

Respondeo,nego cõsequentiam. quantũ ad habere conceptum vniuocum.Sed sufficit illũ conceptum esse analogum,& res de qua dicitur,puta sapientia,est analoga tertii modi.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 2.si habet ens veras & proprias passiones.

Si igitur ens & vnum idem &c. Text.3.

Circa hãc quęstionẽ aduerte quod Scotistę & Thomistę in vno côueniunt,in alio discordant.Conueniunt quidẽ in hoc,quod ens habet proprias passiones,quæ dicuntur per se accidentia entis,vt ens est,& id quidem expresse dicit philosophus Nam in principio libri quarti inquit,est autem quædam scientia,quæ scrutatur ens inquãtum ens, & quæ huic insunt secundum se. & in tex.quinto inquit Quemadmodum enim numerus secũdum quod numerus

habet accidentia propria,scilicet, par & impar,æquale & inæquale.Sic etiā ens habet accidentia propria,de quibus philosophum oportet perscrutari hæc ille.Discordant aūtem in alio scilicet an illæ passiones sint veræ passiones, sicut par,& impar sunt veræ passiones numeri,& quidem Thomistæ sic distinguunt.Vera passio est duplex. Quædam demonstrabilis,sed non realis quædam realis,& demonstrabilis: & partes huius distinctionis sic differunt, vera passio demonstrabilis.sed non realis,duo tantum requirit Primò quod ratio subiecti,sit prior conceptibiliter ratione passionis, & hoc ideo quia subiectum ingreditur diffinitionem passionis,ergo necesse est prius concipere subiectum. Secundò,quod ipsa passio consequatur per se rationem formalem sui subiecti.passio autem realis demóstrabilis vltra illa duo requirit alia duo secundum viam nostram,primo quod distinguatur realiter à suo subiecto, secundò quod subiectum ingredietur diffinitionem passionis, vt additum,& nō vt essentiale & intrinsecum.& hoc secundum sequitur ex primo,quoniam si subiectum distinguitur realiter à passione,diffinitio passionis erit per additamentum.Dicunt igitur Thomistæ & Scoti.ens habere veras & proprias passiones & demonstrabiles.Discordant autem in alio, quoniam dicunt Thomistæ ens non habere passiones reales eo quod non distinguitur reali ens ab eis, vt probabitur in q.seq Scotistæ autem tenent oppositum. quoniam opinionem omnem passionem esse idem cum suo subiecto.

Vt igitur præsens quæsitum resoluatur secundum viam nostram,tria agenda sunt.Primò probatur quod ens habet veras passiones demonstrabiles. Secundò, quòd non habet veras passiones reales. Tertiò soluentur principalia argumenta Scotistarum.

Quantū ad primum,probatur duplici ratione,primò sic suppono metaphysicā esse verè scientiam,siue sapientiam. De hoc nō curo,quoniā vtraque est habitus per demóstrationē acquisitus,licet vna procedat per causas altissimas,alia p causas inferiores.Tūc arguo sic,si ens nō habet veras passiones demonstrabiles,ergo in metaphysica nulla est demonstratio,quod est falsum,cū sit verè scientia vel sapientia.Cōtra probatur,n i ex doctrina philosophi in 1.poster. ca.10.In omni demōstratione necessario includit primus & secūdus modus p se,eo quod cōclusio demōstrationis est

est in 2.modo per sequen.Cōcluditur enim passio de sub iecto per diffinitionem subiecti, vel passionis. si ergo ens non habet passiones, de ente non formabitur conclusio demonstrabilis.& per consequens in metaphysica non fieret aliqua vera demonstratio.

Secundò sic.Quod est commune omni subiecto scibili, non est negandum à subiecto metaphysicæ, cum sit subiectum nobilissimæ scientiæ, sed habere passiones demonstrabiles, est commune omni subiecto scibili, vt vult philosophus in 1.poster.cap.22.sic enim inquit vna autem scié tia est, quæ est vnius generis, id est vnius subiecti, cuius sunt principia partes,& passiones.Pro hac cōclusione, nolo plures rationes adducere, qm̄ cōmuniter est concessa. Quantū ad secundum arguitur sic, omnis passio vera realis distinguitur realiter à suo subiecto sed passiones entis, vt probabitur in quæstione sequenti, non distinguuntur realiter ab ente, ergo non habet passiones veras reales. Minor quidem probabitur in quæstio.sequen. Maior autem tripliciter probatur.

Primò sic, causa productiua realis,& effectus eius realis distinguuntur realiter. Hæc est manifesta, quoniam nihil seipsum producit, & quoniam inter causam & effectum est relatio realis, ex 5.metaph.cap. de ad aliquid, & est in 2. modo relatiuorum, ergo distinctio realis, nam eiusdem ad seipsum est relatio rationis, quoniam idem nó distinguitur realiter à seipso, sed subiectum est causa productiua realis suæ passionis, ergo &c.Minorem quidem tenet,& probat Anto.And.in 9.metaphy.q.1.sua ratio talis est, omnis potentia pure passiua, est potentia contradictionis, vt dicitur in 9.metaph.Sed subiectum non est in potentia contradictionis ad passionem, aliter inesset ei contingenter,& per consequens non esset scibilis per demonstrationem. Habet ergo subiectum aliquam potentiam intrinsecam actiuam, respectu suæ passionis. Hæc Ant.Andr. ad literam. & aduerte quòd hæc ratio procedit ex concessis ab aduersario, nec Anto.Trombeta in suis quæstionibus metaphysicalibus sciuit euadere hanc rationem nostram, nisi per distinctionem agentis metaphysici & remoti physici & propinqui. Dicit enim quod non est necesse agens metaphysicum & remotum, distingui realiter à suo effectu quonia non est necesse ipsum existere ad hoc q̀ agat. De propinquo autē & physico, bene est neces-

ſe,quòd realiter diſtinguatur eo quod eſt neceſſe ipſum exiſtere ad hoc quod agat,ex hac diſtinctione,dicit ad rationem noſtram quod maior eſt falſa de agente remoto & metaphyſico,& in propoſito dicit,ſubiectum eſſe agens remotum & metaphyſicum ſuæ paſsionis,ex conſequenti non eſt neceſſe,quòd diſtinguantur realiter.

Sed hæc ſunt ita irrationabiliter dicta,vt non mereantur improbari.Quod enim dicit non eſſe neceſſe,agens remotum diſtingui realiter à ſuo effectu,eſt contra doctrinam philoſophi in 5.li. mataph.cap.de ad aliquid tenet enim quòd inter omne actiuum & Paſsiuũ eſt relatio realis,ergo dinguuntur realiter,patet conſequentia,etiam in doctrina Scoti,qui tenet quod relatio realis,requirit extrema diſtincta realiter,& quæ ſint actu.Quod etiam dicit non eſſe neceſſe,agens remotum ſiue metaphyſicum exiſtere dum agit,eſt penitus abſurdum, quoniam apud philoſophum in proœmio 1.libri metaphy.actiones ſunt ſingularium, & rationem aſsignat Ant.And.quoniam vniuerſalia non exiſtunt,niſi in ſingularibus, quibus competit primo & per ſe exiſtere, ergo actio requirit exiſtentiam in quocunque agente,ſiue propinquo,ſiue remotō.Præterea. Quod ponat diſtinctionem inter agens propinquum ſiue phyſicum,& agens remotum,ſiue metaphyſicum,ex eo quòd non eſt neceſſe metaphyſicum exiſtere,ſed phyſicum, eſt voluntarie dictum; nec eſt ad mentem phyloſophi. Ipſe enim ponit differentiam hanc inter ea,quoniam metaphyſicum ſine motu, phyſicum autem cum motu agit, & id innuit in principio li.9.metaph.vbi loquens de potentia & actu dicit. In plus enim eſt potentia & actus, eorũ quæ dicuntur ſecundum motum ſolum.

Forte quòd Scotiſtæ dicent ſubiectum non eſſe realiter actiuum ſuæ paſsionis,ſed tantum ſecundum modum intelligendi:& ideo ſi cauſalitas non eſt realis,non requiritur diſtinctio realis.

Sed hoc eſt cõtra doctrinã ſuam,vt patet in Anto.And. in lib.9.quæſt.1.cuius rationem adduximus in præcedentibus.nam ex eo quod dicit,ſi ſubiectum eſſet ſolum in potentia paſsiua reſpectu ſuæ paſsionis,paſsio contingenter ineſſet ſubiecto,patet quod intendit de potentia actiua reali,& non ſolum ex modo intelligendi.

Secundò ſic,Paſsio realiter multiplicatur,& nõ ſubiectũ ergo diſtinguitur realiter,cõſequẽtia patet,quonia ſi duo

ſunt

sunt finitæ entitatis,& sunt idē realiter,implicat vnū multiplicari,& nō alterū.Dico finitæ entitatis,vt secludā diuinā substantiā,& relationes personales.De quibus hic nō est sermo.Antecedēs vero sic probatur.In igne A,est leuitas caliditas in tāto gradu,quæ sub tali gradu sunt passiones ignis,de quibus constat,quòd distinguuntur realiter. quoniam leuitas est principium motuslocalis,caliditas autē est principiū motus alterationis,& tamen ignis A, cui insunt,non multiplicatur,suppono enim quod remaneat vnus num.ergo subiectū & passio distinguūtur realiter.

Tertiò sic,quæ sunt eadē vni tertio, ea vnitate qua sūt eadem in tertio,sunt eadem inter se,sed risibile & flebile sunt eadem homini secundum se.ergo sunt eadem realiter inter se.Quod est manifestè falsum,quoniam sunt principia contrariorum actuumscilicet ridendi & flendi,nam licet ex 2.physic.idem sit causa contrariorum, vnius quidem per se,alterius autem per accidens non tamen vtriusque per se & præcipuè in potentiis naturalibus,vt dicetur in li.9.metaphy.quales sit potentia ridendi,& potētia flendi,ex his igitur constat,passionem realem,& subiectum distingui realiter,& quoniam passiones entis non distinguūtur realiter ab ente,vt Probabitur in q. seq.concludimus, quòd ens non habet veras passiones reales.

Quantum ad tertium aduerte,quòd duo sunt extimata arguta fortiora à Scotistis,quibus arbitrantur se probare non distingui realiter passio à subiecto.

Primum est,quæ realiter distinguuntur, sunt abinuicē separabilia,sed subiectum & passio.non sunt abinuicem separabilia, aliter inesset contingenter subiecto, & non esset demonstrabilis de subiecto, ergo &c. Maiorem probat Anto.And.in 4.li.q.3.sicut ex separatione aliquorum concluditur distinctio realis inter ea,alioquin contingeret eidem simul esse & non esse,ita ex inseparabilitate aliquorum,concluditur indistinctio realis.

Respondeo,negā maior,nec sua probatio valet,quoniā nō ex sola separabilitate cōcluditur distinctio realis inter aliqua,sed quia remoto omni opere intellectus,vnum nō est alterum eo quòd sunt diuersarū entitatum, puta vnū potentia.alterum actus,vnum substantia alterum accidēs, vt in proposito,subiectum est substātia,passio est accidēs.

Et si quæras propter quid non omnia distincta regulariter sunt separabilia.

Respondeo, nõ potest assignari vnica causa. Aliquãdo enim est, quoniã vnũ est puta potentia, cui repugnat per se existere, & ideo materia est inseparabilis à forma, aliquando est propter naturalẽ connexionem, vt relatio nõ potest separari, stante fundamento & extremis relatiuis. vnde nõ posset Deus facere duo alba, inter quæ non esset similitudo, aliquando est propter naturalem sequelam vnius ad alterum, vt ad ignem naturaliter sequitur calor, & ideo non potest separari ab igne. Idem accidit de subiecto & passione, quæ naturaliter fluit à principiis subiecti.

Secũda ratio est, si passio distinguitur realiter à subiecto ergo est processus in infinitum in passionibus, quod est impossibile: consequentia autem sic probatur, sumo hominem rescindendo ab omni accidente, & qualitate & quæro in illo priori, aut est aptus recipere risibilitatem, aut nõ, si non, ergo ei repugnat, quod est absurdum sic, aut est aptus, aptitudine media, aut seipso, si seipso, ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipse homo, & per cõsequens eadem ratione potest dici, quod homo est ipsa risibilitas, quæ est aptitudo ridendi. si aptitudine media, quæro vt prius, aut homo est aptus recipere aptitudinem mediam per aliam aptitudinem, aut seipso, vt prius ergo non est necesse passi distingui realiter à subiecto.

Respondeo, Scotistæ magnificãt hanc rationẽ suam, sed apud Thomistas est parui ponderis. Aduerte igitur, quòd dupliciter sumitur aptitudo, Primò pro principio formali positiuo & proximo alicuius actus. & sic semper est accidens & qualitas in agentibus creatis, eo quod in via nostra, nulla substantia creata est proximum principium agẽdi, licet posit esse principium primũ, sicut anima est principium primum, non tamen proximum, quo sentimus & intelligimus. Secũdò sumitur pro non repugnantia ad recipiendum illam aptitudinem positiuam, & sic non est accidens, nec propriè substantia, cum sit negatio, nec distinguitur realiter à rei substantia, sed est ipsa considerata, ꝙ est talis naturæ, cui non repugnat tale principium proximum, nec actus egrediens a tali principio. Tunc dico ad argumentũ. quod homo in illo priori est aptus recipere risibilitatem, non aptitudine positiua. sed aptitudine nõ repugnantiæ, eo ꝙ est talis naturæ. cui nõ repugnat risibilitas & quãdo tu quæris, aut aptitudine media, aut seipso, Respõdeo, seipso & quãdo tu dicis, ergo est aliqua aptitudo in homine

mine,quæ est ipse homo,cōcedo de aptitudine nō repugnātiæ,& quādo tu dicis,ergo eadē ratione,risibilitas est idē cū homine,nego,quonia tu trāsis ab aptitudine nō repugnātiæ,ad aptitudinē positiuā,quæ est pximum principiū agēdi:& aduerte ꝙ ex hac solutione soluitur argumēmētū Schoti,quo arguit ꝙ intellectus nō distinguitur ab essentia animæ,eo quod anima ex se est apta intelligere.ergo illa aptitudo quę est ipse intellectus,nō distinguitur ab anima.Patet autem ex distinctione data,quod anima ex se non est apta intelligere aptitudine positiua,sed aptitudine nō repugnatiæ,eo ꝙ est talis naturæ, scilicet intellectualis, similiter soluitur argumentum, de corpore naturali, quo probatur quod est ex se mobile, & non per mobilitatem sibi intrinsecam. probatur autem sic, corpus naturale includit materiam,quæ cum sit natura,est principium motus.ergo mobilitas non est passio distincta realiter à corpore mobili.Dico quod non est ex se mobile,nisi non repugnanter,eo quod materia non potest esse principium motus proximum,tale enim princ piū sunt qualitates alteratiuæ,aut motiuę,Hæc pro nūc sufficiant de præsenti quęsito,nec expedit alias rationes Schotistarum referre, quoniam debiliores sunt prædictis.

Tu igitur aduerte quod si quæratur.an sit necesse,omne subiectū scibile,habere proprias passiones respondendum est,quod debet habere passiones demonstrabiles, eo quod aliter de eo non posset haberi scientia,non autem est necesse habere passiones reales,sed accidit ei inquantum est scibile,aliter de ente & de Deo non haberetur scientia. Hæc est resolutio Thomistica.

Quæstio 3 si passiones entis sunt idem. cum ente.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, quod passiones entis sunt hæc transcendentia,vnum,verum . bonum,aliquid,res & quidem istæ duæ aliquid,& res,non videntur habere difficultatem,quin sint idem cum ente Nam non videntur addere aliquid positiuum super ens, quoniam omne ens , dicitur aliquid : quasi aliud quid, eo quod comparatum alteri enti:est distinctum ab eo.Dicitur autem res , à ratus rata, eo quod omne ens reale est certæ & firmæ entitatis : præter opus animæ. Difficultas igitur est de vno , de vero , de bono. quoniam non

vide t manifestūquodlibet ens esse vnū,& verū,&bonū se ipso,& nō aliquo superadito.Pro resolutione igitur huius quæsiti,quatuor agenda sunt.Primò probabitur,quod vnū transcēdēs est idē realiter cū ente.Secūdò idē ꝓbadū est de vero.Tertiò idē probandum est de bono.Quartò sol uenda sunt quædam argumenta.

Quantū ad primū ponitur hic conclusio ens & vnū trā scedens,sunt idem realiter sed distinguuntur formaliter.

Prima pars probatur a philosopho in hoc 4.li.text.3.du plici rōe.& B.Tho.exponens & Cōmē.conformiter adducūt eas.Quarū prima talis est.Quæ simul generatur & cor rūpūtur sunt idem.Sed ens & vnum sic se habent,ꝙ dum generatur ens,generatur vnū .Nam cum generatur homo generatur ens homo.& vnus homo,ergo sunt idem.

Sed dicet aliquis,maior non videtur vera apud Thomistas,nam subiectū & passio simul generantur & corrumpuntur.de necessitate enim passio inest subiecto,& tamen non sunt idem.

Respon.propositio philosophi debet intelligi de simultate non solum temporis,sed etiam naturæ,modo dico,ꝙ licet subiectum & passio sint simul tempore,non tamen natura,qm̄ cū subiectū sit causa suę passionis,omnis causa est prior natura suo effectu,non tamen necesse est,ꝙ sit prior tempore vt patet in effectu coeuo,Sic igitur intellecta propositione philosophi sequitur conclusio. quod ens & vnum sunt idem realiter.

Secunda ratio quam format B.Tho.exponens & Commen.in commen.3 Qualibet res est vna per essentiam suā & non per aliquod additum reale super essentiam ergo ens & vnū sunt idem realiter.Antecedens probatur,si res est vna aliquo addito,quæro de illo addito , qm̄ cū sit ens est vnum,sunt enim conuertibilia,ens , & vnū aut igitur est vnum seipso,aut aliquo addito. si seipso:ergo simili modo standum erat in primo,si per aliquod additum,iterum quæritur de illo,& sic erit processus in infinitum.

Aduerte ꝙ Ant.And.reprobat hāc rationē in 4.metaph. q.3.& dicit in ea esse fallaciā figuræ dictionis qm̄ mutat̄ quo in ꝙ.Cum enim dicitur.Quæro de illo addito &c.dicendum est,ꝙ non est id,quod est vnum.sed quo res est vna,sicut patet cū dicitur.Homo est albus,vel seipso vel al bedine.Si albedine,quæro quo albedo est alba , Certū est quod

quod non sequitur,quoniam mutatur quo in quod.

Sed non considerauit ꝙ alia ratio est de prædicatis transcendentibus,quæ de omnibus siue sint quo,siue ꝙ prædicantur,& de formis specialibus,quæ sic denominant sua subiecta ꝙ ipse non denominantur.Dico igitur,ꝙ nõ mutatur quo in quod qm̃ in hoc loco quod est,quo est et̃ ꝙ vnde licet illud additum esset,quo res est vna,esset, etiam quod est vnum quoniam esset ens.vnum aũt & ens sunt conuertibilia.Nec valet instantia de homine albo:quoniã vt dixi,alia est ratio de transcendentibus, alia de formis specialibus.Quicquid enim est,ens est, ergo indiuisum in se,& diuisum à quolibet alio,ergo est vnum.De formis autẽ speciali bus nõ est necesse q̃d de quolibet prædicentur vel sua opposita.vnde licet albedo sit ens,vel non ens,vna vel nõ vna nõ tamen est alba:sed quo aliquid est albũ Deceptus est aũt Ant.And.qm̃ tenet ens nõ prædicari quidditatiuè de passionibus suis,ideo apud ipsum non valet. Illud additum est,ens ergo est vnum,quoniam non concedit antecedens secundum prædicationem quidditatiuã sed tantum virtualem,verum quod sua imaginatio sit falsa manifestabimus in q.5.huius lib.vbi probabitur ens prędicari quidditatiue & formaliter de passionibus suis,& de vltimis differentiis.

Secunda pars scilicet ꝙ ens & vnũ distinguantur ratione est admissa ab omnibus,primo,quia subiectum & passio nõ sunt idẽ formaliter.Secundo q̃a vnum addit super ens,saltẽ indiuisionem.Tertiò quia prius concipimus ens q̃ vnum.Est enim primum impressum in anima.

Quantum ad secundũ ponitur hęc conclusio,ens & verũ sunt idem re sed distinguuntur ratione:Pro euidentia primæ partis aduerte,ꝙ verum sumitur dupliciter,primo formaliter.secundo materialiter.verum formaliter dicit adæquationem vel conformitatem rei ad intellectum , quæ quidem est relatio aliquando realis,aliquando rationis, vt declarauimus in tract.de transcendentib.verũ materialiter dicit rei naturam,vt habet ordinem ad intellectũ.q ordo manifestatur ply intelligibilitas:vel cognoscibilitas. Vnde verum materialiter est rei natura , vt intelligibilis vel cognoscibilis ab intellectu.Posita hac distinctione aduerte.quod conclusio debet intelligi de vero matrialiter:& nõ formaliter sũpto.Nã cum verum formaliter sit relatio.quæ abstrahit à relatione reali ꝙ relatione ratio-

pomum est bonũ simpliciter,cum ad maturitatẽ peruenerit,& homo est bonus simpliciter,cum ad sibi debitã perfectionẽ p habitus intellectuales & morales peruenerit, bonum secũdũ quid,est illud,in quo iã reperitur prima perfectio,quæ omni alij pfectioni supponitur.& hoc est ipsum esse siue existere vnde quecũque habẽt esse,dicuntur bona, secũdũ quid.Aduerte igitur quod prima pars cõclusionis intelligenda est de bono secundum quid.Non aũt de bono simpliciter,quoniã tale multa addit super ens,puta debitas qualitates,debitas operationes debitũ finẽ Quod autem addit aliquod reale super ens cõtrahit,ens, vnde bonũ simpliciter,videt contrahere ens ad prædicamẽtũ qualitatis & per consequens non est idẽ,re cum ente , intelligẽdo de idẽtitate conuertibili,qualẽ ponimus,inter ens, & alia trãscẽdẽtia,cõclusio igitur intellecta de bono secũdum quid,sic probatur.Quælibet res intantum est bona, inquãtũ est appetibilis,nã bonũ ex 1.Ethic.per appetibile diffinitur intãtũ est appetibilis inquãtũ perfectiua appetitus,nã vnũquodque appetit,vt ex suo appetibili pficiatur nõ enim potest esse appetitus ad sui destructionẽ intãtum est perfectiua,inquãtũ habet esse,quoniam esse est prima actualitas & prima perfectio,intãtũ habet,esse.inquãtũ est ens,est enim ens,cui debetur esse, vnde materia prima & Deus sunt duo extrema in latitudine entis: quoniã materia prima nullum habet esse,nisi potentiale,& ideo est propinqua nihil,Deus autẽ ex se habet perfectissimum esse, ideo est maxime ens,ergo à primo ad vltimum res intantũ bona,inquantum est ens,ex consequenti ens,& bonũ sũt idem re,intelligendo,de bono secundum quid.

Secunda autẽ pars conclusionis videtur manifesta, quoniam conceptus entis est prior,cũ sit simplicior.& est cõceptus absolutus,& ens est subiectum,conceptus aũt boni est posterior,& respectiuus,nam sicut verum addit super ens,ordinem ad intellectũ,sic bonum addit ordinem ad appetitum & bonum est passio entis.demonstratur enim de ente,sicut vnum & verum,patet igitur,quod licet sint idem re,tamen distinguuntur ratione.

Quantum ad quartum,aduerte,aliqua argumenta , quæ videntur facere aliquam apparentiam contra determinationem factam.

Primum est de ente & vno,& arguit quod nõ sint idem nam vnũ & multa diuidunt,ens ergo contrahũt ens,ergo addunt

addunt ſuper ens ergo non ſunt idem re,identitate côuertibili,de qua facta e ſt determinatio.

Reſpondeo,licet ens diuidatur per vnũ & multa:tamen vnum eſt conuertibile cum ente, quoniam quæcunque ſunt multa,ſunt aliquo modo vnum,vt quæ ſunt multa partibus,ſunt vnum toto,& quæ ſunt multa numero,ſunt vnum ſpecie,&c.Non tamen eſt neceſſe quod quæcunque ſunt vnum, ſint aliquo modo multa,quoniam eſt deuenire ad ſimpliſsimum ſimplex.Diuiſio igitur entis per vnum & multa,non eſt diuiſio ex æquo,ſed in vnum ſimpliciter & in multa ſecundum quid.Nam & multitudo non contineretur ſub ente,niſi contineretur in aliquo modo ſub vno.Ad argumentum igitur,nego primam conſequentiam. Ad hoc enim quod contraherent ens,eſſet neceſſe,vt multitudo nullo modo contineretur ſub vno, vt accidens nullo modo continetur ſub ſubſtantia,quoniam nullo modo accidens eſt ſubſtantia.

Secundò ſic.Quæ ſunt idem re diuiduntur eiſdẽ modis ſiue eiſdẽ differentiis.Sed ens & vnũ non diuiduntur eiſdẽ modis,vt patet in 5.lib.nã ens diuiditur in x.prædicamẽta vnum autem in idem,ſimile & æquale.

Reſpondeo.Quæ ſunt idem inquantum ſunt idem re, eiſdem modis diuiduntur,& vt ſic, dico quod vnum diuiditur in x. prædicamenta ſicut ens, cum hoc tamen ſtat, quod inquantum diſtinguuntur ratione, poſſunt diuidi diuerſis modis, ſic eſt in propoſito, quoniam ens dicitur ab eſſe, ideo ſecundum diuerſos modos eſſendi, diuiditur in x.prædicamenta,nam modi prædicandi ſumuntur à modis eſſendi,vt dicetur in libr.5.& quoniam vnum dicitur ab indiuiſione,ideo ſecundum diuerſos modos indiuiſionis,diuiditur in idem,ſimile,æquale.Nam quæ ſunt indiuiſa in ſubſtantia ſunt idem,quæ in qualitate ſunt ſimilia,quæ in quantitate ſunt æqualia.

Quod autẽ ens & verũ non ſint idem arguitur ſic,verũ verificatur tã de ente quã de non ente.Quod enim eſt verũ eſt eſſe,& ꝙ non eſt,verũ eſt non eſſe:ens autẽ non verificatur niſi de ente,hæc enim eſt falſa nõ ens eſt ens,ergo,&c.

Reſpondeo,nego maiorẽ.ad probationẽ dico,quod,hec non poſſet formari ab intellectu.Quod non eſt,verũ eſt nõ eſſe,niſi non ens eſſe cõprehenſũ ab intellectu,&vt ſic non ens,eſt aliquo modo ens.Quonia non ens apprehenſũ, eſt ens rationis.Et hęc videtur reſpõſio Beati Thomę in prima

parte

parte q.16.argumen.3.ad secundum

Potest etiam dici,quod verum materialiter,est idē cum ente,non autem verum formaliter,quoniā illud habet esse in intellectu,& negatur ꝙ verum materialiter verificetur de nō ente,& quādo probatur quoniā hæc est vera.Quod non est,verū est non esse.dico,ꝙ probatio tendit ad verū formaliter.ꝙ precipuè consistit in compositione,& diuisione,vt declarabitur in lib.6.& aduerte quod in q.sequenti id magis ventilabitur.

Quod ens & bonū non sint idē re,probatur. Quoniam ens est obiectum intellectus;bonum,autē volūtatis. Sed intellellectus & voluntas distinguuntur realiter,cū sint potētiæ distinctæ genere,ergo &c.Probatur consequentia quoniā ex 2.de anima:potētiæ distinguūtur p obiecta.Si igitur obiectū intellectus & obiectum voluntatis non distinguūtur realiter,sed tantū ratione;ergo minor distinctio est causa maioris disti nctionis:quod est fallum.patet cōsequentia quoniam intellectus & voluntas distinguuntur realiter.

Respondeo,Dico ꝙ distinctio realis inter intellectum & voluntatē non causatur præcise,ex distinctione rationis,siue formali suorū obiectorū,sed ex ordine reali,quē habēt inter se.Nam voluntas supponit intellectum,& subsequitur actum eius,nihil autem supponit se ipsum,aliter idem esset prius & posterius.

Tu tamen aduerte ꝙ plenā resolutionē de distinctione potētiarū ex obiectis fecimus in quæstionibus nostris,super 2.de anima.Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

Quæstio 4.si passiones entis sunt conuertibiles cum ente.

IN hac quæstione sic Procedemus. primo assignabitur triplex conuertibilitas,& dicemus de qua intendimus loqui hic.Secundò mouebitur difficultas circa singulas passiones,quæ sunt hæc transcendentia,vnum verum bonū res:aliquid.Tertiò determinabitur difficultas circa vnamquanque earum.

Quantum ad primum aduerte triplicem conuertibilitatem.scilicet secundum rem secundum conceptum,secundum prædicationem.

Conuertibilitas secundum rem est, quando duo dicunt eandē naturam adæquate,vt homo & rationale.Vnde licet species & genus dicant eandē naturam, non tamen conuertibiliter:quia in plus est genus,quam species.

Conuerti-

Conuertibilitas secundũ conceptũ est quãdo duo habẽt eundẽ conceptum omnino, ita quod sunt idẽ re & ratione, vt duo sinonima, vnde quæcunque non sunt sinonima non sunt conuertibilia secundum conceptum.

Conuertibilitas secundum prædicationẽ est quãdo duo adæquantur in suppositis, ita quod de quibuscunque prædicatur vnum, prædicatur & reliquum, vt homo & risibile, par vel impar, & numerus.

Aduerte igitur quod hic non intẽdimus loqui de cõuertibilitate secundum rem, quoniã probatũ est in q. præcedenti, quod dicũt eandem rem adæquate, eo quod nulla passio entis addit aliquod reale supra ens. Nec de conuertibilitate secundum conceptum, quoniam probatum est in q. præcedenti. quod ens & passiones suæ: licet sint idem re: tamẽ distinguuntur per diuersas rationes. Intendimus ergo loqui de tertia conuertibilitate, & inuestigare, si de quocunque prædicatur vnum, & econuerso, & idem intellige de vero, bono, re, aliquo, &c.

Quantum ad secundum aduerte, quod primo cadit difficultas super vnum, quoniã cum ens diuidatur per vnũ & multa, vt per opposita, alterũ diuidentium nunquã adæquatur secundum prædicationem ipsi diuiso. ergo vnum non conuertitur secũdum prædicationem cum ente, sed vnum vel multa, sicut par vel impar. adæquatur numero.

Secundò cadit difficultas super verũ, quoniã priuationes & entia rationis sunt intelligibilia. ergo sunt vera, & tamẽ, vt patet. non sunt ens reale, de quo nunc loquimur. vt est subiectum metaphysicæ. ergo verum non adæquatur enti secundum prædicationem.

Tertiò cadit difficultas super bonum, quoniam non esse, & via ad non esse aliquando sunt appetibilia, vt patet de homine se occidente, ergo sunt bona, bonum enim & appetibile conuertitur & tamen non sunt entia realia, vt patet, ergo ens & bonum non adæquantur secundum prædicationem. Præterea mathematica sunt entia, & tamen vt patet in 3. metaph. tex. 3. in illis non est bonum. ergo &c.

Quartò cadit difficultas super rem, quoniam secundum Porphyrium in vniuersalibus, prædicatur de quinque vniuersalibus. Inquit enim. Harum rerum id est quinque vniuersalium compendiosam traditionem faciens &c. Constat autem quod vniuersalia de quibus agit

Porphyrius.cũ sint intentiones secundæ,nõ sunt entia realia:ergo in plus est res quã ens reale,de quo.hic intẽdimus.

Quintò cadit difficultas super aliquid:Nam aliquid importat distinctionẽ vnius entis ab alio ente. Est enim aliquid,quasi aliud quid. Sed ita distinguũtur abinuicẽ duo entia rationis,sicut duo entia realia,puta dexteritas in columna distinguitur ab identitate eiusdem ad seipsum. ergo hæc est vera dexteritas in columna est aliquid,sicut lapis est aliquid:ergo aliquid non conuertitur secundũ prædicationem,cum ente reali.

Quantum ad tertiũ.pro resolutione difficultatis cadẽtis super vnũ.aduerte, q' in vno sensu est passio conuertibilis cũ ente.in alio autẽ est passio disiuncta,nam vnũ aliquando consideratur communiter,& absolutè,aliquãdo strictè, siue contractè, vnũ cõmuniter dicitur ꝙ importat aliquã indiuisionem,& vt sic conuertitur cum ente,quoniã nulla sunt adeo diuisa quæ non sint, aliquo modo vnum , vnde adducitur illud magni Dionicij de diuinis nominibus non est multitudo nõ participans vno, sed quæ non sunt multa partibus,sunt vnũ toto,& quæ sunt multa accidẽtibus, sunt vnũ subiecto.& quæ sunt multa numero,sunt vnum specie,& quæ sunt multa speciebus,sũt vnũ genere,& quæ sunt multa processib.sunt vnũ principio, hæc ille,sic ergo consideratũ vnũ,de quolibet ente verificatur,& vt sic omnis,multitudo est aliquo modo vnum,strictè autẽ,siue cõtractè sumitur,prout opponitur multitudini,sicut indiuisum diuiso,& vt sic non conuertitur cum ente.sed est passio disiuncta.Hęc enim est falsa,omne ens habet esse indiuisum,& hæc est falsa.omne ens habet esse diuisum.Hæc autẽ est vera,omne ens habet esse indiuisum vt simplicia, vel diuisum aut diuisibile vt composita,& ideo signanter diuisit philosophus ens per vnum & multa,vt sunt opposita, & non prout multa sunt aliquo modo vnum.Tunc enim diuisio nulla esset,quoniam vnum mẽbrum prædicaretur de altere,nam hæc est vera,ex prædictis,omnia multa,sunt vnum aliquo modo.

Aduerte vlterius ꝙ diuisio entis per vnum & multa,est magis per oppositas rationes quã per oppositas res,nullũ enim ens ea ratione est vnũ,qua est multum, cum vnius & multitudinis sint oppositæ rationes.Quodlibet tamẽ secũdum rẽ est vnum,cum & multa sint aliquo modo vnum, & tamen non omne ens est multa secundum rem,quoniã

datur

datur simplicissimus actus vt Deus.& simplissima potẽtia, vt materia prima.

Ad argumentũ ergo dico,quod diuisio illa est magis per oppositas rationes.quã per oppositas res,& quando diuisio non est per oppositas res,non inconuenit alterũ diuidẽtiũ cõuerti secundum rẽ cũ diuiso,exẽplum habemus de motu,quid diuiditur per actionẽ & passionem,vt per oppositas rationes:& non per oppositas res,cũ idẽ motus sit actio & passio,vnde secundum rẽ vtraque istarũ est vera, omnis motus est actio.& omnis motus est passio,diuersa tamen ratione,vt declaratum est in 3.physicorum.

Pro resolutione difficultatis cadentis super verũ, Dico ꝙ verũ cõuertitur cũ ente reali.Sed aduerte,ꝙ sicut sunt plures gradus entis realis.sic & veri. Quædam sunt entia realia perfecta per se existentia.vt substantiæ abstractæ & composita siue incorruptibilia vt cœlum.siue corruptibilia vt elementa & elementata & ista sunt vera per se,quoniam sunt cognoscibilia per se. Quædam sunt entia realia,habentia esse non per se,sed in alio,vel supposito,vt materia,& forma vel subiecto,vt accidentia,& ista sunt vera per alteũ quoniam sicut habent esse per alterũ,sic sunt cognoscibilia per alterũ.Quędam sunt entia realia non essentialiter sed suppositiuẽ. vel fundamentaliter,sicut priuatio, quæ fundãtur in subiecto,& entia rationis,quæ fundantur mediate in ente reali,quoniã consequuntur rẽ,vt est obiectiue in intellectu,sicut declarauimus in tractatu de transcendentibus,puta prædicari de pluribus consequitur naturã cõmunem,vt obiicitur intellectui per speciem intelligibilem,abstractã à conditionibus indiuiduantibus , & nõ vt habet esse in singularibus,quoniam vt sic est singularis, & ista sunt vera per alterũ,sicut & cognoscibilia.nam priuatio cognoscitur per habitum,& negatio per affirmationem:& entia rationis supponunt apprehentionem naturæ realis obiectæ intellectui:quoniam secundæ intentiones fundãtur in primis.

Ex his dico ad argumentum,ꝙ licet verũ consideratum tantum secundum vnũ modum,puta verũ per se,non conuertatur cũ ente reali,considerato secundũ omnes gradus suos,tamen verũ consideratũ in sua latitudine,conuertitur cũ ente reali, considerato in tota sua latitudine.faciendo correspondere cõsimiles,gradus adinuicẽ,ita quod hæc regula nõ fallit.Vnũquodque sicut se habet ad ens,ita ad ve

rum

rum:& sic dico quod entia rationis,sunt vera per alterum, & similiter priuationes,sicut sunt entia realia non per se & essentialiter,sed fundamentaliter,vt declarauimus.

Pro resolutione difficultatis cadentis super bonum, dico quòd bonum non conuertitur cum ente reali absolute sumpto,sed cum ente reali in actu,vnde sicut vnũquod que est ens reale actu ita est bonum.Quæ autem nõdum sunt,aut amplius non sunt non dicuntur bona:vt rosa ge nerida,vel quæ iam præteriit,nec sunt appetibilia,nisi extendatur appetitus ad illud tempus,pro quo fuit, vel erit præsens,similiter materia prima non est bona,nisi vt respicit formam per quam fit actu.Quomodo autem in mathematicis non sit bonum,satis diximus in li.3.in q.1. Dico ergo:quòd cũ primũ appetibile sit ipsum esse,quod est prima perfectio,& prima actualitas,ens reale actu, conuertitur cũ bono,ex quo sequitur,quòd maior est amplitudo cõuertibilitatis inter ens & verũ,quã inter ens & bonum.

Ad argumentum igitur cum dicitur, quod non esse est bonum quoniam est appetibile,vt patet de homine se occidente.Respondeo quòd aliquod est bonum tripliciter. primo aliquod est bonum per se, eo quod ex natura sua est appetibile,vt sanitas scientia,aurum.Secundo,aliquod est bonum per alterum:& est illud,quod licet ex se non sit appetibile,tamen quia ordinatur ad aliquod per se bonũ, dicitur bonum,vt medicina amara ordinata ad sanitatem. Tertio aliquod est bonum,nõ quia sit per se bonum,nec quia ordinatur ad per se bonũ:sed quia est ratio, siue via fugiendi non appetibile.Hoc modo mors est bona interficienti seipsum:quoniam est via, qua effugiat infamiam, aut inopiam,aut seruitutem,quæ non sunt appetibiles ex hac distinctione dico ad argumentum,quod bonũ primo & secundo modo,quoniam dicit aliquod esse reale, conuertitur cum ente reali,non autem tertio modo,quoniam vt sic non dicit aliquod esse,nec meretur dici bonum,nisi quia fuga mali sumitur sub ratione boni.

Pro difficultate cadente super rẽ,dico quod absolute cõuertitur cum ente reali,eo q res dicitur ens habẽs aliquã quidditatem.Quodlibet autem ens reale,eo modo quo est ens reale,dicit aliquã quidditatẽ:& quoniã entia rationis non dicunt aliquã quidditatem cũ habeant esse tãtũ obiectiuè in intellectu:ideo nõ propriè dicũtur res. Ad argumẽtũ dico,quod Porphyrius extẽdit hunc terminũ res,ad

entia rationis, non vt deriuatur à ratus rata. Sic enim verificatur tantum de ente reali, sed vt diriuatur à reor reris quod signat actũ animæ, & vt sic potest atribui enti rationis.

Pro difficultate cadente super aliquid, dico sicut dictum est de re, nam aliquid proprie est illud, quod comparatum alteri dicit aliam quidditatem ab eo, & sic verificatur absolute tantum de ente reali, communi tamen necessitate loquendi extenditur etiam ad entia rationis, verum, quia sicut non sunt entia simpliciter, sed secundum quid, sic non sunt aliquid simpliciter sed secundum quid.

Tu tamen aduerte, quod licet omnia transcẽdentia proprie consequãtur ens reale, tamen extenso termino & improprie, & secundum vsum loquendi solent applicari enti, & non enti, enti reali, & enti rationis, nam dicimus, vnum lapidem vnam negationem, vnam priuationem. Ideo dico de vero quod applicatur enti reali & enti rationis, & priuationi, idem dico de bono, nam solemus dicere hæc nox est bona. Hæc est bona febris &c. Idem intellige de re & de aliquo, vt exẽplificaui. Sed de his applicationibus impropriis metaphysicus non curat: sufficit enim sibi, si seruat proprium significatum & propriam applicationem termini. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 5. si ens prædicatur quidditatiue de passionibus suis, & de vltimis differentiis.

Circa hanc quæstionem aduerte quod Thomistæ penitus dissentiunt à Scotistis. Pertractabitur igitur. Primò opinio Thomistica. Secundò opinio Scotistica. Tertiò soluentur rationes eorum.

Quantum ad primum pono hanc conclusionẽ, ens prædicatur quidditatiuè, id est in primo modo per se de differentiis vltimis, & de suis passionibus Hanc solent Thomistæ probare variis rationibus, nunc adducentur tres, quæ reputantur firmiores.

Prima sumpta est ex 3. lib. metaph. text. 10. philosophus illic probat ens non esse genus, eo quòd non prædicatur genus de differentiis suis. Sed ens prædicatur de differentiis suis, eo quod nihil subterfugit prædicationem entis, ergo ens non est genus. Modo quæro quomodo maior sit vera. Nam si intelligatur de illa prædicatione identica, est falsa: quoniam genus & differentia sint idem realiter: hæc est vera identica. Rationale est animal,

mal,& econuerso,si autem intelligatur de prædicatione quidditatiua & formali sic est vera.vt declarauimus in li. 3.in quæstione 2.ergo in eodem sensu debet sublumi minor,scilicet ens prædicatur formaliter de differentiis,aliter ratio philosophi non concluderet:sed esset ex quatuor terminis,eo quod in maiore staret pro prædicatione formali,in minore autem pro identica,quam Scotistæ appellant realem vel essentialem.Et hanc rationem reputamus euidentem stante authoritate philosophi.

Secunda ratio.Omne superius prædicatur de suis inferioribus in quid,ergo formaliter,nam etiam apud Scotistas prædicatio quidditatiua & formalis idem sunt. Sed ens est superius ad vltimas differentias,quia est vniuersalissimum prædicatum,ergo prædicatur de illis quidditatiue. Huic rationi respondent Scotistæ:& dicunt ens non esse superius ad omnia formaliter,sed tantum ad ens creatum & increatum.& ad 10.prædicamenta:& ad essentiales,quę sunt genera & species,eo quod de omnibus his prædicatur quidditatiue,quantum autem ad differentias vltimas, & ad passiones suas dicunt,quod est superius tantum virtualiter,eo quod continentur in his:de quibus prædicatur formaliter:puta passiones entis reperiuntur in ente creato & increato:& differentiæ continentur in speciebus.

Sed contra. Tam passiones entis qua differentiæ vltimæ sunt diffinibiles , vel saltem descriptibiles , ergo diffiniuntur vel describuntur formaliter per ens , vel per nihil , quoniam non datur medium , inter ens communissimum & nihil , non est dicendum quòd per nihil , ergo per ens.prædicatur ergo ens quidditatiuè de differentiis vltimis & de passionibus suis , quoniam omne diffiniens siue describens saltem intrinsecum prædicatur in primo modo per se.

Tertia ratio quæ probat particulariter de passionibus entis vnum in suo conceptu dicit indiuisionem ex 10. metaph. Quæro ergo aut dicit indiuisionem tantùm, aut vltra indiuisionem dicit in suo conceptu aliquod positiuum,non primum.quoniam sola negatio non potest esse passio entis,ergo secundum.Sed illud positiuum non est nisi ens : quoniam nihil est commune omni enti, nisi ens.Cum igitur vnum & reliquæ passiones entis conueniant omni enti,sequitur quòd ens sit de formali conceptu earũ,ex cõsequenti prædicatur de eis quidditatiuè.Ad

hanc rationem dicunt Scotistæ,quod licet ens poneretur in conceptu vnius,adhuc non prædicaretur de eo quidditatiuè,id est in primo modo per se,quoniam passio diffinitur per subiectum,vt per additamentum ex 7.metaph.Huiusmodi autē diffinientia non prædicantur per se primo modo,sed solum diffinientia intrinseca & essentialia.

Sed hæc respōsio non est ad mentem philosophi,quoniā in 1.post.ca.de modis per se:non ponit in primo modo solum diffinientia intrinseca essentialia:sed dicit vniuersaliter & quæcunque insunt ratione dicente.quid est, & dat exēplum de puncto,qui licet sit terminus lineæ,non tamē est de essētia eius,sicut nec instās est de essētia tēporis.

Præterea non recte fundant se super phylosophum in 7. metaphy.Non enim ponit diffinitionem additamentum, nisi in accidentibus:& prorei veritate,non vtimur diffinitione per additamentum,nisi in accidentibus, vel in substantiis quæ habent rationem partis , vt quando diffinimus anima per corpus sicut diximus in nostro epitomate super 7.metaph. Constat autem quod passiones entis non sunt accidentia,nec habent rationem partis:ergo non diffiniuntur per additamentum. Tenendum est ergo in via Thomistica quòd ens essentialiter quidditatiuè, & in primo modo per se, prædicatur de passionibus suis, & vltimis differentiis.

Quantum ad secundum aduerte,quòd Ant.And.in lib. 4.metaphy.q.3.concordans cum Scoto in 1.sent.di. 3.q. 3. tenet partem negatiuam:vult tamen quòd prædicetur de eis essentialiter siue realiter.Appellat autem Scotus prædicationem quidditatiuam , eam quæ est in primo modo per se,quæ apud ipsum dicitur formalis,secundum quam sola diffinientia essentialia prædicantur de diffinito.Appellat prædicationem essentialem prædicationem identicam, quando prædicatum est idem cum subiecto,non tamen est diffinitiuum subiecti,vt hæc est prædicatio essentialis. Motus est actio,vult ergo Scotus,quod ens non ingrediatur formaliter conceptum vnius, nec conceptum vltimæ differentiæ,& quando prædicatur de passionibus suis & de differentia vltima,fit prædicatio identica & non quidditatiua.Et quo ad vltimas differentias probat Ant. And. in 4.metaphy.q.2.duplici ratione.

Prima ratio sint duæ differētiæ A & B.tūc vel A,& B,includūt ens quidditatiuè,vel nō,si nō habet̄,ꝓpositū. si sic cum

cum non sint omnino idem,inter se habent, quo conueniunt,& quo differunt.ergo A,& B,non erunt primo diuersa,nec erunt vltimæ differentiæ,sed differentes : ergo differunt aliis differentiis. Sint illæ aliæ C & D. tunc arguitur de istis sicut de prioribus, quia vel includunt ens quidditatiue vel non, & sic procedendo,vel erit ire in infinitum in differentiis,vel stabitur ad aliquas non includentes omnino ens quidditatiuè , quod est propositum, quia solæ illæ erunt vltimæ.

Secunda ratio.Sicut est in compositione reali,ita est in compositione conceptuum,quia sicut ens componitur ex actu & potentia in re,ita conceptus compositus per se vnus,componitur ex conceptu potentiali & actuali,seu determinabili & terminante.Sicut ergo resolutio entis compositi stat vltimo ad simpliciter simplicia,scilicet ad actum vltimum,& potentiam vltimam,quæ sunt primo diuersa, ita quòd nihil vnius includit aliquid alterius,alioquin nec hoc esset primo actus,nec illud primo potentia;nam quod includit aliquid potentialitatis,non est primo actus, nec econuerso.Similiter oportet etiam in conceptibus , quod omnis conceptus compositus per se vnus, resoluatur in cōceptum determinabilem & determinantem,ita quod illa resolutio stet ad conceptus simpliciter simplices, scilicet ad conceptum determinabilem tantum,qui nihil determinans includit,& ad conceptū determinantem tantū, qui nihil determinabile includit,conceptus ille determinabilis est conceptus entis,conceptus autem determinans,est cōceptus vltimæ differentiæ.Isti ergo conceptus erunt primo diuersi,ita quòd vnus nihil includit alterius,& sic ens non poterit prædicari in quid de vltimis differentiis.

Quantum autem ad passiones probatur propositum tribus rationibus.

Prima ratio subiectū ponitur in diffinitione passionis, vt additum ex 7.metaph.ergo nō prædicatur in primo modo per se:quia talis prædicatio est per intrinseca,& quidditatiua prædicata,quæ sunt de rei essentia.Sed ens comparatur ad vnum sicut subiectum ad passionem:ergo &c.

Secūda ratio,ens diuidit sufficiēter,in ens creatū & ens increatū,& in 10.prædicamēta,& in partes essētiales,& de his omnib.quidditatiuè prædicatur,cū ergo passiones entis nō cōtineātur sub aliquo diuidētiū,sequitur ꝙ ens nō prædicatur quidditatiuè de eis.Quod autē nō cōtineātur

sub aliquo vno diuidentiū,probatur,nam si vnum cōtineretur sub ente increato:ergo omne vnum esset increatū,& si sub ente creato,ergo omne vnū esset creatum,& cū vnū conueniat Deo,sequitur Deū esse creatū,& quod dico de vno intelligendū est de aliis passionibus entis.Quare &c.

Tertia ratio.si vnū quidditatiue includit ens,quæro aut includit ens præcise,aut aliquid vltra.non primū,quia idē esset dicere,ens est vnum,& ens est ens.Si secundū,quæro illud vltra,aut includit ens,aut non si includit:ergo vnum bis includit ens,si nō:ergo illud erit passio entis,& sic qui quid dicatur esse passio entis,nō includet ens quidditatiuē.

Quantum ad tertium soluendæ sunt rationes præmissæ. Ad primam.de differentiis dico,quòd A,& B,includūt ens quidditatiue,& quòd conueniunt in ente,& quod distinctæ sunt.Sed nego quòd differāt,& quin sint primo diuersæ.Ad hoc enim quod sint primo diuersæ, nō est necesse, quod in nullo cōueniant:aliter decē prædicaméta non essent primo diuersa:quia conueniunt in ente & in passionibus entis:sed sufficit quod non cōueniant in aliquo vniuoco:nego ergo illam consequentiā:ergo A,& B, non erunt primo diuersæ,nec vltimæ differentiæ,sed differentes, imò nō erunt differentes,sed sunt quibus aliqua differūt,& sic nō oportet assignare alias differentias,quibus differant A, & B,& per consequens non est procedere in infinitum.Tu tamen aduerte quod in via Scoti, tenentis ens vniuocum hæc ratio esset difficilis ad soluendum,quoniam non posset sustineri quod essent primo diuersæ,apud nos autem conuenientia in analogo non repugnat primo diuersis.

Ad secundum,nego similitudinem,ad probationem nego illam consequentiam,quæ stat in hoc, sicut resoluitur vltimate ens compositum in simpliciter simplicia,sic oportet conceptum compositum vltimate,resolui in conceptus simpliciter simplices,ita quod vnus nihil includat alterius. Hoc inquam non sequitur, quoniam licet non repugnet dari in entibus duo simpliciter simplicia,tamen repugnat in conceptibus,quoniam omnis conceptus resoluitur in conceptum entis,qui ingreditur quemcunque alium conceptum.Sicut omnis veritas complexa,ad veritatem primi principij complexi resoluitur.Negatur igitur,quod possint dari duo cōceptus simpliciter simplices,ita quod vnus nihil includat alterius,& si dicas:ergo non dabuntur duo conceptus primo diuersi,nego consequentiā.quoniam cōuenientia

uenientia in ente,non impedit primo d uersa,cum non sit vniuoca,sed analoga conuenientia,alioquin Deus & creatura,non essent duo prima diuersa.

Ad primam rationem de passionib. nego consequentiã quoniam in primo modo per se ponuntur omnia diffiniẽtia,siue intrinseca,siue addita,quoniam dato quod sint extra essentiam diffiniti,vt subiectum extra essentiam accidẽtis,non tamẽ sunt extra rationem quidditatiuam,eo quod ex natura sua.sic sunt diffinibilia.

Præterea potest negari antecedens,quoniam non est verum, nisi de passionibus determinati generis,& quæ realiter distinguuntur à subiecto,vt risibile in homine.In passionibuss transcendentibus,quæ distinguuntur tantum ratione ab ente,antecedens non est verum.

Ad secundã,nego antecedens,diuiditur enim ens per vnum & multa& priusquã per creatum & increatũ:& per decẽ prædicamẽta,vt dicemus infra.Vnde sicut ens prius diuiditur in transcendentia sic prius quidditatiue prædicatur de transcendentibus.

Ad tertiam dico quod includit aliquid vltra,scilicet indiuisionem & cum quæritur si illud additum includit ens dico quod non,quia est negatio:& cum infertur:ergo illud additum est passio entis,nego consequentiam,quoniã passio entis,non est indiuisio,sed ens,vt stat sub indiu sione . Hæc de præsenti quæsito dicta sint,

Quæstio 6.Quomodo ordinandæ sunt passiones entis.quæ sunt transcendentia secundum prius & posterius.

IN hac quæstione,duæ Viæ pertractandæ sunt. prima est via B.Tho.secunda est via Scoti. Prius igitur pertractabitur via B.Thomæ, pro cuius resolutione , duo principaliter agenda sunt.Primò ponitur quædam distinctio Secundò ponentur responsiuæ conclusiones, cum probationibus suis.

Quãtũ ad primũ aduerte,ꝙ ordo in transcendentibus, potest dupliciter considerari.Primò quantum ad res significatas.Secũdò quãtũ ad rationes formales,sub hoc sensu. Cuius transcendentis ratio,prius apprehendatur ab intellectu procedente ordinate à conceptu entis ad conceptus aliorum transcendentium,& quidem quantum ad res significatas,nullus est ordo inter ea,qm huiusmodi ordo

supponeret distinctioné realé,cum sit relatio realis, quæ requirit extrema distincta realiter,vt dicemus in l.b.5.Sed transcendentia non distinguũtur realiter ab ente,vt supra diximus,nec realiter inter se,eo quod si sunt idem in ente,sunt idem inter se,ergo quo ad res significatas, nullus est ordo inter ea. Quantum autem ad rationes formales non inconuenit esse ordinem inter ea,nam cum primum ꝙ concipimus sit ens,merito dubitari potest,si post ens immediate cócipimus vnum,vel verum:vel bonũ.In hoc igitur sensu quærimus,quomodo ordinantur passiones entis secũdũ prius & posterius.

Quantum ad secundum aduerte quod ex hac distinctione manifestabuntur quatuor conclusiones.

Prima conclusio,vnum secundum rationem formalé est prius aliis passionibus transcendentibus,& probatur sic, vnũ est primũ positiuũ.ꝙ cócipimus immediaté post ens, ergo &c.Probatur assumptum,nam primũ quod concipimus est ens,ex communi sententia,secundum est nó ens, q̃a ex opposito & cognoscitur oppositum:ergo ex ente,nõ ens,tertium est diuisio,nam cognito quod ens non est,nó ens, statim appræhendimus distinctionem inter ens,& nó ens,cũ sint opposita. Quartum est indiuisio q̃m omne ens in seipso indiuisũ,est aliquo modo indiuisionis,vnde dicit philosophus in 10.metaph.tex.7.quod nó est vnũ nõ est ens,quintum est conceptus vnius,cum enim omne ens,sit diuisum à non ente & indiuisum in seipso,sequitur ꝙ post ens,cócipim⁹ vnum Notanter dixi.Primũ positiuũ quod concipimus immediate post ens,q̃m ante vnum appræhẽdit diuisio entis,à non ente & indiuisio in seipso.Sed hæc non dicunt aliquod oppositiuum vt patet,quoniam diuisio dicit negationem vnius de altero,& indiuisio dicit negationem negationis.

Secunda conclusio.Post vnum statim apprehendimus aliquid.nam declaratum est, quod apprehendimus vnum ex eo quod apprehendimus ens indiuisum in seipso. ergo ex consequenti & immediatè apprehendimus ipsum diuisum à quodlibet alio.Sed in hoc stat ratio ipsius aliquid Dicitur enim aliquid,quasi aliud quid,vnde si duo essent idem realiter,vnum non posset dici aliquid comparatum alteri,sicut si compararetur homo rationali non est aliq̃d.

Tertia conclusio.Post ly aliquid, immediate concipitur res quoniá dicitur res à sua propria quidditate vel essentia,

tia,vnumquodque aūt propriam essentiam habet,inquantum eam habet,vt indiuisum in se,& diuisam à quolibet alio.Aliquin sua essentia non esset sibi propria,sed communis,ergo post aliquid concepitur res.

Quarta conclusio.Conceptus veri est prior conceptu boni,nam qualis est ordo inter intellectum & voluntaté, talis est inter eorum obiecta,sed intellectus est prior volūtate,cum sequatur apprehensionem intellectus,ergo verū quod respicit intellectum,est prius conceptum, quam bonum,quod respicit voluntatem . Præterea vniuersaliora sunt priora in apprehensione nostra ex 1 phy.tex.3.sed verum est vniuersalius bono,eo quod consequitur ens,absolute.Bonum autem consequitur ens actu,vt dictum est supra:ergo bonum est posterius vero,secundum conceptū, & sic patet secundum viam Tho.qualis sit ordo non realis,sed secundum ordinatam apprehensionem intellectus, inter ens & passiones suas,& inter eas ad inuicem comparatas.

Posita via Tho.inuestigandum est,quid circa hoc sentiāt Scotistæ , aduerte igitur,quod ipsi sequentes viam Scoti, in 1.dis.8.q.3.& in quolibet.q.5.prius diuidunt ens per quā tū & nō quātū quā per vnum & multa.& pro euidentia huius opinionis tria agenda sunt Primò declarabitur talis opinio,& adducentur præcipuæ rationes suæ. Tertiò arguetur contra hanc opinionem,& soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte,quod Scotus vbi supra diuidit ens. reale vniuersalissimum prima diuisione, per quantum & non inquantum.Deinde ens quantum,per finitum & infinitum.Deinde per vnum & multa, ita quod apud eum diuisio per vnum & multa est in tertio loco,& apud.B.Tho.est in primo loco.Declarat autē Scotus.quomodo sumat ly quantum,& intendit per quantum, quantitaté virtualem,quæ est rei perfectio, & non quantitatē dimensiuam,& per infinitum intendit ens infinitæ perfectionis qualis est Deus & per finitum intendit ens finitæ perfectionis qualis est homo & lapis.Intendit ergo Scotus.quod ens,reale diuidatur per quantum & non quantū qm̄ entium quoddam dicit aliquam perfectionem formaliter,vt substantia,qualitas &c.Quoddam nullam perfectionem dicit formaliter,sed identice tantum,vel relatione si relatio diceret formaliter al q̄ pfectionē in diuinis aliqua pfectio esset in patre,quę nō esset in filio.dicit tamē

relatio in Deo aliquã perfectionẽ prout,idẽ est cũ essentia,& vt sic est in filio,ens aũt quãtũ pfectionaliter,aut dicit perfectionem infinitã,aut finitã,Posita hac declaratione adduco res Scotistarũ principaliores ad hoc ꝓpositũ.

Prima ratio,ens prius diuiditur in ea,quæ sunt cuilibet enti magis intima.sed finitas & infinitas virtualis sunt magis intima cuilibet enti,q̃ vnitas & multitudo:ergo pri⁹ diuiditur per finitũ & infinitũ,q̃ per vnũ & multa.Maior est euidens.Ideo enim prius diuiditur genus per differentias essentiales,eo ꝙ intimiores sunt & priores, quã per proprietates quę consequũtur differentias. Minor aũt ꝓbatur.finitas & infinitas conueniũt rei inesse quidditatiuo & in primo modo per se,eo ꝙ duæ entitates vel quidditates præcise sumptæ,& adinuicem comparatæ,vna est pfectior altera,se habent enim rerũ q̃dditates,sicut numerorũ species ex 8.metaphy & præterea cõstat,ꝙ humanitas præcise sumpta,est nobilior æquinitate,ergo finitas & infinitas cõueniũt rei,in esse quidditatiuo.Vnitas aũt & multitudo,conueniunt in secũdo modo per se,cũ sint passiones entis:ergo intimius insunt enti,ex consequenti prius diuidiť ens infinitum:& infinitũ quam in vnum & multa.

Secũda ratio,finitas & infinitas perfectionis, supponuntur vnitati & multitudini,ergo prius diuidũt ens quam vnũ & multa.Antecedens ꝓbatur.perfectius est esse vnũ quã multa,aliter in prima causa,potius poneretur multitudo quã vnitas,cum in illa ponatur summa perfectio.ergo vnũ supponit perfectionem,& per cõsequẽs posterius seq̃tur ad ens quã finitũ & infinitum secũdũ perfectionẽ.

Quantum:ad tertium,arguitur cõtra hanc positionem sic vnumquodque est finitum vel infinitũ perfectionaliter inquantum est perfectũ.ibi enim agitur de quantitate perfectionali,vnumquodque intantum perfectum inquantũ bonum,ratio enim perfectiui est ratio boni.vnũquodque intantum bonum inquantum habet esse,nam prima perfectio est esse.Quæ enim nullum habent esse,sunt in pura potentia,& per consequens omnino imperfecta:ergo finitum & infinitum supponunt esse,ex consequẽti posterius consequuntur ens quam vnum & multa, eo quod vnum consequitur ens simpliciter, finitum autẽ & infinitum sicut & bonum,consequuntur ens actu.

Ad primam igitur rationem respondeo,& nego minorem.Ad probationem,quod finitas conueniant rei in esse actuali

quidditatiuè, præscindendo ab omni esse actuali, & cum probatur quoniam duæ quidditates præcise sumptæ, vna est perfectior altera nego: imò vt sic nulla est perfectior altera: & cum dicitur, quoniam quidditates rerum se habent vt numeri &c. ex hoc non habetur quod vna sit perfectior altera formaliter & ex se, nisi forte fundamentaliter, prout vna, puta humanitas est apta recipere nobilius esse quam æquinitas, propter quod concludo, quod cum prima perfectior sit ipsum esse, per quod res est primo bona, quod finitum & infinitum conueniunt enti, post conceptum boni: est enim necesse prius cócipere rem bonam, quam bonam finitè vel infinitè. Hoc enim est ex additione ad bonum absolutè sumptum.

Ad secundu, nego antecedens, ad probationem, nego ꝙ vnum præcise sumptũ, vt abstrahit à quolibet esse, sit perfectius quàm multa, & cum probatur, quoniá aliter multitudo potius quam vnum poneretur in prima causa, hæc probatio nihil valet, quoniam non ideo vnitas ponitur in prima causa, quia præcisè sumpta sit perfectior: sed quia perfectius est habere esse indiuisum, quã diuisum siue partitum. & sic patet quòd vnitas sumit perfectionem ab esse. Vnde ex se non est perfectior, nisi fundamentaliter, vt dixi de quidditate præcisè sumpta.

Alias rationes solent adducere Scotistæ, quæ parum valent in via nostra, puta ꝙ essentialis perfectio rei, est idem cum re realiter & formaliter, eo ꝙ conuenit rei in suo esse quidditatiuo, vtrunque horum est falsum in via nostra: quoniam esse rei est sua perfectio essentialis. & esse in omni creato distinguitur realiter & formaliter ab eo cuius est esse, similiter falsum est vt diximus ad primam rationem, quòd perfectio conueniat rei in suo esse præcise quidditatiuo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7. si vnum transcendens & vnum quod est principium numeri sunt idem.

Circa hanc q. quatuor agẽda sunt. Primò ponetur quædam distinctio. Secundò recitabitur opinio Auic. Tertiò arguetur contra eum. Quartò recitabuntur rationes Auicennæ & soluentur.

Quantũ ad primũ aduerte, ꝙ aliqua possunt esse distincta dupliciter. primò quia sunt duę res, & vna nõ est altera, nec prædicatur de ea, vt duæ species, duo indiuidua eiusdẽ speciei.

speciei,& hoc modo clarum est ꝙ vnum transcendens,& vnū q est principiū numeri non distinguūtur,quoniā licet vnum numerale non prędicetur,saltem directe,de vno transcendenti:tamen vnū trascendens prædicatur directe de vno numerali,nam vnum numerale est ens ergo est vnū transcendēter.Probatū est enim supra,ꝙ ens & vnum sunt conuertibilia secundū prędicationem secūdo,aliqua distinguuntur,quia comparata tertio ita se habent,quod vnum nihil reale addit super tertiū.alterum autē aliquit reale,vt si homo & sensitiuum comparentur animali potest dici quod homo distinguitur à sensitiuo, quoniam sensitiuum nihil reale addit super animal.homo autem addit rationale:& hoc modo inuestigandum est si vnum transcendens & vnum numerale distinguuntur, vel sunt idem, nam si vnum numerale nihil reale addit super ens sicut, non addit vnum transcendens profecto essent idem, Si autem addit, non sunt idem.Quid vero addat ens numerale,dicemus in q.sequenti.

Quantum ad opinionem Auic.aduerte ꝙ non inuenies eam eo modo quo allegaturà Commen.in hoc 4.li.Commen.3.vbi inquit &etiā quia existimauit ꝙ vnum dictū de omnibus prędicamentis est illud vnum,quod est principiū numerorum.Numerus aūt est accidēs,vnde existimauit ꝙ hoc nomen vnum significat accidens in entibus.Cōmen. concordat B. Tho.exponens text.tertium ego autem in tota metaphy. Auic.duo tantum dicta inuenio,quę videntur aliquatenus tangere propositum,licet imperfecte.Primum dictū est in 3.lib.suæ mataphy.c.2.vbi sic dicit. Dico igitur ꝙ vnitas dicitur de accidētibus vel de substantia,cū dicitur de accidentibus,non est substantia & hoc non est dubiū,cum vero dicitur de substantiis,non dicitur de eis sicut genus,nec sicut differentia.Nō enim recipitur in certificatione q̄dditas alicuius substātiarū.Sed est q̄dam comitans substantiam,sicut iā nosti.Non ergo dicitur de eis sicut genus,nec sicut differentia. sed sicut accidens. vnde vnum est substātia vnitas vero est intentia quæ est accidēs In lib.autem 7.in c.1.sic dicit,scias autē quod vnum & ens parificantur in prædicatione sui de rebus.ita ꝙ de quocūque dixeris quod est ens vno respectu est vnum alio respectu.nam quicquid est,vnū est:& ideo forte putatur.quia id quod intelligitur de vtroque,sit vnū & idē Sed nō est ita sunt autem vnum subiecto scilicet quia in quocunque

est hoc, est & illud, hæc ille: nec aliud inuenio.

Quia tamē credere debemus, qđ Cōmēt. & B. Tho. verè & fideliter sententiā Auic. siue eā extraxerint ex sua metaph. siue ex alio loco, & optimè cognouerint fundamēta quib. mouebatur ipse Auic. ideo arguendum est contra ipsum

Primò igitur arguit sic. Quod est determinati generis, nō est passio entis trāscendētis, nā passio est cōuertibilis cum subiecto, eo qđ fluit à pricipiis subiecti. Sed vnū numerale est determinati generis reductiuè est enī in genere quātitatis, sicut numerus quātitatiuus: ergo nō est passio entis trāscendētis, sed vnū trāscendēs est passio entis, vt declaratū est supra, & præcipuè q̃a est æquale ent scđm prædicationē: ergo vnū trāscendēs & vnū numerale non sunt idem.

Secūdò. Quod est vnius prædicamēti, nō reperit in omni prædicamēto, aliter prædicamēta non essent impermixta, sed vnū numerale est vnius prædicamēti, scilicet quantitatis, sicut & numerus, vnum autē transcendēs inuenitur in omni prædicamēto, cū sit æqualis ambit⁹ cū ente: ergo &c.

Tertiò, ante omnem quantitatem, res potest intelligi vna: ergo non omnis vnitas est de genere quantitatis. consequentia nota. Antecedens probatur. Quælibet res per essentiam suam est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio: ergo circunscripta omni quātitate, post intelligi vna. Præterea. Intelligentia solis est vna: & non vnitate quantitatiua, cum sit penitus inextensa: ergo &c.

Nūc superest adducere rōnes Auic. & soluere. Tu igitur aduerte quod tā ex 3. suæ metaph quam ex Comment. hic in 4. Cōment. 3. & B. Tho. exponente, reducuntur ad tres.

Prima, vnum non est genus, nec differentia entis, nec ponitur in diffinitione quidditatiua alicuius substantiæ: ergo est accidens.

Respondeo, Accidens est duplex scilicet prædicamētale & prædicatiuū prædicamētale est illud quod ponitur in aliquo nouem generum accidentiū: & sic nego consequentiā prædicatiuū est omne illud, q̄ nō prædicat de re in primo modo per se: & dicitur prædicatū extraneū, in quod nō ingreditur formalē rationē rei: & sic cōcedo cōsequētiā, quoniā vnū nō prædicatur de ente, nec de aliis in primo modo per se, ideo potest dici accidēs prædicatiuū, nec est necesse huiusmodi accidens, addere aliquid reale super naturā rei, cuius est accidēs, addit aūt aliquid reale accidēs prædicamētale: & in hoc deceptus fuit Auic. q credidit, vt inq̄t Cōment.

ment.hic in cōmen.3.q̧ ens vnum dicant dispositiones ad ditas essentiæ rei,ita q̧ dicant aliquid distinctū ob assentia rei,q̧ est falsum & præcipuè de vno trāscendenti.quod vt declarauimus supra nihil addit super ens nisi in diuisionē.

Secunda.si est idem aliquid esse ens & vnū:ergo est nugatio dicere ens vnū,quoniā per ly vnum nō dicitur nisi ens secundum re,idē ergo est dicere ens vnū &dicere ens ens.

Respondetur.Ad hoc dicit Commen.in commē.3.quod non sequitur nugatio . quoniam licet significent eandē essentiā.modis tamē diuersis id est diuersa ratione,ideo non cōmittitur nugatio. Decipitur autē Auic.quoniā non videtur facere differentiā inter nomina significantia idem. secundum rem & secundum eandem rationem,& nomina significantia idem sed diuersa ratione.

Tertia,vnū numerale & vnū transcendens,per multiplicationē,constituunt numerum,qui est accidens,ergo significant accidens.Antecedēs probatur.sicut bis vnum numerale constituunt binarium,ita bis vnum transcendens.

Respondetur,licet vtrumque sit constitutiuum numeri, non tamen eiusdem generis, nam sicut duplex est vnum:& distinguuntur sicut accidens & non accidens,sic duplex est numerus transcendens. qui dicitur formalis assentiarum , & hic constituitur ex vnitatibus transcendentibus:& non est accidens, sed abstrahit à substantia &,accidente,sicut ens,& numerus quantitatiuus qui constituitur ex vnitatibus quantitatiuis: & est accidens de prædicamento quātitatis, & nō inuenitur nisi in rebus quantitatis, eo quod causatur ex diuisione continui,ex 3. physi.Decipitur ergo Auic.quoniam opinatur omnem numerum esse accidens,ex consequenti omnem vnitatem esse accidens:& hoc est quod dicit Comment. in commen.& etiam decipitur,quia existimauit quod illud vnum quod de omnibus prædicamentis dicitur,esset illud vnum,quod est principium numerorum,numerus autem est accidens, vnde opinatus est iste , quod vnum significat accidens hæc Commentator.

Alias rationes pro Auic. solent aliqui adducere,vt Iandun.in 4.metaphy.q.5.quæ nullius sunt apparentiæ ideo eas pertranseo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8.si ratio vnius transcendentis & numeralis est formaliter positiua vel negatiua.

Circa

CIrca hanc quæstionē aduerte q̄ difficultas stat in hoc, cū ratio vnius distinguatur à ratione entis, ficut ratio subiecti.à ratione passionis,quæritur quid addat vnū super ens.Nam si illud additum est positiuū, cùm per ipsum distinguatur vnū formaliter ab ente,sua ratio erit positiua formaliter. Si autem additum est negatio,ratio vnius est negatiua formaliter.Nō q̄ sit tota negatiua, aliter vnum esset mera negatio.sed quia formale quo distinguitur vnum ab ente,est negatio.Igitur pertractabimns primo de vno tran scendenti,secundo de vno numerali.

Circa rationem vnius transcendentis,inuenio duas opiniones.Prima est Thomistica.secunda est Scotistica.

Quantum ad opinionē Thomi.Prępono vnam distinctionem.Deinde conclusionem responsiuam.

Distinctio est hęc.Ratio vnius duo includit scilicet materiale.per q̄ non distinguitur ab aliis transcendentibus,tale enim se habet vt genus & cōmune prædicatū in quo omnia trāscendentia côueniunt:& formale per q̄ distinguitur ab aliis transcendentibus:& se habet vt differentia.

Ex hac distinctione ponā hanc conclusionē responsiuā. Ratio vnius transcendentis,quoad materiale,est positiua, quoad formale,est negatiua. Prima pars probatur, ens est de ratione vnius, quoniam est illud in quod omnes conceptus resoluuntur:& quod de omnibus quidditatiue prædicatur,vt probatum est supra.contra Scotum:& non est formale in ratione vnius quoniam per ens nō distinguitur ab aliis transcēdētibus:ergo est materiale.Sed ens de quo intendimus hic est positiuum„ Intendimus enim de ente reali,quòd est subiectum suarum passionum:& est de quo metaphy. considerat ergo ratio vnius quoad materiale est positiua, secunda pars sic probatur. formale inclusum in ratione vnius,aut est positiuū aut negatio,non positiuum, quoniam cum omne positiuū sit ens,erit etiam vnum,ens enim & vnum sunt conuertibilia,secundū prædicationē, vt dictū est supra.Quæro ergo de illo vno,aut est vnū formaliter per positiuū.aut per negationē,si per negationē,eadem ratione standum erat in primo,si per positiuū,iterum quæro,cum tale positiuum sit ens erit etiā vnum:& sic vel procedetur in infinitum,vel dicendum est,quod formale in vno est negatio,ex consequenti ratio vnius transcendentis,quo ad formale est negatiua & aduerte quod hæc ratio est B.Tho. in 1.parte.q.11.art.1.ad primū,quam traxit

à Com-

à Comment. in 4. metaph. commẽ. 3. Et quoniam Ant. And. in 4. metaphysic. q. 3. conatur hanc determinationem improbare, ideo adducam hic rationem suam principalem, & soluam. Sic igitur arguit.

Nulla negatio est idem realiter alicui positiuo, quoniam idem esse realiter positiuum, & realiter negatiuum, ꝙ implicat contradictionẽ. Sed vnũ est idẽ realiter enti, ꝙ est positiuũ: ergo vnũ non est formaliter negatiuo.

Respondetur. Deceptus fuit Ant. And. in ly formaliter, accipit enim ipsum, pro tota ratione formali vnius, & nõ pro eo solo, ꝙ complet rationem vnius. Nã sic argumentũ concluderet. Sed non accipimus solum pro eo quod complet stãte materiali positiuo: ideo ratio sua nihil valet cõtra nos. Imaginatur enim ꝙ dicamus vnitatẽ esse puram in diuisionẽ. Sed decipitur quoniã apud nos, vnitas est entias, vt stat sub indiuisione, & in hac falsa imaginatione, peccant aliæ, rationes suæ ideo eas prætermitto. Deinde conatur soluere rationem, per quam probauimus secundam partem conclusionis, quam diximus esse Comment. & B. Tho. Sed tu illam defende sicut nos defendimus in hoc 4. libro in q. 3. vbi eandem rationem adduximus ad probandum hanc conclusionem ens & vnum transcendens, sunt idem realiter, sed distinguuntur formaliter.

Quantum ad opinionẽ Scotisticã aduerte ꝙ dicunt duo primo dicunt, quod vnum transcẽdens est formaliter positiuum, id est non dicit puram negationem. Quod probant multipliciter. Primò quia vnitas est perfectio simpiliciter aliter non poneretur in primo ente. Secundò quia priuationes & negationes non reducuntur ad vnum summum Sed omnes vnitates reducuntur ad summam vnitatem. Tertiò, quia negationes non suscipiunt magis & minus Sed vnum suscipit magis & minus. Quod enim est actu vnum, est magis vnum quam quod est potentia vnũ. Quartò, quia numerus cum sit quid positiuũ non potest componi ex partibus quæ sint negationes, ergo vnum non est formaliter negatio. Dicunt secundo, quod formale importatum per vnum est positiuum. Quod sic probant, vnũ est passio entis, ergo vel ratione fundamẽti, vel ratione additi, non ratione fundamenti: quoniã cũ fundamentũ sit ens idem esset passio suipsius, ergo ratione additi: ergo additũ non est negatio quoniã cum negatio sit nõ ens, nõ potest esse passio entis: ergo additũ est appositiuũ, & sic patet ꝙ formale.

formale in vno,est positiuū.Sed si aduertis,Scotistæ in primo dicto non attingunt sensum nostrū.Nos enim nō tenemus per ly formaliter negatiuū,ꝙ vnum sit pura priuatio, vel negatio.Sed ꝙ de ratione vnius est priuatio,siue negatio ita tamen,ꝙ materiale siue fundamentum est positiuum, & illud est ens,formale autem quo distinguitur ratione ab ente,est negatio.Cum igitur non attingant sensum nostrū, non sunt eorum rationes soluendæ,vere enim concludunt ꝙ vnum nō potest esse mera negatio secūdū autem dictū eorum est falsum quoniam secundum viam nostram id quod est formale in ratione vnius est negatio,& dicitur indiuisio,& ideo respondendo rationi suæ,negatur diuisio tanquam insufficiens. Datur enim tertium scilicet ens vt stat sub illo addito,quæ est indiuisio,est passio entis.vnde non ens solum,nec indiuisio sola Sed ens vt stat sub indiuisione est vnum transcendenter.

Circa ratioñe vnius numeralis aduerte ꝙ cōmunis sententia.dicitur positiua formaliter.eo ꝙ addit super ens aliquod positiuum reale ꝙ est accidens,de quo inquit Commen.in 4.lib.10.in cōmen.3.& in lib.01.cōmen.5.licet vnū quod est sinonimū enti sit significans substantiā rei,tamen vnum quod est principium numeri dicit accidens.

Quid verò sit illud accidens est dissentio inter Tomistas nam quidam tenent.ꝙ sit illud esse ꝙ dat quantitas continua rei quantæ.Puta si quæratur quare lapis sit vnus numeraliter,dicitur quia habet esse quantitatiuum indiuisū, fluens à quantitate continuā lapidis, ita quod tandiu lapis erat vnus quandiu est indiuisus,si enim quantitas lapidis diuidatur,fit alterum &alterum esse quantitatiuum ex cōsequenti fiunt duo lapides,Hanc sententiam videtur tenere B.Tho.in 1,sen.in dist.24.vbi refert opinionē de vno posita ab Auic.& licet improbet ipsum, quantum ad hoc, quod vnum numerale non distinguitur ab vno transcendenti,non tamen quantum ad hoc,quod vnitas numeralis est esse quantitatis continuæ.

Quidam autē dicunt vt Paulus Sōcinas vt patet in quæstionibus suis in lib.10.metaph.in q.13.ꝙ vnū numerale est accidens sed illud accidens nō est esse quantitatis continuæ,sed est ipsa quātitas continua puta vnitas lapidis est quantitas continua lapidis,& probat hoc dupici ratione.

Primò quantitate cōtinua,res est indiuisa in seq.& diuisa à quolibet alio,ergo quātitas cōtinua est vnitas rei quā

tæ. Consequentia patet, à diffinitione ad diffinitum. Antecedens probatur diuisibilitas primo conueuit quantitati continuæ, vt aliàs probatum est, ergo per quantitatem continuam res quanta est indiuisa in se, & diuisa à quolibet alio.

Secundò per solam quantitatem continuā, quocunque alio circunscripto, res quanta facit numerū cum alia: posito enim lapide A, & sua quantitate continua similiter posito lapide B, constituunt binarium, ergo sola quantitas continua est ipsa vnitas numeralis.

Verum quia credendum est mentem B. Tho. fuisse, quod ipsa vnitas sit esse indiuisum quantitatis continuæ, studebimus arguere contra hanc propositionem, deinde soluemus rationes suas.

Arguitur ergo sic nullum ex natura sua diuisibile, & cui repugnat indiuisibilitas, potest habere rationē vnitatis, ex diffinitione sua, est enim vnum, quod non diuiditur. Sed quantitas continua est diuisibilis, etiam in infinitum, ita quod repugnat deuenire ad indiuisibilia, ex 3. physico. ergo non potest habere rationem vnitatis.

Forte respondetur, quantitatem continuam dupliciter considerari posse Primò vt habet partem extra partem. & vt sic est extensa, & diuisibilis, nec vt sic potest habere rationem vnitatis. Secundò vt est indiuisa in se & diuisa à quolibet alio, & sic habet rationem vnitatis.

Sed contra & probatur, ꝙ nec secundo modo, habet rationem vnitatis, nam ꝙ conuenit alicui ex sua ratione formali, & in suo esse quidditatiuo, quocunque modo cōsideretur semper conuenit ei. prædicata enim quidditatiua sunt inseparabilia & secundum esse & secundū cognitionē. Sed habere partē extra partē & esse diuisibilem conuenit quantitati continuæ ex sua ratione formali & quidditatiua, vt patet in 6. physi. tex. 2. vbi philosophus diffiniens continuū dicit. Continuum est, ꝙ est diuisibile in semper cōtinua, & nullum continuorum est diuisibile in impartibilia, ergo, quantitas continua quocunque modo consideretur, non potest habere rationem vnitatis.

Ad primam autem rationem negatur antecedēs & probatio sua nihil valet imò potius sequitur oppositū. Nam ex hoc quod diuisibilitas prima cōuenit quantitati continuæ. sequitur quod indiuisibilitas constituens vnitatem non cōuenit ei, cum sit opposita.

Ad

Ad secundam negatur antecedens,& probatio nõ valet. dico enim quod secluso esse indiuiso dato rei quantæ à quantitate continua,duo lapides non constituunt binarium,quoniam neuter eorum esset vnus.Tenendum est ergo secundum mentem B.Tho.vnum numerale addere quid positiuum,& illud est esse indiuisum quantitatiuum,quod dat quantitatis continua rei quantæ.Et aduerte quod eiusdem sententiæ est Capræo.in 1 sen. di.24. q. 1.artic.1.in probatióne primæ conclusionis.

Sed contra hanc determinationem duo insurgunt dubia,primũ est,quia dicit B.Tho in 4.metaph.lectione secũda improbans Auicen.vnum quod est principium numeri,addit super substantiam rationem mensuræ quæ est propria passio quantitatis,quæ primo inuenitur in vnitate,& dicitur per priuationem & negationem diuisioni secundũ quantitatem continuam.Hæc B.Tho.non ergo illud quod addit vnum numerale,est esse indiuisum &c.

Respõdetur nõ est inconueniẽs quód addat vtrũque diuersa ratione,nã addit esse indiuisum quantitatis cõtinuæ vt prædicatũ essentiale de vno numerali.Addit autem mẽsuram,vt proprietatem cõsequentẽ & fluentem à prædicato.essentiali,nã ex hoc quod dicit esse indiuisum,dicit cõsequenter rationẽ mensuræ,quoniam ex 10.metaph. tex.3. necesse est mensuram esse indiuisibilem aut à natura,aut ex proposito,siue decreto humano,& ideo primo cõuenit vni.

Secundum est,si indiuisio est de ratione formali,tam vnius numeralis,quam vnius transcendentis,ergo cum indiuisio sit negatio,& non quid positiuum:ita ratio vnius numeralis erit formaliter negatiua,sicut ratio vnius transcendentis,cuius oppositum determinatum est.

Respondetur.Ratio vnius numeralis,non dicitur positiua formaliter,quasi non includat negationem , hoc enim falsum est , cum de ratione sua sit indiuisio. Nam quod non est indiuisum non est vnum. Sed ideó positiua formaliter: quoniam id quod addit super rei substantiam, est vere positiuum,quale est esse indiuisum quantitatis continuæ.Id autem quod addit vnũ transcendẽns est sola indiuisio , propterea possumus vere dicere rationẽ vnius transcendẽtis esse formaliter negatiuam,rationẽ autem vnius numeralis esse formaliter positiuam, quoniam additum est positiuũ,licet concipiatur cum negatione.Apprehendimus enim simplicia per negationem.Hæc de præ-

enti quæsito dicta sint. Et hic terminatur consideratio nostra de passionibus entis.

Quæstio 9. quod sit primum principium complexum, simpliciter primum.

CIrca hanc quæstionem duo pertractanda sunt. Primò Quod est principium primum. Secundò. Quod est principium primo primum.

Circa primũ inuenio duas opiniones, prima dicit quod principium primum complexum est hoc. De quolibet est affirmatio vel negatio vera, & id manifestare conatur dupliciter, primo Comment. in 4. metaph. Comment. 9. dicit, manifestum est quod affirmatio & negatio non congregantur simul. & loquitur de primo principio secundo vel est hoc quod dictum est, vel est illud. Impossibile est idem simul esse & non esse. Sed non est illud quoniam necesse est primum principium esse propositionem affirmatiuam. nam omni negatiua est aliqua affirmatiua prior Sed hæc impossibile est &c. est negatiua vt patet exponendo, ergo nó est primum principium, sed illud. De quolibet &c.

Secunda autem opinio dicit, quod est hoc. Impossibile est idem simul esse & non esse, & probat eo quod philosophus, in 4. metaphy. pertractans de primis principiis, non dicit aliud esse primum & firmissimum, nisi hoc, & quod ad ipsum reducuntur omnia alia: vnde dicit in tex. 9. Quapropter omnes demonstrantes, in hanc reducunt vltimam opinionem, natura namque principium & aliarum dignitatum hæc omnium, vbi & Commenta. dicit, & ideo hæc dignitas est prior omnibus dignitatibus. & communis naturaliter omnibus. Impossibile enim est vt disputatio aut ratiocinatio fiat sine ea.

Et quoniam hæc secunda opinio, videtur magis ad mẽtem philosophi, ideo sustinemus eam, licet pro veritate non discordet à prima in sensu, sed tantum in verbis. Pro quo aduerte, quòd idem principium designatur per has duas propositiones. De quolibet est affirmatio &c. Impossibile est &c. sed diuersa consideratione. Nam quia primum principium complexum consideratur à logico & à metaphysico, quorum alter considerat res per secundas intentiones, alter per primas, ideo logicus enunciat primũ principium per intentiones secundas, vt per affirmationẽ & negationẽ, metaphysicus autẽ enũciat per primas vt

vt per esse & non esse. Vnde patet has duas opiniones dissentire verbis & non sensu. Nam ex parte rei bene sequitur. Imposibile est idē simul esse & non esse, ergo de quolibet est affirmatio vel negatio vera.

Quod autem prima opinio dicit hanc esse negatiuā. Impossibile est &c. non est verum, quoniā secundum sensum æquipollet isti, necesse est, idem non simul esse, & non esse, quæ quidem est affirmatiua de modo. Ex consequenti nō est necesse quod habeat aliquam priorem aut notiorem,

Circa secundum aduerte duas opiniones, vna est Thomistarum Ipsi tenent quod principium primo primum cōplexum est hoc Imposibile est idem simul esse & non esse, & fundamentum eorum est quoniam tres conditiones asignatæ à philosopho in 4. metaph. tex. 8. quarum prima est quòd circa principium primo primum non contingit deceptio propter sui euidentiam, secunda est quod eius veritas est absoluta, & non conditionata, ita quòd si omnis alia propositio esset falsa, adhuc principium primo primū esset verum. tertia est quòd non cognoscatur per demonstrationem, eo quod principio primo primo, non potest esse aliquid notius, ex quo deducatur. Istæ inquam tres conditiones non attribuuntur ab Aristot. vt patet in 4. metaphy. text. 9. nisi huic complexo. Imposibile est idem &c. Ergo vel non datur principium primo primum, & sic tolletur omnis demonstratio, vel est hoc complexum. Imposibile est &c. Et confirmatur dicto Commenta. dicentis in commen. 9. Ista dignitas est prior omnibus dignitatibus, ergo est primo prima.

Alia opinio est Scotistarū. vt patet per Ant. And. in 4. metaphy. q. 5. Ista opinio dicit duo, primo ꝙ principiū primo primū si datur, est hoc complexū, ens est ens, secūdo quòd non est hoc, imposibile est idē simul esse & nō esse. Primū dictū sic probat. De ratione principij primo primi est ꝙ habeat terminos, ex quib. cōponitur primo primos, & nō resolubiles in priores. Sed istæ cōditiones cōueniunt huic complexo, ens est ens: quoniam ens est terminus primo primus & non resoluitur in priores, vt patet, ergo hoc complexum est principium primo primum, secundum autē dictum sic probat. Hoc complexum. Imposibile est idē &c. habet terminos resolubiles in priores conceptus. Nam ly idem, est resolubile in cōceptum relatiuum, est enim in idētitate idē, quæ est relatio. & in conceptū absolutū, id est in

conceptum entis, quoniam idem includit ens. ergo non est principium primo primum. Praeterea. Omni propositione modali prior est aliqua de inesse, cum possit resolui in eam, quae est de inesse. Sed impossibile est idem &c. est propositio modalis: ergo habet priorem ex consequenti non potest esse principium complexum primo primum.

Sed si bene consideras ista opinio non attingit mentem Arist. Multum enim differt, esse complexum primo primum, & esse principium primo primum. Nam complexum primo primum requirit quod componatur ex terminis primo primis, & qui non sint resolubiles in priores conceptus & sit propositio de inesse & affirmatiua. Principium autem primo primum non requirit de necessitate ista. Sed solum tres conditiones supra assignatas secundum Aristo. & praecipue, quod sit illud per quod firmatur veritas cuiuscunque alterius complexi, si de eo dubitare cõtingit, & sit illud ad quod resoluitur quodcunque aliud complexum resolubile.

Ex his respõdeo ad rationes Ant. And. & dico quod omnes soluuntur hoc verbo, ly ens est ens, est complexum primo primum. sed non est principium primo primum, quoniam non deducitur ex eo omnis alia propositio, nec ad ipsum est status in demonstrationibus, imo hoc complexũ ens est ens, potest sustineri per hoc principium. Impossibile est idem simul esse & non esse, nam omne ens vel ens, vel nõ ens, vel ens & nõ ens, non secundũ, quoniã oppositũ nõ praedicatur de opposito: non tertiũ, quia impossibile est idem simul esse & non esse: ergo primum, ly autem impossibile est idem &c. est principium primo primũ. Sed nõ est complexũ primo primũ, eo quod termini componentes nõ sunt primo primi &c. & sic patet quod Ant. And. in hoc decipitur, quia non ponit differentiam, inter cõplexũ primo primum, & principium complexum primo primũ.

Ad illã de modali, dico similiter quod licet non possit esse complexum primo primũ, non tamẽ incõuenit quod sit principiũ primo primũ, nec obstat quod sit resolubilis in vnam de inesse. Hoc enim licet tollat rationem primi complexi, non tamen rationem primi principij complexi.

Sed aduerte quod contra hanc determinationem insurgunt duo apparentia argumenta, quorum vno probatur, quod hoc complexum non sit verissimum: altero, quod nõ sit principium primo primum.

Primò

Primo igitur arguitur sic, possibile est idem simul esse, & non esse, ergo hoc complexum. Impossibile est idem &c. non est verissimum. Consequentia nota. Antecedens probatur. Aliquid est generabile, quod nunquam generabitur, aliter omnia euenirent de necessitate, quod tamen improbabit in li. 6. & praeterea concedit Arist. in 2. de generatione tex. 94. quod futurus quis incedere non incedet. ergo possibile est idem simul esse & non esse. Consequentia probatur sit A, generabile. ergo in aliquo instanti potest esse. Sit illud instans, B, ergo in B, potest esse, ponatur quod nunquam generetur ergo in B, non habet esse, si nō habet esse in B, potest non esse in B, ergo pro eodem instanti, possibile est idem esse, & non esse si pro eodem instanti, ergo simul.

Respōdet, ly simul, pōt se tenere ex parte possibilis. vel potentiae, vt sit sensus, idem per eandem potentiam potest esse & non esse: puta Sortes per voluntatem potest sedere & non sedere, & potest se tenere ex parte esse & non esse vt sit sensus: possibile, est vt idem quando habet esse, habeat, non esse, ita quod haec erit vera. Idem est & non est. In primo sensu, Hoc complexum: possibile est idem &c. est verum. vt dicetur, in li. 9. quando agemus de potētia rationali, & vt sic non opponitur principio primo. In secūdo sensu est falsum, nec potest esse verū & vt sic opponitur principio primo. Ad probationem concedo antecedens: & nego consequentiam in 2. sensu. dato, de ly simul. Ad probationem dico quod nihil aliud concluditur, nisi quod A, generabile habet potentiam, qua potest habere esse in B, & pro eodem potest habere, non esse diuisim, sed non coniūctim & hoc est quod dicunt aliqui quod ista propositio A, potest esse & non esse in B, est vera in sensu, diuiso, & falsa in sensu composito, & in sensu composito tātum opponitur principio primo. Et aduerte quod huic argumento nesciuit aliter respondere. Iandu. in 4. metaphysi. quaest. 7 nisi sequendo viam eorum, qui dicunt quod impossibile est secundum doctrinam Aristo. aliquid esse generabile: quin generetur. Sed de positione illorum, discutiemus in lib. nono quaerendo, si aliquid est possibile, quod tamen nunquam fuit nec erit.

Secūdo arguitur sic, Aristoteles in 4. metahysicae textu 8. docet nos, & probat hoc cōplexum. Impossibile est idē &c. esse primum principiū. ergo hoc cōplexū nō est euidētissimū, vanum enim est docere & probare propositio-

nem euidentissimam:ergo nō est principiū primo primū.
Respōdetur.Arist.non docet nos,nec probat hoc cōplexum esse verum in dicto tex.quoniam eius veritas manifestissima est huiusmodi sanæ mentis,sed docet & declarat q̄ cōditiones cōuenientes primo principio,cōueniūt huic cōplexo.Impossibile est &c.Et id non præiudicat quin sit primū principiū,imò magis corroborat.Secus aūt esset,si probare conaretur eius veritatem,& si dicas imò probat eius veritatem contra negantes.Respondeo , non probat nisi elenchicæ,vt declarabitur in q.seq.Sed hic modus ꝓbationis,nō præiudicat dignitati,& firmitati primi principij.
Vltimo aduerte,quoniā diximus supra,non esse idē primum principium & primum complexum, vt id manifestius appareat quod intellectus hoc ordine procedit, primo concipit primos terminos incomplexos,qui sunt ens & nō ens,deinde format ex eis,tres propositiones affirmatiuas,quibus correspondent,tres negatiuæ. Primò format hāc,ens est ens,cui correspōdet hęc neg.ens nō est nō ens Secūdò hāc vniuersalē.Omne ens,est ens,cui correspōdet hęc neg.nullū ens est nō ens.Tertiò hāc omne ens est,vel non est cui correspondet næc,nihil est,& non est.Tunc 4. loco intellectus inspicit hoc principium esse verissimum Impossibile est idem simul esse & non esse.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 10.si principium primum est cognoscibile cognitione sensitiua vel demonstratione.

PRO resolutione huius quæsiti,pono tres conclusiones.Deinde soluam quædam dubia.
Prima conclusio sit ista,pro notitia primi principij,necessario requiritur cognitio sensitiua,non solum interior,sed etiā exterior.Pro qua aduerte,quod requisitū ad alterum est triplex.Quoddam propter causalitatē in aliquo genere causæ,vt ferrum requiritur ad productionem gladij,eo quod est materia sua,& anima requiritur ad productionē animati,eo q̄ est causa sua formalis.Quoddam,quia est tamen sine qua,non vt approximatio requiritur inter agens & patiens,eo quod nisi approximentur,non sequitur actio Quoddam propter necessariam connexionem duorum,quia quod se mutuo ponunt,& se mutuo remouent,& sic vnū relatiuum requirit aliud correlatium.

His

His prænotatis,dico,ꝙ cognitio sensitiua requiritur in proposito,vt ratio sine qua non,nam nisi apprehendantur termini per sensum,nunquam apprahendetur complexio illa,qua constituitur primum principium complexum, & huius ratio est,quia apud philosophum in 3.de anima,tex. 30.pro hoc statu nihil intelligit anima sine phantasmate, est ergo necesse,vt phantasia habeat operationem suam,ad hoc quod intellectus exeat in actũ suũ,phantasia aũt non habet operationem suã,sine sensu exteriori , eo ꝙ sensus interior suppo nit immutationẽ factã in sensu exteriori,vt declarauims it 13.de anima,vnde Aristot.diffiniens phanã tasiã inquit,eã esse motũ factũ à sensu exteriori.q est vel fuit in actu,est ergo necesse,ꝙ apprehensio sensitiua termi norum incõpl ·xorũ præcedat apprehensionẽ intellectiuã, primi principij ,vnde cõmuni sententia dicitur,quod primum principi um apprehenditur lumine naturali,ex euidentia termin ·rum.Tu tamen aduerte ꝙ illa cognitio sensitiua nullam c ausalitatem dicit super apprahensionẽ pri mi principij.T ·nc enim illa cognitio sensitiua esset , sicut principium,à q uo deduceretur primum principium vt cõ clusio,& sic co ;nitio primi principij esset acquisita ꝑ discursum,quod e ·t impossibile,quoniam non esset naturaliter cognitum ,nec super ipsum fundaretur omnis deductio & disputa tio,cuius oppositum dicit philosophus & Comment.in h oc 4.lib.tex.& comment.9. Patet igitur ꝙ ad apprehẽtion em primi principij,requiritur cognitio sensitiua,non vt ca usa,sed ratio sine qua non.

Secunda coc clusio, Primum principium nõ potest demõstrari absolu te.Aduerte.ꝙ circa hac cõclusionẽ nõ est immorãdũ,cõsi at enim ꝙ demõstratio absoluta,ex prioribus est ex prioribu : & notioribus nihil aũt est prius & notius hoc primo pri ıcipio,aliter posset contingere deceptio circa ipsum,& sic non esset firmissimum,nec primum princi pium,ergo est i mpossibile.ꝙ demonstretur absolute,vnde bene dixit phil ·sophus in 4 metaph.tex.9.Qui volũt hoc principium de; nonstrare, ostendunt ,ineruditionẽ suam, nesciunt enim quorum sit,& quorũ nõ sit demonstratio, & Commen.in comm.9.dicit.Quidam existimant possibile esse demonstrare hanc propositionem dicentem, quod duo contradic toria non congreg ntur.& hoc contingit eis quia non fu erunt instructi in dialectica.

Tertia cõclusi .io.Primũ principiũ potest demonstrari. so-

darguitiuè. Aduerte ꝙ demonstratio absoluta differt à redarguitiua in hoc, ꝙ absoluta est ex notioribus simpliciter Redarguitiua autem est ex cõcessis. ab aduersario, minus quidẽ notis simpliciter magis autẽ ipsi aduersario. Ex his sic probo cõclusionem Qui negat hoc principium, impossibile est idem &c. potest deduci ad aliquod inconueniẽs, sibi magis notum, quam primum principium, ergo potest demonstrari redarguitiue. Consequẽtia nota. Antecedens probatur Potest deduci ad hoc, ꝙ cõtrariæ opiniones erũt in eodẽ intellectu. Quod quidẽ reputatur manifestius incõueniẽs apud negãtẽ primũ principiũ. Nã quilibet potest aduerte ꝙ sic cõtrarias formas esse in eodẽ subiecto. simul & in actu pfecto, repugnat sensui, eo ꝙ vna corrũpit alterã, multo magis repugnat intellectui habere in seipso opiniones contrarias simul de eadẽ re. Quod aũt negans primũ principiũ, possit deduci ad hoc incõueniens, declaratũ est in li. 2 periherme. vbi manifestat. Arist. ꝙ opiniones contradictoriorum sunt contrariæ: ergo si quis opinetur duo contradictoria esse simul vera, habet in suo intellectu duas opiniones contrarias simul, non solum autem ad hoc inconueniens deducit Aristo. negãtem primum principiũ sed ad plura alia, vt manifestauimus in nostro epitomate in 4. metaph. intra. 2. in ca. 1. vbi sex rationibus arguitur cõtra negantem primum principium.

Positis & probatis his tribus conclusionibus, soluenda sunt duo dubia. primum est contra conclusionem secundũ & secundum est cõtra tertiam.

¶ Dictũ est in secũda cõclusione, ꝙ primũ principiũ nõ est demõstrabile absolutè Contra propter ꝙ vnũquodque & illud magis sed propter primũ principium, ad ꝙ reducuntur cõclusiones ipse conclusiones sunt demonstrabiles, ergo multo magis primum principium est demonstrabile.

Respondetur, Illa regula propter quod &c. non valet nisi prædicatum in quo fit comparatio, conueniat, & verificetur de vtroque comparatorum, quòd si tantum vni conuenit, argumentum non valet. v. g. si arguitur sic propter quod vnumquodque & illud magis, sed propter ignem aqua est calida: ergo ignis est magis calidus, argumentum valet, quoniam vtraque istarum est vera. Ignis est calidus, & aqua est calida, si autem arguatur sic, propter quod &c. sed propter albedinem paries est albus: ergo albedo est magis alba. Argumentum non valet, quoniam

niam hæc est falsa, albedo est alba. Sic in proposito argumentum non valet, quoniam licet hæc sit vera. Conclusio est demonstrabilis. Hæc tamen est falsa, primum principium est demonstrabile.

Dictum est in 3 conclusione, quod est demonstrabile redarguitiuè, quia negans potest deduci ad hoc inconueniens, quod contraria essent simul in eodem. Sed hæc ratio non videtur efficax, quoniã videtur petitio. Nam omnis ratio deducens ad impossibile, cuius conclusio non est manifestior in falsitate quam præmissa interimenda: est petitio. Sed consequens rationis Arist. non est magis inconueniens: quam antecedens. Nam qui concedit contradictoria esse simul vera, multò magis concedet contraria posse simul esse in eodem.

Respondetur Ant. And. in 4. q. 4. dicit quod philosophus non inducit hanc rationem ad negantes, sed ad recipiẽtes primum principium, probando quod sit firmissimum.

Sed hæc responsio non est ad mentem philosophi quoniam Commen. introducit hanc rationẽ contra negantes. Vnde inquit in comment. 9. Contingit enim dicenti hoc scilicet quod contradictoria sunt simul vera, opinari quod duo contraria existant simul in eodem in actu.

Et ideo aliter respondeo: & dico quod negans primum principium, existimat maius inconueniens duo contraria esse simul, eo quod hoc repugnat ad sensum, videmus enim quod vnum expellit alterum, non autem expugnat sensui nisi quia contraria in actu perfecto, habent repugnantiam adinuicem, ergo in quocunque inueniatur, siue in materia, siue in sensu, siue in intellectu erunt repugnantia, & per consequens, notius erit neganti primum principium contraria nó posse esse simul in eodem, quàm quod contradictoria non sint simul vera. Nam duo contradictoria non cadunt sub sensu, cum alterum sit non ens, quod non cadit sub obiecto alicuius sensus, sed bene duo contraria: vt patet de duabus qualitatibus sensibilibus cõtrariis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Expliciunt quæstiones Fratris Chrysostomi Ianelli Canepicij ord præd. philosophiæ, & sacræ Theologiæ professoris in 4. libro metaphysicæ.

Incipiunt

Incipiunt quæstiones eiusdem in 5. libro metaphysicæ.
In 5. lib. resoluenda sunt infra scripta Quæsita.

1 *Si principium & causa sunt idem conuertibiliter.*
2 *In quo consistat causalitas siue ratio causæ materialis.*
3 *In quo consistat causalitas formæ.*
4 *In quo consistat causalitas efficientis.*
5 *In quo consistat causalitas finis.*
6 *Si finis est causa, vt habet esse in anima vel extra.*
7 *Si idem effectus numero, potest produci à pluribus causis perfectis & eiusdem ordinis.*
8 *Si causæ sunt subinuicem causæ.*
9 *Si causa in actu, & effect⁹ in actu, simul sũt & nõ sunt.*
10 *Si materia prima est propriè elementum.*
11 *Si philosophus sufficienter numerauit omnes modos naturæ.*
12 *Si necessaria habent causam efficientem.*
13 *Si diuisio secunda vnius est logica.*
14 *Si hæc propositio, vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersalitatis, vel tantum particulariter.*
15 *Si materia signata vel hecheitas est principium indiuiduationis in rebus materialibus.*
16 *Si prædicamenta distinguuntur secundum diuersos modos prædicandi.*
17 *Quæ substantia sit genus generalissimum: & quæ sit ratio sua.*
18 *Si plura accidẽtia eiusdẽ speciei possunt esse in eodem.*
19 *Si cuilibet potẽtiæ actiuæ, corresþõdet potẽtia passiua.*
20 *Si diuisibilitas est propria ratio quantitatis.*
21 *Si modi relatiuorũ, sunt bene assignati à philosopho.*
22 *Si relatio distinguitur realiter à fundamento.*
23 *Si vltima prædicamẽta, dicunt absolutũ vel respectũ.*

Omnes enim causæ principia. Tex. 1

QVAEST

QVÆSTIO PRIMA.

Si principium,& causa sunt idem conuertibiliter.

CIRCA hanc quæstionem aduerte,quod difficultas consurgit ex eo quod philosophus dixit in 4.metaph.text.3. quod ens & vnum se adinuicem consequuntur vt principium & causa &c.Igitur pro resolutione quæsiti quatuor agēda sunt.Primò declarabitur ratio principij & causæ,loquēdo absolute & metap.Secundò declarabitur mēs philosophi circa hoc propositū.Tertiò ponētur duæ conclusiones responsiuæ. Quartò soluetur quoddam dubiū.

Quantum ad primū aduerte ꝙ principiū vt principiū, importat processum vnius ab altero , inter quæ distinctio realis,vnde quocunque modo processus ille ponatur,siue secundū ordinē,vt dies procedit à mane,siue secundū,doctrinam vt scientia procedit à suis principiis,& cōclusio à præmissis,siue secundū efficientiā,vt calor in aqua procedit ab igne, in quolibet taliū modorū,id ꝙ procedit,dicit principiatū,id à quo procedit dicitur principiū. Abstrahit autē à prioritate:& efficiētia:distinctione essentiali.A prioritate quidē,quoniam non est necesse in omni natura principium esse prius principiato,sicut tenēt Theologi patrem esse principiū filij,non tamē priorē filiū.ab efficientia verò quoniā non est necesse omne principiatum esse à suo principio effectiuè.Constat enim quod dies principiatur a mane,& motus à termino à quo:& tamē dies est effectiuè à solo moto,& motus à mouēte.A distinctioue essentiali verò,quia stat principiatum distingui sola relatione à principio:& non essentialiter vt tenent theologi de personis diuinis.Dicemus ergo,quod absolute principium est illud à quo alterum quocunque modo procedit,sine specificatione prioritatis aut efficientiæ,aut distinctionis essentialis.

Causa verò vt causa absolutè,dicit dependentiā vnius ab altero,cum prioritate & distinctione essentiali.Dico depēdentiā,quoniam causa est illud ad cuius esse sequitur aliud & quod influit super causatū.Dico cum prioritate,quoniā necesse est causam præcedere effectū saltē prioritate naturæ.Dico cum distinctione essentiali, quoniā nihil seipsum causat,ideo inter causam & causatū necessaria est distinctio

realis & essentialis:& per consequés causatú est posterius causa, quoniá nihil seipsum communicat alteri distinctio essentialiter,nisi supponatur esse:& per cósequés est prius natura.Constat igitur quod causa duo addit super rationé principij, scilicet prioritaté & distinctionem essentialem.

Quantum ad secúdú scilicet quid circa hoc senserit philosophus,aduerte ꝙ philosophus de ratione principij tria cognouit. Primò ꝙ est communis quam causa.Cognouit enim punctum esse principium lineæ, non tamen causam quoniá maximè esset causa materialis,puta pars cóponens lineá,sed ho est falsum,quoniá ex 6.physi.nullú continuú cóponitur ex indiuisibilib. Cognouit mane esse principiú diei,nó tamé causam,vt patet,Et ideo dicit Cómen.in 5.li. metaph.cómen.4.Principiú auté est quasi vniuersalius causa,cum dicatur de principiis trásmutationis:& de 4.causis. Cognouit secundo ꝙ inter Principiú & principiatú est necessaria distinctio realis,cú inter ea sit relatio realis.Cognouit 2.ꝙ principiú est prius principiato, eo qđ apud ipsum nó fuit notum qúo sit possibile principiú & principiatum esse idé essentialiter.Hoc enim verificatur apud theologú solú de diuinis personis & ꝓpterea apud philosophú,principium productiuú & effectiuú non distinguitur à causa productiua & effectiua,sed sunt idé conuertibilia, quoniá non cognouit aliá productioné,nisi per distinctioné essentialé inter producés & productum,vnde apud ipsum,omne principiú productiuú est causa productiua,& ecóuerso:& sic patet quod licet apud ipsum principiú in sua vtilitate sit communius quàm causa,tamen principiú in specie,puta principium productiuum non est communis quàm causa productiua, non enim potuit altius ascendere ex sensatis.

Quantú ad tertiú ponútur duæ conclusiones respósiuę.

Prima conclusio. Principium vt principium non conuertitur cum causa. Quoniam causa contrahit rationem principij, addit enim prioritatem & distinctionem realem essentialem,vt declarauimus,ergo &c. Præterea,principiú prædicatur de his quæ non sunt causa,vt punctus est principium lineæ, & instans temporis:& terminus à quo motus:ergo non conuertitur cum causa.

Secunda conclusio. Principium productiuum secundú philosophum,non tamen secundum veritatem cóuertitur cum causa productiua, nam philosophus non potuit deprehendere ex sensatis,quo producens sit eiusdem essentię

cum

cum producto, ergo secundum ipsum omnè principium productiuũ est causa productiua & ecõuerso. Dixi non tamē secundum veritatem quoniam fides tenet oppositum, cui nõ subest falsum: Sed id cõsiderare est altioris negocij.

Quantum ad quartũ aduerte ꝙ dubium insurgit contra primá conclusioné. Quod est tale, stante prima conclusione videtur phylosophus sibi contradicere in lib. 4. in tex. 3. vbi inquit ens & vnum sibiinuicem consequuntur vt principium & causa, vnũ auté & ens sunt idem cõuertibiliter vt probatum est in 4. lib. ergo similiter principium & causa ergo principium non est communius causa.

Respondetur. Dicunt aliqui ꝙ philosophus posuit illud gratia exépli, non ꝙ ita sit Sed melius est dicere, ꝙ philosophus illic accipit principiũ, non in sua vniuersalitate, sed secundũ suá famosioré acceptioné: famosior auté acceptio est de causis extrinsecis, qualis est causa efficiens, vt dicit Cõm. in 5. lib. cõmé. 4. Sũptũ ergo pro principio productiuo, dico ꝙ secundũ philosophum, vt declaraui. est idé conuertibiliter, cum causa productiua, volo enim ꝙ sicut accipit principium cõtracte, sic accipiat causam cõtracte: & sic patet ꝙ nulla est cõtradictio in philosopho. Nam hæc duo non contradicunt, principium vt principium, & causa, vt causa non sunt idem conuertibiliter, principium contractum ad principium productiuum, & causa contracta ad causam productiuam sunt idem conuertibiliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 2. in quo consistat causalitas siue ratio causæ materialis.

Causa vero. vno modo dicitur, ex quo fit aliquid vi in existente, vt æs statuæ. Textu. 2.

IN hac quæstione tria agenda sunt. Primò videndũ est, in quo essentialiter consistat causalitas causæ materialis, Secundò in quo consistat modus huiusmodi causalitatis. Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ aduerte, ꝙ in eo cõsistit essentialiter causalitas materiæ. sumendo materiam pro quolibet receptiuo formæ, tã substantialis quã accidentalis. per ꝙ est causa cõdistincta, contra causam efficienté formalem, & finalem. Hoc auté est recipere & conseruare formam siue sustinere, ita ꝙ materiã causare, non est aliud quam recipere & sustinere formã. Quod sic declaratur. Materia est causa.

vel

vel quia producit formam,& hoc nō quia hoc spectat ad agens vt declarabitur in lib.7.producēs enim totū siue cōpositum per accidens producit formā eius vel quia dat esse formaliter ipsi formæ,& hoc non,quia hoc spectat ad actū Dicemus enim infra,ideo forma dat esse,quia est actu:materia autē potentia,& non actu.Vel quia ad ipsam ordinatur forma,& hoc non quia id ad quod aliud ordinatur perfectius est eo,constat autē materiā esse imperfectiorem forma.Vnde forma verius dicitur finis materiæ quam ecōuerso.Vel quia recipit & sustentat formam,& hoc est verum à sufficienti diuisione . Preterea cum materia sit potentia passiua in eo cōsistit sua causalitas quod cōuenit potētię passiuæ ex natura sua Potentiæ autem passiuæ conuenit recipere.ergo &c.

Quantum ad secundū dicō ꝙ modus causalitatis materiæ cōsistit in limitare & restringere āplitudinē formę quā recipit,pro quo aduerte,ꝙ si daretur forma receptibilis in materia extra materiam,haberet omnē perfectionē & omnem gradum debitū naturæ suæ,vt si esset calor separatus esset perfectissimus calor,ex hoc autē ꝙ recipitur in materia,necesse est vt proportionetur capacitati materiæ,ex cōsequenti ꝙ non recipiatur secundum omnē esse debitum sibi ex natura sua,sed secundū dispositionem materię.Hinc est,quod formæ separatæ à materia,dicuntur habere quandam infinitatem,quia nullo modo terminantur nec arctātur ex materia,ex opposito formæ materiales dicūtur finitæ,quia restinguntur ex diuersa capacitate.Dicimus,igitur quod materia ideo est causa , quia recipit & sustinet formam.Ex hoc autem ꝙ recipit formam,ad ipsam consequitur talis modus,qui est limitare formam,& per Iy limitare non intelligas ꝙ materia aliquit det formæ,nec influat,nec perficiat formā,sed limitare formam.est recipere eam proportionaliter capacitati suæ,& non secundum totum esse debitum naturę talis formæ.Et in his stat causalitas & modus causalitatis ipsius causæ materialis prout distinguitur contra alia genera causarum.Et aduerte quod in hac determinatione sequutus sum doctrinā Capræoli in 1. sent.dist. 43.q.1.artic.1. ad argumenta facta contra tertiam conclusionem in primo loco.

Quantum ad tertiū aduerte tria dubia quæ consurgunt contra demonstrationē factam.

Primo videtur ꝙ materia nullo modo sit causa, quoniā

materia vt materia potentialitatem dicit, potentialitati autem repugnat causalitas, quoniam causare supponit esse actu. Cum igitur materia vt materia non habeat esse actu nullo modo est causa.

Respõdetur, potentialitatis significat esse potentia, quòd nõ repugnat, nisi causalitati agentis, eo quod vnũquodque est agens, inquantum est actu, ex lib. 9. metaph. Agere enim supponit esse & causalitati formæ, eo quod forma est actus & dat esse actu. Non autem repugnat causalitati materiæ, eo quod materia est causa inquantum est receptiua formæ esse autem receptiuum, dicit potentiam pasiuam & esse potentiale, nec repugnat causalitati causæ finalis, vt declarabimus infra, agentes de causalitate finis.

Secundò non videtur quod sustentare formã sit de causalitate materiæ, nam si esset de causalitate eius, ergo omnẽ formam in se receptam sustentaret. hoc autem est falsum respectu animæ intellectiuæ, quæ non pendet à materia, propter sui incorruptibilitatem.

Respondetur, licet sustentare formam conueniat materiæ, vt est receptiua formæ, non tamen eadem ratione, nec eodem modo respectu cuiuscunque formæ. Nam quo ad formas eductas de potentia materiæ, sustentat eas, quo ad esse, & quoad actum informandi, quoniam si separantur à materia definunt esse, & desinunt informare. Quantum autem ad animam intellectiuam, non sustentat eam quo ad esse, supposito enim quod sit incorruptibilis, separata à materia adhuc stat in esse, vtrum vero sit incorruptibilis, manifestauimus in lib. de anima, & iterum manifestabitur in lib. 12. metaph. ad mentem Arist. sustentat autem eam quo ad actum informandi, eo quod separata non est actu forma corporis. Dicemus ergo quod causalitas materiæ cõsistit in receptione formæ, & sustentatione eiusdem quo ad esse, vel quo ad actum informandi.

Tertiò nõ videtur ꝙ materia habeat limitare formã, omne enim quod est sui natura habet esse limitatum, non indiget aliquo extrinseco limitante. Sed omnis forma creata, siue materialis, siue immaterialis, cum sit finitæ & determinatæ naturæ, ex sui natura habẽt limitatum esse, ergo &c.

Respondetur, esse limitatũ sumitur dupliciter, primo vt opponitur illimitato simpliciter, quod est absolute infinitũ & sic cõcedit omnẽ formã creata habere esse limitatũ, nec indigere aliquo extrĩseco limitãte, quasi ꝙ ipsa sit simpli-

citer & secundum se illimitata secundo vt opponitur illimitato secundum quid.puta albedo vt tria opponitur summæ albedini,sicut limitatum illimitato secundum quid,& sic nego omnem formam creatam habere esse limitatum ex sui natura,imò ex se habet esse illimitatũ secũdũ qd:quoniã si exi fieret,nõ recepta in materia haberet omnẽ gradũ perfectionis conueniẽtis sibi ex natura sua.Ad hoc ergo ꝙ limitetur ad certum gradũ indiget materia,quæ nõ recipit nisi secundum quod est capax formæ, verum est ergo materiã limitare formã.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3.In quo consistat causalitas formæ.

Alio vero species & exemplum. Tex.2.

IN hac quæstione tria agenda sunt.Primò in quo consistat causalitas formæ,siue causæ formalis.Secũdò in quo consistat modus siue proprietas huius causalitatis.Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum,dico quòd consistit in hoc,quòd est facere rem existere actu quæ prius erat talis in potentia.Pro quo aduerte,quod vt dicit Arist.in 2.physi.tex.11.tã in artificialibus,quam in naturalibus,nihil est actu tale in specie sua, ante aduentum formæ in subiecto vel in materia.nullus enim dicet lignum esse scamnum,nisi receperit formam scamni, neque carnem esse actu carnem,nisi habeat formam carnis.idẽ intellige in accidentalibus.Non enim aqua est actu calida,nisi per actualem receptionem caloris.ex hoc ergo ꝙ nos videmus artificiata & naturalia composita,siue substantialia,vt lapis,homo,lignum siue accidentalia,vt homo albus,aqua calida &c.non prius transire ab esse potentiali ad esse actuale, quam habeant in se actu formam suam,deprehendimus formam ideo esse causam quia facit rem esse actu,quæ prius erat in potentia:facit autem rem esse actu,quia dat ab esse tale. Ex hoc autẽ quod facit rem esse actu,est constitutiua rei in sua propria & determinata specie & ab eadem sumitur differentia cõpletiua diffinitionis.Dicemus ergo quod causalitas formæ cõplectitur hæc omnia,Dare esse rei facere rem,existere actu,quæ prius erat in potentia.Constituere rẽ in propria specie,eo quod ab ipsa sumitur differentia specifica.

Quantum ad secundũ aduerte ꝙ sicut modus causalitatis materiæ stat in hoc ꝙ est limitare amplitudinẽ formæ vt declarauim⁹ in quæst. præcedẽti,sic modus causalitatis

formæ stat in hoc quòd est arctare materiam,siue potentialitatem suam.Pro quo aduerte secundum doctrinam B. Tho.in 1.par.q.7.art.1.quòd ex receptione actuali formæ in materia,materia arctatur pro quanto ante aduentum huius formæ erat in potentia ad varias formas.postquam autem hanc recepit,quandiu est sub ista, non potest aliam recipere,aliter opposita disparata se compararentur in eodem,& id intellige non solum de materia prima in naturalibus,sed & de materia artificiati, & de subiecto accidentis,nam postquam lignum est sub forma archæ,non potest aliam formam recipere quandiu est sub illa,& postquam paries recepit albedinem,non potest alium colorem recipere quandiu sub albedine steterit.

Arctare ergo materiam,est proprietas consequens causalitatem formæ.

Quantũ ad tertium aduerte duo dubia.primum est cõtra causalitatẽ formę,secundũ est cõtra modũ causalitatis.

Contra determinationem causalitatis arguitur sic facere rem esse actu, siue dare esse conuenit causæ efficienti. Nam homo generans hominem, facit hominem esse actu, qui prius erat in potentia.Cum igitur debeant esse distinctæ causalitates formæ & efficientis,videtur fuisse male assignata causalitas formæ.

Respondetur vtrunque dat esse,sed diuersa ratione.nam forma dat esse formaliter,id est seipsa & non per actionem nam esse naturali sequela,fluit à forma,efficiens autem dat esse effectiue per actionem quæ erigitur ab efficiente. vel sic forma dat esse vt quo,efficiens autem vt quod vel sic, forma dat esse vt principium intrinsecum,efficiens autem dat esse,vt principium extrinsecum.

Contra modũ siue proprietatem causalitatis, arguitur sic,si ex proprietate formæ arctare materiã,ergo arctabit omnem materiam in qua recipitur,quod tamen est falsum quoniam nõ potest forma cœli arctare materiam cœli,cõplet enim & omnino perficit ipsam,ita quod tantum perficit,quantum perfectibilis est.

Respõdetur,& dico quod hæc proprietas cõuenit formę particulari,quales sunt formæ inferiores,quæ nõ adæquãt totam potentialitatẽ materiæ,forma autẽ cœli est forma vniuersalis,cõtinet enim virtualiter omnes formas inferiores materiales.& ex sua vniuersalitate terminant omnem potẽtialitatẽ materiæ cœli.Potest etiã aliter dici quod hæc

proprietas verificatur respectu cuiuscunque materiæ capacis plurium formarum successiue, quod non conuenit materiæ cæli, supposito quod sit alterius rationis à materia inferiorum De hoc autem loquemur in libro 8. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 4. in quo consistat causalitas causæ efficientis.

Amplius, vnde principium permutationis primum aut quietis. Textu 2

IN hac quæstione tria agēda sunt. Primò pertractabitur quædam opinio quam non credo veram. Secundò pertractabitur opinio quam credo esse de mente B. Tho. Tertiò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte quòd causalitas agentis, secundum omnes, in eo consistit, quo posito, est causa condistincta contra alia genera causarum, & quo remoto, nulla alia ratione est causa. Quid autem sit illud, est vna opinio, quā recitat Herueus in 4. quodlibet. q. 8. Hæc dicit, quod actio est causalitas agentis, quia agens actione agit. Item denominatur agens ab actione. Item quia actione posita, ponitur agens, & ea remota remouetur, ergo &c.

Sed hæc opinio non est vera, quoniam causalitas agentis, non est effectus agentis, sed actio est effectus agentis, cum sit realiter idem cum re facta, vt probabitur in lib. 9. ergo &c. Maior autem sic probatur, causalitas agentis est ratio ipsi agenti, vt sit causa. Sed ratio rei præcedit omnem effectum suum, vt patet, ergo &c. Prætereà, remota actione, adhuc stat causa agens & efficiens, nam de rana genita, adhuc est verum dicere quod pendet à sole, vt ab efficiente, ergo in actione non stat causalitas agentis. Et ad rationes huius opinionis, respondetur vnico verbo, quod concludunt actionem siue in præterito siue in præsenti, siue possibilem in futuro, esse necessario requisitam in causa efficiente, non tamen concludunt, quod sit primum præstans causalitatem efficienti, sicut non datur mouens sine motu, tamen non dicitur primo mouens propter motum, sed propter potentiam motiuam, nec est verum, quod remota actione actuali, remoueatur causa agens, vt diximus de rana genita, sufficit enim quod actio sit, vel fuerit, vel possit esse.

Quātū ad secundū aduerte, quod apud Thomistas causalitas agētis consistit in hoc, ꝙ est efficere vel producere

rem

rem siue secundum totam substanntiam,siue secundum partem,siue secũdum accidens.Primò dicitur efficere vel producere rem:quoniã in hoc distinguitur à materia, cuius causalitatem diximus consistere in recipere formam,& distinguitur à forma cuius causalitatem diximus consiste re in hoc,quod est dare esse formaliter ei cuius est forma, & distinguitur à fine,cuius causalitas,vt dicemus,consistit in hoc quod est esse id gratia cuius &c.Et aduerte quod hæc tria videntur esse idẽ,dare esse rei productiuæ & nõ formaliter.Deducere rẽ ad esse,efficere rem,& per vnumquodque istorum solemus manifestare causalitatem agentis,vt distinguitur ab alius generibus causarum.Dicitur secundo,siue secundum totam substantiam,quoniam agentium quoddam producit totã rem,vt agens primũ.Quoddam producit partem,puta formã,vt agens naturale,quod materiam supponit in generatione substantiali.Quoddam producit tantum accidens,vt ignis calcfaciens aquam in generatione accidentali.Item aduerte quod ly efficere rẽ multipliciter contingit,scilicet cum nouitate essendi,vt si mundus est productus in tempore,vel sine nouitate, vt si mundus est productus ab æterno per simplicem emanationem,quæ est propria actio Dei,vel per motum & mutationem instantaneam,quæ conueniunt agenti naturali per generationẽ substantialem,vel per solum motum,vt quando agens supponit rei substantiam,causans in re quantitatem vel qualitatem &c.Et aduerte quod in hac determinatione secus sum doctrinã Herueiin 2.quolibet.q.1.vbi inuestigat causalitatem causæ efficientis & finalis, & hanc viam puto esse ad mentem B.Tho.vt patet in 5.metaph.in expositione tex.2.ibi,& adinuicem causæ,vbi exponens inquit, efficiens est causa finis,finis autem est causa efficientis,efficiens est causa finis,quantum ad esse quidem,quia mouendo producit efficiens ad hoc quod sit finis,finis autem est causa efficientis,non quantum ad esse,sed quantum ad rationem causalitatis.Nam efficiens est causa, inquantum agit,non autem agit,nisi causa finis &c.& intendit per agere,rem efficere vel ad esse producere,vel tribuere esse effectiue & non formaliter.

Quantum ad tertium aduerte duo dubia quæ insurgũt contra determinata.

Primò,videtur quod secunda opinio coincidat cũ prima nam hæc videntur esse idem.Actio,agere,efficere rem,dare.

esse effectiue,causare effectiue,sed per secundam opinioné causalitas agentis consistit in agere,siue efficere rem:ergo consimiliter consistit in actione.

Respondetur,cum actio & agere siue efficere,se habeát vt abstractum & concretum,dico quod differunt quantú ad modum significandi,actio enim significat formam,quæ est actio/agere autem significat habere actionem,& efficere rem,significat habere efficientiam super rem.Ad argumentum ergo,nego quod sint idem,quantum ad modum significandi,& ideo non inconuenit quod in concreto dicant causalitatem agentis,non autem in abstracto.

Secundo videtur,quòd efficere siue agere rem,non dicat causalitatem agentis,nam causalitas agentis verificari debet de quolibet agente,sed efficere rem non verificatur de quolibet agente,dicemus enim in libro 9. quod sunt quædam agentia, quorum finis non est aliquod operatum, sed ipsa operatio : vt citharizare, videre,audire, appetere.De his ergo non est verum quod efficiant rem, cũ nihil præter operationem efficiant, nec alicui effecto siue producto dant esse,ergo &c.

Respondetur,efficere rem,principaliter verificatur de agente aliquid producente vltra actionem,quale est agens primum,& agentia naturalia,secundario autem verificatur de agente,nihil producente vltra actionem , quale est agens actione immanenti,nam actio immanens æquipollet rei productæ,& est verus effectus agẽtis in quo,& subiectiue recipitur. Ad argumentum nego minorem. Ad probationem dico , quod respectu agentium quorum finis est ipsa operatio,res effecta, & cui agens dat esse , est ipsa operatio,cum sit effectus agentis, & sic patet quod causalitas assignata agenti,verificatur de quolibet agente. Vtrum autem per actionem immanentem aliquid vltra actionem producatur.manifestabitur in lib.9. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 5.in quo consistat causalitas causæ finalis.

Amplius vt finis,hoc autem est quod est cuius causa. Text.2.

IN hac quæstione tria agẽda sũt.Primò præponitur quædam distinctio.Secundò ponuntur duæ conclusiones responsiuæ.Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primũ aduerte,ꝙ finis potest ad duo comparari

parari. Primò ad agens intendens & operans propter finē. Secundò ad media ordinata ad consecutionem finis, putà sanitas potest comparari ad medicum, & ad medicinam.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Comparando finem ad causam agentem propter finem, causalitas eius est esse illud, cuius amore, vel desiderio, vel delectatione aliquid agitur ab alio. Hanc conclusionem primo declaro, deinde probabitur. Aduerte igitur quod de natura finis est imprimere sui amorem & inclinationem in ipso agente, quibus trahitur ad operandum, & id patet ad sensum, nisi enim finis alliceret agentem, agens non ageret & propterea consuetum est dici, quod finis mouet agentē. Aduerte insuper quod ly agitur ab alio, non sumitur solū pro fieri vt distinguitur ab esse. Sed etiam pro eo quod est esse effectiue ab alio, quod competit rei creatæ secundum totam suam durationē in esse, respectu primi agentis. Hāc conlusionem sic probo, causalitas finis, secundum philosophum, vbicunque loquitur de fine, est esse id, gratia cuius aliquid fit, sed esse id gratia cuius non est aliud, quam esse illud, cuius amore aliquid agitur ab alio, & effectiuæ habet esse ab alio, nam esse id, gratia cuius est esse amatum ab agente, esse amatum ab agente infert quod ex amore agitur ab agente, ergò &c.

Secunda conclusio est: Comparando finem à media ad finem eius causalitas consistit in hoc, quod est dare rei ordinatæ in finem quandam bonitatem & amabilitatem, ex hoc quod ordinatur in finem, præter eam quam habet ex natura sua, Hanc sic declaro, sanitas desiderata ab infirmo, dat medecinæ dulci quādā bonitatē & amabilitatem, in quantum ordinatur ad causandam sanitatem, ita quod ēt si non sit dulcis, imò abhominabilis & fœtida, amatur & desideratur in ordine ad sanitatem, sublato autem hoc ordine, reiicitur, vt quid horrēdum. Idem experimur in quibuscūque aliis mediis arduis & difficilibus, quæ in ordine ad finē desideratum, minuūt difficultatem suam. Hæc cōclusio adeo est manifesta omni vtenti ratione, quod non indiget alia probatione.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta contra determinationem factam satis apparentia.

Primò, agere amore alicuius, conuenit agenti per intellectū & volūtatem, Sed non omne agens est agēs per intellectū, & volūtatē, vt patet de agente naturali, & irrationali.

ergo non omnis finis correſpondens agenti eſt illud amore cuius aliquid agitur.

Reſpondetur, cum dicimus finem eſſe illud cuius amore &c. non ſumitur ly amore pro actu appetitus ſequente cognitionem, ſed pro appetitu naturali impreſſo in omnibus agentibus & mouentibus effectus ſuos in determinatum finem præſtitutum ſibi ab agente primo, quod eſt agens per intellectum & voluntaté.

Secundò imprimere amorem & inclinationem in agente, dicit cauſalitatem cauſæ effectiuæ: ſic enim imprimere, eſt rem puta amorem efficere, ergo cauſalitas finis concidet cum cauſalitate agentis, quod eſt falſum cum ſint diſtincta genera cauſarum.

Reſpondetur, imprimere amorem in agente dicit cauſalitatem effectiuam metaphorice, ſed non proprie. Metaphorice dico quoniam finis trahit agentem, ac ſi eſſet, cauſa, efficiens, non repugnant autem cauſalitas finalis & cauſalitas effectiua metaphorica vel poteſt dici, quod nõ inconuenit idem habere cauſalitatem effectiuam & finalem, diuerſa tamen ratione: ſicut non inconuenit, idem habere cauſalitatem formalem, & effectiuam diuerſa ratione Nam color in igne, dat igni eſſe calidum formaliter & dat aquæ eſſe calidum effectiuæ. Sic ſanitas inquantum imprimit ſui amorem in infirmo, habet cauſalitatem effectiuam: inquantum eſt perfectiua infirmi, & propter ipſam ſuſcipit medicinam, quam facit eſſe amabilem, habet cauſalitatem finis.

Tertiò mouere ſupponit eſſe. Sed finis vt cauſa non ſemper eſt, quoniam plerunque actione agentis producitur, vt dicemus in quęſtione ſequenti, ergo non eſt verum vniuerſaliter, quod finis moueat agentem.

Reſpondetur. Ad motionem metaphoricam ſufficit eſſe potentiale cum apprehentione, ad motionem realem requiritur exiſtentia finis, & ſi non proximi, ſaltem præcedentis, verbi gratia. Sortes infirmus deſiderat ſanitatem, & hanc propter conſeruationem ſui in eſſe, & hanc propter filios paruulos. licet autem ſanitas non ſit, ipſe tamen eſt, & filij ſunt. Ad argumentum ergo dico ad minorem, quod licet finis proximus non ſemper ſit aliquis, tamen præcedens eſt, & ſufficit. & dato quod finis, proximus non ſit in actu, eſt tamen in potentia cum apprehẽtione. quod eſt poſsibilis acquiri. & hoc ſufficit. Aduerte tamen ꝙ id magis

gis clarum erit ex quæstione sequenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6. si finis est causa vt habet esse in anima vel extra animam.

Amplius autem quemadmodum finis. Tex. 2.

IN hac quæstione pertractandæ sunt opiniones, & secundum tertiam determinabitur quæsitum, deinde soluetur quædam argumenta.

Prima opinio est Auicen. in lib. 9. suæ metaphy. c. 15. qui tenet, quod est causa vt habet esse in anima: & probat duplici ratione.

Primò, finis vt habet esse actu extra animam, est causatus, quoniam est effectus agentis propter finem, vt sanitas causata in infirmo, ergo non est causa.

Secundò ideo finis est causa, quia est causa quod aliæ causæ causent. Nam propter finem intentum agens, agit, & formã dat esse, & materiã recipit formã, sed postquam productus est finis non est causa quod aliæ causent, quoniam iam causarunt, ergo &c. Hanc opinionem communiter sequuntur moderni Thomistæ, vnde & Paulus Soncinas in 5. metaphysic. q. 3. idem probat quatuor rationibus, quæ coincidunt cum rationibus Auicennæ, verum quid veritatis contineat hæc opinio, declarabitur in tertia opinione.

Secunda opinio est cuiusdam Moderni, qui dicit duas esse conditiones, finis, scilicet mouere agentem ad operandum vt consequatur finem, & quietare desiderium agẽtis quantum ad primã conditionem, dicit quod finis mouet non vt productus ad extra: sed vt habet esse in anima per apprehensionem & probat vt probauit Auic. Quãtum ad A, secundã dicit, quod necesse est ipsum esse actu, & acquisitum ab agente. Nam donec producibilis aut acquisibilis est, non quietat, vt patet de mercatore non quiescente, donec lucrum fecerit.

Sed hęc nihil sunt ad rem. Non enim finis vt causa habet quietare, sed mouere agẽs & facere media amabilia. Quietare autem consequitur sui productionem. siue acquisitionem. Non differt ergo hæc opinio à prima quantum ad id in quo consistit formaliter ratio causalitatis finis.

Tertia opinio, quam reputo veram & resolutam ad mentem B. Thom. & Comme. dicit quod finis cõplectitur duo.

vt est producibilis & actualiter apprehensus est sufficiens ad fundandum relationē realem ad argumentū ergo nego illam consequentiā, ergo finis vt est causa, debet esse actu ad extra. Hoc inquam non est necesse sed sufficit q̄ habeat esse potentiale cum actuali apprehētione. Ex his enim duobus simul iunctis tantam habet actualitatem, quanta sufficit ad relationem realem.

Secundò sic, causa nō causat, nisi inquantū est ens eo q̄ causare supponit esse: ergo si finis debet esse causa, est necesse q̄ sit. Sed antequam producatur, non est: ergo antequā producatur, non potest esse causa.

Respondetur licet hic inueniantur plures responsiones melior videtur esse ista non tanta entitas requiritur in causa materiali & finali, quāta in causa formalis & effectiua, quoniam in his requiritur esse actu. eo quod forma quæ non est non potest dare esse similiter vnūquodque agit inquantū est actu, In materiali autem sufficit esse potentiale, eo q̄ materia est causa in quantū recipit formā Recipit autem inquantum est in potentia similiter. finis est causa inquantum mouet agens ad sui productionem vel acquisitionem, ad hoc autem sufficit quod sit apprehensus possibilis produci: & cum productus fuerit, sit bonum perfectiuum ipsius appetentis.

Terriò sic, ex 2. phys. tex. 31. finis vt est causa, habet rationem optimi. Sed antequā producatur, non habet rationē optimi, cum tantum habet esse potentiale: ergo antequam producantur non est causa.

Respondetur non dicit. Arist. quod habet rationem optimi, sed quod inter causas est optima causa, eo q̄ dat quodammodo causalitatem aliis causis, vnde dicitur esse causa causarū, stat autem q̄ habeat optimā causalitatē & tamē nō habet optimū esse, nisi potest productionem, aut acquisitionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint

Quæstio 7. si idem effectus numero potest produci à pluribus, causis perfectis eiusdem ordinis.

Contingit autem multas eiusdem causas esse non secundum accidens. Tex. 2.

Circa hanc quæstionē aduerte q̄ potest sub duplici sensu pertractari. Primò sic, vtrum idem effectus numero possit produci à plurib⁹ causis perfectis & totalibus eiusdē gene

generis,& eiusdem ordinis,puta q tres ignes quorũ quili bet est sufficiẽs ad producẽdũ ignem B.possit producere ipsum B. Secundò sic, vtrum effectus qui est productus ab A,si esset productus ab alia causa, an esset idem numero. Vtroque sensu intendo eam pertractare.

Qantũ ad primũ sensũ duo agenda sunt,Primò declarãdus est titulus quæsiti.Secũdò ponitur cõclusio respõsiua

Quantum ad titulũ aduerte,q per ly perfect s & totalibus,intendo causas quarum vnaquæque est sufficiens ad producendũ effectum,ita quod non indiget alia causa causante,nam indigeret alia non totalis sed partialis esset,vt duo trahentes nauem per ly eiusdem generis intendo, quod omnes sint efficientes, vel omnes formales &c. Nam si vna sit efficiens; alia formalis, iam non sunt eiusdem generis per ly eiusdem ordinis; intendo quod omnes sint immediatæ & non subordinatæ, vt duo homines generantes, Nam si vna sit vniuersalis vt sol, & alia perticularis vt homo, non est vtraque immediata. nec sunt eiusdem ordinis.

Quantum ad secundum ponitur hæc conlusio responsiua licet eiusdem effectus numero possint esse multæ causæ, non totales,non eiusdem generis,non eiusdem ordinis,nõ tamen multæ totales eiusdẽ generis & eiusdẽ ordinis.Prima pars clara est ad sensum concessa,nã eiusdem tractus nauis contingit esse multos trahentes, eiusdem statuæ est æs causa materialis , figura causa formalis artifex causa efficiens,eiusdem hominis geniti,causæ sunt Deus,sol, & homo, secunda autem pars sic probatur communiter ab omnibus,& præcipuè ab Ant.And.in 5.metaph.q.1.quẽ ad literã sequitur Paulus Sõcinas in 5.metaphy.q.6.Si eiusdẽ effectus &c.ergo effectus à nulla taliũ causarum dependeret essentialiter,consequens est falsum quoniam de ratione determinati effectus est,vt essẽtialiter &per se à suis propriis causis dependeat,quonia effectus alicuius causæ est effectus.consequentia autem sic deducitur,sic A,& B. totales & eiusdem generis ac ordinis ipsius C.Tunc sit,C, non dependet ab A,quoniam cum sufficienter habeat esse à B.totali causa sua potest esse sine A,nec depẽdet à B,quoniam cum sufficienter habeat esse ab A,totali causa sua potest esse sine B,ergo.C,non dependet ab A,nec à B.essentialiter. Et aduerte q hæc ratio non valeret,si A,& B,essent diuersorũ ordinuũ,vt quæ sunt essẽtialiter subordinatę,vt

sol

sol,& homo quoniam vt determinauimus in 2.lib.omnes simul requiruntur in productione effectus,aliter non seruaretur connexio causalitatis inter eas.

Quantum ad secundum sensum proponitur quædam distinctio,deinde conclusio responsiua.

Distinctio est hæc,agens respectu alicuius effectus potest esse duplex scilicet agens per se,& agés per accidés agens per se,est illud,quod est sua virtute & causalitate influit in effectū vt ignis A,per sua formā influit in igne B,ab ipso producto deducens ipsum ad esse,agens autē per accidens est illud quod nihil influit in effectu,vt musicus inquantū musicus ædificans,nihil influit in ædificato.

Conclusio responsiua sit hæc,licet effectus A,qui est à B, agente per accidens,possit idem numeri produci à C,agente per accidens,non tamen id verificatur respectu duorū agentium per se.Prima pars est communiter concessa:& ad sensum patet nam idem leo qui occisus est à Plotone, potuit occidi à Socrate,ex consequenti eadem numero forma cadaueris causata à B,potuit causari à C, quia dispositio materialis quæ est in materia bouis & virtute cuius generatur forma cadaueris,est eadē numero à quocunque bos interficeretur,propter quod oportet forma cadaueris eius virtute genita etiamsit eadem,similiter Sortes componens ligna per accidens generat ignem A,& si Plato esset componens eadem,ligna generaret per accidens A, secunda autem pars sic probatur à Capræolo in 2.distin. 20. quæst. 1.ad tertium Scoti factum contra tertiam conclusionem, causa & effectus sibi pportionaliter correspōdet:ergo sicut calidum est a calido sic hoc calidum est,ab hoc calido præcise,& hic homo,ab hoc homine præcise aliter inter causā efficientem & suum proprium effectum non esset ordo per se.sed à casu nec effectus determinatus haberet causam determinatam sed indifferentem. ex quo potest esse ab hoc agente & ab alio Alias probatio nes adducit Capræolus in eodem loco,quas omnes formalizat Paulus Soncinas in 5. metaphy.q.6.& tu vide eas ad placitum, ne tempus conteram.Et aduerte quod hæc conclusio consonatur philosopho in 8.lib.metaphy.tex.12. vbi tenet.quod diuersitas effectuum prouenit propter diuersitatem materiæ proximæ & propter diuersitatem agentis proprij.Distincta ergo agentia non possunt eundem numero effectū producere.Prçterea distincta agentia habent distinctas actiones, distinctæ

actiones

actiones terminantur ad distinctos terminos, qui sunt effectus ipsarum actionum, ergo distincta agentia necessaria producunt distinctos effectus, intelligendo de agentibus non partialibus, nec subordinatis, sicut hic intelligimus. Et aduerte quod in epitomate in 2. de generatione in fine, tenui oppositum, nunc autem melius considerans determinaui pro parte negatiua.

Sed contra hanc determinationem sunt aliqua argumẽta apparentia, & quidem contra primum sensum sic communiter arguitur, sit minima materia combustibilis summę disposita, & applicentur tres ignes quorum quilibet sit sufficiens ad generandum ignẽ A, ex dicta materia. Tũc arguo sic. A, ignis aut generabitur ex distincta materia, aut non: si non, ergo agente naturali debite approximato & materia debite disposita: non sequitur actio, quod est manifeste falsum, vt probabitur in libro 9. Si sic, ergo cum nõ possit assignari ratio quare sit magis ab vno igne, quam ab alio, sequitur quod à tribus generabitur quorum quilibet ponitur sufficiens.

Ad hoc argumentum & Paul. Sonc. vbi supra, & Capreolus vbi supra: quasi eodem modo multipliciter respondẽt & omnes concedunt, quod illa materia ignoretur, ergo autem dico quod non: & causa huius non esset: ꝙ distincti ignes non esset, debitè approximati, nec quod materia esset indisposita, sed q̃a implicaret cõtradictio, scilicet q̃a daretur effect⁹, q̃a nulla, causarũ suarũ depẽderet, supposito, (vt supponitur) ꝙ quęlibet earum esset totalis & sufficiẽs

Contra secũdũ sensum, arguitur sic, idem effectus numero est corruptibilis ab hoc agẽte & ab alio, vt patet, ꝙ idẽ ignis potest extingui ab hac aqua & ab alia, ergo potest generari ab hoc agente & ab alio tenet consequentia, q̃a non videtur, maior ratio hic, quam ibi.

Ad hoc negatur consequentia. ad probationem dico ꝙ est maior ratio hic quam ibi, Nam ꝙ res desinat esse, contingit pluribus modis, quod autem producatur: contingit tantum vno modo, vnde videmus solum ædificatorem ædificare domum, quam contingit pluibus modis destrui Preterea, si omnes causæ corruptiuæ essent generatiuæ, sequitur æquum posse generari ab igne: & ab aqua: & à ligno quoniam ab his omnibus potest corrumpi.

Item arguitur. sic, si idẽ effectus numero, puta. Sortes genit⁹ à Platone, nõ potuisset produci ab alio homine, ergo

inter indiuidũ eiusdẽ speciei, esset ordo per se & essentia lis, cuius oppositum probatũ est in secundo libro: quoniã in per se essentialiter ordinatis, non est processus in infini tum indiuiduis autem eiusdem speciei, est processus in infinitum, quare &c.

Ad hoc respondetur concedo ꝙ inter indiuidua eiusdẽ speciei, est ordo per se caulalitatis, in hoc sensu, ꝙ A, ita est à B, quod non potest esse nisi à B, & B, ita est à C, quod nõ potest else nisi à C, &c. non tamen concedo quod inter ea sit essentialis ordo quoniam. vt diximus in secundo libro. causæ essentialiter subordinatæ, sunt diuersarum naturarum, & vna est formaliter perfectior altera negatur ergo hæc consequentia, A, est per se à B, ergo A, essen tialiter subordinatur B.

Plura alia argumenta, solent adduci, quæ videbis in quæstionibus Marsilii super lib. 1. de gener. in q. 8, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8. si causæ sunt sibiinuicem causæ

Et adinuicem causæ sunt. Text. 2.

Circa hanc quæstionẽ aduerte ꝙ difficultas stat in quibusdã inconuenientibus, quæ videntur sequi ex hoc te xtu, & sunt tria primò si causæ sont sibiinuicẽ causæ ergo idem respectu eiusdem est causa & effectus, puta finis apprehensus possibilis produci mouet agentem, & vt sic respectu agentis est causa, inquantum autem producitur in esse, est effectus agentis, ergo finis est causa agentis & est effectus eiusdem. Hoc autem videtur inconueniens, quoniam cum causa sit prior effectu, sequitur quod idem respectu eiusdem sit prius & posterius, puta finis comparatus agenti, vt est causa agentis, est prior agente, vt autem est effectus agentis est, posterior agente, & augetur difficultas ex eo quod causa est naturaliter prior effectu, & effectus naturaliter posterior, ex quo sequitur quod si idem respectu eiusdẽ est caula & effectus, ergo idem erit prius & posterius natura seipso, quod videtur penitus impossibile.

Secundò sequitur, quod cum effectus possit demonstrari p causam, si causæ sunt sibiinuicẽ causæ, ꝙ efficiẽs potest demonstrari per finẽ inquantum finis est causa efficiẽtis, & finis per efficientem, inquantũ efficiẽs est causa finis

Hoc

Hoc autem eſt inconueniens,quoniã tunc demonſtratio eſſet circularis,quæ non admittitur ex.1.poſter.

Tertiò ſequitur ꝙ idem ſit cauſa ſuiipſius,nam finis eſt cauſa agentis,& finis cauſatur in eſſe ab agente:ergo finis cauſat ſeipſum.Tenet cõſequentia ex illa maxima.Quicqd eſt cauſa cauſæ,eſt cauſa cauſati à cauſa Repugnat autem ex natura rei idem eſſe cauſam ſui ipſius:ergo &c.

Reſpondetur.Ad primum concedo,ꝙ idem eſt cauſa & effectus,ſed non in eodem genere cauſæ,vnde finis eſt cauſa agentis,vt finalis,& finis eſt effectus agentis,vt effectus cauſæ productiuæ,& concedo quod idem eſt prius & poſterius reſpectu eiuſdem,ſed non eodem modo,nec eadem ratione Nam finis eſt prior agente ſecundum intentionem & deſiderium.Prius enim agens intendit & deſiderat finem,quam agat,eſt autem poſterior quoad eſſe actu,producitur enim,vel attingitur actione agentis,nec augetur difficultas.ex eo quod idem erit prius & poſterius natura ſe ipſo.Nã prius natura dicitur multipliciter & pro nũc duo modi ſufficiant.Primò aliquid,eſt prius nautra,quia eſt illud quod natura in ſua actione ſupponit.Sic materia eſt prior natura quam forma,& forma eſt poſteror:& finis eſt prior natura.quã agens,quoniã agens ſupponit finẽ,aliter non induceretur ad agendum. Secundò aliquid dicitur prius natura:quia eſt illud ,quod natura prius intendit, vt perfectius. Sic forma eſt prior natura ordinat enim materiam ad formam , & non econuerſo & agens eſt prius natura quam finis , vt mouet,agens enim vt agens eſt actu,finis autem vt mouet,eſt in potentia producibilis vel acquiſibilis : perfectior eſt autem eſſe actu. quam eſſe in potentia.Dico ergo non eſſe inconueniens idem eſſe prius & poſterius ſeipſo natura dummodo ſumatur prius & poſterius natura diſtinctis modis , vnde finis , vt ſupponitur agenti, eſt prior natura primo modo aſſignato, vt autem eſt producibilis ab agente , eſt poſterior natura ſecundo modo aſſignato.

Ad ſecundnm concedo conſequentiam,& nego ꝙ ſit inconueniens,ad probationẽ nego,ꝙ eſſe demonſtratio circularis,talis qualem reprobat pilolophus in 1 poſter.Nã illic reprobat demõſtrationem circularẽ in eodem genere cauſæ puta ſi demonſtrarẽ A,per B,& B,per A,in genere cauſę effectiuæ,ſic autẽ demõſtratur A,per B,vt per cauſam finalem,& B,per A,vt per cauſam effectiuã,non eſt inutilis de monſtr.

monstratio, nec talem reprobat philosophus.

Ad tertiú, negatur consequentia. Ad probationē dico, q̄ illa maxima non verificatur nisi in eodem genere causæ, puta q̄a ignis est causa effectiua caloris in aqua, & calor in aqua est causa effectiua caloris manus, vere dicitur quod ignis est causa caloris manus. In proposito aút licet finis sit causa agentis, & agēs causa finis, non tamen in eodē genere causæ, vt patet per prædicta, ideo non sequitur quod idem sit causa suiipsius. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 9. si causa in actu, & effectus in actu simul sunt & non sunt

Differunt autem intantum quod agentia quidem singularia simul sunt & non sunt, cum his quorum sunt causæ. Textu 3.

Circa hanc quæstionem aduerte quod licet multi multa dicant, tamen habito sensu philosophi, non est magna difficultas, tria igitur agenda sunt. Primo declarabitur sensus philosophi, ex quo apparebit quomodo hæc conclusio est vera, causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt. Secundò declarabitur, quomodo ex dicta conclusione, verificantur istæ duæ maximæ, posita causa ponitur effectus. Remota causa, remouetur effectus. Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod sensus philosophi est iste, causa in actu, eo modo quo est causans, & effectus in actu eo modo quo causatur à causa, simul sunt, & non sunt, nam quædam est causa effectus in fieri, & in esse, & in conseruari & respectu talis causæ, clara est propositio philosophi, nam bene sequitur. Sol actu illuminat aerem, ergo aer actu illuminatur, & econuerso, similiter valet, si arguatur negatiue. Quædam autem est causa, solum in fieri, sicut ædificator respectu, domus, & omnia agentia naturalia inferiora, & respectu talis causæ vera est propositio philosophi, solum in fieri vel in causari. Nam bene valet. Hic ædificator ædificat hanc domum, ergo hæc domus ædificatur, similiter valet negatiue. Non autem valet quo ad esse, non enim sequitur. Sortes genitor Platonis est, ergo Plato est, nec econuerso. Stat enim genitorem esse, & genitum non amplius esse, & econuerso, Id autem nō cōtingit in causa effectiua & conseruatiua quoniā ipsa

remota desinit effectus omnino.Hoc modo se habent inferiora respectu motus cœli,quoniam illo cessante,destrueretur omnis generatio,& esse rerum compositarum corruptibilium,vt manifestabimus in lib.12.

Quantum ad secundum aduerte,quod ex dicta declaratione patet veritas huius maximæ.Posita causa ponitur effectus.Hæc est vera in hoc sensu, posita causa, eo modo quo est causa, ponitur effectus. Nam si est causa in potentia id est potens causare, ponitur effectus in potentia, id est potest causari. Si est causa in actu, vel quo ad fieri, vel quo ad esse, vel quo ad conseruari ponitur consimiliter effectus in actu, similiter verificatur ista.Remota causa, remouetur effectus. Nam eo modo, quo est causa,siue in potentia, siue in actu quo ad fieri, vel quoad esse, si remouetur, remouetur & effectus. Et aduerte quod multæ eueniunt circa hoc deceptiones,ex eo quod non sumuntur causa & effectus quoad causalitatem, sed quo ad entitatem, sicut aliqui arguunt .Sol est actu, ergo aer noster illuminatur. Constat quod hæc consequentia non valet:quoniam licet sol quoad substantiam suam actu existat,tamen non semper actu causat lumen in nostro aere,vt quando est in opposito emisphærio,negatur ergo,hec consequentia,sol est actu,ergo est actu causa.

Quantum ad tertium aduerte tria argumenta apparentia.Primum est,stat causam esse in actu,& tamen effectum nunquam esse actu,puta ignis actu calefacit lignum, vt generet ignem,dum calefacit,superfunditur aqua extinguēs ignem,quo casu posito,patet causam esse in actu:& tamē effectus non est actu.

Respondetur,licet non sit effectus in facto esse, est tamē in fieri.nam illa calefactio vt ordinatur ad ignem generandum potest dici factio siue generatio ignis sumendo generationem pro alteratione præcedenti.vnde dico quod hæc consequentia est bona,causa est in actu , ergo effectus vel quoad fieri,vel quo ad factum esse est actu,sufficit autem huius disiuncti alteram partem esse veram.

Secundò omnis causa est prior suo causato,vt dictum est in prima quæstione huius libri:ergo repugnat causam esse simul,& non esse cum suo causato.Simultas enim & prioritas opponuntur.

Respōdetur,causa dupliciter sumitur,vel quoad entitatē suam,vel quoad relationem,vt refertur ad effectū. Quoad

entitatem est prior,quo ad relationẽ est simul.In 5. quidẽ metaph.in q.1.locuti sumus quoad entitatem,hic aũt loquimur quoad causam,vt stat sub relatione ad effectum.

Tertiò si posita causa in actu ponitur effectus in actu vel quo ad fieri,vel quoad factum esse:ergo omne quod fit fieret ex necessitate,quod est falsum,quoniã nulla esset productio cõtingẽs ex consequenti omne productũ esset necessariũ,cuius oppositũ probabitur in lib.6.Probatur cõsequẽtia,si hæc est vera.posita causa in actu,ponitur effectus in actu,ergo est necessaria illatio,quoniã omnis illatio vera,est necessaria,ergo illatũ est necessariũ:illatũ autem est effectus,vel quoad fieri vel quoad factum esse,ergo &c.

Respondetur.hoc argumentum si quid concludit,probat quod posita causa in actu,de necessitate ponitur necessitas consequentiæ effectus in fieri vel in facto esse, ex hoc tamen non sequitur omne fieri vel factum esse necessarium absolutè: quoniam necessitas contientiæ, non infert necessitatem consequentis verum autem à causa agente necessario,possit prouenire effectus contingens,determinabitur in lib.6.vbi quæremus,si prima causa ageret de necessitate naturæ,an omnia euenirent de necessitate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 10. Si materia prima est proprie elementum.

Elementum dicitur illud,ex quo componitur res primo, Et est in ea existenter,indiuisibili specie in aliam speciem. Textu 4.

CIrca hanc q.tria agenda sunt.Primò.Quid sentiat Cõmen.Secundò.Quid sentiat B.Tho. Tertiò, si B.Tho. realiter dissentit à Commentatore.

Quantum ad primum aduerte quod Comment. tenet partem affirmatiuam. Nam in fine commen.4.sic dicit Manifestum est quod verum elementum est commune omnibus compositis,quod est primum, ex quo componuntur omnia, & est existens in vno quoque eorum,& in quod dissoluuntur omnia, & istud elementum debet esse causa aliorum elementorum,& hoc quod dixit est materia prima.Hæc Commenta.& aduerte fundamentum Commenta.fuit quod arbitratus est de ratione veri & proprij elementi esse tantum tria,primò quod sit illud ex quo res primo componitur.Secundòq remaneat in cõposito.Tertiòq

non diuiditur in priorem speciē,& quoniā hæc tria propriſsime ſeruātur in materia prima,ideo credidit ipſam eſſe verè & proprie elementum,quatuor autem corpora ſimplicia eſſe elementa ſecundum famoſitatē,&præcipuè quoniam antiqui credebant ipſa eſſe prima componentia ſimpliciter,non enim peruenerunt ad cognitionem materiæ primæ,vt patet ex 1.lib.huius ſcientiæ.

quantū ad ſecundū aduerte quòd B.Tho.in expoſitione huius tex.tenet partem negatiuam & fundamentum ſuum fuit,quoniā vltra tres cōditiones aſsignatas in opinione Cōmē.arbitratur elementū includere quartam, ſcilicet ꝙ habeat aliquā speciē ita quod ſit corpus,ſed nō ſit reſolubile in priora corpora,quæ ſint diſtinctarū ſpecierū,ſiue naturarū,&quia materia prima præciſe ſumpta,non habet aliquam ſpeciem,nec eſt corpus,ideo licet non ſit reſolubilis in priora,tamen nō eſt vere elementū,& ſenſus quidē B. Tho.videtur magis conformis literæ.Dicit enim philoſophus,indiuiſibili ſpecie in aliam,ſpeciē,ly aliā videtur præſupponere,quod habeat propriam ſpeciem,& ideo tenendum eſt diffinitionem elementi datam ab Ariſt.nō proprie conuenire materiæ primæ,ſed 4.corporibus ſimplicibus.

Quantum ad tertium aduerte quod Paulus Soncinas in 5 meta.in expoſitione huius tex.arbitratur B.Tho.non diſſentire à Comenta.& adducit dictum B.Tho.in 1.de cœlo lec.18.vbi dicit,quòd materia prima eſt elementum & quoniam hic exponens præſentem tex.dicit oppoſitum,(Sic enim inquit.Quartum eſt vt dicat aliquam ſpeciem,quæ nō diuidatur in ſpecies diuerſas in quo differt elementum à materia prima,quæ nullam habet ſpeciem)ideo Paulus conatur exponere hoc dictum,& dicit quòd B.Tho. accipit elementum ſecundum communem vſum loquendi,ſecundum quem cōſueuimus appellare elementa,quatuor corpora ſimplicia.Quæ dicuntur ſimplicia,non quòd ſint omnino ſimplicia,cōponuntur enim ex materia & forma, ſed quia non componuntur ex prioribus corporibus.

Sed ꝙ pro vtroque dicto nō habeat mentē B.Tho.declaro,& primo ad authoritatē B.Tho.in 1.de cœlo,dico ꝙ B. Tho.illic accipit elemētū ſimilitudinarie.Na in tex.91.philoſophus dicit,trib' enim entibus elemētis corporali.quæ ſint cœlū terra & intermedia &c.Cōſtat aūt ꝙ cœlū nō eſt proprie elemētū,cū nō veniat in vera cōpoſitionē alicuius,niſi ipſius vniuerſi.Quod quidē nō eſt totū ex cōpo

ſitione,

sitione,sed ex ordine.Sicut ergo Arist.improprie dixit cœlum esse elemētum,sic B.Tho.dicit materiam primam esse elemētū. Præterea dicit illic B. Tho. ꝙ philosophus accipit elemētum.pro quocunque corpore simplici,& dicitur elementum corporale,ad differentiam materiæ primæ, quæ est elementum,sed non corporale,prout consideratur absque omni forma,hæc ille. Accipit ergo omne simplex ex quo res componitur,posse dici elementum.Sed hoc est accipere elementum large,vt etiam illic dicit B.Tho.cum ergo hic in 5.metaph.scrutetur elemētū secundum propriissimam rationem,& in 1.cœli in tex.91 loquatur de elemēto large dicto,non debemus facere fundamentum super dictum in 1.cœli,sed super dictum hic in 5.metaphy.constat autem quod hic negat materiā esse elementū. Quare &c.

Quod etiam expositio,quam dat dicto B.Tho.in 5.metaphysi.non valeat,sic declaratur,philosophus & B.Tho.diffiniunt elemētum in suo propriissimo signato,ergo falsum est,quod sumat elementum secundnm communem vsum loquendi & confirmatur : quoniam philosophus illic exemplificat de propriissimis elementis in diuersis generibus, vt in vocibus & sillabis, & in descriptionibus geometricis& in demonstrationibus.Tenēdum est ergo quod B.Thom.dissentiat à Comment.quia scilicet non concedit materiam primam dici elementum,nisi vt quoddā simplex & primum componens. Sed verum elementum vltra hoc requirit quod habeat propriam speciem,quod non verificatur de materia prima secundum se considerata

Et aduerte quod Iandu.in 5.metaph.quæstio.5.pro defensione Cōmenta.sic arguit.Qando aliquid prædicatum vniuocum conuenit causæ & causato,prius conuenit causæ quā causato.Sed esse elemētū & substans conuenit mixtis,& simplicibus,& materiæ primæ,& omnibus aliis conuenit per materiam primam,quoniam est primum subiectum,ergo materia prima prius & magis proprie est elementum quàm corpora simplicia.

Respondetur,non est idem esse elementum,& substare, nā substare cōuenit alicui inquantū est in potētia passiua, & quia materia prima,est proprie potentia passiua,ideo prius conuenit ei,& si conuenit aliis,conuenit inquantū participant potentiam passiuam.

Sed esse elementū conuenit rei simplici habenti aliquā determinatā speciē,nō diuisibili in diuersas species, & quā

materia prima nullã habet determinatã speciẽ ex se,prima autem corpora componibilia adinuicem habent determinatam speciem,& sunt indiuisibilia in diuersas species, ideo illa sunt proprie elementa, materia autem prima improprie. Ad argumentum ergo concedo, quod substare primo conuenit materiæ primæ & si inferatur: ergo & esse elementum..nego consequentiam,quam non probat, deceptus est autem Iandu. quoniam arbitratur cui primo conuenit substare, eidem primo conueniat esse elementum, quod est falsum, vt declarauimus.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11.si philosophus sufficienter enumerauit omnes modos naturæ.

Natura quidem dicitur vno modo nascentium generatio. Text.5.

Circa consideratione̅ de natura,satis immorati sumus in 2.phy.superest nu̅c declarare quod pluribus modis dicitur,quam hic dicitur à philosopho,nec tamẽ propter hoc fuit diminutus,quoniam non assumpsit prouinciam declarandi omnimodam multiplicitatem terminorũ communium qui cadunt sub consideratione metaphysici: sed solum vt expedit metaphysico,cuius signum est ꝙ agẽs de modis entis nõ enumerauit omnes,nõ enim distinxit per respectiuũ & absolutũ,per finitum & infinitũ,& agẽs, de substantia non posuit expresse modũ,vt dicitur de materia,pro vniuersali igitur doctrina numerabimus omnes modos quibus solet dici natura,& in summa sunt decem.

Primò,natura dicitur generatio viuentium,quasi nascitura vel à natiuitate dicta,& hic modus satis patet in text.

Secundò,natura dicitur illud quod est intrinsecũ principiũ motus primo,& per se in re naturali,siue hoc sit materia,siue forma,& sic considerata est & diffinita in 2.physi.

Tertiò,natura sumitur pro quacunque essentia,vel quidditate,vt cum dicimus alia est natura substantiæ,alia quãtitatis,alia qualitatis,&c.

Quartò,natura sumitur pro quacunque differentia specifica essentialiter distinguente.vt cum dicimus,natura hominis est rationale,equi vero esse hinnibilem.

Quintò,natura sumitur pro quacũque proprietate cõsequẽte rẽ inseparabiliter,sicut dicimus,homo natura,id est, naturali

naturali inclinatione sciredesiderat, natura lapidis est descẽdere ignis autem ascendere.

Sextò, natura sumitur ꝓ causis motiuis vniuersalibus ipsius vniuersi, tã intellectualib. quã corporalibus, sicut cũ dicimus tota natura comparatur Deo, vt instrumentum principali agenti. Itẽ cũ dicimus, conseruatio speciei est ꝓ se intenta à natura. Item cum dicimus, corruptio & mors sunt intentæ à natura vniuersali, non autem particulari.

Septimò, natura sumitur pro essentiali rerum ordine, cõcurrentium per se & principaliter ad perfectionẽ vniuersi ita quod talis ordo est firmatus & immutabilis. vt cũ dicimus solem stare, est contra naturam. Mortuum resurgere est contra naturam, Dari vacuum: est contra naturam.

Octauò, natura sumitur pro Deo nõ in se cõsiderato, sed prout est dirigẽs omnes causas secũdas in actionibus suis naturalibus, & inquantum est omnium motuum primum principiũ: iuxta ordinem rebus institutum firmum & stabilẽ, vt cũ dicimus natura instituit solẽ declinare ab æquinoctiali, propter alternã generationem & corruptionẽ in inferioribus. vnde aduerte quod in actionibus miraculosis, Deus non debet dici, natura, sed naturæ dominator.

Nonò, natura sumitur à medicis pro cõplexione, vt cum dicitur, Reubarbarũ est calidę naturę, Aliquãdo pro virtute formatiua, quæ deseruit generatiuę, vt diximus in 2. de anima vt cũ dicim⁹ natura in generatione animalis incipit à formatione cordis, aliquãdo sumitur pro collo matricis.

Decimò, natura sumitur apud philosophum moralem pro consuetudine, vt cũ dicimus, natura veri regis est seruare subditos, tyranni aũt natura est opprimere. Et aduerte quod hic modus cõcordat cum quinto. Hæc de præsenti quæsito dicta. sint nec occurrunt apparentia argumẽta, quæ indigeant solutione.

Quæstio 12. si necessaria habent causam efficientem.

Horum quidem altera causa essendi necessaria, horum autem nulla, Tex. 6.

Circa hã q. ꝓ declaratione tituli, præpono duas distinctiones. Prima est. Necessariũ est duplex scilicet incõplexũ & cõplexũ, incõplexũ vt Deus & entia incorruptibilia, & de his vtrũ habeãt causam effectiuam dicem⁹ in li. 12. quando quæremus si omnia præter primũ habẽt esse ef

fectiue à primo. Aliud est complexum & præcipue in 1. modo per se, vt hominem esse animal. & de tali necessario quæritur hic, & est sensus. vtrum sit aliqua causa effectiua, quæ facit hominem esse animal. Secunda distinctio est de causa, nam complexi necessarij, saltem in 2. modo per se, potest assignari causa formalis, puta quod homo sit risibilis, causa formalis, est quia est rationalis. Sed dubium est de causa effectiua licet enim clarum sit, quod risibilitas causatur in homine à producente hominem, tamen adhuc dubitatur vtrum hoc totum enunciabile necessarium, hominem esse risibilem, habeat causam efficientem. Pro resolutione igitur huius dubij tria agenda sunt. Primò quia intendo sequi Herueum in quolibet 1. q. 10. cuius sensum in hoc dubio reputo esse Thomisticum, præpono aliquas distinctiones. Secundò respondebitur per conclusiones. Tertiò soluetur rationes Pauli Socinatis, qui in 5. metaphy q. 10. tenet contra Herueum.

Quantum ad primum præpono quatuor distinctiones.

Prima est, Complexa necessaria affirmatiua sunt triplicia. Quædã cõponuntur ex terminis, quibus nullum correspondet esse, vt chimera est chimera. Quædam ex terminis diuinis intrinsecis, vt Deus est infinitus, omnipotens, summum bonum. Quædam ex terminis significantibus ens productum, vt homo est animal.

Secunda est, complexa necessaria 3. modo dicta, dupliciter considerantur, scilicet quo ad habitudinem terminorũ & quo ad esse reale actu, puta hoc complexum, homo est animal potest considerari prout prædicatum ex natura sua est aptum conuenire subiecto siue homo & animal existant, siue non eo quod animal de ratione hominis, potest etiam considerari prout homo & animal sunt actu, & non potest esse homo actu quin sit animal actu, & hæc cõnexio significatur per copulam, vnde hoc complexum Actu homo est actu animal, est complexum reale actu, ex parte significati.

Tertia est, necessitas cõplexorum potest esse duplex, scilicet absoluta & connexionis, siue comparationis. Illud est necessarium absolute, quod secundum se possibile est aliter se habere, vt Deus est infinitus. Illud autem est necessariũ cõnexione, quod non potest esse sine aliquo alio ad quod comparatur in se, tamen potest non esse. Sicut nõ potest esse cursus sine motu. nec homo sine animali, nec subiectũ

ſine propria apprehenſione,& hæc non dicuntur neceſſaria abſolute,eo quod homo & curſus,& ſimilia in ſe conſiderata poſſunt non eſſe.

Quarta eſt,ſubiectũ cõplexi neceſſarij,puta huius.homo eſt animal,poteſt cõſiderari in ſenſu diuiſo,vt cõſiderãdo hominẽ vt hominẽ præciſe,& in ſenſu compoſito,vt conſiderãdo hominẽ vt actu exiſtentẽ,ita quod ſicut album poteſt accipi ꝓ ſubiecto albedinis:& albũ vt ſtat ſub albedine,ſic põt cõſiderari homo vt homo,& homo vt exiſtẽs.

Quantum ad ſecundum ex his diſtinctionibus ponuntur 4.concluſiones,

Prima concluſio.Complexum neceſſarium conſtans ex termininis,quib.nullum eſſe correſpondet,neque actuale, nequæ potentiale,non habet cauſam efficientẽ, probatur omnis cauſa effectiua eſt reſpectu alicuius producti,vel ꝓducibilis,ſed complexum conſtans &c.non eſt productũ nec producibile,vt patet ergo &c.

Secunda concluſio.Complexa neceſſaria compoſita ex terminis ſignificantibus ens diuinum,nullam habent cauſam effectiuã probatur.quod Deus ſit,nulla eſt cauſa.eo ꝙ eſt penitus independens.cum ſit ens à ſe, ergo quod Deus ſit Deus,& bonus & ſapiens &c. nulla eſt cauſa effectiua,qm̃ ſua pfectio eſt ſua ſubſtãtia,quæ nõ pẽdet ab alio.

Tertia cõcluſio.Cõplexa neceſſaria ſignificantia ens productũ,vt homo eſt animal,ſi conſiderentur in habitudine terminorũ nullã habent cauſam effectiuã. probatur talis habitudo eſt reſolutio rationis,vt declarabitur in lib.6.cũ diſputabitur de ente vero,ſed reſolutio rationis cũ ſit ens rationis,nullã habet cauſam effectiuã declarabitur enim in li.6.quod ens rationis,vt diſtinguitur contra ens reale à nullo eſt effectiue,& in nullo eſt ſubiectiuẽ,ergo &c.

Quarta cõcluſio,Cõplexa neceſſaria ſignificantia ens ꝓductũ,ſi conſiderẽtur quo ad eſſe reale actuale,habẽt cauſam effectiuam,probatur eſſe reale actuale huius cõplexi, homo eſt animal homine exiſtente,& animali exiſtẽte, eſt ens reale actu:vt patet ergo vel eſt ens increatũ vel creatũ nõ increatũ,qm̃ eſſet Deus ergo creatũ,ſed omne creatum habet cauſam effectiuam:vt patet ergo &c.

Huic rationi conatur reſpõdere.P.Socinas & dicit,qñ dicitur homo eſt animal: ly eſt,nõ ſignificat aliꝗ ens reale: ſed ens rõis:per opus intellectus componentis, ꝙ quidem cõpetit homini & animali,etiã ſi nõ eſſent in rerũ natura,

Sed constat quod non respondet ad propositum,qm̄ su mere hoc complexum homo est animal,in habitudine ter minorum,est iuxta sensum tertiæ conclusionis,Hic. autem loquitur iuxta sensum quartæ conclusionis, quæ requirit actuale esse reale,ꝙ necesse est esse creatum: vel increatū, laborat ergo Paulus in æquiuoco,quoniam non attingit sensum Heruei pro 4.conclusione.

Sed dices,quæ est causa effectiua hu ius complexi,homo est animal,quo ad esse reale actuale.

Respondetur eadē causa quæ dat homini & animali exi stētiam,dat homini existere animal,& probatur sic. Quod conuenit alicui secundum id quod est eodem mo do, habet causam,sicut illud cui conuenit. Sed ista complexacon siderata : secundum esse actuale reale conuenit rebus secūdū illud quod sunt.Conuenunit enim homini existere a nimal secundū ꝙ existit q.a homo nō potest aliter existere. Repugnat enim quod homo existat,& non existat, animal ergo hoc totum, homo est animal, eodem modo habet causam, sicut homo existens & animal existens.Cōstat aūt ꝙ homo existens.& anima,existensl,habent causam effecti uam,quia non existunt à se ergo &c.

Et aduerte ꝙ huic rationi,quæ est Heruei, nescit Paulus aliter respondere,nisi negando maiorem. Dicit enim , Ad terium negatur maior,si id ꝙ alteri conuenit sit ens rationis.Sed iterum deuiat à sensu Heruei.Non enim considerat Herueus in hac 4.cōclusione necessaria com plexa,nec sua componentia.quo ad habitudinem terminorum , sed quo ad esse reale actuale.& sic patet quod maior non infringitur ad sensum Heruei.Patet enim ꝙ complexa necessaria significantia ens productum,considerata quo ad esse reale actuale,non sunt ens rationis.

Quātū ad tertiū aduerte ꝙ Paulus cōtra Herueum for mat sex rationes, ex quibus nonnullæ formaliter soluunt ab Herueo. Omnes aūt virtualiter ex distinctionib. datis.

Prima omne habēs causam agētē habet causam finalē, qm̄ omne agens per se intendit finem propter quem agit. Sed hoc complexum:homo est homo,non habet causam finalem.Dicit enim philosophus in 7.metaph.tex.59.Querere propter quid homo est homo.nihil est quærere , ergo hoc complexum non habet causam agentem.

Respōdetur:philosophus in 7.metaph.cōsiderat hoc cōplexū in habitudine terminorū,& vt si per cōclusionē ter tiam

tiam positam,nonhabet causam efficientē,nec finalem.Dici etiā potest ꝙ Arist.in illo tex.nō sumit ly propter quid pro causa finali,sed pro q.ꝓpter quid in ratione demōstrā di prædicatū de subiecto.nam in 2.poster.enumerans quæstiones,quibus vtimur in demōstratione,dicit.Quærimus quatuor,quia est.propter quid est,si est.quid est,vnde ly ꝓpter quid,potest dicere causam formalem,vt propter quid homo est risibilis,quia est rationalis.

Secunda identitas quæ est inter hominem & animal non habet causam efficientem,ergo hoc complexum,homo est animal,nullam habet causam efficientem,consequētia patet probatur antecedens.Talis identitas est resolutio rationis eo quod est eiusdem de se,ipsum resolutio rationis & ens rationis,ens rationis non habet causam efficientem,eo quod causalitas efficientis est causalitas realis,ergo debet terminari ad aliquod reale:aliter terminis esset,minoris entitatis quàm ipsa productio.

Respondetur.Herueus virtualiter soluit hāc rationē,nā loquēs de cōplexo necessario significāte aliquit possibile esse,vt rosam possibile est esse rosam,dicit ꝙ possibilitas nō habet causam efficientē,sed fundamētū possibilitatis ꝙ est res possibilis produci habet causam non quidē actu agentem,sed potentem agere Sic dico in proposito.Illa identitas vt resolutio non habet causam efficientem,fundamentum tamen identitatis,quod est hominem existentem esse animal existens,habet causam efficiētem.eam scilicet,quæ est causa extremorum.Nam quodcunque agens facit quod homo existat quod animal existat,facit etiam quod homo existat animal.

Tertia,si per impossibile,Deus nō esset,nec aliqua creatura esset,adhuc esset verū,quod homo est animal,eo ꝙ propositio perse secundum Linconiensem est perpetuæ veritatis,ergo talia complexa non habent causam efficientem. Respōdetur.Antecedens est falsū sumēdo ipsum cōplexū quo ad esse reale actu inquo sensu loquitur Herueus ad dictū Linconiensis,cōcedo ꝙ est perpetuæ veritatis solū ex habitudine terminorū,& concedo ꝙ vt sic non habet causam efficientem:sed non est ad propositum.

Quarta,Deum esse Deū,non habet causā efficientē,ergo hominē esse animal,nō habet causā efficientē.Antecedēs patet,& consequētia ꝓbatur sunt æque necessaria,eoꝙ sua opposita sūt æque impossibilia.Implicat .n. cōtradictionem

ſcilicet Deum non eſſe Deũ,& hominem non eſſe animal.

Ad iſtam reſpondet Herueus dicit ꝙ non ſunt æque neceſſaria.nec ſua oppoſita ſunt æque impoſſibilia,nã iſta Deus non eſt Deus,eſt impoſsibilis in ſenſu diuiſo,& in ſenſu cõpoſito .Diuiſo quidẽ quoniam Deus vt Deus,nõ poteſt non eſſe,cõpoſito autẽ,quoniam Deus vt exiſtens,non poteſt non exiſtere:Hæc autẽ homo non eſt animal, non eſt impoſsibilis in ſenſu diuiſo,homo enim,vt homo,poteſt nõ exiſtere,& per conſequens non exiſtere animal,eſt autẽ impoſſibilis in ſenſu cõpoſito.Impoſſibile eſt enim quod homo vt exiſtens,non exiſtat animal.

Sed aduerte quod Paulus conatur hanc reſponſionẽ infringere,dicens,Hoc cõplexum,Homo eſt animal,nõ poteſt exponi per ſenſum compoſitum& diuiſum.Primò quia ibi non eſt aliquis terminus exponibilis per ſenſum diuiſum & compoſitum.Secundò quia ſecundum B.Tho.ſenſus diuiſus & compoſitus non poſſunt inueniri niſi in his quæ ſunt abinuicem ſeparabilia ſecundum rem vel ſecundum intellectum.Sed animal,cum ſit de ratione hominis nõ eſt ſeparabile ab homine re,nec intellectu:ergo reſponſio.Heruei nulla eſt.

Sed hęc non infringunt propoſitum,nam ad primum dico,quod ly homo eſt exponibilis per ſenſum diuiſum & compoſitum eo quod poteſt conſiderari vt homo præciſe,& vt homo exiſtens,idem dico de ly animal.Nam & iſta,lapis eſt immaterialis, eſt ſimiliter exponibilis, quoniã poteſt, conſiderari vt lapis,& vt lapis intellectus , vnde dicitur eſſe falſa in ſenſu diuiſo , & vera in ſenſu compoſito,Ad ſecundum dico quod licet homo & animal præcisè conſiderata , ſint inſeparabilia , tamen animal exiſtens , poteſt ſeparari ab homine præcisè ſumpto , licet enim homo vt homo ſit animal , non tamen homo vt homo , exiſtit animal,quoniam homo vt homo , poteſt non exiſtere.Hæc tamen eſt impoſsibilis,homo exiſtens, non exiſtit animal.

Quinta Quod eſt cõmune poſsibilibus & impoſsibilibus non habet cauſam efficiẽtẽ quoniã impoſsibilia non poſſũt fieri.Sed cõplexa neceſſaria ſunt cõmunia poſsibilibus & impoſsibilibus quoniã eſt ita neceſſaria iſta Chimera eſt chimera.ſicut iſta homo eſt homo ergo &c.

Ad hoc reſpondet Herueus,& concedit non omne complexum neceſſarium habere cauſam efficientẽ , vt patet in con-

in conclusione prima & secunda , supra positis non tamen ex hoc sequitur quod nullum complexum necessarium habeat causam efficientem vnde mirum de hoc homine qui non aduertit se impugnare Herueum rationibus solutis ab Herueo.

Sexta. Hoc cōplexum Antequam rosa generetur, possibile est rosam esse rosam, est necessarium, & tamē non habet causam agentem, quia non dicit aliquod reale. Quod probatur, quoniam si dicit aliquod reale productum, vel est ipsa rosa & esse rosæ. vel ista oratio, rosa est rosa, non primū, quia per casum rosa non est secundum, quia enunciabile distinguitur ab enunciatione.

Ad hoc respondet Herueus & dicit quod sicut rosa ante quā generetur, est ens possibile produci, ita, habet causam agentē in potentia, similiter hoc complexū possibile est rosam esse rosam, consideratū secundū suum esse reale potētiale habet causam agentē in potētia, & quando dicit Paulus quod hoc complexum non dicit aliquod reale si intēdit reale actu, concedo, quia sumitur rosa antequam generetur: si reale potētiale, nego & sua probatio non valet: non enim dicimus quod sit quid reale productum, sed producibile. Et sic patet quod opinio Heruei nullum continet inconueniens , nec declinat à via Thomistica in eo sensu , in quo illam pertractauimus. Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

Quæstio 13. si diuisio secunda vnius est logica.

Amplius autem alia secundum numerum sunt vnum tex. 12. vbi inquit B. Tho. ponit aliam diuisionē quæ est magis logica & supra exponens B. Tho. tex. 8. dixerat. Primò distinguit modos vnius realiter id est secundum conditiones in rebus inuentas. Secundò verò logicè id est secundum intentiones logicales.

CIrca hanc q. aduerte. quod difficultas stat in declaratione quā facit philosophus circa modos vnius tā in prima, quam in secunda diuisione, nā in prima diuisione, quæ tenetur realis, declarat tertium & quartū modū per terminos logicos, vnde declarās tertiū inq. dicuntur autē vnū, quorū genus vnū differens oppositis differentiis. Hæc quidem videtur declaratio logica, cū genus & differētia dicāt intētiones secūdas, similiter declarans quartū, inquit, vnū dicuntur

dicuntur:quorumcunque ratio indiuisibilis:id est qua habent vnam diffinitionem,huiusmodi autem termini ad logicũ spectant.In secunda autem diuisione exponit primũ & quartum modum,non logice sed realiter.Primum quidem cum dicit,vnum numero sunt,quorum est vna materia:quarum autem cum dicit,proportione & quocunque vnũ proportione.Constat autem quod remoto quocũque opere intellectus aliqua sunt vnum proportione:puta 4.&2.6.& 3.sunt vnũ ꝓportione qm̃ cõueniũt in ꝓportione dupla.Pro resolutione igitur huius dubij tria agẽda sũt primo declarabitur quomodo prima diuisio est realis.Secundò quomodo secunda est logica.Tertiò soluetur quoddam dubium,

Quantũ ad primũ dico,duo primo ꝙ non inconuenit primã dici realẽ,sed non purã realem,secũdã dici logicam,sed non pure logicam, quia tamen prima est magis realis,q̃ logica,ideo dicitur realis, & quia secunda est magis logica,quam realis,ideo dicitur logica.& vt philosophus insinuaret primam non esse mere realẽ.ideo in declaratione modorum inserit aliquos terminos logicales,sicut sunt genus differẽtia indiffinitio,ratio.Idẽ dico de secunda,quam vt declaret non esse mere logicam,inserit aliqua realia sicut sunt materia,proportio,& id quidem artificio se fecit,quoniã philosophus primus,& logicus,in subiecto & in omnium consideratione conueniunt ,vt dicit in lib. 4.& reputo hanc meliorem rationem,quæ possit asignari in præsenti proposito.

Dico secũdo ꝙ aliquo modo potest saluari primã diuisioné esse mere realem &secundam mere rationis , siue logicam,eo ꝙ prima datur per res primæ intentionis , quæ ponuntur remoto omni actu,intellectus,secunda aũt dat ꝑ secũdas intentiones & quidem ꝙ prima detur per res primæ intẽtionis,sic declaratur.primus modus est vnitas cõtinuitatis q̃ cõstat esse in linea & in motu,et remoto omni actu intellectus,secundus modus est vnitas formæ,præcipuè in omogeneis,q̃ constat esse realẽ.omnis enim pars aquę est aqua,& omnis pars ligni est lignũ,tertius modus est vnitas,generis,quæ qdẽ põt esse realis.si sumatur natura generis,non vt stat sub intentione vniuersalitatis , sed vt habet esse in re,puta animal,vt habet esse in homine& leone,patet enim ꝙ remoto omni opere intellectu adhuc habet esse in eis,& licet nõ habeat aliquam indiuisibilitatẽ

in

in speciebus,potest tamen fundare hunc modũ vnitatis,eo ꝙ est apta ex se obiici intellectui indistincte & sine differẽtiis,si vero sumatur pro intẽtione vniuersalitatis,sic est vnitas rationis in natura generica,& iuxta talem intentionem assignabitur perticularis modus ex secunda diuisione,Hæc dicta sint disputatiuè,determinatiue autem,melius est dicere iuxta primum modum respondendi,primam diuisionem non esse mere realem,& per consequens,tertius modus erit magis logicus quã realis. Difficile enim est videre apud Tomistas,quomodo natura generica,quæ nullã habet vnitatem realem in suis inferioribus,potest fundare modum realem vnius.Quartus modus est vnitas diffinitionis, Hic potest esse realis si consideretur diffinitio,vt dicit naturam & quidditatem diffiniti,est autem logicus si consideretur vt constat ex genere.& differentia.Quintus modus est indiuisibilitas in substantia,ita quod maxime sunt vnum, quorum substantia non componitur cum aliis,nec ex aliis sicut est dispositio primi entis,in quo nulla est pluralitas realis absoluta . Constat autem quod hic modus est realissimus,quoniam simplicitas substantiæ incompositæ,non pẽdet ex actu nostri intellectus,patet igitur,quomodo prima diuisio vnius est realis.

Quomodo autem secunda diuisio sit logica.declaro sic. De 2.& 3.modo constat quoniam genus & species sunt termini secundæ intẽtionis.De 1.autem & 4.est difficile videre stante tex.philosophi.quoniam quando exponit primũ modum, non exponit per terminos secundæ sed primæ intentionis.Hoc enim quod est habere vnam materiam,pertinet ad considerationem realem,& non logicam.Aduerte igitur quod si philosophus exposuisset ly vnum numero, per hoc ꝙ est esse singulare vel indiuiduũ.sua expositio manifesta fuisset per secundas intẽtiones,verum quia considerauit philosophus expositionem debere dari permanifestiora,datur autem permanifestiora .si datur per principia sua,principium autem vnius numero est materia.ad quam vt ad causam sequitur singulare & indiuiduum , ideo potius exposuit per terminum primæ intentionis, ad quem sequitur ly singulare. Dico igitur quod primus modus est logicus.licet expositio non sit formaliter logica sufficit autem ꝙ sit logica consecutiuæ:similiter difficile est saluare,quomodo quartus modus sit logicus stãte tex. philosophi.dicit enim vnũ ꝓportione quæcũque se habẽt

vt

vt aliud ad aliud. Constat autem ꝙ talis cóparatio conuenit rebus, vt res sunt & non solũ vt cadũt sub nostra apprehẽsione, nã ex parte rerũ, qualis est habitudo inter 4. & 2. talis est inter 6. & 3. Dico igitur cum Ant. And. ꝙ hic modus potest esse realis, si considerentur ꝓportionalia, vt res, & potest esse logicus, si cõsideratur modus prædicandi qui seruatur inter ea, modus enim prædicandi non est sine opere intellectus, quoniam prædicari, est per actum intellectus atribuentis aliquid alicui, vel remouentis aliquid ab aliquo, & sic dico quod philosophus accipit vnitatem proportionis iuxta modum prædicandi vnde est modus vnius, logicus secundum hunc sensum, patet igitur, quo- secunda diuisio est logica.

Quantum ad tertium aduerte quod circa secundam diuisionem insurgit dubium, nam videtur insufficiens, quoniam non solum aliqua sunt vnum numero, & aliqua specie & aliqua genere, & aliqua proportione, sed etiam differentia, vt omnes homines sunt in vnũ rationali, & proprio, vt omnes asini sunt vnum in rudibili, & in accidente, vt omnes corui, sunt vnum in nigredine, & tamen isti modi non assignantur à philosopho in secunda diuisione ergo est inficiens.

Respondetur & dicitur ꝙ omnes isti modi assignati sunt virtualiter in illis quatuor, nam omnis differẽtia vel est indiuidualis, & sic quæcunque conueniunt in ea, sunt vnũ numero, vel specifica, & sic conuenientia in ea sunt vnum specie, vel generica, & ab ea prouenit vnitas generica, vel analogica, & ab ea prouenit vnitas proportionis. Idem intelligendum est de proprio & accidẽte, quare &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 14. si. hæc propositio vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersaliter, vel tantum particulariter.

Vnum numero sunt, quorum est materia vna. Textu 12.

Circa hanc q. aduerte ꝙ difficultas stat in hoc, si est vniuersaliter vera, cũ intelligentia Saturni sit vna numero (est enim singularis, aliter nõ moueret) ergo habet materiam, ꝙ tamen est cõtra philosophum in lib. 12. qui tex. 29. dicit oportet autẽ tales substantias esse sine materia ergo non est vniuersaliter verã, si autẽ est vera particulariter tantum

tū,ergo philoſophus nō ſufficienter notificat quid ſit eſſe vnum numero,nā cum ſumpſerit prouinciam diuidēdi vnum in modos ſuos abſolute,& metap.debuit etiā dare deſcriptionem & notificationem de eo,quod eſt vnū numero in omni genere entiū,in quo inuenitur vnitas numeralis.vt igitur præſens quæſitum reſoluatur,intendo pertractare tres opiniones,ſcilicet Commen.& B.Tho. & Scoti

Quantū ad viam Cōmenta.aduerte quòd Commenta. in 5.lib.& in commen.12.ibi,& vnum numero dicitur &c intendit quòd dictū philoſophi ſit verum vniuerſaliter,nō enim concedere Comment.quòd in abſtractis ſit vnū numero,ſed principiū numeri,vnde dicit in eodem commē. & differentia inter illud & vnum,quod eſt principiū numerorum,eſt,quia hoc vnum eſt in materia,& vnum quod eſt principium numeri,non eſt in materia,hæc Commenta.& debet ſic intelligi,per ly vnum numero,intendit vnū quidditatiuum,quod inuenitur in ſolis materialibus,& eſt principium numeri quantitatiui vel materialis,cum autē dicit vnum principiū numerorum,accipit vnum tranſcendens,quod eſt principiū numeri tranſcendentis, qui dicitur numerus formalis vel quidditatum, & hic inuenitur in abſtractis,quæ propriè dicuntur vnitates,& quidditates & actus propter ſui perfectionem & ſimplicitatē.Dico igitur,quòd apud Cōmenta.eſſe vnū numero modo expoſito,& habere materiā vnā,conuertuntur,ita quòd in quocunque genere inuenitur vnū numero,ibi eſt materia vna. & econuerſo,& negandum eſt ſecundum Cōmenta.quòd in abſtractis inueniatur vnum numero.in eis enim ſingulare dicitur vnitas propter ſubſtantiæ ſimplicitatem.

Sed contra Commenta.dupliciter arguit Ant.And.in 5. metaphy.q. 6. & 1.contra illud dictum Comment.vnum quod eſt principium numeri,non eſt in materia, nam hoc dictum vel æquipollet vniuerſali negatiuæ vel particulari negatiuæ. ſi primo modo.ergo nullum vnum prin.numerorum erit in materia , quod eſt falſum, quia ſi nullum vnum prin.numerorum eſt in materia, nullus numerus eſt in materia,quod eſt falſum, nam numerus cauſatus ex diuiſione continui ex 3.phyſi.eſt in materia , ſi æquipollet particulari negatiuæ,ita quod loquatur de vno tranſcendenti , contra illud vnum non tātum proprie eſt in rebus immaterialibus,ſed etiam in materialibus,nam cum vnum tranſcendens conuertatur cum ente,verum eſt dicere de la

pide,quod ficut eſt ens,ita eſt vnus tranſcendenter.ſecundò ſic in materialibus eſt aliqua vnitas maior vnitate ſpecifica,ſed nulla alia eſt maior quam vnitas numeralis,ergo vnum numero eſt in rebus immaterialibus. maior patet, quia aliquis angulus ita eſt vnus,quod non prædicatur de pluribus,ergo eſt magis vnus,quam vnus ſpecie.

Reſpondetur,Ad primum poſſumus reſpondere dupliciter.Primò quod æquipollet particulari negatiuæ,ad probationem diceret Commenta.quòd licet lapis ſit vnus etiam tranſcendenter,tamen non denominatur vnus proprie & vſitate,niſi vnitate quantitatiua,oppoſitum autem contingit in abſtractis, quæ vere & proprie dicuntur vnum vel plura tranſcendenter.Secūdò dicitur,& forte melius,quod dictum Commenta.non æquipollet vniuerſali negatiuæ, nec particulari negatiuæ,ſed eſt deſtructiuum cuiuſdam,q͂ prædixerat.nā dixerat ante,quod vnum numero,id eſt vnū quantitatiuum eſt in materia,ita quod non reperitur extra materiam.Deſtruens autem hoc,de vno tranſcendenti dicit.Vnum principium numerorum,non eſt in materia id eſt non arctatur ad materiam,ſed reperitur in non habente materiam.Et eſt ſimile, ſicut ſi diceretur, ſenſitiuum eſt in materia,quoniam arctatur ad materiam.Intellectiuū nō eſt in materia, quoniam non arctatur ad materiam,reperitur enim extra materiam,ſicut in intelligentiis,cum hoc tamen ſtat quod reperiatur in materia,ſicut patet de anima intellectiua,quæ eſt forma materiæ.

Ad ſecundum dicitur,quòd vnitas numeralis poteſt dupliciter accipi.Primò vt diſtinguitur contra vnitatem ſpecificam,& ſic conceditur eſſe in abſtractis; & ſimiliter conceditur quod in eis eſt vnum numero, prout diſtinguitur contra vnum ſpecie, nec vnquam negaſſet in hoc ſenſu Comment. vnum numero ab abſtractis. Secundò ſumitur vnitas numeralis pro hac vnitate quantitatiua,& ſic Commenta.negat eam.& vnum numero eſſe in abſtractis. Ad argu. igitur dico, quod concludit vnitatem numeralem,& vnum numero in primo ſenſu eſſe in abſtractis,nō autem ſecundò modo,in quo ſenſu loquebatur Commen. Hæc pro opinione Commen.dicta ſunt,quæ vt declarata ſunt,non diſcordant à via Thomiſtica,vt magis patebit immediate ſequentibus.

Quantū ad viam B.Tho.aduerte quod arbitratur dictum philoſophi eſſe verū particulariter tantum,ſcilicet in ſolis

materialibus,

materialibus, eo quod vt ipse dicit, exponens dictum philosophi, materia prima vt stat sub dimensionibus signatis, est principium indiuiduationis formæ, & propter hoc singulare, habet ex materia, quod sit vnum numero hæc ille. Cum autem singulare reperiatur in abstractis, in quibus non est materia, constat dictum philosophi nō esse vniuersaliter sed particulariter verum. Et cū arguitur quod philosophus non sufficienter notificasset, quid sit vnum numero, respondetur, quod sufficit philosopho notificasse per exemplum manifestum in his materialibus, non enim describit ibi quid sit vnum numero Tunc enim esset necesse, si id quod est habere vnam materiam, est descriptio, quod conuertatur cum eo quod est vnum numero. Exemplum autem non est necesse esse conuertibile cum eo quod notificat. Si autem quæras, quæ sit descriptio eius quod est vnum numero vniuersaliter. Dico quòd est esse singulare siue incommunicabile, siue hoc aliquid.

Sed aduerte quòd Ant.And.in ·.metaph.q.6.conatur instare cōtra hāc determinationē B.Tho.& sic arguit. In rebus immaterialibus, etiam secundū ipsum scilicet B.Tho. est vnum numero, & tamen ibi non est materia sub dimēsionibus signatis ergo non bene saluat dictum philosophi.

Respōdetur Ant.And.decipitur in hoc quod credit philosphum & B.Tho.per ly habere vnam materiā, describi vnū numero, quod si esset verum, vtique sua instantia concluderet, quoniam necesse est descriptionem conuerti cum descripto. Dico igitur quod est exemplificatio, quam non est necesse conuerti cum exemplificato. Sicut si diceremus, fortes sunt, qui pugnant pro patria: & tamen pugnare pro patria, non conuertitur cum esse fortem, potest enim esse fortis, qui aduersam fortunam bene tollerat, qui pro virtute, pro amico, pericula aggreditur.

Quantum ad opinionem Scoti, aduerte quod Ant.And. in 5.metaphy.q.5.& 6.tenet dictum philosophi, esse verum vniuersaliter, & quòd ly habere vnam materiam, est descriptio conuertibilis, cum ly esse vnum numero, & fundamentum suum est, quod materia non sumitur hic à philosopho, vt est pars compositi, sed vt est differentia indiuidualis, quam appellat materiam totius, imaginatur enim, quod sicut est duplex forma scilicet partis & totius, quæ dicitur q̄ditas, ita sit duplex materia scilicet partis, q̄ est pars cōpositi, & ens in pura potētia, & materia toti⁹ quæ

opponitur quidditati,eoq́ eſt extra rationē q̄dditatis ſpeci ficæ.& hāc vocat proprietatē indiuidualē,& ponit eā pri- cipiū indiuiduationis,tā in materialib.quā immaterialibus & dicit ꝙ de tali materia loquitur hic philoſophus , vnde ſic exponit dictū philoſophi,vnū num.ſunt,quorū eſt mate ria vna,id eſt vna differētia indiuidualis,ſed hāc imaginatio nē ſuā nō aliter ꝓbat eſſe de mēte philoſophi,& ideo eſt no ſtrū inueſtigare,ſi ex doctrina philoſophi,debet admitti ma teria ſub tali ſēſu.Aduerte igitur ꝙ mēs philoſo. fuit loqui de materia,quæ eſt pars cōpoſiti q̄d manifeſtat duplici via.

Primò ſic illa materia quæ ex pluralitate ſua cauſat plura litatē numeralē,ergo ex ſua vnitate cauſat vnitatē numera lem.Sed materia quæ eſt pars compoſiti,ex ſua pluralitate cauſat pluralitatem numeralem,ergo ex ſua vnitate cauſat vnitatem numeralē.Maior patet,quia eodē principio quo res plurificatur ipſo plurificato,remanet vna ipſo non plu rificato.Minor eſt philoſo.in 7.meta.tex.28.vbi loquens cō tra Platonem de idæis dicit,quòd generans eſt ſufficiens cauſare in materia,& loquitur de materia receptiua formę quā conſtat eſſe partē compoſiti.& ſubiungit,omnis vero talis,ſpecies in his carnibus & oſsibus, Calias & Socrates diuerſi quidē,propter materiā,diuerſa nāque ſcilicet eſt eo rū materia ſuper quē tex.dicit Cōmen.in con.28. cauſa in multiplicatione generabiliū ab vno generāte,eſt multipli- catio materiarū in quas agit.patet ergo,ꝙ philoſophus il- lic loquit̄ de materia partis,eodē modo intelligendū eſt q̄d loquatur hic in 5.lib.aliter non ſufficienter declarat diſtin ctionē & vnitatē numeralē,ſi vteretur materia æquiuoce.

Secūdò ſic.Materia in eo ſenſu eſt cauſa vnitatis & plu ralitatis numeralis apud philoſophum,quam aſsignat pro cauſa,propter quam primum principium non plurificatur vt patet in lib.12.tex.49.Sed illic loquitur de materia par tis,loquitur enim de illa materia,quam in eodem li.tex.30. negauerat eſſe in mouētibus æternis,illam autem cōſtat eſ ſe materiam partis.Dicit enim.Tales ſubſtātias,oportet eſ- ſe ſine materia.Quod ſi dicas,ly ſine materia, ſumitur pro hæcheitate.Hoc eſt contra ipsū Ant.And.qui in intelligen tiis cōcedit hæcheitatē,& quidē ꝙ illic loquatur de mate ria partis,apertè monſtrat Cōmen.4 :.dicit,& iam declara tū eſt ꝙ in primo non eſt materia,non fuit autē declaratū niſi in tex.30.in quo expreſſe loquebatur de materia par tis,quā remouet ab intelligētiis &c.patet igitur quod po ſitio

sitio de materia totius,quam Scotus ponit principium indiuiduationis,fuit inuentio sua,sed non peripatetici.

Sed remanet dubiũ,nam si quæ habent vnam materiã sunt vnum numero,ergo generatum & corruptum sunt vnum numero,& duo contraria erunt idem numero.quoniam contraria habent fieri circa idem,& ex primo de generatione,eadem est materia geniti & corrupti.

Respondetur secundum viam Tho.non est eadem materia prout est principiũ indiuiduationis,nisi remaneat sub eisdem dimensionibus,& quia apud B.Tho.non remanent eædem dimensiones in genito & corrupto,ideo non sunt idem numero.Ad illud de cõtrariis dico,ad hoc quòd sint vnum numero requiruntur duo primo eadem materia cũ eisdem dimensionibus,secũdo simultas temporis,ita quòd eadem generatione generentur,& quoniam non simul tẽpore generantur nec recipiuntur in materia,sed successiue ideo non sequitur,quod sint vnum numero.

Sed Ant.And.instat,quòd nõ requiratur simultas tẽporis,nã si talis simultas requiritur,sequitur,quod mathematica quæ abstrahunt à tempore & à motu,ex lib.3.non possent esse distincta numero,quod est falsum,quoniam duæ lineæ rectæ sunt eiusdem speciei,& distinctæ solo numero.

Hæc instantia nulla est,quoniam mathematica secundum esse naturale non abstrahunt à tempore,nec à motu, cum ponatur motus ad quantitatem,quando autem dicit philosophus in 3.lib.quòd abstrahunt à tempore & à motu,accipit mathematica,vt cadunt sub consideratione mathematici,sicut declarauimus in 3.lib.in q.1.Hic autem loquimur de vnitate numerali,& distinctione quæ rei competit secundum esse suum reale,& nõ vt caden.sub apprehensione nostra.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 15 si materia signata vel hæcheitas est principium indiuiduationis in rebus materialibus.

Vnum vero numero sunt,quorum est materia vna numero. Tex.12.

IN hac q.Thomistæ & Scoti.diffuse scribũt,resolutiue autem procedendo,tangenda sunt fundaméta & rationes vtriusque opinionis sustinendo Thomisticas & soluẽdo oppositas:igitur agenda sunt quatuor.Primò declarabitur titulus quæsiti.Secundò pertractabitur opinio B.Tho.Tertiò opinio Scoti.Quartò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod indiuiduum materiale dupliciter considerari potest, primò vt res est, secundò vt reponitur in prædicamento sub specie specialissima sicut species reponitur sub genere, in primo sensu, est consideratio realis, in secundo est consideratio logica, & secundum vtrumque sensum hic procedemus. Aduerte etiam ꝙ cum indiuiduum duo includat, scilicet incommunicabilitatem, & distinctionem ab alio, idem est quærere, de principio indiuidui, ac si quæratur, propter quod natura specifica, quæ est ex se cõmunicabilis, fit incommunicabilis in Socrate. & per consequẽs fit hæc, Deinde propter quid Socrates habens hãc naturã incommunicabilem, distinguitur à quolibet alio homine, distinctione substantiali, & non solum accidentali. Cũ enim Sortes sit hæc substantia, & reponatur in prædicamento substantiæ sicut ens per se, non specifice, sed numeraliter sumptum, quærẽdum est, propter quid Sortes vt hæc substantia, est vt antecedens saltem natura omne suum accidens distinguatur à quolibet alio substantialiter. Non potest autem dici quòd hoc distinctiuum sit quantitas, quoniam cum sit accidens posterior est substantia sortis. Hæc potest dici quòd sit substantia sortis cũ quantitate, quoniam ex his duobus non fit vnũ nisi per accidẽs. Superponitur autẽ indiuiduũ esse vnũ per se, & hæc consideratio erit realis. Quantũ autẽ ad consideratiõe logicã, quærẽdũ est, propter quid cõtrahitur species ad indiuiduũ vt reponit̃ in prædicamẽto, ita ꝙ principiũ cõtractiuũ dicat totã naturã indiuidui, & de eo prædicet̃ in recto.

Quantum ad opinionem B. Tho. quatuor agenda sunt. Primò præponetur intentio sua. Secundò declarabitur. Tertiò probabitur. Quartò soluentur quædam dubia.

Circa primũ aduerte ꝙ B. Tho. considerãs duo cõuenire indiuiduo materiali scilicet incõmunicabilitatẽ opposita cõmunicabilitati, qua cõmunicatur superius inferiori, & distinctionẽ à quolibet alio, posuit materiã & quantitatem esse principiũ indiuiduationis, vt habeat incõmunicabilitatẽ ex materia, & distinctionẽ ex quantitate, Inuenimus autẽ in dictis eius aliquãdo ꝙ materia, vt stat sub dimẽsionib⁹ signatis, est principiũ indiuiduationis: vt patet in expositione illi⁹ tex. 12. in 5. metaph. vnũ vero num. sunt &c. Aliquãdo ꝙ materia in ordine ad hãc vel illã quãtitatẽ, vt patet in trac. de prin. indiuiduationis. Aliquãdo ꝙ materia vt sub certis dimẽsionibus cõsideratur. In omibus aũt his dictis

ctis,non intendit aliud,nisi exponere q̄d intelligat per materiam signatam,vnde dicit in li.de ente & essentia.Materia nō quomodolibet accepta,est principiū indiuiduationis,sed solum materia signata,& dico materiam signatam, quæ sub certis dimensionibus consideratur.

Circa secūdū aduerte,ꝙ in declārādo positionē B.Th.nō cōcordāt Thomistæ nā;licet ꝑ materiā signatā omnes apprehēdāt materiā & quātitatē,nō tn̄ eodē modo.Quoniā aliq. dicūt,ꝙ ꝑ materiam signatam B.Tho.intendit materiā cū quātitate,quasi vnū aggregatū.Sed hoc nō pōt esse,q̄m entis & vnius per se,nō est assignādū principiū ꝙ sit vnū ꝑ accidēs,sed aggregatū ex materia & quātitate est vnū ꝑ accidēs,cū sint res diuersorū generū & ꝑdicamētorū: ergo &c.Alij dicūt,ꝙ materia signata importat materiā actu stātē sub quātitate,ità ꝙ oportet materiā iā habere quātitatē,si debet esse principiūd istinctuū indiuidui à quolibet alio.Distinctio enim numeralis in his materialibus primo & ꝑ se fit ꝑ quātitatē.Sed nec istud est verū,Quoniam in via B.Tho.in qua tenemus nullum accidēs præcedere formam in materia, sequitur quod in primo instanti in quo Sortes per generationem habet primum sui esse,terminat generationem,vt compositum singulare in genere substātiæ,& tamen in illo priori nulla quantitas actu est in materia,nam quantitas pro forma corrumpenda in illo priori nō est eo ꝙ forma currumpenda tunc habet primū sui nō esse.Ad cuius diffinitionem,& quantitas sua,&alia sua accidentia desinunt esse,similiter quantitas pro forma introducēda,tūc nō est eo ꝙ subsequitur formā substātialē: ergo in illo priori nulla quātitas actu est in materia,& tamen in illo priori terminat generatio percisè vt substātialis,cuius terminus est substantia singularis,eo quod actiones sunt singularium,ex i.metaph.ergo singulare materiale est singulare ante omnem quantitatem receptam & permanentem in materia,non est ergo necesse,quod materia signata includat actu quantitatem.Alij dicūt quod materia signata dicit materiam cum potentia receptiua , ita huius quantitatis quod non alterius,quæ quidem potentia & ordo determinatur sibi ab agente particulari, disponente materiam ad talem vel talem formam , exigentem tantam vel tantam quantitatem in materia pro sui dispositione conseruatiua & sic ly signata non addit aliquid reale super materiā in recto,sed ordinē ad talem

lo quãtitaté ſicut potẽtiæ materiæ,nõ addit aliquid ſuper materiã diſtinctũ realiter,ſed tãtũ ordinẽ vel reſpectũ ad talé vel talé formã.Qui reſpectus nõ diſtinguit realiter à materia vt dicemus agẽtes de relatione&fundaméto . Sic dico in ꝓpoſito,& materiam ſignatã ſic intellectã dicũt eſſe principiũ indiuidui,qm̃ ſi indiuiduũ diffiniretur, poneretur in eius diffinitione materia,vt receptiua huius quátitatis,& nõ alterius,& hic ſenſus meo iudicio verior eſt, eo ꝙ ante omne accidẽs aſsignari poteſt principiũ diſtinctiuũ indiuidui,vt ſubſtãtia,eſt&ꝑ hunc ſẽſum ſoluentur multa argumenta aduerſantium,vt patebit infra

Circa tertiũ aduerte ꝙ poſitio ſic declarata põt ſic probari. Materiæ ſignatæ,id eſt,vt hẽt potẽtiã ad hãc quantitaté & nõ ad aliã,repugnat primo cõmunicari,pluribus, ergo ex ſe primo incommunicabilis eſt,ſed quod eſt ex ſe primo tale,eſt cauſa & principium quod aliquod aliud ſit tale in quo reperitur.Sed materia ſignata eſt in quolibet indiuiduo,cui cõuenit eſſe in cõmunicabile,ergo per materiã ſignatã,vt ꝑ principiũ intrinſecũ indiuiduũ eſt icõmunicabile, & ꝑ cõſequẽs indiuiduũ eſt indiuiduũ.Quod materiæ ſignatę,id eſt,vt reſpicit quãtitatẽ hanc repugnet cõmunicari,ꝓbatur qm̃ vt ſic,ſit propria huius indiuidui, & exit.rationẽ materiæ cõmunis.Proprio aũt condiſtincto contra commune,repugnat communicari ſicut huic albedini.Quod autẽ hæc in cõmunicabilitas cõueniat ex primo,ꝓbat.Quoniã quocũque alio circõſcripto abindiuiduo materiali,adhuc remanet ſubſtantia incommunicabilis. Si autẽ auferatur materia ſignata,loquẽdo realiter & nõ logice,non poteſt aſsignari ratio,quare indiuiduũ fiat in communicabile,nam ex forma non habet,quoniam formæ ſecundum ſe competit communicabilitas,ex materia ſecundum ſe non habet,quoniam materia ſecundum ſe communis eſt omni indiuiduo materiali,ex nullo autem communi redditur res incommunicabilis,ex quantitate & aliis accidentibus non habet quoniam vt dximus ſupra, ſaltem natura ſubſequũtur ſubſtãtiam indiuidui:ergo hoc ſolum habet ex materia ſignata & per conſequens ei primo repugnat communicari.

Sed dices ꝙ hæc ratio non probat totale principium indiuidui,ſolum enim probat principium incommunicabilitatis vel indiſtinctionis in ſeipſo.Sed vltra hoc requiritur quod aſsignetur principium diſtinctionis à quolibet alio.

Reſponde-

Respōdēt. Materia vt signata, est principiū sufficiēs vtriusque. ex hoc enim ꝙ ponitur capax tātū huius quātitatis, fit incommunicabilis & indistincta. ex hoc autem quod ꝑ agens disponens, respicit talem quantitatem & non aliam, signatur distinctio a quacūque alia materia respiciente q̄cunque alia quantitatē, & per talē distinctionē signatum in materia distinguitur indiuiduum à quocunque alio.

Circa quartū aduerte, ꝙ cōtra ꝑdicta quædā insurgūt dubia, & primo cōtradicit immediatè, & arguitur sic, cū hęc signatio in materia secūdū te causet. ꝑut materia respicit hanc quantitatem, quæro, aut hæc quantitas supponitur esse actu in materia, aut non, si sic oppositum dictū est supra. si non ergo effectus præcedit causam. Hæc enim signatio ponitur in illo priori, & tamen secundum te non ponitur quantitas, quæ est eius causa.

Ad hoc respōdēs quidā Thomista dicit, ꝙ in illo priori indiuiduū nō est distinctū à quolibet alio, distinctione numerali, sed trāscēdēti, & intēdit per distinctionē numeralē distinctionē quātitatiuā, & per trāscēdētē distinctionē essentialē. Sed cōtra secūdū viā Thomist. in quolibet materiali ponit vnitas trāscēdēs & vnitas numeralis: sed illo priori, hoc indiuiduū, puta Sortes est quid materiale, cōponitur enim ex materia & forma, ergo &c. Præterea, materia in se nullā habet distinctionē, cū sit pura potētia, & actus est q̄ distinguit, si ergo materia A, debet distingui à materia B, hoc erit vel per formā, vel per quātitatē nō per formā quoniā forma particularis non recipitur nisi in materia distincta, aliter, omnem, aut nullā materiā informaret: ergo distinguitur per quātitatē, & per cōsequens indiuiduū in quo est materia distincta distinguitur ab aliis, distinctione non solum transcendenti, sed ēt numerali. Præterea non esset maior distinctio in illo priori, inter sortē & hūc lapidē, q̄ inter duo entia immaterialia in quib. apud Thomistas est sola distinctio trāscēdēs. & numerus trāscēdēs qd tamē est falsū ex se. Et ꝓpterea teneo, ꝙ in illo priori est distinctio quātitatiua, indiuiduo materiali cōparato ad ꝙcūque aliud indiuiduū. & cū arguitur, ꝙ in illo priori quātitas nō est, ergo nō potest causare illā distinctionē. Dico ꝙ in illo priori quātitas nō est in genere causæ materialis. qūoniā nōdum est inhęsiue in indiuiduo, sed vt sic nō est causa signationis materiæ, imò econuerso, materia signata est cā materialis quātitatis, eo ꝙ est receptiua eius. dico aūt ꝙ in

illo priori quãtitas est genere causæ formalis, & vt sic; est causa signationis materiæ, & est prior materia signata, sicut patet in simili de forma substantiali receptibili in materia, vt est in potẽtia ad ipsam, forma enim in genere causæ materialis est posterior quã potentia materiæ, prius enim saltẽ natura, materia habet potẽtiã receptiuã formæ. quam recipiatur forma in genere, tamen causæ formalis forma est prior, quã potẽtiæ materiæ, eo ꝙ talis potẽtia est in materia in ordine ad formam: ergo vt sic, forma est prior. Sic in proposito. Quia talis signatio non esset in materia, si nõ respiceret hac quãtitatẽ & nõ aliã, ideo vt sic hæc quãtitas est prior. Si aũt inferas, si vt sic est prior, ergo hæc quãtitas in illo priori est simpliciter, & cum non sit extra materiam, ergo est in materia; negatur consequentia, quoniam tu transis à causa formali ad causam materialem.

Sed iterum instatur. quoniã effectus in actu, requirit causam in actu, signatio materiæ in illo priori est actu in materia, & est effectus causatus à quantitate, ergo in illo priori quantitas est, quod est contra te.

Ad hoc dico, ꝙ sufficit effectu, in actu habere causã formalẽ existentẽ nõ in se, sed in radice sua, nam illa quantitas & si nõ sit actu in se, est tamẽ in materia; vt in radice; ꝓut sit capax huius quãtitatis, & nõ alterius actione agẽti & tu aduerte ꝙ illa quãtitas existẽs vt in radice in materia, nõ debet dici forma talis signationis, sed ratio formalis sine qua nõ esset talis signatio, & ideo concedo quod sit necesse omnẽ vere formã esse actu, si effectus eius est actu; nõ tamẽ id à quo sumitur ratio formalis, necesse est esse actu, sicut patet in potentiis actiuis, quarum rationes formales sumuntur ab actibus, vt declaratum est in 2. de anima, & tamen sunt priores, saltem natura suis actibus.

Sed iterum est dubium contra prædicta. Dictũ est enim ꝙ per materiam signatam intelligitur materia cum potentia receptiua huius quantitatis, nam ex hoc sequitur materiam signatam dicere aggregatum ex substantia & acidẽte cuius contrarium dictum est supra. Consequentia probatur, quoniam potentia ad hanc quantitatem est in eodem prędicamẽto cum quãtitate. nã ex 12. li. metaph. quo potẽtia ad rem alicuius prædicamenti est in eodem prædicamẽto, & dicit Commen. in 3. physi. potentia ad vnũquodque prædicamentum est in illo genere prædicamenti quod est actu. Sed quãtitas est in prædicamento accidentis: ergo & potentia

potētia receptiua quātitatis,cū ergo materia sit substātiā & potētia receptiua quātitatis sit accidēs,sequit quod materia signata dicat aggregatum ex substantia & accidente

Ad hoc negat consequētia,ad probationē dico,q̄ illa ꝓposito,potētia est in eodē genere cū actu cuius est receptiua,nō est vera,nisi respectu illius actus,quem primo & per se respicit,nō aūt quem secūdario respicit,aliter sequeret quod anima vt,receptiua suarum potentiarum, quæ cōparatur ad animā sicut actus ad potentiā esset in prædicamēto qualitatis sicut potentiæ suæ.Dico igitur quod potentia materia quæ est receptiua huius quātitatis, est substātia,& est idē re cum materia, q̄m primo & per se respicit formā hāc vel illā substantialem,sed qa nō potest recipere talem formam,nisi sit receptiua talis quantitatis:ideo secūdario respicit hanc vel illam quantitatem.Sed vt diximus propter actum secundario respectum non est necesse potētiā esse in eodem genere cum tali actu,& si hāc distinctionē de actu primo & secūdario respectu cōsiderasset.Tho. Caietanus,super primam partem B.Tho.q.29.art. 2. non retractasset id quod dixerat de materia signata in suo cōmento.super librum de ente & entia,c.2.

Hæc dicta sint de principio indiuidui ad mentē B.Tho. secundum considerationem realē nūc aūt q̄d dicendū sit secundum considerationem logicam, inuestigandum est, Aduerte igitur,quod principium indiuidui secundum cōsiderationem logicalem est illud per q̄ indiuiduum,vt est vnum numero,reponitur in prædicamento sub specie specialissima,Illud autem est gradus indiuidualis,à quo sumitur differētia indiuidualis cōtrahens speciē ad indiuiduū. Imaginandum est enim q̄ sicut gradus specificus à quo sumitur differentia specifica,contra genus ad speciem,sic gradus indiuidualis contrahit speciem ad indiuiduū.Qui gradus differt à materia signata q̄m illa est pars indiuidui ille autem gradus. dicit totam substantiam indiuidui. à quo gradu sumitur differentia indiuidualis, quæ prædicatur in recto de indiuiduo,sicut differentia specifica prædicatur in recto de specie.

Sed dices,si tu ponis differentias indiuiduales,ergo coincidis cum opinione Scoti,quod est contra comunē opinionem Thomistarum.

Respōdetur.Licet cōcedamus differentias indiuiduales. tamē nō cōuenimus cū Scoto.quantū ad principia vnde

sumun-

ſumuntur,nã Scotus igmaginatur,ꝙ differentia indiuiduã lis ſumatur ex parte formæ,credit enim ꝙ ſicut differẽtia pecifica cõtrahit naturam genericã ita differentia indiui dualis cõtrahit naturã ſpecificã,etiam ſi non eſſet materia ſignata,& ꝓpterea tales differẽtias indiuiduales ponit etiã in ſeparatis,vnde tenet ꝙ in eis poſſunt eſſe plures diſtin-ctã numero ſub eadẽ ſpecie,nos autẽ,dicimus ꝙ aſsignan tur ex parte materiæ ſignatæ,quoniam remota mteria ſi-gnata non poſſumus aſſignare modum,quo natura ſpecifi ca ſit plurificabilis in plura numero,cum non ſit diſtingui bilis per differentias formales,ſicut eſt diſtingulbilis natu-ra generica, vnde ſicut neſciremus contrahere animal ad hominem &leonem,niſi eſſent formę partiũ,puta animal intellectiua,&animal leonis à quibus ſumuntur differẽtiæ ſpecificæ,ſicut neſciremus contrahere naturam hom.nis adhũc vel illum hominẽ,niſi eſſent materiæ ſignantæ à qui bus ſumuntur diuerſæ differentiæ iudiduales,quibus vnũ quodque indiuiduum conſtituitur in prædicamento ſub ſpecie ſua,& à quolibet alio diſtinguitur,eſt enim natura differentiæ apud Porphyrium conſtituere & diſtinguere id cuius eſt differentia.

Qnod autem ſecundum conſiderationem logicã ſit ne-ceſſe ponere principium indiuidui,talis differentia indiui dualis ſic probatur.Sortes vt eſt ens per ſe ſubſtantialiter, id eſt ante omne ſuum accidens,ponitur in predicamento ſubſtantiæ,quoniã ſi conſideratur ſubſtantia Sortis cũ acci dentibus ſuis,non eſt vnum per ſe,&per conſequens vt ſic non eſt in prædicamento.ens.enim deuiſum in 10.prædica mẽta,eſt ens per ſe,ex 6.metaphy.ergo eſt neceſſe,vt in Sor te ſit aliquod contractiuũ naturæ cõmunis ad indiuiduũ. Sed hoc non eſt quantitas,cum enim ſit accidens,eſt poſte rior.Sorte ſumpto ſubſtantialiter,nec eſt materia ſignata, quoniã cõtractiuũ alicuius in linea recta prædicamentali cõtenti,dicit totum,& prædicatur in recto,ſicut patet de ſenſitiuo cõtrahẽte animatũ ad animal,& de rationali con trahẽte animal ad hominẽ.Sed materia ſignata cũ ſit pars non prædicatur in recto,predicatur autem in recto differẽ tia indiuidualis,eo quod differentia totum dicit,ergo à ſuf ficienti diuiſione,neceſſe eſt ponere differentiam indiuidua lem principium indiuidui.

Sed aduerte ꝙ ſicut ignoramus differentias ſpecificas,& propterea non poſſumus eas nominare niſi imperfectè,ita igno-

ignoramus differẽtias indiuiduales indiuidualiter,ideo ne ſcimus eas nominare niſi phæcheitates ſũptas ex diuerſa ſignatione materię, vt in hoc diſtinguatũr via noſtra à via Scoti Hæc de opinione Thomiſt'ca dicta ſint.

Quantum ad opinionem Scoti duo agenda ſunt primò ponetur mens ſua,& declarabitur,Secundò ponentur fortiores rationes ſuæ & ſoluentur,

Circa primum aduerte,ꝙ Scotus in 2.ſen.di.3.q 6.tenet indiuiduum fieri indiuiduum,vel naturam ſpecificã trahi ad indiuiduum per aliquam entitatẽ poſitiuam incommunicabilẽ ſimpliciter,quæ dicitur hæcheitas,quãnon ponit eſſe materiam,nec formã,nec cõpoſitum ſed eſt modus om nium,quaſi modificaus ea,& eſt vltima realitas eorum,non tamen diſtincta realiter ab eis.Hæc eſt mens Scoti,quã intendo declãrare aliquibus concluſionibus.ſicut declarant ſequentes viam Scoti.

Prima,concluſio,natura ſpecifica contrahit ad eſſe indiuiduale per aliquid poſitiuũ.probatur.duo indiuidua ſub eadem ſpecie conueniont in natura ſpecie,& differunt ab inuicem,ſi differunt differentiis differunt. Sed differentia eſt aliquod poſitiuum,cum etiam ſit paſſio entis eſt libro 10.metaphy.ergo &c.Præterea negatio vt negatio non eſt contractiua entis realis, cum igitur indiuiduum ſit illud ad qudd,contrahitur natura communis. ſequitur quod non poteſt contrahi per negationem,ſed per aliquod poſitiuum,Præterea conſtitutiuum ſpeciei eſt poſitiuum ſcilicet differentia ſpecifica ,ergo conſtitutiuum indiuidui eſt aliquod poſitiuum. probatur conſequentia.vnitas numeralis maior eſt vnitate ſpecifica. ergo ſi ſpecies redditur vna & indiuiſibilis per aliquod poſitiuum , multo magis indiuiduum.

. Secunda concluſio.Illud poſitiuum conſtituens indiuiduum eſt de ſe hoc.& indiuiſibile,& incommunicabile. probatur conſtituens communicabile nõ cõſtituit incõmunicabille,aliter conſtitueret ſibi oppoſitum.Sed indiuiduũ eſt conſtitutum incommunicabile , ergo poſitiuum conſtituens eſt incommunicabile,& per conſequens eſt de ſe hoc & indiuiſibile.

Tertia concluſio,differẽtia indiuidualis in aliquibus conuenit.&in aliquibus differt à differẽtia ſpecifica,ꝓbatur.cõuenit qdẽ in hoc,ꝙ ſicut differẽtia ſpecifica cõparatur ad genus,ſicut actus ad potẽtiã,eo ꝙ genus determinatur,&

contra

contrahitur per ipsam. sic differentia indiuidualis comparatur ad naturam specificam vt actus ad potētiā. & cōtrahit ipsam, differt autem in hoc, ꝙ differentia specifica, non remouet omnem diuisibilitatem à natura specifica, licet enim remoueat diuisibilitatem in vlteriores species, non tamen impedit, quin possit diuidi in plura numero, differentia autem indiuidualis remouet omnem diuisibilitatem, eo quod, cōstituit hoc, cui repugnat diuidi in plura, Item conueniunt in hoc, quod sicut differentia specifica sumitur à forma: vel realitate formæ. sic & differentia indiuidualis. Sed differunt in hoc, quoniam differētia specifica aliquando sumitur à forma distincta realiter à forma à qua sumitur genus, vt rationale sumitur ab anima intellectiua, & corpus vt genus à corporeitate, quæ secūdū Scotū sunt formæ distinctæ, etiam in eodē composito. aliquando autē sumitur ab eadē forma, à qua sumitur genus, sed ab alia & alia realitate formæ eiusdem vel alio & alio concep[illegible] formali. sicut supposito quod anima intellectiua non distinguatur in homine ab anima sensitiua, ab eadem, vt dat esse sensitiuum sumitur genus animal. ab eadem vt dat esse intellectiuum rationale, differentia autem indiuidualis semper sumitur ab vltima realitate formæ, & habet conceptum simpliciter simplicem, & est primo diuersa ab omni alia differentia.

Item differūt in hoc, ꝙ differētia specifica est de esse quidditatiuo & de ratione ac intellectu formali ipsius speciei: & ideo dicitur forma, differentia autē indiuidualis non est de esse quidditatiuo, nec de intellectu speciei potest enim homo vt homo intelligi, sine omni differentia indiuiduali, sicut potest intelligi genus sine differentiis specificis. vnde differētia indiuidualis, respectu speciei dicitur materia, quia est extra rationē speciei, & de hac materia intelligit philosophus in 5. metaphysi. tex 12. cum dicit vnū numero sunt quorum est materia vna numero.

Hæc fuit imaginatio Scoti. de principio indiuidui, quæ potius est narratiua quā probatiua, quoniam hæc declaratio supponit illas differentias indiuiduales sumptas ab vlti realitate formæ. ꝙ Thomista negat vt diximus, declarantes mentem B Tho.

Circa secūdū aduerte ꝙ Scotus format aliquas rationes propositione differentiarū indiuidualium, quas ponit principia indiuiduorū, & format aliquas rationes ad destruendum

dum positionē B.Tho.quibus conatur probare, quod materia cum quantitate non est principiū indiuidui. Propositione differentiarum indiuidualium formantur duæ rationes.

Prima ratio, Ad differentiam indiuidualem sequitur primo vnitas numeralis, ergo est primum principium vnitatis numeralis & per consequens indiuidui, consequentia est de se manifesta. antecedens probatur. vnitas numeralis non sequitur ad quidditatem, quoniam de se non est hęc, nec differentiam specificam, quoniam non est principium nisi vnitatis specificę, quæ est minor vnitate numerali, nec ad aliquod accidens, etiam si illud sit hæc determinata quantitas, quoniam sicut entitas substantialis indiuidui, præcedit natura omne suum accidens; sic vnitas substantialis numeralis ergo &c.

Respondetur, nego antecedens, ad probationem ideo quod diuisio est insufficiens, non enim est propter aliquā ex causis assignātis, sed propterea materiam signatā, quæ vt diximus supra, est primum principium constitutiuum indiuidui materialis, & distinctiuum eiusdem quolibet alio.

Secunda ratio, duo indiuidua propriæ differunt, ergo eorum differentia reducēda est ad aliqua primo diuersa. Sed hęc non possunt esse, nisi suæ hæcheitates, ergo sunt principia, quibus constituuntur, & differunt indiuidua.

Quod autem primo diuersa non possint esse alia, quam suæ hæcheitates, probatur non est natura specifica, quoniam in illo conueniunt, non est materia prima in hoc & in illo, quoniam illa est eiusdem rationis in vtroque, non est quantitas in hoc & in illo, quoniam si istæ duæ quantitates essent primo diuersæ, aut seipsis, & hoc non, quia distinguerentur specie, aut sitibus, & hoc non, quia vel situ, quod est prædicamentum, & hoc non, quia consequitur quantitatem, sicut relatiuum consequitur absolutum, vel situ, qui est differentia quantitatis, & hoc non, quia illi situs, aut distinguūtur seipsis, aut aliquo alio non seipsis. quia ex seipsis non sunt hi, si aliquo alio, quæro de illo alio, & sic in infintium.

Respondetur, quòd duo indiuidua differūt numeraliter per suas quātitates vt per principia prima distinctiua, quātitates autem differunt suis sitibus, prout situs dicit ordinē partium in toto. situs autem differunt ordinibus partium, ordines autē distinguuntur seipsis, eo quod de ratione ordinis est distinctio, & hic est status.

Contra

Contra autē B.Tho.de principio indiuiduationis, Scot. & sequentes ipsum multipliciter arguunt.& quoniā vt in pluribus eorum argumenta concludunt, ꝙ nec materia est principium indiuiduationis, nec quātitas, ꝙ cōcedimus, sumendo materiā præcise,& quantitatē præcise, ideo talia argumenta transeant, non enim militat cōtra nos, qui tenemus non materiam præcise, sed materiam, vt respicit hanc quantitatem, modo quo supra declarauimus, quā solemus nominare materiā signatam esse, huiusmodi principiū. Tu tamen si vis videre & Scoti & Aureoli & Durādi argumēta quibus, suadēt sibi impugnare mentē B.Tho.quauis nec sensum attingant, l.in Capreolo in 2.lib.di.3.q.1.contra secundam conclusionē,& quoniam non assumpsi onus recitandi, sed soluēdi, quā resolutionē pro hac materia arbitror sufficienter contineri in prædictis, ideo pertranseo.

Sed tu aduerte, adhuc vnum remanere dubium ꝙ consurgit ex dictis B.Tho.in quibus videtur repugnantia. Nam quoniam B.Tho.concedit quantitatem esse principium, indiuidui eo, modo quo supra exposuimus, queritur vtrum ipse intelligat de quātitate interminata, vel terminata. Non primo quoniam in hoc aduersatur Commenta.nolens cō cedere aliquam quantitatem præcedere formam in materia. Non secūdo, quia sequitur quod Sortes puer,& Sortes vir, non sit idem indiuiduum, nam quantitas terminata puta cubitalis, quæ est in Sorte puero, non remanet in Sorte viro, fit enim bicubita. variato autem principio formali indiuidui: variatur ipsum indiuiduum. Videtur ergo quod in via B.Tho.non possit sustineri, quantitatem vllo modo esse principium indiuidui.

Respondetur Quantitas terminata potest sumi dupliciter, primò pro quantitate, quæ est sub certo termino, nec potest fieri maior, aut minor, per rarefactionem, vel condensationem, sicut est quantitas cœli, secundo pro quantitate, vt est sub certo gradu vel termino, potest tamen fieri maior aut minor, vt quantitas bicubita huius aquæ Quantitas interminata potest dici tripliciter. primò quia sit actu infinita, secundò quia nullius sit certi termini, licet non sit actu infinita puta, quia non est cubitalis nec bicubitalis, nec ab aliquo alio numero potest denominari, tertiò quia licet sit semper in rerum natura sub aliquo termino: tamen consideratur vt non sub hoc vel illo termino, sed secundum quandam latitudinē vt declara

bitur

bitur,ex his dico ad argu.quod quantitas interminata nõ primo,nec secundo,sed tertio sensu est principium indiuidui nam est imaginandum,quod licet quãtitas,qua red ditur materia Sortis diuisa à quacunque alia materia, sit semper sub certo termino,quia in principio est,puta vni° digiti,deinde vnius palmi,deinde vnius cubiti,&c. tota tamen hæc quantitas considerata secundum totam latitudinem,quæ est inter maximum & minimum,sub quib. potest seruari natura talis speciei in tali indiuiduo,est prĩcipium indiuidui.Dico insuper quod quantitas terminata vt opponitur interminatæ,primo,& secũdo modo est principiũ indiuidui,eo quod omniũ naturalium est termĩnata magnitudo,ex his concordãtur dicta B.Thomæ.Quãdo dicit super Boetium de trinita,quod quantitas terminata non est princip.indiuidui,accipit terminatã vt opponitur interminate in 3.sensu,nam quantitas sic terminata est,quæ est sub certo termino,& consideratur præcise vt est sub tali termino,& verum est, quod vt sic non est princip indiuidui,quoniam cum illa varietur,& accipiat alium terminum,non remaneret idem indiuiduum.

Quando autem dicit in opusculo de principio indiuiduationis,quod quantitas terminata est princip. indiuidui,accipit terminatam vt opponitur interminate primo & 2. sensu, & specialiter vt contradicit Commen. non enim B. Tho.concedit dimensiones interminatas,vt præcedunt formam ,& ideo cum neget eas , negat etiam in eodem sensu,quod sint princip.indiuidui , patet ergo quomodo potest saluari in via B.Tho.quod quantitas terminata & interminata sunt principia indiuidua. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 16.si prædicamenta distinguuntur secundum diuersos modos prædicandi.

Et dicuntur entia per se.quæcunque significãt figuræ prædicamentorum,sunt enim secundum numerum eorum quæ dicuntur. Textu 14.

IN hac q.aduerte q tres inuenio opiniones.Prima est Scotistarũ,vt patet in Ant.And.in 5.metaph.q.7.q tenet q nõ distinguũtur per diuersos modos prædicãdi, sed p diuersos modos essendi,nõ quidẽ distinctos realiter,sed ex natura rei,cuius probationes soluẽ infra.Secũda est Her-

nei,qui in quolibet.1.quæst.9.innuit quod prædicamenta non necessario distinguuntur realiter,sed per operationem intellectus speculatiui possibilis, quæ operatio est intellectio,vnde per diuersos modos intelligendi eandem rem formari possunt diuersa prædicamenta,sicut dicemus infra de relatione & fundamento, non autem concedit quod distinguuntur per diuersos modos essendi,imò cótra hoc arguit in quolibet 2.q.7 .Cuius argumenta adducemus infra,& soluemus. Tertia opinio est B.Tho.qui tenet quòd distinguuntur per diuersos modos prædicandi & intelligendi & essendi.Circa igitur mentem B.Tho.immorantes,tria agemus.Primò præponétur quædam distinctiones.Secundò quædam conclusiones responsiuæ Tertiò soluemus argumenta Ant.And.& Heruei.

Quantum ad primum aduerte quatuor distinctiones in hoc proposito.

Prima,prædicamentum sumitur tripliciter,primò pro intentióne quæ dicitur prædicamentalitas.quæ est ordo, vel,relatio inter genera & species secundú diuersum modum prædicandi secundum sub & supra & hoc modo nó intendimus hic loqui de prædicaméto,quoniam vt sic est secunda intentio,& est de mera consideratione logici.secundò sumitur pro rebus prædicamentalibus,vt res sunt vt substantia,quantitas,qualitas, &c.nec sic etiam loquimur,quia vt sic non sunt prædicamenta formaliter,sed entitates.3 sumitur pro rebus,vt stant sub intentione prædicamentalitatis.& sic intédimus loqui hic,puta pro re quę est substátia,vt fundat intentionem generalissimi & subalterni,& specialissimi,& hoc 3.modo est complectés ens reale & ens rationis nam 1.modo est ens rationis,secúdo modo est ens reale,tertio modo est complectens vtrúque.

Secúda,modi prædicádi sunt in duplici differétia.Quidá sunt cóstituti siue excogitati p.opus intellectus discursui,nó fundati in aliquo reali correspódéte,& dicuntur excogitati vel fictitij,vt chimera est animal , Saturnus est Deus.Quidam sunt fundati,super rem diuersimode correspódenté ex sui natura:i illis modis prædicádi,vt esse prin. & esse finem prædicatur dę puncto.eo quod super naturam puncti,vterque modus prædicandi vere fundatur.

Tertia,modi essédi in re,sunt in duplici differétia:quidá sunt distincti actu,sicut esse albú, & esse dulce in pomo, sumútur enim à distinctis,qualitatibus dantibus distincta

esse,

esse quidā sunt distincti nō actu,sed ex eo modo correspō dendi distinctis conceptibus,& hoc est,quādo eadem res habet quidem vnum modum realem & essentialem essendi tamen vt cadit sub intellectu,potest fundare plures cō ceptus,& vt fundat vnum conceptum,distinguitur ratione à seipsa,prout fundat alium conceptum,& hæc fundamenta distincta ratione,dicuntur distincti modi essendi,non actu,sed correspondenter.

Quarta,principia distinctiua aliquorum sunt duplicia. Quædā proxima.Quædā vltimata,& hæc sunt illa,in quibus fundantur principia proxima,sicut in elementis,principia distinctiua proxima sunt qualitates contrariæ, vltimata autem sunt formæ substantiales eorum.

Quātū ad secūdū,aduerte tres cōclusiones respōsiuas.

Prima, prædicamēta sumpta præcise pro rebus prædicamentalibus non distinguūtur nisi seipsis,probatur;quoniam sunt primo diuersa;in nullo enim vniuoco conueniunt,& quoniam propositio in qua vnum prædicamētum negatur de alio est immediata,ex primo posteriorū.

Secunda,prædicamenta sumpta pro rebus prædicamē talibus vt stant sub intētionibus secundis,proxime & immediate distinguuntur per modos prædicandi fundatos super rem prædicamentalem.

Probatur quo ad primam partem,nam prædicamenta sumuntur formaliter à prædicatione, ergo secundum diuersas prædicationes habent distingui,vnde & cathegoriæ dicuntur.Quantum ad secūdam partem,probatur,nā si non fundarentur super rei naturam,ita posset reponi ens fictitium & ens rationis in prædicamento, sicut ens reale,quod tamen est falsum,quoniam ex 6. metaph. ens diuisum in x.genera.est ens extra animam.

Tertia,prædicamenta distinguuntur resolutiue & vltimate per diuersos modos essendi, vel actu distinctos: vel distinctos ex modo correspondendi , vt declarauimus in 3.distinctione. probatur nam modi prædicandi fundantur super modos intelligendi,sicut enim intelligimus , sic prædicamus & enunciamus.modi autem intelligendi fundantur super modos essendi, quoniam conceptus fundatur in re,nisi sit vanus.ergo distincti modi prædicandi,& distincti conceptus non vani fundantur super distinctas res,vel super eandē rē,diuersimode ex sui natura conceptibilem.Dixi autē,vel distinctos ex modo corre

spondendi, quoniam non est necesse omnia prædicamenta realiter, sicut declarabitur infra de relatione & fundamento, & de actione & passione.

Ex his ergo patet quod nõ fuit mens B.Tho. prædicamẽta distingui tãtũ per modos prædicãdi, vel tãtũ p modos intelligẽdi, vel tãtũ per modos essendi, sed per hæc omnia diuersa, tamen ratione, vt docuimus in 2. & 3. cõclusione.

Quãtũ ad tertiũ aduerte ꝙ Ant. And. nõ penetrauit mẽtẽ & sensum B.Tho. & ideo satis leuiter arguit contra eũ similiter Herueus, soluemus igitur eorum argumenta.

Primò sic arguit Ant. And. modi prædicandi sunt tantũ duo, scilicet in quid & in quale, & tantũ 4. prædicata ex 1. Topicorum, ergo tantum sex erunt prædicamenta.

Respondetur, negatur antecedens sumẽdo modos prædicandi non simpliciter, sed vt fundatos super modos essendi. Dico enim quod illi sunt 10. & non tantum 6. vnde æquiuocat de modis prædicandi, nec argumentum suum tendit ad sensum nostrum, de modis prædicandi distinctiuis prædicamentorum.

Secundò, sequitur quòd in omni prædicatione de 3. adiacente sit nugatio, nã cum dicitur homo est substãtia, per copulã intelligitur esse, & ly substantia dicit esse, nam secundum te, modos prædicandi substantiam de homine, fũdãtur in modo essendi substãtiã, ergo bis dicitur esse.

Respõdetur, esse signum per copulam est ens rationis, vt declarabitur in lib. 6. quando loquemur de ente verò esse autem vel modus essendi in quo fundatur prædicamentum, est ens reale, non & ideo committitur nugatio.

Tertiò, res primæ intentionis non distinguuntur per res secundæ intentionis, sed prædicamenta sunt res primæ intentionis, & modi prædicandi ac modi essendi sunt res secundæ intentionis, nam esse quandam compositionem significat, quam non est intelligere sine extremis, ex 1. peri her. sed illa cõpositio causatur ab intellectu, ergo & esse, quod autem causatur ab intellectu, est ens secundæ intentionis, ergo &c.

Respõdetur, nego quod illi modi essẽdi sint, ens secũdæ ĩtẽtionis. Ad probationẽ nego ꝙ esse in quo fundantur prædicamẽta de prima substãtia, significet cõpositionẽ factã ab intellectu, & ad dictũ philosophi in 1. peri her. dico ꝙ nõ loquitur nisi de esse signato per copulã verbalẽ, quod est ens rationis, quod nõ est intelligere sine extremis,

mis,quoniã cum sint ens verum,consistit in compositione vel diuisione,quæ non possunt intelligi sine extremis.

Quartò,sequitur,quòd in omni prædicaméto sunt duo prædicamenta,nã in quolibet prædicaméto sunt duo modi prædicandi,scilicet abstractiue,vt albedo est color, cõcretiue,vt Sortes est coloratus,ergo &c.

Respondetur,prædicaméta nõ distinguuntur per quoscunque modos prædicandi sed per modos prædicandi de prima substantia.nego autem quòd res alicuius prædicamenti,prædicetur de prima substantia in abstracto. Hæc enim est falsa.Sortes est albedo.

Quintò,sequitur ex responsione ad quartum,quod accidẽtia sumpta in cõcreto,sint prædicaméta,puta, quantũ,& nõ quantitas,sic enim prædicãtur de prima substãtia,& tñ hoc est falsũ,& est cõtra Aui.in 3.suæ meta.ca.2. vbi ꝓbat,quod si aliquod est genus,est inquãtũ prædicatur in quid,ergo si quãtitas siue qualitas est genus,est inquãtũ prædicatur in abstracto & in quid de suis inferiorib',& nõ inquãtũ prædicat̃ in cõcreto de prima substãtia.

Respondetur,in prædicamento sunt duo,primò est modus prædicandi de prima substantia,secundò est modus prædicandi de suis inferioribus nam qualitas prædicatur de Sorte,& de habitu,& de naturali potentia,&c.A modo primo sumitur ratio dis.prædicamenti,nisi enim alio modo prædicare qualitas de prima substantia,alio modo quantitas,alio modo relatio , non posset assignari ratio, quare sint distincta prædicamenta.A modo secundo sumitur ipsum prædicamentum intrinsecè,nam si in qualitate non esset assignare generalissimum subalternum , & specialissimum,non esset prædicamentum.Dico ergo ad arg.quòd consequentia est falsa:ad probationem dico, quòd nõ est necesse quòd eo modo sint prædicaméta,quæ prædicantur de substantia prima,sed quòd à tali prædicatione sumatur ratio distincti prædicamenti,est autem prædicamẽtum,vt in tali natura fundatur generalissimũ subalternum,& specialissimum,& sic patet,quod opinio nostra non est contra Auic.imò saluamus eum.

Sextò,si distinguuntur per diuersos modos prædicãdi, aut illi modi sufficiunt ad causandã distinctione prædicamentorũ,aut vltra illos requiritur diuersitas reorũ,à quibus illi modi sumuntur,non primũ,magis distinguerẽtur homo & asinus,cũ distinguãtur realiter,quã duo prædica-

menta, quæ secundũ te non necessario distinguũtur realiter, sed per solos modos prædicandi. Non secundũ, quoniã sequitur, quod distinctio prædicamentorum secundũ diuersos modos prædicandi, non erit prima, quod est cõtra te, & hæc consequentia probatur, quoniã res quæ prædicatur, est prior quã modus prædicãdi: ergo aliquid distinguit prædicamenta, priusquam modus prædicandi.
Respõdetur diuisio est insufficiens, quoniam nõ sufficit præcisa distinctio secundũ modos prædicandi, sumptos absolute, nec requiritur de necessitate diuersitas in rebus in quibus fundantur distincta prædicamenta, sed requiritur distinctio secũdum modos prædicandi sumptos à modis essendi, qui modi sint distincti, aut actu, aut correspõdẽter, sicut ia declarauimus, vnde argumentũ suum non tangit nos. Sed dices, saltẽ sequitur, quod Sortes & asinus magis distinguantur, quam aliqua duo prędicamenta. Respõdetur conceditur, quoad distinctionem realẽ, nõ autẽ quoad formalẽ, quæ est maxima inter prædicamenta, cuius signũ est, ꝙ quando negatur prædicamẽtũ à prædicamẽto, est propositio immediata ex 1. poster. nõ autẽ quando negatur species à specie quoniã cõueniunt in genere, nec quãdo negatur genus subalternũ ab alio genere, quoniã cõueniunt in generalissimo. sed dices, ergo distinctio entis p se in 10. prędicamẽta, nõ erit distinctio in entitate diuersa realiter, qđ videt̃ esse cõtra philos. in 6. metap. Rñdet̃, dicem⁹ infra de hoc, quãdo quærem⁹ qũo distinguũtur sex vltima prædicamenta à 4. primis, & qũo inter se.
Et quoniam Ant. And. vltimo probat quòd distinguuntur per diuersos modos essendi. Quod & B. Tho. concedit in quæstionibus de veritate. q. 1. ar. 1. quod sic debet intelligi, sicut diximus supra scilicet non immediate & formaliter, sed vltimate, siue resolutiuè, eo quòd modi prædicãdi reducuntur ad modos intelligendi, & modi intelligẽdi ad modos essendi, ideo arg. illud nõ est à nobis soluẽdũ licet deducat ad probãdũ, ꝙ primo & immediate distinguũtur per modos essendi, hoc quidẽ negamus, & cõcedimus in sensu prædicto scilicet vltimate & resolutiue.
Herueus autẽ in quolibet secũdo, in q. 7. arguit quatuor mediis, quod nõ distinguũtur per diuersos modos essẽdi.
Primò quæro, aut in ratione istorũ modorũ includit ens cõe, aut non, si sic, cõtra cõtractũ nõ est deratione cõtrahẽtis, aliter genus esset de ratione differẽtiæ cui⁹ oppositum

situm tenet philosophus in 3.metaph.si nō ergo isti modi sunt,diuersi ab ente cōmuni:ergo sunt nō ens,ergo prędicamenta distinguuntur per non ens,quod est absurdum.

Respōdetur dico ꝙ includitur & cū ꝓbatur ꝙ nō dico, ꝙ illa ꝓpositio,cōtractū nō est de ratione contrahētis,nō est,vera nisi in differētiis proprie dictis,quales nō sunt isti modi,iā determinauimus in li.4.q.5.ꝙ ens ingreditur rationē cuiuscūque cōceptibilis,dico ergo ꝙ ad hoc ꝙ isti modi cōtrahāt ens,sufficit ꝙ dicant aliquid formaliter,ꝙ nō explicatur per conceptum entis communis,sicut etiā diximus in li.4.loquentes de transcendentibus

Secūdò,quando dicitur substantia est ens p se quæro,ly p se,aut tenetur positiue,aut negatiue nō positiue,qm̄ dicere ꝙ hoc sit ens per se positiue,idē est,ac si diceretur, ꝙ est causa suiipsius,quod est impossibile in quolibet genere causæ non negaiue, quia ens contraheretur ad substātiam per aliquod negatiuum,& sic tale esset de ratione substantiæ,quod est falsum.

Respondetur,potest teneri positiue,& negatiue,& quādo probatur ꝙ non positiue,dico quod ly.per se nō dicit causalitatem,sed modum proprium essendi substantiæ,quo distinguitur ab accidente,nam esse ens per se,& esse ens in alio,sunt modi,oppositi,& quando probatur quod non tenetur negatiue,dico quod non inconuenit aliquod negatiuum esse de ratione substantiæ.vt cadit sub nostro intellectu,nam prima genera:& simplicia,sicut & abstracta per negationem apprehendimus.

Tertiò,quando dicitur,accidens est ens in alio,ly in alio, dicit habitudinē quæro de illa habitudine.aut dicit relationē realem,aut resolutionem rationis,nō rationis qa ens rationis non cōtrahit ens reale,nec est de ratione eius,nō realem quia aut contrahit ens absolutum,aut relatū,nō relatū qa nihil seipsum contrahit,nō absolutum, qa cum relatio & absolutum ad diuersa genera,pertineant,vnum genus non contrahit alterum genus,ergo &c.

Respōdet,illa habitudo est realis,nō quidē ad, sed in,& dico ꝙ cōtrahit ens reale cōmune,vt abstrahit ab absoluto & relatiuo,& quādo dicit ꝙ resolutio & absolutū ad diuersa genera spectāt,non est verū,nisi de resolutione absoluto prædicamentali,habitudo aūt designata per ly in alio est relatio transcendens,ideo argumentum non sequitur.

Quartò,isti modi essendi,aut sūt de intranea formalitate

cōtentorū,aut nō si sic,ergo esse in alio est ita de ratione formali quātitatis,sicut rationale de ratione hominis, sed hoc est falsum,vt patet in sacramento,si non ergo non essentialiter contrahunt eos ad prædicamenta,nec essentialiter distinguunt ea.

Respondetur loquendo metaph.seclusa via fidei, apud philosophū esse in alio actu,& non solū aptitudine,est inseparabile à quantitate,ita quod non potest dari,quātitas actu,nisi actu sit in alio,vnde isti modi essentialiter distinguunt & contrahunt ens,sed de hac inhærentia. quæstio. fiet in li.7.Hæc de prædicamenti quæsito dicta sint.

Quæstio.17.quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua.

Dicuntur autem hæc omnia substantia,quia non de subiecto dicunt. Tex.15.

CIrca hanc quæstionē aduerte,quod apud philosophū in prædicamentis.& in hoc 5.li.non est expressus modus substantiæ,quo sit genus generalissimum.nā substātia diuisa in prædicamentis,per primā & secundā,non est generalissimum genus,est enim vt sic diuisa dicta à substare quod quidem primo & principaliter conuenit substantiæ primæ:secundæ autem conuenit per primam , in quo est ergo substantia vt sic diuisa est quid analogum,& per consequēs nō est generalissimum,qm̄ omne genus quoddam vniuocū est,secundū logicum.Præterea,omne generalissimum prima diuisione diuiditur in genera subalterna,quorū quodlibet vniuersale est,constat aūt primā substātiam non esse quid vniuersale,ergo &c.similiter inspicienti hic in 5.lib.constat ꝙ nullus modus assignatus à philosopho est genus generalissimum.Vt igitur propositū resoluatur, primò inuestigabimus per diuisiones genus generalissimū substantię,secundo quæ sit sua formalis ratio.

Quātū ad primū aduerte ꝙ substantia dupliciter sumitur primo pro qualibet rei essentia,etiam si sit accidens.& sic eā sumit Arist.in anteprædicamentis,diffiniens vniuoca,& æquiuoca,secūdò sumit̄ ꝑ ente subsistēte in se,& subsistēte alia,quæ sunt accidentia,& in hac diuisione substantia est terminus æquiuocus,ergo non est generalissimum.

Substantia secūdo modo dicta,prima diuisione diuidit̄ in primā &secūdā prout dicitur substantia à substādo , & vt sic est quid analogum,quoniam secunda nō substat,nisi

per

per primã,in qua eſt,ſecũda diuiſione diuiditur p finitam & infinitam,ſecundum perfectionem,& etiã vt ſic eſt qd analogum,eo ꝙ prius dicitur de infinita,quę qm continet perfectiones omnium generum,non determinatur ad vnũ genus entium.Relicta infinita quæ non pôt in plura diuidi.aduerte quod finita diuiditur per corpoream, & incorpoream,& ſub incorporea continentur omnes intelligentiæ,præter primã cauſam,ſuſtinendo illã eſſe virtutis infinitæ,corporea aũt diuiditur per animatum,& inanimatũ,& animatum diuiditur,per ſenſitiuum & nõ ſenſitiuũ, & ſenſitiuum diuiditur per rationale & irrationale &c.Ex his diuiſionib.elicio ꝙ ſubſtantia,vt eſt genus generaliſsimum, eſt ens per ſe,alia ſuſtentans,diuiſa per corpoream & incorporeã finitæ entitatis,& perfectionis], dico finitæ entitatis,quoniam licet incorporea infinita non determinetur ad aliquod prædicamentum, propter vniuerſaliſsimã continentiam perfectionem omnium generum.tamẽ ſi daretur ſubſtãtia corporea infinita dimenſiue, finita tamen ſecundum entitatem,adhuc eſſet in prædicamento: vnde Auic.in libro 2.ſuæ metaph.c.2. ſic dicit finito accidẽtale corpori &eſt cõcomitans:& ideo ad imaginandũ corpus non eſt neceſſe imginari ipſum finitum,qui autem Imaginatur corpus finitum,non imaginatur corpus non corpus.hæc illæ.

Quantũ ad ſecundum aduerte ꝙ vt ſubſtãtiæ prædicamẽtũ diſtinguatur à prædicamentis accidẽtiũ, debet de eo formari talis ratio,ſubſtantia eſt ens, non in ſubiecto inhærenter,exiſtens in eſſe participató,dico non in ſubiecto inhærenter,quoniam & forma ſubſtantialis eſt in materia,vt in ſubiecto non tamen inhærenter, & ideo ꝑpter hoc nõ definit eſſe ſubſtantia,accidẽs aũt quia eſt in ſubiecto & inhærenter,ideo non ſubſtantia.Dico ineſſe participato,vt excludatur à prædicamento,prima cauſa, quæ eſt ens per eſſentiam,& eſt ſua eſſentia,omne aũt contẽtũ in prædicamento habet quidem eſſentiam & quidditatẽ: ſed non eſt ſua eſſentia,nec ſua quidditas.

Aduerte tamẽ ꝙ hæc ratio nõ conuenit primo & per ſe, niſi ſubſtantiæ copletæ in ſpecie ſua,quales ſunt intelligẽtię & ſubſtantię cõpoſitæ,illis aũt quę habent rationẽ partium ſiue eſſentialium.vt formæ & materiæ,ſiue integraliũ vt capiti & pedi,conuenit ſecundario & ſecundum quid, eo quod non ſunt in prædicamento niſi reductiuæ.

Hæc de prædicamenti quæsito dicta sint, nec maior difficultas occurrit circa prædicamentum substantiæ, nisi defensare quod substātia incorporea infinita qualis est Deus Benedictus nō cōtinetur in prædicamento substantiæ, & id quidem defensauimus scribētes super primam partem B. Tho. in q. 3. art. 5. Quare vide illic, ne, idem in diuersis locis pertracta.

Quæstio 18. si plura accidentia quæ sint eiusdem speciei possunt esse simul in eodem.

Et quęcūque in eadē substātia entia, differētiā habent. Tex. 15. Super quem tex. dicit B Tho. Quintus modus differendi specie est. quando aliqua accidētia sunt in eodē subiecto, & tamē differunt adinuicē. eo quod impossibile est plura accidētia vnius speciei esse in eodē subiecto.

Circa hanc. q. aduerte, quod varietas opinionū reddit ipsā difficilē, nā Scotistę tenēt, dictū philosophi nō esse vniuersaliter verū. Aliqui Thomistæ, vt Paulus Sōcinas in 7. lib. metaph. q. 4. tenet ipsum esse vniuersaliter verum. Aliqui alij Thomistæ. vt Cap. in 2. dist. 3. q̄ō. 2. in respōsione ad argumenta, facta contra nonam conclusionem, tenet. quod in aliquo sensu concedi potest, duo accidentia eiusdē speciei esse simul in eodē & in aliquo non. Vt igitur dicā quod videtur mihi tenendum secundum doctrinā B. Tho. sic procedā. Primò declarabitur quæ sit mens B. Tho. in hoc quæsito. Secūdò. Quę sit mēs, Scotistarū, & si qę rationes eorū sunt cōtra mentem B. Tho. soluentur. Tertiò. Quæ sit mēs Ianduni sequentis viam Comment.

Quātū ad mētē B. Tho. Aduerte, quod in diuersis locis videtur diuersimodè loqui nā in 5. metaph. exponēs textū præmissum huic quæsito, videtur tenere absolutè. & sine aliqua distinctione partē negatiuā, & in 1. parte. q. 85. art. 4. tene absolulte. quod formæ eiusdē generis siue sint oppositæ siue non possunt esse simul in eodem subiecto, ergo multo minus plures formæ eiusdē speciei & distinctę solo numero, pbat cōsequētia, quoniā maior est distinctio specifica, q̄ sola distinctio numeralis. Si igitur formæ distinctæ specie non possunt esse simul in eodem, multo minus formæ distinctæ solo numero, quæ omnem distinctionem videtur trahere à distinctione subiecti. In li. antē de sensu & sensato exponēs textum, qui incipit, vel quemadmodū in rebus ipsis contingit &c. videtur cōcedere, quod plures formæ eiusdem

dē generis secūdū esse intentionale possunt esse simul, tam in sensu, q̃ in intellectu, vt species albi, & species nigri, vnde sic inquit. Corpus naturale, recipit formas secundum esse naturales. & materiale secūdū φ habēt in se cōtrarietatē, & ideo nō pōt idē corpus simul recipere albedinē & nigredinē. Sed sensus. & intellectus recipiunt formas rerū spiritualiter & immaterialiter secūdū esse quoddā intētionale, ꝓut nō habēt cōtrarietatē, vnde sensus & intellectus simul potest recipere species sensibilium contrariorum. cuius simile potest videri in diaphano, φ in vna & eadē sui parte immutatur ab albo & nigro, quia immutatio nō est materialis secundū esse naturale, vt dictum est, Hæc illæ, ex quib. patet φ videtur esse contrarius his, quę dixit in prima parte, vbi absolute negat formas eiusdem generis siue oppositas siue non posse simul esse in eodem subiecto.

Vt igitur auferatur omnis apparens contrarietas ex doctrina B. Tho. aduerte, φ in quæstionibus de veritate q. 8. art. 14 declarans mentem suam proponit hanc distinctionē formæ eiusdem generis possunt tripliciter considerari. Primò vt sunt in potentia, & sic possunt simul esse, quia vna potētia est contrariorum & diuersarū formarum vnius generis. Secundò prout sunt in actu imperfecto, vt quando sunt in fieri & sic etiā possunt simul esse, vt in motu dealbationis albedo est in eodem vt in fieri . & nigredo vt in corrumpi, & vt dicit in eodē articul. in responsione ad octauum, duæ formæ intentionales sunt in eodem puncto medij non absolute & perfecte, sed vt indifferēter, ex consequenti in actu imperfecto. Tertiò prout sunt in actu completo & perfecto, vt quādo albedo est in fine dealbationis, & quando forma intentionalis actuat perfecte sensum aut intellectum, vt exeat in actum sentiendi vel intelligendi, & vt sic non possunt simul esse in eodē subiecto, quia opporteret eandem potentiam ad diuersos actus terminari, quod est impossibile sicut vnam lineam ex vna parte ad diuersa puncta terminari. Hęc est determinatio B. Tho. pro cuius notitia aduerte, quod secundum doctrinā B. Tho. causa sufficiens huius incompossibilitatis secundum actum perfectum, non est sola oppositio vel repugnantia secundum esse, quæ reperitur in speciebus colorū & saporū in suo esse reali, vel diuersitas situs in partibus quæ reperitur in speciebus figuræ, sed etiam vnigenitas formarum id est, quæ sunt vnius generis proximi, nam

in subiecto respectu taliū formarū seruatur vnitas potentiæ receptiuæ:licet enim formæ diuersorum generū recipiātur in subiecto secundū diuersam potētiā,vt calor propter diaphaneitatē & sapor propter humiditatē,propter ꝙ simul stant in eodem secundū actum perfectū,tamen formæ vnius generis proximi respiciunt subiectum secundū vnā potentiā receptiuam;vt omnes species colorum respiciunt corpus secundū diaphanietatē,& quoniam sicut potentia respicit actum,ita vna potentia vnum actum.& plures potentiæ plures actus,ideo vt impossibile vt vna potentia simul plures actus recipiat nam si plures reciperet,iam non esset vna.Impossibile est igitur,quod duæ formæ eiusdem generis siue sint cantrariæ,siue non,siue secundum esse reale siue intētionale sub actu perfecto,se compatiantur in eodem subiecto,& multo minus possibile est de duabus formis distinctis solo nume.quæ ex suī natura minorē secūdū distinctionē ferunt,Et ex hac determinatione aufertur omnis contrarietas,quæ videtur esse indictis B.Tho.in expositione tex.præmissi,in principio huius quæsiti,loquitur de accidentibus eiusdem speciei secundum esse,perfectum,siue illud esse sit intētionale,siue reale,in eodem sensu loquitur in prima parte de formis eiusdem generis,in lib.autem de sensu & sensato loquitur de formis intentionalibus secundum esse imperfectum,non enim species intētionales sunt in actu perfectio in sensu & intellectu,nisi dum actu mouent sensum ad sentiendum,vel intellectum ad intelligendum,ita quod quandiu sunt in actu perfecto,tandiu sensus vel intellectus sunt coniuncti actui secundo,& quando cessant ab actu secundo.illæ formæ intentionales non remanent nisi in habitu quod est esse in actu imperfecto,& simile acceptum ex diaphano non aliud concludit , nisi quod in eodem puncto aeris sunt plures species intentionales sub actu imperfecto,quoniam non sunt nisi vt in medio differente , vt dicit B.Tho.in q.de verita. q.8.artic 14.ad octauum.

Quantū ad secundū aduerte ꝙ Ant.And.in 5.metaph.q. 8 tenet dictum philosophi,non esse verum,nisi de accidentibus realibus absolutis eductis de potentia materiæ,generatis per motum,vt duo calores distincti solo numero,& ad intentum suum peruenit quinque conclusionibus.

prima duo accidentia.distincta solo nume.intentionalia vt duæ species duarū albedinum,possunt esse in eodē,puta

in eodē puncto aeris in pupilla oculi,in imaginatiua &c. Hanc probat,vt videre poteris & nos quidē concedimus hanc cōclusionem,& omnes probationes suas quoad esse in actu imperfecto.Quod si intendit de actu perfecto,negatur conclusio & omnes probationes suæ nam quando probat quod sunt in eodē puncto aeris,concedo vt in medio differente,& si arguis,ergo in actu perfecto,nego cōsequentiā,&quando probat quod sunt simul in eadē parte pupillæ & in imaginatiua,concedo in habitu,non autē in actu pfecto qm̄ tātū tūc sūt in actu pfecto,qn̄ visus exit in actū imaginatī,&imaginat. Nō,pōt autē eadē visio terminari ad duo obiecta,vnde qn̄ visus videt albedinē A,species A,est in actu perfecto in oculo,species autē albedinis B,est in habitu,& quando videt albedinem B,speies sua est in actu perfecto in oculo,& species A,remanere potest solum in habitu. Idem intellige ex parte imaginatiuæ. De responsionibus quas illic adducit Anto. Andr.& suis improbationibus non curamus , quia non sunt secundum doctrinam B.Tho.

Secunda,duo accidentia respectiua distincta solo numero vt duæ,paternitates sunt in eodem puta in eo qui genuit duos filios. Hanc sic probat pater dicitur,quia genuit:ergo si multis actibus genuit,est pater multis paternitatibus.Hanc conclusionem non tenemus,nec probatio valet, supponit enim relationem realiter multiplicari ex actibus,vel ex terminis,nos autem tenemus,non multiplicari,nisi ex fundamento,& quia Sortes eadem potentia generatiua generat multos filios,ideo vna paternitate realiter refertur ad plures filios, De responsionibus autem quas ipse adducit & improbationibus pro nuc non curamus, quoniam infrà quæremus , vnde relatio habet vnitatem & pluralitatem.

Tertiò,duo accidētia distincta solo numero realia,& absoluta nō educta de potentia materiæ,& per motū,possunt esse simul in eodē,& exēplificat de multis,memoriis generantibus experimentum.quæ sunt plures cognitiones eiusdem speciei,quoniam sunt multorum singularium eiusdem speciei aliter non generarēt experimentū,& exemplificat de multis speciebus insensatis retētis in memoria.causatis à singularibus eiusdem speciei,&c.Et nos quidem hac conclusionē & probationēs suas acceptamus in eodē sensu,in quo acci pimus primā & non aliter,& concedimus huius

modi

modi memorias & species memoratas,seruari simul in habitu,non autem in actu perfecto.

Quarta duo accidentia realia absoluta producta sine alteratione,distincta solo numero, vt duo lumina,possunt esse in eadem,probatur,ponatur duæ candelæ,vna hic & alia ibi,ponatur etiam corpus medium densum,fient duę vmbræ,si ergo amoueatur illud corpus densum , lumen vtriusque candelæ incedet incessu directo ad locum, vbi erat corpus densum,& ita in eadem parte aeris erunt duo lumina,nam vmbra est priuatio luminis,ergo amoto abstaculo,lumen vtriusque candelæ erit,vbi vmbra præfuit: quia habitus & priuatio fiunt circa idem.Hanc conclusionem non concedimus,ad probationem dicimus.quod posito illo casu,lumen causatum ab vtraque candela, in vna & eadem parte erit vnum lumen,magis tamen intensum, quam si causaretur ab vna candela tantum,& vtraque candela se habet vt causa partialis , vnde non acceptamus illam responsionem,quam illic adducit, & contra quam arguit,scilicet quod sunt duo lumina per comparationem ad candelas , à quibus sunt effectiue , & sunt vnum per comparationem ad medium,in quo recipiuntur.Hanc inquam responsionem non acceptamus , quoniam à duabus causis partialibus non sunt duo effectus per comparationem ad ipsas causas , cum habeant vim vnius causæ. Cum igitur hoc lumen intensum non possit produci , vt supponimus ab altera candela , sequitur quod vtraque habeat vim vnius causæ , & producant tantum lumen vnum , sicut duo ignes applicati aquæ , producunt vnum calorem.

Quinta,duo accidētia realia absoluta producta per motum distincta solo numero,vt duo calores,duæ albedines &c.non possunt esse in eodē.Hic probat diffuse.& quoniā hanc cōclusionē acceptamus,& similiter ꝓbationes suas ideo non est hic immorandum,verum autē duo cōtraria in esse remisso se compatiantur,vt tenet illic Ant.And.determinabimus in libro 10.

Quantum ad tertiū aduerte ꝙ Iand.in 5.metaphy.q.36. tenet dictum philosophi verificari tantū de accidentibus naturalibus& intrinsecis quæ inseparabiliter rei cōueniūt vt lux in sole risibilitas in Sorte.de his enim tenet ꝙ nō possunt plura eiusdē speciei & distincta solo numero esse in eodē,quoniam cum vnum sufficiat,alterū superflueret

De

De accidentibus, autem aduentitiis, qualia sunt plura lu mina in eadẽ parte medij, & plures species intentionales in eodẽ puncto medij, & plures relationes eiusdẽ speciei, vt plures paternitates, cócedit q possunt esse simul & quo niam probat intentum suum in his omnibus, sicut probauit Ant. And. ideo non adduco eius probationes,

Solum aduerte duas rationes quas adducit vltra eas quæ adducuntur ab Ant And.

Prima. Quando calor aquæ calefactione agentis intenditur: additur gradus gradui, qui sunt, vt patet eiusdem speciei, & quãdo subsequẽs gradus introducitur. precedẽs corrũpitur, aliter, idẽ esset generans & corrũpens, respectu eiusdem, ergo duo calores distincti solo numero sunt in eodẽ

Respondetur. Hæc ratio apud nos nullam habet apparentiam, quoniam negamus intentionem formæ per additionem gradus ad gradum, sed per eductionem eiusdem formæ, de imperfecto ad perfectum, vt alias dicemus, & posito quod fieret per additionem gradus ad gradum, dico quod adueniente subsequenti & præcedens corrumpitur, nec inconuenit, idem respectu eiusdem esse generans & corrumpens, sed dico quod est generans per se, & corrumpens per accidens quia est intendens producere sequentem gradum, cum quo non potest stare præcedens, cum sint eiusdem speciei.

Secunda. Duæ formæ substantiales stant simul in eodem vt in Sorte est forma, per quam est homo, & alia, per quam est animal &c. ergo multo magis duo accidentia eiusdem speciei stant simul in eodem. Consequentia videtur manifesta, quoniam si distinctæ formæ substantiales, quæ dant distincta esse simpliciter, stant in eodem, multo magis duo accidentia eiusdem speciei, quæ dant esse secundum quid,. antecedens autam probatur, quoniam si esset tantum vna forma in homine per quam est homo, & per quam est animal, quicquid conuenit homini inquantum est homo, conueniret homini inquantum est animal, & sic risibile conueniret homini inquantum est animal, quod est falsum quoniam om ne animal esset risibile.

Respõdetur, negãdo antecedẽs ad ꝓbationẽ, negatur cõsequentia, quoniã vt diximus in 2. lib. q. 7. contra Iandunũ multiplicantẽ formas substantiales in eodem, iuxta numerum prædicatorum quidditatiuorũ, licet vna tantũ forma

Sit

fit in homine,ipsa tamen largitur ei mutos gradus essendi vt esse intellectiuum,esse sensitiuũ,esse animatum,& hinc est ꝙ non est necesse,omne ꝙ conuenit homini inquantũ est homo conuenire eidẽ inquantũ est animal.Quod enim conuenit homini inquantũ est homo,conuenit,ei secundũ gradum intellectiuum,vt esse docibile,esse risibile,ꝙ autẽ conuenit ei inquantum est animal, conuenit secundum gradum sensitiuum,vt mouere seipsum ,vterque tamen gradus fundatur in essentia eiusdem formæ patet igitur quod stante vna forma in homine, largiente diuersos gradus, non sequitur,quod si risibile conuenit homini inquantum est homo,conueniat ei inquantum est animal.Relicta igitur opinione Ant.And.& Ianduni standum est determinationi,quam fecimus secundum mentem B.Tho Qui optime saluat dictum philosophi.& non est audiendus Iãdunus,qui in 5.lib.q.36.dicit quod licet hoc nomen diuersum specie significet aliqua diuersa in specie in eodem subiecto,non tamen est necesse, quod ita sit in rei veritate, quod semper accidentia in eodem subiecto sint diuersa specie , imò possunt esse eiusdem speciei , & diuersa numero,nec inconuenit,quod aliquod nomen significet aliquid quod tamen in rei veritate non est in rerum natura, vt substantia significat idæam , quæ tamen in rei veritate non est.Hæc Iandu.

Sed non consideratur Iandunus.ꝙ in c.de diuerso philosophus assignant omnes modos secundũ propriã intẽtionem,ex consequenti doctrinaliter & vere,& non fecit mẽtionẽ de opinionibus antiquorum,sicut facit.quando assignauit modos substantiæ & ideo nõ oportebat Iandunũ fundare se super hoc nomen substantia,quod licet dicatur de idæa, non tamen secundum mentem philosophi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 19.si cuilibet potentiæ actiuæ correspondet aliqua potentia passiua.

Principium permutationis aut motus dicitur potestas in diuerso inquantũ diuersum. Tex.17.

IN hac quęstione,vt resolutione ꝓcedamus quatuor,agẽda sunt Primò quid sit potẽtia actiua vniuersalissime sũpta,& similiter quid si potẽ passiua.Secũdò quotuplex est potentia actiua & potentia passiua.Tertiò ponẽtur conclusiones responsiuæ.Quartò soluentur quædam dubia.

Quantum

Quãtum ad primum aduerte,ne idē sæpe pertractemur quod in epitomi nostra in 5.metaph.in c.de potestate,declarauimus ad mentem Aristote.quid sit potentia actiua & passiua similiter in principio noni libri.ideo vide illic.

Quantum ad secundum aduerte quòd vt innuit Arist.in 9.lib.tex.1.potentia actiua est duplex quædam physica, & hæc est,quæ est in rebus mobilibus quæ agunt per motum & transmutationem physicam,sicut corpora celestia,& elementata,& in corpore cœlesti includo intelligentiam non inquantum intelligentia, sed inquantum mouens, ita quòd ex intelligentia & cœlo fiat vnum agens,vnum mouens, quod Arist. in 8. phys. appellat primum mouens seipsum. Quædam metaphy.quæ est in substantiis separatis,quæ vt intellectuales abstrahunt à materia & motu physico & possunt agere sine motu physico,vt intelligere, velle,delectari, vtrum autem posśint ad extra aliquid operari sine motu,& sine materia in quam agant, determinabimus,in sequentibus.

Potentia passiua similiter etiam duplex.Quædam naturalis,& hæc est potentia receptiua materiæ , siue subiecti quam supponit tam generans,quam alterans naturale.vt ignis agens in aquam,vt ex ea generet ignem, supponit in materia,quæ est sub forma aquæ potentiam passiuā ad formam ignis,& calidum agens in frigidum,supponit in substātia frigidi,potentiam passiuam ad colorem.Quædam est metaph.& hæc est in omni ente,quod nō est sua perfectio sed aptum est perfici aliquo distincto ab ipso realiter ad quid comparatur,vt potentia ad actum,& hæc maxime inuenitur in abstractis,excepta prima causa. Dicemus enim in lib.12.quod in solo primo,actio sua est substantia sua.In aliis autem,& in anima intellectiua,substantia sua comparatur ad id,quod est sua perfectio,sicut potentia passiua ad actū,vnde intellectus cōparatur ad intelligere,quod in se recipit,vt potentia passiua ad actum.Propterea Arist. in 3. de anima tex.17 ponit intellectū passibilem,sicut materiam quoniam est in potentia passiua ad omnia intelligibilia,sicut materia prima ad omnes formas naturales Et quod dico de intellectu,idem est de sensu respectu sensibilium, & de appetitu respectu appetibilium,& de substantia animæ respectu potentiarum suarum.

Quātū ad tertiū,pono duas cōclusiones de mēte philos. Prima est.Cuilibet potētiæ actiuæ naturali correspōdet

aliqua potentia passiua naturalis,& ecôuerso.Hæc sic probatur,per se inuicem diffiniuntur,ergo sibiinuicem correspondent consequentia patet,antecedens probatur,nam secundum philosophum in hoc 5.tex.17.& in 9.tex.2.potentia actiua est principium transmutandi actiue aliud inquā tum aliud potentia autē passiua est principium transmutādi passiua ab alio inquātū aliud,& intelligitur ly transmutādo in quolibet genere motus vel mutationis physicæ.Præterea idē manifestatur inductiue,videmus enim ꝙ omne agēs naturale,aut agit generādo,& sic supponit generabile,aut corrūpendo,& sic supponit corruptibile, aut mouēdo localiter,& sic supponit mobile localiter,aut agē do,vel diminuendo,& sic supponit augmētabile vel diminuibile,aut alterādo,& sic supponit alterabile,& pluribus modis nō potest agere agēs naturale,cum agat per motū & nō sint plura genera mutationis & motus physici, ergo &c.Et aduerte quod in hac côclusione,omnes conueniunt tam Thomistæ quam Scotistæ,& Commentistæ.

Secūda côclusio est.Nō cuilibet potentiæ actiuæ metap. correspondet aliqua potentia proprie dicta passiua. Hæc cōclusio acceptatur ab his,qui tenent,Deum esse potentiæ & virtutis infinitæ,& esse causam productiuā totius entis per creationem.Côstat enim omnē potentiam passiuam proprie dictam esse potentiam materiæ vel subiecti in productione autem totius entis per creationem,nec materia, nec subiectū supponitur,quoniā creatio est productio nullo supposito,ergo nō correspôdet potentiæ actiuæ Dei aliqua potentia passiua proprie dicta.Dico autem proprie dicta,quoniā si sumatur potentia passiua pro potentia logica quæ est nō repugnantia terminorū prout omne nō implicans contradictionem,dicitur possibile esse vel fieri,sic potentiæ actiuæ Dei correspôdet potētia passiua,sumpta pro omni eo quod nō implicat côtradictionē.Quod enim côtradictionē implicat,est ex se impossibile quod est ex se impossibile,per nullā potentiā actiuā est factibile,vnde Deus nō potest facere,ꝙ parabellę concurrāt,ꝙ homo sit asinus &c.Et hoc est quod solet dici,licet diuinæ potentiæ actiuæ nō correspôdeat adæquare possibile naturale,correspôdet tamē possibile logicum,quod prædicatur de possibili naturali,& de omni non implicante contradictionem.

Qui autē tenent Deū esse virtutis finitæ,& negāt creatio nē nō acceptāt hāc conclusionē secundū viā peripateticā sic ut

ficut funt Cōmentistæ. Inter quos est Iandu. qui in 5. metaphy. q. 37. dicit licet secundum fidem & veritatem, alicui potentiæ actiuæ, vt potentiæ primi principij, quæ totū ens producit non correspondeat aliqua potentia passiua, tamen hoc negaret Arist. quia ad hoc ponendum, non potuit conuinci ex sensatis, verum quia in lib. 12. sustinebimus ad mentem Arist. Deum esse virtutis infinitæ, & concessisse creationem, ideo sustine donec simus in 12. lib. Et aduerte quod Iandu. vbi supra, satis debili ratione probat intentū suum. Sic enim arguit, omne quod producitur, aut potuit esse, aut non potuit esse, si nō potuit esse est impossibile, impossibile autē nulli potentię actiuę subest, si potuit esse, ergo prius fuit aliquid in quo fuit potentia passiua.

Respōdetur. C cedo quod potuit esse, sed nego hanc cōsequentiam, ergo prius fuit &c. nam sufficit quod potuit esse potentia logica, eo modo quo expositum est.

Quantū ad quartū aduerte, ꝙ sunt aliqui doctores, qui licet cōcedant secundā conclusionē respectu creationis & productionis abstractorum à materia, tamē negant eā quo ad materiā, in hoc sensu negant in materia esse potētiā passinā ad aliquam formam, cui nō correspondeat aliquod agens naturale, potens sua potentia actiua naturali talem formā imprimere, & nituntur propositum suum probare.

Primò sic, impossibile est vt ignobilior differentia sit in natura, quin sit nobilior, nam extrema opposita debent esse infra eundem ordinem. Sed actus & potentia opponuntur, & pura potentia quæ est potentia materiæ dispōnibilis per omnem actū & formam sibi vnibilem est in rerum natura, ergo alterum oppositum, scilicet actus siue agens potēs imprimere omnes formas, ad quas materia est in potentia, debet esse in rerum natura, nec valet si dicatur, quod talis actus siue agens est ipse Deus qui opponitur materiæ primæ, sicut purus actus puræ potentiæ. nā extrema opposita debēt esse eiusdem ordinis, Deus autē est extra ordinē naturæ, materia autem prima non. ergo infra ordinem naturæ debet sibi assignari aliquod agens, carens omni potētia passiua, & illud est corpus cœli, quod non est in potētia passiua, nisi ad vbi, & est virtualiter actu omnes formas receptibiles in materia, siue ad quas materia est in potētia.

Secundò, materia prima nō est receptiua nisi formarum simpliciū elementariū & mixtorum, quæ proueniunt ex elementaribus, & animarū non subsistentiū & accidētalium

corporearum quæ consequuntur formas substantiales, Sed omnes istæ formæ possunt produci in materia per agēs naturale vniuersale, quale est corpus cœli immediate vel mediate, puta coagēte sibi generante vniuoco particulari, præcipue in his quæ fiunt per propagationem, ergo materia non est in potentia ad aliquam formam, quæ sibi non possit imprimi ab aliquo agente naturali.

Tertiò si materia esset in potentia ad aliquam formā, quā agens naturale non posset inducere, hoc maxime esset propter formas eductas per miraculum. & propter animam rationalem, quæ à solo Deo creatur. Sed neutrum istorum cogit: non primum, quoniam formæ eductæ per miraculū, sunt educibiles per agens naturale, ordine quodam, nā quādo ex mortuo fit viuum, immediate subuertitur ordo naturæ, quem tangit Commen. in 8. metaphy. commen. 18. vbi inquit. Quando ex mortuo fit viuū non fit nisi reuertatur in 4. elemēta, deinde formæ quæ sunt inter 4. elementa & vitam generabuntur, & sic vita necessario generabitur. hæc ille. nō igitur inducitur in materia aliqua forma, quæ nō sit naturaliter producibilis, quamuis alio & alio ordine, nec secūdū, quoniā anima rationalis sola inter formas est per se subsistentes: ideo non est extrahibilis de potētia materiæ, nec vnitur ad modum aliarum formarum, sed quoddā altiori modo, quoniam non solum est perfectio materiæ vt aliæ formæ, sed res in se manens sine materia. ergo &c.

Pro responsione istorū præmitto, quòd in materia potest assignari duplex potentia, scilicet passiua naturalis, & passiua siue receptiua obediētialis. Prima dicit substātiam materiæ cū habitudine ad formā sibi vnibilem per potētiam actiuam agentis naturalis. Secunda dicit substantiam materiæ cum habitudine ad formam sibi vnibilem per solum agens diuinum modo non naturali.

Ex hac distinctione dico, quod primum argu. concludit de potentia passiua naturali tantum, non autem de obediētiali, nam sufficit quòd illi correspondeat potentia actiua diuina. Ad secundum dico similiter. Respectu autē potentiæ obedientialis, nego quod materia sit in potentia solum ad formas elementares & mixtas &c. Ad quas autem sit in potentia obedientiali est officium Theologi considerare. Ad tertiū dico, quòd non est propter animam intellectiuā, quoniam licet non sit extrahibilis ex materia, est tamen naturaliter vnibilis actione agentis naturalis inducentis in

materia

materia disponens pro introductione animę materia & cō seruatione in eadem. Concedo autem quòd est propter for mas miraculosas, siue miraculosæ introductas, licet enim materia sit in potentia naturali ad eandem formam in specie, & per multas generationes, non tamen ad eundem numerũ quā prius habuit & immediate: sed respectu illius est solum in potentia obedientiali, & vt sic respicit solum agēs diuinum. Hæc de præsenti quęsito dicta sint.

Quæstio 20. Si diuisibilitas est formalis ratio quantitatis.

Quantũ vero dicitur, quod est diuisibile in eis quæ insunt quorum vnumquodque, &c. Text. 18.

IN hac quæstione 4. agenda sunt, primò declarādus est titulus, secundò pertractabitur opinio B. Tho. tertiò opinio Scotistarum, quartò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primũ aduerte, quod per formalē rationē intelligo conceptum quidditatiuum, datum per prædicata per se in primo modo, vt sic sensus, vtrũ diuisibilitas in partes eiusdē rationis prædicatur de quātitate in primo modo per se, & non in secundo, ita ꝙ se habeat proportionaliter ad quantitatem, sicut differentia, & nō sicut propria passio.

Quantũ ad secundũ aduerte, quòd res conceptibilis, aliquādo concipitur per prædicata quidditatiua, aliquando ꝑ ꝓprietates, qñ sūt nobis notiores, ꝗ prędicata quidditatiua aliqñ ꝑ ꝓprias operationes, qñ sensu manifestiores sunt ꝗ̄ propriæ passiones, aliquādo per respectũ ad aliquod extrinsecum, sicut manifestatur locus, vt respicit locatũ. Hinc prouenit quòd B. Tho. ad mentem Arist. diuersimode concipit quantitatem, nā aliquando sub ratione mensuræ, puta ꝙ quātitas est mensura substantiæ, aliquādo sub ratione diuisibilitatis, puta ꝙ quātitas est ens primo & per se diuisibile, & ꝙ substātia est diuisibilis per quātitatē. Quę autē sit ratio quidditatiua eius, an ea quæ datur per mēsurā, an ea quæ datur per diuisibilitatē, perscrutādũ est. Vnde aduerte ꝙ cũ metaph. cōsideret vnũquodque secũdũ sui naturā & entitatē, & nō tantũ per respectum ad alterũ, rationabile est, vt illa sit quidditatiua ratio quantitatis, quā sibi metaph. attribuit. Constat autē in præsenti tex. quod sibi attribuitur ratio sumpta à diuisibilitate, & nō à mēsura. Hæc ergo erit quidditatiua ratio quantitatis, cuius signũ est, ꝙ B. Tho. incipiens exponere in 5. metaphy. cap. de quāto dicit primo ponit rationē quantitatis dicēs, ꝙ quātũ est, ꝙ est

diuisibile in ea quæ insunt. Præterea esse diuisibile in partes eiusdem rationis conuenit quantitati primo & per se & immediate. id est, non per aliquid prius, ergo conuenit ei quidditatiue, sicut esse rationale conuenit homini, consequentia nota, antecedens probatur. Esse diuisibile in partes eiusdē rationis, aut cōuenit primo & per se substantiæ materiali, aut quātitati, nō substātiæ materiali, quō secūdū Cōmen. inde substātia orbis c. 1. materia est secūdū se indiuisibilis, similiter forma, & diuidi, siue habere partes nō cōuenit eis nisi per quātitatē: ergo cōuenit primo & per se quātitati, & q cōueniat ei, nō per aliqd prius. declarat sic, quātitati quatuor cōueniunt scilicet esse diuisibile, esse finitū vel infinitū, esse æquale vel inæquale, esse mensurā & hæc sic ordinatur quartū supponit tertiū necesse est enim oēm mensurā esse æqualē vel inæqualē mēsurato & tertiū supponit secūdū, qm̄ oē æquale vel inæquale est finitū vel infinitū. Et secundū supponit primū, quoniā omne finitū vel infinitū quātitatiuū, necessario habet partes: ergo est diuisibile, nō est autē assignabile aliquid prius, per quod esse diuisibile, cōueniat quātitati, sed ei cōuenit ex sui natura, vnde sicut ista est immediata & indemōstrabilis, homo est rationalis, ita ista, quantitas est diuisibilis in partes eiusdē rationis. Tenendū est ergo q diuisibilitas est formalis ratio quātitatis, cōsiderata quātitate cōsideratione metap. q dico, quoniā si cōsideretur cōsideratione logica, vt considerauit eā Arist. in prædicamētis nō incōuenit rationē quātitatis sumi à mensura, & propterea distinxit Arist. in prædicamentis superficiē à loco, licet nō distinguantur realiter, vt diximus in epitomi nostra in 5. metaphysic. Vnde si alicubi inueneris B. Tho. dicentem, mensuram esse rationē quantitatis, intellige consideratione logica, & nō metaph. Et sic nulla discrepantia est in dictis B. Thomæ.

Quātū ad secūdū aduerte, q Ant. And. in 5. metap. q. 10. tenet nullā rationē assignatā à philosopho esse rationē qd ditatiuā quātitatis, siue sumatur à diuisibilitate, siue à finito vel infinito, siue ab equali vel inæquali, siue à mēsura. tenet eñ q ista quatuor sint quatuor passiōnes quātitatis, & prædicāt de ea in 2. modo per se, inter quas cōcedit diuisibilitatē esse primā, & qdē q diuisibilitas in partes eiusdē rationis nō sit essētialis ratio quātitatis, ita q prædicetur in primo modo per se quātitate, sic pbat, nullus respect⁹ formaliter, est essētialis ratio alicui⁹ absoluti. Sed diuisibilitas est formaliter

ormaliter respectus. dicit enim aptitudinē ad diuisionē, &quātitas est q̄d absolutū:ergo&c.maior patet ex 4.meta ph.vbiphilosō.deducit,ponētes oīa apparētia esse vera ad hoc incōueniēs,ꝙ oīa essent formaliter ad aliq̄d.Prætereа potētia & actus sūt eiusdē generis & eiusdē essentiæ q̄a diuidūt oēs ens,sed actu diuidi nō est essentiale quātitati, q̄a omnis quātitas,esset actu diuisa,ergo nec potētia ad diuidi.ꝙ significat ꝑ ly diuisibile est de essētia quātitatis.

Hæc est intētio Ant.And.& quidē cōuenimus cū eo ꝙ ratio quātitatis sumpta à mensura,siue ab æquali vel inæquali& sūpta à finito vel infinito,nō est quidditatiua.q̄m illę sūt passiones cōsequētes naturā quātitatis.negamus aūt ꝙ ratio sūpta à diuisibilitate nō sit essentialis,&quod distinctio quātitatis in species suas,sumpta à diuersa diuisibilitate,nō sit distinctio essentialis,& ꝓptèrea dicitur ad primū,ꝙ licet nullus respectus sit totalis ratio alicuius absoluti,tamē nō incōuenit ipsum ingredi rationē alicuius absoluti.Sunt enim quædā,quæ nō possunt cōcipi nisi cō ceptu relatiuo,& tamē nō dicūt respectū,sed absolutū,sicut bonum nō pōt cōcipi nisi ꝑ respectū ad appetitū, & intelligibile ad intellectū & potētia ad actū,& quātitas ad partes,& tamē cōstat,ꝙ ista quo ad naturā suā sunt absoluta.Dico igitur ꝙ ratio quidditatiua quantitatis sumitur à diuisibilitate,nō ꝙ quantitatis sit sola diuisibilitas,vt est aptitudo,sed quia natura quantitatis non potest concipi quiditatiue sine diuisibilitate,sicut non potest concipi bonum sine apppetibilitate.Ad secundum dico,ꝙ maior potest habere duplicem sensum.primò,potentia & actus sunt eiusdem generis & essentiæ , idest.eiusdem prædicamenti & sic concedo eam,vt substantia in potentia,& substantiæ in actu sunt eiusdem prædicamenti,& potentia ad qualitatem ,& qualitas,sunt eiusdem prædicamenti . Similiter in proposito: posse diuidi in partes , & actu diuidi primo & per se sunt,eiusdem prædicamenti , quia vtrunque conuenit quantitati,& nulli alteri,nisi per quantitatem.Secundò potentia & actus,sunt eiusdem generis , id est. eiusdem rationis quo ad ingredi rationem quidditatiuam alicuius,& sic nego eam, nam esse mobile est de essentia entis naturalis, non tamen esse motum vel actu moueri ,hoc enim separabile est ab ente naturali, Sic in proposito esse actu diuisum est separabile à quantitate. vt patet non autem esse diuisibile.Omnis enim quantitas

diuisibilis est,nō aūt omnis est actu diuisa.patet igitur, ꝙ rationes Ant.And.non concludunt contra viam nostram.

Quantum ad quartum aduerte,quod tria faciunt diffi-cultatem contra determinationem positam,primo esse diuisibile nō solū simpliciter,sed ēt in infinitū demōstrat de quantitate continua in 6.metaph.ergo esse diuisibile non est ratio formalis &quidditatiua qūtitatis antecedēs manifestum est diffinitione continui,consequentia patet.quoniam cum ratio quidditatiua sit medium demonstrandi passionem de subiecto,ipsa est indemonstrabilis,vnde cum prædicatur de eo cuius est ratio, efficitur propositio immediata,ex 1.poster.

Respondetur, aliud est quantitatem esse diuisibilem , & esse diuisibilem in infinitum.primum enim primo & per se,& non per aliquid prius conuenit quantitati, ideo esse diuisibile primo & per se est indemonstrabile de quantitate,secundum autem conuenit quantitati,non absolute:sed ratione continuitatis:ideo demonstrari potest.ex eo enim ꝙ continuum non potest componi ex indiuisibilibus,prouenit continuum esse diuisibile in infinitum.

Secundò:ratio formalis alicuius generis vniformiter cōuenit speciebus illius generis,vt patet pro quanto conueniunt in genere,sed esse diuisibile non vniformiter conuenit speciebus quantitatis,puta discretæ & continuæ.Quātitas enim discreta habet partes actu diuisas,vt binarius lapidum,continua autem habet partes non diuisas abinuicem,sed diuisibiles cuius signum est,quod copulantur ad vnum terminum communem.

Respondetur,licet partes quantitatis discretæ non copulentur ad vnū terminū communem.tū vt partes sunt , & actu constituunt vnum totum,puta ternarium,non sunt actu ab inuicem diuisæ.alioquin numerus nō esset vnum per se cuius oppositum manifestabimus infra,nego igitur quin esse diuisibile conueniat vniformiter quantitati continuæ & discretæ,vt sunt quoddam totum.

Tertiò,videtur quod esse diuisibile primo & per se, conueniat quantitati,nam ante omnem quantitatem secūdum viam nostram recipitur forma substantialis in materia,ergo ante omnem quantitatem materia est diuisa vel diuisibilis,alioquin determinata forma substantialis,aut in omni materia reciperetur.

Respondetur,dico iuxta determinationem quā fecimus

in

in q.de principio indiuiduationis supra,in hoc.5.lib. licet forma substantialis præcedat natura omne accidens in materia,non tamen reciperetur in ea,nisi esset signata,ex consequenti distincta à qualibet alia materia,quam distinctionẽ non habet,à se,sed ex ordine ad hanc determinatã quãtitatem.Dico igitur,quod esse diuisibile primo & per se, conuenit quantitati.quoniam nihil quantitatiuè diuisibile est,nisi sit quantitas vel sub quantitate, vel ordinem habeat ad quantitatem.

De loco,& motu,& tempore,an sint quantitates per se, iam determinauimus in nostris epit.in c.de quanto.in 5.li. metaph.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 21.si modi relatiuorum sunt sufficienter assignati.

Ad aliquid dicuntur alia per se,vt duplum ad dimidium. Tex.

PRo resolutione quæsiti,licet de relatione iã locuti sumus in tract.de transcẽdentibus,ad præsens pertractãda sunt septem.Primò si relatio est ens reale.Secundò si relatio realis sufficienter diuiditur per mutuam & non mutuam.Tertiò quid requiritur ad mutuam & non mutuam Quartò quotuplex sit fundamentũ relationis realis.Quintò si prædicamentum ad aliquid continet in se omnem relationem realem,Sextò ponetur conclusio responsiua quæsitò.Septimò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod vt recitat Auic.in 3.li.suæ metaph.cap.10.quidam dixerunt,quod non est relationum certitudo,nisi in anima,cum intelligit res, & in hanc opinionem conuenerunt quidam posteriores,vt Petrus Aureoli.qui dixit illud quod est in re de relatione.nõ est nisi fundamentum & termini,habitudo vero inter illa est solum obiectiue.in anima cognoscen te,& hanc suam imaginationem conatur sic declarare, Relatio realis non dicitur eo quod est actu in re,sed eo quod est in re secundum potentiam propinquam,ita quod cogitur intellectus, illã reducere in actu non ab extrinseco,sed ex intimis fundamenti,sicut per oppositum,relatio, dextri in columna, est relatio rationis,eo quod nihil in columna ponitur, ꝙ cogat intellectum ad concipiendum relationem dexteritatis circa ipsam,dicuntur ergo reales,quia sunt propinqui

ſimæ rei,intantum quod intellectus neceſſitatur à re ad concipiendum eas,quaſi in re eſſent repertæ.ſicut per oppoſitum dicuntur relationes rationis,eo quod intellectus non neceſsitatur à re ad eas concipiendum,imò eas fabricat per ſe.Et quidem quod nulla relatio ſit in re,ſed in anima,probat in omni modo relatiuorum.

Primò.probatur de ralatione primi modi ſic,identitas,ſimilitudo æqualitas,& aliæ relationes modo numeri non ſunt aliud quā quædam vnitates.quæ vnitas non eſt aliud niſi quædam indiuiſio & indiſtinctio.Sed huiuſmodi indiuiſio & indiſtinctio.non poſſunt fundari in aliqua re communi à natura quia talis non eſt,nec in duabus reb⁹, indiuidualibus quia ſic vna res eſſet in duobus ſubiectis, ergo huiuſmodi relationes non ſunt in re,ſed in intellectu

Secundò probat de relatione ſecundi modi ſic,paternitas & filiatio non fundantur niſi in actu,qui tranſit . Sed actus,q tranſit,nihil fundat in re,quia non eſt ergo paternitas & filiatio nō ſunt in re,ſed in intellectu.Præterea paternitas à quo produceretur,non a patre,quia ſequitur abſurdum,ſcilicet quod aliquid actione tranſeunte agat in ſeipſo:nec à filio,quia recipit & non imprimit in partrem, non ab actione profluente à patre,quia illa recipitur in filio,& ſic quicquid derelinquitur,eſt in filio & non in patre,cum igitur paternitati non poſſit aſſignari principiū productiuum,patet,quod non eſt in re,ſed in intellectu.

Tertiò,probat de relatione tertij modi,ſic,impoſsibile eſt rem realiter dependere à non re,quia dependeret à nihilo Sed hoc ſequeretur in tertio modo relatiuorum,ſi relatio eſſet res,ſtat,enim ſcientia etiam deſtructo ſcibili,ergo inter ſcientiam & ſcibile non eſt relatio in re,ſed in intellectu.Vltimo probat propoſitum generaliter ſic. illud non eſt res extra intellectum quod fit ſine omni agente, reali, ſed albo exiſtente in oriente,ſi fiat aliud album in occidēte intelligitur ſimilitudo per intellectum inter ea,& non fit per aliud reale agens,imò ſecundum phyloſophum in 5.phyſic.tex.10.ontigit aliquid de nouco relatiue dici ad alterum,altero mutato,ipſo tamen non mutato.

Hæc fuit phantaſia Petri Aureo.cui contradicitur de mēte Ariſt.& Comnent.& Auic.nam Ariſt in 12.li.Metaphyſic.tex.19.quærens vtrum ſubſtantiarum & al orun prædicamentorū ſint eadē principia,inter prædicamenta connu

numerat

merat ad aliquid,imò de eo solo mentionem expressam facit,inquit enim vtrum altera aut eadem sunt principia & elementa substantiarum & eorum quæ sunt ad aliquid &c.Constat autem quod in 6.lib.tex.4.diuisit ens,in ens verum ,quod est ens in anima,& in ens distinctum in prædicamenta quod necesse est esse ens extra animam , alioquin membra diuisionis non essent opposita.Cum igitur connumeret ad aliquid inter prædicamenta,patet suam intentionem fuisse,quod sit ens reale.Comment . autem in 12.lib.exponens tex.19.& reddens rationem,quare phylosophus quærens,vtrū sint eadem principia substantiarum & aliorum prædicamētorum,ex alijs prædicamentis nullum nominat,nisi ad aliquid,dicit sic.& dicit propriè relationem,quia est debilioris esse alijs prædicamentis , ita quod quidam reputauerunt.eam esse ex secundis intellectis,hæc illæ,Quasi dicat,ideo nominat solum ad aliquid, vt manifestet,q̄ est ens reale,de quo posset esse maius dubium propter debilitatem sui esse.Aui.vero in 3.libro suæ metaphysic.cap.10.manifeste sentit aliquam relationem esse realem & habere esse,nullo intellectu cogitante , sic enim inquit.Nos scimus,quod hæc res in esse est pater illius & ille filius illi',siue intelligat siue nō,& scim' q̄ plāta accipit nutrimentum,sic q̄ ibi est agēs & patiē, & scimus quod cœlum est super terram,& terra est inferior eo siue hæc intelligantur,siue non,& istud quod assignamus est simile in aliis relatiuis,vltra expressam mentem Arist. & Comment.& Auic.est manifesta ratio ad propositum, quam adduximus in tractatu de transcendentibus, quod ordo qui est relatio.est de perfectione vniuersi.Specialiter autem arguitur sic contra imaginationem Aureoli, quando intellectus cogitur ad intelligendum dominum in habitudine ad seruum,aut præcessit ex natura rei,&in actu primo talis habitudo,aut non si sic,ergo est ens reale,quoniam secundum te pręcedit actum intellectus.si non ,ergo quantum sit ex parte rei,potest intellectus intelligere dominum,sine habitudine ad seruum quia secundum te non præcedit actum intellectus.ex consequenti.non cogitur intellectus ad intelligendum huiusmodi habitudinē quando vult intelligere dominū. quod tamen est contra ipsum Aureolum,vt patet ex prædictis.

Nunc igitur respondendum est argumentis suis iuxta viam nostram.

Ad

Ad primũ nego minorẽ.nã ſicut inter duo alba eſt vnitas rationis in qualitate,ſic & illa vnitas poteſt fundari in natura ſpecifica albedinis,quæ eſt communis ſecundũ rationem,& ſi dicas,ergo relatio realis qualis ponitur ſimilitudo fundabitur ſuper vnitatem rationis,ꝙ videtur impoſſibile cũ relatio trahat realitatẽ à fundamẽto.Reſpondeo,nõ fundatur præciſe ſuper vnitatẽ rationis naturæ cõmunis, ſed inquãtũ talis vnitas adiuuatur diuerſitate reali ſuppoſitorũ Poſſet etiam dici,quod fundamentũ ſimilitudinis nõ eſt vnitas naturæ communis, ſed res ſingulares,non abſolutæ,ſed vt ſunt vnum ſpecie Ad primum inductum contra ſecundũ modũ nego maiorem. nam fundamentum eſt potentia generandi vt ſuit ſub actu,& ille actus permanet in virtutæ,& hoc ſufficit Ad ſecundum contra eũdem modum dico,quod producitur à patre & à filio,non quidem directe,ſed per quandam reſultantiam,nam ex hoc quod pater generat,& filius generatur,reſultat in patre paternitas,& in filio filiatio.Et aduerte quod hæc reſponſio non placet Paulo ſoncinati in 5.metaphy.q.25.& quod filius non producat paternitatem in patre,probat tripliciter,primo ſi filius producit parternitatem in patre ſequitur quod eam producat in primo inſtanti ſui eſſe.Sed hoc eſt falſum Tum quia nullũ ãgens naturale producit in inſtanti formã accidentalem. Tum quia nullum tale agit in principio ſui eſſe,licet incipiat agere .Probatur autem illa prima conſequentia.quoniam in primo inſtanti in quo filius eſt,in eo filiatio eſt ergo & paternitas quoniam relatiua ſint ſimul natura,ſecundo vel filius producit paternitatem eadem actione qua pater, vel alia,non eadem quoniam à duobus agentibus non egreditur eadem actio , ſi alia , ergo datur aliqua productio,quæ per ſe terminatur ad relationem,ſcilicet illa qua filius producit paternitatem in patre,tertio, agere præſupponitur eſſe,ergo filius prius natura eſt,quam cauſet paternitatem.ſed in illo priori filius habet relationẽ producti,ergo relatio producti ſiue filiationis eſt prior natura relatione parternitas quod eſt falſum. Quod etiam pater non producat in ſe paternitatem,ſic arguitur,quælibet productio prius natura terminatur ad terminum rectũ ſiue ſit per ſe,ſiue ſit per accidens,quam ad terminum reflexum,ergo pater prius natura cauſaret filiationem quàm paternitatem in ſe reflexè,quod eſt abſurdum ,verum quia reſponſionẽ datã teneo eſſe,veram,ideo ſoluendæ ſunt prædictæ

dictæ instantiæ. Ad primam nego falsitatem consequentis ad probationes dico, quod non concludunt. nisi de agente actione proprie dicta, non autem de agēte per modum resultantiæ, quo modo agendi filius causat paternitatem in patre, & de tali modo agendi, nego antecedens siue assumptum vtriusque probationis.

Ad secundum dico quod eadē actione & ꝙ pater & filius possunt dici suo modo duæ causæ partiales paternitatis, & nego quin eadē actio possit esse à duabus causis partialibus, nec propositio quam assumis, est vera nisi in agentibus totalibus & disparatis.

Ad tertium dico quod antecedens potest dupliciter intelligi, primò agens supponit esse id est prius est esse agentis, quam suum agere. & hoc non est necessarium, aliter nō daretur effectus coæuus causæ suæ, secundò agens suppo- nit esse in consequentia, nam bene sequitur hoc agit ergo est, & in hoc sensu antecedens est verum, & necessariū, & non in alio sensu, & sic intellecto antecedente, nego consequentiam, vnde nihil concludit.

Ad illud quo probet, patrem nō producere in se paternitatem, dico quod assumptum nō est verū. nisi in agere proprie dicto, & non in agere per modum resultantiæ. Itē verificatur de agente absoluto, vt ignis prius calefacit, quam rare facit in agente autem relatiuo, eo modo quo potest esse agens assumptum non est verum. quare &c.

Ad illud quod inducitur contra tertiū modum dico, ꝙ maior potest habere duplicem sensum, primo quod non dependeat à non re in actu quæ tamen est res in potentia secundo quod non dependeat à non re in actu, quæ nec est res in potētia, in primo sensu negatur maior præcipue in respectiuis, nam quæ sunt ad finem pendent à fine, qui nō est in actu, sed producibilis, sic est in proposito, licet scibile destruatur actu, remanet tamen in potentia, vt rosa in hyeme, vnde nō inconuenit scientiam ab eo dependere, & negatur illa consequentia. ergo dependeret à nihil, potest etiam dici quod quandiu scibile est actu, inter scientiam & scibile est relatio realis actu, destructo autem scibili, quod tamen remanet in potentia, est relatio realis potentialis, & de hac non inconuenit dicere, quod dependet à non re, non tamen à nihilo.

Ad illud quod generaliter indicitur, nego minorem, teneo enim vt manifestabitur infra, ꝙ relatio nō distinguit realiter

realiter à fundamēto,vnde producens albū in oriente producit similitudinem,quoad suam realitatem,quando autē fit album in occidente,similitudo non recipit nisi suū formale scilicet dici ad alterum,ad quod sufficit productio alterius albi in occidente. Hoc enim posito,naturali sequela sequitur album in oriente assimilari formaliter albo existenti in occidente.Hæc de primo dicta sint.

Quantum ad secundum dico,quod sufficiēter diuiditur per mutuam & non mutuam,nam cum omnis relatio realis sit inter extrema realia,& trahat realitatem à fundamento,vt dicemus infra,vel in vtroque extremo est fundamentum reale,vel in altero tantū.Si in vtroque:erit relatio mutua,quales sunt relationes primi modi,vt identitas duorū indiuiduorum in specie,nam sicut ex natura rei,substantia Socratis continetur sub homine.sic substantia Platonis.Similiter sicut ex natura rei duplum respicit dimidium, sic & econuerso,& sicut ex natura rei album,assimilatur albo dato & econuerso.Tales etiam sunt relationes secundi modi, vt dominium & seruitus,sicut enim in domino est potentia actiua regendi,ita est in seruo potentia passiua, qua regitur , idem intellige de omni actiuo & passiuo naturali &c.Dico naturali.vt excludam agens diuinum,& passiuum naturale,quoniam inter ea non seruatur relatio realis mutua,& ratio huius assignabitur infra.Si in altero tantum,erit non mutua,quales sunt relationes tertij modi, nam licet vnum extremum dependeat ab altero,non tamen econuerso,vt scientia nostra dependet à scibili,& non econuerso,& sentire à sensibili,non econuerso, & mensuratum à mensura non econuerso,propterea inquit Aristoteles in 5 metaphy.capitu o ad aliquid.Mensurabile vero & scibile & intellectuale , eo quod illa ad aliud dicitur ad ipsum,ad aliquid dicuntur Sed non quod illa ad aliud &c. Et si quæras quomodo differunt,mutua , & non mutua,vel quod requirantur ad mutuam. Respond. tria requiruntur,quæ iam expressi in tracta. de transcendentib.in 2.diuisione entis realis,& illic inuenies quare inter primam causam & effectum suum non sit relatio mutua, cum in vtroque extremo sit fundamentum reale.Quot autem requirantur ad non mutuam,dico,quod requiruntur extrema actu distincta,& q fundamentū sit saltem in vno extremo,vel si sit in vtroque extremo non tamen habeant mutuā dependētiā nec mutuo se perficiāt Et per hoc patet

qoid

quid dicendum sit ad tertium propositum.

Quantum ad quartũ aduerte, quod de fundamento pos sumus loqui dupliciter, primò quoad modum, secũdò quo ad entitatem. Si primo modo, sic sunt tantum duo modi pręcipue in relatione mutua, scilicet modus quãtitatis, qui constituit primum modum relatiuorum & modus potentiæ siue actionis, qui constituit secundum modũ. Si vero loquimur de entitate fundamenti, sic dico, ꝙ non solum quãtitas & potentia siue actio fundat, sed etiam substãtia sunt in creatione, & in distinctione numerali & specifica substãtiali. Similiter quantitas fundat vt in æqualitate, & qualitas vt in similitudine, & actio & passio, vt patet in relatione quæ est inter agens & patiens, & in potentia actiua & pasfiua, vt inter calefactiuum & calafactibile, & de his omnibus magis loquemur infra.

Quantum ad quintum aduerte, quod aliqui Tomistæ non audent determinate tenere partem affirmatiuam, sed tu sine dubio tene eam, & ratio tua erit hæc, quia ens finitum sufficienter continetur in decem prædicamentis. Omnis autem relatio in creatura, est quoddam finitum, saltem ratione fundamenti, quod dico, quoniam relatio vt relatio non est quid finitum nec infinitum entitatiue, ergo sufficienter continetur in prædicamento ad aliquid. Nec contra hanc resolutionem inuenies obiectionem difficilem, nisi quia sic tenueris relationem identificari fundamento, sequitur substantiam esse in prædicamento accidentis, puta si relatio distinctionis specificæ substantialis, est in prædicamẽto ad aliquid, & si est idẽ cum substantia rei, quæ est fundamentum huius distinctionis sequitur manifeste substantiam esse in ad aliquid, quod est prædicamentum accidentis, sed quod hoc non obstet, declarabitur cum agemus de identitate relationis & fundamenti. Et aduerte quod ratio fortior eorum, qui tenẽt oppositum, est hæc. Relatio contenta in prædicamẽto ad aliquid fundatur in accidente, ergo quæ fundatur in substantia: erit transcendens. Sed hæc ratio non cogit, quia nõ est necesse relationẽ prædicamentalẽ fundari in re, quæ sit accidens, sed sufficit ꝙ habeat modum accidentis, puta quantitatis vel actionis &c. Sic substantia potest fundare relationem, vt induit modum vnitatis vel potentiæ actiuæ vel passiuæ, vt manifestum erit quando agemus de relatione & fundamento.

Quantum

Quantum ad sextũ po nitur hęc conclusio responsiua. mod relatiuorũ sunt sufficienter assignati,& huius cõclu sionis duplex ratio potest assignari.primo tot sunt modi relatiuorum,quot modis cõtingit vnam rem ordinari ad aliã,quoniã relatio dicit ordinẽ.Contingit autẽ vnam rẽ ordinari ad aliam tribus modis.primo secundum esse prout esse vnius dependet ab alia vel essentialiter vel mensuratiue,& maxime mensura perfectionali,&sic est tertius modus dico essentialiter,vt idæatum ab idæa,scientia à scibili sensus à sensibili.Dico mensuratiue,vt omnes calores ab albedine,omnis substantia à prima & nobilissima substantia, Secundò secundum virtutem actiuam vel passiuam.prout vna res patitur ab alia & illa aliquid sibi confert,& sic est secundus modus, qualis est inter generans & genitum, inter docentem & addiscentem,ædificãtem & ædificatum Tertiò secundum quantitatem prout quantitas vnius potest mensurari per quantitatẽ alterius & sic est primus modus,ad quem reducuntur relationes fundatæ super vnitatem,quæ est principiũ quantitatis,vnde identitas fundata in vnitate substantiæ,& similitudo fundata in vnitate qualitatis,continentur sub primo modo

Secunda ratio Quoniam relatio trahit suam realitatem à fundamento.tot sunt modi relatiuorum,quod sunt fũdamenta quoad modum fundandi.Hæc autẽ sunt tantũ tria in genere scilicet quantitatis,actio,mẽsura perfectionalis, si quantitas,sic est primus modus sumẽdo quantitatẽ pro vera quantitate,vel pro habente modũ quantitatis,pro vera quantitate,vt omnes proportiones numerales fundãtur super eam,pro habente modũ quantitatis,vt substantia cõsiderata,vt vna fundat idẽtitatẽ,vt plures fundat distinctionẽ,qualitas vt vna in specie,fũdat similitudinẽ,vt plures,dissimilitudinẽ,si actio,sic est secundus modus,sumendo actionẽ vniuersaliter,vt se extendit ad omnẽ motum & productionẽ,& quoniã passio est supponẽs actionẽ,ideo relationes fundatæ super passionẽ in hoc 2. modo continentur, vt seruitus & filiatio.Similiter relationes fundatæ super principia actiua & passiua in eodem modo , continentur, siue huiusmodi principia sunt substantię.siue qualitates,siue mẽsura perfectionalis,sic est tertius mod⁹.sumẽdo mensuram perfectionalẽ pro omni eo q̃ in quocunque genere est mensura aliorum,& quoniam omne scibile est mensura scientiæ secundum veritatem & perfectionem:ideo omnes

relatio

relatio inter scientiam & scibile in hoc tertio modo continetur. Patet igitur quod isti tres modi generici sufficienter diuidunt, relationem realem, quoniam nulla potest inueniri quæ non contineatur sub aliquo istorum modorũ, vt declaratum est.

Quantum ad septimum aduerte quod non videtur primus modus bene assignatus, nam de quolibet ente comparato alteri, verum est dicere, quod est idem cum eo vel diuersum, & hoc tam in substantia, quam in quantitate & qualitate, &c. Ergo non bene dixit Aristo. eadem sunt, quorum vna est substantia. Præterea, Omne ens comparatum cuilibet enti vel est simile, vel dissimile illi. Et secundum perfectionem, vel est æquale, vel inæquale illi: ergo similitudo non solum potest fundari in qualitate, & æqualitas non solum in quantitate, sed in quolibet genere entis absoluti,

Respondetur. Quando dicit Arist. quod eadem sunt quorum vna est substantia, non sumit substãtiam vt distinguitur contra accidens, sed vt verificatur de qualibet essentiã prout intelligitur illud, vniuoca sunt, quorum ratio substantiæ est eadem, nec quando dicit, similia sunt quorum qualitas est vna, sumit qualitatem, vt distinguitur contra alia prædicamenta, sed pro omni habente modum qualitatis, & quoniam formæ substantiales & differentiæ, & actiones & passiones qualificant rem: ideo iuxta hæc omnia, potest attendi similitudo & dissimilitudo. Nec quando dicit, æqualia sunt quorum quantitas est, vna sumit quantitatem vt distinguitur contra alia prædicamenta, sed pro omni habente modum quantitatis: vt albedo 6. graduum, & albedo x. graduum, & quoniam omnis forma intensibilis & remissibilis potest induere, modum quantitatis, ideo iuxta eas vt sic potest attendi æqualitas, & per hoc patet quid dicendum sit ad argumentum.

Aduerte etiã, quia nõ videtur secundus modus bene assignatus. nã secũdum philosophum potentia actiua refertur ad passiuã, vt calefactiuum ad calefactibile, & refertur ad actũ suũ, vt ad calefacere, & visus ad videre. Sed id videtur falsum, quoniã vni relatiuo correspondere nt plura correlatiua in eodẽ genere relationis, quod non potest esse, aliter sequitur quod idem relatiuũ esset & non esset. verbi gratia, si a, refertur ad b, & ad c, remoueatur b, & remaneat c, dũ remouetur b, remouetur a, & dũ remanet c, remanet a,

per regulam Relatiua posita se ponunt,& perempta se p e rimunt,ergo &c.

Respondetur,& concedo quod vni relatiuo possunt cor respondere plura relatiua partialia,vt vni patri plures filij, vni magistro plures discipuli,vni continenti plura contenta,non tamen plura totalia.quoniam vt ar.probat,idem simul esset & non esset.Item possunt correspondere plura, nó tamen æquæ primo:sed vnum primò & per se,alterum autem per se,sed non primo:vt species refertur per se primò ad genus,& ad indiuidua per se non primo Et cum ar guitur,quòd idem esset & non esset,negatur consequentia quæ tamen valeret si idem diceretur ad plura æque primo nam relatiuum respicit primo & per se suum primum & totale correlatiuum.Vnde si remoueatur secundarium cor relatiuum,non desinit esse relatiuum,nisi respectu illius or dinis,quem habet ad secundarium correlatiuum.In propo sito igitur dico.quod non inconuenit potentiam actiuam dici ad passiuam & ad agere,sed ad vnum per se primo,ad aliud autem per se,sed non primo.

Præterea,Aduerte quòd tertius modus ,non videtur bene assignatus.Nam assignatur iuxta rationem mensuræ & mésurabilis , sed id videtur pertinere ad primum modum. nam duplum est mensura dimidij,& omnes duæ quantitates finitæ habentes proportionem adinuicem,ita se habét quod vna potest esse mensura,& alia mensurata,pro quanto vna est maior vel minor,vel æqualis alteri.non videtur ergo tertius distingui à primò.Præterea,Relatio inter sciétiam & scibile,ponitur in hoc tertio modo,& tamen est in secundo modo,quoniam,scientia causatur à scibili. vnde scibile se habet vt factiuum,& scientia vt factum,ergo non distinguitur tertius à secundo.

Respondetur,& dicitur quod non omnis relatio inter mensuram & mensurabile est in primo modo,sed tantum illa quæ est mutua,& est illa quæ fundatur super quantitatem continuam vel discretam. Illa autem quæ non est mutua,sed vnum extremum pendet ab altero , & non e conuerso, constituit tertium modum. Ad secundum dico,quod relatio inter scientiam & scibile, aliquando est in 2.modo,aliquando est in 3.nam scibile potest comparari ad scientiam, sicut causa ad causatum in scientia speculatiua, vel sicut causatum ad causam in scientia practica,& tunc est relatio secundi modi,& potest comparari vt obiectú

tém ua-

terminatiuum scientiæ & mensuratiuum, non quidē quātitatiue, sed quo ad veritatem, & sic relatio erit tertij modi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 22. si relatio distinguatur realiter à fundamento.

PRo completa consideratione relationis quātū spectat ad metaphysicū. intēdo inuestigare de relatione & suo fundamento si sunt idem vel non, & præcipuè quæ fuerit mens philisophi & Commen. & B. Tho. circa hoc, sic igitur procedā, primò propono de hoc varias opiniones, secūdò intēdo sequi Herueum, & declarabo determinationem suā esse ad mentem philosophi & Commen. & B. Tho. tertiò soluam rationes quæ sunt contra determinationem Heruei, quam reputo esse ad mentem B. Thomæ, & exponam quædam dicta philosophi, & beati Tomæ, in quibus fundant se, tenentes oppositum.

Quantum ad primum aduerte, quod circa hoc sunt tres famosæ opiniones. Duæ quidem extremæ, & vna media prima extrema est Io. Cap. in 1. sen. di. 30. q. 1. Thomæ Caieta. exponentis in 1. parte B. Tho. in q. 28. in art. 2. isti tenent omnem relatioem realem distingui realiter à suo fundamēto, & hanc esse mentem B. Thom. Secunda extrema est Heruei in 1. sen. di. 30. q. 1. arg. 1. & Greg. de Arim. in 1. sen. distin. 28. q. 2. isti tenent omnem relationem realem identificari suo fundamento. Tertia, quæ est media, attribuitur Scoto, qui in 2. sent. dist. 1. q. 5. & in quolibetis. q. 3. tenet omnem respectum extrinsecum distingui à suo fundamento, intrinsecum autem identificari, sed hanc Scoti opinionem pro nunc relinquimus, quoniam controuersia versatur circa Thomistas. & ideo videndum est, si prima extrema vel secunda est ad mentem Beati. Thomæ. Sic enim loquitur in diuersis locis, vt difficile sit videre, quid de hoc determinatè sentiat.

Quantū ad secundū, quoniam intendo sequi Herueum extimo loqui ad mentē B. Tho. in hoc, ideo præpono vnā distinctionē, ex qua eliciam duas cōclusiones & defensabo. Aduerte igitur, quod vt notat Herueus in 1. sen. d. 30. q. 1. argu 1. Relatio dupliciter cōsiderari potest, primò quantū ad id ꝙ dicit in recto & intrinsece. secundò quātū ad id quod dicit in obliquo excōnato ꝙ est terminus. Et quidē quantū ad secundū sensum manifestū est, ꝙ distinguitur realiter

à ſuo fundamento,quoniam fundamentum cũ ſit quid ab ſolutum,non includit terminum,relatio autem cum ſit ad alterum,ipſum includit.Conſtat autem quòd fundamentum & terminus diſtinguuntur realiter,quare &c. Quantũ autem ad primum ſenſum de quo proprie intendimus, probo quòd relatio & fundamentum ſint idẽ realiter , ita ꝙ hæc eſt identica.Albedo eſt ſimilitudo,nõ autẽ formaliter,quoniã fundamentũ,eſt,ad ſe,relatio autem ad alterũ. Et pro hac cõcluſione ſic arguo,vult Ariſt.in 5.phy. tex x. relationem realẽ aduenire ſubiecto ſine mutatione ſubiecti ex quo ſic arguitur.impoſsibile eſt,& omni non intelligibile aliquid de nouo aduenire alicui ſubiecto,diuerſum realiter ab omni eo quod prius inerat eidẽ ſubiecto & quod ſubiectum non ſit mutatum ſecundum tale ſibi de nouo adueniens,nam tale ſubiectum recipiens rem nouam, quã prius nõ habebat,vel ſe habet eodem modo quo prius, vel alter, ſi eodem modo,ergo nihil noui & diſtincti realiter recepit,ſi aliter,ergo mutatum eſt,mutari enim eſt rẽ aliter ſe habere quam prius,ſed relatio aduenit de nouo alicui ſubiecto ſecundum Ariſt.ſine mutatione ſubiecti, vt patet ſi hodie ſit tantum vnum album in mundo, & cras fiat aliud album,verum erit dicere cras, hoc album eſt ſimile illi,& tamen hodie non eſt verum,cum nondum ſit poſitũ ſuũ correlatiuum,ergo ſimilitudo de non aduenit priori albo,non facta mutatione in priori albo,ſed ex ſola productione alterius coalbi,ex quibus manifeſte ſequitur quòd relatio non eſt quid realiter diſtinctum à fundamento,quod prius inerat ſubiecto,vnde poſito vno ſolo albo in mundo,ponitur tota realitas ſimilitudinis,ſed non formalitas,donec alterum coalbum producatur.

Et aduerte ꝙ Tho.Caieta.vbi ſupra conatͥ hãc rationẽ ſoluere,& dicit ꝙ poſito fundamẽto,ponitur relatio incõplete,& ꝙ cõpletur ſola poſitione termini,& ideo poteſt aduenire de nouo ſine mutatione eius in quo eſt,& adducit exemplum de actione quæ ponitur ex ſola poſitione paſsi.

Sed cõtra.Si cõpletur ſola poſitione termini,vel cõpletͥ quo ad ſuũ formale præciſe,vel quoad ſuã realitatẽ. ſi 1.modo,ergo tota realitas ſimilitudinis inerat ſubiecto ante poſitionẽ termini,in ſubiecto,aut nõ erat niſi fundamẽtũ,puta albedo,ergo eſt eadẽ realitas albedinis & ſimilitudinis,ſi 2.modo,nõ eſt intelligibile,ꝙ poſito termino cõpleatͥ, niſi q̃a realitas relationis,quæ erat in potẽtia poſito fundamẽ

io, fiat actu in subiecto ex positione termini, sed hoc est impossibile, sine mutatione subiecti. Quod enim transit ab esse in potentia ad esse in actu; necessario se habet aliter quàm prius, ergo stat ratio inducta pro conclusione. Exemplum autem de actione non iuuat, nā ideo posito passo sequitur actio, quia est productiue ab agente & recipitur in passo: sed relatio, vt patet, non est productiue realiter à subiecto, & recepta in termino. ergo &c.

Quod autē hæc determinatio sit ad mentem philosophi & Cōmen. & B. Tho. ostendo sic. Philosophus in 5. phy. tex. 2. tenet ꝙ ad relationem non est motus, quia potest aduenire alicui, altero solo mutato, sed si relatio esset res diuersa à fundamēto, oporteret ꝙ aliqua mutatio accideret ei, cui aduenit; & non solū in altero extremo ꝙ de nouo ꝑducitur, aliter philos. in hac sua ratione peteret principiū. Si. n. supponit ꝙ relatio sit alia res à fundamento, & cum hoc velit probare quòd ad eam nō est motus per hoc mediū, quod aduenit vni extremo altero solo mutato, patet quod principium petit. Restat enim probandum, quod noua relatio possit alicui aduenire, per solam mutationem factā in altero extremo. Præterea, Philosophus in 7. phy. tex. 17. probans non esse alterationem ad primam speciem qualitatis, sic arguit, In ad aliquid non est alteratio, sicut nec motus, sed habitus est ad aliquid, ergo &c. Patet autem quod si relatio fundata super habitum, esset alia res ab habitū, ratio philosophi non valeret. non enim sequitur in aliquid non est motus, ergo in habitu non est motus, nisi in virtute istius medij. Habitus & sua relatio sunt eadem res, & ad relationem non est motus, ergo ad habitum non est motus.

Præterea quòd sit de mente Commen. ostendo sic. Dicit Cōmen. in lib. de substantia orbis, quod potentia materiæ est ipsa substantia materiæ, & in 1. phy. tex. 70. Vult, quod potentia differat à materia, quia potentia est de prædicamento ad aliquid. Si igitur dictum primum debet concordare cū secundo, necesse est dicere, quòd relatio & fundamentum sunt idem re, licet differant ratione, siue prædicamentaliter. Præterea, quod sit de mente B. Tho. patet intuēti verba sua in 5. phy. in expositione tex. 1. vbi sic arguit in illis in quibus relatio inuenitur realiter in vtroque extremorum, videtur difficile, quod aliquid relatiue dicatur de vno per mutationem alterius, absque mutatione sui, cū nihil de nouo adueniat alicui, absque mutatione eius

cui aduenit.Respondens autem dicit,quod si aliquis per sui mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutatio, ista æqualitas primo erat in me quoddámodo,sicut in sua radice ex qua habetur esse reale,ex hoc enim q habeo talē quātitatē,cōpetit mihi q sim æqualis omnibus illis qui eandē quantitatē habent.Cum ergo aliquis de nouo accipit illā quantitatē,ista cōmunis radix æqualitatis determinatur ad istū.Et ideo nihil aduenit mihi de nouo per hoc q incipio alteri esse æqualis per eius mutationē hæc ille. Ex quibus sic arguo,si dictū vltimū est verū,scilicet & ideo nihil aduenit mihi &c. vel verificatur de subiecto æqualitatis secūdū esse reale æqualitatis,vel secundū esse formale nō secundū esse formale,quoniā quādo ergo solus habeo talē quātitatē,nō dicor formaliter æqualis,posita autē eadē quātitate in alio statim dicor formaliter æqualis illi.æqualitas ergo quo ad esse formale de nouo aduenit mihi.Si igitur dictū B.Tho.est verū,necesse est vt verificetur de esse reali.q.d.Statim q habeo talē quātitatē,habeo æqualitatē quo ad esse reale.& ideo quando incipio esse æqualis alteri,id est,dici formaliter æqualis , nihil de nouo quo ad esse reale aduenit mihi,ex cōsequēti relatio æqualitatis nō differt realiter à quātitate super quā fūdatur.Patet igitur hāc esse mentē philosophi,& Comment.& B.Thom.

Quantū ad tertiū aduerte,quod tres sunt fortiores rationes tenētiū oppositum,quas intendo soluere.Prima est hæc.Relatio & fundamētum sunt in distinctis prædicamētis:ergo sunt duæ res,antecedens patet,cōsequentia probatur.nā ex 4.metaph.distinctio entis in x.prædicamenta,est distinctio entis realis:ergo quodlibet prædicamentum est ens reale:ergo sunt decem res ergo relatio & fundamētū sunt duæ res,cum sint in prædicamentis distinctis.

Respondetur,dico quod non est necesse prædicamenta, vt res sunt,distingui realiter,aliter actio,& passio non essent duo prædicamenta , cum sint vnus motus numero ex 3.physi. Vt autem prædicamenta sunt, id est , vt stant sub ratione formali,necesse est vt distinguantur formaliter,ita quod sub eadem ratione formali,vna res non potest locari in prædicamentis distinctis.Ad argumentum igitur nego consequentiam.Ad probationem cōcedo totum vsque ad illud quod dicitur:ergo sunt decem res : nam hoc potest habere duplicem sensum.Primus est,sunt decē res: quia omne prædicamētū signatū est res,& est verus sensus

sed

ſed nego vltimã cõſequẽtiã. Secundus ſenſus eſt,ſunt decẽ res quia omne prædicamẽtũ ſignatum comparatum alteri eſt res,& res diſtincta.Et hic ſenſus eſt falſus, quoniã ſi illum concederem,neceſſario cõcedẽda eſt vltima cõſequẽtia Exẽplũ habemus in diuinis perfectionibus,de quibus loquemur in lib 12.nã de qualibet verũ eſt dicere, ꝙ eſt res,non tamẽ ſunt diſtinctæ res,ſed ſufficit quod diſtinguantur ſuis rationibus formalibus.

Secunda ſubſtantia & accidens non ſunt eadem res,ſed fundamentũ alicuius relationis eſt ſubſtantia,vt diſtinctio numeralis Sortis & Platonis fundatur ſuper vtriuſque ſubſtantiam & tamen omnis relatio realis eſt accidens,qm̃ ſecundum te continetur in prædicamento ad aliquid quod eſt vnum,eſt ex prædicamentis accidentium.

Reſpõdeť,accidẽs ſumitur dupliciter.primò, vt inhærẽs & ſuperadditũ ſubſtãtiæ,quales sũt quãtitates &qualitates.Secũdò,vt id ꝙ eſt extra rationem rei.& ſiue quò res põt intelligi ſecundũ suã ꝓpriã rationem formalem,ſicut locus põt dici hoc modo eſſe accidens ſuperficiei, quia non eſt de ratione ſuperficiei eſſe locũ,ſed ecõuerſo.Ad argumentum igitur dico ad moiorem,quod licet ſubſtãtia & accidẽs primo modo:nõ ſint eadẽ res,ſtat ſtamẽ ꝙ ſubſtantia & accidẽs,ſecũdo modo ſint eadẽ res,& quado dicitur in minori, ꝙ fundamentum alicuius relationis eſt ſubſtantia concedo,& ꝙ omnis relatio eſt accidens concedo primo vel ſecundo modo,Nam relatio fundata in quãtitate vel qualitate eſt accidens primo modo. quia non diſtinguitur à fundamento & eſt accidens ſecundo modo q̃a nõ eſt de ratione ſui fundamẽti,põt eñ intelligi quãtitas ſine æqualitate.Relatio autem fundata in ſubſtantia, vt creatio paſsiua.eſt accidens tantum ſecundo modo,cũ non addat,aliquod reale ſuper fundamẽtum.& ſi dicas,cũ omnis relatio realis contineatur in præcamento ad aliq̃d. & aliqua relatio ſit ſubſtantia.erit in prædicamẽto accidẽtis q̃d videtur abſurdum.Reſpon.imò hoc eſt neceſſe concedere,nam cum motus & terminus motus ſint idẽ realiter:generatio paſsiua, & ſubſtantia genita erunt idem Conſtat aũt ꝙ generatio paſsiua.eſt in prædicamẽto paſſionis,ergo ſubſtantia eſt in prædicamẽto accidentis.non ergo inconuenit id quod eſt ſubſtantia:eſſe in prædicamẽto accidentis:non tamen ratione ſubſtantiæ.quoniã prædicamenta formaliter ſunt impermixta.

Tertia ratio fundatur in dicto B.Tho.in 1.parte.q.28.art. 2.ad secundum. vbi ponens differentiam inter relationes in creaturis & relationes in diuinis,inquit. Id quod inuetur in creatura,præter id quod cótinetur sub significatio ne nominis relatiui,est alia res,ex quib⁹ sic arguo.In creaturis constat quod fundamentum non continetur sub significatione nominis relatiui,ergo fundamentum est alia res distincta ab ea,quæ significatur nomine relatiuo.

Re spondetur,B.Tho.in illo loco non comparat relationem ad fundamentum,sed ad subiectum , quod signatur nomine relatiuo,& cócedo quod comparata subiecto,est alia res à subiecto,dummodo sit fundata in accidente,puta in potentia actiua vel passiua,vel in actione aut passione.Quod ideo dico,quoniam fundata in substantia,vt supra dixi ,non distinguitur à subiecto ,nec à fundamento. Vnde aduerte ꝙ B.Thom.in loco præalleg.& in primo sen. dist.33.q.1 art 1.nō intendit loqui de relationib' creaturarū vniuersaliter.sed de fundatis super actionem & passionem creaturæ constat autem quod actio & passio in creatura sunt accidentia,& vt sic distinguuntur à suo subiecto , ꝙ est substantia.& ex consequenti relationes fundatæ super huiusmodi actionem & passionem sunt accidentia, & distinguuntur à suo subiecto,quod est substantia,non tamē à fundamento suo.Et quod fuerit mens B.Tho.loqui de relationibus creaturarum fundatis in actione & passione,patet ex hoc,quod proportionaliter loquitur de relationibus diuinis non absolute,sed fundatis super communicationē diuinæ naturæ,signatam per generare & generari.

Quarta ratio fundatur super dictum B.Tho.in q.de potentia Dei q.8.arti.2.ad primum.vbi habetur quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio. Constat autem quod aliqua relatio fundatur in substātia vt distinctio substātialis inter duo indiuidua eiusdem speciei.ergo saltem in relationibus fundatis in substātia est distinctio realis à suis fundamentis.

Respondetur nō dici B.Tho.in illo loco,quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio,sed dicit quod nulla substantia in genere est relatio.quæ propositio intelligenda est secundum prædicationem formalem,nam argumentum erat tale,nulla substantia est relatio,hæc enim est immediata sicut ista,nulla substantia est quantitas,sed diuina essentia est substantia &c.Patet autē quod

.q qñ prædicamentum negatur à prædicamento, intelligẽdum est de prædicatione formali & nõ identica, aliter ista non esset vera identica, actio est passio, quæ tamen de prędicatione formali non est vera. Sed hæc est vera, nulla actio est passio. Cum igitur dicat B. Thom. quod hæc propositio est immediata, nulla substantia est relatio, intelligenda est secundum distinctionem formalem, & non vltra.

Quinta ratio fundatur super dictũ philosophi in 12. metaphy. text. 19. vbi vult quod diuersarum generum, id est, prædicamentorum diuersa sunt principia & elementa. sed relatio est aliud genus à quantitate & qualitate, & actione, & passione, quæ sunt fudamenta relationis, ergo relationis & fundamenti sunt alia & alia principia, ex consequenti distinguuntur realiter.

Respondetur Arist. in dicto loco & præcipuè in text. 22. declarans mentem suam dicit, quod per principia & elementa intendit formam, & priuationem, & materiam, quæ licet proportionaliter inueniantur in omni genere, tamen sunt aliorum generum, vt in genere colorum, forma est albedo, priuatio nigredo, materia superficies in distinctione temporum. forma est lumen, tenebra priuatio aer materia siue subiectum, ex quibus elicere possumus, quod relatio si debet habere alia & alia elementa, non est comparãda fundamento sed materiæ vel subiecto in quo recipitur quando suum fundamentum est accidens. & tunc concedo quod relatio vt includit fundamentum quod est accidens, est alia res à suo subiecto, puta similitudo quæ identice est albedo, est alia res à corpore albo. Ad argumentũ dico quod supponit falsum, credit enim secundum Arist. in dicto loco. relationem comparandam fundamẽto quo ad diuersitatem elementorum, & tamen est comparanda subiecto respectũ cuius cõcedo quod realiter distinguitur ab eo, quando fundatur in accidente.

Plura alia argumenta possent adduci & solui, verum quia ab aliis soluuntur & præcipue à Paulo Soncinate in 5. metaphysi. quæst. 18. ideo pertranseo. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 23. si vltima prædicamenta dicunt rem absolutam vel respectum.

IN hoc quęsito difficilis est resolutio ad mẽtẽ philosophi & Comm. & B. Tho. nã philosophus parũ de eis locu

& vbi,& situ.Propter hanc ergo diuersitatem loquendi difficile est videre.quæ fuerit mens Beati Tho.

Quantum ad secundũ aduerte ꝙ illud tenendum est ꝙ tamen non repugnet doctrinæ philosophi B. Tho . & vt resoluamus quæsitum,pono quinque conclusiones.

Prima,prædicaméta vltima nõ dicũt purũ respectũ, qñ cum motus localis sit in prædicamento vbi,si vbi dicit solũ respectũ,motus esset primo & per se ad relationẽ quod repugnat philoso.in 5.physi.tex.10.illic philosophus non cõcedit motũ in ad aliquid,nisi per accidens,puta qñ aliquis per se dealbatur ꝑ accidẽs fit similis alteri.Accidit enĩ quod Sorte dealbato,sit aliud album,cui fiat similis.

Secunda non dicunt absolutum simpliciter ,id est nullo addito:quoniam non distinguerentur à tribus primis prædicamentis,si enim quando dicit tempus simpliciter,& vbi,& situs,dicũtur locum simpliciter,& habitus dicit indumentum simpliciter,cum tempus & locus sint in prædicamento quantitatis,& indumentum in prrædicamento substantiæ constat quod non constituerent prædicamẽta distincta à tribus primis.

Tertia,non dicunt absolutum cum respectu , quia cum omne ens absolutum sit substantia,vel quantitas,vel qualitas,& omnis respectus realis sit in prædicamento ad aliquid,vt declaratum est supra.Si dicunt absolutum cum respectu,non dicunt nisi aggregatum ex duobus prædicamẽtis,hoc autem repugnat simplicitati prædicamentali , & præterea dicerent vnum per accidens quoniam vt declaratum est in quarto.lib.res diuersorum prædicamentorum, apud metaphysicum,constituunt vnum per accidens.Nullum autem vnum per accidens est prædicamentum,nec reponitur in prædicamento,ergo &c.

Quarta dicũt absolutũ cũ denominatione extrinseca,ꝑ cuius euidentia aduerte,vt notat Herueus in 1.quo lib. q. 9.ꝙ denominatio potest fieri tribus modis,primo ab aliquo absoluto intrinseco ipsi denominato,ꝙ scilicet est intrinsecũ ipsi denominato,vel per identitatẽ,vt Sortes est substantia,Sortes est rationalis, vel per inhærẽtiã, vt Sortes est quãtus est qualis,& secũdò ab aliquo intrinseco ipsi denominato.importãte tamẽ aliꝗ extrinsecum,vt termi num,ad quòd,denominatum se habet relatiue.vt Sortes est pater,tertiò ab aliquo extrinseco,ꝙ non est idem cum nominato nec est subiectiue inominato,vt Sortes est locatus

constat

constat enim locũ non esse subiectiue in locato, sed in locante, prima denominatio fit per prædicamentum substantiæ, & quantitatis, & qualitatis, secunda per prędicamentũ ad aliquid, tertia per vltima prædicamenta. & aduerte ꝙ hanc denominationem extrinsecam fieri ab vltimis prædicamentis, est de intensio, expressa B. Tho. in 3. lib. physico. super tex. 22. vbi inquit.

Tertius modus prædicandi est, quando aliquod extrinsecum de aliquo prædicatur per modum alicuius denominationis, & exẽplificat de agere & pati, de quando, & vbi, & situ, & habitu. Ex quibus sequitur corolariæ ꝙ vltima prædicamenta, licet non differant à tribus primisquantũ ad rẽ. denominatem. Differunt tamen quantũ ad modũ denominandi & prædicandi; quoniã à tribus primis fit prędicatio & denominatio ab intrinseco absoluto, & ab istis fit ab extrinseco absoluto, & ista diuersitas sufficit ad distinctionem formalem prædicamentorum: non enim est necesse omnia prædicamenta, distingui realiter, vt declaratum est supra.

Quinta. Licet vltima prædicamenta dicunt absolutum cum de nominatione extrinseca, ad talem denominationẽ consequuntur quidam respectus inter denominans & denominatum, quos tamen non signant hæc vltima prædicamenta, & quidem quod tales respectus consequantur, patet, quoniam non dicitur denominans, nisi quia aliquid denominat, nec dicitur denominatum, nisi quia ab aliquo denominatur. Quod autem non significentur per vltima prædicamenta, patet, quoniam cum significent absolutum, significant etiam respectum significarent aliquod vnum per accidens, vt dictum est in tertia conclusione. Tenendũ est ergo quod significat purum absolutum, cum nominatione extrinsequa, ad quam consequuntur quidã respectus & si tenueris hanc viam, optimæ Saluabit motum in vbi & simplicitatem, & perseitatem & formalem distinctionem prædicamentorum.

Quantum ad tertiũ aduerte ꝙ tria vidẽtur obstare prædictæ determinationi. primo authoritas B. Tho. nã vt patet in 5. metaphy. c. ad aliquid, vt adductũ est in principio quæstionis, videtur sentire ꝙ dicant respectum, & cõfirmantur quoniã in lib. 11. metaph. in lectio 12 inquit. Habitus importat habitudinẽ indumenti ad inductũ, & ꝙ dicit de habitu, est rationabile vt intelligat de aliis, secũdo obsistũt diffinitiones

tiones datæ ab authore sex principiorũ,ex quibus cõstatq; dicũt non absolutũ sed respectũ,vt patet de quãdo,inquit enim.Quando,est q ex adiacentia tẽporis relinquitur,vbi circunscriptio corporis ex loci circũscriptione,præcedens sistit tractatus de relatione cõpositus à B.Tho.in autẽ est quo determinat q dicũt respectum fundatũ,nõ super absolutum, sed super respectum.

Respondetur,cũ habeamus clarè ex doctrina Arist.q nõ est motus ad respectum & in lib.11.metaphy.in tex qui incipit,Si igitur prædicamenta diuersa sunt dicit necesse esse tres motus,qualis,quanti,& loci,manifestum est.cum ponat motum ad locum.non distingui realiter locum ab vbi, ex consequenti vbi non dicit respectum.Similiter cum B. Tho.ex proposito assignans sufficientiam & distinctionem prædicamẽtorũ,declaret ea distingui ex denominatione extrinseca,quod & manifestauit in lib.11.metaph.lect.9 vbi inquit.Prædicamenta diuersificantur secundũ diuersos modos prædicandi.Vnde idem secundum quod diuersimode,de diuersis prædicatur,ad diuersa prædicamenta pertinet,Locus enim secundum quod de locante prædicatur,ad prædicatũ quantitatis pertinet. Secundum autẽ quod denominatiue delocato prædicatur,constituit prædicamentum vbi Similiter motus secundum quod prædicatur de subiecto in quo est, constituit prædicamentum passionis,secundum autem quod prædicatur de eo à quo est constituit prædicamentum actionis,hæc ille,standum est in determinatione facta.Et ad primum dictum B.Tho.dicendum est quod non verificatur,nisi connotatiue vel consecutiue,ex eo enim quod denominant denominatione extrinseca consurgit respectus inter denominans & dominatum,qui tamen respectus non significatur ab huiusmodi prædicamentis,aliud est enim significare,& aliud connotare,sicut aççidens concretum connotat subiectum,sed non significat ipsum.

Ad authoritatem authoris sex principiorũ, dico q non est acceptanda in hoc quoniam nõ posset saluari,quia esset motus primo & per se ad relationem.

Ad instantiam fundatam super tractatum de relatione, dico q ille trac. non est B.Tho.Nã si difficile est saluare relationẽm realem fundatam in re absoluta,vt declarauimus in q.22 huius lib.multo minus posset saluari eaque fũdaretur super aliã relationẽ,& propterea illa positio nõ est sustinenda

nenda vero Thomista. Et cõfirmatur, quoniam B.Tho.in 12. metaphy.exponẽs tex.19.in quo Arist.exẽplificat de substã tia & de ad aliquid.dicit, Ea quę sunt ad aliquid, remotiora videntur esse à substántia, quam alia genera, eo quod sunt debilioris esse. Vnde & substantiæ inhærent mediantibus aliis generibus, scilicet absolutis: si inhærent substantiæ mediantibus aliis generibus absolutis. signum est quod non fundantur nisi in generibus absolutis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Expliciunt q. super 5. metaphy. Fr. Chrys. Iauelli Canap. ord. prad. philosophia & sacra Theologia professoris.

Incipiunt quæstiones eiusdem super 6. librum metaphy

In hoc 6. lib. pertractãda sunt dubia infrà scripta.

QVÆSTIO PRIMA.

Si ens inquantum ens habet principium & causas

Principia & causæ quæruntur entium, palam autem quia inquantum entia. Tex.1.

N hac quæstione quatuor agenda sunt, Primò declarandũ est quit intendit philosophus per principia & causas, Secũdò declarandũ est in quo sensu ens inquantũ ens, habet principia & causas. Tertiò ponetur conclusio responsiua. Quartò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod Arist. per principia & causas intendit omne quod potest esse vere mediũ ad demonstrandum aliquam passionem de subiecto, omne autem reale habet rationem principij formalis, saltem secundum nostrum modum cognoscendi. ꝙ ideo dico, quoniã si est mediũ à priori. habet rationem principij formalis ex natura rei, vt quando per quod quid est trianguli, demonstro ipsum habere tres angulos æquales duobus rectis, si autem est medium à posteriori, vt quando in naturalibus domonstro causam per effectum habet rationem principij formalis secundum nostrum modum cognoscendi. necesse est enim omnem conclusionem ex aliquo principio deducere, à quo licet non semper pendeat secundum esse, pendet tamen secundum cognitionem, cum omnis demonstratio procedat à notiori ei cui fit demonstratio: ex quibus sequitur quod cum demonstro in naturalibus aliquid de causa per suum effectum, effectus vt sic est causa formalis secundum rationem suæ causæ in demostrando, & id consonat doctrinæ B. Tho. exponentis propositum text. in 6. metaphysic. vbi inquit, omnis scientia intellectualis, siue sit solum circa intelligibilia, vt scientia diuina, siue circa imaginabilia, vt mathematica, siue circa sensibilia, vt naturalis, siue etiam ex vniuersalibus Principiis ad particiticularia procedat, in quibus est operatio, vt sunt scientiæ practicæ, semper oportet ꝙ talis scientia sit circa principia & causas, quæ quidẽ principia, aut sunt certiora quo ad nos, sicut in naturalibus, quæ sunt ꝓpinquiora sensibus, aut simpliciora &, priora secundum naturam, vt in mathe-

maticis hæc, ille. ex quibus constant, ꝙ in omni sciētia illa ex quibus ꝓcedimus ad cōclusiones, sunt principia & causæ in illa scientia, constat autē ꝙ in naturalibus ex effectibus procedimus, effectus igitur habent rationē principij & causæ in demonstrando causas suas.

Quantū ad secundū aduerte, ꝙ ens inquantū ens, & sumptū in illa vniuersitate, qua est subiectū metaphy. De qua vniuersalitate iam pertractauimus in 1. lib. q. 1. non habet principiū effectiuū, nec materiale, nec formale ꝓprie sumptum, nec finale ad ꝙ, vt ad quid melius ordinetur: aliter quodlibet cōtentū sub ente vt est subiectū metaph. haberet huiusmodi principia per illud principium. Quod conuenit alicui tali inquantum tale conuenit omni tali, constat autem consequens esse falsum quoniā vt diximus in 1. lib. prima causa continetur sub ente vt est subiectum in metaphysica: & tamen illi non est assignabile principium effectiuum, cum sit primum ens & causa omnis entis, nec principium materiale vel formale, cum sit omnino simplex nec principium finale ad quod ordinetur, cum ad ipsam ordinetur omnia, vt declarabimus in lib. 12. Cum ergo dicit philosophus ꝙ principia & causæ quæruntur entium inquantū entia, per causas principia entis ꝙ est subiectum in metaphysi intendit media, quibus probantur proprietates entis de ente quæ vt sic possunt dici causæ & principia formalia in cognoscendo.

His prænotatis ponitur conclusio responsiua, ens inquātum ens habet principia & causas, probatur, cuiuscunque sciētię subiectū habet principia & causas, vt declarauit Arist. in 1. poster. ex quibus demōstrantur quæ demōstranda sunt de subiecto, & modo conuenienti vnicuique scientiæ, scilicet vel à priori vel àposteriori. Sed ens inquātū ens, vt stabilitum est in 4. li. mataph. est subiectū, in ea ergo habet principia & causas. Præterea philosophus in 1. text. huius sexti probat inductiue, omnem scientiam particularem considerare principia & causas sui subiecti, quod ergo commune est omni scientiæ, non est negandum à metaphysica. Habet igitur ens inquantum ens causas & principia, modo quo declarauimus.

Et hac conclusione sequitur corrollarie, primā causam vt cadit sub cōsideratione metaphy habere causas & principia formalia apud intellectū nostrū, quę sūt vel cōceptus vel effectus primę causę, ex qb' aliqua de ea demōstram' vt mag

vt magis manifeſtabitur in libro 12.

Quantum ad vltimum præpoſitum, aduerte quod duo videntur obſtare prædictæ determinationi factæ.

Primò, quia videtur repugnare perfectioni vniuerſali primæ cauſæ, quod habeat principia, Repugnat enim primo principio habere principium, vt patet.

Reſpondetur, licet primo principio totius entis repugnet habere principium in genere entis, quoniam vt ſic eſſet aliquid prius eo, tamen comparando ipſum ad intellectum noſtrum in ratione cognoſcendi, non inconuenit aſsignare ſibi principium & eſt illud à quo incipit noſtra cognitio de prima cauſa, quod quidem ſecundum rem eſt poſterius, vtpote effectus illius, ſecundum cognitionem autem noſtram eſt prius, quoniam prius cadit noſtro intellectu, quàm cognitio primæ cauſæ.

Sed contra. Si primæ cauſæ competit principium ſecundū rationē, licet non ſecundū rem; ergo non erit omnibus modis primū, plus eſt enim eſſe primum ſecundū rē & ſecundum rationem, quàm tantum ſecundum rē, ergo &c.

Reſpondetur, nego conſequentiam, ad probationem dico, quod eſſe primum ſecundum rem & ſecundum rationem ex parte rei intelligibilis, plus eſt quàm ſecundum eſſe primum ſolum ſecundum rem. ſed eſſe primum ſecundum rem & ſecundum rationem ex parte rei intelligibilis, non autem ex parte noſtri intellectus, qui plerumque accipit cognitionem à poſteriori, non minuit omnimodā primitatem conuenientem primæ cauſæ, quoniam prioritas rationis ſumpta ex parte intellectus noſtri, prouenit ex debilitate ipſius intellectus. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 2. Si ſolus metaphyſicus conſiderat quod quid eſt ſubiectorum ſcientiarum ſpecialium.

Nec de ipſo quodquideſt, vllam faciunt mentionem. Tex. 1.

Pro reſolutione huius quæſiti quinque agēda ſunt. Primò declarabitur titulus. Secundò ponetur diſtinctio de prædicatis, quæ ingrediūtur ipſum quodquideſt. Tertiò ponentur concluſiones reſponſiuæ. Quartò extrahetur quoddam corollarium. Quintò ſoluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte primò quid ſignificet ly quodquideſt, ſecundò ly ſcientiarum ſpecialium.

Quodquideſt, vt declarauimus in noſtra epit. in 7. metap.

cap.3 apud logicum est idem quod rei diffinitio, apud metaphysicum est significatum diffinitionis. Huiusmodi autem significatum est rei essentia, siue quidditas sumpta in concreto, puta quodquidest hominis, est esse animal rationale, nã esse animal rationale, est id quod est homo. Dico autem in cõcreto, quoniam si sumatur quidditas hominis in abstracto, puta humanitas non prædicatur in recto de homine, sed habet rationẽ principij formalis. Quodquidest autem prædicatur in recto de eo cuius est, quoniam est id quod respondemus ad interrogationem factã per quid. Et propterea quidditas sumpta in abstracto non est ipsum ꝙ quidest. In titulo igitur quæsiti, sumitur quodquidest, tam pro diffinitione, quam pro significato diffinitionis, vtroque enim modo pertractatur à metaphy. Nam vt dicimus in epit. in 7 metaph. consideratur in libr. septimo. modo logico & in libro.nono. modo reali. Scientiæ speciales. non dicuntur quasi distinctæ specie, sed quia specialiter considerant de ente, & nõ vniuersaliter. Considerare autẽ specialiter de ente, est considerare tantum de vna parte entis subiectiua, puta de ente mobili, de quantitate continua, de quantitate discreta &c. Iuxta quã cõsiderationẽ distinguuntur physica, geometria, arithmetica. Considerare autẽ de ente vniuersaliter, est cõsiderare de ente inquantũ ens ex consequenti de omni ente inquantum ens, & de primis passionibus entis, quæ de omni ente verificantur saltẽ disiunctim, iuxta quã considerationẽ distinguuntur metaphysica & logica ab omnibus aliis. In titulo igitur sumitur ly specialium, pro sciẽtiis considerationibus partem entis, quæ solent appellari ab Aristo. vt patet, in 4. metaph. tex. 1. scientiæ in parte, id est particulares.

Quantũ ad secundũ aduerte, quod sumendo quodquid est pro diffinitione, cũ diffinitio constet ex multis prædicatis vt declaratur in 7. metaphy. huiusmodi prædicata sunt duplicia, quędã cõmunissima, ad quæ vnũquodque tãdẽ resoluitur, sicut omnia complexa, ad primum principiũ cõplexum Cõmunissima autẽ sunt ipsa transcendentia, actus & potẽtia necessariũ, & contingens finitum & infinitum, substantia & accidens, materiale & immateriale &c. Quædã autẽ sunt propria & particularia, quæ cõplent ipsam diffinitionem, faciũtque eam conuertibilem cum diffinito, sicut est proprium genus cum propria differentia.

Quantũ ad tertiũ ponũtur tres conclusiones respõsiuæ

Prima

Prima,Scientiæ speciales nō cōsiderant quodquideſt suorū subiectorū,quo ad prædicata cōmunissima,quæ sumūtur in quodquideſt,vt prima genera.probatur eiusdē,sciētiæ eſt considerare quodquideſt quo ad prædicata cōmunissima,& cōsiderare ipsa prędicata cōmunissima vt patet sed nullius sciētiæ specialis eſt cōsiderare prædicata cōmunissima,quoniā cū cōsequētur ipsum ens sicut transcendētia,& actus & potentia &c.eſt illius sciētiæ cōsiderare hęc cōmunissima, quæ cōsiderat ens inquantum ens.Hæc autem eſt sola metap.vt dictum eſt in lib.4.tex.1.ergo &c.

Secunda,scientiæ speciales,considerant quodquideſt suorū subiectorū quo ad prædicata propria & particularia, quæ sunt propriū genus & propria differentia,vel aliquid loco eius probatur.Hoc non pertinet ad scientiā metaph. ergo ad sciētias speciales, consequentia nota, antecedens ꝓbatur metaphy.cōsideraret ꝓpria genera,& ꝓprias differentias quibus constituuntur & diſtinguūtur rerum quidditates ergo consideraret quidditates rerum in particulari,cuius oppositum manifeſtum eſt in 1.lib.nam cum metaphysica consideret prima prædicata,si consideraret etiā propria,tunc aliæ scientiæ eſſent superfluæ.

Tertia,licet scientiæ speciales considerent prædicata propria ingredientia ipsum quodquideſt suorum subiectorum,tamen dictum philosophi dicentis,de ipso quodquid eſt,nullam mensionem faciunt ad huc verificatur,nam ad prædicatorum propriorum cognitionem procedere non poſſumus,nisi ex cognitione primorum,& maxime vniuersalium,in quibus virtualiter totum quodquideſt continetur,sicut cōtinetur tota scientia virtualiter in primis principiis complexis,cum igitur solus metaphysicus consideret communiſsima prædicata,in quibus totum quodquid eſt continetur virtualiter, verum eſt dictum philosophi, nō absolute,sed in sensu dicto.

Quantum ad quartum aduerte,quòd per B.Tho.in expositione huius primi tex.clare habere poſſumus,quod medium in demonſtratione non eſt quid nominis,vt quidam Tho.minus considerantes & in hoc ad viam Egidij declinantes posuerunt,sed illud eſt quid rei,nam ex B.Tho. exponente habemus,ꝙ illud quid,quod à metaph, consideratur,eſt medium in demonſtratione,sed quid rei,& nō solū quid nominis cōsideratur à metaphysico,cū sit cōsiderās rerū quidditates,ergo &c.Et illud idē quid presupponi

tur in qualibet sciētia speciali de suo subiecto, sicut & q̄ q̄a.

Quantum ad quintum aduerte duo argumenta apparētia contra determinationem huius quæsiti.

Primò, qualibet scientia habet considerare principia & causas sui subiecti, vt per eas demonstret passiones proprias de subiecto, sed principia & causæ per quas passiones demonstrantur, sunt ipsum quod quidest, ergo qualibet scientia considerat quod quidest sui subiecti, & non solus metaph. maior est philosophi in hoc 6. lib. in tex. 1. minor est nota ex 1 poster.

Respondetur, aliud est considerare quod quid est, & aliud est quære ipsum, nam considerare proprie, est venari aliqua ex illis modis quibus venari potest, siue compositione siue diuisione, quærere autem est conari vt habeatur siue inuestigatum in eadem scientia, siue in alia. Ad arg. dico, quòd licet qualibet scientia indigeat quodquidest sui subiecti, vt per illud demonstret passiones de subiecto, nō tamen est necesse quòd venetur ipsum, sed quod habeat venatum in alia scientia puta in metaphy. vnde dicit philoso. in 1. text. huius 6. libr. quod scientiæ speciales, aut accipiūt quodquidest manifestatum sensu, aut supponunt ipsum, scilicet venatum in alia scientia.

Nego ergo quamlibet scientiam considerare, id est inuestigare quod quidest sui subiecti, nec hoc dicit philosophus, sed sufficit quod eo vtatur.

Secūdò, physicus inuestigat quid est anima, & natura, & motus, & mathematicus, quid sit linea, quid superficies, & figura &c. ergo non solus metaphy. cōsiderat quodquidest.

Respondetur dupliciter, primò, quādo dicit philosophus quòd scientiæ speciales nulli faciunt mentionē de quodquidest, intelligendū est de suo primo & adæquato subiecto. de illo enim ex 1. poster. supponitur quid & quia, de aliis autē contentis sub adæquato subiecto, non inconuenit inuestigare quid. Constat autem quod natura & motus & anima non sunt adæquatum subiectum in physica.

Dicitur secūdo, ꝙ nō incōuenit in scientia speciali inuestigare quodquidest subiecti adæquati, quo ad prædicata propria, quātū autē ad prædicata communissima, accipit à metaphysico. Vnde diffinitio de anima inuestigatur habitu metaphysico inquātū est actus primus, & habitu physico, inquatū est corporis physici &c. Idē de natura inquatū est principiū, & de motu inquātū est actus &c. Aliam etiam respon-

responsionem dedi in quæstionibus nostris super libros de anima, in q. qua quæritur, si anima est subiectum, in lib. de anima vide eam. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3. Si tex. secundum translationem arabicam potest saluari, in quo sic habetur, & ipsa, scilicet physica speculatur de ente, quod impossibile est moueri tex. 1. Textus autem noster sic habet, physica theorica quædam est, sed theorica circa tale ens quod est possibile moueri.

CIrca repugnantiam horum textuum aduerte quod si ly tale ens, sumatur pro subiecto adæquato physice, non potest saluari, tex. rabicus. illud enim est ens mobile, vt etiam dixit Commen. in meta. commen. 1. Sed de ente mobili falsum est dicere, quod est impossibile moueri, si autem ly tale ens, non sumatur vt est subiectum, sed pro aliquo ente de quo tractat physicus, puta primo motore de forma, de anima, quæ licet sint principia motus, non tamen sunt per se & essentialiter mobilia, sic potest saluari tex. arabicus, & in hoc sensu Commen. saluat tex. arabicū, nam commentans inquit. Et intendit per hoc quod dixit, formam & animam, sunt enim immobiles per se & essentialiter. Tu tamen aduerte, quod ipse Commen. super hūc text. dubitauit, an deberet sic legi, quod non est impossibile moueri: vel sic, quod est impossibile moueri, nam si legatur 1. modo compræhenduntur omnia quæ considerat scientia naturalis. Si autem legetur 2. modo exponitur de forma & anima, quæ licet sint vt diximus principia entis mobilis, tamen secundum se immobiles & essentialiter, verba autem Comment. sunt ista, Et si fuerit lectus iste locus sic, & de substantia quæ impossibile est moueri, addito illo aduerbio non tunc poterimus intelligere ex eo omnia de quibus considerat scientia naturalis sed in libris à quibus correximus istum librum quē glosamus. inuenimus siue non, hæc ille. Pro præsenti quæsito difficultas alia non occurrit.

Quæstio 4. Si aliquis actus intellectus potest dici praxis.

Quare tres erunt philosophiæ theoricæ, mathematica physica, theologia. Tex. 2.

ANtequam assignemus numerū scientiarum speculatiuarū vt distinguuntur à practicis, quædā præcedētia

conſideranda ſunt,& primò,ſi aliquis actus intellectus po teſt dici praxis. Pro cuius euidentia tria agenda ſunt .primò declarandũ eſt quid ſit praxis proprie dicta,& ſpeculatio ,ſecundò reſpondebitur quæſito,ſecundum viã noſtrã, tertiò defenſabitur via noſtra contra impugnantes.

Quantum ad primum aduerte,quod praxis proprie eſt operatio regulabilis & dirigibilis per habitum practicum Talis autem operatio in via B.Tho.eſt actus alterius potentiæ ab intellectu,naturaliter poſterior intellectione, natus conformiter elici intellectui recto,vt ſit actus rectus, primò dicitur quòd eſt actus alterius potentiæ ab intellectu, quoniam ex 3.de anima,intellectus extenſione fit practicus ſed ſtando præciſe in actibus intellectus,non extenditur intellectus,quoniam extendere eſt extra ſe tendere , neceſſe eſt igitur ad hoc quod intellectus ſit practicus,reſpiciat actum alterius potentiæ regulabilem per ipſum intellectũ, & ille actus proprie eſt praxis.ex quo ſequitur,quod cum voluntas moueatur ab intellectu finaliter & directiue,praxis proprie erit actus voluntatis elicitus aut imperatus,ſecundò dicitur naturaliter poſterior intellectione.Hæc cõditio ſequitur ex prima,nam ſi praxis eſt actus voluntatis regulabilis ab intellectu,comparatur ad intellectionem ſicut regulatum ad regulam ſuam.Regulatum autem ſupponit regulam,ergo eſt naturaliter poſterius ea.tertiò dicitur natus conformiter elici &c.Hæc conditio ſequitur ad ſecundam,quoniam regulatum eſt aptum conformari regulæ ſuæ,vt ſic rectum.

Speculatio autem,vt diſtinguitur contra praxim proprie dictam, eſt actus ſolius intellectus,non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentiæ ab intellectu regulandum,ſed eſt gratia ipſius ſcire,dicitur actus ſolius intellectus,quia ipſe ſolus eſt potentia ſpeculatiua:ergo ſolius eſt ſpeculatio,ſicut ſolius viſus eſt videre,quia ſolus eſt potentia viſiua.Dicitur non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentiæ regulandam,nam dato quod ordinaretur ad regulandum aliam operationem intellectus, propter hoc non perdit quin non ſit ſpeculatio, licet remiſſe. Vnde licet ſyllogizare ſit ordinatum ad regulandum intellectum in acquirendis ſcientiis:tamen non eſt extra genus ſpeculationis omnino.

Quantũ ad ſecũdũ aduerte quod in via Thomiſtica ,talis ſit diſtinctio.Act⁹ intellectus dupliciter cõſideratur.Primò

mo quo ad specificationẽ,quã trahit ab obiecto.Secundò quo ad exercitiũ,&vt sic subiicitur imperio volũtatis.mouet enim voluntas intellectũ ad intellectionem.Et ipsa intellectio licet sit elicitiue ab intellectu,tamen vt imperatus à voluntate,p oteſt dici actus voluntatis quo ad imperium.Ex hac distinctione eliciunt duæ conclusiones. Prima.nullus act⁹.intellect. quo ad specificationẽ eſt praxis. qm̃ vt sic eſt intrinsecus intellectui omnis autem praxis vt sic eſt alterius potentia ab intellctu,ergo &c. Secunda non inconuenit actum intellectus quoad exercitium esse praxim secundum quid quoniam vt sic eſt imperatus à voluntate,& vt imperatus poteſt dici actus voluntatis, ergo vt sic,eſt alterius potentiæ ab intellectu,& cum omnis actus voluntatis siue elicitus siue imperatus sit regulabilis per ipsum intellectum sequitur quod nõ inconuenit ,actum intellectus quo ad exercitium esse praxim secundũ quid.Dico secundum quid,quoniã ad praxim simpliciter requiriturquod sit actus elicitus à voluntate, aptus conformari rationi recte pro quanto eſt regulabilis ab intellectu ex quo sequitur quod nullus actus imperatus à voluntate,siue sit actus intellectus,siue alterius cognoscitiuæ potentiæ tam exterioris quam interioris poteſt dici prima praxis.Ad quæsitum igitur absolute respondendo dicendum eſt in via noſtra.quod nullus actus intellectus,etiam si sit regulabilis per alium actum ipsius intellectus,poteſt dici praxis essentialiter,sed tantum secundum quid.id eſt,quo ad exercitium,& prout subeſt poteſtati voluntatis,quoniã non sit intellectus practicus essentialiter nisi inquantum eſt regulatiuus alicuius actus ad quem extra se extenditur,non autem se extendit extra se respectu ipsiusmet intellectus,quare &c.

Quãtũ ad tertiũ aduerte ꝙ Ioan.Baco.in 1.sent.q.4.ꝓlogi.art.2.tenet omnino oppositũ huius determinationis. Dicit enim duo.primò ꝙ praxis quidditatiue & essentialiter eſt operatio intellectus qua dictat aliquid agẽdũ vel fugiẽdũ secũdò ꝙ nullus actus voluntatis siue elicitus siue imperatus pertinet essentialiter ad praxim sed antecedẽter aut cõsequenter.Et primũ qdẽ sic declarat,sicut habitus practicus distinguitur cõtra speculatiuũ per hoc ꝙ generaliter eſt circa scibile operabile speculatiuus autem circa scibile præcise,ita proportionaliter operatio practica.quæ vocatur praxis,accipitur ꝓ omni operatione intel

lectus,quã cõsiderat scibilia vt opabilia,&c q in intellectu sunt multi huiusm odi actus,vt cõsiderare quomodo debemus cõsulere præcipere,vitare tale periculũ quomodo ædificare quomodo scribere &c.ideo sunt ꝓprie &essentialiter praxes.Et hanc suam opinionẽ sic probat Arist. in 6. ethi.enumerãs habitus intellectuales,vnicuiq ue attribuit propriam operationem intellectualẽ,aliter habitus huiusmodi nihil nobis conferrẽt:ergo sicut habitui speculatiuo conueit speculatio, sic habitui practico conuenit operatio intellectualis practica, puta prudentiæ conuenit bene cõsiliari,& bene pcipere,& arti dirigere circa factibilia,sed operatio practica est ipsa praxis, ergo praxis essentialiter est operatio intellectus Et cõfirmatur qm̃ in 3. de anima dicit Arist.practicus intellectus differt à speculatiuo fine, qm̃ practicus ratiocinatur quid fugibile,& quid prosequibile.Speculatiuus autem nihil dicit de fugibili & prosequibili,sed ratiocinari de fugibili & prosequebili est intellectualis operatio practica,ergo est praxis, qm̃ pro eodem sumitur operatio,practica,& praxis.

Secundum aũt sic declarat,quando volũtas imperat intellectui vt cõsideret & dictet de aliquo,an sit agẽdum,& quomodo,& quando:vel sit fugiendũ,& quomodo&quãdo,& quo fine &c.illa operatio intellectus quæ est praxis essentialiter,dicitur esse antecedenter voluntatis,quoniam nisi voluntas imperaret,non poneretur in esse,& hoc est ꝑtinere praxim ad voluntatem antecedenter,& dispositiue & generatiue.non autem essentialiter.Quando aũt voluntas acceptat & eligit,id quod est dictatum & conclusum per intellectum de agendo vel fugiendo,dicitur illa operatio intellectualis practica pertinere consequenter ad volũtatem,prout iam dictatum acceptat.sed ex his non potest concludi,quod praxis essentialiter ad voluntatẽ pertineat. nam sicut multa ad actum intelligendi concurrunt, puta sensus exterior,& interior phantasma & species, quæ tamen non sunt essentialiter ipsa intellectio,sic accidit in ꝓposito,& ꝙ ad praxim proprie dictam,non pertineat essentialiter aliqua operatio voluntatis,neque elicita neque imperata,sic probat,quod est præter actum voluntatis.habet quidditatem suam excluso omni actu voluntatis. Sed sic est de praxi.ergo &c.maior patet,minor autem sic ostenditur.nam Comment.in 2.metaphy.commen.3. loquens de habitu practico vt distinguitur à speculatiuo,dicit Sciẽtia

enim operatiua quamuis vtatur ratiocinatione.& specule tur de causis,tamen non est digna vocari speculatiua, qa nō perscrutāt de causis rerū,nisi vt scientes eas agāt,&nō vt sciāt.sicut est in scientiis speculatiuis.Ecce hic loquitur de operatione practica,quæ est praxis,& vocat eam ratio cinationé,& tamen nullam facit mentionem de voluntate ergo datur praxis quidd tatiue,excluso actu voluntatis.

Sed hæc imaginatio Ioan.Baco fundatur in fallo.quoniā credit operationem practicam & praxim proprie dictam esse idem conuertibiliter,quod non est verum,nam opera tio practica duplex est,primo ea quæ est ab habitu prædi cto, & comparatur ad ipsum sicut actus secundus ad primum,vt considerare ad scientiam,& dicitur intellectio vel consideratio practica,& denominatur ab habitu pra-ctico,sicut calefacere à calore.secundò,ea quæ regulatur ab habitu practico,mediāte cōsideratione vel ratiocinatione practica verbi gratia,Actus voluntatis in principe quibus mouet quemlibet subditum ad operandum iuxta propriam virtutem,regulantur.notitia & scientia politica,existente in intellectu principis,mediante intellectione qua intellectus considerat, quomodo & quales debent esse a-ctus motiui subditorum in voluntate principis.Primò mo do nō dicitur operatio practica,quia fit praxis,sed qa est scientia practica,& denominatur ab ea,sicut effectus à cau sa.Secundò modo concedo quod sunt idem nam secūdo modo dicitur operatio practica,quæ est regulata per sciē-tiam practicam,mediante consideratione practica, & hæc est vera praxis, & est actus voluntatis vt diximus supra. Ex his patet quod rationes Ioan.Baco.non concludunt ni si de operatione practica sumpta primo modo, quam nego esse praxim,vt declaraui. Vnde ad primam rationem cō cessa maiori,nego minorem.qua dicit,sed operatio practi ca est ipsa praxis.Et ad confirmationem,concesso.quod ra tiocinatio de prosequibili & fugibili sit intellectualis ope ratio practica non tamen conceditur quod sit praxis,quia non est practica nisi primo modo.Ad secundam nego mi-norē.Ad probationē ex dicto Commenta.dico quod non aliud concludit,nisi quod ratiocinatio quæ fit per sciētiā practicam,est operatio practica primo modo,quam nego esse praxim proprie dictam. De suis declarationibus tam pro primo quam pro secūdo dicto.non curamus.dicimus enim primam esse veram,sed ex ea non potest concludi ve

ra praxis ex distinctione quam dedimus, Secundam autē recusamus,nam admisso quod intellectio practica antecedenter pertineat ad voluntatem vt imperatur,& cōsequenter vt acceptatur,ex hoc tamen non habetur,quod vt est operatio intellectus practici,sit essentialiter praxis,imò est praxis solum quo ad exercitium,vera autém praxis est aliquis actus voluntatis elicitus regulatus vel regulabilis per habitum practicum.mediante consideratione practica.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 5.Si scientia ex practica ex obiecto vel ex fine.

POstquā inquisiuimus,si aliquis actus intellectus potest esse vera praxis,inquirendum est,vnde habet sciētia quod sit practica,an ex obiecto,an ex fine.Primò resolutione quæsiti tria agenda sunt. Primò præponetur quædam distinctio.Secundò ponentur duæ conclusiones responsiuæ.Tertiò defensabitur determinatio nostra.

Quantum ad primum,aduerte quod scientia potest esse practica dupliciter,primò in habitu.siue virtualiter,secundò in actu simpliciter &complectiue,tamen practica in habitu quæ licet non actu ordinetur ad opus nec ex proposito,tamen ordinabilis est,sicut ille qui addiscit sciētiam medendi non tamen intendens mederi,dicitur practica actu.& complectiue,quæ ex modo considerandi,& ex proposito ordinatur ad opus.sicut ille qui addiscit sciētiam politicam intendens gubernare ciuitatem.

Quantum ad secundum sit prima conclusio,scientia habet ex obiecto solo, quod sit practica habitu. probatur omnis scientia ex 6.metaphysic tex.1.est aut practica aut speculatiua.Speculatiua secundum philosophum ibidem exemplificans de physica est circa rem,cuius principium motus est sibi intrinsecum.Naturalia enim circa quæ est physica,habēt in se principiū motus.Actiua aūt &factiua quarū vtraque dicit practica id est operatiua,est circa rē cuius principium est in ipso operante,siue tale principiū sit intellectus,siue ars,siue aliqua alia potentia,ergo secundum philosophum in dicto textu practica distinguitur à speculatiua ex obiecto.sed ab eodem res habet esse.&distinctionem,ergo sicut distinguitur à speculatiua ex obiecto.sic habet quod sit practica habitu ex obiecto.Præterea,Scientia practica distinguitur à speculatiua . quia per

practicam potest attingi,vel acquiri,vel produci obiectū circa quod est,per speculatiuam autem solum cognosci, ergo sicut speculatiua habet ex obiecto.quod sit speculatiua sit practica habet ex obiecto quod sit habitu practica.

Secunda conclusio.Scientia non est practica actu simpliciter & complectiue ex solo obiecto,sed ex modo considerandi & ex proposito operandi. Pro cuius euidentia aduerte quod obiectum scientiæ practicæ tripliciter pōt considerari.Primò quoad prædicata diffinitiua& suas proprietates,vt quando considero quid est virtus moralis,& in qua parte animæ est subiectiue, & quomodo diuiditur in species,Secundò quomodo acquisibile aut producibile sit,vt quando considero quibus actibus acquiritur iustitia,& quomodo expellit suum oppositum,& quomodo pficit habentem & opus suum,ergo quando proponimus in animo & deliberamus applicare huiusmodi notitiam ad operationé,vt ad finé,ad qué ordinat notitia practica. His propositis dico ꝙ non ex prima consideratione , sed ex secunda & tertia,simul iunctis est actu & complectiue practica,& quidem quod non ex prima,patet,qm̄ ex eo ꝙ est commune scientiæ practicæ & speculatiuæ.non sortit practica,quod sit practica actu& complectiue,sed potius quod si speculatiua ex modo considerandi speculatiuo,liceę non ex obiecto.Sed considerare obiectum quo ad prę dicata diffinitiua & suas proprietates,est cōmune speculatiuæ & practicæ. ergo &c.Quod aūt ex secunda & tertia simul probatur,nam Arist.vbicunque ponit differentiam inter habitum practicum & speculatiuum,assignat differētiā non solum per obiectum,sed vltimate per finé.quæ est operatio.Vnde in 2.metaphy.text.3 inquit Nam theoricæ finis est veritas,& practicæ opus,vbi inquit Comét. practica non perscrutatur de causis & diffinitionibus rerum nisi vt scientes eas agant,& in 2.& hic,volens probare moralem phylosophiam esse practicam.inquit ,Morale negotium non est contemplationis gratia,non enim per scrutamur qd sit virtus,vt sciamus,sed vt boni efficiamur vbi & Comment.inquit.Non est intentio nostra in hoc libro perscrutari qd sit virtus vt sciamus, sed vt operemur eam & simul boni.Et in tertia de anima textus 49.non assignat differētiam inter intellectum practicum & speculatiuum ex obiecto.sed ex fine.inquit enim, intellectus q practicus estdiffert à speculatiuo secundum finé,vbi dicit

Comēt.

Commenta.finis speculatiui est scire tantũ.operatiui est operari.Ex quibus omnibus patet ꝙ completa differẽtia inter,practicum habitum & speculatiuum,non stat in obiecto solo,sed in modo cõsiderãdi vt operemur.& in ꝓposito operãdi,Dico in proposito operandi quoniã non est necesse vt quis actu operetur aliter quoties sciẽs cessaret ab opere nõ persisteret scientia sua simpliciter practica,& quoties iterũ operetur,toties fieret simpliciter practica quod est vanã opinari. Tenẽdum est ergo, quod duo complent habitum practicum scilicet obiectum operabile & intentio operandi,ita quod nullum horum per se sufficit Hæc est determinatio nostra.

Quantum ad tertium aduerte,quod duo inter cæteros conantur impugnare determinationẽ nostram primus est Ioan.Baco.qui in q.4.prologi,in 1.sen.ar.1.duo dicit,& in primo discordat à nobis,in secũdo autem videtur concordare.Primò dicit quod ista quæstio,verum habitus practicus distinguatur à speculatiuo ex obiecto vel ex fine,nulla est,licet multi ponderẽt eam quoniam in practicis eadem est ratio finis,& ratio obiecti,nam formalis ratio finis,est ratio boni,& hæc eadem est ratio obiecti in practicis,dicit enim philosophus in 2.ethi.capitul.2.quod scientia moralis non est vt sciamus. sed vt boni efficiamur , & apud Comment.obiectum scientiæ moralis est melior actio totius hominis.

Secundò dicit ꝙ ad scientiam simpliciter practicam ista quatuor requiruntur per ordinem,primò ꝙ habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis,ita tamen ꝙ huiusmodi ratiocinatio sit precise propter ipsum agere,& non propter scire.Vnde Commenta.in 2.metaphy. commen.3.dicit,ꝙ scientia operatiua non ratiocinatur de causis & diffinitionibus rerũ,nisi vt eas agant.Secundo ꝙ sit actualis dictatio intellectus de re agenda siue fugienda Tertiò ꝙ voluntas eligat ꝙ ab intellectu dictatũ est.Quartò quod voluntas imperet prosequi vel fugere dictatum. Ex his autem quatuor dicit,primum & secundum pertinere ad quidditatiuam rationem habitus practici,reliqua autem consequuntur siue complent

Sed relictis his quæ dicit requiri ad scientiam simpliciter practicam,quoniã non aduersantur aperte determinationi nostrę,respondendũ est ad primũ dictũ suũ.Aduerte igitur ꝙ obiectum scientię dupliciter accipi potest.primò pro eo

circa

circa quod versatur scientia, vt in phys. obiectũ est ens mobile, in metaphysica ens vt ens, in medicina corpus sanabile, secundo pro eo ꝙ est principaliter intentũ à sciente, & ad quod dirigit totũ studium suũ, vt physicus intendit scire causas & ꝓprietates entis naturalis. Metaphysicus autẽ, entis vt ens est, & quãdo sciens ad hoc peruenerit, quiescit desideriũ suum. Qando igitur dicit Baco. ꝙ eadẽ est ratio finis & obiecti nego, si sumatur obiectũ primo modo, concedo autẽ, si sumatur secundo modo, & probationes suæ ex dicto philosophi & Cõment. procedũt de obiecto secundo modo, & nõ primo modo. Vnde quæstio nostra non est vana, sed ponderãda. Quærimus enim si scientia practica est practica, ex obiecto primo modo vel ex fine, id ex eo ꝙ vltimo intendit sciens practicus ꝙ est operatio, qua attingit obiectum dictum primo modo. quod quidem vltimo intẽtum, est obiectum secundo modo.

Secundus est [illegible]. And. qui in 6. metaph q. 1. tenet quod practica est practica ex obiecto, & non ex fine. Et aduerte, antequam addũcam sua argumenta, quod non proprie vadit contra sensum nostrum. Credit enim nos tenere sciẽtiã practicam nullo modo esse practicam ex obiecto. sed tantũ ex fine. quod tamen non dicimus, vt patet in predictis, imò ꝙ radicaliter & primo est practica ex obiecto, cõpletiue autem ex fine, ita ꝙ esse practicũ ex fine, supponit esse practicũ ex obiecto, sicut posterius supponit suum primũ. Ex his videbis, ꝙ argumenta sua nihil concludunt contra nos arguit igitur dupiciter. primo, si sciẽtia dicitur practica propter extentionem ad finẽ, quæro aut propter extentionẽ actualem, aut aptitudinalẽ, non primo modo, quoniam eadem scientia, etiam vna die esset modo practica, puta quãdo sciens actu operatur, & modo speculatiua, puta quando cessat operari, hoc autem videtur absurdum ergo erit practica secundo modo, tunc sic, nunquam aptitudo conuenit vni naturæ, nisi propter aliquod absolutum intrinsecum tali naturæ, quia enim natura est talis, conuenit ei talis aptitudo: ergo præsupponitur in scientia aliqua conditio intrinseca, propter quam conuenit ei talis aptitudo Hæc autem conditio scientiæ, est ab aliqua eius causa priore. Causæ autem priores eius sunt, intellectus & obiectum ergo esse practicum conuenit scientiæ ex intellectu & ex obiecto: non ergo ex fine.

Respõdetur, dico quod est practica cõpletiue, ꝓpter extens.

tentionem ad finẽ,qui eſt in propoſito & intẽtione ſciẽtis practici,dato ꝙ actu nõ operetur,& ad bonũ ſenſu poteſt finis intẽtus dici finis aptitudinalis,& cũ arguitur,nũqua aptitudo &c.cõcedo,& cũ infertur,ergo pręſupponitur in ſcientia &c.concedo totũ vſque ibi ergo non ex fine Hoc vltimũ nego,quoniã ſtat,ꝙ iſta aptitudo ſiue intentio finis fundetur in obiecto.niſi enim obiectũ eſſet operabile,nõ poſſet intẽdi operatio,qua aſſequimur ipsũ obiectũ,& tamen ꝙ ſciẽtia practica quæ radicaliter eſt practica ex obiecto vt ex cauſa priori,fiat ſimpliciter practica ex fine intẽto,nõ ergo ex ſolò obiecto,ſed ex obiecto,& ex fine habet ſcientia quod ſit ſimpliciter practica.

Secundò,ſi finis facit ſcientiã eſſe practicã,quæro aut finis iã habitus,aut cognitus,aut intentus,nõ primo modo, quia vt ſic eſt effectus ſcientiæ,&poſterior ea,effectus autẽ non diſtinguit nec ſpecificat ſuã cauſam ſi ſecundo modo habetur propoſitũ,quia finis vt cognitus habet rationẽ obiecti non tertio modo,quoniam iã per argumentum præcedens improbatum eſt,dictum eſt enim quod antequam finis intendatur,iam ſcientia talis eſt.

Reſpondetur,dico quod eſt finis tertio modo acceptus ad improbationem dico,quod licet antequam finis intendatur.ſit radicaliter practica ex obiecto,non tamen eſt ſimpliciter practica.niſi poſt intentionem finis.Et hoc idem videtur ſentire ipſe in eadem quæſtione,nam reſpondens ad primam rationem ſic dicit.Ariſt.ponit tres gradus intellectus,quorum primus eſt conſiderare tantum ſpeculabilia, ſecundus eſt conſiderare agibilia vniuerſali,non dictando proſequi vel fugere,tertius eſt,iam proſequi vel fugere,vel dictare proſecutionem vel fugam in particulari.intellectus ergo excedẽs in ſecundo gradu,in quo imperfecte eſt practicus ,extendit ſe ad tertium,& fit perfecte practicus.Dicendo ſe velle proſequi vel fugere ita quod illa extẽſio eſt intellectus imperfecte practici,ad conſiderationẽ perfecte practicam,puta ab appræhentione agibilium ad dictamen completum,de eis præcipiendo proſecutionem vel fugam hæc ille.Ex quibus conſtat quod & ipſe ſentit,ex ſola cognitione obiecti agibilis habitum eſſe practicum imperfecte, ex dictamine autem & volutione proſecutionis vel fugæ,circa tale obiectum fieri perfecte practicum, & hoc eſt quod nos dicimus ex fine fieri completiue practicum Hæc de preſenti quæſito dicta ſint, .

Quæſtio

Quaestio 6. si omnis scientia est practica vel speculatiua.

IN hac quaestione tria agēda sunt primò si practicū & speculatiuum sunt differentię essentiales habitus scientifici in communi, Secundò respondendum est ad quaesitū: Tertiò soluenda sunt quaedam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, ꝙ practicum & speculatiuum possunt sumi ex fine & ex obiecto, si sumatur ex fine practicum dicit respectum ad opus speculatiuum autem dicit negationem talis respectus, si sumātur ex obiecto, practicum dicit considerationem intrinsecam ex natura rei ipsi obiecto, ex eo quod est operabile, & super quam fundatur talis respectus, ex eo enim quod obiectum scientiae practicae est operabile, sequitur quod est attingibile per operationem agentis practici.

Speculatiuum autem dicit conditionem intrinsecā ipsi obiecto ex natura rei, ex eo quod non est operabile, & super quam fundatur priuatio talis respectus ad opus ita quod sicut habitudo ad opus, consequitur obiectum inquantum operabile, ita priuatio huius habitudinis, consequitur obiectum, inquantum non est operabile sed tantum cognoscibile.

Posita hac distinctione, dico, & practicū & speculatiuū primo modo non sunt differentiae essentiales habitus sciētifici in communi, quia relatio vel respectus non est differētia essētialis entis absoluti, diuersorū enim generū diuersae sunt species & differentiae, sed habitus scientificus est ens absolutū, cū sit in prędicamento qualitatis, sed practicū sumptū ex fine, dicit respectum, vt declarauimus, ergo &c. Similiter speculatiuum sumptum ex fine, dicit priuationē siue negationem talis respectus, nulla autem negatio vel priuatio potest esse differentia essentialis entis absoluti, vt patet ergo &c.

Practicum autem & speculatiuum secundo modo id est vt sumuntur ex obiecto sunt differentiae essentiales habitus scientifici in communi, quoniam quae diuidunt aliquod commune, & sub quo essentialiter constituuntur species illius communis, sunt differentiae essentiales, non enim per differentiam essentialem possumus intelligere, nisi diuisiuum essentialiter alicuius communis & constitutiuum essentialiter aliquorū sub illo communi ex doctrina Porphi. in vniuersalibus, sed practicū & speculatiuū sumpta secūdo

modo

modo diuidunt essentialiter habitū scientificum incōmuni & constituunt,&c.Omnis enim scientia vel est de obiecto operabili,& sic est practica ex obiecto,vel nō operabili,& sic est speculatiua ex obiecto:ergo &c Et aduerte q ibi loquimur de habitu sciētifico inuēto lumine naturali,vt no intromittamus nos de sciētia.diuinitus reuelata,quæ vna existēs ponitur in via nostra practica & speculatiua.

Quantum ad secūdū aduerte q ex immediate dictis cōstat omnē scientiam humanā esse practicā vel speculatiuā quia vt diximus vel est de re operabili,vel non operabili ergo saltem ex obiecto omnis est practica vel speculatiua Preterea Distinctio intellectus per practicū,& specu.sumitur ex sciētia practica & specu. Dicitur enim practicus intellectus,et habet noticiā ordinabilē ad opus Speculatiuus autē opposito modo.Cum igitur ex doctrina Arist.in 3.de anima Omnis intellectus sciens sit practicus aut speculatiuus,sic dicendum est etiam de sciētia humana.Et propterea Auic.inprincipio suæ metaphy.ponit sciētias primo diuidi per practicas & speculatiuas,& assignans earum differētias inquit Speculatiuæ sunt illæ in quibus finis est certitudo scientiæ & opinionis.Practicæ vero sunt illæ in quibus primum quæritur perfici virtus animæ speculatiua.per adeptionem scientiæ imaginatiuæ & creditiuæ,de rebus quæ sunt nostra opera.

Qantum ad tertium aduerte duo argumenta. quorum primo probatur,nullam scientiam esse practicam 2.autem probatur non inconuenire vnam & eandem esse practicam & speculatiuam.

Primò igitur,sic aguitur finis cuiuscūque sciētiæ est sci re.Desideramus enim scientiam vt sciamus,in omni sciētia demōstratione vtimur vt sciamus,est enim scire demōstrationis effectus:ergo omnis scientia est speculatiua.Antecedens patet consequentia probatur quoniam,speculatiua in via philosophi dicitur,cuius finis est scire, practica autem cuius finis est opus.Si igitur omnis scientiæ finis est scire, omnis scientia est speculatiua.

Respondetur,nō distinguitur speculatiua à practica,per scire & non scire,sed per scire,tantū & per scire ordinatū ad opus,vnde ad arg.nego consequentiā.Ad probationem dico q finis speculatiuæ est scire tantum,finis autem practicæ est scire ordinatum ad opus,& quoniam multæ sunt huiusmodi sciētię,vt ædificatiua,politica,œconomica &c.

ideo

ideo non omnes sunt speculatiuæ.

Secundò arguitur sic. Posibile est inuenire in habitibus intellectualibus humanitus inuentis, vnum habitum continenentem in se duos habitus intellectuales omnino distinctos, ita quòd nō est præcise iste, nec præcise ille, & tamen specie distinctus ab vtroque eos, sicut distinguitur idem medius color ab extremis, ergo eadem ratione, posibile est inuenire habitum vnum qui cōtineat habitum practicum & habitum speculatiuum, ita quod non est præcise specu. nec præcise practicus, & sic specie distinctus ab vtroque eorum, antecedens quidem patet in 6. & hic, vbi philosophus ponit sapientiam habitum specie distinctum ab aliis habitibus intellectualibus: & tamen in se continentem habitum principiorum & scientiam, vnde inquit Arist. Oportet ergo sapientem non solum quæ ex principiis scire sed & circa principia verum dicere. Quare vtrique erit sapientia intellectus & scientia, ergo &c.

Respondetur, vbicunque Arist. ponit vnum habitū cōtinentem duos habitus specie distinctos, loquitur de habitu eiusdem rationis, puta quia vterque est speculatiuus, vt si dicamus, metaphysicam continere scientiam de substantia & scientiam de accidente, vel quia vterque est practicus, puta si dicamus, sapientiam continere habitum principiorum practicabilium, & scientiam conclusionum practicabilium. Est autem maior ratio, quòd inueniatur vnus habitus continēs duos habitus eiusdē rationis, quā duos diuersarū & oppositarū rationū. Constat autē practicū & speculatiuum esse diuersarum & oppositarum rationum. Vnde ad arg. concesso antecedente, neganda est consequentia de scientiis humanis, vt excipiam diuinam reuelatam, de qua non est præsentis negocij pertractare. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7. Si sunt tantum tres scientiæ speculatiuæ.

Quare tres erunt philosophiæ theoricæ, mathematica physica & theologica.

IN hac quæstióne tria agenda sunt. Primò ponētur quædam distinctiones. Secundò ponetur conclusio responsiua. Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quantū ad primū sit hæc prima distinctio. Scientia speculatiua quædā realis, & est illa, quæ versatur circa ens reale, vt physica, circa ens naturale, & mathematica circa qua

titatē continuam,vel discreta,quædam rationalis,& est illa quę versatur circa ens rationis,vt logica sumpta in sua vniuersalitate,quæ in via nostra cōtinetur sub scientia speculatiua,quoniam licet ordinetur ad opus, puta ad syllogizandum & discurrendum in aliis scientiis, ad quas comparatur, sicut regula & modus sciendi, tamen quia non ordinatur ad regulandum opus alterius potentiæ ab intellectu,ideo non est locanda inter practicas,sicut etiam diximus in 4.q.huius sexti libri.

Secunda distinctio,scientiarum speculatiuarum realium quædam est speculatiua vere & proprie,& est illa,quæ ex natura sui,& ex parte sui obiecti,ordinatur ad scire tantū eo quod circa obiectum suum non possumus nisi speculari,Quædam autem ex speculatiua,non proprie,sed potius ex vsu loquentium & est illa,quæ ex natura sui & ex parte obiecti non ordinatur solum ad scire,sed ad operandum circa obiectum suum.Et hoc modo medicina quæ est de regulis vniuersalibus,solet dici speculatiua.Quæ autem applicata est ad curā,solet dici practici licet ex obiecto,quod est corpus sanabile vtraque possit ca.practica.

Tertia distinctio,scientiarum speculatiuarum proprie & realium,quædam est inuenta via sensus & lumine naturali,quædam autem ex diuina reuelatione.

Quarta distinctio, pluralitas scientiarum speculatiuarum propriarum & realium,potest assignari secundum distinctionem genericam,& secundum distinctionem specificam Et quidem si consideretur secundum distinctionē specificam patet quod non sunt tantum tres.nam mathematica sub se continet geometriā & arithmeticam,vt duos habitus distinctos specie.Similiter physica sub se continet scientiam de mobili ad vbi,& scientiam de mobili ad formam,& scientiam de animalibus &c.vt habitus partiales distinctos specie.Si autem considerentur secundum distinctionem genericam,sic dictum philosophi erit verum, vt statim apparebit per conclusionem responsiuam.

Quantum ad secundum aduerte, quod intentio philosophi est loqui de scientiis speculatiuis realibus, vt excludamus logicam, & propriis, vt excludamus theoricam medicinæ, & inuentis via naturali, vt excludamus diuinam reuelatam, & de pluralitate earum, secundum genus,& non secundum speciem.Vnde ponitur hæc conclusio responsiua.

Sunt

Sunt tantum tria genera scientiarum speculatiuarum realium, propriarum, inuentarum lumine naturali.

Hanc cõclusionẽ aliter probant Thomistæ, aliter Scoti. Thomistæ quidẽ fundãtes se super scientiã B. Tho. in proemio 1. phy. hic probant. cum distinctio scientiæ sumatur ex distinctione formali ipsius obiecti, quot sunt obiecta formalia generica. scientiarũ speculatiuarũ, tot sunt & ipsæ scientiæ speculatiuæ. Obiecta autem earũ sunt tantũ tria, quoniã obiectum est ens aliquo modo abstractibile à materia. Materia enim obstat intelligibilitati, vnde ista sensibilia nõ sunt intelligibilia, nisi in potentia propter suam materialitatem, & ad hoc quòd fiat intelligibilia in actu, necesse est vt fiant immaterialia per intellectum agentẽ, vt alias declarabitur, secundum igitur quod ens diuersimode abstrahit à materia, ad diuersas scientias pertinebit. Aduerte igitur quòd aliquid ens abstrahit à materia secundũ esse & secundũ rationẽ, qualia sunt entia separata, quæ nunquã sunt in materia, & sic est substantia, & actus, & potentia, quæ nõ sunt vniuersaliter in materia, vt declarabitur in lib. 11. De ente autẽ sic abstracto est metaphysica. vnde philosophus in 6. meta. tex. 2. ponẽs, differentiã metaph. à phys. & mathemat. inquit prima verò, id est metap. circa separabilia & immobilia. vbi inquit Cõmen. necesse est vt prima scientia in esse, sit scientia rerũ abstractarũ. Et est aliud ens, quod licet non sit extra materiã, tamen in sui diffinitione nõ recipit materiã sensibilem. vnde dicitur abstractũ nõ secundũ esse, sed secundum rationẽ, & tale ens est quantitas siue continua, siue discreta non enim linea, aut superficies diffinitur per materiã sensibilẽ, neque par, neque impar, neque recte, neque curuum, vt dicitur in 2. physi. tex. 19. Et de huiusmodi ente est mathe. vnde inquit Arist. in li 6. meta. & mathema. quidẽ circa immobilia, sed inseparabilia s. secundũ esse, quia nõ habẽt esse, nisi in materia, vbi inquit Cõmen. Mathema. est de rebus abstractis secũdũ diffinitionem, sed nõ secundum esse. Et est aliud ens, quod vt scibile licet possit abstrahere à materia indiuiduali, nõ tamẽ à materia cõmuni, quoniã nõ potest esse nisi in materia, & nõ potest diffiniri sine materia cõmuni, & huiusmodi sunt entia naturalia, nã licet homo possit diffiniri sine hac carne & hoc osse nõ tñ sine carne, & sine osse, & de hoc ente est physica. vnde inqt philosp. in 6 metaph. Physica nãque circa inseparabilia. s. à materia, & secũdũ esse, & secũdũ ratiorẽ. Cũ igĩ

nō posint esse plures modi abstrahēdi à materia, patet: q nō sūt nisi tria obiecta speculabil a generica distincta formaliter, ex diuerso modo abstrahēdi à materia, ex cōsequēti nō sunt nisi tria genera scientiarū speculatiuarū realiū &c.

Scotistæ autē vt patet per Ant. And. in 6. meta. q. 3. alia via procedūt in assignādo tria obiecta speculabilia generica, iuxta quæ cōcludunt tria genera scientiarū speculatiuarum realium & propriarū. Aduerte igitur, quòd apud eos dātur hæc tria, obiecta, ens, substātia corporea, cui absolute cōsideratæ inest primo quātitas continua, deinde discreta, substantia corporea cōsiderata inquātū habens formā, quę est principiū determinatę operationis, & motus, & quietis. Circa ens vt habet passiones demōstrabiles de ipso est principiis cognitis via sensus, ponitur metap. circa substantiā corporeā, vt sibi inest quantitas, ponitur mathema. circa substantiā corpoream, vt habet formā quæ est principium motus &c. ponitur physica. Et præter has nō potest dari alia, quæ nō cōtineatur sub istis, vel sub aliqua istarū. Et si dicas. Quare non potest dari vna scientia speculatiua de substantia incorporea, sicut datur de substātia corporea, & vna de quantitate, sicut datur de substantia corporea, vt sibi inest quantitas. Respondent quòd licet substantia incorporea habeat passiones sibi primo inhærentes, non tamen scibiles à nobis via sensus, sed sic sunt notæ nobis de ipsa solæ passiones entis. Vnde verū est quòd illa substantia est subiectū alicuius scientiæ speculatiuæ, possibilis intellectui potenti cognoscere eā sub propria ratione, sed non nobis. Ad illud de quantitate dicunt, quòd nullū genus accidētiū potest esse primū subiectū in aliqua sciētia, quoniā quodlibet genus accidētiū, & quælibet species cuiuslibet eorū cōtinetur in aliqua specie substātiæ virtualiter mediate vel immediate. Oportet ergo diuidere substātia præcise, vt habeatur primū subiectum alterius scientiæ à metaphysica &c.

Sed hic modus dicēdi nō videtur cōueniens intentioni Arist. nā ipse assignans determinatū numerorū scientiarū speculatiuarū semper fundauit se super ens, vt diuersimode abstrahibile à materia. Vnde in 2. phys. ostēdēs differētiā inter phys. & metap. à tex. 16. vsque ad tex. 18. processit hac via & in 6. metap. vt iā declarauimus eadē via processit. Assignatio autē triū subiectorū adducta ab Ant. And. est potius voluntaria quā fundata in doctrina Arist. imò quātū ad illud quod dicit, substātiā incorporeā nō posse esse subiectū

alicuius

alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis, nobis videtur sibi contradicere. Determinauit enim in 2. lib. metaph. q. 3. quòd substantias abstractas cognosci quidditatiue ab intellectu viatoris non est impossibile, Præterea, Philosophus in lib. 12. deuenit ad multas proprietates primi principij. quæ nō explicātur per passiones entis, puta quòd est purus actus, quòd est maxime intelligibile, quòd intellectio est substantia sua, quæ maxime in seipso delectatur, quòd est vita sua, quòd est totius naturæ bonum, quòd omnia ordinata sunt ad ipsum, falsum est ergo, quòd de substātia incorporea nō possumu s cognoscere viā sensus, nisi solas passiones entis, & quod non potest esse subiectum alicuius scientiæ speculatiuæ possibilis nobis. quòd autem dicit de quantitate, nullam apparentiam habet. Aliud est enim quodcūque genus accidentis cōtineri in substantia quo ad esse, & aliud quo ad intelligibilitatē, licet enim primū sit verū quoniā accidentis esse, est inesse, non tamen secundū, quoniam potest habere propriam speciem intelligibilē, per quā primo & per se potest intelligi, vnde in doctrina Scoti, vt declarabimus in 7. lib. nō cognoscitur à nobis substantia nisi per speciē accidētis licet ergo repugnet accidenti esse primū subiectū inhæsionis, non tamen sibi repugnat esse primum subiectum, circa quod versatur aliqua scientia speculatiua.

Quantū ad tertium aduerte, quòd pro maiori parte argumenta quæ solent fieri in hoc quæsito soluuntur per distinctiones, quæ præposuimus in principio quæsiti. Tu tamen aduerte illud argumentū, quo solet sic argui. Diuisio prima cuiuslibet generis, debet esse solū per duas differentias ex consequēti bimēbris. Nā ex 10. metaphysi. in vnoquoque genere est vna prima cōtrareitas, quæ est per duas primas differentias, scientia speculatiua est quoddam genus. continetur enim prædicamento qualitatis & in primo genere scilicet in habitu, ergo vel vt genus, vel vt species, nō vt species, aliter physica & mathematica differrent solum numero, ergo prima diuisio scientiæ speculatiuæ non debuit esse trimembris.

Respondetur, aliqui tenent scientiam speculatiuam esse analogum ad diuinam, & naturalem, & mathematicam, eo quod per prius dicitur de diuina, taquā de nobiliori, vnde solet ab Aristo. dici prima philosophia, sicut animal primū sanum. Diuisio autē analogi prima, nō oportet esse bimembris. Sed hæc opinio nō videtur vera, quoniā quod in vno

solo prædicamento continetur, non potest esse analogum, sicut nec æquiuocum, coordinatio enim vnius prædicamenti constituitur ex generalissimo, & specialissimo, & subalternis generibus ac differentiis essentialibus, secundũ doctrinam Porphyrij. Constat autem quod scientia & inferiora sua, vt practica & speculatiua, & partes speculatiuæ continentur in prædicamento qualitatis & in primò genere: ergo non est analogum, nec valet obiectio, quoniam licet vt adinuicem comparantur, vna sit prior altera, puta diuina, tamen comparatæ generi suo, æqualiter participant rationem speculatiui. Dicendum est ergo quod est genus, cuius prima diuisio debet esse bimembris vel reducibilis ad bimembrem. In proposito dico, licet philosophus assignet trimembrem, vt breuius & clarius manifestaret differentiam inter scientiam diuinam & physicam & mathematicam, tamen sic potest reduci ad bimembrem. Omnis scientia speculatiua, vel est de omnino abstractis à materia, & hæc est metaphysica, vel de abstractis non omnino. Et hoc dupliciter, quia de abstractis à materia sensibili, tã vniuersali, quam particulari, & hæc est mathematica, vel de abstractis solum à materia sensibili singulari, & hæc est physica. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8. Vtrum speculatiuæ sint nobiliores practicis.

Ergo theoricæ aliis scientiis desiderabiliores sunt. Tex. 2.

IN hac quæstione tria agenda sunt. Primò ponitur quædam distinctio. Secundò quædam conclusiones responsiuæ. Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quod speculatiuæ possunt in nobilitate comparari practicis ratione obiectorum, vel ratione finium. Ratione quidem obiectorum, vt scilicet illæ sint nobiliores, quæ sunt de nobiliori obiecto, & ex parte finium illæ sint nobiliores, quæ ad nobiliorem finem ordinantur, finis autem potest esse communis & proprius. Communis quidem vt si dicamus, speculatiuas ordinari ad scire tantum, practicas autem ad operari siue ad vsum nostrum. Proprius vero, vt si dicamus, hanc speculatiuam, puta metaphysicam, ordinari ad tale scire, quale est scire diuina, hanc autem practicam puta moralem, ordinari ad tale operari, quale est operari secundum virtutem.

Quantum

Quãtũ ad secũdũ aduerte ꝙ si speculatiuæ comparãtur practicis quo ad finem cõmunẽ nobiliores sunt,qm̃ finis speculatiuarum est scire,practicarũ aũt est nostrum operari,sed scire nobilius est nostro operari,quoniã per ipsum scire conuenimus cum nobilissimis substantiis intellectualibus,non autem per nostrum operari,vt patet,quod nostra artificia non conueniunt eis,ergo &c.Si aũt comparentur quo ad sermones proprios,puta quo ad tale scire & tale operari,aliqua speculatiua est nobilior aliqua practica,& aliqua practica est nobilior aliqua speculatiua,qm̃ scire alicuius speculatiuæ,vt notitia de cœlo,de anima,de homine,excedit in nobilitate vsũ.siue operari alcuius practicæ,puta scientiæ frenefactiue.Et operari alicuius practicæ.puta scientiæ moralis,vt bene regulare subditos, & operari secundum virtutem excedit in nobilitate aliquod scire,puta scire triangulum habere tres,& scire formicam vnde dixit philosophus in libro duodecimo metaphysic. text.51.quod inconueniens est de quibusdam meditari,&dignius est quædam non videre quam videre,ergo &c . Si autem speculatiuæ comparentur absolutè & simpliter practicis dico quod speculatiuæ sunt nobiliores. quoniam in genere speculatiuarũ inuenit aliqua, puta diuina excedẽs in nobilitate omnes practicas.Versatur enim circa ens diuinum,quod est nobilissimum,& in tali scire stat humana fœlicitas ex 10.ethicorum,nulla autem practica est nobilior toto genere speculatiuarum , nec ex parte obiecti, quoniam nullum obiectum cuiuscunque practicæ est nobilius ente diuino,nec ex parte finis,quoniam actiones nostræ practicæ etiam morales,sunt media ad fœlicitatẽ, & non sunt ipsa fœlicitas.

Quantum ad tertium aduerte quòd hæc determinatio nõ,videtur saluare dictum philosophi quo dicit,ergo theoricæ aliis scientiis desiderabiliores sunt,nam quoniã cõparat theoricas aliis,& nullam excipit,videtur hæc comparatio esse vniuersalis,vt sit sensus,ergo omnes theoricæ sũt desiderabiliores ex consequenti nobiliores aliis sciẽtis,scilicet practicis,nõ ergo oportebat tot distinctiones& cõclusiones ponere,sed probare ꝙ omnes theoricæ sunt nobiliores practicis,aliter nõ saluatur dictum philosophi.

Respõdetur à Paulo Sonc.in 6.metaph.q.6.propter hoc argumentũ dicit,ꝙ philosophus nõ cõparat theoricas practicis in nobilitate, sed comparat theorica, quas eunde-

rauerat inter se dicens,quod metaph.est dignior mathematica,& naturali,& dictum suum manifestat per tex.Commen.& per Commenta.in fine 2.commenta.Verum si intēdebat.vt Thomista,nō diuiare à mēte B.Tho.nō potuit sic respōdere qm̄ B.Tho.exponēs dictū philosophi manifeste cōparat theoricas practicis&nō solū theoricas inter se, sic enī inqt.Ergocū hęc sciētia scilicet metap si honorabilissima inter oēs,q a est honorabilior theoricis,vt prius ostēsū est,quæ quidem sunt honorabiliores practicis,vt in 1. lib. habitum est,hæc ille.

Propterea tenendo quod comparet thoricas practicis dicendum est,quod non intendit cōcludere omnes & singulas speculatiuas esse nobiliores omnibus practicis, nisi quo ad finem communem,vt declarauimus,sed quod absolute & simpliciter loquendo speculatiuis sunt nobiliores practicæ,in hoc sensu,quoniam aliqua speculatiua ratione obiecti.& ratione proprij finis est nobilior omni practica.Nulla autem practica,est nobilior omni speculatiua & sic nulla est difficultas in dicto philosophi, nec repugnat determinationi factæ.

Alia argumenta,nec difficilia sunt.& ab aliis soluuntur, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 9.Si de ente per accidens est scientia.

Nulla scientia studiosa est de eo,nec practica. nec theorica,non enim faciens domum.&c. Tex.4.

IN hac quæstione cito expediemus nos,quoniam in epitomi nostrā super Sextò libro metaphysicæ satis de hoc locuti sumus.Pro vniuersali tamen resolutione,hic duo agemus.Primò,præponuntur duæ distinctiones.Secundò, duæ conclusiones responsiuæ,

Quantum ad primum aduerte aliquos formare talem distinctionem,ens per accidens potest esse quatruplicitér primo accidentalitate prædicationis.vt quando prædicatum dicitur de subiecto,sed non in aliquo modorum per se assignatorum in 1.poster.2.accidentalitate rei , sed non prædicationis,& hoc reperitur, quando prædicatum est passio subiecti licet enim risibile prædicetur per se de homine.est tamen accidens in homine secundum viam nostram.tertiò.quia sunt distinctæ res quarum vna accidit alteri,vt homo albus,musicum album,quartò dicitur ens

per

per accidens accidentalitate causalitatis,vt album ædificat,fodiens sepulcrum inuenit thesaurum sub cane pluit. Ex huius quidem distinctionis primum membrum non est alicuius momenti in proposito nostro,nec secundum habet difficultatem.nullus enim dubitat quin ista,homo, est risibile,sit cóclusio scibilis & demonstrabilis,& homo vt de eo propria passio prædicatur, est subiectum scibile terium autem,& quartum membrum deseruiunt proposito nostro,quoniam de tali ente per accidens,& non alio modo intédit philosophus,cũ dicit de eo nõ esse sciẽtiã.

Secunda distinctio quam innuit B.Tho.exponens text.5. in hoc 6.li.& quã communiter adducuat expositores,sit hæc,ens per accidens tertio & quarto modo,dupliciter có siderari potest,primò formaliter,siue pro conceptu,quem per se importat hoc,quod est ens per accidens, secundò materialiter siue pro re substracta,cui inest & de qua prædicatur denominatiue.Alij ponunt eandem distinctionẽ sub his verbis,ens per accidens sumitur dupliciter,primẽ secundum rationem communem,quam importat hoc nomen commune.ens per accidens.secundò secundum rationem specialem & determinatam.inquantum importatur per speciale nomen,vt fodiens sepulcrum inuenit thesaurum,musicum ædificat,sub cane pluit,&c.

Ex his dist.pono duas conclusiones responsiuas.

Prima de ente per accidens tertio & quarto modo formaliter sumpto,siue quoad rationem suam communem, potest haberi & habetur scientia,vel saltem certa notitia nam Arist.in tex.5.inuestigat quæ sit eius natura, & quæ eius causa,sicut diffuse pertractauimus in epitomi nostrã, ergo de eo formaliter sumpto habetur certa notitia.

Secunda,de ente per accidens.tertio & quarto & modo sumpto pro re substracta,non potest haberi sciẽtia, nec certa notitia,nam ex 1.poster.Quicquid scitur,aut est sem per,aut frequenter,& habet determinatam,causam.Quod autem est ens per accidens tertio modo & quatto modo, nullam harum conditionum habet,imo oppositas, vt patet de fortuito & casuali ergo &c.Et aduerte quod in 2. physi.text.commment.55.agens de fortuna,tangit idem,dicit,enim fortunam dicere esse extra rationem,recte est,Ratio enim idest ratiocinatio per quam acquirimus certam notitiam,aut est eorum quæ sem.per sunt,aut eorum quæ sunt frequenter: sed fortuna, siue effectus fortuitus

nec est semper,nec frequenter, imò vt in paucioribus,ergo &c.

Contra hanc determinationem solent fieri duo argumẽta alicuius apparentiæ.

Primũ,quod est à causa determinata agente,vt in pluribus videtur scibile,hæc est manifesta,sed ens per accidẽs præcipue quarto modo, est huiusmodi,dicit enim philosophus in text .5. Quod est secundum magis,id est, vt in pluribus,hoc principium,& hæc causa eius,quod est accidens esse,ergo &c.

Respondetur,Arist.nõ dicit quod causa agens vt in pluribus,inquantum agit vt in pluribus.sit causa entis p accidens quarto modo,sed inquantum deficit aliquando,nam inquantum agit vt in pluribus,agit ex intentione,& effectũ ꝓpriũ ac per se.inquantum autem aliquando deficit, agit præter intentionem & effectũ per accidens,nego ergo minorem,& ad dictum philosophi,patet q̃d dicendũ.

Secundò,quod est à causa necessaria & immutabili videt̃ esse necessarium & immutabile,sicut quod est à causa contingente est contingens,& à mutabili est mutabile,sed ens per accidens quartò modo est à causa necessaria & immutabili,quoniam est à causa prima,quæ est necessaria & immutabilis.Omnis enim effectus positiuus,est à causa prima mediate vel immediate ergo est necessarius & immutabilis,ex consequenti scibilis,quoniam huiusmodi non cõtingit aliter se habere.

Respondetur,negatur maior,de causa remota.& conceditur de causa proxima,necessitas enim & contingentia effectus attenditur penes causam proximam,vt dicemus infra & quoniam ens per accidens quarto modo.non est ꝓximè & immediatè à causa prima immutabili, ideo nihil concluditur verum autem si prima causa ageret de necessitate,naturæ,causæ secundæ de nessitate agerent,ex cõsequenti nullus esset effectus contingens.discutiemus infra.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 10. Si secundum doctrinam Arist. potest saluari ens per accidens quarto modo, quod est effectus contingens per respectum ad causam suam proximam.

Circa

Circa hanc q. aduerte. ꝙ idē est ac si quæratur, an omnes effectus sint necessarij, vel aliq necessarij, & aliqui cōtingētes. Hāc quæstionē multi petractāt, sed nō resoluũtur, Tu igitur sic ꝓcedes. effectus contingens dupliciter cōsiderari potest, primò quantum ad esse suum, ꝙ est esse corruptibile & desinibile. & sic patet ad sensũ, ꝙ effectus voluntarij & causarũ inferiorũ sunt cōtingentes, qm̃ pro aliquo tēpore habēt esse, & pro aliquo non esse, & de hoc fuit dubiũ apud philosophũ, & Comēt. vt patet in hoc li. 6 commen. 7. Secundò quātũ ad causalitatē, & sensus huius est, vtrum dētur aliquæ causæ contingētes causantes, vel omnes necessario causent. Et in hoc sensu stat tota difficultas quæsiti, & totũ pēdet ex modo causandi, quo prima causa causat. nam si ad mētē philosophi, prima causa causat, & agit libere. facile erit secundum philosophum saluare contingētiē effectus, per respectum ad causam proximã si autem causat, & agit de necessitate naturæ difficilius erit, vt igitur ad quæsiti resolutionem deueniamus, tria agenda sunt. primò si est tenendùm ad mentem philosophi primam causam agere de necessitate naturæ, secūdò supposito quod sic, vtrum cum hoc substinere possimus, non omnia euenire de necessitate, sed seruari contingentiam effectus per respectum ad causam proximam, tertiò soluetur ratio Scotistarum tenentium oppositum determinationis quam facturi sumus.

Quantum ad primum aduerte quod, Deum agere de necessitate naturæ, dupliciter potest intelligi, Primò, quia agit per naturam, vt præueniens intelligere & velle, ita ꝙ non agit per intelligere & velle, sed per aliquod antecedens ad ista, sicut homo de necessitate naturæ digerit cibũ, & ignis calefacit, & sol illuminat, & hoc modo nullus philosophus, qui veram de Deo cognitionem habuit, posuit Deũ agere de necessitate naturæ, cognouerunt eñ veri philosophi, quod omne agēs aut agit à casu. aut propter finem, constat autē quod Deus non agit à casu quia agēs à casu est causa per accidēs. Deus autē cum sit prima causa, non potest esse causa per accidens, est enim causa per accidens, posterior causa per se, igitur Deus est causa agēs ꝓpter finem, omne autem huiusmodi agens, aut prostituit sibi finem, aut prostuitur sibi finis ab alio, Deo non potest prostitui finis ab alio, qm̃ non esset prima agēs simpliciter & nobilissimũ, prostituens enim finē alteri, prius, & nobilius

lius est,vtpote regulans &dirigẽs,,igitur Deus prostituit sibi finem,ergo est agens per intellectum & voluntatem non enim posset sibi finem prostituere,nisi intelligeret,& vellet finem,quicquid ergo Deus agit ad extra,agit per intellectum,& voluntatem,ita quod productũ est p intellectum & volitũ,& per consequens non agit de necessitate naturæ prout natura præintelligitur actui intelligendi & volendi Secundò potest intelligi quod agat de necessitate naturæ non prout natura præintelligitur actui intelligendi & volendi,sed prout voluntas vult necessaria quædam volita,sicut primum vult necessario bonitatẽ suã,& homo vult necessario fœlicitatẽ.ita ꝙ hęc necessitas sit quędã habitudo necessaria volũtatis ad aliqua,vt volita,& sic Deũ agere de necessitate naturæ, est ipsum volendo necessario bonitatẽ suam,vellet etiã necessario omnia reducibilia in bonitatẽ suam,secundũ ꝙ sunt reducibilia in ipsam,& velle necessario cuilibet cõmunicare bonitatẽ suam , quantũ vnumquodque est capax,ad ꝙ velle sequitur de necessitate effectus,& in hoc sensu tenẽdum est philosophum putasse,Deũ agere de necessitate naturæ,nã in 8.physi,probauit motum cœli esse eternum de necessitate,ergo motorẽ primum de necessitate esse mouere,&in 2 de generatione probauit generationẽ inferiorumde necessitate esse æternam, & hanc causari ex motu diurno& motu erraticorum,ergo primũ de necessitate producit inferiora mediante motu,& 12.metaphy.vbi idem ex proposito pertractabitur,probat philosophus,in motore æterno,non esse potentiã.sed actũ & facit hanc consequentiam,si in eius substantia est potentia,continget non esse motum enim est in potentia potest non esse,& huius quidem consequentiæ,ita reputat falsitatem consequentis esse manifestam,quod non immoratur circa eam reputauit ergo motum cœli & productionem rerum esse necessariam & sempiternam ex consequenti primum de necessitate naturæ mouere & producere. Quod autem Comment.eiusdem fuerit sententiæ,manifestabimus in libro 12.

Quantum ad secundum aduerte ꝙ cum Deum agere de necessitate naturæ secundo modo,idẽ sit,ꝙ voluntatẽ suã habere necessariam habitudinẽ ad ea quę vult facere ita ꝙ non potest non velle ea facere,hoc potest habere duplicẽ sensum,primo sic.Deus vult necessario hoc scilicet,cœlum producere,& cœlũ necessario habere,id est,ꝙ habeat esse

necessariã

necessariũ & immutabile,& ꝙ cœlũ habeat causalitatẽ id est virtutẽ causandi necessaria,quoad ea quæ potest causare & sicut dico de cœlo,intellige de quocunque alio,quod Deus vult,ꝓducere.Secũdo sic Deus vult necessario aliqua ꝓducere,quæ habeãt esse necessariũ. & virtutẽ causãdi necessariã,& vult necessario aliquã ꝓducere,quę tamẽ habeat esse non necessariũ,nec virtute causandi necessariã,sed cõtingentẽ iuxta primũ sensum.si Deus agit de necessitate naturæ,omnia de necessitate eueniunt.nec potest saluari cõtingentia effectus per respectũ ad causam propria & proximã quia iuxta primũ sensum,tã causa prima,quã omnes causę secũdæ haberẽt causalitatẽ necessariã cũ qua nõ stat cõtingentia effectus,ideo enim effectus habet cõtingẽtiã q̃a causa cõtingenter causat,si ergo oẽs causæ de necessitate causat oẽs effect' de necessitate oĩa eueniũt q̃a licet Deus quicq̃d vult ꝓducere,necessarie velit producnre nõ tamẽ vult q̃cq̃d ꝓducit habere necessariã causalitatẽ sup effectũ suũ sed aliquod necessariũ,& aliq̃ contingentẽ.ex cõsequẽti stat ꝙ sum voluntate primę causæ voluntate necesnesario cõtingẽtiã causæ proximæ in causando,ꝙ causa cõtingenter causat. & ꝙ effectus contingẽter causatur,& nõ cessario & iuxta hunc secundũ sensũ,tenendũ est, ꝙ philosophus opinatus fuerit Deũ agere de necessitate naturę,& tamẽ non omnia euenire de necessitate.& quidẽ quod teneat Deum agere de necessitate naturæ,iam probauimus, quod autem arbitratus sit non omnia de necessitate euenire patet hic in lib.6.in tex.7.

Quantũ ad tertiũ aduerte ꝙ Scotistæ tenent hanc consequentiã,esse simpliciter verã.si quicquid agit Deus agit de necessitate omnia eueniũt de necessitate vnde si Arist.admittit antecedẽs,de necessitate admittit cõsequẽs,ex cõsequẽti sibi cõtradicit in eo ꝙ vult saluare cõtingẽtiã in causatis stãte antecedẽte.Ratio autẽ eorũ est hęc si prima causa necessario causata,necessario mouet a,scilicet ad causãdũ si A,est necessario motũ ad causandũ,necessario mouet B, similiter B,necessario motũ,necessario mouet C,& sic vsque ad proximã causã quoniã posterior nũquã mouet,nisi mota à priori Si ergo prima causa necessario causat & mouet,sequitur quod omnes aliæ necessariæ causabũt & mouebunt tex consequenti omnia necessario euenient à proximis suis causis

Re

Respondetur. & dico ex determinatione facta ꝙ prima consequentia potest dupliciter intelligi, primò, sic si prima causa necessario causat A, necessario mouet A, scilicet causandum necessario, & sic nego eam quia non est necesse, ꝙ eo modo quo prima causa causat A, ad causandum, quoniam causalitas necessario impressa à prima causa in A, recipit vt & modificatur in A, secundum quod conuenit naturæ ipsius A, secundo sic si prima causa &c. necessario mouet ad A, causandū necessario vel contingenter, & sic concedam eam quoniā si, natura ipsius A, est talis ꝙ ei cōpetat causalitas necessaria, prima causa necessario mouebit A, ad causandū necessario, si autem competit ei mouere cōtigēter, prima causa necessario mouebit ipsā ad causandū contingenter, & sic nihil concluditur, nisi ꝙ omnia eueniunt à proximis causis necessario vel cōtingenter. Et aduerte, quod causa erroris in Scotistis fuit, quia opinati sunt, omnem causam secundam causare, eo modo quo causatur & mouetur à prima, quod non est verum, quia vt diximus causalitas actiua, non recipitur in secunda nisi vt competit naturæ suæ. Patet ergo, quomodo hæc duo possumus sustinere. Deus agit de necessitate naturę, & tamen non omnia eueniunt de necessitate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. Si effectus contingens habet contingentiam à causa prima, vel à causa proxima.

IN hac q. sic procedemus: primo ponetur distinctio de effectu contingente, secundo de effectu contingente in primo sensu, probabitur ꝙ habet, contingentiam à causa proxima, tertio de effectu contingente in secundo sensu pertractabitur opinio B. Tho. & Sco. & determinabimus secundum mentem B. Tho. & soluemus rationes Scoti.

Quantum ad primum aduerte, quod effectus potest dici contingens, dupliciter, primò quia casualis siue fortuitus, & est ille qui producitur à causa præter intentionem & vt in paucioribus. & proprie dicitur ens per accidens, de quo supra locuti sumus ad mentem philosophi, quod de eo non habetur scientia. secundò dicitur cōtingens, non solumn quia habet esse defectibile, sed quia est à causa, quæ potest causare & non causare, & vt sic opponitur effectui necessario, qui est à causa, quę non potest causare & non causare, in quo sensu dicemus productionem rosæ esse contingentem & motum solis esse necessarium.

Quantum

Quantum ad secundum, pono hanc conclusionem, effectus contingens in primo sensu non habet contingentiam à prima causa. Hæc est de mente philosophi in hoc libr. 6. in tex. 5. vbi inuestigans principiũ & causam entis per accidẽs, id est effectus fortuiti dicit ꝙ causa necessaria, id est quæ nõ cõtingit aliter se habere, & quæ est vt semper, id est infallibilis, non est principium & causa entis per accidens, sed quæ secundũ magis ideſt quæ in vt pluribus ꝓducit effectus, & aliquando deficit, sed secundũ doctrinam Arist. prima causa vt docuimus in q. precedenti, est causa necessaria de necessitate agens & infallibilis, ergo ab ea effectus contingens in primo sensu non habet cõtingentiã. Preterea effectus contingens in primo sensu habet cõtigentiã à causa agente præter intentionẽ, sed vt videbimus in lib 12. prima causa, nihil potest agere præter intentionẽ, ergo &c. Patet ergo ꝙ contingentia id est, causalitas effectus contingentis in primo sensu, reducẽda est in causam proximã potentem deficere sicut monstrum reducitur in deficientem virtutem formatiuam generantis.

Quantum ad tertium aduerte, ꝙ ibi non habemus inuestigare quid in hoc sentiant B. Tho. & Scotus inquantum theologi, sed inquantum innituntur doctrinæ & fundamẽtis Arist. puta si B. Tho. & Scotus teneant Arist. sensisse Deũ esse causam necessariam, & necessario agentem quęcunque agit, & necessario mouentem quæcunque mouet, vtrum effectus contingens sit contingens propter primã causam an propter causam proximã. Ad huius igitur resolutionem aduerte, ꝙ mens B. Tho. fuit, patet in 1. part. q. 14. art. 13. in responsione ad primum, quod licet prima causa sit necessaria tamen effectus potest esse contingens propter causam proximam contingentem, & exemplificat de germinatione plantæ quæ est contingens, propter causam proximam contingentem, licet motus solis qui est causa prima sit necessarius causa autem proxima est radix plantæ. Similiter quæ sunt scita à Deo sunt contingẽtia propter causas proximas, licet scientia Dei quæ est causa prima sit necessaria, & huius quidem ratio est, quoniam naturaliter effectus assimilatur causæ suæ propriæ, quę est eius causa proxima, cõsequens ergo est, vt effectus contingens reducatur in causam proximã contingentẽ, & effectus necessarius in causã proximã necessariã, Mens autem Scoti fuit, ꝙ secundũ doctrina Arist. necessitas & contingentia effectus, principaliter

liter reducendæ sint in causā primā Arbitratur enim,vt pā tet in 2.sen.di.2.q.2.q; si causa prima necessario agit &mo uet,causas secundas,omnem effectū esse necessariū,& causam secundam non posse dare contingentiam effectus sui, si autem prima causa contingenter siue libera agit mouet causas secundas,seruari poterit contingētia in effectu causæ secundæ,ita quod necessitas &contingentia rerū pendēt ex modo agēdi causæ primæ. Vnde tenet Arist.inaduertenter posuisse contradictoria,scilicet quod prima causa agat & moueat de necessitate naturæ,ad q; sequitur,q; omnia eueniant de necessitate,& tamen in 6.metaphy.tenet quod non omnia eueniant de necessitate,Hanc autem imaginationem suam,conatur Scotus probari duplici medio.

Primò,causa quæ mouet inquantum mouetur, si necessario mouet necessario mouet, sed omnis causa secūda mouet & agit inquātū mouetur à prima, ergo si causa prima necessario mouet secundā,ipsa quoque necessario mouet& agit ex consequenti nulla remanet causa contingens,nec effectus contingens.

Respondetur iam,diximus in q.præcedenti hoc argumētum non concludere,& de nouo formaliter respondendo, negatur maior quoniam licet causa secunda non moueat nisi inquantum mouetur à prima , non tamen est necesse quod in se recipiat virtutem motiuam eo modo quo est in prima,sed vt proportionatur naturæ suæ,sicut aer recipit lumen à sole,& luna similiter recipit virtutem illuminatiuam à sole,non tamen eo modo quo est in sole,sed modo competenti naturæ lunari.Vnumquodque enim recipitur in aliquo,nō per modum quo est in dante, sed per modum conuenientem recipienti.

Secundò,causa prior,prius naturaliter & simpliciter respicit effectū quā causa posterior,ergo in illa priori causa prima si de necessitate agit & mouet dabit effectui necessitatē,ergo in secūdo instati naturę causa proxima nō potest idē effectui dare contingentiā,necessitas ergo & contingētia in effectu causę proximæ pendet à causa prima.

Respōdetur,si antecedēs sic intelligatur causa prior prius naturaliter &c.id est pro aliquo instanti respicit effectum, pro quo nondū attingitur à causa secūda,nego ipsū quoniā simul & pro eodē instanti ab vtraque attingitur.Si autē sic intelligitur.causa prior pri⁹&c.id est à se & ppria virtute causa autē secūda posterius,id est virtute sibi i, ressa à priori,ita

ri,ita quòd prius & posterius non respiciunt durationis ordinem,sed ordinem causalitatis.sic conceditur, sed nego vtranque consequentiam,quoniam ex quo effectus simul attingitur à causa prima & secunda,ab vtraque simul habet contingentiam. Posito enim quod causa prima agat de necessitate quæcunque immediate agit,tamen non coagit causæ secundę,nisi modo competenti causæ secundæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 12. Si effectus contingens,dum est,est contingens.

IN ista q.aduerte quod non est difficultas de contingenti,antequã producatur quia potest causari & nõ causari à causa sua impedibili.nec etiam postquàm est productũ dubitatur,quin sit contingens pro tempore futuro, potest enim deficere ab esse,cum habeat esse transmutabile.Difficultas ergo solum est,pro isto instanti,pro quo est actu,vtrum possit esse & non esse.videtur enim pro tunc esse necessarium,quoniàm res dum est,necesse est esse,

Pro resolutione huius pono duas conclusiones, deinde soluam quoddam dubium.

Prima conclusio,effectus contingens qui ex natura sua est cõtingens,puta quia ex natura sua & intrinsece potest esse & non esse,etiã dum est,est cõtingens,probatur.Quod ex natura sua est tale,& à principio sibi intrinseco,puta ex materia subiecta priuationi,vel ex compositione contrariorum,ad quodcunque comparetur,& ad quamcunque differentiam temporis,semper est tale,prædicata enim per se inseparabilia sunt,sed effectus contingens, qui ex natura sua est contingens, est tale,quod scilicet ex se potest esse & non esse.Hæc est enim diffinitio contingentis, vt patet in libro nono:ergo ad quodcunque,& quamcunque differentiam temporis comparetur semper, semper est tale, ergo dũ est,adhuc contingens est.Præterea,necessitas & contingentia sunt generales modis entis quorum alterum necesse est de vnoquoque ex sui natura verificari,nam cum ens sit,cui debetur esse,vel ex natura sua non potest non esse, & sic est ens necessarium,vel potest esse & non esse, & sic est contingens,sed de contingenti dum est,non potest ex natura sui verificari necessitas,quoniã contingens ex natura sui potest esse & non esse,ergo &c Dico autẽ ex natura sui quoniã licet natura contingentis nunquã trãsmutetur in necessariã absolute,tamẽ nõ incõuenit quod fiat neces-

ſaria ex aliqua conditione,& per comparationem ad alterum quæ tamen in ſeq.ſemper remanet contingens,& hoc declarabitur in concluſione ſequenti.

Secunda concluſio,effectus contingens,licet ex natura ſemper ſit contingens,ſiue ſit,ſiue non ſit,tamen non incóuenit,quòd pro tali menſura temporis,pro qua eſt, ſit neceſſe eſſe. Pro cuius euidentia aduerte,quod res contingens poteſt dupliciter conſiderari, primò ſecundum ſe & abſolute,id eſt quantum non eſt determinata ad aliquam differentiam temporis, ſecundò inquantum iam eſt determinata ad tale tempus, puta inquantum iam extitit in tali tempore præterito,vel inquantum extitit in tépore præſenti.Et quidem ſi primo modo conſideretur,ſemper eſt cótingens,quoniam & in ſe,& per reſpectum ad cauſam ſuã poteſt eſſe & non eſſe.Si autem ſecundo modo, dico quòd eſt contingens & neceſſaria contingẽs quidem quo ad naturam ſuam,neceſſaria autem propter reſpectum præſentialitatis,& ſic probatur,ſicut ſe habet res contingens prę terita ad tempus præteritum,ſic res contingens præſens ad tempus præſens, ſed illa non poteſt non fuiſſe, ex reſpectu præteritionis,ergo iſta non poteſt non eſſe,ex reſpectu præſentialitatis,ergo pro tali menſura temporis, pro qua eſt,neceſſe eſt eſſe.Prætereà ſi res contingens,quæ vt præſens eſt,poteſt non eſſe, ponatur in eſſe,ergo ſimul erit & non erit,quod implicat:erit ergo & contingens & neceſſaria.Contingens quidem ex ſe,neceſſaria autem per reſpectum ad alterum,nec id eſt inconueniens, quoniam licet contingens abſolutè,& neceſſarium abſolutè repugnent eidem,non tamen neceſſarium ex conditione,& cótingens abſolutè.

Sed contra determinationem hanc,videtur eſſe dubium quoniam ſi contingens quando eſt,eſt cótingens:ergo quádo eſt,poteſt eſſe & non eſſe,ex diffinitione contingentis, ſed hoc eſt falſum,quoniã quando eſt,non poteſt eſſe quin ſit,aliter contradictoria verificarentur de eodem, ergo neceſſarium eſt,ergo non eſt contingens,propterea dixit Ariſt.in 1.periher.res dum eſt,neceſſe eſt eſſe.

Reſpódetur,nó incóuenit ꝙ aliquid verificetur de re,cóſiderata ſub ratione,ꝙ tñ nó verificatur,ſi cóſideratur ſub alia ratione.v.x.ſi cóſideratur lapis,vt habet eſſe intellectu ꝑ ſpeciẽ intelligibilẽ,eſt immateriabilis,ſi aũt cóſideratur, vt hēt eſſe ad extra,eſt materialis,& nó immaterialis,ſic in propoſito

proposito si contingens quando est consideretur vt contingens, id est ratione qua contingens, sic potest esse, & non esse, quoniam hæc est natura sua, quæ immutabiliter manet, si autem consideretur vt existens, vel vt præsens sic non potest non esse, & vt sic est necesse esse, ex hoc tamen non desinit esse contingens ex sui natura, sicut licet lapis vt intellectus sit immaterialis, propter hoc tamen non desinit ex natura sua esse materialis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 13. Si ens verum excluditur à metaphysico.

Et quod vt verum ens, prætermittendum. Tex. 8. vbi inquit Commen. ens quod est veridicans non habet causam, nisi animam, & ideo vtrunque, scilicet ens per accidens, & ens veridicans numerentur in genere entis diminuti, & ideo perscrutãdum est, scilicet à metaphysico, de ente perfecto, quod est ens extra animam.

IN hac q. sic procedems. Primò assignabimus tres modos veritatis. Secũdò, relictis duobus modis, prosequemur tertium de quo proprie philosophus intendit, quando dicit, ens verum prætermittendum. Tertiò pro decisione quæsiti, ponemus tres conclusiones responsiuas. Quartò soluemus quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd iuxta doctrinam Heruei in 3. quolibet. q. 1. veritas dicitur de tribus, primò de rei entitate, sicut dicimus hoc est de veritate humana, quod ad entitatẽ & quidditatem hominis pertinet, vt anima intellectiua est de veritate hominis, secũdò de actu cognoscendi complexo, siue de voce significatiua cõplexa, tertiò de obiecto intellectus enũciatiui, signato per complexũ infinitum, sicut cum dicimus hominem esse risibilem, est verum, veritas quidem dicta de vnitate rei, est veritas materialiter, siue fundamẽtaliter, nõ autẽ formaliter, quod sic patet, si esset veritas formaliter, ergo voces incomplexæ, significantes rerum entitates, significarent verũ vel falsum, quod est cõtra philosophũ in 6. meta. tex. 8. vbi inquit, circa vero simplicia i. terminos simplices, nõ est veritas & in 3. de anima, tex. 21. inquit indiuisibilium intelligẽtia in his est circa quæ non est verũ neque falsum, in quibus autẽ verũ & falsũ, cõpositio quædã est, veritas aũt secũdo modo dicitur veritas represẽtatiue, vel significatiue, voces enim cõplexæ significãt cõceptus cõplexus, cõceptus aũt cõple

xi significāt rē sic esse vel nō sic esse, vnde dicitur, propositio siue in mēte, siue in voce significare verū vel falsum, veritas 3. modo dicitur veritas formaliter, ꝙ sic patet, ꝙ cor respōdet vero repræsentatiue, est verū formaliter, sicut ꝙ correspōdet sano repręsentatiue, puta vrinæ est sanū formaliter, sed obiectū intellectus enunciatiui, puta hominē esse risibilē, in sui natura correspōdet huic propositioni quā diximus esse verā repræsentatiue, homo est risibilis, ergo in obiecto intellectus enunciatiui stat formaliter veritas.

Quantum ad secundum relicto primo, & secundo modo inuestigandum est de 3. de quo proprie intendit philosophus hic in lib. 6. tex. 8. cum dicit, quod autem vt verū ens & nō ens vt falsum: quoniam secundum compositionem & diuisionem &c. ex quibus innuit, quòd non intendit, nisi de veritate signata per enunciationem, quam diximus esse veritatem formaliter, De hac igitur inuestigādum est, quid sit & quoniam communiter tenetur, quòd est ens rationis, ideo prius perscrutādū esset, quid sit ens rationis, vt distinguitur contra ens reale, verum quia de hoc satis locuti sumus in tractatu de transcendentibus, ideo resolue te illic.

Postquā cognoueris quid sit propriissimū ens rationis, quod philosophus hic in 6. appellat ens verū, & distinguit contra ens reale, erit tibi via ad sciendum, quid sit veritas formaliter. Tu igitur aduerte, quòd de ea sunt duæ opiniones, prima dicit, quòd est conformitas siue adæquatio, quę est relatio realis, inter actum intelligendi cōplexum & rē intellectam, secundum quòd est obiectū intellectus enunciatiui, puta adæquatio quæ est inter hoc enūciabile ex parte rei, hominē esse animal, & cōplexum actū intelligendi, quo intellectus cōponens intelligit sic esse. sicut intelligit, dicitur veritas formaliter, & hanc opinionem recitat Herueus in 3. quoli. q. 1. art. 2. in prin. & multipliciter improbat, verū quia hæc opinio contradicit philosopho in 6. metap. tex 8. & Cōmenta. quòd ens verum distinguitur cōtra ens reale, relatio autem realis non distinguitur cōtra ens reale, ideo relinquēs hanc opinionē, quę nō potest fortius improbari, quàm per dictum philosophi, secunda opinio dicit, ꝙ est relatio rationis, & in hoc cōueniunt B. Tho. & Herueus, sed dissentiunt in hoc, quòd B. Tho. in 6. metaph. exponens tex. 8 vult, ꝙ huiusmodi veritas consistat in ordine, siue in cōparatione duorū conceptorū ab intellectu, siue illa duo concepta sint idē secundū rē. siue diuersa, nam intellectus conceptio-

conceptionem formans, vtitur aliquando vno vt duobus, vt cum dicitur homo est homo, ex quo patet, inquit B. Tho. quòd talis compositio est solum in intellectu, ideo illud quod est ita ens, sicut in tali comparatione consistens, est alterum ab his, quæ proprie sunt entia extra animam, ergo est mere ens rationis. Herueus autem in 3. quo lib. q. 1. arti. 2 tenet, quòd huiusmodi veritas est cõformitas rei, quæ est ad extra ad seipsam, vt est in intellectu enunciatiuo secundum esse cognitum, & suam quidem opinionem prius declaro, deinde probo huiusmodi veritatem esse mere ens rationis.

Tu igitur nota entitatẽ rei dupliciter considerari posse, primò vt est habens esse extra intellectum, & in rerum natura, secundò vt obiicitur intellectui per speciem intelligibilem. Quando igitur intellectus per speciem intelligibilẽ repræsentãtem prædicata rei obiectæ, appræhẽdit aliquod ex suis prædicatis & format conceptum de natura obiecta deinde enunciat talem conceptum vel prædicatum de re, puta dicendo, homo est animal, inter rem ad extra & ipsam met vt est sic apprehensa vel concepta, consurgit quædam conformitas, quæ repræsentatur per hanc copulam est, per oppositum autem consurgit difformitas, si aliter apprehendatur, vel concipiatur, quam sit conueniens rei. Hanc igitur conformitatem, Herueus vocat veritatem formaliter. Difformitatem vero, falsitatem. Quæ quidẽ sunt respectus non reales, sed rationis, consequentes operationem secundam intellectus, nam remoto intellectu res non conciperetur conformiter, nec difformiter, ex consequẽtia tales respectus non consurgerent. Præterea eiusdem ad seipsum est respectus rationis, cum non sint extrema realia realiter distincta, sed hæc conformitas est respectus eiusdem ad se ipsum, est enim eiusdem rei, vt habet esse ad extra, ad seipsam, vt est apprehensa ab intellectu, ergo &c.

Posita declaratione sic probo propositũ, quod distinguitur contra ens reale, est ens rationis, quoniã nõ datur mediũ inter ens reale & ens rationis, sed ens verũ quod cõsistit in cõpositione, & diuisione, & de quo intendit philosophus distinguitur cõtra ens reale, ex 6. meta. tex. 8. ergo &c Tũc vltrà, omne ens rationis vel est respectus, vel est negatio. vt declarauimus in tractatu de transcendentibus, constat autẽ ens verum siue veritatẽ formaliter non esse negationẽ, ergo est respectus, & ab omnibus cõmuniter cõceditur,

quòd eſt conformitas,ſiue adæquatio,ſiue conuenientia iu xta famoſam diffinitioné,qua dicicitur.Veritas eſt adæqua tio rei & intellectus:ergo veritas formaliter eſt cõformitas quæ eſt reſpectus rationis inter rē,vt habet eſſe ad extra,& ipſammet,vt habet eſſe cognitū in intellectu enũciatiuo.

Et aduerte quod Her.non loquitur de veritate vniuerſaliter,ſed ſolum de veritate complexa,quæ ſignificatur per propoſitionem,& de qua ſola loquitur philoſophus in 1.periher. & in 6.metaph.& id dico, quoniam non om nibus modis quibus dicitur,eſt ens rationis, ſed abſtrahit ab ente reali,& ab ente rationis,vt videre poteris in trac. de tranſcendentibus in capite de vero,vbi pertractauimus mentem B.Thomæ.

Quantum ad tertium ponuntur tres concluſiones reſpõ ſiuæ præſenti quæſito.

Prima,veritas fundamentalis non excluditur à metaphy ſic.probatur,vt declaratum eſt in 1.lib,metaph. conſiderat omnium rerum quidditates in vniuerſali:ergo omnium re rum veritates fundamentales:conſequentia patet, quoniã vt prædiximus,ipſa veritas fundamentalis eſt rei quidditas ſiue entitas.Præterea verum fundamentale eſt conuertibile cum ente reali,cum vtrumque ſit tranſcendens,nec ad dit ſuper ens reale,niſi ordinem ad intellectum.Dicitur enim verum id,quod ex ſui natura eſt manifeſtatiuum ſui, cuicunque intellectui potenti cognoſcere ipſum , ſed ens reale conſideratur à metaph.vt probatum eſt in 1. lib.in q. de ſubiecto huius ſcientiæ,ergo &c,

Secunda,veritas repræſentatiue non concluditur à metaph.probatur.Talis veritas dicitur de actu intelligendi cõ plexo,quæ eſt ſecũda operatio intellectus,& de propoſitio ne,ſed tã actus intelligendi,quàm propoſitio formata,ſunt entia realia,cũ ſint effectiue ab intellectu,& ſubiectiue in eodem,Omne autem ens reale inquantum ens reale,eſt de conſideratione metaph.quoniam continetur ſub obiecto ſuo.Tu tamen aduerte,quo ad rationes proprias conſidera ri debet in lib.de anima,quoniam eiuſdem eſt conſiderare potentiam animæ,& propriam eius operationem.

Tertia,veritas formaliter,quæ ꝓprie eſt in intellectu enũ ciatiuo excluditur à metaph.,ꝓbatur.Talis veritas quã phi loſophus appellat ens verũ,& Commen.ens veridicũ, eſt ens diminutũ & contractũ ad ens logicũ,quod eſt ens rationis,quod proprie cõuenit ſecundis intẽtionibus,cõſide rare

tare autem ens rationis,& secundas intentiones ,ad logicú & non ad metaph. spectat,cum metap.sit dignissima&rea lissima scientia, ergo &c.

Quantum ad quartum aduerte quod argumenta quæ communiter fiunt contra hanc determinationem, procedunt de veritate fundamentali:sicut est illud,quod est cõ muniter cuilibet enti,est de consideratione metaph. sed esse verum, est commune cuilibet enti, quoniam omnẽ ens est intelligibile, ergo &c. Præterea verum conuertitur cũ ente,ergo si verum excluditur à metaph. &ens, quod est falsum præterea metaph.est scientia veritatis,ex 2.lib.ergo est consideratiua de veritate,præterea,hæc scientia versatur circa prima principia & primas causas, quas necesse est esse verissimas,ergo &c. Patet autem quod hæc & hi similia.concludunt de veritate fundamentali,nam veritas complexa quæ sola excluditur à metaph.non est communis cuilibet enti.quædam enim intelliguntur simplici intelligentia,nec conuertitur cum ente,cum sit ens rationis & metaphysica non dicitur scientia veritatis.nisi quia est speculatiua, & versãt circa maxime intelligibilia, quæ vt sic dicuntur verissima fundamentaliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Expliciunt.q.Fra.Chrys.Iauelli.Canap.ordin.pred. philosophia & sacra Theologia professoris. super lib.6.metaph.

Incipiunt quæstiones eiusdem super librum 7.
In hoc lib.7.pertractanda sunt dubia infrascripta. & quantum poterimus innitemur textui.

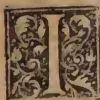
1 *Si inhærentia est de essentia accidentis.*
2 *Si accidentia in abstracto sunt entia vel non.*
3 *Si substantia est prior tempore accidente & diffinitione & natura & cognitione.*
4 *Si forma est prior & magis ens,quam materia quam compositum.*
5 *Si materia est ens, quod est substantia, ita tamen quod est ens,quod est pura potentia.*

6 Si sola prædicata essentialia constituunt quodquidest substantiæ cõpositæ, ita quod excludantur omnia prædicata accidentalia tam propria, quã cõmunia.
7 Si dicendo nasus simus committitur nugatio.
8 Si quodquidest, est idem cum eo cuius est.
9 Si materia est pars quidditatis substantiæ compositæ.
10 Si genita ex putrefactione, possunt dici genita à casu.
11 Si omnia producta cum semine, possunt produci sine semine, & si producta sine semine, sunt eiusdem speciei, cum productis ex semine.
12 Si vnumquodque generatur à suo simili.
13 Si forma generanda praexistit in materia, vel aliqua pars eius. vt cooperetur agenti extrinseco ad productionem eius.
14 Si agẽs naturale solũ disponit materiam&, agens separatum producit formam. vel si ad vtranque sufficit agens naturale.
15 Si omnis diffinitio habet partes, quæ correspondeãt partibus diffiniti.
16 Si singulare est diffinibile, & per se intelligibile.
17 Si solis substantiis separatis, quodquidest identificatur ei, cuius est.
18 Si ex genere & differentia. fit vnum per se.
19 Si in animali plurificantur formæ secundum partes organicas.
20 Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

QVÆSTIO PRIMA.

Si inhærentia est de sententia accidentis.

Alia vero dicuntur entia eo quod totaliter entis. Tex.2.

N hac q. sic procedemus. Primò præponẽtur quædam distinctiones. Secundò tractabuntur tres opiniones famosæ, & rationabiliter. Tertiò substentabitur, & secũdũ illã determinabimus quæsitum.

Quãtum ad primum aduerte tres distinctiones. Prima est. Cum inhærẽtia sit formaliter respectus, hic respectus est duplex scilicet actualis & aptitudinalis. Actualis est, qui consurgit ex eo quod accidens actu receptus est in subiecto. & durat quandiu remanet accidẽs in subiecto aptitudinalis est qui ex natura accidẽtis conuenit accidenti. posito per possibile, quod non esset actu in subiecto, nam si daretur albedo separata, adhuc ex natura sua respicit subiectum, & in hoc distinguitur aptitudinalis ab actuali, quoniã aptitudinalis semper verificatur de accidenti, siue actu insit subiecto, siue non, nam actu esse, supponit aptitudinem. Actualis autem non verificatur, nisi accidens actu insit.

Secũda est aliquid potest esse de essẽtia alicuius dupliciter, primò, q a est idem essentialiter cum eo, non tamen est de suo conceptu quidditatiuo, sicut verũ, & bonũ, & alia trãscẽdẽtia sunt idẽ essentialiter cũ ente, sed nõ sunt de ratione formali ipsius, cum se habeãt ad ipsum, sicut proprie passiones vt declarauimus in 4. lib. 2. quia est de conceptu quidditatiuo, nõ sicut additũ, sed ꝙ est idem re cum eo, sicut animal est de essentia hominis, hoc secundò sensu Dico non sicut additum vt excludamus diffinitiones per additamentum nam licet subiectũ sit de conceptu quidditatiuo accidentis, tamen non potest dici hoc secundo sensu de essentia accidẽs quia non est idẽ re cum accidente.

Tertia est, aliud est pertractare hoc quæsitum ad mentem philosophi, & aliud secundum veritatem, nam secundum philosophum pertractandum est, vt potest conuinci ex sensatis, & non aliter, secundum veritatem autem vt ha

bemus ex fide, cui non subest falsum, & quoniam ex sensatis non potest conuinci, quod possit dari accidens sine actuali inhærentia, ideo vel vtraque inhærentia est de essentia accidentis in primo vel in secundo sensu, secundũ philosophum, vel neutra. Quoniam autem ex fide tenem' actualem esse separabilem aptitudinalem autem inseparabilem. ideo constat secundum veritatem, actualem non esse de essentia accidentis. nec primò nec secundo modo, de aptitudinali autem inuestigandum est.

Quantum ad secundum aduerte quod circa hoc quæsitum sunt tres opiniones. Prima est Ant. And. in libro septimo quæst. 1. Iste tenet duas conclusiones. prima est, neutra inhærentia est de essentia accidentis in secundo sensu, & probat tripliciter, primò respectus non est de essentia in 2. sensu absoluti, inhærentia est respectus, & accidens est quid absolutum, puta quantitas & qualitas, aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter ergo &c. 2. respectus non est de ratione formali sui fundamenti, quoniã est posterior eo, inhærentia est respectus, & fundatur super naturam accidentis, ergo &c. Tertiò, quia cum inhærentia sit quid commune quantitati & qualitati, si est de ratione sua formali: ergo est genus ad quantitatem & qualitatem, ex consequenti quantitas & qualitas, non essent genera generalissima.

Et aduerte quod Paulus Soncinas concordat in hoc cũ Anto. And. vt videbis in 7. lib. q. 1. & est sua conclusio secũda, quam dupliciter probat. Primò, impossibile est aliquid cõcipi, absque his que ingrediuntur formalem conceptũ eius, sed accidens potest concipi absque inhærenti, ergo &c. Maior patet minor dupliciter probatur. Primò quantitas est accidens, & tamen consideratur à mathematico p abstractionem ab omni subiecto, ergo &c. Secundò, quia ante demonstrationem habetur conceptus passionis, nam diffinitio passionis est medium saltem in aliqua demõstratione potissima, vt dicitur in 2 post. sed tunc non habetur conceptus inhærentiæ passionis ad subiectum, quia hoc demonstratur, ergo &c.

Secundò, si inhærẽtia est de formali ratione albedinis & cuiuslibet alterius accidentis, ergo omne accidens est formaliter respectiuum. Sed hoc aperte est falsum ergo &c. consequentia patet: quia illud est formaliter respectiuum quod in sua ratione formali includit respectum.

Verum

Verum quia intendo determinare, oppositū, saltem quo ad inhęrētiam aptitudinalem, ideo volo soluere rationes, Ant. And. & Pauli Soncinatis.

Ad primam Ant. And. dico, quod absolutum est duplex. Quoddam est absolutum omnino, ita quod non dicit respectum ad terminum, nec ad subiectum. Quoddam est nō omninò absolutum, quoniam & si non respicit terminum respicit tamen subiectum in quo est. vel est aptum esse. Ad argumentum ergo, nego maiorem de absoluto secundo modo dicto, & q̄m accidens est absolutum secundo modo ideo nihil concludit, & cum dicit quod aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, negatur quoniam ad hoc quod aliquid dicat perfectionē formaliter sufficit esse absolu. primo vel secundo modo.

Ad secundam dico ꝙ maior nō habet veritatem, nisi de respectu ad terminū, inhærētia autē dicit respectum ad subiectum, & nego huiusmodi respectum esse posteriorē natura accidentis, quoniam & realiter est idē cum accidēte, & est de ratione formali eiusdem.

Ad tertiam nego consequentiam, quoniam ad hoc quod aliquid sit genus, non sufficit quod sit commune his, de quibus dicitur & prædicetur in quid & vniuoce, sed quod dicat determinatam naturam, puta substantiam, vel quātitatem, vel qualitatē, &c. Constat autē quod inhærentia in communi nō dicit determinatam naturam, quoniā inhęrentia quantitatis est quantitas, & qualitatis est qualitas &c. vnde sicut absolutum quod prædicatur de substantia & quantitate & qualitate, non est genus ad ea, cum sint generalißima, sic nec inhærentia.

Ad primā rationē Pauli Sonc. nego minorē si cōcipiatur vt accidēs, Ad primā probationē dico, ꝙ mathematicus nō abstrahit nisi à subiecto sensibili, ꝙ dicitur materia sensibilis, nō aut à subiecto, siue materia intelligibili vt patet in 8. metaph. in tex. 15. & hoc sufficit mathematico, cōsiderari em̄ accidēs, vt respicit materiā sensibilē, siue naturalē ad physicū spectat. Ad secūdā proba. nego ꝙ ante totalē & resolutā demonstrationē habeatur conceptus passionis, vt est accidēs, ad probationē nego solā diffinitionē pasßionis esse mediū in demonstratione aliqua potissima nam secundum doctrinā B. Tho. in 2. poster. necesse est demonstrare diffinitionē passionis per diffinitionē subiecti, vnde vltimata inhærētia passionis demonstratur per diffinitionem

diffinitionem subiecti,& non per diffinitionem passionis, quare non est necesse eam simpliciter præcognoscere ante demonstrationem.

Ad secundam,concessa consequentia, nego falsitatem consequentis quonia licet accidens non includat respectũ ad terminum,includit tamen respectum ad subiectum.

Secunda opinio est Cõmentistarũ,& precipuæ Io.Baco. in 1.sen.di.28.q.art 3.Isti tenent,ꝙ ad mentẽ philosophi vtraque aptitudo est idem cum accidente,&est de sua ratione formali,ita ꝙ est formalis differẽtia.qua distinguitur accidens à substantia.Et quidẽ ꝙ sit vt differentia formalis sic arguitur,philosophus in prædicamẽtis distinguit essentialiter & formaliter substantiã ab accidẽte,per non esse in subiecto,& esse in subiecto,ergo sicut est de ratione formali substantiæ,non esse in subiecto,sic est de ratione formali accidentis esse in subiecto quod æquipolet cum inherere subiecto. Quod autẽ sit de essentia primo modo,arguitur sic,si hæc inhærentia est aliud ad accidẽte,aut est substãtia aut,accidẽs,nõ substãtia.q.a vnũ est dicere,accidẽs.inhære re substantiæ per substantiã,si est accidens,cũ accidenti sit inhærere,ergo illa inherentia inhæret subiecto,& tũc quęro de illa vel est idẽ cum accidente,vel aliud,si idem ergo eadem ratio prima inherentia erat idẽ si aliud quæro vt prius, & sic vel ibitur in infinitum,vel cõfitendũ est quod est idem cum accidente, secundo arguitur sic,per inhærentiam formaliter accidens est ens,& non est alia ratio quare sit ens, sed per nullum extrinsecum ab essentia rei res est ens formaliter, licet enim aliquid possit esse tale effectiue per extrinsecum,non tamen formaliter , ergo &c. Maior quidem est philospohi in hoc.7.in tex.2.alia quidẽ dicuntur entia,eo quod totaliter entis,id est,quia respiciunt substantiam vt subiectum.

Et quoniam intendo determinare quæsitũ,secũdũ tertiã opinionẽ,quæ vt videbis quoad inhærentiam aptitudinalem non discordat ab ista secunda ideo volo sustinere supradictas rationes adductas pro secũda opinione.Tu igitur aduerte ꝙ rationi fundatæ super philosophũ in prædicamentis,quam arguitur,ꝙ inhærentia sit de ratione formali accidẽtis.nec Ant.An.nec Pau.Sonci.respondẽt.duas autẽ probantes ꝙ sit idẽ cum accidente conatur soluere.

Ad primum dicit Ant.And.ꝙ inhęrentia illa differẽs ab accidẽte vtique inhæret,nõ quidẽ alia inhęrẽtia,sed eadẽ

sibi

ſibi realiter,quia eſt idē cum fundamento ſuo ꝙ eſt prima inhærentia & ſic non eſt proceſſum in infinitū,ſed hæc ſolutio nō valet,quia cum vtraque inhærētia ſic relatio oportebit eum concedere,ꝙ relatio fundatur in relatione,ꝙ eſt contra philoſophū in lib.5.in ca.de ad aliquid,quid in omni modo relatiuorum aſſignat aliquod abſolutum pro fundamento.& ipſemet Ant.And.illic idem tenuit.

Secundam rationē aliter ſoluit Ant.And.& aliter Paulus nā Ant.And.ſic exponit dictū philoſophi.Alia dicuntur entia eo ꝙ taliter entis,id eſt accidens eſt ens in eo ꝙ eſt taliter entis id eſt talis cauſæ & in tali ordine cauſandi q.d.accidēs eſt ens quia cauſatur à ſubſtātia:ex hoc autē non habetur,ꝙ ly ex eo quod dicat ratonē,vel principium formale Sed hæc expoſitio non valet, quonim mens philoſophi eſt ꝙ ſint entia,eo quod accidunt enti perſe,quod eſt ſubſtantia,& ſic exponit Cōmen.in commen 2.Accidētalitas ergo vel inhærentia eſt ratio formalis quod ſint entia,&nō quia cauſantur à ſubſtantia.

Paulus autem Sonc.dicit quod ly eo ꝙ taliter entis, non intelligitur,in ratione principij formalis ſed efficientis vel ſubiectiui,ſed hæc ſua expoſitio,contradicit expoſitioni B. Tho.nā B.Tho.exponēs dictū tex.inquit,eo ꝙ ſunt talis entis,id eſt eo ꝙ habent aliquā habitudinē ad ſubſtantiam, &c.ergo talis habitudo,eſt ratio formalis,quod ſint entia. Sed huiuſmodi habitudo,eſt ipſa inhærētia vel accidētalis vt declarauit Commentator:Quare &c.

Tertia opinio eſt B.Tho.& Capreol.& Heruei,Iſti tenent ſecundum veritatem quod inherentia actualis nec eſt idē cum accidente,nec eſt de ſua ratione formali,quoniam tenent quod diuina virtute poteſt dari accidens,non actu inhærens ſubiecto,aptitudinalem autē eſſe idē,& de ratione formali,vnde B.Tho.in 4.ſent.diſt.18.q.arti.1.quæſtiuncula prima ad ſecundum ſicdicit.Diffinitio ſubſtantiæ eſt,res habens quidditatem,cui debetur eſſe non in alio, & ſimiliter eſſe in ſubiecto non eſt diffinitio accidentis, ſed res cui debetur eſſe in alio,& hoc nunquam ſeparatur ab aliquo accidente,nec ſeparari poteſt,quia illi rei quæ eſt accidens ſecundum rationē ſuæ quidditatis ſēper debetur eſſe in alio hæc ille,& aduerte quod Capræol. in 4.ſen.di.42. q.1.ad primum factum contra 5.& 6.concluſionem conuenit cum B.Tho.Herueus autem in quolib.4 q.9 quærens ſi accidēs.diuina virtute poteſt retinere terminos propriæ eſ

sentiæ sine subiecto determinans quæsitum circa finem, sic inquit. Rationi illius de cuius ratione est habere habitudinē ad esse in subiecto, non repugnat esse in actu sine subiecto, quia ista duo non repugnant, quod vnum & idem non sit actu tale, & sit aptitudine tale. Sed hoc videtur sufficere ad rationem accidentis scilicet quod aptum natum sit inesse &c. hæc illæ, ex quibus omnibus constat, quod concedunt inhærentiam aptitudinalem esse de ratione formali accidentis. Quod negauerunt Ant. And. & Paulus Sonc. & quoniā hanc tenemus esse mentem B. Tho. ideo determinamus quæsitum secundum hanc tertiam opinionem, & licet B. Tho. & Herue. nō adducāt nouas rationes, quoniā in locis pręallegatis sunt, respondentes tu tamen probare poteris rationibus adductis pro secunda opinione, quas sustinuimus contra Ant. And. & Palum Sonc. Hæc de præsenti quæsito dicta sint

Quæstio 2. si accidentia in abstracto sunt entia vel nō entia.

Vnde & vtique dubitabit aliquis verū videre & sanare & sedere, vnūquodque eorū sit ens, aut non ens. Tex. 3.

IN hac q. sic ꝓcedim⁹. Primò declarabitur in quo differūt accidēs in cōcreto & accidēs in abstracto. Secūdò ponetur vnica distinctio de ēte. Tertiò duę cōclusiōes respōsiue.

Quantū ad primum, aduerte quod in hoc aliter sensit Auic. aliter Cōmen. cui concordat B. Tho. nam Auic. vt recitat Commen. in 5. metaphy. in c. de ente, tenuit ꝙ accidēs in concreto puta album significat substantiam, in qua est accidens, ita quod res significata per accidens in concreto principaliter est subiectum, secundario autem est natura accidentis. Accidens autem in abstracto signat solam naturam accidentis. Sed contra Auic. sic arguitur. si accidens in concreto significat principaliter subiectum ergo album significaret ens per accidēs, id est, q̄d aggregatū ex substātia & accidēte ex consequēti accidēs incōcreto non locaretur in aliquo prædicamēto ꝙ cōtradicit Arist. qui in prædicamētis dixit albū ideo esse in prędicamēto, q̄a purā qualitatē significat. Præterea Arist. in 5. metaphy in c. de ente ponens diuisionē entis in prædicamēta, exemplificat de accidentibus in concreto, dicit enim alia quid est significat alia quale, alia quantum, alia ad aliud

Commen. igitur & B. Tho. in eodē loco contra Auic. tenēt, ꝙ quātū ad rē significatam non differunt quoniā tam

in

In concreto quam in abstracto significant puram naturā accidētis, vnde sicut albedo puram qualitatē significat, sic & album quantum autē ad modum significandi differunt quoniam concretum significat naturam accidētis per modum inhęrentis ex consequenti connotat subiectum, non autē abstractum, verum aduerte, quod hic modus prædicandi est per opus intellectus, & nō præcise ex natura rei significare intellectus autem potest ea quæ sunt coniuncta in re intelligere separatim, vnde licet accidens non detur, nisi inhæreat subiecto, potest tamen intelligi per modum inhærentis, & per modum non inhærentis, ex hoc tamē no falsè intellectus intelligit, nō enim intelligit accidens esse & non inhærere, sed accidens per modum non inhærentis, licet realiter inhæreat.

Quantum ad secundū aduerte, ꝙ cum queritur, vtrū accidēs in abstracto sit ens vel nō ens, id potest habere duplicē sensū, primò ꝙ sit ens per se subsistēs, sicut si imaginaretur calor existēs separatus ab omni subiecto. sicut ponitur idea hominis separata ab omni materia, ad mētē Plato. secūdo ꝙ sit ens in alio vel inherēs alij, licet nō significetur ꝑ modū in herētis, sed potius ꝑ modū per se existētis.

Quantum ad tertium ex hac distinctione ponūtur duę conclusiones responsiuæ.

Prima cōclusio Accidēs in abstracto non est ens primo modo probatur, si haberet esse & esset ens primo modo oppositum diffinitionis cōueniret diffinitio, nā diffinitio accidētis est ꝙ habeat esse in alio, sed si ergo esset ens primo modo non haberet esse in alio, vt patet, ergo &c. præterea, inquit Arist. in tex. 2. ꝙ alia sunt entia, quia sunt totaliter entis & per ly alia intendit accidentia, & per ly entis intendit substantia vel subiectū, ergo ratio existētiæ accidenti sumēdo accidens condistinctū contra substantiā, siue in concreto siue in abstracto sumitur ab inherentia subiecti impossibile est, ergo loquendo mere ad mentē philosophi, vt etiā locuti sumus in q. præcedenti accidens abstractū haberet esse vel quod si ens primo modo,.

Secunda conclusio, Accidēs in abstracto est ens secundo modo probatur, est ens cū significaretur nomine generis vt color, & speciei, vt albedo, nā ratio generis & speciei nō verificatur de non ente, sed non est ens primo modo Per conclusionem precedentem, ergo secundo modo.

Nec obstat, ꝙ in abstracto non videtur importare inhærentiam

rentiam

rentiā,sed potius per se existentiā,quoniā vt diximus,hoc est ex parte modi significādi,qui fit per intellectū,qui potest cōiuncta separatim intelligere,& nō est ex parte rei significatæ quoniam natura accidentis quo ad sua realitatē non potest sperari ab habitudine ad subiectum.In hocque sito non cadunt difficilia argumenta:ideo dicta sufficiant.

Quæstio 3.Si substantia est prior tempore accidente.

Substantia omnium primum est tempore, ratione natura,& notitia.Text.4.

IN hac quæstione Primò inuestigandū est quomodo substātia est prior accidēte tēpore. Secūdo,quomodo diffinitione.Tertiò quomodo natura Quarto quo cognitione.

Quantum ad prioritatem temporis aduerte,q̄ si Arist. nō posuisset modum æternum,facile esset saluare huiusmodi prioritatē,nam cum esse.prius tēpore,vt habetur in post prædicamētis,sit esse antiquus id est,esse pro duratione,p qua nondum est aliud,vt patet de patre & filio,de sene & iuuene,si mūdus non est æternus,patet,q̄ aliqua substātia puta prima causa,quæ est æterna.vt probabitur in 12.li.est prior tēpore siue duratione quocunque accidēte,quoniā omnis substātia & omne accidēs est effectiuæ à prima causa,vt pbabitur in lib.12.& nullū eorū est æternū,si mūdus non est æternū:ergo &c.verus quia Arist.posuit mundum æternum,non est assignare aliquod instans nec tempus, in quo primo causa fuerit, & accidens non fuit,ideo difficile saluare dictum philosophi. Vt igitur videamus quam veritatem continet pertractabimus opinionem Cōment.& Scoti,& B.Tho.

Quantum ad Commēt.aduerte quod cum quædam sint substantiæ æternæ & incorruptibiles,vt in astra & cœlum & quædam sint temporales ac corruptibiles vt elementa & elementata,& quædē sint accidentia æterna,vt accidentia cœli,& quædam de nouo genita,vt accidentia substantiarum inferiorum,ex quibus aliqua sunt cognita,vt propriæ passiones,&accidētia inseparabilia,vt albedo in niue, nigredo in æthiope. Quædā autem accedunt & recedant, vt accidentia cōmunia separabilia,arbitratur Cōmen.propositionē philosophi,alio modo verificari de substantia cōparata accidentibus cōmunibus separabilibus,& alio modo comparata accidentibus proprijs & inseparabilibus nam respectu primi tenet substantia compositā secundum

se esse

se esse priorem tempore, quoniam stat quòd pro aliquo tẽpore sit rei substantia, puta aqua, & tamen non sit in ea accidens separabile commune, puta calor, & quod dicitur de aqua, intelligendum est de qualibet substantia inferiori cõparata accidenti communi. Respectu autem secundi, tenet substantiam compositam non ratione totius, sed ratione materiæ primæ quæ est ingenita & æterna, esse priorem tẽpore, quoniam licet sortes non sit prior tempore sua proprietate nec nix albedine: tamen materia sortis quæ fuit ante sortem, & materia niuis quæ fuit ante niuem, est prior tẽpore accidente proprio sortis, & accidente inseparabili à niue, nam materia sortis præcedit tempore formam substãtialem sortis, cum illa sit æterna, & hæc de nouo producta, ergo & accidentia propria sortis. Hæc enim consequuntur formam substantialem, idem intellige de niue.

Sed hæc scientia Comment. non videtur consona textui philosophi, nam philosophus dum comparat substantiam accidenti secundum prioritatem temporis, comparat substantiam secundum se, nõ accidenti communi vel proprio vel inseparabili, sed omnibus cathegoriis accidentium, ita quòd cõsiderata natura substãtiæ vt est ens simpliciter, & ens primũ, & considerata natura accidentis, vt est ens in habitudine ab substantiam, intendit philosophus quòd substantia vt substantia est prior accidẽte vt accidens est. Præterea licet Cõmẽ. posset aliquo modo saluare positionẽ suã, quo ad accidẽs propriũ & inseparabile in substantiis inferioribus, quoniã saltẽ ex parte materiæ sunt priores tẽpore id tamen nõ saluabit in corpore cœli, quoniã ab eo remouet materiã, quæ est ens in potentia & pars compositi, vt declarabitur in 8. lib. Præterea, sicut philosophus ponit substantiã esse priorẽ tẽpore ipso accidente, ponit etiã esse priorẽ diffinitione & perfectione & cognitione, sed falsum est substantiã ratione materiæ esse perfectionem & prius ac magis cognoscibilem accidente, cum sit ens in pura potentia, accidens autem sit forma & actus quidã: Quare &c.

Quãtũ ad Sco. aduerte vt patet per Ant. And. in 7. lib. q. 2. ꝙ arbitratur dictũ philosophi alio modo esse verũ quo ad accidẽtia cõmunia, & alio modo quo ad accidentia propria, nã respectu primi, dicit esse verũ, quia substantia non pendet ab accidente cõmuni, ideo non repugnat, quãtũ sit ex se, posse esse sine tali accidente, vt patet de aqua respectu caloris. Ite qa substãtia nõ est causa accidẽtis cõmunis: nõ

enim fluit à principiis substātiæ, sed est penitus à causa effectiua extrinseca. Respectu aūt secundi, dicit esse verū, quia substātia nō pendet à proprio accidente, sed potius ecōuerso. vnde verificatur quo ad causalitatē, quoniā substantia est vere causa intrinseca productiua sui proprij accidētis.

Sed si bene aduertis, Scotus ex hac declaratione non seruat, nisi prioritatem naturæ, illud enim dicitur proprie prius secundam naturam, quod comparatum alteri, non pendet ab eo, sed econuerso, dato quod vnum non præcedat alterum duratione, quæ prioritas seruatur inter subiectum & proprietatem suam, inter causam & effectum suum coæuum. Præterea, si hoc quod vnum non dependet ab alio, seruatur prioritas temporis, ergo possemus dicere motorem primum esse priorem tempore cœlo, secundum philosophum, quoniam dicit philosophus in lib. 12. tex. 15. quod ab hoc principio cœlum & natura pendet, quod tamen est falsum, quoniam cum cœlum sit æternum, nihil est prius eo duratione, ergo nec tempore.

Quantū ad B. Tho. aduerte quòd vt patet in expositione tex. intēdit dictū philosophi pro tanto esse verū, quia in tota latitudine accidentium non inuenitur accidens sine substātia sed in latitudine substantiarum inuenitur substantia, vt Deus sine accidente, vnde Deus respectu accidētiū, quæ nullo modo possunt esse in eo, ex consequenti nullo tempore dicitur prior tempore siue duratione accidente, nam verum est dicere, Deus nunc est, & nunc nullum accidens est in eo: ergo est prior tempore accidente, sumendo tempus vt se extendit ad quamcunque dura.

Sed cōtra hanc determinationem tripliciter arguit Ant. And primo sic, non sequitur, si prima substantia, quæ est Deus, est prior accidente, quod substantia, posterior puta producta, sit prior accidente tempore.

Ad hoc dicitur quòd arg. supponit falsum, scilicet quòd si substantia vt substantia, est prior tempore accidente, quod omnis substantia sit prior tempore accidente. Hoc non dicit philosophus sed ad veritatem propositionis suæ sufficit quòd detur aliqua substantia, quæ sit prior tēpore omni accidente, & non econuerso, sicut & ipse Ant. And in 1. metaph. q. sua vlt. quando declarauit tex. 3. in 6. meta. vbi inquit philo. theoricæ aliis scientiis sunt desiderabiliores, dicit Ant. And. ad veritatē hu' dicti, nō est necesse omnē speculatiuā esse nobiliorē omni practica, sed sufficit

cit ꝙ detur aliqua ſpeculatiua,puta,metaphy,quæ ſit nobilior omni practica,& nõ ecõuerſo,ſic dico in ꝓpoſito &c.

Secundò ſic,Deus non eſt in aliquo genere,ergo ex hoc ꝙ Deus eſt prior tempore omni accidente,non poteſt concludi,ſubſtantiam quæ eſt primum genus comparatũ generibus accidentium,eſſe priorem tempore accidente.

Ad hoc dicitur quòd quando philoſo.dicit ſubſtantiam priorem tempore accidente, non accipit ſubſtantiam vt eſt genus,ſed vt eſt analogum,ſubquo continetur Deus, nam nec accidens eſt genus ſed analogum,alioquin prædicamenta accidentium,non eſſent generaliſsima.

Tertiò ſic,Deus nõ præcedit tẽpus tempore,quoniã non menſuratur tẽpore,vt patet,cum ſit extra omnem mutabilitatem,ergo non eſt prior tempore omni accidente,patet conſequentia,quoniam tempus eſt accidens,&c.

Ad hoc dicitur quod ſufficit Deũ eſſe priorẽ omni accidẽte & ipſo tẽpore aliqua duratione,quæ largo modo poteſt dici tẽpus,nec philoſophus dum dicit ſubſtantiã priorẽ tẽpore accidente,accipit tẽpus proprie dictũ,vt & ipſe Ant.And.dicit in fine quęſtionis ſuę,vbi inquit,nõ accipitur hic tẽpus proprie,vt eſt numerus motus,ſubſtantia ergo præcedit tempus proprie dictum, tempore improprie dicto Hæc ille.Hæc de prioritate temporis dicta ſint.

Quantũ ad prioritatẽ diffinitionis aduerte,quod dictũ philoſophi poteſt dupliciter pertractari.primò,ſi eſt verũ vt iacet,ſecundo ſi ita eſt verũ,quòd ſit neceſſe abſolute & ſecundum ſe accidens diffiniri per ſubſtantiam, & nõ ecõuerſo,ſiue ſumatur accidens in concreto,ſiue in abſtracto.

Quantum ad primum ſenſum ponitur concluſio affirmatiua,ſubſtantia eſt prior accidente diffinitione. probatur,ſubſtantia ponitur in diffinitione accidentis de neceſſitate,& non econuerſo,ergo eſt prior diffinitione, conſequentia patet quoniam eſſe prius diffinitione alio,eſt cadere in diffinitione eius,& non econuerſo,antecedens autem probatur,quoniam illud ponitur in diffinitione accidentis per quod antecedens eſt ens,ſed per ſubſtantiam eſt ens,cũ non ſit ens,niſi quia eſt entis,ſubſtantia autem non eſt ens per ipſum accidens,vt patet:ergo,&c.

Quantũ ad ſecũdũ ponitur hæc cõcluſio ſi debet haberi perfecta cognitio de accidẽte,neceſſe eſt vt diffiniatᷓ ꝑ ſubſtãtiã.probatᷓ,diffinitio cauſatiua perfectæ cognitionis hẽt ſufficiẽter explicare naturã diffiniti,ſed nõ põt ſufficiẽter ex

plicare naturam accidentis,nisi in ea includatur inhærentia ad substantiam,diximus enim supra inhærentiam esse de ratione formali accidentis,ergo necessario in diffinitione qua debet accidés perfecte cognosci,& quæ habet quietare intellectum,cadit substantia,& propterea philo. infra declarabit,quòd accidentia non habét simpliciter quodquidest,nisi ex additione,eo quòd sicut ens,sic habent diffiniri,cum igitur non sint ens,nisi per substantiam,non possunt perfectè diffiniri,nisi per substantiam,

Sed aduerte quod contra hanc determinationem formãtur tria argumenta apparentia.

Primò sic arguitur,accidens habet proprium genus & propriã differentiam:ergo potest diffiniri sine substantia. consequentiã patet,quoniã vt dicit philo.in hoc 7.diffinitio constat ex proprio genere & propria differentia,ergo si accidens habet propriũ genus & propriã differentiã,potest per seipsum habere propriam diffinitioné.accidens aũt probatur,& quidé quòd habeat propriũ genus patet,quoniã in prædicamétis accidentiũ datur species specialissima vt in qualitate albedo,species auté est quæ ponitur sub assignato,id determinato & proprio genere,vt albedo sub colore.quod auté detur proria differentia,probatur,quoniã diuersorũ generum & & nó subalternatim positorum, diuersæ sunt species & differentiæ,ergo albedo non solũ habet proprium genus colorem,sed & propriam differentiã diuisiuam coloris,& constitutiuam albedinis.

Ad hoc,negatur consequentia,quoniã nó sufficit diffinitioné constare ex proprio genere & propria differétia,sed habet manifestare modum & qualitatem diffiniti quo ad naturã,hoc autem non potest fieri in proposito, nisi assumatur substantia in diffinitione accidentis,quoniam ex habitudine ad substantiam,scimus naturam accidentis.

Secũdò sic,ratio quam significat nomen,est diffinitio,sed nomen accidentis non significat substantiam,ergo ratio accidentis non debet includere substantiam.

Ad hoc,licet nomé accidentis nó significet substãtiã,tamen in cõcreto cõnotat substantiã,& in abstracto nõ absoluitur ab habitudine ad substantiã,quoniã accidens vt accidens,licet non dicat respectũ ad alterũ,dicit tamen respectum in alio,& ideo non potest diffiniri sine substantia.

Tertiò sic,accidés potest produci à causa prima sine subiecto,ergo põt diffiniri sine subiecto,cõsequẽtia nota,q̄a nõ

est

est alia ratio quare diffiniatur accidens per subiectum,quia secundum philo.non potest esse ens sine subiecto.Antecedens autem probatur,quoniam quicquid potest causa prima cum secunda,potest per seipsam,aliter non esset omnino perfecta,& penitus independens,ergo sicut causat accidens mediante subiecto,potest causare sine subiecto.

Ad hoc,licet arg.concludat secundū veritatē,tñ Arist.vt diximus in q.1.huius li.nō admitteret antecedens.Ad probationē,negaret antecedens,& diceret,ꝙ hoc nō est imperfectione primæ causæ,sed ex natura accidentis,quæ nō seruaretur sine subiecto,qm̄ inhærentia est de ratione formali eiusdē,vt declarauimus in q.1.huius li.Tu etiā aduerte,ꝙ ista propositio,quicquid pōt causa prima cum secunda &c.nō tenet in causa formali,& in causa materiali, vnde posito ꝙ posset producere calorē sine igne,nō tamē posset producere,ita ꝙ nulli inhæret,loquendo ad mentē philo subiectū enim licet possit esse causa productiua sui proprij accidētis,tamē est semper causa materialis,cuius vicē non potest habere causa prima.Hæc de prioritate diffinitionis dicta sint.Quantum ad prioritatem naturæ,quæ dicitur prioritas perfectionis , non est difficultas, quoniam cum substantia sit ens primum & absolute,& non per respectum ad accidens,& sit substinens accidētia,& sic causa accidentis,& nō ecōuerso,constat quod est perfectior accidente.Quare in hoc non est immorandum.

Quantum ad proprietatem cognitionis, multæ insurgūt difficultates,& vt resoluantur,sic procedemus, primo ponemus aliquas distinctiones,secundo aliquas conclusiones responsiuas.3.soluentur quædam dubia.

Prima distinctio,cognitio substātiæ est duplex,prima est conceptiua , qua.s. apprǽhēditur q̄d est substātia,vel qua formatur cōceptus substātiæ,secūda est discursiua,qua scilicet cōcluditur aliquid de substātia,vt cū probatur esse susceptiuam contrariorum,vel non recipere magis & minus.

Secunda,cognitio substātiæ conceptiua est duplex,quædā quo ad conceptū confusum,quædā quo ad conceptum distinctū,cōceptus confusus est,quo apprehenduntur prædicata vniuersaliora,vt quando apprehendo de homine ꝙ est ens vnū,substantia,corpus.Distinctus autem est,quando apprehendo prædicata proxima & propria,vt cum de homine apprehendo, quod est animal rationale.

Tertia cū hic intēdamus de proprietate cognitionis quo

ad cognitionē cōceptiuā,aduerte ꝙ prioritas cognitionis substātiæ respectu cognitionis accidētis,potest attēdi secū dū ordinem perfectionis,vel secūdū ordinem generationis primo quidē modo dicitur cognitio prior quæ magis per ficit intellectū,& quæ est de perfectiori ente,secūdū autem modo dicitur cognitio prior,quæ est obiecti,prius appræhēsi ab intellectu,vnde si substantia prius cadit in nostro in tellectu quàm accidens,est prior cognitione secundum ge nerationem,si autem prius cadit accidens.erit posterior,

Ex his distinctionibus ponitur conclusio quo ad priori tatem cognitionis secundum perfectionem, substantia est prior cognitione accidente,probatur,obiecti perfectioris perfectior est cognitio,trahit enim cognitio nobilitatem à nobilitate obiecti,ex 2.de anima,sed vt cōfessum est ab om nibus,substantia cum sit primū & absolute ens, perfectior est accidente ergo &c.præterea,cuius perfectius est quic- quid est,eius cognitio est perfectior.quoniā cognitio quid ditatiua est cognitio perfecta,sed substantiæ est perfectius quodquidest.Dicet enim infra philosophus.quòd sola sub- stantia habet quodquidest primo & per se,accidentia autē aut non habent,aut secundario,quoniam vnumquodque eo modo quo est ens habet quodquidest,& aduerte quod philosophus cōparans substantiam accidenti quo ad prio- ritatem cognitionis in text.4.videtur semper loqui de prio ritate perfectionis,sic enim arguit, quando cognoscimus rem secundum substantiam,magis cognoscimus,quā quan do cognoscimus quo ad accidentia,puta qualis aut quan- ta sit,ergo substantia prior est cognitione quàm accidens, constat autē hanc rationem nō cōcludere,nisi quo ad prio ritatem perfectionis,quod & manifeste apparet per Com- ment.exponentem prædictum tex.dicit enim scire indiui- duū substantiæ per sua vniuersalia prædicata substantialia perfectius est scire,quàm scire illud per vniuersalia accidē tium,& in hac conclusione omnes conueniunt.

Quātum autē ad prioritatē cognitionis cōceptiuæ secū dū generationē,est varia opinio,nā Herueus in 3.quolib.q. 12.& Ant.And. in hoc 7.in q.4.& Iādunus in hoc 7.in q 3. tenēt,ꝙ prius appræhēdimus accidēs,q̄ substātiā,& prius cadit in intellectu nostro cōceptus accidētis, q̄ cōceptus substātiæ:sed B.Tho.& veri Thomistæ tenēt oppositū.Vt i- gitur resoluatur ꝑpositū,pertractabimus primo viā Tho- misticā,deinde soluemus rationes tenētium oppositum.

Igitur

Igitur pro via nostra Pono duas cōclusiones, prima est, substantia quoad prædicata communia, à quib. trahitur cognitio confusa, prius apprehenditur ab intellectu nostro quàm accidens, probatur, cōceptus substantiæ necessario supponitur conceptui accidentis ergo, &c. consequentia nota, & probatur antecedens secundum philosophum in hoc.7. in tex. necesse est in diffinitione accidētis esse diffinitionem substantiæ. & Comment. inquit exponens, necesse est vt substātia accipiatur in diffinitione accidētis, & in diffinitione substātiæ non accipitur illud, quod est extra naturam suā, ex his habemus, quod diffinitio accidentis supponit diffinitionem substātiæ, ergo necesse cōceptum accidentis supponere in intellectu nostro cōceptū substātiæ. ex cōseque tripus cognitione conceptua, saltē quo ad prædicata cōmunia, apprahēditur substantia, quam accidēs, præterea, in sciētia cuius subiectum est substantia necesse ante omnia est præcognoscere de subiecto quid, vt in lib. de anima. in li. de cœlo: ergo ante apprahēsionē cuiuscunque accidētis cōueniētis animæ aut cœlo, necesse est præcōcipere substantiam animæ & cœli, saltē quo ad prædicata cōia, consequentia nota & antecedens, quoniam ex 1. poster. De subiecto præcognoscitur quid. Et confirmatur propositum per Commenta 1. phisic. commen. 3. dicit enim illa quæ sunt tota apud nos primo de rebus naturalibus sunt composita causata ex elemētis, & aduerte quod ex dicto Commenta. excluditur declaratio, quam dat hic tex Aristot. cum dicit, sunt autem prius nota nobis confusa magis, dicit Herueus in tertia quolib. quæstione duodecima quod per Jy· confusa magis intendit accidentia sumpta in magis vniuersali, quæ prius ab intellectu apprahēduntur, quam in particulari, & quam substantia, patet autem ex intentione Commentator. quod Aristoteles loquitur de substantiis, & non de accidentibus, quoniam accidentia non sunt composita causata ex elementis.

Secūda cōclusio, substantia quoad conceptū distinctum quo apprahēdimus eius propriū genus & differētiæ, cognoscitur posterius accidēte, probatur, nō innotescūt nobis præcipuè in naturalib. genera rerū & differētię, nisi ex effectib. & propriis qualitatibus, ita quod iste est ordo intelligendi in nostro intellectu, primo quando virtute intellectus agētis, forma est species intelligibilis representatiua substātiæ, per talem speciem cognosco representatam substan-

tiam quo ad prædicata confusa essent a ia, secundò, quia nostra cognitio distincta incipit à sẽ'u q est cognoscitiuus accidentium, p viam sensus procedo ad cognoscendum accidentia propria substantiæ prius apprehensæ in confuso puta qualitates ignis, tertiò, ex his accidentibus iam notis deuenio in cognitionem specificam & distinctam ipsius substantiæ, & sic, patet quod cognitio accidentium est in 2. gradu, & in 3. est distincta cognitio substantiæ, & hanc conclusionem nõ negat Herueus vbi supra. Sed so'um discrepat in prima, vult enim in primo gradu esse cognitionẽ confusam non substantiæ, sed accidẽtis appræhensi in cõfuso, in secundo esse cognitionem accidentis distinctam, in tertio esse cognitionem accidentis distinctam in tertio esse cognitionem distinctam substantiæ.

Posita hac determinatione soluendæ sunt rationes Ant. And. & Ianduni, & Heruei. Aduerte igitur, quod Ant. And. & Iandunus vbi supra, duas rationes formant eiusdem sẽtentiæ & sunt ta es.

Substantia notificatur per accidenns, ergo est posterior cognitione, consequentia patet, qm̃ notificans est prius cognitum notificans Antecedẽs probatur, quoniam ex cognitione accidentium propriorum & essentialiũ, innotescit nobis substantia. Vnde Commenta. inquit in 6. metaph commen. 1. in scientiis naturalibus non cognoscũtur substantiæ rerum, nisi ex posterioribus, scilicet accidentibus. Præterea inquit philosophus in proœmio. 1. de anima. Accidentia magnam partẽ conferunt ad cognoscendũ quod quidest, id est, quidditatem substantiæ, ergo accidẽtia præcognoscũtur. His rationibus non oportet aliud respondere, nisi quod concludunt de distincta & propria concepti ua cognitione substantiæ quantum autem ad cognitionẽ confusam, quam posuimus esse in primo gradu, negatur antecedens primæ rationis. Ad probationem dico, dictum Commenta. verificari de cognitione distincta, & non de confusa, similiter dico dictum philosophi in proœmio. 1. de anima, debere intelligi de quodquidest propriè & distinctè appræhenso, & non aliter. Rationes aũt Heruei vbi supra, sunt tres, prima est intellectui cuius cognitio pẽdet à sensu & ortum habet à sẽsu, occurrit primo illud quod est per se sensibile, nõ enim alia ratione nostra cognitio inccipit à sensu, nisi quia primo intelligimus, quod est apprehensum sensu, sed intellectus noster est ille, ex r. poster. cuius cognitio pendet à sensu, ergo illi primo occurrit, &

est per se sensibile. Hoc autem vt patet est accidēs, quoniā sensus proprie est cognoscitiuus accidētium, ergo &c. Ad hoc negatur maior ad probationem dico, quod illa non est ratio, sed quia necesse est intelligentem phantasmata speculari phantasma autem pendet à sensu, non tamen est necesse, quod intellectus illud primo intelligat ꝙ est primo causatiuum phantasmatis, sed quod primo sibi præsentatur per speciem intelligibilem abstractam à phantasmate. Hoc autem, vt dicemus infra, non est accidēs, sed natura substantiæ. Deceptus est autē Herueus, quia credidit ex eo quod nostra cognitio habet ortum à sensu primo, sensatum sit primo intellectum, & qualis est ordo in sensu, talis sit in intellectu, quod nos non admittimus, vel declarauimus, infra pertractantes, quomodo à phantasmate abstrahitur species representatiua substantiæ.

Secūda ratio, imago alicuius sensibilis non prius mouet ad cognitionē alterius, quā illius cuius est imago cū igit sit imago obiecti per se sensibilis, ꝙ est accidēs, prius mouet ad cognitionem accidentis, quam substantię

Ad hoc dico ꝙ talis imago vel comparatur ad sensum quē actuat, vel ad intellectum, si ad sensum, cōcedo quod prius mouet sensum ad cogntionē accidentis, à quo causata est, quam ad cognitionem substantiæ, quoniam sensus primo & per se cognoscit accidens, & tantum per accidēs cognoscit substantiam præcipue sensus exterior, vt præseruetur cogitatiua, si ad intellectum, nego assumptū, quoniā imago siue species sensibilis non potest actuare, nec mouere intellectum, cum sit materialis, & ideo non pōt mouere intellectum prius ad cognitionem accidentis, quam substantiæ, & si tu aduertis, supponit Hrueus, à phantasmata prius abstrahit speciem intelligibilem repræsentatiuam accidentis, quam speciem repræsentatiuam substantiæ, ꝙ nos non concedimus: vt dicemus infra.

Tertia ratio, circa illud quod primo occurrit intellectui nō pōt esse dubium vel error de existentia ejus, sed multi dubitant de existentia substantiæ &c.

Ad hoc negatur maior, & ratio est, quia species repræsentatiua substantię, cum sit denudata ab omnibus conditionibus indiuiduantibus, abstrahit ab existentia & non existentia. Ideo &c.

Sed contra prædicta, dubiū insurgit, scilicet, vtrū substāt a cognoscatur per propriam speciē an p speciē accidētia

Pro cuius resolutione aduerte duas opiniones, vna est eorũ q tenẽt accidẽs prius cognosci q̃ substãtia, isti dicũt speciẽ substantiæ vel nullo modo causari in nostro intellectu sed p solam speciẽ accidẽtis substantiã cognosci, quæ qdẽ species est representatiua primo accidẽtis, secundario aũt substantiæ, vel speciẽ accidẽtis primo causari in intellectu eo quod est primo phantasiatã, deinde causari speciẽ substantiæ. Arbitrãtur enim intellectum agẽtẽ sua illustratione extrahere phantasmate speciẽ substantiæ inuolutam cum specie accidẽtis. Et quoniam Herueus, vbi supra tenet, accidens prius cognosci quam substantia, ideo declinat ad hanc opinionẽ, q substantię non cognoscitur nisi p speciẽ accidẽtis, & ad elicio ex quol. 3. q. 12. ad 8. vbi tenet phantasma quod est accdẽs, non imprimere in intellectu substantiæ speciẽ, sed sufficere quod suam imprimat, & p ipsam cognoscatur accidẽs & substantia Anto. And. in 7. metah. q. 4. videtur circa hoc indeterminatus & tandẽ respondens vltimo argumento dicit, quod substantia est pfectius cognoscibile simpliciter, cũ hoc tamen stat, quod perfectius intellectus noster cognoscat accidẽs, eo quod est ei magis proportionatum, nec videtur negare speciem substantiæ. nec speciẽ accidentis, vt patet de exẽplo quod adducit de albo intenso & albo remisso, & constat quod vtrunque videtur per propriam speciem non enim album intensum potest videri per speciem albi remissi cum species illa naturaliter representet, ex consequenti vno modo. Alia opinio quæ est Thomistica tenet, quod substantia cognoscitur quo ad conceptum confusum, prius accidente, & per propriam speciem, & hanc abstrahi à phantasmate prius quam species accidentis, & hoc in virtute substantiæ à qua causatum est ipsum phantasma, & in virtute intellectus agentis illustrantis phantasma, cuius lumine separatur sepecies substantiæ. à specie accidentis quarum vtraque latebat, vt ita dicam in phantasmate & quidem quod sit necesse intelligere substantiam per propriam speciem, & non solum per speciem accidẽtis, probatur sic, si conoscitur solum per speciem accidentis, nulla substãtia cognoscitur perfectè & quidditatiue, quod est inconueniens, maxime de substantiis materialibus proportionatis intellectui nostro consequentia autem patet, quoniam perfecta & quidditatiua cognitio non habetur, nisi ex eo q obiectum vnitur intellectui, vel per essentiam vel pro-

priam

priam speciem

Præterea species entis inferioris gradus, non est sufficiē ter repræsentatiua entis superioris gradus. Cum enim sit repræsentat uum naturale non repræsentat supra speciem suā sed species accidentis respectu substantiæ, est species entis inferioris gradus, vt patet; ergo per ipsam nō pōt haberi cognitio perfecta & quidditatiua substantiæ. Tenendū est ergo substātiā quo ad conceptum confusum, prius cognosci q̄ accidens, & per propriā speciem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Argumēta autem tenentiū, quod substantia non cognoscitur per propriam speciem soluuntur à Paulo Sonc. in 7. lib. metap. q. 14. vide tu ad placitum.

Quæstio 4. Si forma est prior & magis ens quàm materia & compositum.

Quare si species materia est prior, & magis ens, & ipso quod ex vtrisque prior erit. Tex. 7.

IN hac q. vt plene resoluantur conclusiones tres respōsiuas ponemus, deinde soluemus quædam dubia.

Prima conclusio. Forma inquantum actus, est prior natura, & tempore, & est magis ens quam materia inquantū potētia. Hęc manifestabitur in lib. 9. in tex. 13. vsque ad tex. 21. vbi probabitur, actum, esse priorem potentiam tempore, natura diffinitione, & perfectione, pro nunc autem sic probatur, nullum potentiale reducitur ad actum nisi per aliquod prius existens actu, generatur enim homo in potentia, ab homine præexistente actu, ergo forma vt actus prior est materia vt potētia. Quod autē sit magis ens, patet q̄m forma est perfectio materiæ, & facit eam esse actu, & non econuerso, nisi occasionaliter: prout forma educta de potentia materiæ non potest habere esse nisi in materia sed hoc est potius sustentare quam perficere formam.

Secūda cōclusio. Forma est prior cōposito ꝓbatur principium & causa vt sic, est prior causato & principiato, & pars est prior toto, sed forma est, principium & causa formalis & pars essentialis respectu compositi, ergo &c.

Tertia cōclusio forma licet sit prior composito, nō t̄n est magis ens, nec pfectior. Probatur Cū esse sit prima perfectio: & perfectius cōueniat cōposito, quam formæ, vt forma est quoniam compositum est, quod est forma autē quo est, vnde licet infra philosophus, quod non forma sed cōpositum

positum est quod per se generatur sequitur,quod forma nõ est magis ens nec perfectior composito.

Sed contra prædicta,duo dubia insurgunt, primo,quia tertia conclusio videtur repugnare textui philosophi,dicit enim formam esse priorem eo,ꝙ est ex vtrisque,id est com posito propter eandem rationem,id est eo modo quo est prior materia sed dixit.formam esse priorem & magis ens quam materia ergo forma pari modo est prior & magis ens,quam compositum,

Ad hoc dicit Ant.And.ꝙ dictum philosophi nõ est verũ nisi ratione independẽtiæ,vt dicatur forma magis ens quã cõpositũ,non q̃a habet perfectius esse sed quia cũ sit prin cipiũ cõpositi &nõ ecõuerso.verũ eo'formã in ratione prin cipij non depẽdere à cõposito,sed ecõuerso,vt sic pefectio re esse & non aliter, ego autẽ dico,ꝙ vt patet in tex,philo sophus non cõparat formã cõposito.nisi secũdũ prioritatẽ & non ꝙ sit magis ens,cuius signũ est ꝙ cõparans formã materiæ dixit eam esse priorẽ & magis ens, cõparans autẽ formã composito, dicit eam esse priorẽ sed non dicit ꝙ sit magis ens,vnde non habuit Ant.And.causam laborandi in hoc.Tu tamẽ aduerte ꝙ Cõment.in cõmen.7.videtur tene re formã esse priorẽ & magis ens quã cõpositũ.Dicit enim & intendebat,ꝙ cum forma sit prior cõposito ex materia & forma & compositũ est substantia,sequitur quod forma sit magis substantia,quam compositum hæc illæ,verũ hoc dictum Commen.non potest expresse fundari in tex.philo sop.vnde nec B.Tho.exponens.comparat formam composito,nisi secundum prioritatem, si tamen vis saluare Com men,dices,ipsum esse verum solum ratione independentiç vt dicit Ant.And.

Secundò,dubitatur de prima conclusione,nã cum prius nõ dependeat à posteriori,sed econuerso,sequitur ꝙ prius potest esse sine posteriori,& non econuerso.si igitur forma est prior materia, forma poterit esse sine materia,quod est falsum quoniam sola anima intellectiua. vtpote non educta de potentia materiæ,potest esse sine materia.

Ad hoc,dico ad primã consequẽtiã,ꝙ non valet,nisi quã do priori & posteriori debetur esse actu per se &distinctũ vt duobus suppositis.puta qui elementum est prius elemẽ tato,& vtrique debetur esse per se actu,non inconuenit es se elementũ,dato quod nullum esset elemẽtatum,si autem prius& posterius non habẽt esse actu per se sed prius sustẽ

tatur

tatur in posteriori,& posterius non est actu nisi per prius prima consequētia non valet,sic est in ꝓpositio de forma & materia quare argumentum non concludit. Vtrum autem saltem materia posit esse sine forma discutiemus in lib.8. Hæc de presenti quæsito sufficiant.

Quæstio 5.si materia est ens quodest substantia,ita tamen quod si ens in pura potentia.

Et adhuc materia substantia sit (&infradico autē materiā quæ est secundum se nullatenus,neque quid neque quantitas neque aliud eorum dicitur,quibus est ens determinatum. Tex.8.

IN hac q.vt resolute videamus quæ sit natura materiæ.Ponemus aliquas cōclusiones responsiuas,deinde soluemus aliqua dubia.

Prima conclusio, materia est ens , in probatione huius non est immorandū,quoniā omnes recte sentiētes de materia tenēt esse subiectū,ex quo aliqd fit & ꝙ subiicitur omni transmutationi.subiectū autem non est non ens, Prætorea si materia esset nō ens, cū dicerentur aliqd fieri ex materia fieret ex nō ente,& sic ꝓductio naturalis esset ex nihilo,sumo enim vt nō ens distinguitur absolute cōtra ens.

Secunda conclusio materia est ens reale,ꝙ est substantia 1.pars probatur,quoniā est pars substantiæ sensibilis,vt probabitur in lib 8 . & est subiectū omnistrāsmutationis physicæ,vt probatū est in 1.physic.& est primū receptiuū formarū, constat autē ꝙ hic non possunt conuenire nisi enti reali apud recte sentiētes.ergo &c.secunda autē pars sic ꝓbatur materiæ cū sit primū subiectū,repugnat esse in subergo repugnat sibi esse accidens : ergo est substantia, patet consequentia,quoniā ens reale sufficienter diuiditur per substantiam & acicpẽns, & aduerte quod apud antiquos,hæc conclusio ita erat ẽuidens,vt patet ex 1.de generatione, & ex 1.physic & in 7.metaphy.tex 8.quod arbitrabantur solam materiam esse substantiam,formas autem etiam quas dicimus substantiales,esse accidentia,vnde & Commen. in commen,8.dicit.materia videtur esse magis substantia quam alia.

Tertia conclusio,materia ita est substātia,quod tamē est in pura potentia.hanc conclusionē vt sonat omnes videtur cōcedere quoniam apud Arist.& Cōment.nō aliud dicitur

de materia, nisi ꝙ est ens in potētia, vnde in hoc 7. in tex. 8. postquā negauit omnia prædicamēta à materia, q. scilicet non est aliquid eorū actu, conclusit ꝙ est vnūquodque eorū in potentia, & in 8. lib. in tex. 15. dissoluens dubiū quomodo sit possibile ex materia & forma fieri vnū per se, dixit huius causam esse quia materia est potētia, & forma est actus &c. verū quia Sco. & Grego. de Arim. tenēt materiam esse quid actu. ne videantur tenere contra philosophū. Sco. inuenit vnā distinctionē de potētia, & aliam inuenit Greg. Sco. quidē, vt patet per Ant. And. in 7. metaph. q. 6. distinguit potentiā per obiectiuā & subiectiuā, & correspondenter distinguit actū per formalē & obiectiuū, & dicit philosophum intelligere materiā esse substantiā in potentia subiectiua, non autē obiectiua, imò est in actu obiectiuo, verū quia tota vis Sco. est in positione potentiæ obiectiuæ, quā impugnabimus in lib. 9. Ideo pro nunc differo arguere cōtra eū, si enim probabimus, ꝙ ad mentē philosophi nō datur potētia nisi actiua & passiua, & ꝙ non datur actus nisi formalis constabit quod materia ita est ens in pura potentia secundum philosophum quod nullo modo est actus, nec actu ex se ipsa, sed omnem actualitatem habet à forma Quid intendat Sco. per potētiam obiectiuam & per actum obiectiuum, declarabimus in lib 9.

Prætermissa igitur pro nunc opinione Sco. aduerte ꝙ Greg. in 2. sent. di. 12. q. 1. art. 1. tenet quod materia prima est actu existēs ex seipsa, ita quod est in actu existētiæ, & non solum in actu obiectiuo, vt tenet Sco. & tamē ne videatur contradicere philolopho & Commen. tenet, quod est ens in pura potentia ad omnem formam, & ad sui declarationem ponit distinctionem de actu & de potentia, quæ stat in hoc, Aliquid est actu dupliciter, primo vt de illo verificatur propositio de inesse de secundo adiacente in præsenti, vt lignum est per oppositum dicitur aliquid in potētia de quo verificatur propositio de possibili tantū, vt antichristus est possibilis, hæc autē est falsa, antichristus est secundo aliquid dicitur actu, quod est perfectū in specie, simplex, vel compositū vel est perfectio quæ cū alio constituit rē actu in specie determinata, sic omnes substātiæ cōpositæ & abstractæ, & formæ substātiales, dicuntur esse actu, Per oppositū illud est in potentia hoc secūdo modo. ꝙ non est perfectum in specie, sed est quasi essentia quædam partialis perfectibilis per aliam, sicut lignum, licet sit actu primo

modo quia verum est dicere,lignum est tamẽ in genere artificiatorum est in pura potentia,secundo modo,quoniã ex se nullam habet formam artificiati,sed est in potẽtia vt perficiatur per hanc & per illã,sic intendit Gregor.quod licet materia sit actu in genere existẽtiũ naturaliũ,eo quod hæc est vera materia est tamen est in pura potentia in genere informabilium eo quod ex se nullam habet formam determinatæ speciei.sicut diximus de ligno respectu formarũ artificialium,& hanc suam imaginationẽ conatur asserere duplici conclusione,prima est,quod materia est ens in actu, primo modo quo expositum est,secunda est quod materia non est,ens actu secundo modo,sed ens in potẽtia tantũ,ex quibus conclusionibus nos concedimus secundam in hoc sensu,quod materia ex se nullam formam habet sed est in potentia ad omnem formam quoniam si aliquam ex se haberet,non reciperet aliam. Receptiuum tantum debet esse denudatum à natura recepti,sed primam cõclusionem per quam attribuit materiæ ex se actualẽ existẽtiam negamus, & intendimus nunc soluere rationes suas.

Dupliciter igitur arguit ad propositum suum sic,substantia corporalis per se subsistens naturaliter genita est, & ex istis,vt patet de sorte,qui nunc est,& de planta que nunc est,& de lapide &c.ergo materia est,& per consequens est actu primo modo,Antecedens ad sensum patet,& consequentia probatur. Omni substantia naturaliter genita habet aliquam partem essentialem, quæ præfuit suæ generationi, & hæc non est forma, quoniam illa non est terminus generationis.ergo non præfuit,ergo talis pars est materia si præfuit,ergo fuit verum dicere Materia est Assumptum, probatur,si nulla pars præfuit, ergo totum totaliter genitum est, ergo omnis pars eius simul genita est ergo ex penitus non ente genitum est ergo non naturaliter genitum, sed potius creatum quoniam,physice,ex puro non ente nihil fit.

Secũdò sic,philoso.ponit materiã ingenerabilẽ & incorruptibilẽ,ergo materia est,Antecedẽs patet.ex 1.physi.cõsequẽtia pbatur.si materia non est,& tamen non potest esse ergo est generabilis,:llud enim est generabile,qꝛ non habet esse.&tamẽ potẽst habere esse: cõsequẽs autẽ est falsũ secũdũ philos.ergo & antecedẽs,ergo materia est,&cõfirmatur, quoniã Cõm.in 4.meta.cõm.15.dicit,qꝛ nõ est actu,est non ens sed materia nõ est non ens,ergo est actu primo modo.

Ad

Ad primam negatur consequentia. Ad probationem dico quod assumptum potest habere duplicem sensum. primò quod aliqua pars præfuerit, ita quod ex se haberet esse actu, vel ex se existeret, & sic nego assumptum, secundo quod aliqua pars præfuerit, non quidem existens actu sed per formam præcedentem, à qua actuabatur. & post generationem per formam rei genitæ, & sic concedo assumptũ sed nego illam consequentiam si præfuit ergo verum est dicere. Materia est. Hæc enim consequentia non valet nisi concedatur assumptum in 1. sensu, in quo nos negamus ipsum, & sic arguatur, quod totum est puta ignis genitus: ergo partes suæ sunt, inter quas est materia: ergo materia est.

Respondetur concedo consequentiã, sed nego ꝙ partes sint eo modo quo est totum. nam totum est, quod est, & est per se existens, partes autem non sunt simpliciter. sed sunt in toto. Et propterea nego hanc materia est, & cõcedo istã materiã est in toto, & non aliter.

Ad secundam nego consequentiam, ad probationẽ nego consequentiam, quoniam ad hoc ꝙ aliquid sit generabile, oportet quod possit esse per se existens, vnde Aristotelles dicit ꝙ forma & materia non generantur. sed compositũ, quoniam de eo proprie verificatur propositio de inesse de secundo adiacente, nullo addito vel sub intellecto. De materia autem & forma verificatur in hoc sensu. Materia est, scilicet in composito. Idem dico de forma.

Ad confirmationem. dico Commen. sic intelligere contra antiquos, ꝙ non est actu, est non ens, id est non est ens determinatum, cum hoc tamen stat, quod sit ens interminatũ quia est in potentia ad terminum, id est ad formam, quæ terminat ad cuius est forma, & tale ens est materia. Tenendum est igitur materiam ita esse in potentia, ꝙ nullo modo est actu ex se neque in genere existentium. neque in genere informabilium.

Sed contra prędicata insurgũt duo dubia, primo, si materia est ens. in pura potentia, excludens omnem actum tã obiectiuũ quã existentiæ videtur ꝙ non distinguatur actu à forma. Omnis enim distinctio videtur fieri per aliquem actum quoniam, vt dicet infra philosophus, actus est qui distinguit & separat: quare &c.

Pro solutione huius dubij aduerte secũdũ doctrinã Gre. in 2 sen. dis. 12 q. 1. ar. 1. ꝙ aliqua duo possunt dici distincta actu dupliciter, primo, q̃a mutuo se negat, ita ꝙ vnũ non

est

est alterum & econuerso,secundo quia vtrumque est sepa ratũ & discretum,ita quod vtrumque habet primum esse nec constituũt aliquod vnum,sicut sunt duo supposita.Ex hac distinctione dico materiam distingui actu à forma nõ quidem secundo modo,sed primo.Nam si secundo modo, ex materia & forma non fieret vnum per se quoniam vt sic tã materia,quàm forma essent completa entia in actu, nec haberent rationem entium particularium,sed vt duo supposita,ex his autem impossibile est fieri vnum per se,vt di cetur infra,vbi philosophus cõcludet:ideo ex forma & ma teria fit vnum per se,quoniã alterum est actus,& alterum est potentia.Quod autem primo modo sint actu distincta, probatur sic,sumo substantiã cõpositam,cuius materia sit A.& & forma sit B cõstat A.& B.esse aliquas entitates quo niã nõ entia,nõ potest esse partes cõponẽtes.& A.nõ est B Aliter substãtia cõposita nõ esset cõposita sed simplex.Om ne enim cõpositũ aliqua includit,quorũ vnũ nõ est alterũ. Tunc vltra A.nõ est B,ergo est aliud A.b.ergo diuersum,er go distinctũ,omnes consequentiæ patent,quoniã ex 10.me ta.tex.11.omne cõparatũ ad omne,aut idẽ,aut diuersum.

Ad arg.igitur dico,omnem distinctionem fieri per actũ, sumendo distinctionem actualem,secundo modo,nõ autẽ primo modo,vt nunc loquimur.Potest etiam dici,quòd in proposito fit per actum,non quod materia dicat actum, sed quia ordinatur ad actum.

Secundò dubitatur,quoniam si materia est ens in pura potentia,quæro de potẽtia materiæ,vt distinguitur à mate ria,aut non,si non,ergo cum remaneat eadem materia sub forma generanda,quæ fuit sub forma corrumpenda,sequitur materia adhuc esse in potentia ad formam obiectam à materià,quod est falsum,quoniam per agens naturale idẽ numero corruptum posset regenerari.si sic, ergo materia cõparatur ad potentiam suam,vt subiectum ad formam, ex cõsequenti,non est ens in pura potentia,sed quid aggre gatum ex substantia materiæ & potentia sua.

Ad hoc dubiũ respõdebitur in lib 8.vbi ex proposito in uestigabimus,quomodo se habet potẽtia ad materiã,an sit substãtia vel accidẽs.an distinguatur vel nõ,an dicat respe ctum,vel absolutum.Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6. Si prædicata tantum essentialia,constituunt quod-quidest,substantiæ compositæ,ita quod excludantur omnia præ-

dicata accidentalia, tam communia quàm propria.

Et primo dicemus quædam de eo logice, Tex.11.

IN hac q. sic sic procedemus. Primò declarabimus q d phi losophus intēdat per quodquideſt. Secūdò ponemus cō clusionē responsiuā. Tertiò soluemus quædā argumēta.

Quantum ad primum aduerte, quod vno modo sumitur à logico, alio modo à metaph. nā à logico sumitur pro diffinitione indicante rei naturam, data per genus & differentiam propriam, qualis est hæc, homo est animal rationale. A metaph. autem sumitur pro significato diffinitionis, quod est ipsa quidditas siue essentia rei, sumpta in cōcreto puta id quod ex parte rei correspondet diffinitioni hominis, est quodquideſt hominis metaphysicum. Dico autem, sumpta in concreto, quoniam quodquideſt prædicatur in recto de eo cuius est, quidditas autem in abstracto nō prædicatur in recto de eo cuius est. non enim homo est humanitas, nam est id quo, & non quod est homo & quoniam Arist. proponit in text. 11. loqui de quoquideſt logice, ideo constat quod sumit ipsum pro diffinitione, pertractās quæ prædicata ingrediantur ipsum quodquideſt.

Quantum ad secundum, pono vnicam conclusionem responsiuam, nullum prædicatum quod sit accidens commune nec proprium, ingreditur quodquideſt est substantiæ sensibilis compositæ, probatur, sicut quodquideſt substantiæ sensibilis prædicatur essentialiter & quidditatiue de ea, sic & quælibet pars eius, quoniam quodquideſt indicat essentiam. Sed nullum accidens siue cōmune siue proprium, prædicatur essentialiter de substantia sensibili, quoniam quodcunque accidens, dicit aliam essentiam ab essentia accidentis, ergo &c. Præterea, siue prædicatis ingredientibus quodquideſt, non potest intelligi id cuius est. Sed sine prædicato sumpto ab accidente, siue communi siue proprio. potest intelligi id cuius est, quoniā substātia est prior accidēte ratione & cognitione, saltē cōfusa, vt determinatū est supra: ergo, &c. Præterea, sicut quodquideſt prædicatur in quid de eo cuius est, ita & quæ ingredituur in quodquideſt. Sed nullū prædicatū sūptum ab acccidente siue cōmuni, siue proprio, prædicatur in quid de substantia sensibili, sed potius in quale vt cum quæritur qualis est homo, respōdetur quod est albus, quod est risibilis.

Patet

Patet ergo, quod si quodquideſt ſubſtantiæ ſenſibilis, vere & proprie aſsignatum fuerit, nullũ accidentale prædicatũ ett ingrediens quodquideſt, ſed ſola prædicata primi modi p ſe, quę dicũtur quidditatiua, ex quo ſequitur corollarie, quod diffinitiones datæ per propria accidẽtia, ſiue per proprias operationes, non ſunt vere quodquideſt, niſi vtamur huiuſmodi loco propriæ differentiæ.

Quantum ad tertium aduerte, quod hæc determinatio videtur repugnare doctrinæ philoſophi, nam ipſe in 2. phy. tex. 19. aſsignans diffentiam inter phyſi. & mathema. dicit, quod mathematicus diffinit ſine materia ſenſibili, phyſicus autẽ in diffinitione aſſumit materiam ſenſibilem, quam conſtat eſſe ſubiectam qualitatibus, vt caro, os, neruus, ergo in quodquideſt phyſico ingrediuntur accidentia.

Præterea, ſi accidentia propria non ingrediuntur ipſum quodquideſt, non magnam partem conferunt ad cognoſcendum quodquideſt, id eſt rei quidditatem, quod eſt cõtra philoſophum in procemio primi de anima.

Ad primum conceditur totum, vſque ad vltimam conſequentiam. Aliud eſt enim, materiam ſubiectam qualitatibus ingredi quodquideſt, & qualitates ſiue accidentia ingredi primum enim eſt verum, non ratione qualitatum, ſed ratione materię, nõ abſtrahentis à qualitatibus, ſecundum autem eſt falſum, quoniam non poſſet verificari niſi ratione qualitatum, quæ non ſunt de eſſentia ſubſtantiæ phyſicæ. Materia autem ſubiecta qualitatibus eſt de eſſentia eius ideo non eſt par ratio.

Ad ſecundum nego conſequentiam, nam ideo conferũt non quia ingrediuntur quodquideſt ſed quia phyſi. cognoſcit rem naturalem à poſteriori, & vt ſic vtitur propriis operationibus. ac propriis accidentibus loco differẽtiarũ, & propter hoc phyſicus quaſi nullam format veram diffinitionem. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio 7 ſi dicendo naſus ſimus committitur nugatio.

Eſt autem & alia dubitatio de eis. Tex. 16.

IN hac quæſtione aduerte in primis, ꝙ philoſophus inueſtigãs ſi accidẽtia propria, quæ vocat accidẽtia copulata

habent quodquideſt,arguit quod non,quia cum huiuſmodi accidentia non poſsint intelligi ſine proprio ſubiecto, ſemper committetur nugatio,vt dicendo naſus ſimus.nam in ſimo intelligitur naſus,eſt enim ſimus,naſus concauus. Dicendo ergo naſus ſimus,idem eſt ac diceretur,naſus, naſus concauus. Ad euidentiá igitur propoſiti dubij,ſic procedemus. Primò probabitur, ꝙ non comittitur nugatio. Secundo aſsignabitur ratio quare non committitur. Tertiò ſoluemus quoddam argumentum.

Quantum ad primum ſic probatur intentum,ſi hic cómittitur nugatio,hoc ideo eſt,quia non poteſt intelligi ſimus ſine naſo,ſed hæc non eſt ſufficiens ratio,aliter ſequeretur,quod cum non poſsit intelligi relatiuum ſine ſuo correlatiuo,quod committeretur nugatio,dicendo,Dominus ſerui,pater filij,nam in domino intelligitur ſeruus,& tamé nullus rectè ſentiens dicit nugationem in huiuſmodi relatiuis committi,ergo nec in propoſito.

Quantum ad ſecundum aduerte,quod duplici ratione non committitur nugatio,dicendo naſus ſimus,dato quod naſus ſit de intellectu ſimi. Primò, ſi in ratione ſimi ingrederetur naſus,vt quid eſſentiale & ſibi intrinſecum, ſicut animal ingreditur rationem hominis, non eſſet via effugiendi nugationem, ſed quia ly naſus, eſt quid extrinſecum à ſimo. Dicit enim naſus ſubſtantiam, & ſimum accidens,& ingreditur rationem ſimi, ſicut ſubiectum rationem accidentis.quod tamen eſt extrinſecum ab accidente,ideò dum dicitur, ſimus; non oportet replicare naſum; ſunt enim eſſentialiter & intrinſece idem, ſimitas & concauitas, & non differunt,niſi vt contractum & non contractum, dicemus ergò, quod naſus ſimus eſt naſus curuus,quia in ly ſimo nõ intelligitur naſus,vt quid intrinſecum.ſed vt extrinſecum,& ſi dicas,quod ſubiectũ eſt de diffinitione proprij accidẽtis,ergo eſt ſibi intrinſecũ negatur conſequentia, quia accidens proprium, non diffinitur, niſi per additamentum, & ideo non inconuenit, quod per extrinſecum diffiniatur, ſecus eſſet de diffinitione ſubſtãtiæ, quæ eſt diffinibilis per prædicata eſſentialia. Secundò dicitur, quòd ideo,non committitur nugatio,dicendo naſus ſimus,quia ly ſimũ non ſignificat eſſentialiter & primarie naſum,ſed eſſentialiter curuitatem, [illegible] naſum.per ſolum autẽ connotatũ nõ cõmittitur [illegible] eſſentiale,vt dicendo homo animal. Patet

igitur

igitur quod sicut non committitur nugatio dicendo homo risibilis.sic nec dicendo nasus simus.

Quantũ ad tertium aduerte,quod inter omnia argumenta quæ solent fieri contra determinata,hoc est præcipuum sumo diffinitionem simi,quæ est hæc,simus est nasus concauus,tunc sic,loco simi,sumatur diffinitio eius,& applicetur naso,& nasus cum diffinitione simi prædicetur de Sorte,tunc manifesta erit nugatio.Dicetur enim sic,Sortes habet nasum concauum,ergo &c.

Ad hoc,dico,ꝓ loco simi non potest sumi diffinitio eius nec illa propositio est vniuersaliter vera,qua dicitur quod semper loco nominis potest poni diffinitio.Hoc inqua non est verum,nisi de diffinitionibus datis per essentialia & intrinseca aliter esset impossibile dare diffinitionem proprij accidentis sine nugatione.Quando ergo quæritur, quid est nasus simus respõdẽdũ est,quod est nasus concauus, & non debet replicare nasus quia non significatur,sed connatur per simum.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8.si quodquidest, est idem cum eo cuius est.

Singulum enim non aliud videtur esse,& a suimet substantia. Text.20.

IN hac quæstione aduerte in primis quod philosophus comparat hic quodquidest ad id cuius est absolute, & non descendens ad aliquod genus entium, dummodo sit ens per se.& id dico,quoniã infra tex.41.excipiet a determinatione quã facit non solũ entia per accidens,sed etiam omnes substãtias materiales & cocludet quod in solis separatis est idẽ penitus quodquidest,cũ eo cuius est.Et quoniã id nõ aduerterũt Ianduiius & Ant.And.ideo [illegible] quæstionẽ confunderunt volentes cõparare quodquidest & id cuius est non absolute,sed in particulari secũdũ diuersa genera entiũ.Nos autẽ id faciemus infra in tex.41.vbi comparabimus ea secundũ viã B.Tho.secundũ diuersa genera substantiarũ.Hic autẽ quæremus absolute in entibus per se, & sic procedemus,Primò ponemus tres distinctiones.Secundo aliquas conclusiones.Tertiò soluemus duo argumenta.

Quantũ ad primũ sit hæc prima distinctio,entiũ quoddã per se,quoddã per accidẽs,ens per se est quodcũque genus & species & indiuiduũ cuiuscũque prædicamẽti, sit simplex siue cõpositũ,ens per accidens est aggregatum ex rebus diuersorũ prædicamẽtorũ,vt homo albus, [illegible]

cies colorata. Secunda distinctio aliqua sunt idem realiter tantum,& distincta ratione,vt genus & differentia, aliqua sunt idem re & ratione vt homo & animal rationale

Tertia distinctio,aliqua sunt idem ratione ex parte rei tã tum & non ex parte intellectus,& sunt illa quæ dicũt eãdem præcise naturam,super quam fundat intellectus vnicum conceptum,& vt sic dicuntur esse idem ratione meta physicali.Cum hoc tamen stat quod intellectus negocians circa illa potest diuersimode recipere & nominare illa,puta hæc homo & animal rationale sint idem ratione metaphysicali,tamen intellectus potest concipere hominem in quantum est species,& inquãtum est diffinitum & animal rationale inquantũ est diffinitio,&vt sic,inquantũ est prius cognitione ipso homine,& vt sic apprehenduntur ab intellectu,dicuntur distincta ratione,non ex parte rei , sed ex parte intellectus conferentis vnum ad alterum aliqua sunt idem ratione ex parte rei & ex parte intellectus,vt omnino sinonima,vt tunica & vestis,Marcus Cicero.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio.In ente per accidens,puta in homine albo,quodquidest non est idem cum eo cuius est.Hoc patet,quoniam ens per accidens vt sic non potest diffiniri,omnis enim vera diffinitio significat vnum per se,cum constet ex genere & differentia quæ dicunt vnam naturam,vt declarauimus in 3. libr. Sed ens per accidens vt sic non dicit vnam naturam, imo plures cum sit aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum,ergo &c.Præterea cum quælibet natura quæ est ens per se,habeat suum proprium quodquidest,necesse est vt quodquidest hominis sit aliud à quodquidest albedinis:ergo impossibile est assignare vnum quodquidest, quod sit idem cum homine albo.

Secunda conclusio in ente per se.Quodquidest, est idem realiter cum eo cuius est. Ad probationem huius prætermissa ratione, quam adducit philosophus in textu. quam & formauimus in epitomi nostra,assumo rationem philosophi ex 4.lib. tex.3.vbi intendens probare,ens & vnum esse idem realiter sic arguit.Quæcunque prædicãtur de aliquo,& nullam diuersitaté faciunt in eo,sunt idem realiter. Hæc est euidens. quoniam hæc duo non stant simul, nullam diuersitatem faciunt, & sunt distincta realiter, si enim nullam diuersitatem faciunt, non sunt diuersa nec distincta.Sed in ente per se,quodquidest,& id cuius

est-

est prædicatur de aliquo puta homo & animal rationale, prædicatur de sorte & nullã diuersitaté faciunt in eo. Nã sicut homo prædicatur in quid de Sorte, sic & animal rationale,ex quo sequitur,quod sicut homo & animal rationale sunt idem re in Sorte,sunt etiam idem re inter se.

Tertia conclusio,Quodquidest & id cuius est sunt idem ratione ex parte rei,licet non semper ex parte intellectus prima pars sic probatur,eadem præcise natura & secundũ eundem modum obiectiuè correspondet intellectui per ipsum quodquidest,& per illud cuius est,vt patet de homine,& de animali rationali.Nam illud præcise quod concipit intellectus de homine concipit de animali rationali.ergo quantum sit ex parte rei sunt idem ratione metaphysica,quodquidest,& id cuius est,secunda autem pars manifesta est, qm intellectus enunciat aliquid de eo cuius est, quod non verificatur formaliter de quodquidest.Nã hæc est vera.Id cuius est,est species vel genus.& tamen quodquidest non est genus nec species, sed quid compositum ex genere & differentia,ergo &c.

Quãtum ad tertium aduerte duo argumenta inter cætera quæ solent fieri cõtra determinata, Primò dici philosophus in 3.de anima text.9.& aliud est magnitudo,& magnitudinis esse,& aliud est aqua,& esse aquæ. Sed per esse magnitudinis & per esse aquæ.secũdũ oẽs expositores,intelligit quodquidest magnitudinis & aquę:ergo in his quę sũt entia p se,nõ est verũ vniuersaliter, quodquidest & id cuius est sunt idẽ,Nã&magnitudo&aqua sunt entia per se.

Ad hoc relictis aliorum responsionibus dico secundum B.Thom.exponentem dictum textum,quod in text.41.huius 7.libri purgabit determinationẽ factam hic,& declarabit,quod in omnibus habentibus formam in materia,qualia sunt naturalia & mathematica, non est idem ; quodquidest,& id cuius est,propter principia indiuiduantia& accidentia quæ excluduntur à re ; cuius est quodquidest vnde concedo.quod non est idem, aqua & quodquidest aquæ,& similiter in magnitudine,& cum infertur,ergo in his quæ sunt entia per se non est verum vniuersaliter concedo consequentiam.quoniam non intendit hic philosophus probare, ꝙ in omni ente per se,est idẽ quodquidest, & id cuius est,Sed intendit absolute,id est,ꝙ in his quæ sunt per se nõ repugnat inuenire idẽtitaté inter quodquidest,& id cuius.Repugnat autem in his quæ sunt entia per

accidens,quoniam in nullo genere,siue modo entium per accidens sunt idem,in aliquo autem genere entium per se,puta in immaterialibus,sunt idem.

Secundò,si quodquidest,& id cuius est sunt idem, est processus in infinitum in quidditatibus,cuius oppositum probatum est in lib.2.consequentia probatur, vt probat Commentat. secundum opinionem quorundam sophysta rum in Comment. 12.sumo hominem & quidditatem hominis, & arguo sic, sicut homo habet quidditatem, & quidditas hominis habet quidditatem si enim aliqua duo sunt idem, sicut vnum habet quidditatem, & reliquum sed per te homo & quidditati hominis sunt idem,ego &c.

Tunc quæro de quidditate hominis,aut est idem cũ sua quidditate,aut nõ,si non ergo pari ratione homo &quidditas sua non sunt idem,si sic,sumo quidditatem quidditatis hominis:cũ&ipsa habeat quidditatem.eadem ratione,qua quidditas hominis habet quidditatem, & quæro vt prius,aut est idem cum suā quidditate,aut non,si non, pari ratione dicendum erat in principio,si sic,iterum quæro vt supra,& sic procedam in infinitum.

Ad hoc facile respondetur secundum viam nostram, & nego consequentiam,ad probationem,nego quidditatem hominis habere quidditatem,& vt loquamur in proposito,sumo quidditatem pro quodquidest logice,quod est ipsa diffinitio,nam diffinitionis non est diffinitio, & cum probatur si aliqua duo sunt idem &c.dico hanc propositionem non esse vniuersaliter veram, aliter sequeretur quod sicut genus habet differentias ita differentia haberet differentias,nam genus & differentia sunt idem essentialiter & tamen hoc est falsum,vt patet,Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7.Si materia est pars quidditatis substantiæ composita.

Quidditas hominis est homo,vno modo,&non est homo alio modo,est homo,id est,forma hominis,& non est homo,qui est congregatus exmateria &forma hæc Commentator in commento 21.

IN hac q. duas inuenio sentẽtias extremas, vna est Commenta. & Commentistarum, alia est B. Tho. & Schoti. & vt ordinate procedamus, Primò pertractabitur opinio Côment. Secundò opinio B. Tho. & Schoti. Tertiò soluemus rationes & fundamenta Commentat. & sequentium eum.

Quantum ad primum aduerte quod, vt patet in commen. 21. Comment. soluēs rationem sophistarum, qua probatur quod si quodquidest, est idem cum eo cuius est, erit processus in infinitũ in quidditatibus: dicit quod quidditas hominis est homo vno modo &c. vt allegatum est, & sic intendit Commentator, quod si quidditas hominis esset idem ꝙ homo aggregatus ex materia & forma, tunc quidditas haberet quidditatẽ, & sic in infinitum. Sed quia quidditas hominis est homo secundum formam tantum & forma non habet quidditatẽ. cum sit ipsa quidditas, sed ipsum cõpositum ex eo enim quod habet formam, habet quidditatem, ideo non proceditur in infinitum, & sic Cõmenta. determinat, quod sola forma est tota quidditas substantiæ compositæ, & dicunt, Commentistæ, vt Iandun. in 7. q. 12. quod licet secundum Cõmentato. materia nõn sit pars quidditatis, est tamen pars substantiæ compositæ, & si quæras, quomodo materia se habet ad quidditatem, si nõ est pars, respondent quod est differens quidditatem, quæ est sola forma, eo quod talis quidditas non esset, nisi sustẽtaretur à materia in qua recipitur & sic scundum Commẽto. quodquidest, quod est significatum, diffinitiõnis, importat solã formam quæ est forma partis. Hæc fuit sententia Commẽtator. cuius fundamenta adducemus & soluemus in fine quæstionis.

Quantum ad secundũ aduerte, quod sententia B. Tho. & Scoti est, quod in substantia composita sint duæ formæ realiter distinctæ, scilicet forma partis vnibilis materiæ, & quæ est perfectio materiæ puta in homine est anima, quæ est actus corporis: & est forma totius, quæ resultat ex vnione formæ partis cum materia, ita quod in sui ratione includit formam & materiam & differt à forma partis, sicut compositum à simplici, puta in homine, forma totius est humanitas, quæ non est sola anima, sed quid resultans ex materia & forma hominis, & hanc formam totius, dicunt quidditatem siue essentiam, quæ licet significet per modũ partis tamen in rei veritate, non est pars. aliter esset forma

simplex ex consequenti essent in homiue duæ formæ partis, q̄ nō admittitur in via nostra. Et q̄dē q̄ hæc sit mens B.Tho.patet in 4.cōtra gétes in c.81.vbi sic inquit, dicunt quidā q̄ forma partis eadē est cū forma totius, sed dicitur forma partis secundum q̄ facit materiā esse in actu, forma vero totius dicitur secundum q̄ cōplet rationē speciei, & secundum istos humanitas non est aliud q̄ anima rationalis. Sed quia humanitas est essentia hominis, essentia autem rei est quam significat diffinitio. Diffinitio autē rei naturalis, non significat solā formā, sed formā & materiam, necesse, est, q̄ humanitas significet aliquid cōpositū ex materia & forma, sicut homo. Differenter tamen, nam humanitas significat principia speciei essentialia, tam materialia quā formalia, cum præcisione principiorum indiuidualium. Dicitur enim humanitas secundum quam aliquis est homo, homo aūt non est aliquis ex hoc q̄ habet principia indiuidualia, sed ex hoc quod principia essentialia speciei. Humanitas igitur significat sola principia essentialia speciei. Vnde significat per modum partis. Homo autem significat quidem principia essentialia speciei, sed non excludit principia indiuiduantia à sui significatione, homo enim dicitur: qui habet humanitatem, ex quo nō excluditur quin alia habere posfit: & propter hoc homo significat per modum totius. Hæc ille, ex quibus constat essentiam, siue quidditatē rei compositæ naturalis, non esse, nec significare solā formā, sed formā & materiā. Declarata igitur positione B.Tho. à qua non discordat Scotus, vt patet per Ant.And. in hoc lib.7.quæst.12.pono hanc conclusionē. Materia quæ est pars potentialis in substantia composita accepta absolute, & non contracta ad materiam indiuidualem, pertinet ad quidditatem specificam, & probo sic. Quod est essentia & quidditas alicuius, illud est sufficiens ratio intrinseca essendi illi cuius est essētia, circūscripta quacunque alia re realiter differente ab eo, sed secūdū te forma sola hominis puta anima, est tota essentia & quidditas hominis ergo sola anima est ratio sufficiēs intrinseca homini essendi hominē, ergo homo est homo sine materia quod est absurdum. Minor quidem est positio tua. Maior autem patet, quoniā, albedo est sufficiens ratio superficiei, essendi albam. ergo multo magis quidditas & essentia est ratio sufficiens essendi tale ens, ei cuius est essentia.

Preterea. Cuius essentia non pendet, nec causatur à materia

teria in genere causæ materialis,nec illud cuius est essētia pēdet à materia,nec causat ab ea in genere causæ materia, lis.Sed per te essentia,quidditas substantiæ compositæ naturalis non pendēt nec causantur à materia in genere causæ materialis, qm̄ secūdum te,materiā non ingreditur q̄d ditatem illius,ergo nec substantia naturalis cōposita causatur à materia in genere causæ materialis,quod est falsū quoniam materia non esset causa,nec pars substantiæ naturalis compositæ cuius oppositum tenet hæc positio,vt dicimus supra.Minor quidem est positio tua. Maior autem patet,ex eo quod secundum philosophum quidditas est idē cum eo cuius est quidditas ergo si vnum est in causatum à materia & reliquum.

Quātū ad tertiū aduerte,quod fundamēta opinionis Cōmēt.& sequētiū cū stant in duobus,primò quia si substantia composita haberet quidditatem constantem ex materia & forma,esset processus in infinitū in quidditatibus, q̄re probatum est in 2.libro metaphy Contrariam autem probant,vt nos probauimus in q.præcedenti.

Sed q̄ hæc ratio nihil valeat in via nostra,iā manifestauimus in q.præcedēti,vbi soluimus eam,vt videre poteris

Secundò fundant se super dicta philosophi,qui in diuersis locis loquens de forma,appellat eam quodquiest,& quoquideratesse, vnū in hoc lib.7.in tex.10.inquit. Quoniam autem in principio diuisimus quo modo determinauimus substātiā &horum quidem vnum videtur esse q̄quideratesse,speculādum est de ipso,& per quodq̄deratesse intendit formam,ergo forma est ipsa quidditas,& in text. 11.inquit.Quod autem vt species & forma,quodquideratesse,& in 2.de anima.text.8.dicit,quod anima,quam,constat,esse formam est quodquideratesse corporis, & ita in omnibus locis vbicunque loquitur de forma,vt est causa distincta ab aliis generibus,causarum appellat eam quodquideratesse.Quod vtique non faceret,nisi pro constanti haberet,quod forma est tota quidditas in substantiis compositis,

Sed nec ex his authoritatib Cōmētistę possunt concludere intentum,qm̄ philosophus,cū dicit formā esse quodquideratesse,nō aliud intendit.nisi q̄ cū à forma sumatur ꝓpria differētia, quæ est principalior pars diffinitionis, & cōpletiua eiusdē pōt dici approprietate,sed non simpliciter q̄ est q̄quidest siue quidditas,sicut & aliquando apud

phila

philosophum anima dicitur homo, quia est principalior pars in eò. Nam quod est principalius in aliquo dicitur esse illud. Hæc de præsenti quæsito dicta sufficiant.

Quæstio 10. Si genita ex putrefactione possunt dici genita à casu.

Horum autem quædam fiunt & à casu & à fortuna similiter vt in factis à natura. Tex. 22.

IN hac q. inuenio duas opiniones. Prima est B. Tho. exponentis præpositum tex. Secunda est Iandu. in hoc 7. in q. 13. procedemus igitur sic. Primò pertractabimus opinionem B. Tho. Secundò opinionem Iandu. & soluemus rationes suas. Tertiò declarabimus, quomodo vane & extorte exponit propositum textum Philosophi.

Quantum ad primũ aduerte, quod mens B. Tho. est quod generata ex putrefactione cõparata ad diuersa, possunt dici genita per se, & genita à casu, nã sicut se habet sanitas causata per confricationẽ, ita animalia genita per putrefactionem; sed sanitas causata per cõfricationẽ est causalis, & per se causata, nam respectu confricantis est causalis, non enim principaliter intendit sanitatem, sed depellere pruriũ, si autem cõparetur ad virtutem regitiuam animalis sic fit per se à virtute regitiua, quoniam confricatio excitat calorem, & calor est pars sanitatis, sic dicendum est de animali genito ex putrefactione, quoniam si cõparatur ad calorem putredinalem, fit à casu, quoniam calor ille extrahẽdo humidum, non intendit generationem animalis, si autem comparetur ad virtutem cœli, quæ est regitiua totius vniuersi, sic producitur per se, quia virtus cœlestis intendit producere omnes formas, quæ sunt in potentia materiæ, & ideo illas formas quas potest per se solam producere producit per se, sed quia materiæ quorundam, vt animalium perfectorum maiori indigent dispositione, quàm virtus cœlestis possit facere, ideo non immediatè producit omnes formas, puta animalium perfectorum. Hæc est intentio B. Tho.

Quantum ad secundum aduerte, quod Iandu. in hoc 7. in q. 13. tenet à casu animalia generata ex putrefactione nõ possunt dici genita ꝙ & dicit hanc fuisse mentẽ Arist. & Commen. Nam Comment. in commen. 22. dicit, quod nulla species fit à casu constat autẽ quòd animalia generata ex putrefactione sunt species, vt musca, rana, mus, ergo, &c. Corroborat autem intẽtum suum ratione sic, Quod fit in tempore

pore determinato & à causa determinata nō fit à casu,quoniam istæ conditiones repugnant casui,ex 2.physic.Sed animal generatum ex putrefactione fit in tempore determinato.vt quando generans appropinquat materiæ disponēdo eam, & educendo formam de potentia eius, & fit à causa determinata,vt à constellatione determinata, quæ agit per calorem putrefacientem,vt per instrumentum,ergo &c.

Præterea.Quod producitur vt in pluribus non est à casu vt patet in 2. physic. Sed animalia generabilia ex putrefactione producuntur ex putrefactione,vt in pluribus.vt patet de vermibus & de muscis,ergo &c.Præterea.Quod potest agens minoris, virtutis potest etiam agēs maioris virtutis,dummodo habeat causalitatē & proportionem super effectū.Sed agens particulare putamus generans,potest per se producere murem.ergo & cœlū quod est agens vniuersale & maioris virtutis,potest per se producere,ergo nō erit à casu.Dixi dūmodo habeat &c.propter animalia perfecta, super quorum generationem,cœlum non habet plenā causalitatem & proportionem, nisi concurrente agente particulari,qm̄ nō solus sol, sed cū homine generat hominem.

Hæc est positio Iandu.& quoniam intendo sustinere mētem B.Tho.ideo volo soluere quæ adducta sunt, & primo ad dictum Commen.licet possem ipsum negare prout contrariari videtur mēti B.Tho.tamen.sic declaro ipsum Commen.intelligit nullam speciem fieri à casu secundum se totam,cum hoc tamen stat, aliqua illius indiuidua fieri à casu, & dato quod omnia illius indiuidua fieret à casu, non tamen simpliciter à casu,quoniam comparata cœlo, vt diximus supra,non fiunt à casu sed per se,nec oppositum huius dicit Commentator.

Ad primam rationem nego minorem respectu caloris putredinalis,cōcedo autem eam respectu virtutis cœlestis regitiuæ omnium quæ fiunt in hoc mundo inferiori.Vnde si hæc ratio aliquid concludit, concludit huiusmodi animalia, habere tempus & causam determinatam respectu cœli,& respctu illius non fieri à casu,cuius contrarium nō tenet B.Tho.vt patet supra.

Ad secundam dico eodem modo.

Ad tertiam patet quod cōcludit respectu cœli,cum hoc tamen stat quod sint à casu respectu caloris putredinalis, qui habet rationem agentis particularis.

Quantum ad tertium aduerte, quod Iandu. exponens

textum

textum philosophi præpositum quæstioni, sic dicit. Arist. non vult dicere in litera, quam pro se allegant, quod sicut aliqua possunt generari ab arte & à casu, vt sanitas, sic aliqua animalia possunt fieri à natura & à casu. Sed tantum vult dicere ꝙ sicut cötingit diuersitas in illis, quod aliqua sanitas fit ab arte, & aliqua à casu, sic, etiam diuersitas contingit in factis à natura, quia aliqua animalia fiunt per putrefactionem, & aliqua per propagationem.

Sed hæc expositio penitus extorta est, quoniam cum dicit philosophus similiter vt in factis à natura ly similiter refert, id quod prædixerat scilicet à casu & à forma, & non refert diuersitaté productionis ex semine & sine semine. Nam de huiusmodi diuersitate nondum mentionem fecerat. Sed incipiet de ea agere in tex.23 Et aduerte quod causa erroris Iando. fuit, quia sequutus est expositionem Commen. in fine commen.23. quæ expositio videtur parum valere quoniam tex. arabicus non concordat cum græco. Nam in arabico non ponitur aliqua similitudo, nec ponit hunc terminum similiter, ideo expositio B. Tho. est proprie ad mentem philosophi, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio II. Si omnia producta ex semine possunt produci sine semine, & si producta sine semine sunt eiusdem speciei, cum productis ex semine.

Quædam enim & illic eadem & ex spermate, & sine. Tex.23.

IN hac q. primò pertractabitur prima pars, deinde secūda ad euidentiam primæ partis. Primò pertractabitur opinio Auic. Secundò opinio contraria Auic. Tertiò opinio philosophi & Commen. quam sequitur B. Tho. in hoc 7 libro in tex. præposito.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, ꝙ vt sibi imponit Comment. in 8. phisi. commen.46. & que videtur sequi Albertus in 3. lib. meteo, opinatus est omnia animalia tam perfecta quā imperfecta posse generari non solum ex semine, sed etiam sine semine vnde vt recitat Cōmē. in 8. physi. cōmen.46. opinatus est, homines post diluuiū genitos fuisse ex terra per virtuté & determinatum aspectū stellarū, & qui sequuntur Auic. conatur ꝓbare intentū suū sic Quod

potest

pót virtus inferior poteſt virtus ſuperior,& etiā amplius. Sed agens particulare, vt homo, licet ſit virtutis inferioris, poteſt generare hominem, & equus equū, ergo multo magis celum, ꝙ eſt ſuperioris virtutis. Præterea, corporea cœleſtia ſecūdū varios & determinatos aſpectus producūt inferiora, ergo ſecundum quod aſpectus eſt magis aut minus nobilis, ſic produci poterit animal magis aut minus nobile, ergo ſicut ſecundum aſpectum parum nobilem producitur à cœlo animal imperfectum, vt rana. ſic ſecūdum aſpectum magis nobilem produci poteſt animal perfectū, puta leo & ſecundum aſpectum nobiliſſimum, animal perfectiſſimum vt homo. Hæc eſt poſitio Auic. & ſequentium eum, contra quam arguemus pertractantes mentem Ariſt. & comment. & B. Tho. & ſoluemus rationes adductas pro opinione Auicennæ.

Quantum ad opinionem cōtrariam Auic. aduerte, quod aliqui tenent, non ſolum animalia perfecta, ſed nec imperfecta poſſe produci ſine ſemine, eo quod arbitrantur vnum quodque de neceſſitate in naturalibus produci à ſibi ſimili, ſicut videtur etiam dicere Ariſt. in hoc 7. libro. Sed hæc poſitio repugnat ſenſui, videmus enim ex cadauere generari diuerſa animalia, fatuum autem eſſet dicere, animalia generantia ex quibus deciſum fuiſſet ſemen, præextitiſſe in cadauere. Repugnat etiam philoſopho in hoc 7. libro in tex. 23. qui expreſſe dicit quædam illic in naturalibus eadē & ex ſpermate, & ſine.

Quantum ad opinionē philoſophi & Cōmen. & B. Tho. aduerte, ꝙ eſt opinio media inter Auic. & cōtrariam Auic. Tenent enim quædā generari cū ſemine, ita ꝙ non poſſunt generari ſine ſemine, vt animalia perfecta. Quædā autem cum ſemine, & etiam ſine ſemine, vt animalia imperfecta. & quidem ſecunda pars non indiget probatione, quoniā vt diximus, ad ſenſum patet: ſicut de rana in æſtate, dū poſt multum cauma, & longam ſiccitatē, videmus cum pluuia, aut parū poſt, ranas penè infinitas ſaltantes in via, & mures genitos in naui, & formicas genitas ex vino & muſcas egredientes ex ſepulchris. Prima igitur pars ꝓbatur rationibus ſumptis ex Comment. qui in 8. phyſicorum, comment 46. arguens contra Auic. innuit tres rationes, quarum primā relinquimus. quę ſtat in hac cōſequētia, ſi homo poſſet generari ex ſemine & ſine, puta ex terra: ergo homo genitus ex terra, non eſſet eiuſdem ſpeciei cum homine genito ex ſemine.

semine. Hanc autem consequentiam negaret B. Tho. vt manifestabitur in parte 2. huius quæstionis, & ideo primam rationem comment. relinquimus, Secunda ratio, si homo potest generari ex terra aut erit necessarium aut contingēs non necessarium, quia non posset aliter esse nec fieri, ex consequenti non posset generari homo ab homine, cuius contrarium videmus. cōsequentia patet, quoniam necessarium est quod non potest aliter se habere, si contingens, aut vt in pluribus aut vt in paucioribus, non vt in pluribus, quoniā videmus oppositum. regulariter enim homo est ab homine, non vt in paucioribus, quoniam quæ in naturalibus vt in paucioribus fiunt, nō naturaliter fiunt, sed potius mōstruose, præcipuè in animalibus, igitur homo genitus ex terra, non naturalis, sed potius monstruosus homo dicēdus esset.

Tertia ratio si homo & alia animalia perfecta possūt produci sine semine, non essent necessariæ propriæ & dispositæ materiæ, correspondentes propriis formis, quod est falsum, quoniā naturaliter proprius actus recipitur in propria & determinata materia Cōsequētia autem patet quoniam si forma puta equi potest actuare materiam aliam puta terreā, & non solum dispositam ex semine equi, manifestum est propriam materiam non esse necessariam, ex consequenti aufertur naturalis ordo in generationibus physicis. Tenendum est igitur animalia perfecta non posse produci sine semine, quia cum sint nobiliora animalibus imperfectis, plura requiruntur ad eorum productionem, & ideo licet cœlum cum calore putrescente sufficiat ad imperfectorum generationem; non tamen ad generationem perfectorum.

Respondētes igitur ad rationes inductas pro opinione Auic. ad primam dicimus, quod maior non est vera, nisi quando virtus inferior & superior sunt virtutes totales & disparatę, potens habere causalitatē super eundem effectum, verbi gratia. Quicquid potest comburere ignis vt decem, potest comburere ignis vt viginti. Constat autem quod agens particulare vt homo, & vniuersale vt cœlum, non se habent in generatione hominis, vt duæ virtutes totales, sed partiales, & ideo nihil concluditur.

Ad secundam; si antecedens intelligatur, quod corpora cœlestia secūdū varios aspectus producunt vel producere possunt per seipsa omnia inferiora negamus ipsum, si autē intelligatur quod mediantibus agētibus secundis secundum varios

varios aspectus producunt inferiora,totum concedimus, quia nihil aliud concluditur,nisi quod in eadem specie pu ta humana cœlum secundum nobilem aspectum,concurrente homine generante,potest producere nobilem hominem,& secundum nobiliorem , nobiliorem,& secundum nobilissimum,nobilissimum,semper tamé,concurrente generante particulari.

Ad euidentiam secundæ partis aduerte quod Commenta.tenet partem negatiuam & B.Thom.ac Scotus partem affirmatiuam,primo igitur pertractabitur opinio Commē ta.secundò opinio B.Thomæ,& Scoti.tertiò mouebo dubium in doctrina B.Tho.& soluam.

Quantum ad primum aduerte quæ Commen.in 8.physic.in commen.46.arguens contra Auicénam,vt visum est in q. præcedenti , tenet quod si daretur homo genitus ex terra, vt dicebat Auicenna . & homo genitus ex semine vtroque diceretur homo æquiuoce , & non essent eiusdem speciei specialissime quod sic probat.Materia propria distincta specie ab alia materia,requirit formam distinctam specie ab alia forma,quoniam propriæ formæ proprias materias requirunt.Sed constat quod semen & materia putrefacta sunt materiæ propriæ distinctæ speciæ,ergo forma hominis quæ introducetur in materia putrefacta distinguetur specie à forma hominis quæ introducetur in materia seminali ex cōsequenti hic,& ille homo distinguentur specie.Sed quod hæc ratio non concludat, manifestabimus infra,& solue eam.

Quantum ad secundum aduerte, quòd B.Thom.in hoc libro 7.in expositione text. 13. & Scotus vt pertractat Ant.And. in 7. in q 8. tenent partem affirmatiuam,quam sic probare conantur.Quæ generantur ex semine & sine semine sunt eiusdem figuræ , habent eundem motum & consimiles operationes & consimiles proprietates , vt patet de rana genita ex putrefactione, quæ est eiusdem figuræ,& format vocē, & remouetur localiter , & producit ranam , sicut rana producta ex semine. Idem patet in plantis. ergo sunt eiusdem speciei specialissimæ. consequentia probatur , quoniam in naturalibus venamur vnitatem vel distinctionem specificam ex propriis accidentibus & propriis operationibus , & propriis effectibus, & qui negat hoc , negat viam studendi in scientia naturali , & landonus in 7.meta.h.in quæst.15.nitens solue-

re rationem inductam,negat ea quæ ad sensum patent, ne gat enim quòd animal generatum sine semine, putamus vel rana habeat eundem motum localem specificum cum mure generato ex semine,quod est contra sensum,nam ma nifeste videmus,quòd eodem modo graditur saltat,ascendit,& descendit parieti inhærens,negat etiam quod eundem effectum specificum producat,& tamen videmus eum eodem modo rodere, & consimilem penitus murem generare. Quare Iandu. in hoc, non vt philosophus, sed vt astrictus ratione Comment.ad hoc ponendum deductus est.

Sed ratio illa non cogit,nam negatur consequentia, ad probationem,nego minorem,quoniam in materia putrefacta est calor putredinalis,qui adiutus virtute cœli,ita disponit materiam putrefactam ad formã muris, sicut dispo nit calor seminis materiam menstrualem ad eandem formã ex consequenti istæ duæ materiæ sunt eiusdem rationis spe cifice,vt respiciunt formam vnam specie.

Quantum ad tertium adverte,quod B. Tho. in 1.senten. dist.10.quæstio.1.art.5.videtur tenere oppositum,& concor dare cum Comment.inquit enim,vna res habet tantum vnum modum quo oritur ex alio,non enim idem in specie est à natura & ab arte,nec per putrefactionem & seminationem,& ideo erit vna persona quæ est ab alio per generationem,& hic est filius,& alia quæ est ab alio per spirationem,& hic est spiritus sanctus.

Pro resolutione huius dubij,aduertte quod contingit aliqua duo produci ab vno agente particulari,vel à duobus agentibus disparatis,vnum quidem per propagationẽ & alterum per putrefactionem,putà Sortes producit Platonem per propagationem,& vermen per putrefactionem Contingit etiam duo produci ab agente vniuersali & particularis subordinato,vnum quidem ab agente vniuersali tantum per putrefactionem,vt rana ex luto,alterum ab agente particulari concurrente agente vniuersali,vt rana ex rana per propagationem,ex distinctione dico quod in primo sensu duo producta,vnum per putrefactionẽ & alterũ per propagationem,non possunt esse eiusdem speciei,& in hoc sensu loquitur in 1.sent.cuius signum est,quod dicit idem specie non posse produci à natura & arte. Constat au tẽ quod agẽs à natura,& agens ab arte sunt vt duo agẽtia disparata,& non vt subordinata.In 2.autẽ sensu,nõ inuenit quod

quod sint eiusdem speciei, quoniam ibi non sunt propriæ duo agentia condistincta. imò particulare est sicut instrumentum respectu vniuersalis & in hoc sensu loquitur in lib. 7. metaph. vt patet, nulla ergo est repugnantia doctrinæ B.Thom. Hæc de præsenti, quæsito dicta sint.

Quæstio 12. si vnumquodque generatur à suo simili.

Palam vero ex dictis, quia modo quodam, omnia fiunt ex vniuoco, id est, à suo simili. Tex. 30.

IN hac quæstione sic procedemus. Primò ponentur quædam distinctiones. Secundò conclusiones responsiuæ. Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio, aliqua sunt similia dupliciter, primo formaliter, secundò virtualiter primo modo illa sunt similia quæ habent eandem formam specificam, vt duo calida, duo alba, homo generans, & homo genitus, conueniunt enim in anima intellectiua, secundo modo, illa sunt similia, quando in vno est forma formaliter, in alio autẽ est virtualiter, vt quando sol calefacit medium, calor est tantum virtualiter in sole, & formaliter in medio.

Secũda distinctio similia formaliter possunt esse duobus modis, primò secundum formam specificam vt leo generãs & leo genitus, secundò secundũ formã communiorem, vt animal generans, & animal genitum, equus generans, & mulus genitus. Conueniunt enim in forma animalis, & in forma iumenti. Idem modus seruatur etiam in prædicatis vniuersalioribus vt corpus generat corpus, & substãtia substantiam, & ens, ens, & bonum, bonũm, & res rem, &c.

Tertia distinctio similia formaliter secundum formam specificam possunt esse duobus modis. Primò secundùm formam specificam & secundum esse reale formæ, vt in naturalibus homo generans & homo genitus, vterque enim habet animam & secundum esse reale. Secundò secundum formam specificam, sed non secundum modum essendi reale, quoniãm in vno, forma habet esse reale, in alio esse intentionale, vt quando ædificator ædificat, forma domus est realiter in ædificato, in ædificantis autem mente tantum intentionaliter.

Et aduerte q̃ oẽs isti gradus similitudinis, ordinãtur sic, secundum perfectionem & imperfectionẽ. Primus perfectissimus est ille, quãdo in vtroque simili est eadẽ forma speci

fica,& ſecundum eundem modum realem eſſendi. Imperfectiſsimus autem eſt, quando in vno eſt forma formaliter in alio autem ſolum virtualiter.

Inter hos duos,mediant alij duo,vnus quando in vtroque eſt eadem forma,non tamen ſecundum eundem modum eſſendi,& hic magis propinquat modo perfectiſsimo Alter eſt quando in vtroque eſt eadem forma communis, ſignata per terminum genericum,vt iumẽtum,animal,corpus, ſubſtantia,ens,& hic magis propinquat imperfectiſsimo,ſic ergo ordinentur conuenientia in forma ſpecifica formaliter,& ſecundum eundem modum eſſendi ſunt in 1.gradu perfectiſsimo Conuenientia in forma ſpecifica.ſed non ſecundum eundem modũ eſſendi,ſunt in ſecundo gradu.Conuenientia in forma communi ſignata per terminũ genericum,ſunt in tertio gradu.Conuenientia in forma, ita quod in vno eſt formaliter,& in alio virtualiter,ſunt in quarto gradu,qui eſt imperfectiſsimus.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio,ſubſtantiæ naturales,qualia ſunt animalia perfecta, generantur à ſibi ſimili ſecundum primum gradum ſimilium, probatur: quia non producuntur niſi per propagationem, vt patet ex præcedentibus quæſtionibus,ergo &c.

Secunda concluſio.Non omnia quæ generantur tam in ſubſtantiis quàm in accidentibus generantur à ſibi ſimili ſecundum primum gradum,probatur,quia videmus genita per putrefactionẽ,& mulum & ignem excuſſum à lapide, & calorem cauſatum radiis ſolaribus non generari à ſibi ſimili ſecundum primum gradum:ergo &c.

Tertia concluſio.Quæcunque generantur tam in ſubſtantiis quàm in accidentibus, generantur à ſimili ſecundum aliquem ex quatuor gradibus prænotatis.Hæc de ſe patet cuilibet exercitato in philoſophia,& propterea philoſoph. in text. præpoſito, non dixit ſimpliciter omnia fieri ex vniuoco, ſed dixit modo quodam omnia fieri ex vniuoco, quaſi dicat,ſufficit ſaluari aliquem ex prænotatis gradibus,ſimpliciter autem ſaluatur dictum philoſophi,vt inquit Commentat.in hoc 7.in commen. 30. in his quæ generantur ex patre & matre.

Quantum ad tertium aduerte,quod argumẽta quæ cõmuniter fieri ſolent in hoc quæſito,ſoluũtur per diſtinctiones ſupra notatas,& quoniã recitantur ac ſoluũtur à Paulo Soncinate libr.duodecimo,quæſt.14.nec alia difficultas

occurrit,

occurrit, ideo pertranseo.

Quaestio 13. si forma generanda vel aliqua pars eius praexistit in materia, vt cooperentur agenti ad productionem eius.

Causa vero est, quia horum quidem est materia (& paucis interiectis) in qua existit aliqua rei pars. Tex. 29.

IN hac quaestione sic procedemus. Primò ponetur quaedā opinio, quā nō admitteret Cōment. nec B. Tho. nec Scotus. Secūdò pertractabitur opinio Cōment. & B. Tho. Tertiò declarabitur in quo sensu debeat intelligi textus philosophi praepositus. Quartò soluentur quaedam argumēta.

Quantum ad primum aduerte quod est vna opinio, quę attribuitur D. Alberto, & potest elici ex his quae dicit in primo physi. in tract. 3. in cap. vbi tenet principia naturalia esse vere contraria, & mutationem naturalem semper fieri de forma contraria in formam contrariam, arbitratur enim quod sicut in genere sunt differentiae in habitu confuso & esse indistincto. sic in materia sunt formae contrariae secundum esse confusum. Quae quidam formae sic considerate sunt principia transmutationis physicae, & quoniam tales formae sub esse confuso habent aptitudinem ad esse perfectum, ideo forma considerata sub tale esse confuso, vt est apta esse sub esse perfecto, comparatur vt priuatio ad formam; est tamen eadem secundum essentiam sub vtroque esse, & hanc formam sub esse confuso cūm aptitudine ad esse perfectum, arbitratur esse priuationem, quam philosophus ponit vnum ex principiis naturalibus, ita quod secundum Albertum, priuatio non dicit negationem formae in materia; cum aptitudine, sed dicit formam cum negatione esse perfecti, & aptitudine ad esse perfectum. Hanc igitur formam secundum esse imperfectum, solent aliqui nominare inchoationem formae, & dicunt hanc esse partem rei praexistentem in materia, & coadiuuantem agens extrinsecum ad productionem rei, sicut tepiditas confert igni, vt citius & facilius deducat aquam tepidam ad ebullitionem, & aduerte quod qui hanc opinionem sequūtur, videntur moti dupli. i fundamento. Primò, quia secūdū eos non videtur aliter posse saluari motus siue mutatio naturalis, credunt enim necessario exigi principium intrinse-

cum,non solú passiuum,quod est materia,sed etiam principium actiuum,quod putant esse formam inchoatá modo quo diximus,secundo putant si forma non praeexisteret inchoata siue in esse confuso in materia,non possent vitare, quin forma crearetur,verum quod huiusmodi inconueniétia nó sequantur,etiam quòd non praeexistat forma inchoata in materia,manifestabimus postquam pertractauerimus sententiam Cómenta.& B.Tho.à qua nó discordat Scotus, vt pertractat Ant.And.in hoc 7.in quaestione 11.

Quantum ad secundum aduerte,quod Arist.nec Comment.nec B.Tho.negarent,quin omnes formae naturaliter receptibiles in materia praeexistant in ipsa materia in potentia mere passiua,quia in ipsa est aptitudo & potentia essentialis ad formas recipiendas,nec negarent,quin in materia proxima,id est,iam disposita praeexistat forma recipienda,non quidem secundum essentiam suam,sed ratione dispositionum,in quibus possumus dicere,quod forma virtualiter existit,nec negarent quin in materia ex qua generatur res animata,puta in semine praeexistat aliqua virtus actiua,quae operetur intrinsece ad productionem rei animatae,quam tamen vim actiuam,negarent esse formá vel partem formae generandae.Negarent autem quod in materia, in qua introducenda est per generationem substantialem, forma substantialis,siue rei animatae siue inanimatae praeexistat ipsa forma actu secundum esse imperfectum,nec secúdum se totam,nec secundum partem,quae cooperetur agenti,vt producatur secundum esse perfectum,& hanc quidem conclusionem sic probare possumus,si ipsa forma praeexistit actu,sed imperfecte secundum se totam:ergo generatio rei naturalis,puta hominis,non erit substantialis, sed potius accidentalis,ná ex 5.physi.text.7.dicit philosophus ponens differentiam inter generationem simpliciter, & generationem secundum quid.Quae vero ex non ente simpliciter substantiam est generatio simpliciter ex quo habetur,quod in generatione simpliciter quae dicitur in substantiam siue substantialis,terminus à quo,est non ens simpliciter,id est nullo modo ens actu,neque imperfecte. neque perfecte,nam si esset actu imperfecte,non esset nó ens simpliciter.Si igitur tu ponis formam generandam praeexistere secundum se totam in materia secundum esse imperfectum,non potes saluare generationem huiusmodi esse ex nó ente simpliciter,ex consequenti negas generationé substantialem

ſtātialē ſi dicis ꝙ nō tota forma ſed pars præexiſtit. Contra.omnis forma ſubſtātialis vt dicemus in 8.lib.conſiſtit in indiuiſibili,& ſecūdū ſui naturam ſimplex eſt,enim forma ſimplici & inuariabili eſſentia conſiſtens, ergo in ea nō eſt aſsignabilis pars & pars.Præterea.ſi in materia præexiſtit.vna pars formæ vt cooperentur agenti ad productionē eius,quæro aut cooperatus ad productionē ipſius partis præexiſtentis aut alterius,ſi præexiſtētis,ponis cōtradictionē qm̄ vt cooperatur præexiſtit per te,vt producitur:nō præexiſtit ergo præexiſtit,& nō præexiſtit ſi alterius,ergo dū res generatur,nō tota ſua forma producitur quod eſt abſurdū.ſi dici.ꝙ tota generatur,quia tota educitur de eſſe actu imperfecto,ad eſſe actu perfectū.Cōtra ergo formā ſubſtātialis.habet intēſionē & remiſsionē quod eſt falſum,qm̄ in ſubſtantia non datur magis & minus & id contradicit philoſopho in lib.8.in text.10.Conſequentia autem probatur qm̄ formam intē di,non eſt aliud,ꝙ ipſam iam exiſtentem aliquo modo actu,educi de eſſe imperfecto ad eſſe perſectum,

Quātū ad tertiū aduerte ꝙ quādo dicit philoſophus,partē rei præexiſtere,nō eſt intelligēdū quod pars rei fiendę nec eius inchoatio præexiſtat,ſed quod aliqua virtus actiua intrinſeca materiæ per quam res fit,præexiſtat,vnde aduerte ꝙ vt inquit Comment.in hoc 7.in comment.29.eſt in generalib.ſicut in mobilib.localiter,in motu autē locali videmus,ꝙ aliqua mouentur naturaliter à mouente extrinſeco. vt grauia & leuia à generante,aliqua à mouente intrinſeco,vt animata quæ dicūt mouere ſeipſa,ex 8.phyſ. tex.30.& in generatione rerum naturalium,non inanimata generantur ab agente extrinſeco,vt ignis, vnde philoſophus comparat materiam ignis,materiæ domus in hoc quod vtraque mouetur ab agente extrinſeco animata autem generantur ab agente intrinſeco materiæ,pro quanto virtus formatiua quæ eſt ſemine,mouet materiā,ad formam ſicut in augmento virtus augmentatiua animæ intrinſeca,ipſi quanto mouet ipſum ad maiorem quantitatē & in alteratione puta in ſanatione,eſt aliqua virtus in cordæ quæ mouet cæteras partes,& totum animal,ad ſanitatem quæ poteſt dici pars ſanitatis,non formaliter ſed virtualiter ſicut philoſophus dicit calorem eſſe partem ſanitatis,& vt breuiter te reſoluas dic,ꝙ philoſophus in textu præpoſito non loquit vniuerſaliter de rebus generabilib.

sed tantum de animatis, in quibus dicit aliquá partẽ pre existere, ꝑ quãto aliqua virtus actiua intrinseca, materiæ præexistit, vt in semine, quæ mouet ad formam, q̃ non formaliter sed virtualiter appellat partem, modo quo diximˀ.

Quantũ ad quartum aduerte, ꝙ ponentes partẽ formæ, siue formam inchoatá in materia, vt cooperetur agenti, ideo posuerunt, quia videbatur eis non posse saluari differentiam inter generationem naturalem. & generationem artificialem, nec differentiam inter motum naturalem & motum violentum. nec differentiam inter creationem & generationem physicam, nisi ponatur huiusmodi forma inchoata in materia.

Sed ꝙ sufficiẽs differẽtia saluetur inter prædicta absque positione huiusmodi formæ inchoatæ, sufficienter declaratum habes à Paulo Sonc. in 7. lib. q. 27. in responsione ad argumẽta, & à Iãdu. in q. 18. & ab Ant. And. in q. 11. & à Scoto in 2. senten. dist. 18. quæst. 1. Nam omnes formam eadem argumenta, & quasi concorditer soluunt & sufficienter, ideo nolo immorari in recitatione & solutione eorum. Hęc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 14. si agens naturale solum disponit materiam & agens separatum inducit formam: vel si ad hoc sufficit solum agens naturale.

Similiter itaque his, & quæ sunt natura constituta se habent, nam sperma facit sicut quæ ab arte, habet enim potentialem speciem. Tex. 31.

IN hac quæst. aduerte, primò, quod Paulus Sonc. in libr. 7. q. 29. format idem quæsitum, vbi recitat opinioné Auicennæ quæ habetur in lib. 9. suæ metaphy. cap 4. Deinde ponit opinionem Arist. cum rationibus probatiuis. postremò soluit rationes inductas pro Arist. & defendit Auicennam, & sic quæstio remanet interminata pro Aristotele, nos aũt, arbitrantes viam phylosophi, quam tenet Comment. & B. Tho. esse viam veritatis. Sic procedemus. Primò dimissis opinionibus antiquorũ circa hoc quæsitum, quæ recitantur à Commentatore in hoc 7. libr. in comment. 31. & in lib. 12. in comment. 18. quæ fuerunt Plato & Auice. & Themistij, vt ad plenum & diffuse videre poteris in Iãdu. in lib. 7. in q. 19. intendimus pertractare viam Scoti, cũ rationi bus

rationibus suis secundò pertractabimus viam Comment. & B.Tho. Tertiò soluemus rationes Scoti.

Quātum ad primū aduerte ex doctrina Scoti in 2.sent. di.18.q.1.& Ant.And.in hoc 7.in q.11.tria eliciuntur: primò quid sit semē siue sperma, secundo ad quid pon tur semē, tertio à quo producitur forma geniti ex spermate. Quātum ad primū dicit, q̃ semen est corpus imperfectum productum a generante cuius forma non est intenta à natura propter se, sed propteter alterum, vt ex ipso genetur aliquod simile generanti. nam in processu generatiuo natura incipit à semine, sed ibi non sistit. sed mediante semine, vlterius procedit ad formam specificam vltimo intentam puta asini aut equi. & ibi quiescit intentio naturæ, vnde patet quod semen ideo à generante producitur, vt sit via ascendendi ad formam vltimo intentam & perfectam secundum speciem suam. Dico vltimo intentam, qm̄ per semen proceditur aliquādo ad plures formas medias, vt ad formam sanguinis, deinde embrionis. deinde animalis puta equi, & ibi est status. & compleetur actio siue operatio virtutis, quæ est in semine. Et aduerte quod vsque huc nō dissentit a via Commenta. nec B.Tho.

Quantum ad secundum aduerte, q̃ duo possunt attribui semini, primo q̃ sit actiuū dispositionū, quibus disponit materia ad receptionem formæ geniti, puta q̃ sit formatiuum membrorum. & figuræ talis animalis, qualem habet ipsum generans, secundo q̃ sit productiuū formæ specificæ ipsius geniti, puta q̃ semē equi decisi ab equo generante producat animam equi generandi.

Quātū ad primū, tenēt Schoti. & Ant. And. vbi supra, q̃ agit quidē vt cōcausa, sed nō vt sufficiens actiuum, & ratio eorū talis est, virtus actiua agentis vniformis, non pōt causare effectū difformē in passo vniformi. Sed virtus seminis est vniformis, vt patet, & materia in qua agit est vniformis similiter, ergo virtus seminis nō pōt causare tātā difformitatē, quātā videm⁹ in organis animalium. Maior patet, qm̄ difformitas in effectu prouenit ex difformitate agētis vel passi, Hæc est ratio eorum, & si quæras ab eis Quæ sit virtus agens tantā difformitatem organorum in animali, Respondent, quod est agēs difforme, & illud est actio difformis influentiæ, siue caloris cœlestis, quæ quātum est consona virtuti diuinæ.

Quātū ad secundū tenēt. quod semen non est principiū

actiuum ita ꝙ attingat formam geniti,& id ꝓbant dupliciter primo ꝙ non est,non est principiũ productiuum substantiæ quoniã agere præsupponit esse,sed semen in instãti generationis non est,quoniam generatio huius est corruptio alterius, Dices forte.quod est principium dum est, Contra, quia semen est aliquid de proximo conuertibile in illud,quod debet generari,sed omne tale habet magis rationem passiui,quam actiui,ergo &c.

Secũdò sic,nullũ imperfectũ est principiũ efficiẽs ꝓducẽdi ꝑfectius.Sed semen est q̃d imperfectius, re generanda,vt patet,ergo &c.Maior patet,quia omne principium productiuum,vel est vniuocũ vel æquiuocũ.Quicquid detur vel est æque perfectũ vel perfectius ꝓducto, & nullo modo imperfectius,ergo &c.Dices forte,ꝙ semen agit nõ virtute ꝓpria.sed virtute eius à quo deciditur, & sic põt producere formã geniti.Cõtra in virtute non entis eo modo quo non est,nihil agit.Sed decidens cũ nõ sit in rerum natura,puta quia mortuus est pater,vel etiam si viuit, tñ quia nõ est pręsens corpori,in quo debet semẽ agere,ideo vt sic,est sicut non ens,ergo semen in virtute illius non agit,si ergo agit vel agit,virtute ꝓpria,vel virtute alicuius substãtię coexistẽtis Cõfirmatur,q̃ in causis accidẽtaliter subordinatis non oportet omnes simul concurrere ad effectum,vt ostensum est in 2.huius sed decidens & semen sũt accidẽtaliter subordinata,ergo &c.Semẽ.ergo nõ agit in virtute decidentis.Quantum ad tertium tenet Anton. And.vbi supra,quod forma specifica,animalis perfecti, ꝙ gignitur per propagationẽ immediate producitur à Deo nam probatum est inquit,quod non producitur à semine, nec à patre,quia ei mortuo potest filius generari,nec à virtute cœli,nec à forma cœli,quia est imperfectior quam forma animati.Viuens enim præstantius est non viuente nec producitur ab intelligentia,quia secundum communem scolam,non potest inducere per se,nec educere formam de potentia materiæ,quia nõ agit nisi mediante motu cœli si ergo cœlũ nõ põt,nec intelligẽtia mediãte motu cœli poterit, si ergo nec semen,nec decidens,nec cœlũ nec intelligentia per se, nec mediante motu cœli possunt producere formam specificam animalis perfecti,relinquitur,quod solus Deus producit.Hæc fuit opinio Scoti , & Ant. And. vbi supra, quod non sit vera, manifestabitur in vltima parte quæstionis.

Quantum

Quātū ad viā Cōmē.& B.Tho.aduerte ꝙ sententia eorū est,ꝙ semen non solū disponit materiam ad formā, sed ēt producit formam animati educibilem de potētia materiæ concurrente tamen in fluxu cœli vt causa vniuersali. Ratio aūt propter quam semen producit formā animati secūdū Cōmē.in 7.lib.methaphy.Cōmē.31.est hæc in semine, est virtus cōmunicata à generāte,à quo deciditur,p qua vt per instrumētū generans producit sibi simile,sicut formæ substantiales elemētorū,agunt per qualitates actiuas vt per instrumenta,& calor naturalis generat ex cibo carnē,vt est instrumentū animæ vegetatiuæ.Hæc aūt virtus ideo disponit materiā secundū formationē diuersorū organorū,&producit formā animati,qa virtualiter est ipsum generās,& se habet vt ars,vel vt forma artificiati in mēte artificis,à qua & per quā artifex disponit materiā artificiati,& introducit formā artificialē in materia,eadē enim arte fabricator idoli disponit metallū & figurat omnia mēbra idoli,simul cōpaginat,& tamen ars in mente fabricatoris,cū sit quid speciale,nullā habet duersitatem ne difformitatē partium,& qm̄ hæc virtus quæ est in semine,est à Deo mirabilis in formatione membrorum , & figurarum, cum tamen in se nullam difformitatem formaliter contineat(est enim vt omogeneum)ideo apud Arist.& Cōmen. dicitur virtus diuina,& virtus agēs per modū intellectus virtus qdē diuina p similitudinē dicit quoniā sicut diuina virtus est occulta & cōducit rē ad finē & suū cōplemētū.sic virtus in semine occulte & super omnē sensum operatur,& deducit animatū generādū ad cōplemētū, virtus aūt agens per modū intellectus dicitur per similitudinem quoniā sicut intellectus per nullū organū corporeū operatur ex 3.de anima,sic virtus seminis per nullū determinatū organū agit difformitatē mēbrorū , & producit formā animati,quoniā cum sperma sit quid vniforme & confusum,quælibet pars spermatis est sperma,&per quemlibet partem virtus ipsa operatur & in hoc distinguitur virtus spermatis à cæteris virtutibus animæ,videmus enim auditū operari per aurē,visum per oculos gustū per linguam &c.virtus aūt seminis, vtpote vniuersalis,virtualiter non operatur per determinatā partē,sed vt in se continēs omnia mēbra generātis,& formā generātis non actu,sed potentia productiua.Hæc quidē est intentio summaria Comme.à quo nō differt B.Tho.in expositione tex,31.vnde nō

oportet

oportet propter productionẽ formarũ substantialiũ,eorũ quæ generantur ex semine recurre ad idæas,nec ad datorẽ formarũ,nec ad Deũ,vt Sco.recurrit quantũ ad generatio nem,naturalem,& quantũ ad formas educibiles de potentia materiæ,vt secludamus primã rerum productionẽ,quæ fuit immediate à Deo, vt sustinebimus in lib.12.& animã rationalem quam tenemus nõ educi de potentia materiæ; sed à solo Deo creari,& hãc opinionem possumus sic probare,si formæ substantiales generatorũ ex semine,non educuntur de potentia materiæ per virtutem seminis agentis loco generantis,sed à Deo producũtur;ergo creãtur,quod est falsum,quoniã generatio naturalis condistinguitur contra creationem,Probatur consequentia, nam nulla alia ratione dicitur anima intellectiua creari;nisi quia licet agens naturale disponat materiam susceptiuam,non tamen attingit ipsam, nec educit eam de potentia materiæ, sed à solo Deo producitur in materia disposita,ergo in proposito, si agens naturale non attingit animam generati ex semine, puta animam asini,sed tantum disponit materiam,& Deus eã producit,sequitur quod creatur sicut anima intellectiua,vel quòd non magis creatur anima intellectiua, quàm anima bruti. Possent adduci ad hoc propositum plures rationes,ex quibus aliqua format Iandu. vbi supra de mente Comment. & aliquas Paulus Sonc. vbi supra. sed quia de facili solubiles sunt vt videre poteris,ideo pertranseo.

Vltimò restat soluere rationes super inductas pro opinione Scoti,& Ant. And. Ad primam,qua probant virtutem seminis non esse sufficiens actiuum tantæ difformitatis,quã tam videmus in organis animalium,negatur minor quam nec probant.nam virtus seminis & si non,formaliter virtualiter tamen est multi formis, ita quod,cũ sit ipsum generans,virtualiter potest causare consimilem multiformalitatem in organis geniti,qualem videmus in generante,vnde se habet vt lux solis,quæ licet sit vniformis,difformes tamen,& aliquando contrarios effectus causat,vt molificat gumatica,& indurat lutum.

Ad primam qua probant,semen nõ producere formã substantialẽ animalis geniti ex semine,negatur minor. Ad probationem dico,quod & corrumpatur actu,quoad substantiam,remanet tamen in virtute in materia geniti,sicut remanent elementa in mixto,& virtus seminis grani corrupti,remanet in herba.

Ad

Ad secundam nego minoré,licet enim semen pro quãto est secundũ substãtiã animatũ in potétia, sit quid imperfe ctius animali genito,eo ꝙ est animatum actu,tamē virtua liter est eque perfectum,quoniã virtualiter est ipsum gene rans vniuocum.quod est,æqualis perfectionis cum genito.

Ad illam qua probant ex sufficiẽti diuisione,formã ani malis generandi ex semine produci à Deo,negatur ꝙ non producatur ex semine,concurrente tamen cœlo moto,vt vniuersali & primo agente in his inferioribus, & hæc re-sponsio est sententialiter ipsius philos.Dicit enim in tex.31. Nam sperma facit sicut quæ ab arte:habet enim potestate speciem,& à quo sperma est aliqualiter vniuocum Vbi in-quit Commé.forma enim generati in semine in potentia, quemadmodum forma artificiati est in artifice in potẽtia. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 15. Si omnis diffinitio habet partes quæ corre-spondeat partibus rei diffinitæ.

Vt autem ratio ad rem,& pars rationis ad partẽ rei. Tex.33.

IN hac q.duo principaliter perquiréda sunt,Primò si est necesse omnem diffinitionẽ constare ex partibus.Secũ-dò si quælibet pars diffinitionis totam naturam diffini-ti significat,vel si pars partem.

Quantum ad primum non inuenio discrepantiã. Omnes enim recte scientes concordant in parte affirmatiua, quæ non solum manifestatur dicto philosophi in hoc 7. in tex. 33.Inquit enim,omnis diffinitio est ratio & omnis ratio ha bet partes sed etiam probatur ratione sic , Diffinitio ex-po-ste. inuestigatur diuisione & compositione Diuisione quidem generis in differẽtias, cõpositione autem generis cum altera differentia. Sed cõpositio & diuisio nõ dantur sine partibus,vt patet ergo diffinitio formata compositio-ne generis & differentiæ,habet necessario partes. Præterea, per diffinitionem notificatur essentia diffiniti omnibus illis modis quibus potest notificari .Sed potest notificari nobis primo confuse,deinde distincte & complete,sed per vnum solum terminum,non potest nobis notificari con-fuse & distincte.vt patet ergo necesse est ipsã cõstare ex termino magis cõmuni,quo notificatur diffinitũ confuse: & termino conuertibili,quo notificatur distincte ex con-sequenti necesse est diffinitionem habere partes.

Quantum

Quantum ad secundum, aduerte quod si loquamur in substantiis separatis, quæ sunt simplices actus & in quibus non est cópositio formę & materiæ, ab omnibus conceditur, quod quælibet pars diffinitionis dicit totam naturam diffiniti, licet diuersimode. puta genus dicit naturam separatam in vniuersali, & differentia dicit eandem sub gradu distincto. Totum ergo dubium est de substantiis cópositis de quibus duas inuenio opiniones quæ pendent ab vna radice, scilicet ab vnitate vel pluralitate formæ in composito. Nam qui tenent quod in eodem plurificantur formę, vt plurificantur prædicata quidditatiua, dicunt, quod genus significat formam vniuersalem, puta animal significat formam, quæ est anima sensitiua, & differentia significat formam specificam, & nihil plus, & ex his opinantibus est Iandu. in 2. lib. huius scientiæ in q. 9. Cuius ratione nos soluimus in eodem lib. in nostra q. 7. Qui vero tenent tantum vnam formam in composito, dicunt quod & genus & differentia debent totam naturam diffiniti, quia prædicantur in recto de diffinito & diuisim & coniunctim. Est tamen verum quod genus sumitur à natura, vt habet modum determinabilis, & materiæ, non quod significent solam materiam, & differentia sumitur ab eadē natura, vt habet modum determinantis. Et hanc sentētiam tenet B. Tho. in hoc 7. in lect. 9. vt videre poteris. Quia ergo tota resolutio pendet ab vnitate vel pluralitate formæ in substantia composita, ideo protrahemus determinationem præsentis dubij vsque ad lib. 8. vbi de vtroque inquiremus.

Pro nunc tamen intendo defensare rationē B. Tho. quam ponit in expositione tex. vbi sic inquit, partes diffinitionis prædicantur scilicet in recto de diffinito, sicut de homine animal rationale, nulla autem pars integralis nec essentialis prædicatur de toto, scilicet in recto, ergo partes diffinitionis non significant partem diffiniti, sed totam naturam.

Huic rationi dat Iandu. in 2. lib. metaph. in q. 10. in fine, duas rationes, quarum prima est, quod negat tam genus q̄ differētiā prædicari in recto de diffinito, & si instat. Quia cómuniter ista predicatio acceptatur, homo est animal, homo est rationalis. Dicit ipse, quod ista nó acceptātur ex natura rei, sed ex famositate, quā introduxerunt, tenētes vnitatē formæ in cóposito, vnde sicut consueuimus, sic dignamur dici. Et sic secundú ipsum hæc est vera ex natura rei homo est quid constans ex animali & rationali, Hæc autem

reputatu

reputatur vera ex consuetudine loquentiũ, homo est animal,& hæc homo est rationalis.Dicit secũd., quod genus potest sumi dupliciter.Primò vt dicit formã generalẽ,quę est in potentia,& ordinatur ad aliam formã,puta formam speciei,&sic est pars speciei & nõ prædicatur in recto sed in obliquo de specie.Idẽ intelligas de,differentia.Alio modo genus dicit cõpositũ ex materia & forma speciei,& formis præcedentib.formã speciei,& sic dicit totã essentiã speciei, & prædicatur in recto,sicut dicũt tenẽtes vnitatẽ formæ.

Sed neutra harum responsionum valet. Nam prima est contra doctrinam philosophi,qui in lib.5.in cap.de secundum quod,vtitur tali pręd icatione in recto,& dicit,quod est prædicatio secundum se,& in primo modo per se,quæ est prædicatio quidditatiua & ex natura rei. Dicit enim. Alia vero quæ in eo quodquidest existunt quæcunque,vt animal Calias secundum se , nam in ratione inest animal. Animal enim quoddam est Calias ex quibus patet quod si ista est quidditatiua,Calias est animal,& hæc est quidditatiua homo est animal,quoniam Calias est homo.

Secunda autem responsio,contradicit ipsi Iandu. quoniam si in 2.sensu dicit totum,& prædicatur in recto,concordat nobiscum,& contradicit sibiipsi.

Quare vt inconstans relinquendus est.Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.Reliqua dicemus in lib.8.

Quæstio 16.Si singulare est diffinibile & per se intelligibile,Horum autem non est diffinitio,sed cum intelligentia &c.Vsque ibi,sed semper dicuntur & cognoscuntur vniuersalis ratione. Tex.35.

CIrca tex præpositũ aduerte quod intentio philosophi est declarare,ꝙ non datur diffinitio nisi de vniuersali, singularia vero non diffiniuntur, sed cognoscuntur sensu exteriori,si sunt sensibilia, vel imaginatiua, si sunt mathematica,si autem dicantur intelligi,hoc erit quia continentur in suo vniuersali, nam si intelligo hominem , intelligo implicite Sortem,eandem sententiam tenent philosophus & Comment.infrà in tex 53.vbi tenent contra Platonem, nullum singulare , nec ideam posse diffiniri. Vt igitur sciamus quid veritatis continet sententia , philosophi in hac q.duo ventilanda sunt. Primò si singulare potest diffiniri. Secundò si est per se intelligibile.

Quantum

Quantum ad primum aduerte ꝙ satis constat singulare corruptibile nō posse propriè diffiniri, quoniā ꝙ potest diffiniri de eo potest esse demonstratio, cū diffinitio sit mediū in demonstratione. Sed ex 1. poste. non est demonstratio de corruptibilibus, ergo &c. & Praeterea inquit cōmen. in hoc 7. li in commen. 5. Cū diffinitio sit permanētiū, id est, quae non possunt aliter se habere, necesse esset singulare corruptibile fieri, & esse incorruptibile. Hoc autē est impossibile, vt patet ergo &c. Magis autē dubitatur de singulari incorruptibili, quoniā ratio assignata de singulari corruptibili, non habet locū hic, & ideo pono hāc cōclusionē, singulare etiā ꝙ esset incorruptibile, non potest diffiniri. nam talis diffinitio aut cōstabit vnico nomine, aut pluribus nō vnico, quoniā iam probatū est supra, quod necesse est diffinitionem habere partes, ergo plurib nominibus, si pluribus, aut illa sunt cōmunia, & hoc non quia diffinitio non conueniret soli diffinito, aut singularia siue propria, & hoc non, quia essent sicut sinonima, quae nō sufficienter notificant naturam diffiniti. aut vnum esset commune & alterum propriū & hoc non, quia cum species specialissima non diuidatur per differentias, illud proprium esset accidens indiuiduale, sed praedicata accidentalia siue communia siue propria non ingrediuntur diffinitionem, sed tantum quidditatiua, vt dictum est supra, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte quod multam difficultatem cōtinet, propter varietatem opinionē, & diuersimode exponuntur à diuersis dicta B. Tho. tu tamen vt te resoluas sic procedes. Primò inuestigandum est, quomodo intelligibilitas conuenit singulari ex sui natura, & hoc est loqui metaphisice siue ratione suae entitatis, Secundò quomodo intelligibilitas ei conuenit de facto respectu intellectus nostri pro hac vita, siue hoc est loqui physi. vel vt dicūt alij animaliter, id est, considerata condictione intellectus coniuncti.

Ad euidentiam primi, praepono aliquas distinctiones, deinde aliquas conclusiones responsiuas.

Prima distinctio singulare sumitur dupliciter. Primò vt singulare praecisè. Secundò vt singulare materiale. Et aduerte ꝙ singulare materiale cōparatur ad singulare, vt species ad genus. Praedicatur enim singulare de singulari materiali, & immateriali. Et singulare materiale de hoc & de illo singulari materiali. Idem intellige de singulari immateriali.

Secunda

Secunda distinctio per se intelligibile, sumitur dupliciter, Primò, vt idē est quod ex se, siue ex natura sua est intelligibile Secūdò vt idē est quod quocūque alio remoto vel nō mediante alio, & vt sic est idē quod primo. Isti duo modi non conuertuntur. Nā accidens est per se intelligibile iuxta primū modū: sed non iuxta secundum, quoniam vt diximus supra substantia est prior accidente cognitione. Ex his distinctionibus ponuntur & probantur tres conclusiones.

Prima conclusio, singulare vt singulare, est intelligibile p se, id est ex natura sua, probatur singulare vt singulare, est ens per se, ergo est intelligibile per se, consequentia patet, quoniā vnumquodque intantum est intelligibile inquantū est ens, cum ens sit obiectū intellectus, ergo quod est ens per se, est intelligibile per se. Accidens autē probatur, quoniam singulare includit entitatem omnium superiorum in linea prædicamentali, & non addit nisi proprietatem indiuidualem. Sed ex hoc non fit vnum per accidens, aliter dū dico homo risibilis esset vnum per accidens, quod patet esse falsum, cum sit quod demonstrabile, ergo &c. Præterea si singulari vt singulare repugnaret esse per se intelligibile, ergo intelligentia non se ipsam per se, nec Deus seipsum, per se intelligeret, quæ omnia sunt absurda.

Secunda conclusio, singulare vt materiale, in neutro modo distinctionis datæ est per se intelligibile, probatur, vnūquodque intantū est intelligibile inquantū est aut fit immateriale. Hac enim de causa ponitur ab Aristot. intellectus agēs vt denudet quidditatē materialē à conditionibus materialibus, aliter nō esset intelligibilis actu. Sed singulare vt materiale, nullo modo est nec fit immateriale, nō enim abstrahit à materia cōmuni, cū illa sit de ratione substātię materialis, vt diximus supra, nec à materia indiuidualis, cū sit cōstitutiua indiuidui materialis, vt diximꝰ supra, ergo &c.

Tertia conclusio, singulare vt singulare, non est intelligibile per se, id est primo, siue non mediante alio prius intellecto. Antequam probetur aduerte, quòd est contra Scotum, & Ant. And est quidem contra, si sumatur, ly primo, respectu speciei intelligibilis quo ad repræsentatiuitatem, vult enim Scotus & Ant. And. & Gregor. quòd sit primo repræsentatiua singularis, quia sumitur à phantasmate singulari. Sed B. Tho. vult ipsam esse primo repræsentatiuam naturæ vniuersalis, secundario autem singularis, probatur igitur conclusio sic, illud est primo intelligibile ab intelle-

ctu,quo primo distinguitur intellectus à sensu quoniam distinguuntur,potentiæ per obiecta propria,sed in hoc distinguitur in via philosophi intellectus à sensu, quod sensus primo appræhendit singulare,ergo intellectus nó est aptus primo intelligere singulare,sed vniuersale.Præterea,si singulare est primo intelligibile ab intellectu,ergo species sensibilis posset actuare intellectum,cum sit naturaliter repræsentatiua singularis,hoc autem falsum est,quoniam non esset necesse ponere intellectum agentem.Non igitur singulare vt singulare est primo intelligibile ab intellectu, sed primo sensibile.Et aduerte quod apud nos,idem est singulare esse primo intelligibile,& esse intelligibile propria specie primo repræsentatiua singularis.

Ad euidentiam secundi,proponitur distinctio de cognitione Deinde quædam conclusiones responsiuæ, postremo soluentur quædam argumenta.

Distinctio est hæc,Cognitio est duplex, scilicet directa & reflexa.directa est,quæ terminatur primo ad aliquod obiectum sua specie repræsentatum,vt quando video albedinem per speciem propriam albedinis, & intelligo lapidem per speciem lapidis.Reflexa est,vt quando intelligo aliquid vel video in aliquo prius cognito, vt quando video directe imaginem in speculo,& reflexe per talem imaginem video faciem meam vel alterius.

Ex hac distinctione ponútur duæ cóclusiones responsiuę.

Prima conclusio, singulare præcipue materiale, non potest cognosci ab intellectu côniuncto directe, sed solum reflexe, probatur, singulare materiale non potest abstrahi à materia indiuiduali, quæ directe repugnat intelligibilitati,quoniam cum intellectus sit immateriale vel factum immateriale, ergo non potest directe attingi ab intellectu coniuncto. Dixi autem præcipue materiale,quoniam de immateriali secus est,nam cum sit abstractum ab omni materia,nihil sibi inest,quod repugnet intelligibilitati.

Secunda cóclusio,singulare materiale cognoscitur ab intellectu reflexe,à sensu autem directe,& quidé quòd à sensu cognoscatur directe,patet,quoniá cognoscitur per specié sensibilé causatá in sensu à singulari materiali.quæ repræsentat obiectú,vt hic & núc,ex consequenti vt existens,ergo directe,qúo aút & quo ordine cognoscatur ab intellectu reflexe.aduerte,quòd in doctrina B.Tho.hæc se habét per ordiné,

Intelle-

Intellectus per speciem intelligibilem repræsentatiuã primo naturæ vniuersalis, directe intelligit naturam vniuersalem, vt suum proprium obiectum. Deinde redit ad cognoscendum actum suum intelligendi, & aduertit quod hic actus causatus est à specie intelligibili simul cum ipso intellectu. Deinde redit ad cognoscendum speciem intelligibilem, & aduertit illã fuisse extractã à phãtamasmate. Deinde deinde redit ad considerandum phantasma, & aduertit fuisse causatum à singulari & repræsentatiuum eiusdem. Tunc cognoscit in hoc vltimo gradu reflectionis substantiã singularem concurrente etiam cogitatiua, quæ dicitur ratio particularis, eo quod substantiam particularem apprehendit. Hæc est mens B. Tho. in quæstionibus de veritate, q. 2. art. 10. à qua dissentit Ant. And. in 7. in q. 13. Sed ratio sua non valet supponit enim falsum, scilicet quod singulare posset obiici intellectui sine conditionibus indiuiduantibus, quæ sunt differentia temporis, & situs, & figuræ. Id nos non admittimus, ideo ratio sua nulla est. Aduerte etiam, quod & ipse in tertia sua conclusione ponit singulare signatum cognosci reflexe, sed non ad sensum nostrum. Tenet enim indiuiduum, vagũ primo cognosci per speciem intelligibilẽ, secundo cognosci per naturam specificam, tertio per reflectionem ad indiuiduum vagum cognosci indiuiduum signatum. Sed hunc ordinem nos non admittimus, vt patet supra. Quia primum cognitum per speciem intelligibilem est natura communis primo repræsentata per ipsam speciem, ideo suam conclusionem in suo sensu non acceptabis, nec similitudo quam adducit est valida, licet enim natura non intendat producere vniuersale, quoniam actio est ad esse huius entis, tamen species intelligibilis potest primo repræsentare vniuersale, vt deputata à conditionibus materialibus & indiuiduantibus.

Vltimo loco soluenda sunt quædam argumenta, quibus probant aliqui etiam ex fundamentis B. Tho. intellectum directe intelligere singularia.

Primò igitur sic arguunt secundũ doctrinã B. Tho. intellectus antequàm intelligat vniuersale, necessario conuertit se ad phantasmata, quæ sunt singularia & repræsentatiua singularium. Sed hæc cõuersio non est aliud quã intuitus siue intellectio phantasmatum, ergo non prius intelligit vniuersale sed singulare ergo directe intelligit ipsum.

Ad hoc respõdetur, secundum doctrinã B. Thò. negatur

minor, quoniam intellectum conuerti ad phantasmate, non est nisi accipere speciem à phantasmate, in qua specie directe intuetur vniuersale, reflexe autem singulare,

Secundò sic necesse est intelligentē phantasmata specula ri, ex 3. de anima, sed speculari non est nisi intelligere, ergo cum phantasmata sint singularia & repræsentatiua singula rium, intelligens necessario intelligit singularia, ergo directe, quoniā intellectio reflexa non est necessaria.

Ad hoc negatur minor, nā speculari cōmuniter attribuit imaginatiue, & cogitatiue, & intellectui, vnde quando dicit philosophus intelligentem necesse est &c. intēdit quòd si homo debet intelligere, necesse est vt speculetur, id est imaginetur, vel phantasietur, phantasmata, à quibus accipiat speciem intelligibilem vt principium intelligendi, & aduer te quod non dicit philosophus necesse est intellectum, sed intelligentem, qui est homo, phantasmata speculari.

Tertiò, formare syllogismum expositorium est actus intellectus, discurrere enim videtur esse solius rationis, sed medium in tali syllogismo est singulare, ergo prius & directè intelligit singulare, cum ex singulari medio concludat vniuersale.

Ad hoc dicitur quod cum cogitatiua sit propinquissima intellectui, intantum quod dicitur ratio particularis, non inconuenit illam formare syllogismum expositorium, vnde dico quòd cogitatiua format maiorem & minorem syl logismi expositorij, intellectus autem iam adiutus cogitati ua, facit conclusionem, ex consequenti argumentum non concludit aliud, nisi quòd formans syllogismum expositorium cognoscit directe singulare, hic autem formans non est intellectus, sed ratio particularis.

Quartò, intellectus per inductionem procedit à singula rib. ad vniuersale, ergo prius & directe cognoscit singulare.

Ad hoc dicitur, ꝙ intellectus per se solū nō facit inductionē, sed vt diximꝰ adiutus cogitatiua, quę numerat singu laria vt cōuenientia in aliquo prædicato, ideo nihil cōcludit

Quintò, intellectus cognoscit hanc propositionem esse veram, Sortes est homo, ergo cognoscit Sortem & hominē, quæ sunt ex extrema ergo singulare, sicut & vniuersale.

Ad hoc dicitur, admisso ꝙ hac propositionē cognoscat & extrema, nō est necesse, quod vtrumque extremū cogno scatur directe, & posito quod cognoscatur directe, non est necesse, ab eadem potentia: vnde potest dici quod Sortes

directe

directe cognoscitur à cogitatiua,& homo ab intellectu.

Sextò,sensus directe cognoscit singulare,ergo & intellectus,probatur consequentia;quoniam,quicquid potest virtus inferior,potest virtus superior.

Ad hoc negatur consequentia;ad probationem , dico quod quicquid potest virtus inferior, potest virtus superior,sed non eodem modo,vnde ibi est fallacia, quoniam mutatur quid in quale.

Septimò,intellectus ponit differentiam inter singulare & vniuersale,ergo cognoscit vtrumque directe.

Ad hoc negatur consequentia,sufficit enim ad cognoscēdam talem differentiam,quod vtrumque cognoscatur ab intellectu,sed non est necesse quod eodē modo,potest dici,quod cognoscit talem differentiā,quia cogitatiua cognoscit singulare,& intellectus vniuersale,nec est necesse potētiam cognoscētem differentiam inter duo extrema cognoscere illa duo extrema,nisi quando non sunt apta cognosci nisi cognitione vnius generis,puta sola cognitione sensitiua,vt hoc album,& hoc nigrum,vel sola cognitione intellectiua,vt duæ species specialissimæ.& quoniam singulare est aptum cognosci à cogitatiua,& vniuersale ab intellectu,& cogitatiua habet continuitatem & maximam propinquitatem cum intellectu,ideo potest intellectus ponere differentiam inter vniuersale & singulare,dato quòd nō intelligeretur nisi à cogitatiua.& propter hoc non infringitur ratio philosophi in 3.de anima, qua venatur sensum cōmunē,fundata super hoc principiū,necesse est potentiā cognoscentē differentiam duorum extremorūm esse vnam & vtrūque cognoscere.Hoc inquam principiū intelligitur quando vtrunque est aptum intelligi cognitione vnius rationis,puta vtrunque sensitiua,vel vtrunque intellectiua, & non aliter.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 17.Si in solis substantiis separatis quodquidest, est idem cum eo cuius est.

Et quodquiderat esse,& vnumquodque in quibusdā idē vt in primis substantiis(& infra)omnia autem quæ sunt sicut materia,aut sicut congregata ex materia,non sunt idē,neque secundū accidēs & Sor.& musicum. Tex.41

CIrca hāc quæst.antequā deueniamus ad decisionē aduerte,ꝙ philosop.in hoc 7.in tex.20.determinauit ab-

solute, quod in omni substantia quæ est ens per se, sunt idẽ quodquidest, & id cuius est, & solum excepit ea quæ sunt vnum per accidens. Hic autem quasi se corrigens, excipit substantias compositas, de quarum diffinitione est materia & excipit ens per accidens, & vult quod in simplicibus, vt in separatis sint idem, in aliis autem non. Vt igitur resoluamus propositum secundum doctrinam B. Tho. sic procedemus. Primò ponitur hæc conclusio In solo primo principio, id est, in Deo sunt omnino idem quodquidest, & id cuius est. Secundò declarabitur in quo sensu tam substantiæ separatæ quàm materiales, nõ sunt idem cũ suo quodquid est. Tertiò soluentur quædam argumenta opinantiũ, quod absolute omnis substantia siue materialis siue immaterialis, est idem cum suo quodquidest.

Conclusio quidem proposita sic manifestatur, substantia cõposita specifica, puta homo, licet non explicite includat hanc materiam & hanc formam & alia accidentia indiuidualia, tamen non excludit ea, quia cũ in homine includantur implicite Sortes & Plato, etiã includuntur & continẽtur implicite principia indiuidualia. In quodquidest autẽ substantiæ compositæ, continentur solum prædicata per se primo modo, scilicet materia & forma in communi, & excludit omnia alia prædicata, etiam prædicata secundi modi per se vt dixit supra philosophus: ergo quodquidest substantiæ compositæ specificæ & id cuius est, non sunt idẽ, cũ quodquidest præscindat omnia prædicata indiuidualia, & id cuius est, non præscindat illa: Ex quo patet, quod solũ quo ad prædicata quidditatiua sunt idẽ: substantiæ vero separatæ præter primam, licet non includant hanc materiã, quia non indiuiduantur per materiã, tamẽ includunt existentiam implicite, quæ est extra rationem formalẽ ipsarũ, & includunt suas proprietates, & proprias actiones, quæ sunt accidentia, quoniã in solo Deo proprietates, & actiõ sunt substantia sua. Quodquidest vero earum, includit solã prædicata quidditatiua, & omnia alia præscindit, scilicet existentiã, proprietates, & actiones, ergo non sunt idem, cũ id cuius est, magis includat quàm ipsum quodquidest, in solo autem Deo nihil est quod non sit essentia sua, ibĩ enim esse est sua essentia, & proprietates, & actio est sua substan[tia], nullũ ergo prædicatum extraneum includit id quod est [...] sed tãtũ prædicata quidditatiua, quæ sola etiã inclu[...] in suo quodquidest, ergo in solo Deo penitus sunt idem

idem. Et aduerte quod hæc conclusio supponit. quod de mente philosophi, cæteræ substantiæ separatæ non sint purus actus nec infinitæ virtutis, nec actio sua sit substātia, quæ an sint de mente sua, disputabitur in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte quod aliqua dicuntur differre & nō esse idē duobus modis. Primò quia sunt distinctæ naturæ, ita quod vnum non includit aliud, & sic differunt duæ species, duo indiuidua, tam in genere substantiæ quam in genere accidentium. Secundò, quia licet sint quidditatiuæ, siue quoad essentialia intrinseca vna res tamen quia vnum connotat aliquid reale & extraneum, quod non connotat aliud, vel quia vnū præscindit à quolibet extraneo, à quo non præscindit aliud, ideo dicuntur differre, sicut Sortes, & Sortes albus, licet enim sint essentialiter idem, non tamen ex connotato siue ex prædicato extraneo. Sortes enim vt Sortes non connotat album, sicut connotat Sortes albus. In proposito, dico, quod in abstractis citra primum & in substātiis materialibus. Quod quidest & id cuius est, nō differunt primo modo. Nam homo est essentialiter idem cum animali irrationali. Sed differunt secundo modo, quoniam homo connotat implicite aliqua quæ sunt extranea à sua quidditate, vt esse & accidentia, siue propria, siue communia, & omnino præscindūtur à sua quidditate, & si bene aduertes, videbis, quod ex hac distinctione soluuntur penè omnia argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad tertium aduerte, quod tenentes contra determinationem factam, arguunt multipliciter, & primo sic si in omnibus habentibus quodquidest, non est idem cum eo cuius est, ergo falsum est, quod dicit philosophus in 7. metaph. scilicet quod singulum non est aliud à sui substantia, id est à sua quidditate, siue suo quodquidest.

Ad hoc patet quid dicendum sit, ex his quæ diximus in principio quæstionis, nā in tex. 20. q est tex. alleg. ab arguēte, determinauit absolutè & in genere. Sed infra in tex. 41. considerans materiam substantiæ compositæ, & naturam substātiæ abstractæ excepit substātias cōpositas, ideo nulla est contradictio in dictis philosophi.

Secūdò sic. si in aliquo ente per se nō est idē quodquidest cū eo cuius est, illud non posset esse formaliter scitū, neque ens quod est manifeste falsum, quā tunc de nulla substantia composita haberemus sciētiam, nec esset ens Cōs

quentia autem probatur,quoniam vnumquodque est sei tũ & est ens per intrinsecum sibi,& hoc est suũ quodqd- est,ergo non est intrinsecum nec distinctũ ab eo cuius est,

Tertiò si sic,ergo idem esset seipsum & non seipsum, q̃ implicat consequentia probatur,quia vnumquodque est bonum per naturam siue quidditatem boni, sicut homo est homo per humanitatem.Sed si natura boni,siue quidditas est separata,iam non est illud,ergo &c.

Quartò,quia esset processus in infinitum.Quæretur eñ de illo quodquidest separato.vtrum habeat quodquidest vel non,& tenet argumentum si ponitur alia res.

Ad hæc tria simul respondetur,quod fundantur in falsa imaginatione.Opinatur enim arguens, quod teneamus in substantiis compositis quodquidest distingui ab eo cuius est,iuxta primum sensum distinctionis positæ in q. quod nos nõ dicimus,sic enim esset incidere in opinionem Plato.contra quam militant dicta argumenta,& virtualiter sunt rationes philosophi disputantis cõtra Plato .Sed nos dicimus ea distingui quia licet quoad prædicata per se primi modi,sint idem,non tamen quoad prædicata secundi modi,& alia accidẽtalia,&quo ad esse,qm̃ hęc prescindũt à q̃ quidest,sed nõ ab eo cuius est,vt declarauimus supra.

Quintò,si sic est,hoc ideo est,q͂a id cuius est includit esse quod non includitur in suo quodquidest,hoc autem est falsum,consequentia patet,quia est ratio sic tenentium falsitas autem consequentis probatur.Quia possumus loqui & disputare de rosa & de aliis concretis ,& similiter de quolibet supposito angelico,& materiali,ignorando vtrum sint,& per consequens,sub indifferentia ad esse & ad no esse ergo nec concretum,nec suppositum angelicũ. nec materiale includit esse.

Ad hoc dicitur quod arguens imaginatur nos tenere,q̃ esse includatur in ratione,siue in conceptu concreti, aut suppositi immaterialis,vel materialis,& excludi à quodquidest.Id nos non tenemus.Sed dicimus,quod licet non includat esse explicite.includit tamen implicite,inquantũ significat vt habens & vt totum,excluditur autem explicite & implicite à quodquidest quoniam cõstat ex solis prædicatis quidditatiuis,excludens quodcunque extraneum, & quoniam in via nostra in quolibet circa primam causam,esse est extraneum & distinctũ à quidditate.ideo omnino excluditur à quodquidest,Hæc de præsenti quæsito dicta

dicta sint.

Quæstio.18. Si ex genere & differentia sit vnum per se.

Propter quod quidem vnum est, cuius rationem diffinitionem esse dicimus Tex.42.

CIrca hanc q. antequã deueniamus ad decisionẽ aduerte ꝙ philosophus in tex. præsenti intendit declarare, quomodo diffinitio significat vnũ per se, cũ cõstet ex genere & differentia, quæ videt̃ significare plura, vnde sicut ex subiecto, & accidẽte non cõstituitur vnũ per se, sic nec ex genere & differẽtia videtur posse cõstitui vnũ per se, pro resolutione igitur huius dubij sic ꝓcedemus, Primò declarabit secũdũ B. Tho. quæ est ratio ꝙ ex genere & differẽtia fit vnũ per se & nõ aũt ex subiecto accidente. Secundò examinabitur ratio, quam ad idem adducit Iandu. in 7. metaph. q. 23. Tertiò soluentur quædam argumenta.

Quãtũ ad primũ aduerte, quod ratio B. Tho. stat in hoc. Quando differẽtia additur generi, nõ addit vt forma: vel natura distincta realiter à natura generis, sed vt determinatum indeterminato, ita tamen quod eadem natura cõcepta indeterminate fundat conceptum generis, concepta autem determinate fundat conceptum differentiæ, Sed nõ sic est in subiecto & accidẽte, quoniam accidẽs siue propriũ siue cõmune, est quid extraneũ & distinctũ realiter à subiecto, & tam accidẽs ꝙ̃ subiectũ sunt in actu, ideo ex eis non fit vnũ per se. Nã dicemus infra quod ex duobus entibus in actu distinctis realiter nõ fit vnũ per se. Sed necesse est alterũ esse ens in potẽtia. Hac enim de causa ex materia & forma fit vnũ per se, vt patebit infra. Quia igit genus & differẽtia nõ distinguũtur realiter nõ incõuenit ꝙ ex eis fiat vnũ per se, & qm̃ subiectũ & accidens distinguũtur realiter. & neutrũ eorũ est ens in pura potentia, ideo ex eis nõ fit vnũ per se. Hæc est ratio B. Tho. Et aduerte ꝙ cũ teneamus genus & differentias medias & vltimã esse vnũ essentialiter, nõ possumus dicere, ex genere & differẽtia fieri vnũ per se cõpositione reali, qm̃ cõpositio realis requirit extrema distincta realiter. Sed verius dicitur ꝙ fit vnũ per se compositione rationis quia ꝑ ã genus & differẽtia distinguũtur solũ ratione. & vnũ prædicatur de alio identice, licet nõ formaliter, vt diximus in 3. li.

Quãtũ ad secũdum aduerte quod Iandu. in 7. libr. in q. 23. sequens

sequés imaginationé suá,ꝙ scilicet in substátia conpositá, multiplicentur formæ,vt multiplicátur prædicata quidditatiua.tenet ideo ex differétia & genere,precipue ex differétia finali,&genere proximo.fieri vnú per se,qm̄ genus dicit formam generalé puta animal animá sensitiuá.& differétia finalis dicit formá specificá,puta rationale animá intellectiuá,&tenet ꝙ differentia finalis sumpta á forma specifica cóparatur ad genus proximú sumptú á forma generali,sicut actus perfectus & cóplet⁹ ad actú imperfectú, q, vt imperfectus,est vt ens in potétia ad actú,& tunc arguit sic,Ex illis fit vnú per se,quorú vnú addit super aliud actú perfectú & substátiá perfectá qa actus cópletus cú ente in potétia facit vná naturá per se.Sed hoc est in partib.diffinitionis,ná qñ diffinitio cóstat ex genere remoto& omnib.differétiis vlti.differétia addit sup al as actú cópletú, qñ aút cóstat ex genere ꝓximo & differétia vltima,idé sequtur qm̄ genus importat formá generalé&potétialé.differentia aút vltima,formá specificam vt actum vltimum & cópletú ,vnde sicut ex forma & materia fit vnú per se,alterum actus alterum potétia.sic in proposito,quia genus est potentia,& differentia vltima actus,

Sed hæc positio partim destructa est in li.2.metaph.vbi quæsiuimus si est ꝓcessus in infinitú in causis formalib.& partim destruetur in li.8.vbi determinabimus vnitaté formæ substantialis in cóposito.Et infra.in hoc 7.super tex. 56.quæremus,si dátur diuersæ formæ substátiales in animali secundú diuersa organa.Pro núc sufficit respódere rationi factæ á Iánd.negatur igitur maior,nisi illud cui additur actus perfectus,sit ens in pura potétia,qualis est materia prima cóstát auté ꝙ genus nec differétiæ mediæ dicút ens in pura potétia.Negatur ét minor ad ꝓbationé,nego ꝙ genus dicat formá generalé,distinctam realiter,vt supponit arguens á forma specifica ,-nego similiter quod differentia vltima addat super differentias medias actum perfectum , ita quod vt supponit arguens , differentiæ mediæ dicant actum siue formam imperfectam:distinctam realiter á forma importata per differentiam vltima Et aduerte quod Anto.Andr.in 7.libro in quæst.14.videtur declinare ad mentem Iand.nam in fine quæstionis concedit quod genus potest sumi ab vna forma, & differentia ab alia,& exemplificat de homine, in quo secundú ipsum sút plures formæ,verú cú quælibet forma sit actus

&

& faciat esse actu id cuius est forma, sequitur quod genus & differentia in homine sumantur à duobus actibus Sed ex duobus actibus aut ex duobus entibus in actu nō fit vnum per se, vt declarabitur infra, ergo stāte in positione Iand. & Ant. And. non poterit assignari ratio, quare ex genere & differētia fiat vnum per se. Melius est ergo tenere sententiam B Tho. a quo nec Commen. discordat, nam in hoc. 7. in commen. 42. Declarans, quare homo albus nō significat vnum per se sicut, animal bipes, quæ ponitur diffinitio hominis: inquit. Dicere vero quare homo albus non significat vnum, quoniam alterum illorum non est reliquum essentialiter, ex quibus innuit. quod ideo genus & differētia constituūt vnū per se, quia sunt idem essentialiter, & qm̄ in subiecto & accidente non est identitas essentialis ideo ex eis non fit vnum per se, si sunt idem essentialiter, ergo non sumuntur ab alia & alia forma, vt patet Sed ab eadem diuersimode concepta, vt diximus supra.

Quantum ad tertium aduerte, quod omnia argumenta, quæ solēt fieri contrà determinationem factam, supponūt in eodem plures formas substantiales, & quoniā hoc quæsitum differimus vsque ad octauum lib. ideo ne multoties eadem argumenta & solutiones replicemus, non est hic imorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

Quæstio 19. Si in animali plurificatur formæ substantiales secundum partes organicas.

Maxime autem aliquis animatorum partes suspicabitur &c. vsque ibi, eo quod principia motus habeant ab aliquo in iuncturis. Tex. 56.

Circa hāc. q. antequā veniamus ad resolutionē aduerte q̄ philo. in tex. proposito intēdit declarare, quomodo substantia cōposita cōponatur ex partibus, & dicit q̄ nō cōponitur ex partibus existētib. in actu sed in potentia. eo q̄ partes nō sunt actu existentes ex seipsis dum cōponunt totum. sed ex fiunt per esse totius, & id quidē clarū est in rebus inanimatis in q̄bus nō sūt diuersæ partes organicæ ordinatæ ad diuersas operationes, sed in animalib' videt dubiū nā ex quo diuersæ partes hēt distinctas operatiōes vt cor, stomachus cerebrū, vidētur existere actu nō solū p formā totius animalis quæ est anima, sed p formā ppriā: ita q̄ alia sit forma substātialis cordis, alia stomachi, alia cerebri, alia carnis, alia ossis. Itē aduerte, quod hic non intēdimus

dimus quærere vtrũ in vno cõposito sint plures formæ tõtius cõpositi, puta quod in homine sit corporeitas, aĩa veg. sensi. intellectiua, quarũ quælibet totã cõposita materia informet. De hoc tñ quęremus in lib. 8. vt dixin.* supra. Sed hic intendimus quærere solũ vtrũ in animali perfecto in quo sunt varia mẽbra distinctarum operationũ, sint plures formæ partiales substantiales, vt in corde, in stomacho, &c.

Pro resolutione igitur præsentis quæsiti, in quo inuenio opiniones duas extremas scilicet B. Tho. & Ant. And. cum Scoto, sic procedetur.

Primò pertractabitur opinio B. Tho. & eorum qui concordant cum eo. Secundò pertractabitur opinio opposita, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, quod mens B. Tho. est, vt patet in 1. parte, q. 76. art. 4. cui cõcordat Greg. in 2. sen. dist. 17. q. 2. & Her. in q. magna de pluralitate formarũ, quod nõ sint plures formæ substantiales in eodem animali partium etherogenearum, nec diuersorũ organorum, imò est tãtum vna forma totius animalis, & quaruncunque partiũ, donec vniuntur in toto. Hanc conclusionẽ sic probare possumus: Organizatio corporis, & dictinctio partiũ etherogenearũ præuenit aliquo modo productionem animæ. Est enim anima actus corporis, non qualiscunque, sed physica organici. Igitur si huiusmodi partes habẽt proprias formas substantiales, sequitur quod præueniũt tales formæ ipsam animã; & tunc quæro, aut in aduentu animæ corrumpuntur, aut permanent, si corrumpuntur, aut aliæ similes inducuntur, aut non, si primo modo, ergo frustra corrumpuntur, ex quo illæ sufficiebant, sicut suæ consimiles, si secundo modo, habetur propositum, quoniã post aduentũ animæ, erit verum dicere, quod est tantum vna forma totius animati, & omnium organorum & omnium partium etherogenearum. si permanent, sequitur quod erit vera generatio substantialis alicuius, absque cuiusquam substantiali corruptione, quod repugnat philosophiæ Arist. Quod & cõfirmatur per Comment. in 1. phys. commen. 69. vbi inquit, si materia haberet propriam formã, nullam aliam reciperet ipsa permanente. Sed statim corrumperetur q̃ cito alia forma generaretur, præterea, si manent, sequitur quod productio illa non erit vera generatio simpliciter, sed alteratio tantum, quoniam subiectum differens trãsmutationem, retinebit sub vtroque termino idem nomẽ, & eandẽ diffinitionem, cum qua libet

forma

forma substantialis constituat in esse specifico. Nec refert quantũ ad hoc, vtrum illa forma sit perfecta vel imperfecta,quia qualibet constituit hoc aliquid vnum secundum speciem,& per consequens manente eadẽ forma ipsum erit idem non variatum secundum substantiã suam,ac per hoc quælibet transmutatio superueniens erit solũ accidentalis,& hoc ipsum cõfirmatur per Commen.qui in 1.phys.comment.69.per hoc probat,quod materia non est aliquid existens actu habens propriam formam substantialẽ, quoniã tũc generatio in substãtia esset alteratio,& formæ receptæ essent accidentia.Vt igitur nõ sequatur huiusmodi inconuenientia,tenendum est,quod nõ sunt plures formæ substantiales in animali secundum pluralitatem organorum,&c.

Quantũ ad secundũ aduerte,quod Ant.And.in 7.lib.in q.17.tenet partẽ affimatiuã Dicit enim quod in quolibet viuo præter formam animati,quæ est anima,est alia forma totius,quæ est forma corporis & forma mixti, & præter has quæ sunt cõmunes toti animali siue viuo,sunt aliæ partiales specifice distinctæ,& sunt tot,quod organa distincta,& hanc suam opinionem conatur probare tribus rationibus.

Prima est,pars aliqua animalis potest separari ab animali, vt si pars ossis abstrahatur ab animali,& remanet actu post separationem,vt patet,& non remanet actu per formã totius cum sit extra totum, nec remanet per formã de nouo genitã,quia tam subito,sicut potest esse illa diuisio si fit in instanti,nõ potest ab agente naturali noua forma introduci sine alteratione præcedẽte,ergo remanet per formam propriam,quam prius habebat,dum esset vnita in toto.

Ad hoc conceditur totum,vsque ibi,nec remanet per formã de nouo genitã,hoc negatur,ad probationẽ dico,quod quocunque paruo tempore fiat diuisio,fit cum alteratione, quæ vt præuia,sufficit ꝓ generatione nouæ formæ ab agente naturali in parte diuisa, nã forma illa est forma cadaueris,quæ est forma vilis,& vt via in resolutionẽ ad 4.elementa Ad cuius generationẽ propter vilitatem suam,nec multum tẽporis,nec multæ dispositiones,nec ordinata alteratio requiritur.Sicut opposito modo cõtingit, quãdo debet generari animal propter nobilitatẽ animę,quę comparatur ad formas inferiores ea,vt perfectum ad imperfectum.

Secunda, vna forma mixti non videtur posse informare materiam dispositã contrariis,& repugnantib.mixtionibus. Sed in corpore animalis sunt tales mixtiones ex 1.de anima,

&

& patet, quia cerebrum est frigidum: & cor calidum.

Ad hoc respõdent Her. & Greg vbi supra, & negant maiorem. Dicunt enim illam nõ habere veritatem, nisi in forma, quæ ita est vna, quod non est multiplex virtute vt forma elementi, modo forma mixti animati est multiplex virtute, æquipollet enim formis 4 elementorum, & ideo sicut forma ignis est principium calefaciẽdi, & aquæ infrigidandi, sic forma mixti in diuersis partibus mixti, ad exercendũ diuersas & contrarias operationes prout conuenit mixto animato, & præcipuè animali perfecto. Et aduerte quod consimiliter soluitur argumentum, quo Ant. Andr. arguit in princ. illius quæstionis. Sic enim arguit. Actiones specie distinctæ, sunt à formis specie distinctis, quoniam cum forma det esse & agere, actio notificat formam sed in partib. animalis sunt actiones specie distinctæ, vt patet, quod cor calefacit, & cerebrum infrigidat, ergo, &c.

Hoc inquam soluitur vt præcedens, quoniam maior non habet veritatem, nisi in hoc disiuncto. Actiones specie distinctæ sunt à formis specie distinctis, vel à forma æquipollente formis specie distinctis. Et 2. pars verificatur in casu proposito, quare &c.

Tertia secundum Arist. in libro de animalibus, cor prius etiam tempore generatur, quàm aliæ partes animalis, & sic est assignare multas mutationes completas, vnam ante aliam in generatione animalis terminatas ab plures formas ergo, &c.

Ad hoc concorditer respondetur à tenentibus vnitatem formæ in composito, quod philosophus per generationem cordis ante alias partes intendit figurationem eius non tamen est verè & essentialiter cordis, nisi in eo instanti in quo introducitur forma animanti, quæ est anima, quæ informat totum & singulas eius partes.

Vltimò aduerte quod Ant. And. volens seruare pluralitatem formarum partialium secundum partes organicas, ne videatur tenere cõtra philosophum, qui vult quod manus mortua non sit manus, nisi æquiuoce. Quod vtique nõ verum, si manus habet propriã formam, distinctã à forma totius animati, nam hoc concesso, manus siue coniuncta siue separata retinebit suam propriam formã, & sic erit eadem manus vniuoce & viua & mortua ex quo stat eadẽ forma propria manus. Vt igitur Ant. And. non videtur tenere cõtra philosophũ, sic distinguit. Manus põt dupliciter cõsiderari.

Primò

Primò manus vt manus. Secundò manus vt organũ officiosum ad exercendũ opus vitæ, sicut est de oculo & aliis similibus: si primo modo, sic est manus vniuoce, quãdiu manet sub ꝓpria forma manus, sic secũdo modo sic est manus æquiuoce, quia sine anima nõ potest exercere opus vitę, & in secundo sensu intendit philosophus, cũ dicit manũ mortuam sicut & oculum mortuum, esse manum æquiuoce.

Sed bene consideranti patet, quod stante sua distinctione non seruatur propria & vera æquiuocatio inter manum viuam & mortuam, & similiter inter oculum viuũ & mortuum, nam æquiuoca propriè dicuntur, quorum solum nomen est commune & ratio substantiæ est diuersa, sed secundum te stat eadem ratio sustantialis, quia stat eadẽ propria forma. Constat autẽ ꝙ philosophus in 2. de anima in tex. 9. intẽdit de propria æquiuocatione. Dicit enim quod si oculus esset animal, anima eius esset visus quo deficiente non esset adhuc oculus, nisi æquiuoce, sicut lapideus & depictus. Si igitur oculus mortuus est ita æquiuoce oculus, sicut lapideus, patet quod nullam formam substantialem retinet, quam habuit in corpore animato, sed tantum figuram, vt inquit Comment. in commen. eiusdem tex. Nõ igitur valet distinctio Ant And. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 20. Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

Quoniam vero ex aliquo compositum sit vsque ibi. Sed & alterum fit. Tex. 60.

IN hac quæstione aduerte, quod solet pertractari hic, & in 1. physic. in text. 17. vbi in quit philosophus, vtrũ vnũ aut plura pars & totum. Et inuenio duas opiniones extremas, Prima tenet partem affirmatiuam, & est B. Tho. vt patet in expositione, quã sequitur Herueus in 1. quoli. libro q. 14. Alteram tenent pro maiori parte Cõmtéistæ, eo quod Commen. in 1. physic. commen. 17. dicit vnaquæque partiũ dicitur esse aliud à toto, sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto. Primò igitur pertractabitur opinio B. Tho. & Heruei. Secundò opinio Comment. & soluentur rationes, quæ induci solent pro eo.

Quantum ad primũ, aduerte resolutionem opinionis nostræ stare in hoc. Totũ differt realiter ab omnib. suis partibus vnitis & simul sumptis, nõ per aliquã partẽ, quoniam implicat

implicat dari partem in toto,præter omnes ejus partes,nec per aliquam passionem totius,quoniam passio est natura posterior,& supponit totum constitutum ex partib. nihil autem distinguitur essentialiter ab alio per suũ posterius, sicut enim diffinitiuum non est posterius diffinito. Sic distinctiuum non est posterius distincto,nec per ipsam vnionem partis cum parte,quoniam cum vnio dicat priuationem diuisionis,siue habitudinem,sequitur quod totũ dicat formaliter talem priuationem,vel habitudinem, quod est falsum,hæc enim consequuntur naturam totius. Totũ autem dicit formaliter cõpositum ex his.Sed differt seipso to to,id est,ex sui natura,nam sicut natura partium est quod componant hoc. Sic natura totius est, ꝙ sit cõpositum ex his,licet autem differat seipso à partibus, nõ tamen differt quolibet sui,id est,quolibet incluso in toto,quia cũ totum includat partes,differret à partib. per partes,ꝙ est impossibile,sed differt seipso, quia est talis naturæ,quia scilicet est cõpositum & non cõponens,& si quæras, vtrũ totũ differens realiter à partib.addat aliquid supra partes,vel sit aliquid præter partes.Dico quod neutrũ est cõcedẽdũ ꝓpriè loquẽdo,non primũ,quia illud propriè est præter alterum, quo nõ est ipsum,nec ipsum est aliquid eius,sicut diximus, quod in substantia composita,præter materiã datur forma, quoniam materia non est forma, nec forma est aliquid materiæ.Constat autem quod licet totum non sit aliqua pars, tamen pars est aliquid totius,& ideo nõ potest propriè dici esse aliquid præter partes nõ secundum,quia illud proprie addit super alterum,quòd includit ipsum,deinde dicit aliquid sui supra illud sicut homo albus addit supra hominem. Sed vt dictum est.Totum quod est ex his non addit aliquid quod sit sui,supra omnes partes, quia non partem, non passionem,non vnionem, ergo &c. Et si quæras quid ergo dicit totũ,per quod non sit suæ partes simul sumptæ. Dico quod dicit naturam sui ipsius,quæ nõ est partes sed ex partibus,facta hac declaratione resolutiua ponitur hæc conclusio. Totum compositum ex partibus siue integralib. siue essentialibus,quod est vnum per se(de hoc enim toto hic propriè quærimus,) non est suæ partes simul sumptæ. Probatur primò sic, si huiusmodi totũ est suę partes ergo nõ differt à toto vniuersali,ꝙ est manifeste falsum, quoniã partes totius vniuersalis,nõ sunt integrales nec essentiales, sunt autẽ subiectiuę,ergo totũ integrale & essentiale differunt

runt à toto vniuersali. Consequentia autẽ sic probatur. Totũ vniuersale est suæ partes, & nõ est ex partibus, nõ enim genus componitur ex speciebus. Totũ autẽ integrale & essentiale sunt ex partibus, quoniam vere componuntur ex partibus ergo si totum integrale & & essentiale sunt ex partibus, ergo si totum integrale & essentiale sunt suæ partes non differunt à toto vniuersali.

Secundò, si huiusmodi totum est suæ partes simul sumptæ non est vnum simpliciter, sed tantum secundum quid, vt aceruus lapidum, quod est manifeste falsum, probatur consequentia. Quod est plura non est vnum simpliciter, licet enim vnum simpliciter posit esse ex pluribus, non tamen plura. Sed secundum te, omne totum integrale & essentiale est plura, quia est suæ partes, quæ vnitæ & non vnitæ sunt plura, ergo &c.

Tertiò, sequitur quod nõ poterit assignari terminus per se generationis substantialis nec corruptionis, nam apud philosophum materia non per se generatur, cum sit ingenita, nec forma, sed tantum per accidens, scilicet ad generationẽ compositi, vt docuit philosophus in hoc 7. lib. tex. 26. nec vnio, siue compositio, siue aggregatio partium potest esse terminus, cũ dicant respectũ. Si ergo nõ datur tertia entitas consurgens ex partibus vnitis non poterit assignari terminus per se generationis substantialis. Idem patet recte intelligenti ex parte corruptionis, quare &c.

Quantum ad viam Commen. aduerte, quod licet Comment. videatur clare tenere partem negatiuam, vt patet in phy. commen. 17. vbi inquit, totum est aggregatio partium, & in 4 phy. commen. 43. Totum nihil aliud est, quam partes eius tamen Commentistæ nõ cõcordant, quoniã aliqui ex eis, vt Burleus in 1. phys. post expositionẽ tex. 17. tex. tenet, quod distinguitur, aliqui vero vt Iand. in 1. phys. q. 10. tenet quod non distinguitur, aliqui tenent vtranque viam vt petrus Pomponac. & Paulus Sonc. in 7. metaph. q. vltima, Tamen quia communiter via negatiua attribuitur Commẽ. ideo volo principales rationes solitas induci pro hac opinione formare & soluere.

Aduerte igitur, quod principales rationes suæ sunt istæ, si totũ distinguitur à partibus in simul sumptis, includit aliquid vltra partes, vel dicit aliquid præter partes, vel addit aliquid supra partes Non enim est imaginabile duo distingui abinuicẽ, nisi vnũ includat aliquid q nõ includit aliud

vel addat sup aliud, vel dicat aliquid præter aliud. Sed nõ potest asśignari quid includat totum vltra partes, nisi aut vnionem quæ est, relatio, & sequitur totum constitutum, nec quid dicat præter partes, nec quid addat, nisi ipsam vnionem, quæ vt dictum est subsequitur, ex consequenti nõ est, de ratione formali totius, cum relatio non sit de ratione formali rei absolute.

Ad hoc iam patet responsio, per declarationem positam in quæstione & negandæ sunt omnes consequentiæ, & dicendum, quòd totum ideo distinguitur à partibus, quia ex natura sua est alia entitas ab entitate partium, est enim tertia entitas resultans ex partibus, partes autem non resultant ex partibus.

Præterea arguitur argumento recitato à Commenta. in 1. phisi. commen. 17. Hæc pars est aliud à toto, & hæc, & hæc, & de singulis, ergo omnes sunt aliud à toto. Valet consequentia à singularibus sufficienter numeratis ad vniuersalem. Quod autem consequens sit falsum patet, quia si omnes sunt aliud à toto, ergo totum est aliud seipso: quoniam totum est congregatiò partium.

Huic respondens Commen. dicit, quod peccat per fallaciam compositionis & diuisionis, eo quod & si omnes partes simul sumptæ sunt idem cum toto, non tamen diuisim sumptæ. Et ideo cum arguitur. Hæc & hæc, & sic de singulis est aliud à toto ergo omnes sunt aliud à toto, negatur consequentia, quia sit transitus à diuisim ad coniunctim, vel à distributiua ad collectiuam.

Sed Thomistæ aliter respondent, quod omnes partes tã diuisim quã cõiunctim sumptæ, sunt aliud à toto, & cũ infertur ergo totum est aliud à seipso, negatur consequentia, & quando probatur, quoniam totum non est aliud quam cõgregatio partiũ. Hoc negatur in via nostra. Nã totum apud nos est quid resultans ex congregatione partiũ, & dicit tertiã entitatem. Ideo hoc argu. apud nos habet paruã apparentiam, licet Commẽtistæ ipsum magnificiant.

Præterea, arguitur per philosophum in 2. de anima, tex. 10. vbi inquit, & sicut oculus est pupilla & visus, & ibi anima & corpus animal, si ergo hæc est vera, animal est corpus & anima, cum animal sit totum, & illæ partes essentiales, ergo totum est suæ partes.

Ad hoc respõdetur, ꝙ licet philosophus vtatur prædicatione in recto, tñ debet intelligi eius veritas prædicatione

ne

ne in obliquo,vt sic exponatur.Sicut oculus componitur ex pupilla & visu, sic animal ex corpore & anima. sic exponit B. Thom. & Commen.in commen.10. innuit idem.Inquit enim,sicut hoc nomen oculus dicitur de illo membro,quod est compositum, & de virtute visibili,quæ est in eo,sic animal dicitur de corpore & anima. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Expliciunt q.Fr.Chrys.Iauelli Canap.ord.præd. philosophiæ & sacræ Theologiæ professoris, super 7.lib.metaph.

Incipiunt quæstiones eiusdem. super octauum.

In octauo libro in quo philosophus pertractat de substantia composita modo reali,& de partibus eius,quæ sunt materia & forma,resoluenda sunt dubia infra notata. Sed aduerte,quod multas quæstiones formabimus de materia & forma, ad plenam notitiam metaphysicalem de eis habendam,quæ non sunt expressæ fundatæ in textu philosophi,ideo singulis non exponetur textus.Cum autem expedita fuerit hæc consideratio,pertrac.quæstiones textuales huius 8.lib.Hunc vero ordinem seruare volumus,ne confundantur quæsita.

Agentes igitur prius de materia,Primo considerabimus si est separatis à forma secundum esse,& secundùm cognitionem.

1 *Si materia potest esse actu & cognosci sine forma.*
2 *Si materia prius recipit quantitatē,vel habet eā inseparabiliter,antequam recipiat qualitates,vt dispositiones ad formam substantialem.*
3 *Si aliqua qualitas quæ sit dispositio ad formam introducendā,im præcedit formam,ita quod non corrumpitur in aduentu formæ.*
4 *Si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.*
5 *Si forma est separabilis à materia secundū esse vel se*

cundum conceptum.

6 *Si intentio & remissio ita conuenit formæ accidentali quod repugnat substantiali.*

7 *Si ex materia & forma fit vnum per se, & propter quid, & an immediate.*

8 *Si nomen speciei significat solam formã, & dato quod non, si prius significat formam, quàm compositum.*

9 *Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est vnum per se & entitas distincta à numeratis.*

10 *Si vltima vnitas est forma numeri.*

11 *Si numerus quantitatiuus inuenitur solum in rebus materialibus, an etiam in abstractis.*

12 *Si materia quæ est pars compositi est in cœlo.*

13 *Si materia cœli & horum inferiorum sunt eiusdem rationis.*

14 *Si forma cœli vniretur materiæ horum inferiorum, vtrum cœlum esset incorruptibile.*

15 *Si materia omnium corporum cœlestium est eiusdem rationis, sicut materia omnium inferiorum.*

16 *Si accidentia componuntur ex materia & forma.*

17 *Si materia concurrit actiuè ad generationem.*

QVÆSTIO PRIMA.

Si materia poteſt eſſe actu,& cognoſci ſine forma.

IN HAC quæſtione inuenio tres opiniones famoſas.prima eſt B.Tho. Secunda Scoti, & Anto.And.Tertia Gregorij.Prima eſt mere negatiua.Secunda & tertia ſunt affirmatiuæ,& quoniam intendo ſuſtinere primam,ſic procedendum eſt.

Actus tripliciter ſumitur.Primò actus formalis,& eſt idem quod eſſe datum à forma. Secundò actus exiſtentiæ,& eſt ipſum exiſtere ſignatum per ly eſt in propoſitione de 2.adiacēte. Tertiò actus entitatiuus,de quo quid ſit,dicetur infra.

Quantum ad eſſe actu in primo ſenſu, omnes concordant, quòd materia non eſt,nec poteſt eſſe ſine forma, ſed pura potentia,vt patet per philoſophum in hoc 8.lib. in text.3. materiam dico, quæ non hoc aliquid ens actu, poteſtate autem eſt hoc aliquid, imò eſt contradictio ponere oppoſitum.Nam eſſet actu primo modo per te, & non eſſet actu, quia eſſe actu primo modo, eſt tantum à forma,& per te in caſu, eſt ſine omni forma,ergo non eſſet actu primo modo, & ideo in hoc ſenſu loquens Commen. in libro de ſubſtantia orbis dixit,materia nunquam denudatur ab omnibus formis, ſed ſemper ſtat ſub aliqua.Quantum ad eſſe actu in ſecundo ſenſu concordant in negatiua B.Thom.& Scotus, quoniam omnem exiſtentiā materiæ tenent eſſe à forma. Greg.autē tenet partē affirmatiuam, quoniam diſtinguit inter exiſtentiam & exiſtentiam formalem, verum quia hanc ſuam imaginationē poſuimus in libro 7.in q.5. & ſoluimus rationes eius, ideo non eſt hic repetenda.

Quantum ad eſſe actu.3.modo, diſcordat B.Tho. tenens partem neg.à Scoto tenente partem affirma.nam conſiderans B.Thom.quod ſecundum philoſophum & Commen. eſſe actu in naturalibus non eſt niſi à forma,ideo non concederet poſitionem Gregorij nec Scoti.

Reſtat ergo vt videamus quid veritatis hē: opinio.Scoti & in quo differt ab opinione noſtra.Pro noticia ergo hu⁹

declarabitur opinio Scoti,de potentia obiectiua & subiectiua,de actu obiectiuo & formali,deinde videbitur differentia inter opinionem suam & nostram.

Tu igitur aduerte ex his quæ dicit Anto.Andr.in 7.libr. in q.6.apud Scotum,potentia obiectiua est omne illud quod nondum est,potest tamen ab aliqua potentia productiua poni in esse,vt rana generanda est in potẽtia obiectiua cœli,& rosa generanda est in potẽtia obiectiua radicis.Et breuiter,obiectum cuiuscunque potentiæ productiuæ, antequã producatur,est in potentia obiectiua. Huic potentiæ correspondet actus obiectiuus,& illamet res,quæ erat in potentia obiectiua.Nam postquã producta est,dicitur esse in actu obiectiuo,quia quod poterat produci & habere esse productũ est,& habet esse extra causam suã productiuã. Dicitur etiã actus entitatiuus,quia postquã producta res est,iã est extra nihil,ex consequenti est in genere entiũ.Potentia autem subiectiua est omne illud, per quod aliquid recipitur in altero,vt in subiecto,& sic quicquid est receptiuum formæ,siue substantialis, siue accidentalis, dicitur esse in potentia subiectiua,vnde quia substantia recipit colorem mediante superficie,dicitur esse in potentia subiectiua.Huic potentiæ corespondet actus formalis,qui est ipsa forma,siue substantialis siue accidentalis,recepta vel receptibilis in aliquo mediante potentia subiectiua, stante hac declaratione intendit Scotus,quod materia præcise sumpta,& denudata ab omni forma,quæ ante sui productionem ab agente primo erat in potentia obiectiua, post sui productionem est in actu obiectiuo siue entitatiuo, eo quod post sui productionem est extra nihil, & extra causam suã productiuam, & iam est in genere entium .Non tamen est,nec potest esse in actu formali, nisi vt stat sub aliqua forma,quoniam actum formalem recipit à forma, sicut substantia corporea non potest esse actu alba, nisi subsit albedini Si igitur ponatur materia sine omni forma, erit quidem in actu entitatiuo & in potẽtia subiectiua,sed non in actu formali.Hæc fuit imaginatio Scoti, quæ tota fundatur super potentiam obiectiuam, qua reprobata totum fundamentum Scoti ruet , & quoniam in libro 9. disputabimus, si apud philosophum & Commentat.admittenda sit huiusmodi potentia, ideo sustine vsque ad librum nonum,ne iterum reputamus idem.

Pro nunc sufficiet tibi, si declarauimus differentiã inter viam

viã Scoti & nostrĩ. Aduerte igitur ꝙ quo ad sẽsum paruã inuenimus differẽtiã siue repugnãtiã, nam Scotistæ tenẽt triplicẽ potentiã, scilicet actiuam & passiuam quam vocãt subiectiuam & obiectiuã, Thomistæ tenent, similiter tres scilicet passiuam & actiuam ex parte agentis, qua scilicet agens potest aliquid producere vel ex parte producibilis qua, scilicet producibile potest ab agente produci, nã alio modo rosa generanda in vere est in potentia actiua agẽtis naturalis, & alio modo intelligẽtia producibilis ab agente primo, sic enim rosa est in potentia agentis naturalis ꝙ sibi correspondet passiua scilicet potẽtia materiæ, qua põt recipere formã rosæ, intelligentia autem est in mera potẽtia actiua primi agentis, q̃m ei non correspondet potentia materiæ ex qua producatur, vnde in via nostra dicitur rosa generanda esse in potentia passiua, materiæ, & in potentia actiua agentis. intelligentia aũt est tantum in potentia actiua agentis ideo autem aliquid est in potentia actiua agẽtis, quia est obiectum producibile ab eo, ex quo patet, ꝙ illud quod Scot. dicit esse in potentia obiectiua, nos dicimus esse in potentia actiua agentis. Quod etiã patet ꝑ conditiones quas attribuit Sco. potẽtiæ obiectiuæ, sic enim verificantur de potentia actiua, sicut de potentia obiectiua, sunt autem istæ, primo per potentiam obiectiuam res ponitur posse esse, licet non sit, idem verificatur de potentia actiua agentis. Quod enim est in potentia actiua agentis. licet non sit productum potest tamen produci, secundo, potentia obiectiua non est vna plurium, alia est enim potentia qua rosa est producibilis. & alia qua homo. & alia qua leo. &c. Idem secundum nos attribuitur potentiæ actiuæ proximæ, quoniã distincti effectus sunt à distinctis agentibus, qui agunt distinctis potentiis actiuis. Dico aũt proximo quoniam non inconuenit ab vna potentia actiua superioris, & remoti agentis., vt ab vna potentia solis plures effectus in his inferioribus produci. Cum ergo ea quæ attribuit Sco. potentiæ obiectiuæ possint saluari per potentiam actiuam, qua res producibilis est ab agente. nõ est necesse ponere huiusmodi potentiam, vnde via nostra vt magis declarabitur in libr. 9. est consona philosophiæ Arist. & Commenta.

Quantũ ad secũdã partem quæstionis, scilicet vtrum sit cognoscibilis sine forma, id est, vtrum possit cõcipi sine hoc ꝙ apprehẽdatur forma, aduerte ꝙ tota difficultas pẽ-

det ex præcedentibus,nã qui tenēt materiã esse in actu si ne formã,vt Sco.& Greg.tenent.ex consequenti eã esse co gnoscibilem sine forma,eo q; ens actu pôt mouere intellectum ad sui cognitionem.Qui vero tenēt eam nullo mo do esse actu,dicunt eam non cognoscibile,nisi per respectum ad formam.Et quia Thomistæ negantur omnē actũ à materia,ideo negant eam esse cognoscibilem nisi per for mam,& pro hac conclusione sic,arguitur Quocunque cõ ceptu concipiatur materia non erit proprius materiæ nisi concipiatur vt potentia,vbique enim phlosophus & Cõ ment.dicunt esse potentiam.Sed potētia nõ potest cõcipi nec apprehendi nisi in ordine ad actũ,cũ respiciatur actũ vt videbitur in li.9.Act.aũt materię est ipsa forma,ergo est impossibile cognoscere materiam nisi per formã. Quod confirmatur per Cõmen.in 1.phisi.cõmen.69.Sic enim inquit Materia quæ est subiecta substantiæ,non pôt intelligi per se,cũ non sit aliquid in actu habens quidditatem,sed intelligitur secundũ comparationem,propter latētiã suæ substantiæ,& ideo cum voluerimus dare substãtiam eius, dicemus ipsam esse id,cuius ꝓportio ad substantiã est,si cut ꝓportio cupri ad idolum.Quomodo autem intellect⁹ veniat in cognitionem materiæ,iã declarauimus in epit. nostro in 8.li.metap. & Comment.in lib.de substantia orbis in c.1.idē pertract.& eius sententia stat in hoc.Trãsmu tatio in substãtia fecit cognoscere materiã primã.sicut trã smutatio secundum locum,fecit scire materiam localē,vn de per abiectionem & receptionem formarum substantia liũ deuenimus in notitiã eius,nã cognouimus q; oporet aliquid subiici in transmutatione,& permanere,& cõtrariis subesse successiue,ex prædictis igitur patet,q; materia non potest esse,nec cognosci sine forma.

Postremo aduerte aliqua argumenta apparentia,q̃b.ar guitur quod possit esse sine foma.

Primõ sic,vnumquodque potest separari ab eo q; nõ est sibi essentiale nec propriũ quoniã ex 1.poste.quę sunt pri mi&secũdi modi per se sunt inseparabilia,sed nũlla forma est essentialis nec ꝓpria materiæ,cũ ex sui natura sit indif ferēs ad omnē formã,nec aliqua sibi ex natura detertermi nat,ergo potest separari&ꝑ cõsequēs esse actu siue forma.

Ad hoc dicitur q; licet nulla forma signata sit essentialis & propria materiæ, & per cõsequēs possit esse siue hac &illa &c.non tamen sine omni,&sic arguere est arguere à diuisima

diuisim ad coniunctim, quod non tenet in hoc proposito vnde dico, ꝙ licet non sit essentiale & proprium materiæ esse sub aliqua vna forma signata, est tamen proprium materiæ esse semper sub aliqua, ita quod vt dicit Comment. in lib. de substantia orbis, nunquam denudatur ab omnibus formis, simul sed semper stat sub aliqua.

Secundò, quod accidit materiæ est separabile ab ea per diffinitionem accidentis, sed forma accidit materiæ, cum non sit de essentia materiæ, ergo &c.

Ad hoc dicitur quod maior est falsa, nam & risibilitas accidit homini, & tamen non potest esse sine ea, potest ét negari minor, quia licet forma sit extra essentiam materię tamē quo ad esse pendet à forma.

Tertiò si omnis forma separaretur à materia, aut materia remaneret, aut non si sic, habetur intentum, quoniam esset sine omni forma, si nō ergo corrumperetur, quod est contra philosophum, qui ponit eam ingenitam & incorruptibilem in 1. physi. tex 82.

Ad hoc dicitur quod si poneretur antecedēs, materia nō remaneret, aliter sequeretur contradictio, vt dictum est supra, & cum dicitur, ꝙ hoc est contra philosophum ponētē materiā ingenitam & incorruptibilem, Respondetur, ꝙ philosophus intendit materiam ingenitam & incorruptibilem considerata natura sua, cum hoc tamen stat quod posito antecedente impossibile, sequatur consequens impossibile, vt stat sub illo antecedente, sicut licet ponatur cœlū incorruptibile, hęc tamen conditionalis est vera, si cœlum esset alterabile, esset corruptibile, Sic in proposito. Si materia denudatur omni forma definit esse verum quia est impossibile, vt denudatur omni forma, sic est impossibile vt desinat esse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio. 2. Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates vt dispositiones ad formas substantiales.

Circa hāc q. aduerte ꝙ difficilis est propter solēnes defensores Cōmēt. inter quos est Greg. in 2. disti. 11. q. 12. ar. 1 vbi ponit tres cōclusiones. Prima quantitas materię dū rarefit aut cōdēsatur non corrumpitur. Secunda, cum aliqua res corrūpitur, quātitas nō corrumpitur. Tertia quando aliqua res augēt. nulla quantitas noua acqrit, nec præ-

cedẽs augetur prima cõclusio nõ cõtrariatur doctrinæ. B Tho.vt sustinebimus infra,quãdo queremus vtrũ quãtitas possit intendi&remitti,aliæ duæ sũt cõtra B.Tho.ideo om nes rationes Gregorij soluẽdæ sunt q̃bus conatur defensa re viã Cõmen.Tu igitur vt defendas viã B .Tho.sic proce dendũ.est.Primò declarãda est via Commen. cum fundamẽtis suis.Secũdò ponetur cõclusio Thomistica cõtra Cõmẽ.& probabitur rationibus B.Tho.Tertiò recitabũtur rationes Gregorij in fauorẽ Commentatoris , & soluentur.

Quãtũ ad primũ aduerte ꝙ vt ponit Greg.in 2.sen.di.12. q.2.opinio Cõmẽt.fuit & multorum sequẽtiũ eum,quod licet nulla forma sit inseparabilis à materia,nec aliqua qua litas,quoniã modo est sub vna forma modo sub alia idem dico de qualitate,tamẽ quãtitas materiæ sibi coæuæ inse parabiliter adhæret,ita ꝙ in materia nũquã quãtitas quã titati succedit,& hæc videtur expressa intentio Commẽ.in lib de substantia orbis c.1.qui inquit Materia prima nunquam denudatur à dimensionibus interminatis. Item inquit.Dimensiones simplices,quæ appellantur corpus simplex,nõ denudantur à prima materia,fundamentum autẽ Cõmen.fuit,vt patet in eodem libro,quia credidit quod si in corruptione rei corrumpitur quantitas,quod corpus generãdũ fieret ex nõ corpore dimensio ex nõ dimensio ne,& materia A,remaneret indiuisa &indistincta quantitatiue à materia B,item non potest imaginari Cõment.à quo possit corrumpi quãtitas lapidis dum corrumpitur lapis, qm̃ vel corrumpitur à suo contrario,& hoc non,quia quã titati,nihil est contrarium,vel concomitanter, puta quia corrumpitur forma lapidis,ex consequenti, corrumpatur quantitas,& hoc non est necesse,quia licet non possit introduci alia forma in materia,nisi præcedenti remota, tamen quantitas,non obest quin alia forma introducatur, immo confert,vt recipiatur forma in materia , distincta à quacunque alia materia,sicut quando generatur ignis ex aere non est necesse qualitatem simbolicam corrumpi ex prima de generatione , Hæc est sententia Commenta.& sequẽtiũ eũ,inter quos præcipuus est Greg.vbi supra cuius principaliores rationes adducemus & soluem'infra

Quantum ad secundum aduerte quod mens B. Tho.est in generatione substantiali formam recipi immediate in materia ita quod nulla quantitas nec qualitas rei generã dæ præcedit formam substantialem, quoniam subiectum formæ

formæ substantialis est ens in pura potentia, quale est materia primis, similiter in corruptione substantiali, ad corruptionem formæ corrumpuntur omnia accidentia, inter quæ est quantitas qm cuiuscunque accidentis secundum viã peripateti. subiectũ est ens actu, remota aũt forma substantiali, non remanet ens actu, qm sola dat esse actu similiter ipsi materiæ & ideo corrupta siue separata materia forma substãtiali, designũt esse oĩs eius accidẽtia. Ex hac doctrina B. Tho. ponitur conclusio contra Commen. nulla quãtitas est coæua & inseparabiliter inhærens materiæ, Sed cum res generatur, noua quantitas recipitur in materia, & præcedens corrumpitur, & hanc quidem conclusionem conabimur probare ex fundamentis Aristo. & primo sic, si quãtitas immediatè inhæret materiæ, ergo accidens ad ꝙ est motus pro subiecto habet ens in potentia & non ens in actu, quod est falsum secundum doctrinam philosophi, cõsequentia nota falsitas consequentis declaratur. Nam philosophus in 5. physic. in text. 8. ponens differẽtiã inter mutationẽ substãtialẽ & motũ, assignat pro differentia, qm illa est ex non subiecto in subiectum, vel econuerso, & per non subiectum intendit non ens actu, ens autem in potẽtia, Motus autem est ex subiecto in subiectum & per subiectum intendit ens actu. Cum igitur motus & terminus motus non distinguantur realiter, necesse est si subiectum motus est ens actu, & subiectum termini motus esse ens actu. Constat autem ad quantitatem esse motũ, ergo quãtitati repugnat pro subiecto, habere ens in potentia, quale est materia prima, sicut formæ substantiali repugnat apud philosophum habere pro subiecto ens actu.

Secundò sic. Cũ quãtitas sit accidens, & forma substãtialis sit substantia, ergo quantitas est ens secundum q̃d, & forma substantialis est ens simpliciter secundum doctrinam Arist. in 7. metap. tex3. & cũ ex accidente & subiecto fiat vnum & ens per accidens ex 5. lib. metaph. c. de ente, ergo ex quantitate & materia fit vnum & ens per accidẽs Tunc vltra, si quantitas immediatæ inhæret materiæ ita ꝙ præcedat formam substantialem, sequitur ens secundum quod præcedere ens simpliciter & ens per accidens esse ente per se, quæ omnia sunt manifeste falsa, qm ens secundum quod non est ens, nisi in ordine ad ens simpliciter, & omne per accidens supponit per se.

Tertiò, sequitur ꝙ potentia materiæ intimius & essentialiu

tialius respiciat accidens, q̃ formam substantialem & maiorem colligationem habeat ad accidens q̃ ad substantiá, quæ omnia sunt falsa, consequentia probatur, quoniam secundum hanc viam, materia respicit quantitatem inseparabiliter, formam autem substantialem separabiliter, falsitas autem consequentis sic probatur, quoniá materia essentialius & intimius respicit actum sui generis, quam actum alterius generis, maiorem enim affinitatem habet cum illo, quàm cum isto. Sed forma substantialis est actus eiusdem generis cum materia, conueniunt enim in substantia, quantitas autem, cum sit accidẽs, est actus alterius generis, quia non conueniunt in generalissimo, vt patet ergo &c.

Plures rationes ad hanc conclusionem adducere possem, quas & alij adducere cõsueuerunt. Sed has puto sufficere.

Quantũ ad tertiũ aduerte, quod licet multę fiant rationes à Greg. & aliis Cõmentistis in fauorẽ Cõmen. quas recitat & soluit Capreo. in 2. sen. dist. 18. q. 1. cõtra sextã cõclusionẽ, tamẽ rationes super quas expresse fundauit se Cõm. loquẽs contra Auic. sunt istæ, quas etiam tetigimus in hac q. declarantes mentem Commen. & eas intendimus soluere.

Prima est, Diuersæ formę substantiales recipiũtur in diuersis & distinctis partibus materiæ, sed non est assignare in materia distinctas partes, nisi per quantitatem, ergo necesse est quantitatem præcedere formam substantialem in materia, aliter quælibet forma substantialis totã materiam informaret, ex cõsequenti insimul essent formæ contrariæ, vel tota materia vnicam formam haberet, ergo &c.

Quoniã hæc ratio videtur totum fundamentũ Cõmen. & pro rei veritate est difficilis ad soluendum, ideo intendo declarare, quod optime seruatur distinctio in partibus materiæ per quantitatem, ita quod non datur instans, in quo materia non sit quanta, dato quod omnis quantitas, quæ erat in materia cum forma corrũpenda, corrumpatur eodẽ instanti, in quo cõpositum corrũpitur, & dato quod quantitas nõ sit coęterna materiæ, imò nec præcedat formã substantialem, vt ergo id manifestetur, adduco declarationem Heruei in q. de pluralitate formarum, cuius relatio stat in hoc, suppono quod in permanentib. ex parte corruptionis, quæ est rei definitio, non datur vltimum sui esse sed primũ sui nõ esse: ex parte vero generationis datur primũ sui esse, sed non datur vltimũ sui non non esse, & hæc iã cognoscere potuisti in tract. de primo & vltimo instanti, suppono insuper

insuper,quod in eodem instãti,in quo desinit esse substantiale rei,ex consequenti & per naturalem sequelam desinit omne esse accidentale eius,quoniã esse accidẽtis supponit esse substantiæ,sicut accidens supponit substantiã:similiter in eodem instanti in quo incipit esse rei substãtiale,incipit & omne esse eius accidentale,naturaliter sequens esse substãtiale,sicut risibile rationale sequitur.His suppositis dico, quòd cum in aliqua parte materiæ est introducẽda forma substantialis,toto tẽpore pręcedente instãs introductionis, materia est quanta quãtitate quæ est cum forma abiiciẽda, in vltimo autem instanti illius temporis , quod est instans introductionis,est quanta quantitate concomitante formã generandã.Nam in eodemmet instanti, forma corrũpenda & sua quantitas habent primum sui nõ esse,forma vero generanda & sua quantitas habẽt primum sui esse ex primo supposito.Cũ igitur inter tẽpus & instãs non detur tẽpus nec instans mediũ,& idẽ instans sit in quo materia desinit esse quãta quantitate formæ corrũpendæ per negationẽ de præsenti,& positionẽ de præterito & in eodemmet instãti, materia incipit esse quãta quãtitate formæ generandæ per positionẽ de pręsenti,& negationẽ de pręterito,ex his ergo constat,quod ad seruandã distinctionem quantitatiuam in partib.materiæ,nõ cogimur ponere quantitatẽ inseparabilem à materia, nec eandẽ remanere in genito & corrupto. Ad argumentũ ergo concessa propositione prima & secunda,nego cõsequentiam,ad probationẽ nego quod aliquod eorum sequatur quia non datur instans in quo materia nõ sit diuisa in partes quantitatiuas modo supra exposito.

Sed hic solet fieri instantia dupliciter, primò, quia cum substantia sit prior natura accidente ex 7.metaph.tex.4.ergo forma sustantialis generanda prior est natura in materia,quam quantitas sua.Quæro ergo in illo priori naturæ, si materia est quanta,vel non,si non,ergo non semper materia remanet diuisa , & sic non recipiet hanc formam in hac parte & illam in illa,si sic contra, quia non quantitate formæ corruptæ , quoniam in illo instanti introductionis non est amplius , nec quantitate sequente formam generandam, quoniam est prior natura sua quantitate , ergo si non ponis quantitatem inseparabilem à materia, non potes seruare indefectibiliter distinctionem quantitatiuam in partibus materiæ.

Secundò sequitur ex hac positione,q̃ duæ formæ dispa-

ratæ

ratæ & specificę, & duę quãtitates eiusdẽ speciei, sint simul pro eodem instanti in materia, nam dicis quod in eodẽ instanti forma præcedens & quantitas sua corrũpitur. Quod autem corrũpitur est, quia non est corruptio nisi entis existentis, & dicis quod in eodẽ instãti forma sequens & quantitas sua generatur. ergo in illo instanti sunt, quoniã, secundum te in permanentib. in primo instãnti generationis dat primum sui esse. Hæc autem sunt manifeste falsa, ergo &c.

Ad primam dicitur quod in illo priori naturæ, materia est diuisa, nõ tamen est quanta quantitate formæ corruptę, nec quantitate formæ generandæ, sed est diuisa quantitate extrinseca ab hac materia, quæ scilicet est in alia materia ad hunc sensum, Hæc materia est indiuisa in se, & diuisa ab alia materia, quia illa habet quantitatem, quam non habet hæc materia, ita quod talis diuisio in illo priori erit per habere & non habere, in instanti autem introductionis erit diuisio per habere, in hoc sensu. Hæc materia in hoc instanti habet hanc quantitatem concomitantem hãc formam substantialẽ, & alia materia habet aliam, ergo sunt diuisæ abinuicem, & sunt quantæ.

Ad secundam nego consequentiam, ad probationẽ cum dicitur quod corrumpitur est, dico quod hæc propositio propriè verificatur, sumendo corruptionem pro alteratione præuia ad non esse, si autem sumatur pro definitione rei in vltimo instanti terminante alterationem, sic est falsa, & sua opposita est vera Sic enim exponitur. Res permanẽs corrumpitur, ergo definit esse, ergo nunc non est & ante hoc, non fuit, ergo &c. Patet ergo quod non sequitur duas formas disparatas, & duas quantitates esse simul pro eodẽ instanti in materia, fundatur enim in hoc falso. Rei permanentis corrumpendæ datur vltimum sui esse.

Secunda ratio Commen. fuit, quia si quantitas & dimensiones non præcedunt in materia formã substantialem, puta formam ignis, qui est substantia corporea, fieret corpus ex non corpore, & dimensio ex non dimẽsione, fieret enim ignis secundum te, ex materia non quanta, & forma non quanta, hoc autem est inconueniens, ergo &c.

Ad hoc dicit dupliciter. primò negatur cõsequẽtia, quoniã vt patet ex dictis, quã do generatur ignis, in nullo instãti materia est sine quãtitate, secundò dico, quod nõ est inconueniens corpus fieri ex nõ corpore in actu, corpore autẽ in potentia, sicut calidũ in actu, fit ex calido nõ in actu sed in potentia,

potentia, in proposito dico, quod non inconuenit corpus, puta lapis fieri ex materia, quæ nō corpus actu, sed corpus in potentia, inquantum est receptiua formæ corporeitatis & quantitatis, eadem enim potentia materiæ est primò ad formam substantialem, secundario est ad formam accidentalem, scilicet ad quantitatem & qualitatem.

Vltra rationes Cōment. adhuc sunt duæ rationes tractæ ex doctrina B.Tho. quibus videtur materiam esse immediatum subiectum quantitatis, & primo sic secundum B.Tho. vbicunque ponit sufficienciam prædicatorū vt in 3.physic. & in 5.metaph. in cap. de ente, quantitas consequitur materiam & qualitas formam, si consequitur materiam, ergo non concomitatur formam in generatione rei, sed præcedit eam in materia. Præterea supposito quod in homine nō sit alia forma distincta ab anima intellectiua, quæritur aut quantitas consequitur animam intellectiuam, & hoc non, quia fieret extensa & quanta per accidens, ex consequenti esset corruptibilis, aut consequitur compositum & hoc, nō quia quod consequitur aliud posterius est eo, quantitas autem non est posterior homine, cum de ratione hominis sit esse corpoream substantiam, ergo consequitur solam materiam, ex consequenti præcedit formam.

Ad hoc dicitur qđ consequitur solā materiā, sed negatur illa cōsequentia, ergo præcedit formam, nā non cōsequitur materiā vt suū subiectū, sed vt rationē receptiuā, vnde aduerte secundum doctrinā Heruei in 2. quoli. q. 10. esse subiectum quantitatis, est habere quantitatē sibi inhærentē qua sit quantum primo & per se, & vt quod, & sic subiectum quantitatis est corpus, quod est substantia corporea, esse rationem susceptiuam quantitatis est esse illud, quo quātum est quantum subiectiuè. & hoc est materia, quoniam remota materia non posset assignari, saltem in substantiis inferioribus principium essentiale quo substantia composita sit subiectum quantitatis, & præcipuè in homine, aliter, vt argumentum probat, si in eo principium & ratio recipiendi quantitatem esset anima intellectiua, esset quanta per accidens, ex consequenti educta de potentia materiæ.

Secundò sic, B.Tho. in 4. lib. cōtra gētes 81 tenet expresse, quod remanet materia sub eisdē dimensionib. in mortuo & in viuo. Dicit enim sic, nullū principiorū essentialiū hominis p mortē omnino cedit in nihilū, nā anima rationalis manet post mortem, materia etiā quæ tali formæ fuit subiecta,

manet

manet sub eiusdē dimēsionib.ex quib.habebat vt esset materia induidualis,hæc ille.ex quib.patet, φ cōcedit quātitatē immediate inherere materię.Nec potest responderi,vt aliqui Thomistæ respōdēt,quod licet B.Tho.in primis operibus suis,vt in sententiis si tenuerit,tamē melius cōsiderās in vltimis operibus, vt in prima parte, tenuit oppositū,& standum est vltimæ determinationi suæ.Hoc inquam non valet,quoniam summa contra gentes computatur inter vltima & præcipua opera sua,tenetur pro testamento suo.

Alij dicunt,quod in illo loco tenet cum Comment. non quod sic sentiat,sed quia scribit contra gentes negantes resurectionem, voluit vti concessis ab eis ad declarandū resurectionem esse possibilem. Sed nec id videtur valere. quoniam in eodem cap.soluens eandem rationem inductā postquam distinxit de duplici corporeitate,loquens de corporeitate quæ non est aliud quàm tres dimensiones, dicit sic.& si hæc corporeitas in nihilum redit corpore humano corrupto,tamen idem homo resurget:quia corporeitas primo modo dicta,id est, quæ est forma substantialis & idem est,cū anima intellectiua,manet,hæc ille, & aduerte quod ly,& si,non stat conditionaliter,sed pro quamuis,vt patet, quoniam subinfert,tamen idem homo &c. Quare videtur in eodem contextu sibi contradicere.

Ad hoc igitur dico quod fuit intentio B.Tho.easdem dimensiones non remanere actu,cum hoc tamen stat, quod non omnino reddant in nihilum,quoniam stant in materia vt in radice. Nam ex eo quòd remanet forma corporeitatis vnibilis materiæ.stant potentialiter & radicaliter dimensiones in materia,vnde quando B.Tho.dixit,quod materia etiam quæ tali formæ subiecta fuit, manet sub eisdem dimensionibus. intelligendum est non actu, sed radicaliter, sicut vegetatiuum remanet radicaliter in anima separata. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3 Si aliqua qualitas,quæ sit dispositio ad formam introducendam,præcedit formam ita quod non corrumpatur in aduentu formæ.

POstquam quæsiuimus qūo materia se habet ad quantitatem,nūc quæritur quomodo se habeat ad qualitates disponentes materiā ad formam recipiendam,& quæritur an recipiantur immediatæ in materia,& maneāt in aduētu

formæ

formæ.Aduerte igitur ꝙ hæc quæstio trahit difficultatẽ,ex eo ꝙ necesse est materiã disponi ante aduentũ formæ,quoniã actus recipitur in patiente dispositio,& si in aduẽtu formæ dispositiones corrũpuntur,ita ꝙ remaneat materia nuda,videtur esse in disposita sicut ante,ex quo nullæ dispositiones remanent.Hoc est præcipuũ fundamentũ tenentiũ oppositũ.Sed hoc nõ te moueat,verũ vt verus Thomista sic procedes.Primò pones cõclusionẽ pro parte negatiua. Secũdò declarabis quomodo stat materia disposite, posito ꝙ oẽs dispositiones corrũpatã in aduẽtu formæ.Tertiò solues quæ dãt,quę insurgent contra determinationem fiendã.

Quantũ ad primum ponitur hæc conclusio,nulla qualitas dispositiua præcedit formam in materia.ita quod remaneat in aduẽtu formæ.Pro notitia huius aduerte, quod cũ ex aliquo debet generari aliquid,puta ex ligno ignis,necesse est materiam stantem sub forma ligni,disponi per agens calidum cum introductione caliditatis & siccitatis ad formam ignis,& cum tanta siccitas & caliditas receptæ fuerint in ligno,ꝙ cum eis in quinto gradu,non stat formæ ligni,sed sunt pro forma ignis,corrũpitur lignum,remouetur forma igni' à materia,& comitanter corrumpuntur caliditas & siccitas introductæ pro expulsione formæ ligni, & pro receptione formæ ignis,& eo instãti quo obiicitur forma ligni cũ omnibus dispositionibus,introducitur forma ignis in materia nuda,quæ est in mera potentia,& accipit esse actu à forma substantiali introducta,& non ab aliquo accidente præuio.Hanc conclusionem sic declaratã probo tali ratione.Suppono primo quòd forma substantialis dat esse simpliciter,ita quod quamprimum est recepta in materia,verum est dicere,talis res est absolute & simpliciter,forma autem accidentalis dat esse non simpliciter sed tale,puta calidũ,suum &c.Et ratio huius suppositi est quoniam sicut substantia,est ens simpliciter,& accidẽs est ens secundũ quid,ex 7.metaph.sic proportionaliter forma quę est substantia,dat esse simpliciter & forma quæ est accidẽs, dat esse secundum quid,suppono 2.quod in accidentalibus propositio de 3 adiacente supponit veritatem propositionis de 2.adiacente.Nam hæc ideo est vera,homo est albus, quia homo est,ita quòd esse album supponit esse substãtiale hominis.Ex his arguitur sic,si accidẽtia dispositiua præcedunt formam introducendam in materia,& remanent, dant esse actu ipsi materiæ, omnis enim forma dat esse ei

in quo recipitur,& tunc quæro,aut dant esse actu materiæ simpliciter,vel secundum quid,non simpliciter, quoniam ex primo supposito hoc conuenit formæ substantiali,cum sit substantia,quæ est ens simpliciter,non secundum quid, quoniam ex secũdo,supposito esse accidentale,quod est esse secundum quid,supponit esse simpliciter cuius signum est,quod in accidentalibus propositio de 3.adiacente supponit propositionem de secũdo, ergo si materia debet esse calida vel sicca &c. necesse est vt prius sit sub forma substantiali,per quam primo trahitur extra potentialitatem, & fit actu simpliciter.Impossibile est ergo in aduẽtu formæ præsupponi aliquas dispositiones,quæ non corrũpantur,& hæc est vera via peripateti.Consideranti enim quod materia quodam ordine respicit formas,statim apparet rationabile,quod suscipiat prius eam,per quam fit actu simpliciter,quàm eam,per quam fit actu secundum quid.

Quantum ad secundum aduerte,quod si illæ dispositiones non causarentur,quandiu res corrumpenda alteratur, & materia disponitur ad remotionem formæ quam habet & ad receptionem formæ quam non habet.Et si consimiles dispositiones non concomitarentur formam introducendam,quales fuerunt causatæ ante instans introductionis formæ.Materia vtique remaneret indisposita , verum quia materia iam fuit sub præcedentibus,& erit sub consimilibus concomitantibus,ex tali ordine ad præcedentes, & ad subsequentes,remanet sufficienter disposita,quoniã est ac si eas haberet,considerato quod de facto haberet, si non deficeret subiectum susceptiuum,quod vt dictum est debet esse ens actu,& quoniam remota forma corrumpẽda non remanet materia actu sed fit actu per formam generandam,hinc est quod non remanent actu dispositiones præcedentes,Cum hoc tamen stat vt dictum est,quod materia remanet disposita & designata ad talẽ formam,pro cuius receptione præcesserũt dispositiones.Et si dicas,ergo si corrumpuntur in instanti introductionis,vanæ fuerunt introductæ pro receptione formæ generandæ,nego consequentiam,quoniam sic requirit ordo corruptionis & generationis naturalis,& si dicas si materia remanet disposita ex ordine ad dispositiones præcedentes,vanè concomitantur consimiles ad formam generandam,nego consequẽtiam quoniam consimiles concomitantur non pro introductione,sed pro conseruatione formæ in materia.

Quantum

Quantum ad tertium aduerte quòd cõtra determinatiõ nem factam, videtur esse phil. in 2. de generatione in text. 25. vbi assignans rationem facilioris transmutationis inter elementa simbolica dicit quia facilius est vnum quã multa transmutare, vbi Commen. inquit, ignis fit aer corrupta siccitate tantum & remanente caliditate, ergo secundũ philoso. non corrumpuntur omnia accidentia in aduentu formæ, sed quædam remanent, quæ prius fuerunt in re corrupta, illa scilicet quæ faciunt pro forma generanda.

Pro solutione huius dubij aduerte, quod qui sequuntur Commen. vt Marsilius in 2. de generatione, q. 10. & Albertus Saxo. in q. 8. tenent quòd qualitas simbolica remanet eadẽ numero in generato & corrupto, quia extimant non aliter posse saluari faciliorem transitum inter elemẽta simbolica. Nã si vtraque qualitas corrumpitur, vt in elemento nõ simbolico, nõ videtur ratio facilioris transitus, cum tot corrũpantur in generatione elementi simbolici sicut non simbolici, & præterea. Quomodo saluabitur dictum philosophi dicentis: facilius est vnum quàm multa transmutare.

Sed contra hanc viã est B. Tho. & omnes qui tenent determinationẽ factam. Isti dicunt, quod qualitas simbolica corrũpitur sicut nõ simbolica, aliter eadẽ qualitas numero migraret de subiecto in subiectũ; nã quãdo ex igne generatur aer, si caliditas non corrumpitur, sicut prius inerat igni, sic deinde inerit aeri, nec valet dicere (vt Marsilius in 2. de generatione. q. 10.) qui tenet, quòd qualitas simbolica est tãtũ in vno subiecto. i. in materia prima, quæ remanet eadẽ in elemento corrupto & ingenito, duorũ autem est tãtũ denominatiuè, sicut enim caliditas aeris denominabat aerem calidũ antequam conuerteretur in ignem, sic eadẽ numero denominat ignẽ calidũ generatũ ex aere. Hæc inquã responsio non euadit argumentum quoniam caliditas sicut dabat formaliter esse calidum aeri, ita si remanet eadẽ in igne genito ex aere dat igni formaliter esse calidũ. Sed non potest dare sibi formaliter esse tale, nisi realiter insit illi, ergo non solum denominatiue est duorũ sed formaliter & realiter, & sic migrat realiter de subiecto in subiectũ quòd apud omnes est impossibile. Hæc est mens B. Tho. in 2. de generatione in expositione tex. 25. contra quam instant dupliciter. Primò quia, vt tactum est, si tot corrũpuntur sicut in elemento simbolico, nõ poterit assignari ratio facilioris transitus. Secundò non poterit saluari dictũ philosophi di-

centis facilius est vnum quàm multa transmutare.

Ad primũ inuenio duas responsiones rationabiles, vna est Egidij in 2. de generatione in expositione tex.25.& intendit, quòd licet tot corrumpantur, quot in non simbolico, tamen est facilior transitus quia in non simbolico vtraque qualitas corrumpitur per se & à suo contrario, in simbolico autẽ vna tantum per se & à suo contrario altera vero tantũ per accidens, quia ad corruptionẽ sui subiecti quod est ipsum cõpositũ ex materia & forma substãtiali. Alia responsio est B.Tho. in eodẽ loco & intẽdit, quod ideo est facilior, transitus, licet vtraque qualitas corrũpatur, quia qualitates nõ simbolicæ corrũpuntur cũ resistentia, eo quod vt contrarii resistunt corrumpentibus suis contrariis, & reagũt quantum possunt, qualitas autem simbolica sine aliqua resistantia & reactione corrumpitur, non enim caliditas aeris corrũpendi resistit aut reagit in caliditatẽ ignis generandi, cũ simile non agat in suum simile nec ei resistat Quia igitur in generatione simbolici est resistentia solũ per vnam qualitatem, in non simbolico autem per duas, ideo generatio huius facilior est, illius autem difficilior.

Sed contra hanc responsionẽ instantur argumẽto Marsilij vbi supra, in nõ simbolicis duo agũt, & duo resistũt, in simbolicis vnũ agit, & vnũ resistit, sed talis est proportio vnius ad vnũ qualis est duorũ ad duo cæteris paribus, ergo æque velox erit trãsit⁹ inter simbolica, vbi vnũ agit & vnũ resistit, & inter nõ simbolica vbi duo agũt & duo resistũt.

Ad hoc dicitur, quod cætera non sunt paria, nam in duobus simbolicis minus resistit suæ contrariæ qualitas non simbolica, quàm in non simbolicis duæ nõ simbolicæ suis contrariis. Puta minus resistit humiditas aeris siccitati ignis, quam humiditas & frigiditas aquæ siccitati & caliditati ignis, & ra... est hoc quoniam caliditas ignis coadiuuat siccitatem ad corrumpendum humiditatem aeris, siccum enim ... calido fortius excitat. Quando aũt siccitas ignis ... rumpit humiditatem aquæ, non ita coadiuuatus a caliditate quoniam frigiditas aquæ, retardat caliditatem ignis, est & alia ratio euidentior, quoniam caliditas aeris coniuncta caliditati ignis adiuuat siccitatem ignis ad corrumpendum humiditatem aeris. non quidem per se, quoniam vt sic est naturalis aeri, sed per accidẽs. idest quia fit innaturalis aeri ex coniunctione ad caliditatem ignis & tũc facta innaturalis .i. excedẽs proportionẽ debitam

tam aeri, destruit humiditatem aeris. id autem non contingit in non simbolicis. non enim frigiditas aquæ adiuuat calorem ignis ad corrumpendum humiditatem aquæ, nec humiditas aquæ adiuuat siccitatem ignis ad corrumpendum frigiditatem aquæ, quoniam non simbola & contraria potius se mutuo corrumpunt, quam adiuuent, aut se mutuo conseruent. Patet ergo quod non seruatur talis proportio vnius ad vnum in corrumpendo, qualis est duorum ad duo, ad quod resistētia nō est æqualis, vt declaraui

Ad secundum autem dicitur, quod dictum philosophi sic habet intelligi, facilius est vnum quàm multa transmutare, quoniam licet pro veritate tot corrumpantur in generatione simbolica quot in non simbolica, tamen est ac si vnum tantum corrumperetur, quoniam simbolica qualitas sine resistentia corrumpitur, in non simbolicis autem multa per se & cum resistentia corrumpuntur, propterea verum est dicere, quod facilius est vnum cum resistentia, quàm multa cùm resistentia transmutare.

Aduerte quod contra determinationem factam multa formantur & soluuntur argumenta, recitata à Capr. in 2. distinct. 15. quæstio. 1. & ex eis magis apparentia adducit Pau. Soncin. libr. 8. metaph. quæstio. 9. Sed in his nolo immorari, quoniam & Capre. & Paul. Sonci. tibi sufficient. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 4. si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.

IAm expediuimus quomodo materia respicit formas accidentales, nunc autem considerabimus quomodo respicit substantiales, & quoniam supra probauimus, quod materia prima immediate recipit formam substantialem, restat considerandum si potest simul informari pluribus formis. Ex hoc enim manifestum erit, si in eodem composito possunt esse plures formæ vel non, & quoniam hæc quæstio prolixam discussionem requirit propter multiplices opiniones circa pluralitatem formarum in eodem, ne fiat confusio, cum sit eadem ratio de vno composito, & præcipue de animato, sicut de aliis, assumo illud compositum in quo videtur maior ratio plurificandi formas propter multiplicitatem suarum operationum, & hic est homo, secundum omnes si ergo cōstabit, quod in homine est

tantum vna forma de aliis cōpositis,non erit dubium.Pō-no igitur hanc diuisionem,& de quolibet diuisionis membro erit consideratio particularis.

Si in homine sunt plures formæ,vel est forma corporeitatis coæterna & inseparabilis à materia secundum Auic. & anima qua homo constituitur in specie,vel est forma corporeitatis,quæ & forma mixti dicitur,separabilis tamē à materia,& anima qua homo constituitur in specie, vel istæ plures formæ sunt formæ elementorum, vel sunt secundum prædicata quidditatiua,vel secundum numerum operationem vitalium,puta quia differunt vegetare,sentire,intelligere,ita differunt realiter anima vegetatiua, sensitiua,intellectiua, vel secundum numerum & diuersitatem partium organicarum.Sed nullo istorum modorum plurificantur formæ in homine, nec ex consequenti in quocunque alio composito,vt apparebit infra,ponendo pro singulis membris diuisionis conclusiones negatiuas.

Quantum ad primum membrum diuisionis,aduerte ꝙ Auic.in 1.lib.sufficientiæ in cap.2.distinguens de corpore, vt est in genere substantiæ,& vt est in genere quantitatis, quod non est aliud quàm trina dimensio,extimat quod forma corporeitatis,quæ est substātia,ita inest materię quod nōn mutatur nec separatur ab illa,dimensiones autem permutantur,ita quod materia existēs inseparabiliter sub corporeitate,recipit alias & alias dimensiones secundū quod exigūt formæ specificæ,quas materia successiue recipit,& exemplificat de cera dicens.Quia cera aut pars aquæ aliquando habet dimēsiones in effectu,scilicet longi.lati.profun.definitas suis terminis.Sed quādo cōmutatur figura ceræ corrūpūtur vnaquæque illarū dimēsionū assignatarū & succedunt loco illarū aliæ dimēsiones,& corpus remanet in sua corporeitate,nec permutatum nec corruptū,forma enim quam assignauimus,scilicet quod ipsum est eiusmodi,in quo possibile est intelligi has dimēsiones, nec est permutata nec corrupta.Ratio autem quæ mouit Auic.extimatur esse,quia cognouit necesse esse partes materiæ distingui quantitatiue,vt sit secundum diuersas partes receptiua diuersarum formarū,extimauit autem corporeitatē de genere quantitatis non posse inesse materię, nisi prius insit corporeitas de genere substantiæ, eo quod accidens supponit subiectū in actu in quo recipit,& in hoc differt opinio Auic.de corporeitate ab opinione Cōmēt.de dimēsionibus

sionibus.Quia enim extimauit Cómen.dimensiones posse inesse materiæ,immediate posuit eas coæuas & inseparabiles à materia.& negauit corporeitaté positam ab Auic. Sed imaginationem Commen.reprobauimus supra, nunc aũt reprobabimus Auic.sub hac conclusione,corporeitas nõ est coæterna nec inseparabilis à materia.imò nec secũ cõpatiẽ aliam formã substantialẽ in homine,nec in alio cõposito.Pro prima parte arguitur sic,si corporeitas est coęterna & inseparabilis à materia,quæro,aut illa corporeitas est vniuersalis vel singularis,nõ vniuersalis,q̃a vniuersalia nõ dãt esse nec habent esse nisi per singularia, aliter coincides cum Plato.& multo minus informant materiã. Nõ singularis,aliter sequitur q̃ idẽ indiuiduũ locatur sub duplici specie in genere substantiæ, nam accepto Socrate verum est dicere q̃ est in specie hominis propter animã rationalẽ,& probo q̃ si corporeitas inest materiæ Socratis in aduẽtu animæ.Socrates est in alia determinata specie & arguo sic,Omnis forma substãtialis singularis & indiuidua coniuncta materiæ constituit hoc aliquid & compositum determinatæ speciei.Sed corporeitas existẽs inseparabilis à materia Soc.est forma &c.ergo &c.Nec valet dicere q̃ maior non est vera,nisi de forma perfecta corporeitas autem velut fundamentum superuenientium formarum est imperfecta Hoc inquam non valet, quoniam licet forma imperfecta non constituat hoc aliquid ita perfectum sicut facit forma perfecta , tamen verum est dicere, quod proportionaliter constituit hoc aliquid ita perfectum in genere suo,sicut forma perfecta in genere suo,sicut forma terræ ita constituit terram perfectam perfectione debita terræ sicut forma ignis ignem perfectione debita igni. Et aduerte vt exerceas te in sustinendo hoc principium. Quælibet forma substantialis quantumcunque imperfecta facit hoc aliquid , & constituit in specie determinata , ex hoc enim corruit tota vis ponentium pluralitatem formarum.

Secũdã partẽ cõclusionis sic manifesto,si secũ cõpatitur aliã formã,quæro aut forma superueniens trahit materiã extra potentialitatem,aut nõ,si non trahit eã,ergo corporeitas non dat materiã esse actu,ex cõsequenti ita est ens in potẽtia existens sub corporeitate sicut ante,q̃ est cõtra Auic.& preterea,frustra poneretur in materia,si trahit eã, ergo materia iã est actu p̃ corporeitatem, ex consequenti

forma superueniēs aduenit enti in actu,ergo secūdū illam nō est generatio substātialis,quoniā philosophus in 5.phi. tex.8.ponēs differētiā inter motum & mutationem substātialē,assignat pro subiecto motus ens actu,& pro subiecto mutationis substātialis ens in potētia.ponere ergo aliā formā aduenire materiæ actuatæ per corporeitatē nō est aliud quam destruere generationem substantialem.

Aduerte ꝙ cōtra hāc determinationē fiūt multa argumenta in fauorē Auic.quæ soluemus post resolutionē secūdi mēbri diuisionis,q̄m vtriq;deseruiunt,vt declarabit.

Quātū ad secūdū mēbrū diuisionis aduerte, ꝙ Scotus vt patet in 4.sen.di.11.& Ant.An.in li.7.metap.q.17.licet nō cōcordēt cū Aui.quo ad modū ponēdi formam corporeitatis distinctā à forma vltimata,& propria,qua cōstituitur cōpositū in sua propria specie,concordāt tamen in positione,vnde aduerte ꝙ in vno conueniunt,cum Auic.& in tribus discordant,conueniūt quidē in hoc ꝙ sicut Auic.ponit distinctionem realem inter formā corporeitatis: & formam specificā in eodē,sic Scot.in aliquibus cōpositis tenet eandē distinctionē,& maxime in rebus animatis.Discordant aūt in duobus,primo quia Auic.in omni cōposito tam in elemēto quam in elementato,tam in animato q̄ nō animato,posuit formam corporeitatis distinctam à forma specifica,& ratio sua fuit,quia cum extimauerit,vt dictum est supra,formā corporeitatis esse inseparabilē à materia,si esset idem cum formis specificis substantiarum inferiorū,nō posset reddere rationē,quare tam elementata quam elementata substantialiter corrumpuntur,non em̄ est corruptio substantialis,nisi quia forma dans esse substantiale remouetur à materia,si ergo formæ specificæ horum inferiorum non distinguerentur à corporeitate , iuxta positione.Aui.nō essent substantiæ corruptibiles, Sco. autem in solo viuente ponit formam corporeitatis distinctam realiter à forma specifica quæ est anima,& ratio quidem Scoti fuit,quia anima quæ videtur esse forma inextēsa,non potest causare in viuente ea quæ causantur à forma corporeitatis.Hæc autem sunt facere rem quantam & extensam Non enim videtur possibile ꝙ forma inextensa qualis est anima,det esse extensum & quantum, & ideo cum videamus viuentia inferiora habere esse extensum, cum sint corporea:credidit Scot.necesse esse ponere in viuente vltra animam formam corporeitatis,quam appellat formam

formam mixti eo quod consurgit ex mixtione elementorum in elementis autem & elemẽtatis inanimatis, vt lapidibus non posuit formam mixti distinctam à forma specifica, quoniam cum forma elementi & elementati inanimati, non sit nullo modo immaterialis nec spiritualis, potest dare esse specificum, & esse corporeum quod est esse extẽsum &, quantum, ita quod virtualiter potest quicquid potest forma corporeitatis, ex consequenti non est necesse ꝙ distinguatur à corporeitate, vnde apud Scotum est hoc vt principium Cuicunque debentur plura esse si illa possunt causari ab vnica forma, nõ plurificãtur in eo formę, si aũt non possunt causari ab vna, necesse est formas in eo plurificari. Discordat secundò, quia Auic. posuit eam coæternã & inseparabilem a materia, Sco. autem non. nam secundũ ipsum quando generatur Sortes, per additionem agentis naturalis ante formam specificam & vltimatam introducitur in materia forma corporeitatis, qua Sortes habet esse corporeum quam tenet remanere in Sorte mortuo, donec paulatim resoluitur in elementa, tunc enim soluitur forma mixti. & qm̃ post separationem animæ adhuc secundum Sco. stat forma mixti, ideo secundum ipsum, corpus viuum & corpus mortuum est idem numero corpus. Hæc fuit imaginatio Scoti, & rationes ad eam formabimus in vltimo huius partis, & soluemus.

Nũc aũt reprobanda est positio sua, quo ad duo, primò, Quantum ad illud ꝙ dicit, formam specificam in viuentibus quæ est anima, non posse causare in viuente ea quæ causat forma corporeitatis. scilicet esse extensum & quantum, quoniã anima est inextensa. Contra hoc quidem arguitur, quoniam licet de anima intellectiua verum sit, ꝙ est penitus inextensa, tñ id vniuersaliter sustinere non potest Scot. de anima vegetatiua & sensitiua. nam anima cuius omnes potentiæ sunt organicæ, & actus organici, videtur esse extensa & quanta per accidens, Hac enim ratione tenemus animam intellectiuam vt intellectiua, esse penitus inextensã, quoniam potentiæ intellectiuæ & actus intelligendi sunt non organici, sed constat quod potẽtiæ & actus animæ vegetatiue & sensitiuæ sũt organici, ergo &c.

Præterea, posito quod Sco. posset saluare dictum suum, quo ad animam sensitiuam animalis perfecti, non tamen quo ad vegetatiuam in plantis, nec quo ad sensitiuam in imperfectis, vt in animali anuloso, & arguo sic, Anima que

indifferenter animat partem in toto,& separatã à toto est extensa per accidens,quia nisi diuideretur ad diuisionem partis non animaret partem extra totũ.Hac enim ratione multi tenent sensitiuam animalis perfecti esse in extensam omnino quia non animat partem extra totũ.Sed cõstat ꝙ vegetatiua in plãta,animat partem extra totũ aliter ramus decisus & plãtatus nõ viueret similiter sensitiua in animali anuloso,vt in lacerta animat partem extra totum , ergo &c.&hoc confirmatur per philosophũ in 2.de anima tex. 19.vbi sic inquit,sicut enim in plantis quædam videntur diuisa viuentia & separata ab inuicem,tanquam existente in his anima,actu quidẽ vna in vnaquæque plãta, potẽtia aũt pluribus sic videmus,& circa alteras animæ differentias accidere vt in enthomis decisis &c.Et quibus constat ꝙ si in planta,& in enthomo,est anima vna actu,& plures potentia,ꝙ est quãta per accidens,aliter non diuideretur nec fieret actu plures ad diuisionem partium à toto.

Secundò arguitur cõtra Sco.quantum ad hoc quod tenet in homine formam specificam quæ est anima intellectiua &formam corporeitatis distinguit realiter,& formam corporeitatis præcedere tempore animam intellectiuam & remanere in aduentu animæ,ita ꝙ anima aduenit materiæ iam existenti,& aduenit composito iam extenso per formam corporeitatis & per trinam dimensionem cõmutantem formã corporeitatis.Cõtra hoc igitur sic arguitur Anima quæ recipitur in subiecto existenti actu,& jam extenso inquãtũ extẽso,de necessitate fit extensa,ꝑ accidẽs Hæc patet,qm̃ nõ alia ratione albedo recepta in subiecto quanto fit extensa per accidens,nisi quia recipitur in extẽso per superficiem inquantum extenso.Sed secũdum Sco. anima intellectiua distincta realiter à corporeitate, recipit in subiecto iam existenti actu & extẽso inquantum extẽso qm̃ secundum ipsum recipitur in composito ex materia& forma corporeitatis,ergo de necessitate fit extensa,per accidens,ꝙ est contra ipsum Sco.& contra veritatẽ,qm̃ cõmuniter tenetur formã extensam educi de potentia materiæ non ergo tenendum est formã corporeitatis distingui realiter ab anima intellectiua.

Vltimò soluendæ sunt rationes principaliores quæ solẽt induci pro opinione Scoti & sequentium viam suam.

Prima.Homo vere est corpꝰ,& est prædicatio in 1.modo per se,ergo essentialis,ergo per aliquã formã est corpus,

& non per animam intellectiuam,ergo per formam corporeitatis distinctam ab anima intellectiua.

Ad hoc potest dupliciter responderi,primo concesso,ꝙ homo vere & essentialiter & in 1.modo per se sit corpus, nego hanc consequentiam,ergo per aliquam formam,nã aliqua prędicata essentiam sumunt à materia,quę est pars essentiæ in substantia cõposita sicut ibi homo est corruptibilis, nõ per formam quæ est anima intellectiua, sed propter materiam subiectam priuationi. Sic in proposito,homo est corpus propter materiã quæ licet nõ sit subiectum triũ dimẽsionũ,est tamẽ ratio receptiua earũ in homine,& nõ forma hominis,vt diximus in q.2.huius octaui,secũdo concesso ꝙ homo sit corpus per aliquã formã.nego quin per animã intellectiuã,nec obstat quia est spiritualis, nam licet inquantũ intellectiua sit mere spiritualis,tamen qa secũdũ substãtiã æquipollet formę corporeitatis & veg.& sẽsitiue nõ inconuenit ꝙ per ipsam homo habeat esse corporeum & sit corpus,nec est necesse ad hoc ꝙ anima det esse corporeũ,sit formaliter corporea idest extensa siue quãta per se vel per accidẽs,sed quod sit pars quanti per se,& qm substãtia animæ intellectiuæ est pars quãti per se idest hominis qui est quantus per se propter materiam quam diximus esse rationem recipiendi in homine quantitatem ideo per ipsam homo est corpus.Quod si anima esset spiritualis vt substantia separata non posset per ipsam homo esse corpus,quia substantia separata non est apta esse pars essentialis rei quantæ.

Secũdò,Homo cõponitur ex corpore & anima,igitur aut corpus est materia sola & hoc nõ,qa possemus dicere elemẽtũ esse cõpositũ ex corpore & forma sua,ꝙ nullus dicit aut est materia cũ aliquo accidente,puta cũ quãtitate & hoc nõ,qa nullũ accidẽs est de essẽtia hominis, sed esse corpus est essẽtiale homini,aut est materia cum anima intellectiua,& hoc non,quia cum dicitur,est compositus ex corpore & anima intellectiua,ly anima condistinguitur vt pars contra ly corpus,ergo est materia cum forma corporeitatis,quæ est alia forma ab anima intellectiua.

Ad hoc dicitur quod ęst anima intellictiua cũ materia, non pro gradu intellectiuo, sed vt dat esse corporeũ. Nec est verum quod anima & corpus sint duæ partes ita condistinctæ,quod corpus non includat animã,imò dico, quod ly corpus,est quoddam totũ cõpositum ex materia & anima

ma intellectiua secundũ substantiam suam, licet nõ secundum intellectiua, nec concedendum est hominem cõponi ex corpore & anima, vt duab.partibus, quarũ vna nõ includit alia, licet apud vulgus videatur sic esse, sed potius dicendum est quod corpus est quoddam totum, & anima pars.

Tertio, Quando animal moritur, materia pro nullo instãti est sine forma corporeitatis, quæro ergo, aut est eadẽ numero quæ fuit in materia, dũ animal viueret, aut noua introducta, nõ noua introducta, quoniã nullus effect⁹ vnus secũdũ speciẽ producitur indifferẽter à quouis agẽte vno, vel pluribus secundũ speciẽ, nec etiã indifferẽter secundũ quãlibet mutationẽ præuia, sed à determinato agẽte & per determinatã mutationẽ præuiã. Sed videmus q̃ si animal moritur gladio vel fuste, vel suffocatur, vel morbo intrinseco, vel quocũque alio modo semper cadauer eius est eiusdem rationis, ergo nõ tunc de nouo producitur illa forma corporeitatis, sed præerat in viuente, producta à determinato agente.

Ad hoc dicitur quod est producta de nouo, ad improbationẽ nego maiorem, quando effectus est via ad definitionem rei, Talis enim effectus ordinatur ad formã cadaueris quæ est forma vilis, & cũ sit vilis nõ incõuenit, q̃ à diuersis agẽtibus, & diuersis modis siue mutationibus producatur, pręcipue quia coueniunt in hoc, q̃ licet diuersimode agãt, tamẽ semper causant alterationẽ, qua disponitur materia ad remotionem animæ & receptionem formæ cadaueris, quæ ex vilitate sua de facili producitur, & veluti naturali sequela sequitur obiectionem animæ

Quartò, Mortuo animali, remanent eadem accidentia, vt quantitas, figura, color &c. ergo remanet eadem forma corporeitatis, per quam insunt.

Ad hoc negatur antecedens, licet enim similia introducantur concomitantia formam cadaueris, non tamen sunt eadem, licet sensus aliter inducet. Sicut non sunt eadem accidentia præcedentia & concomitantia formam generandam seu similia, vt diximus supra.

Alia argumenta recitat Paulus Sonc. in 8. metaphy. q.1. & soluit contra Scotum ac sequentium eum, quæ videbis ad placitum. Mihi sufficit soluisse ea, in quibus principaliter se fundat opinio Scotistarum.

Quantum ad tertiũ membrũ diuisionis aduerte, quod & Auic. & Cõment. ponunt in elemento vltra formam speci-

cificam,

cificam,remanere formas elementorũ actu.Sed differenter, quoniã Auic.voluit eas remanere integras.Cogitauit enim quod cum sint substantia, non recipiunt magis & minus, vnde consistant in indiuisibili,necesse est in mixto dũ generatur aut eas corrũpi aut remanere integras.Sed non est dicendum ꝙ corrumpantur quoniam hæc esset falsa, elementatum cõponitur ex elemẽtis,partes enim cõponentes necesse est saluari in cõposito,remanent igitur integre,verum quia aduertit,quod si formæ elementorum remanent integre in mixto,& si qualitates eorum remanerẽt in suis excellentiis intense,non posset fieri in mixto (necesse est enim mixta iuxta naturam suam esse temperata,pro quanto vnum declinat magis ad siccitatem,alterũ ad oppositum, vnum ad caliditatem, alterum ad oppositum) ideo voluit Auic.qualitates elementorum corrumpi per alterationem adinuicem,& ex eis constari qualitatem vnam,quam dicebat complexionalem continentem in se virtualiter omnes quatuor qualitates non tamen æquali gradu sed pro diuersa complexione,aliquando declinat ad calidum,aliquando ad oppositum. Hæc fuit imaginatio Auic.contra quam arguemus infra,& soluemus rationes suas.

Auerroes autem licet in 1.de generatione Cõmen.vltimo videatur tenere cũ Auic.tamen in 3.lib.de cœlo cõmẽt.77. penitus recedit à via Auic. Et dicunt Cõmẽtiste id nõ esse mirum,quoniã in iuuentute cõposuit super lib.de generatione,in senectute aũt super lib.de cœlo.Igitur vt sustineret mixtionem non esse corruptionem, posuit elementa&formas eorum saluari actu in mixto. Credidit enim quod si non saluatur actu,mixtum non esset mixtum,quæ enim miscentur nõ corrũpuntur.Nã dicit philos.in 1.de generatione te.84.Quę miscẽtur,neque corrũpuntur, neque vnum neque ambo,vt autẽ sustineret mixtionẽ non solũ secundũ sensum sed veram mixtionẽ, in qua secundum doctrinam philos.in 1.de generatione,tex.85.& 86.nulla pars distinguitur situ ab alia, sed fit mixtio secundũ totum ita quod miscibilia conueniunt in vnam formã cõpositi quod fit vnũ per se,& aduertẽs hoc esse impossibile,si formæ elementorum remanerent actu integre in mixto,vt magis declarabitur quãdo arguemus contra Auic.posuit ipsa remanere refractas siue remissas.Dicit enim quod suscipiunt magis & minus,& sunt contrariæ, & sunt mediæ inter formas substantiales & accidentales propter suam imperfectionem, cum

cum sint propinquissimę materiæ primæ, & ideo nõ est mi-rum si vt accedunt ad naturam formarum accidentalium possunt intendi & remitti. Hæc fuit imaginatio Comment. contra quem arguemus & soluemus fundamentum suum.

Contra Auic. arg. 2. rationibus quas tangit B. Tho. in 1. de generatione in expositione tex. 84. & sustinebo eas.

Prima est si elementa sunt actu in mixto inesse integro vel non saluatur vera mixtio, vel plura corporea sunt in eodem situ, quorum vtrũque est falsum & reprobatum ab omnibus cõsequentia probatur. Quęro de formis elementorũ existentium actũ in mixto, aut sunt informantes eandẽ partẽ materię, aut diuersas, non eadẽ, quoniã licet apud multos eandem materiã possit informari simul pluribus formis, quarũ vna est ordinata ad aliam, vt corporeitas ad animam & forma generis ad formam speciei, tamẽ nullus ponit eam posse informari simul pluribus formis specificis quarũ vna nõ ordinatur ad aliã, cõstat autẽ formas elemẽtorũ esse formas specificas, quare &c. Si informant diuersas ergo constituũtur distincta corpora, quoniã nõ diuiditur materiã nisi per quãtitatẽ. Sed ex forma substantiali & materia quãta cõstituitur corpus. Cũ igitur sint distincta materiæ & distinctæ formæ erũt distincta corpora. Tũc vltra aut ista distincta sunt in distincto situ, & sic non erit verã mixtio, sed distinctorũ iuxta positionẽ, quã philosop. in 2. de generatione, dicit esse mixtionẽ ad sensum, aut sunt in eodẽ situ, & tunc sequitur multa corpora esse simul, quod apud omnes tenetur impossibile, vt probatur in 4. physic.

Secunda est, si Auic. debet saluare veram mixtionem, necesse est vt ponat quatuor formas elementorũ informare eandem materiam, aliter vt deduximus in prima ratione non esset mixtio secundũ totum, sed per iuxta positionem. Sed si informat eãdem materiam, cum qualibet forma requirat proprias dispositiones id est, tantum quantitatem & tales qualitates, & in tanto gradu & formæ elementorũ requirant vnam qualitatem contrariam qualitati alterius elementi vel vtraque sequitur, quod in eodem subiecto erunt contraria intensa vt pro forma ignis calidum & siccum, & pro forma aquæ humidum & frigidum.

Rationes autẽ Auic. vt tangit B. Tho. in 1. de generatione super tex. 84. fuerunt duæ, quas intendo simul soluere.

Prima est, si elementa non remanent actu in mixto, ergo corrumpuntur, si corrumpuntur, ergo nõ miscentur, ergo mixtio

mixtio non erit mixtio:sed corruptio,& hæc ratio videtur fundata in doctrina philosophi in 2.de generatione,in tex. 82.vbi inquit philosoph.Altero autem corrupto non mixta esse,sed hoc quidem esse,hoc autem non esse mixtionẽ autem similiter habentium esse.

Secunda est:si elemẽta nõ manent actu in mixto, amittũt rationẽ elemẽti, & falsum erit dicere mixtũ compositum esse ex elementis,nã diffinitio elementi est hæc,elemẽtum est ex quo aliquid primo fit cũ insit,& est indiuisibile in diuersas species,vt declaratum est in 5.metaph.

Ad vtrãque simul respondendo,negatur consequẽtia,stat enim quod actu non remaneant, & tamen non simpliciter corrũpantur,& quod ex eis fiat mixtio,dicit enim philos.in 1.de generatione tex.84.neque manent actu,vt corpus & album neque corrumpuntur neque alterum neque ambo: saluatur enim virtus eorum,ex quibus habetur ꝙ saluantur virtute in mixto,& propterea non dicũtur corrũpi,nã illud proprie corrũpitur quod simpliciter desinit esse scilicet actu & virtute. Qualiter autẽ saluantur virtute,declaro secundum doctrinam nostram, quam sequitur Greg.in 2.sen.dis.15.q.1.& Herueus in quæstione de pluralitate formarũ,& resolutio stat in hoc.Mixtio sumitur tripliciter primo pro congregatione elementorum abinuicẽ quæ vt sic nec est generatio nec corruptio elemẽtorum,secũdo pro elementorũ alteratorum vnione,quæ nec sic est corruptio,sed alteratio tantum tertio ꝓ generatione mixti consequente duos modos prædictos mixtionis,& in ea necesse est elementa desinere actu & saluari virtute.Quod qualiter fiat,aduerte, quod elementa simul cõgregata,alterant:seinuicem,ita ꝙ corrũpuntur quo ad formas substantiales & qualitates suas. Quibus corruptis resultat virtute alicuius agentis alterius,ab elementis per se intẽdentis generationem alicuius mixti,siue illud agens sit aliqua virtus existens in continente,vel aliquis calor,vel secundum B.Tho.virtus corporis cœlestis resultat(inquam) aliquod mixtũ & aliqua qualitas media inter extrema differẽs ab eis,Quæ quidẽ secũdũ Herueum est simplex secundũ essẽtiã suam,cõtinẽs in virtute omnes qualitates elementorũ, sicut molicies cõtinet in virtute humiditatẽ & siccitatẽ, secundum autem aliquos Thomistas illa qualitas media,est composita. ita ꝙ formaliter continet aliquid de caliditate & frig.& sicci.& humi.& rationẽ huius qualitatis mediæ

dicuntur

dicuntur qualitates elementorũ remanere in mixto remissiue quia conĉtintur formaliter in gradu remisso in illa qualitate media, cuius sunt partes, & q̃nque vna pars remittitur & alia intenditur,& secundũ hoc mixtũ magis appropinquat huic elemento quã illi,sicut cũ calor dominať propinquat igni,quando frigiditas aquæ. Vtrũ aũt in qualitate media seruẽtur extremæ formaliter,quæ sunt cõtrariæ,determinabim⁹ in li.10.& pro nũc teneo cũ Herueo scilicet quod talis qualitas media non est cõposita ex plurib.partib.secundũ rem,sed tantum virtualiter, quia habet aliquid inquantum conuenit cum vno extremo,& aliquid inquantum conuenit cum alio, & hæc media qualitas est dispositio ad formã mixti & diuersificatur in diuersis mixtis,& in ea seruantur virtualiter qualitates elementares, quæ agunt in mixto in virtute formarum substantialium elementorum,ita quod virtualiter sunt elementa.sicut calor naturalis generans carnem est virtualiter anima,& virtus formatiua seminis est virtualiter generans, & ratione huius qualitatis mediæ sapientis naturam qualitatum elementarium,que cõtinent virtuté formarũ substantialiũ elementorũ dicuntur elementa manere in mixto virtualiter,quia sunt & operãtur ac si essent realiter in eo & hac de causa licet in mixtione vera cõtingat elementorum corruptio,tamẽ non proprie dicitur corruptio. Quia corruptio,proprie est quando fit transitus ab vno extremo ad aliud totaliter.Hic autem non fit talis transitus,quia generatur mediũ cõtinẽs virtute extrema,nec obstat quod dicit philos.Mixtio est miscibiliũ alteratorũ vnio,intẽdit.n. de mixtione 2.modo & nõ 3.modo in quo nos nũc loquimur.Patet igitur ꝙ neutra ratio concludit: & ad hoc ꝙ ratio elemẽti saluet in elementato,sufficit ipsum inesse actu vel virtute.

Cõtra Cõm.arguiť rationib.B.Th.1.de generatiõe in exposi.tex.84.& sunt 3.quas intẽdo defẽsare cõtra Cõment.

Prima est,si forma substãtialis elemẽtorũ est media inter substantiã & accidẽs,ergo dať mediũ inter affirmationẽ & negationẽ, quod est impossibile, vt probatum est in [illegible] probatur,nam omne ens precipue reale & absolutum est substantia vel accidens,sed accidens est non substantia, & secundum Commenta. forma elementi est media inter substantiam & accidẽs, ergo est media inter substantiam & non substantiam.

Ad hoc

Ad hoc respondent quidam Commétistæ præcipue Aug. Suessa.quod Commenta.intendit medium secundum cõditiones,vel secundum assimilationem, sicut simia est media inter brutum & hominem,& non intendit medium per participatioñé,quasi quod forma eleméti participet de substantia & de accidente secundum naturam & esse suum.

Sed hæc responsio non est ad mentem Commenta.nam si videbis Commenta.in 3.cœli.commen.67.ibi si igitur aliquis dixerit &c.illic inuenies quod apud Commenta.esse formæ elementaris est medium inter formas,scilicet substantiales compositorum & accidentia. Tũc sic,si esse formæ elementaris est medium inter substantiam & accidens etiam natura talis formæ erit media,quia natura rei & esse eius sunt eiusdem generis.Intendit ergo Cõmen. quod sint mediæ,secundum esse,& non tantũ per assimilationé.

Secunda est,Medium est inter extrema eiusdem generis sed substantia & accidens,vt patet,non sunt eiusdem generis,ergo vanum est dicere formam elementi esse mediam, inter substantiam & accidens.

Ad hoc dicit Suessa.quod maior non est vera, nisi de medio per participationem & non de medio per assimilationem , & quoniam tenet quod forma elementi est media per assimilationem ideo dicit quod ratio B.Tho. non concludit.

Sed hæc responsio peccat vt prima.Dictum est enim ex verbis Cõmenta.quod arbitratur eã esse mediam secundũ participationem & non solum per assimilationem,dicit enim vbi supra quod habent esse medium,& cum sint formæ diminutæ admiscentur adinuicem,& fit ex eis forma compositi sicut cum admiscentur albedo & nigredo fiunt multi colores,hæc Commentator,ex quibus clare constat quod loquitur de medio per participationem,aliter similitudo de coloribus ei non deseruiret.

Tertia est si forma elementi intenditur & remittitur,ergo successiue acquiritur , quia erit partibilis gradualiter, si successiue acquiritur,ergo per motum, ergo generatio & corruptio substantiæ erit motus proprie dictus, & sic concedis motum in prædicamento substantiæ,contra philosophum in 5.phys.

Ad hãc Suessa.respõdens,& nolés cõcedere generationé esse motum propter dictũ,declinauit ad hoc inconueniens ꝙ de ratione motus nõ est vt sit successiuus,ꝙ tamé vide-

tur esse contra philosophum & Commen. in 4. phys. in cap°. de vacuo. & in lib. 6. probat, quod omne quod mouetur, mouetur in tempore, ergo de ratione motus est successio. Præterea motus sicut & tempus est de genere successiuorum, ergo repugnat motui non esse successiuum, stando ergo in principiis philosophi, non potest Suessa subterfugere quin ponat motum proprie dictum in substantia & sic ratio B. I hom. stat insoluta.

Rationes autem Commen. quæ stant in hoc quod si nõ remanerent actu, non fieret mixtio sed corruptio, & si remanerent integre, non fieret vera mixtio, ergo remanent refractę, soluuntur clare ex solutione data rationibus Auicennæ, vt videre poteris.

Et aduerte quod cum via nostra concordat Scotus in 2. dist. 15. q. 2. & Gre. in 1. di. 15. q. 1. & Herueus in 2. dist. 15. quęstio. 1. & Capr. in 3. dist. 15. quæst. 1. conclusione secunda quos videre poteris.

Quantum ad quartum membrum diuisionis aduerte, ꝙ non inuenio opinionem solennẽ pro parte affir. solus Iandunus apparuit qui in 1. de anima. q. 8. & in 2. metaphysic. in quæsti. 10. id tenet de mente Commen. cum tamẽ Commenta. in nullo loco id expresse dicat, suum fundamentum accipit à Commen. in 1. metaphys. commen. 17. vbi dicit ꝙ materia primo accipit formas vniuersales, & mediantibus illis formas vsque ad indiuiduales, ergo videtur Commentator distinguere inter formam genericam & specificam, cum nihil sit medium recipiendi seipsum.

Sed ex hoc dicto Commenta. nihil potest cõcludere cõtra pluralitatem formarum simul in materia, nam quocunque modo intelligat Comm. illas formas vniuersales, non dicit Commẽta. illas formas esse simul in materia, sed quod vnam recipit mediante alia, quia prius vnam, puta in generatione hominis formam vegetatiuam, deinde aliam, quia facta dispositione pro sensitiua, abiicitur vegetatiua, & recipitur sensitiua continens vegetatiuam, & sic producendo vsque ad indiuidualẽ, scilicet specificam, quam dicit indiuidualẽ, quia est indiuisibilis per gradus formales, aliud fundamentum facit Iand. in 1. de anima. q. 8. & est quod forma generica est vt potentia siue potentialis respectu formæ specificæ, eo quod genus est vt materia potentia autẽ & actus distinguuntur realiter, sed nec id cogit, quoniã vt alias dicemus, potentialitas illa non debet intelligi realiter

sed

sed conceptibiliter,qui tamen conceptus habet corespondentiam ex parte rei.Tu igitur vt te resoluas pone conclusionem negatiuam quam sufficienter probat Greg.in 2.di.16.& 17.q.2.& quoniã Paulus Soncinas in lib 8.metaphy.q.12.quasi ad literam probat conclusionem,& soluit argumenta in oppositum,vt Grego.ideo nolo immorari in hoc vide quem volueris,quoniam vterque determinat Thomisti, nec aliquid noui dicendum occurrit.Tu tamen aduerte ꝙ in 2. metaphy.in q.7.soluimus principaler rationem Iãduni conantis probare huiusmodi pluralitatem formarum secundum prædicata quidditatiua

Quantum ad sextum membrum diuisiõis iam resoluimus in lib.7.in q.19.ideo reuide illic.Hæc di præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 5. si forma est separabilis à materia secundum esse, vel secundum conceptum.

Expeditis quæstionibus quæ motæ fuerunt circa materiã,transeundũ est ad dubia quæ accidunt circa formã Diuidentes autem præsentem cõsiderationem in tres partes,primò cõsiderãdũ esset,quid sit forma,& quæ sit causalitas sua.Sed id iã expediuimus in lib.5.secundo an sit separabilis à materia secundum esse vel saltem secundum cõceptum,tertiò an esse intensibilem & remisibilem ita cõueniat formæ accidẽtali quod repugnat formæ substãtiali.

Nunc igitur quærentes an sit separabilis à materia secundum esse vel saltem secundum conceptum sic procedemus. Primò ponitur distinctio de formis.Secundò tres conclusiones responsiuæ.Tertiò soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte quod formarum vnibilium materiæ,de quibus in hoc octauo proprie intendimus,vt præseruemus nos à formis abstractis de quibus cõsiderabimus in li.12.quædam est immaterialis , id est quæ licet sit vnibilis materiæ, tamen secundum esse non pendet à materia,nec educitur de potentia materiæ,& hæc est sola anima intellectiua, de cuius immaterialitate & incorruptibilitate determinauimus in 3.de anima. Quædam est materialis,idest cuius esse pendet à materia & educitur de potentia materiæ,& istæ sunt omnes formæ substantiarum inferiorum,tam viuentium quàm non viuentium excepto homine verũ quia euidentia huius distinctionis pẽdet ex eo ꝙ sciatur quid sit formã educi de potẽtia materiæ,

ideo il declarandum est, antequam ponantur conclusiones responsiuæ.

Tu igitur aduerte quod hæc propositio, forma educitur de potentia materiæ, potest habere triplicē sensum. Primò, quia est in materia secundū esse inchoatum & imperfectū & quasi potentiale, de illo esse educitur per agens naturale ad esse perfectū secūdū quod perfecte actuat materiā, & hic sensus est falsus, quonia in lib. 7. reprobauimus formam generandā imperfectā secundū partē vel secundū totum preexistere in materia. Secundò quia producitur ab aliquo principio actiuo materiali & corporali indito rei materiali, quomodo dicerentur forma grani educi de potentia materia, quia producitur a virtute actiua quæ est in semine, & secundū hūc modū facile esset ostendere quæ formæ educuntur de potentia materiæ, & quæ nō, vt dicatur ille educi quæ producūtur ab agēte vel à virtute corporali, & ille nō educūtur, quæ sic nō producūtur. Tertiò & proprie educi de potētia materiæ est, quia in potētia passiua materiæ est siue in ipsa materia passiue est, quòd talis forma tēdat adesse & nō aliter, ita ꝙ sicut dicimus ꝙ in sole est illuminatre actiue quia ab eo actiue depēdet lumen. sic etiā dicimus ꝙ in potētia materiæ est forma, quia in potentia passiua illius est, vt deducatur ad esse, siue à potentia passiua illius depēdet ꝙ forma pertingat ad esse, & hic est verus modus quē clarius sic manifestare potes, vt Greg. in 2. dist. 16. & 17. q. 1 ar. ad sextum educi formā de potētia materiæ non est eam recipi actu in materia, quæ prius erat receptibilis, sed est per naturales transmutationes materiæ, & p agens naturale exire ad actū, & in hoc distinguitur anima intellectiua ab aliis formis, quoniā illę exeunt in actum, id est deducūtur ad esse, & recipiūtur in materia, idest informāt materiā per trāsmutationes naturales & per agens naturale Anima vero intellectiua non deducitur ad esse nec exit in actū per huiusmodi transmutationes, nec per agens naturale, licet per tales transmutationes & per agēs naturale disponens recipiatur in materia & informet eam.

Quantum ad secundū pono tres cōclusiones respōsiuas quæsito: Prima est, Nulla forma naturalis materialis est separabilis à materia secundum esse, probatur, quia initur materiæ & educitur de potentia materiæ 3. modo supra posito, ergo repugnat quod possit esse sine materia.

Preterea esset incorruptibilis & per se existēs, si adhuc posset

possit esse separata à materia. Prætorea secundum Cõmen. in 8.phys.commen.79.& in lib.de substantia orbis,c.1.Omnis forma materialis est constituta in esse per materiam,ergo est inseparabilis à materia.

Præterea nullam habet operationem eleuatam omnino super materiam,cum nec id competat animæ sensitiuæ,in cuius omni sua operatione communicat corpus, vt declaratũ est in lib.de anima,ergo &c.patet cõsequentia,quã philoso.in 1.de anima tex.13.nõ ex alio venatur separabilitatem animæ intellectiuæ,nisi ex hoc,ꝙ si est animæ aliqua operatio propria in qua cõmunicat corpus, contingit eã separari.Si autem non est aliqua operatio propria,non cõtingit eam separari.Cum igitur non possit assignari aliqua operatio propria formæ naturalis,materialis,non erit separabilis à materia secundum esse.

Secunda est,forma naturalis immaterialis qualis est anima intellectiua est separabilis à materia secundum esse,probatur quia non educitur de potentia materiæ 3.modo supra exposito,& nõn constituitur in esse per materiã,& esse incorruptibilis,& habet operationem propriam,quæ est intelligere,ergo &c.Sed aduerte ꝙ hoc antecedens nõ potes firmare nisi per resolutionem quam fecimus in 3.de anima in q.qua determinauimus incorruptibilitatem animæ ad mentem philosophi.Constat tantum quod si est incorruptibilis est separabilis à materia secundum esse.

Tertia est,nulla forma naturalis siue immaterialis est separabilis à materia secundum conceptum, probatur, non diffinitur diffinitione physica sine materia,vnde philosop. in 7.metaph.tex.34.ponens differentiam inter formas naturales qualis est semitas,& formas mathe.qualis est concauitas siue curuitas,dicit quod naturales concernunt materiam in diffinitione sua,illæ autem abstrahunt, secundum rationem,licet non secundum esse.Et confirmatur, quia si aliqua forma naturalis abstrahit à materia secundũ rationẽ,maxime esset anima quæ videtur eleuata supra materiã formæ autem corporales totaliter sunt immersæ in materia.& tamen philosoph.in 2.de anima text.7.formans diffinitionem animæ,diffinit eam per esse actũ corporis physici.Patet ergo quod nulla forma naturalis nec etiam immaterialis abstrahit à materia,secundum conceptum.Et si quæras,cum forma sit actus quare nõ potest concipi absque omni quod non est de essentia eius. Dico id esse,

quoniam licet sit actus, tamē nō est ens completū in specie sed solū compositū,& ideo necesse est,vt in conceptu suo concernat propriā materiā,sicut accidēs quod est ens diminutū respectu substantiæ,concernit subiectū.

Quantū ad tertiū aduerte,quod cōtra determinationē factam,videtur esse philosophus,qui in hoc 8.in tex.3.loquēs de forma inquit.Aliter vero & forma & ratio,quia aliquid ens ratione separabile est:ergo falsum est formā nō esse separabilem à materia secundum rationem.

Ad hoc dico,quod si sumatur materia,pro materia indiuiduali,forma specifice sumpta est separabilis ab ea secundum rationem,quia non diffinitur per illam,similiter si sumatur materia sensibilis etiam communis forma mathem. est separabilis ab ea secundum rationem,& in vtroque sensu potest intelligi dictum philosophi.Hic autem determinauimus de forma vt forma,& de materia vt materia, & sic diximus,quod non separatur à materia vt materia secundum rationem,quoniam licet forma specifica naturalis abstrahat à materia sensibili iudiuiduali,non tamen à materia communi sensibili.Et licet forma mathematica abstrahat ab omni materia sensibili,non tamen ab intelligibili. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6.Si intentio & remissio ita conuenit formæ accidentali quod repugnat substantiali.

PRo resolutione huius quæsiti 4.agenda sunt. Primò inuestigabitur,vnde habet forma quod possit intendi & remitti,& per oppositum quod non possit intendi & remitti. Secundo per quem modū forma intenditur & remittitur. Tertiò ponetur conclusio responsiua.Quartò posito quod repugnet formæ substantiali intendi & remitti, inuestigabitur si repugnat duabus formis substantialibus quæ sunt eiusdē speciei,inæqualitas essentialis perfectionis

Quantum ad primum aduerte quod secundum doctrinā Thomisticam, radix intensionis & remssionis informis est indeterminatio vel indifferentia formæ,pro qua sciendum ꝙ forma accidentalis potest imaginari sub triplici indeterminatione.Primò,quod sit indeterminata ad extēdēdū in diuersis substantiis,& hæc nō facit eā intēsibilē & remi. sed dat ei quod sit accidens cōmune oppositum dat ei ꝙ sit accidēs,propriū.Secūdò quod sit indeterminata ad esse

& ab esse à subiecto & hæc nõ facit eã intẽ. & remi. sed ꝙ fit accidẽs separabile & oppositum facit eã esse accidẽs inseparabile. Tertiò ꝙ sit indeterminata, vt participet à subiecto magis perfecte & minus perfecte & sit acquisibilis ꝑ motũ in subiecto, & ex hac indeterminatione habet forma originẽ intensionis & remi. nã formã intendi & remitti proprie est esse talis naturę ꝙ est apta diuersimode siue diuisibiliter per motum recipi in subiecto, ex consequenti actuare ipsum secũdũ magis & minus & educi actione agẽtis de imperfecto ad perfectũ stante vnitate nõ solũ specifica sed numerali ipsius formæ, vt declarabimus infra. Ex opposito autem forma redditur nõ intẽsibilis nec remissibilis vnde cuicũque formæ repugnat acquiri ꝑ motũ, & diuersimode participari in subiecto &c. repugnat intendi & remitti, & breuiter quæcũque cõsistũt in esse indiuisibili, vt numeri & quantitates denominatę à numero, & quæ largiuntur esse substantiale non possunt intendi nec remitti, qm̃ stãt sub opposito indeterminationis 3. modo dictæ.

Quantum ad secũdũ aduerte quod licet omnes conueniant in hoc quod forma ideo intẽditur, quia diuersimode actuat subiectum & magis perfecte participatur à subiecto, non tamen conueniunt in modo, nam aliqui vt recitat Herue. in 1. di. 17. q. 4 art. 2. & Greg. in 1. di. 17. q. 4. ar. 1. dicunt quod intensio fit per additionem gradus ad gradum inesse formæ, pro quo aduerte, quod isti dicunt dũ intẽditur calor, non additur calor calori, quia in essentia caloris non dantur gradus, sed additur esse perfectius calidum esse minus perfecte calido, quæ diuersa esse dantur formaliter à calore subiecto receptiuo, secundum quod est magis vel minus dispositum, & per consequens magis vel minus participat ipsum, & hanc suam opinionem conantur sic probare, intensio & remissio aut fit secundum gradus in essentia formę, aut inesse formæ quia non est imaginabile quod fiat alio modo, non in essentia vt probabitur, ergo inesse. Quod gradus non sint in essentia probatur quadrupliciter, primò si forma intensa est maior & perfectior secundum gradus in essentia quam qualitas remissa, hoc est quia forma remissa virtute continetur in intensa, sicut sensitiuum in intellectiuo, aut quia gradui præexistenti additur alius gradus, non primo modo, quia gradus, essentiales quorum vnus continetur in alio differunt specie, vt patet in exemplo dato de sensitiuo & intelle-

ctiuo.Sed forma intensa & remissa sunt eiusdem speciei secundum omnes, ergo &c.

Secundò, forma diffinitur quod est simplici & inuariabili essentia consistens: ergo non habet gradus in essentia, repugnat enim quod habeat gradus in essentia, & sit simplex & inuariabilis secundum essentiam.

Tertiò, ex 9. metaph. tex. x. formæ terũ sunt sicut numeri, sed in essentia numeri non dâtur gradus, ergo &c.

Quartò res per formã habet certitudinem, & est determinatæ naturę: ergo est indiuisibilis secundum essentiam, probatur consequentia quoniam secundum philosophũ in x. metaph. id à quo res habet certitudinẽ debet esse minimum & indiuisibile, vt patet de mẽsura certificante mensuratum.

Sed hæc opinio vt sonat videtur irrationabilis, & arguit sic, subiectũ ꝙ fit magis tale per aliquam formã, transmutatur secundum illã, aliter non magis haberet illam quam prius, si transmutatur aut trãsmutat ab illa aut ad illã. patet consequentia, quoniã in trãsmutatione omnis terminus est vel à quo vel ad quẽ, nõ ab illa, quia non fieret magis tale per illam sed minus, supponimus autem quòd fiat magis tale, ergo ad illam, ergo in termino intensionis habent magis illam. Sed non potest imaginari quomodo subiectũ habeat magis illã, vel participet illa, vel illa magis actuet aut inhæreat subiecto, aut magis radicetur in eo, aut quod ipsa det subiecto perfectius esse formaliter, nisi ipsa facta sit perfectior, qm̃ nobilitas effectus formalis pendet à nobilitate causæ formalis. Si ergo tu concedis gradus inesse, cõcedes gradus in essentia formæ intensibilis.

Præterea, latitudo proprietatis maximè intimæ rei consequitur latitudinem quæ est in re quam consequitur, videmus enim quod in similitudine non datur latitudo, nisi q̃a in fundamẽto, puta in qualitate datur latitudo. Sed esse est proprietas maxime intima formæ, quia est immediatus eius effectus formalis, ergo non datur in esse nisi quia dat in forma. Nec valet dicere vt quidam dicunt, quod non est eadem ratio de esse formæ accidentalis. & de ipsa forma quoniam esse respicit subiectum, est enim esse accidentis inesse subiecto, forma autem non respicit subiectum, cum igitur non detur intensio & remis. nisi quia subiectum magis & mi. participat esse formæ. ideo datur latitudo in esse & non in forma. Hoc inquam non valet, quoniam cum esse

se fluat naturaliter à forma,qualis est forma:tale dabit esse ei cui inest,ergo si forma est indiuisibilis nullam habens latitudinem dabit ei cui inest esse vno modo,ergo non secundum magis & minus.

Respondēdo autem rationibus factis pro hac opinione aduerte quod omnes soluuntur hac distinctione,forma in tensibilis puta albedo dupliciter cōsideratur,primò vt est forma specifica condistincta contra aliam speciem,& constituta per differentiam suam essentialem, secundò vt est forma indiuidualis,puta hic,albedo apta actuare manum, primo modo est non intensibilis,quoniā vt species fiat indiuisibilis,non enim posset diuidi,nisi per gradus formales qui non stant cum vnitate specifica,vnde vt species,habet esse indiuisibile,&est sicut numerus,vt ponit philosophus 8.metap.tex.x.secundo modo est intensibilis,quoniam vt respicit subiectum perfectibile potest magis & minus pficere illud,secundum quod & ipsa per actionem agentis e ducitur de potētia ad actum,& quæ prius fuit imperfecta postea fit magis perfecta,& vt sic dat subiecto esse imperfectum,deinde perfectius,ipsa facta magis perfecta non secundum se & specifice considerata,sed vt recipitur diuersi mode in subiecto.

Ad primā igitur dico,ꝙ forma vt remissa continetur virtute in seipsa intensa quia quācūque perfectionem habet vt remissa:habet vt intensa,& plus non,tamen continetur vt sensitiuum in intellectiuo,quoniam illa differunt & specie & genere.forma autē remissa est eiusdem speciei cū intensa, negatur autem ꝙ vniuersaliter gradus essentiales quorum vnus continetur in alio differant specie,hoc enim non est verum nisi sumantur ex parte formæ secūdum se, quando aūt sumātur ex parte formæ vt respicit materiam quam actuat,nō est verū,vt magis declarabitur infra,&quia forma non intenditur nisi vt respicit subiectum,ideo magis & minus non differunt specie.

Ad secundam dico,quod illa diffinitio datur de forma secundum se & in suo esse specifico,& non vt diuersimode actuat subiectum,ideo non concludit.

Ad tertiam dico vt ad secundam.

Ad quartā dico ꝙ assumptum nō est verū nisi de forma substantiali,per quam res locatur in specie determinata.

Remota hac opinione,aduerte ꝙ alij dicunt intentionē & remi.fieri per additionē gradus ad gradū,qui sunt in es

ſentia formæ,non quidem vt eſt ſpecifica,ſed vt indiuidua lis,quoniã ſecũdum rationẽ ſpecificã eſt vt numerus ex 8. metap.tex.x.ſecundũ autẽ ꝙ eſt indiuidua ponunt in ea quãdam latitudinem graduum,ex hoc quod ſi non haberet vt indiuidua latitudinem graduũ,non poſſet eſſe ſimul in diuerſis ſubiectis ſecundum aliam & aliã rationem videmus aũt in niue & in pariete albedinẽ ſecundum aliã & aliam rationẽ,ergo &c.Et hæc eſt opinio Scoti & Ant.An. in 8.metap q.6.Quæ quantũ ad hoc ꝙ forma vt ſpecifica non habet latitudinem ſtat cum B.Tho.& ꝙ vt indiuidua habet latitudinem,pro quãto actuat hoc vel illud ſubiectũ magis vel minus,ſtat cum B.Tho.Quod autem hæc intenſio fiat per additionem graduũ,ita quod iſti gradus diſtinguantur realiter & ſignate,& quod ſecundus adueniat primo diſtincto actu à ſecundo,& ex illis conſtituatur formã vna per ſe,eſt contra B.Tho.& intẽdo arguere contra hãc viam,deinde ſoluam rationes ſuãs.

Arguo igitur ſic,ſi intenditur calor in aqua per additionẽ gradus caloris ad gradũ caloris,q sũt diſtincti & ſignabiles,puta quia primus eſt tantus calor,& ſecundus eſt tãtus,ergo in aqua erunt duo calores graduales; de quibus quæro,aut differunt ſpecie,aut numero,nõ primo,quia nõ fieret intenſio,fit enim intenſio per ſuum ſimile,quæ autẽ differunt ſpecie non ſunt ſimilia,taliter quod vnũ augeat alterum,vnde ſicut per dulcedinem non augetur amaritudo,ſic nec ibi ſi eſt diſtinctio ſpecifica,non ſecundo , quia duo accidentia eiuſdem ſpeciei acquiſibilia per motum ſecundum Sco.neceſſario diſtinguuntur ſubiecto.Conſtat autem quod idem ſubiectum,& eadem pars ſubiecti põt intendi ſecundum calorem,ergo impoſsible eſt duos calores diſtinctos numero ineſſe eidem.Et aduerte quod Sco. & Ant.And.v dentur non poſſe ſaluare hanc realem diſtinctionem graduum,quin ſibi contradicant.Nam Ant.And. in 5.metaph.q.8.tenet quod eſt impoſsibile duo accidẽtia abſoluta educta de potentia materiæ per motum differentia ſolo numero eſſe in eodem ſubiecto,quia termini motus ſunt incompoſsibiles.Conſtat autem quod ſi intẽſio fiat per additionem gradus ad gradum qui ſint realiter diſtincti,& vnus non corrumpatur adueniente alio, vt tenet Sco.duo accidentia realia abſoluta quæ ſunt differentia ſolo numero,& acquiſibilia per motum,erunt in eodẽ ſubiecto ergo ſibi contradicunt.

Rationes

Rationes pro hac opinione recitat cap. in 1. di. 17. q. 2. contra septimam conclusionem & Her. in 1. di. 17. q. 5. & recitatur pro secunda opinione. Paulus autem Sonc. in 8. metaphi. q. 21. resolute format in princi. quæstionis, & soluit cõformiter cap. & Her. & quoniam responsiones sunt Thomisticæ ideo vide eas in Paulo, ne tempus conteramus, ex quo nihil noui superaddendum occurrit.

Alij vt Burl. dicunt quod intensio fit per successionem graduum, ita tamen quod adueniente posteriori, prior corrumpitur Sed contra hanc opinionem arguit subtiliter & calculatoriæ Greg. in 1. dist. 17. q. 4. artic. 2. per totum, vbi & soluit rationes eius, verum hæc opinio iam periit, ideo nolo immorari contra eam: sed vide tu Greg.

Relictis his opinionibus, inuestigãdũ est quæ fuerit mẽs B. Tho. vnde aduerte quod ex tota doctrina sua elicio tria.

Primò forma nõ intẽditur per addictionẽ partis formę, vel gradus ad perexistẽdũ formã, quoniam secũdũ philos. & Comẽt. in 4. phy. tex. 84. calidũ fit magis calidũ absque eo, quod in eo efficiatur aliquid calidũ quod ante non erat calidũ, vbi & Cõmẽ. inquit, materia veniet ex hac caliditate demonstrata ad maiorẽ caliditatẽ nullis partibus calidis in actu aduenientibus, sed trãsfertur in maiorẽ caliditatẽ ex intẽsione caliditatis, & similiter materia trãsfertur de minori quãtitate ad maiorẽ, nulla quantitate in actu adueniente. Ex quibus constat quod mens philosophi & Cõmẽ. fuit quod dum intenditur forma, nihil noui aduenit subiecto distinctum realiter à præcedenti forma.

Secundò forma non intenditur præcisè ex hoc quod magis radicatur in subiecto, ita quod non augetur essentialiter. Hæc enim duo implicant contradictionem, nulla enim forma põt intelligi magis radicari in subiecto. nisi quia habet maiorẽ victoriã super subiectum, maior aũt victoria, indicat maiorẽ virtutem, maior aũt virtus est à perfectiori essentia, quoniam cum distinguatur ab essentia, oportet quod commensuretur essentiæ, sicut effectus causæ proximæ, Cum igitur formam magis radicari subiecto. inferat maiorem perfectionem in essentia formæ, hæc duo contradicũt forma magis radicatur, & non efficitur perfectior in essentia sua. non ergo tali modo intenditur

Tertiò, forma intẽditur ex eo quod educitur de imperfecto ad perfectum, quod intelligas & secundum essentiã, & secundum esse quod stat subiecto, pro cuius euidentia aduerte

secundum

secũdũ doctrinam B.Tho. in 1. senten. dist. 17. q. 2. art. 2. quod qualitates secundæ intẽduntur secundũ intentionẽ primarum, sicut sapor & odor & aliæ intendũtur ad proportionatã intensionẽ caliditatis & fri. sicci. & humi. Qualitates autẽ simplices siue primæ intenduntur ex causis suis vt ex agente & recipiente. Nã agẽs intendit reducere patiens de potentia ad actũ suæ similitudinis quãtum potest, vnde nõ contentatur calidũ inducere in calefactibili calorẽ imperfectissimum quẽ possumus dicere primũ gradum, sed postquam reduxit calidum omnino in potentia ad calorẽ imperfectissimum, iterum conatur de imperfectissimo ad perfectiorem reducere, nõ addendo calorem calori, sed magis educẽdo de potentia ad actũ, nam sicut per actionẽ calidi efficitur de nõ calido calidũ. ita efficitur de calido imperfecto perfectius calidũ, & sic ordinate vsque ad summum calidum, in quo ordine, calor præcedens comparatur ad sequentem, vt potentia ad actum, quodlibet enim imperfectũ respectu perfectioris est vt potentia. Calor igitur intẽditur ex eo quod actione calidi, educitur calor, qui erat in subiecto vt imperfectus actus ad maiorem perfectionem, & sic calor factus est perfectior, quia magis actu, & facit subiectum perfectius calidum, quod est dare perfectius esse calidum. Ex quibus sequuntur tria, primò quod formã intendi per eductionem de potentia ad actum, idem est quod eam magis radicari in subiecto, & eam magis participari à subiecto, & eam educi de imperfecto ad perfectum, & eam magis actuare, siue dare magis esse subiecto, nã hæc omnia in doctrina B. Tho. quo ad sensum æquipollent, secundò, sequitur quod in via nostra nõ datur gradus distincti realiter, sed apud nos gradus dicuntur ipsa forma, vt diuersimode educitur de minus perfecta ad magis perfectã vsque ad summum, non per additionem sed per nouos modos habendi ipsam formam, puta quando subiectum educitur de potentia calidum ad actũ calidum quantumcunque imperfectum dicitur habere primum gradum caloris, & quãdo adhuc calefit & recipit perfectiorem calorem habet secundum gradum, ita quod primus calor qui est terminus à quo non distinguitur realiter à secundo qui est terminus ad quem, nisi ex nouo modo & perfectiori Tertiò sequitur quod omnes rationes probantur formam intensam distingui à remissa per additionem partis aut gradus aut nouæ realitatis, alioquin per motũ intẽsionis nihil acquireretur, nec

nec intensum & remissum:possunt esse termini motus &c. soluũtur ex hoc quod licet nulla pars nec gradus nec noua realitas acquiratur,acquiritur tamẽ,eadẽ forma nouis & perfectioribus modis.In his puto cõsistere modũ intẽsionis & remi.secundum doctrinam B.Tho.

Quantũ ad tertium aduerte quod alio modo responden dum esset quæsito secundum Comment. & alio modo secundum Scotum & alio modo secundum B.Tho.Nan secũ dum Comment. ponenda esset conclusio hæc, non solum forma accidẽtalis sed & substãtialis simplex qualis est forma elementi est intensibilis & remissibilis. verum quia hãc opinionẽ pertractauimus in q. præcedenti & reprobauim⁹ eam ideo non est immorandum in ea. Scotus autẽ & Ant. And.vt patet in 11.metaph.q.1.tenet qđ indifferẽter omnis forma substantialis.præter animã intellectiuam intenditur & remittitur,eo quod forma generãda secundũ eos successiue introducitur & corrumpenda successiue abiicitur, & quoniam hæc opinio directè est contra viam nostram,ideo immorandum est contra eã,& sic procedemus.Primò ponentur fundamẽta sua.Secundò rationes suæ.Tertiò arguetur contra fundamenta sua.Quartò soluẽtur rationes suæ. Vltimò ponemus cõclusionem responsiuam in via B. Tho.

Quantum ad primum aduerte quod suum primum fundamentum est hoc. Tenent quod forma substantialis licet quo ad esse specificum non intendatur nec remit. tamen secundum quod est indiuidua intenditur & remittitur,eo quod intrinsece continet plures gradus indiuiduales,quibus diuersimodè & successiue potest informare materiam, & dicunt id esse de mente philosophi in 8.metaphisic. tex. 10.vbi inquit,& quemadmodum nec numerus habet magis vel minus, nec quæ secundum speciem substantia, id est forma substantialis vl specifica. Sed siquidem cum materia,id est inquantum indiuidua,secundum est hoc.Tenet quod generatio est motus, & est successiua vt generatio est, ita quod non distinguitur à motu in 5.physico. ex eo quod generatio sit instantanea, & motus successiuus, sed ex termino & ex subiecto,nã generatio propriè est ad substantiam,motus autem ad accidens, & subiectum generationis est ens in potentia, subiectum autem motus est ens actu.Hæc sunt fundamenta eorum.

Quantum ad secundum,aduerte quod Ant.And.11. metaphysic.quæstio 1.ponit hanc conclusionẽ,forma substantialis

tialis habet gradus intrinsecos essentiales secundum quos suscipit magis & minus, & intrinsecam diuisionem. Hanc probat quatuor rationibus.

Prima est, calidum intenditur in igne, ergo & forma ignis. Antecedens patet de igne generato ex quercu, & generato ex palea, siue ex alia materia rara, consequentia autem probatur, si effectus naturalis dissimiliter se habet & causa naturalis dissimiliter se habet, quia omnis causa naturalis agit quantum potest. Sed calor ignis qui est effectus naturalis formæ ignis dissimiliter se habet, vt dictum est in antecedente, ergo & forma ignis quæ est causa naturalis dissimiliter se habet, ex cōsequenti potest esse minus & magis perfecta.

Secunda est in alteratione præcedente corruptionē aquæ in ignem introducitur calor, ergo & forma ignis non intensa, ergo remissa. Antecedens patet ad sensum. Prima autem consequentia probatur, nullum proprium accidens est sine forma sui proprij, subiecti, quoniā consequitur ipsam, vel est ad ipsam. Sed calor est proprium accidens ignis, ergo &c. Secunda autem consequentia probatur, quoniam impossibile est formas specificas repugnantes, esse simul in eadem materia secundum esse intensum, sed forma aquæ & forma ignis sunt repugnantes, vt patet ex suis contrariis dispositionibus, ergo cum in alteratione præcedente &c. introducatur forma ignis & adhuc sit in materia forma aquæ, necesse est, vel vtranque esse remissam, vel saltem formam ignis esse remissam.

Tertia est, omne quod mutatur ex 6. physic. est partim in termino à quo, & partim in termino ad quem, tunc quæro. Iy partim & partim, aut accipitur pro diuisibilitate formæ secundum quam est motus, aut pro diuisibilitate subiecti, quod mouetur, non secundo, quia ex 8. physic. contingit aliquod totū simul alterari, ergo primo modo, ergo formam substantialis est diuisibilis, & sic habetur propositum.

Quarta est, omnis perfectio quæ potest numerari in pluribus maiorem perfectiorē dicit in pluribus, quàm in vno sed forma ignis est numerabilis in pluribus indiuiduis, vt patet. Si igitur duo ignes iungantur & fiat vnus, non est dubium, quin ille ignis perfectiorem & intensiorem formam habeat, quàm duo ex quibus componitur, seorsum sumpti nam duo perfecta simul iuncta, perfectius aliquid ponunt, quàm vnum tantum cæteris paribus.

Quantum

Quantum ad tertium sic arguitur, contra primum fundamentum, forma secundum quam aliquid constituitur sub specie, est indiuisibilis, quoniam secundum philosophum in 8. metaphysic. tex.10. se habeat vt vnitas ad numerum, quæ licet sit minima & indiuisibilis addita vel subtracta variat speciem numeri. Sed per formam substantialem indiuidualem, indiuiduum constituitur sub specie, quoniam aut constituitur sub specie per formā specificam, aut per indiuidualem, non per specificam, quoniam specifica constituitur species, non potest autem eodem constitui species & indiuiduum, cum se habeant vt totū & pars subiectiua, si est indiuisibilis, ergo nō habet gradus intrinsecos essentiales, nec suscipit magis & minus, quoniam in doctrina Scoti intensio fit per additionem graduum, & dictum philosophi in 8. metaph. tex. 10. vbi inquit. Sed si quidem cū materia &c. non fauet ei, nam sensus philosophi est, quod forma substantialis siue specifica siue indiuidua non habet magis & minus in essentia sua. Sed si quidem cum materia id est, si consideretur cum dispositionibus quæ tenent rationem & modum materiæ, quia sunt ratio recipiendi formam, potest dici recipere magis & minus, non quidem secundum se, sed ratione dispositionum, quæ sunt qualitates intensibiles. Sed quia Commenta. in 8. metaphysic. textum prædictum exponens videtur fauere viæ Scoti. Dicit enim ita forma substantialis non recipit magis & minus, non enim est, homo maioris humanitatis quam alius homo secundum formam. Sed si fuerit, erit secundum quod forma est in eo in materia, ideo declarandum est quod pro veritate non fauet ei. Aduerte igitur quod Comment. intelligendus est, sicut intendit philos. philos. autem loquitur de formis contra Platonem qui dicebat formas esse numeros & esse separatas, & licet secundum philoso. non sint numeri, tamen assimilantur numeris in quatuor proprietatibus, quæ patent in eodem tex. & 4. similitudo est. quod sicut numeri non recipiunt magis & minus, sic nec forma secundum speciem, quoniam vt species non habet principium intrinsecum, nec gradum quo diuersificetur. Sed si habet magis & minus, est cum materia, id est, Quoniam materia est principium diuersificandi formam specificam, ratio maioris apparentiæ suscipiendi magis & minus est ipsa materia, quàm sumpta vt species vel vt separatio, sicut accipiebat Plato. Tamen ex hac conditionali nō sequitur quod

quod Philosophus aut Commentator cócedant eam suscipere magis aut minus, nec posse suscipere, sed solum sequitur, quod habeat minorem repugnantiam ex materia quæ ex se, si susciperet magis aut minus, non iuconuenit autem conditionalem esse veram, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia. Constat autem quod philosophus dum dicit. Sed si quidem loquitur conditionaliter, & non vi vnius termini, de Comment. autẽ constat quod format conditionalem, vt patet intuenti dictum suum supra positum, non ergo super dictum philosophi possunt Scotus & Ant. And. ponere fundamentum opinionis suæ.

Contra secundum fundamentũ arguitur sic, motus vt distinguitur contra mutationẽ propriè dictam, quæ est generatio & corruptio simpliciter, nullo modo est in substãtia, generatio autem & corruptio est in substantia, ergo generatio non potest dici motus propriè dictus. Minor patet, quoniam generatio est via ad substãtiam, maior probatur, vbi est motus propriè dictus ibi est contrarietas, ex 5. phys. tex. 10. sed in substantia non est contrarietas, vt patet in prædicamentis & in 5. physic. tex. 10. ergo &c. forte dices, licet philosophus neget contrarietatem propriè dictam in substantia, non tamen communiter dictam, & hæc sufficit ad motum. Contra, hoc est expresse contra Cõmen. in 5. phys. cõmen. 10. qui tenet quod ad motũ requiritur contrarietas propriè dicta, & ait, & intendit Arist. hic per contraria &c. vsque ibi, & quomodocunque concedatur quod in substantia est contrarietas destruetur signum philosophi &c. Patet ergo quod si in substantia non est motus propriè dictus, quod ibi non est introductio formæ successiua, & per consequens non est ibi intensio nec remissio.

Quantum ad quartum soluendæ sunt rationes eorum, quas supra recitauimus. Ad primam negatur consequẽtia, ad probationem dico ad minorem, ꝙ calor qui est intensior in igne genito ex materia magis solida puta ex quercu, non est effectus solidus formæ ignis: sed prouenit ex materia solida in qua magis vigoratur. Vnde dico quod ex parte formæ non est intensior, ex consequenti dissimilitudo caloris in diuersis ignibus generatis ex diuersa materia, nõ arguit magis & minus intrinsece in forma ignis.

Ad secundam nego primam consequentiam, ad probationẽ dico ad min quòd calor non pro quolibet gradu est propriũ accidens ignis, sed calor pro tanto gradu sub quo

non

non potest stare nisi forma ignis, vnde in casu proposito dico quod calor in alteratione productus pro generatione ignis & corruptione aquæ est subiectiue in aqua, mediante forma aquæ quæ non repugnat ipsi calori nisi pro tali gradu, sub quo non posset saluari forma aquæ,& pro tunc non est in materia nisi forma aquæ & nullo modo forma ignis, & ideo de secunda consequentia non curamus.Et aduerte quòd eos decepit hæc consequentia, forma aquæ repugnat calori pro tanto gradu,ergo pro omni gradu,patet quòd non valet.

Ad tertiam dico secundum doctrinam B.Tho. quod dictum philo.non verificatur eodem modo in omni mutatione.Sed primo & proprie verificatur in mutatione locali.& in alteratione quæ est inter contraria mediata,vt quod mutatur de albo in nigrum prius peruenit ad fuscum, quod participat de albo & nigro:in illis vero mutationibus, inter quorum terminos non est aliquod medium,dictũ philoso.non saluatur respectu principalis termini,sed respectu alicuius adiuncti,vt dum mutatur materia de forma aquæ ad formam ignis,est quidem toto tempore alterationis vsque ad vltimum instans exclusiue sub forma aquæ,& nullo modo sub forma ignis secundum ipsam formã,potest tamẽ dici esse partim sub forma ignis nõ secũdũ seipsam,sed ratione dispositionum quæ sunt pro forma ignis introducenda & pro forma aquæ remouenda.Ad argu.igitur nego diuisionem quoniam non est partim & partim ratione formæ substantialis,nec ratione subiecti,sed ratione dispositionum in generatione substantiali.

Sic dices quòd Cõmen.vult dictum philo.verificari in quatuor generib.mutationũ,ergo in mutatione substãtiali

Respondeo si Cõment.intendit quòd verificatur in mutatione substantiali modo quo dictũ est.s.ratione dispositionũ acceptatur,si autẽ intendit ratione formæ substantialis,negatur auctoritas sua quam nec B.Tho.tenet in 6.phi. exponens tex.92.& approbat dictum Alexandri.quod omnis mutatio est diuisibilis scilicet vel secundum seipsam, vel secundum motum ei adiunctum.

Ad quartã dico quod non concludit formã substantialẽ intendi & remitti,sed quod vna est perfectior altera, licet sint vnius speciei,quod & nos cõcedimus ad sensum quẽ dicemus infra in hac met. quæst.Ratio autem quare nõ intenditur ponetur in probatione cõclusionis sequẽtis

Quantũ ad quintum ponitur hæc conclusio responsiua in via B.Tho.nulla forma substantialis extẽsibilis intẽsione proprie dictã,nã in via B.Tho.ad verã intesionẽ tria requirũtur.Primò quod à tali forma res non sortiatur speciem. Secundò quod illamet forma numero sit apta diuersimode actuare suũ subiectum scilicet modo imperfecto,deinde perfectiori & perfectiori secundum quòd ab agẽte magis & magis educitur de potẽtia ad actũ. Tertiò quod sit diuisibiliter acquisibilis per motum,sed vt probauimus cõtra Scotum & Ant.Ard.quælibet forma substantialis constituit id cuius est forma in propria specie,nec est apta diuersimode actuare materiam,cum non habeat gradus intrinsecos essentiales,vt probauimus contra Scotum , nec est acquisibilis per motum sed per instantaneã transmutationem substantialem,quam probauimus cõtra Scotũ, nõ esse motum,ergo &c.Dixi autẽ intensione propria dictã quoniã sumendo intensionem communiter dictã quæ ponitur in duabus formis ejusdem speciei,& informantibus distincta substantia non inconuenit formam substantialem intendi & remitti prout vna est perfectior & alia imperfectior,vt declarabimus in parte sequenti.

Sed cõtra hanc determinationẽ videtur esse Arist.qui in 5.phy.tex.3.antequam diuidat motum communiter dictũ in suas species scilicet in mutationem proprie dictã & in motũ proprie dictũ dicit,quòd in omni motu est tẽpus ergo successio.Sed generatio est motus cõmuniter dictus,ergo in generatione est tẽpus,ergo successio,ergo forma substantialis est successiue acquisibilis,ergo intensibilis.

Ad hoc respondetur per Commen.in 5.physi.commen. 5.vbi inquit omnem motum esse in tempore, declarabitur etiam perfecte in lib.6.constat autem quod in lib.6.dicet phy. omnẽ motum esse in tempore tam motum proprie dictum,quàm mutationem,in substantia,non quidem ratione instantaneæ introductionis formæ substantialis , sed ratione præuie alterationis,ideo dicet,omne quod generatur,prius generabatur. Quare &c.

Quãtũ ad quartũ principale.supposito quod repugnet formæ substãtiali intẽdi & remitti.vt si repugnat duabus formis substãtialibus eiusdẽ speciei inæqualitas perfectionis substãtialis,aduerte quod inter Thomistas est discrepãtia,nã Cap. in 2.dist 32.q.1.tenet hanc cõclusionẽ in animabus intellectiuis,licet omnes sint eiusdẽ speciei,sunt diuersi gradus essentiales.

sentiales. Hanc probat de mente B.Tho.in 1 sen.dist.8. q.5. art.2.& intendit talem rationem formæ naturaliter proportionatæ suis subiectis secūdū inæqualitatem suorum susceptiuorū habet inæqualitatē inter se, sed animæ vniuntur corporibus vt formæ proportionatæ,cum actus recipiatur in materia secundū dispositionem materiæ,constat autē q corpora non sunt æqualiter disposita propter inæqualitatem virtutis generātium & cōplexionum,ergo ex inæqualitate essentiali corporum,potest cōcludi inæqualitas essentialis animarū.Tu tamen aduerte q hæc inæqualitas non cōpetit animæ ex se,quoniam induceret distinctionem specificā.Sed competit huic animæ & illi prout hæc respicit hoc corpus & illa,illud,& ideo licet hæc distinctio possit dici formarum,non tamen formalis,sed potius materialis; non enim conuenit animæ ex se quæ tamen est forma sed ratione materiæ quam respicit.Et hæc est mens Capr. vbi supra,quam sequuntur excellentiores Thomistæ.Sed Pau. Sonc.non placet,vt patet in 8.metaph.q.16.vbi in fine declarat quod vnam animam esse perfectiorem alia,nō est secundū essentiam nec secundum esse substantiale,sed secundum nobiliores dispositiones conseruantes eam in materia,sed nos dicimus declarationem suā esse verā,sed nō sufficientem.Admittimus enim perfectionem accidentalem inæqualem inter animas,quam nullus habet negare,sed vltra illam tenemus inæqualitatem perfectionis essentialis, eo quod vnaquæque anima in suo proprio susceptiuo habet esse determinatum secundū mensurā perfectionalē corporis quod informat,& hæc est expressa scientia B.Tho.in 1.sen.dist.8.q.5.ar.2.ad sextum.Constat autē quòd corpora humana non habent æqualem nobilitatem,& ideo vna anima quæ creatur vt vnibilis huic corpori digniori, sortitur à Deo nobilius esse,& illa opposito modo.

Quoniam igitur tenemus partem affirmatiuam,soluendæ sunt rationes quæ inducuntur à Paulo Soncinate,vbi supra,& sunt tres.

Prima anima intellectiua prius natura habet esse quā veniat materiæ,ergo vna nō dat nobilius esse q alia.Antecedēs patet,q a anima cōmunicat suū & ꝓpriū esse materię, p 1° aūt est rē habere perfectionē in se,quā cōmunicare eā alteri.Cōsequētia aūt sic probatur:si vna anima dat nobilius esse q alia,vt hoc est,q a entitas vnius animę est perfectior entitate alterius,& hoc etiā tu negas,aut est ꝓpter disposi-

tiones,vt tu dicis,& hoc non,quia ſequitur quod anima ex ſui vnione ad materiam conſequeretur imperfectionem in ſuo eſſe,quod eſt falſum,quia forma nō vnitur materiæ niſi propter bonum formæ.

Ad hoc dico quod peccat ex fundamento falſo, quoniã imaginatur quòd Deus creat animam,& det illi eſſe, non reſpiciendo materiam ſic vel ſic diſpoſitam, quam debet informare.Hoc quidem eſt falſum,nam Deus dum creat hanc animã,reſpicit hoc corpus & proportionaliter termi nat eam ad talem gradũ eſſendi,& ex hoc patet, quòd ſua cõſequentia non valet,& ad probationem dico quod eſt propter primũ,ſed illa perfectior entitas nõ conuenit animæ vt anima,ſed vt huic,eſt autẽ hæc vt reſpicit hãc mate riã & has diſpoſitiones.Et cũ dicit ergo anima ex ſui vnio ne ad materiã cõſequitur imperfectionem,negatur conſequẽtia,quæ vtique valeret,ſi anima haberet eſſe ante vnio nẽ & produceretur à Deo,non reſpiciendo ad hanc mate riã,imò dico quod ex vnione perficitur,eo ꝙ nõ haberet aliquod eſſe niſi vniretur,quoniam ratio occaſionalis creã di hanc animam,eſt vt vniatur huic corpori.

Secunda,prodůcat Deus animã vnã ſeparatã à materia, deinde vniat eam materiæ optime diſpoſitæ.Tũc quæro, ſi eſſe illius animæ eſt factũ perfectius ex vnione vel nõ ſi ſic ergo illud eſſe eſt intenſum,quia ad intenſionẽ,in via Tho miſtica ſufficit quòd actus deducatur de imperfecto ad per fectũ,ſi non ergo illæ ſummæ & optimæ diſpoſitiones nõ faciunt quod vna anima det perfectius eſſe quàm alia.

Ad hoc dicitur quòd peccat eodem fundamento vt præcedens.Dico igitur quod Deus non crearet vnam animã ante informationem,niſi reſpiciendo diſpoſitiones materiæ quæ ſunt vel futuræ ſunt in tali materia,& iuxta illas terminat hanc animam ad tale eſſe ſibi inuariabile,ſiue ſit vnita materiæ,ſiue non.Et ſi daretur caſus quòd Deus crearet vnam animam ſine habitudine ad materiam determinatam dico quod illa non eſſet anima niſi æquiuoce.Nam de ratione animæ eſt eſſe actum corporis,ergo de ratione huius animæ,eſt eſſe actum huius corporis.

Tertia,ſequitur quod forma ſubſtãtialis poſſit intẽdi & remitti,quod contra doctrinã Thomiſt.Conſequentia probatur,ſequitur quod forma ſubſtãtialis poſſit habere perfectius eſſe quàm haberet,ergo poteſt intẽdi & remitti.Cõſequẽtia eſt clara in via B.Th.vt patet ex prædictis in hac.q.

Antece-

Antecedens probatur, esse forma substantialis, secūdū te est tāto perfectius quāto disponēs pro forma introducēda & quæ simul introducūtur cū forma, sunt perfectiores, sed istæ possunt intendi postquā forma est introducta, & effici perfectiores, ergo forma poterit habere perfectius esse, quā prius, ex consequenti fieri intensior.

Ad hoc dico quod vt recitat Cap. vbi supra, fuit arg. Durādi, & est quintū in ordine & Cap. soluēs inquit, negatur consequentia, ad probationem, nō oportet quòd si secūdū diuersitatem dispositionū præcedentiū formam in materia vel simul omni forma incipientiū sit inæqualitas formarū substātialiū, ꝙ à simili secūdū diuersitatē dispositionū sequētiū forma, forma ipsa intēdatur vel remittatᷓ, posito ꝙ post introductionē formæ fiāt perfectiores vel imperfectiores, & ratio huius est, qa dispositiones precedētes, vel simul incipiētes cū forma, habēt aliquē modū causalitatis respectu formæ substātialis, nō aūt posteriores, ideo ad variationē sequētiū nō variatᷓ forma nec esse eius, sed bene accidētaliter variatᷓ ipsū cōpositū, modo in meli⁹, modo in peius

De responsione quam dat Paul & contra quam arguit, non curamus, quoniam non est ad viam nostram. Diximus enim, quòd ad intēsionē proprie dictam requiritur quod forma sit acquisibilis per motum, & per eam non constituatur res in specie, & ꝙ eadē numero sit apta plus & minus actuare subiectū, & nō indiuisibiliter, & quod actione agentis magis & minus educatur de imperfecto ad perfectū, quæ omnia repugnant formæ substantiali, vt patet in supradictis, Tenemus igitur inæqualitatem substantialem duarum formarum substantialiū eiusdem speci, non tñ intēsionē & remissionē. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7. Si ex materia & forma fit vnum per se, & propter quid, & an immediate.

EXpeditis quæstio euenientibus circa materiam & formam resoluenda est nunc quæstio, quæ accidit circa naturam cōpositi, & est hæc, vtrum ex materia & forma fiat vnum per se, & propter quid, & an immediate Pro resolutione tria agēda sunt. Primò declarandū est, quid sit fieri vnum per se. Secundò ponentur duæ conclusiones responsiuæ. Tertiò assignabitur ratio, quare ex subiecto & accidente communi non fit vnum per se.

Quantū ad primum aduerte, quod aliud est esse vnū per se, & fieri vnum per se, nā esse vnū per se, est esse indiuisib

l: ex sui natura,& hoc modo res simplex est vna per se,sicut pũctus,sicut intelligentia,& in supremo gradu est prima causa,fieri vnũ per se est ex pluribus adunatis resultare vnã naturã,quæ reponitur in determinato genere & determinata specie,vnde aduerte,ꝙ ad fieri vnũ per se nõ sufficit ex pluribus adunatis resultare quid vnum, aliter aceruus lapidũ & homo albus possent dici facta vnum per se. Sed requiritur quod ipsum totũ cõstitutum reponatur in genere & specie determinatis,vt numeri,& quantitates cõtinuæ,& figuræ,& substantiæ compositæ &c.

Quantũ ad secundum ponuntur duæ conclusiones.prima est,ex materia & forma fit vnũ p se,probatur,sicut substantia simplex seipsa est vna per se,quia nõ habet principia intrinseca ex quibus fiat vna. Sic per oppositũ substantia composita fit vna per se,quia habet principia intrinseca,ex quibus fit vna per se.Hæc autẽ principia nõ sunt nisi materia & forma,quæ solæ sũt causæ intrinsecæ.ergo &c

Secunda conclusio,propter quid ex materia & forma fit vnum per se,nulla est causa intrinseca nisi quia materia est potentia, & forma est actus.Hæc conclusio non potest demonstrari aliter,nisi quia de natura potentiæ & actus est, vt ex eis coniunctis consurgat vnum per se. Sed materia & forma sunt actus,ergo &c.

Quod si quis negat ex potẽtia & actu fieri vnũ p se,non est disputandũ cũ eo,sicut nec cum negante principia per se nota,dico aũt causa intrinseca,ad differentia causæ agentis,quæ ideo necessaria est,quia educit materiã de potẽtia ad actũ,sua actione disponit materiã ad receptionẽ formæ

Ex hac autem determinatione eliciuntur duo corrolaria,primum est,quod ex subiecto & accidente communi non fit vnum per se.Dico ex accidente communi,quoniam ex subiecto & accidente proprio,siue ex propria passione licet non fiat vnum per se entitatiue,vt declarauimus in 4. lib.tamen fit vnum per se,prædicatiue,quod non contingit,non in accidente per accidens,siue communi.Ratio autem propter quam non fit vnum per se,secundũ Ant. And. non est alia,nisi quia subiectum & accidẽs commune sunt tales naturæ,quod ex se non constituũt vnum per se,sicut ex opposito materia & forma sunt tales naturæ,quod constituunt vnum per se. Sed hoc nihil est dictu, imò causa est,quia ex actu & pura potentia, aptum est fieri vnũ per se,non autẽ ex duobus,quorum vnum est actu,& alterum

est actus,siue quia vtrunque est actu.Et hanc causam assignauit philosophus contra Plato.in li.7.tex.49.vbi inquit Duo n. que sic,actu,nunquã sunt vnum actu,actus enim separat.Secundum est,quod ex materia & forma fit vnum per se immediate,id est,nullo interposito medio,& ratio q. dem huius est qm vt inquit philosophus in hoc 8.lib.tex. vlt.postq̃ reprehendit antiquos,qui diuersimode assignabant medium,quo ex materia & forma fit vnũ per se nullum est assignandum medium;eo quod forma adueniens materiæ,sicut seipsa dat esse & constituit ens dummodo agens moueat potẽtiã ad actum,scilicet disponẽdo materiã ad actum;sic seipsa adueniẽs materiæ facit vnum.&cõfirmatur,quoniã cum ens & vnum sint idem, vt determinatum est li.4.eodẽ res fit ens & fit vna,tum igitur forma seipsa det esse,seipsa faciet vnum,& nõn per medium.

Sed cõtra prædicta sunt tria dubia primo dubitatur quo modo sit,possibile q ex materia & forma fiat vnũ p se,cũ maxime distent,quoniam sunt vt potentia & actus , quæ sunt extremæ distantia,quæ aũt sunt conformia,videntur magis vnibil a,ex consequenti magis facere vnum,

Ad hoc dicit q aliud est aliqua fieri vnũ,& aliud est ex aliqbus fieri vnũ Itẽ ex aliquibus fieri vnũ,cõtingit dupliciter.Primò q illud vnum sit eiusdẽ rationis, cũ his ex quib.fit,sicut est totũ omogeneum.Secundò quod illud vnum sit alterius rationis ab his ex quib.fit.vt est totum, etherogeneum,stantib.his distinctionibus,dico quod si poneremus actum & potentiam fieri vnũ,similiter si ex potẽtia&actu fieret vnũ eiusdẽ rationis,sicut ex duabus aquis fit vna aqua,argumentum pcederet,quoniã quæ minus distant & sunt magis conformia,sunt magis apta fieri vnũ, & ex eis resultat totum,q est eiusdẽ naturæ cũ his ex q bus resultat;vt patet quãdo duæ lineæ cõiũgũtur,duæ aquæ duo ignes.&c.Sed nos ponimus ex materiã & forma fieri vnũ q est alterius rationis,& nõ illa fieri vnũ.Ad hoc aũt constituendum dico,q quæ magis distant,sunt magis apta,dũmodo vnũ sit vt perfectibile,& alterum vt perfectiuũ,& qm forma vt actus,& materia vt potentia sic se habent,ideo non inconuenit ex eis fieri vnum per se.

Secũdò dubitatur,si hæc est vniuersaliter vera,quãdo ex aliquib.fit vnũ p se necesse est vnũ esse potẽtiã & alterum esse actum,nam videtur habere instantiam in toto quanti tatiuo,vt in linea bicubitali,quæ constituitur ex cubitali

& quæ cum sint eiusdem rationis, non videnť se sic habere quod vna sit actus, & altera sit potẽtia, sed vel vtraque est actus, vel vtraque est potentia, & tamen constituũt vnum per se scilicet lineam bicubitalem.

Ad hoc dicit ꝙ illa ꝓpositio. Qñ ex aliquib' &c. non est vniuersaliter vera, nisi in cõstitutione vnius per se, q d est alterius naturæ à suis principiis cõponẽtib. Instãtia aũt ꝓcedit de vno per se, q d est eiusdẽ naturę cũ suis cõponẽtibus, nã tũc sufficit, ꝙ omnia cõponẽtia sint vt potẽtia, vnde qñ A, & B, cõponũt C, sicut duę lineę tertiã, dico ꝙ A, & B, sunt partes potẽtiales. Quãdo autẽ ex elemẽtis componitur elemẽtatũ, dico ꝙ elemẽta sunt vt potẽtia, & forma mixti est actus. Vt igitur fiat principiũ quod teneat in omnibus, formetur sic. Quando ex aliquibus fit vnum per se, necesse est vel illa esse potentialia, vel vnum esse potentiã & alterum esse actum.

Tertiò dubitať quomodo sit possibile, ꝙ ex materia & forma fiat vnũ sine medio cũ videamus ea quæ multũ distãt nõ vniri sine medio, vnde & duo extrema cõtraria nõ vniũtur nisi in medio, vt calidũ & frigidũ in tepido, cõstat aũt quod materia & forma multum distant, ergo &c.

Ad hoc dicimus, ꝙ si sunt duo multũ distãtia, quorũ vtrũque habeat esse separatim, sicut duo corpora, illa nõ vniũtur sine medio colligante, vt patet in ædificatione domus. si aũt illa duo nõ habeãt esse seorsum, sed vnũ actuat alterum, & nullũ habet esse, nisi per illud, nõ est necesse, ꝙ vniãtur per medium, & quoniam materia nullum habet esse, scilicet actuale. sed ipsum accipit à forma, nec forma habet aliud esse, nisi illud quod communicat materiæ, ideo non inconuenit, ꝙ vniantur sine medio. Argumentum aũt procedit ac si materia & forma haberẽt distincta esse, sicut duo extrema contraria habent distincta inesse. Hæc de prę senti quæsito dicta sint.

Quæstio 8. Si nomen speciei in substantiis compositis, significat solam formam, & dato quod non si prius significat formam, quam compositum.

Oportet autem non ignorare &c. Tex. 7.

IAm expeditis quæstionib. quæ emergebãt circa considerationem materiæ & formæ & cõpositi, nũc superest discutere quæstiones aliquas supra tex. philosophi, & 1. supra tex. 7. oportet aũt nõ ignorare &c. in quo philosoph. intẽdit determinare ꝙ in substãtiis cõpositis nomẽ speciei nõ significat

gnificat formā solā,sed formā in materia,cuius rationē pri cipalē assignat in tex.8.vbi inquit ,nam quodquiderat esse &c.& intendit talem rationem,si nomen speciei in substātiis compositis significat solam formam,ergo in eis idē erunt res & quodquidest rei,quod est falsum,quoniā vt dicit philosophus in tex.8.anima & esse animæ idem,hominis vero esse &homo non idem,nisi & anima homo dicatur.Quæritur igitur si nomē speciei in substantiis compositis significat solam formam,& posito quod non vtrum significet prius formam quam compositum.

In hac q.sic ꝓcedēdū est.Primò ꝓbādū est,ꝙ nomen speciei in substātia cōposita vt homo non significat sola formā sed cōpositū.Secūdò ad declarādū ꝙ prius significat cōpositū q̄ formā,ponentur aliquæ distinctiones. Tertiò respondebitur quæsito,scilicet an prius significet formā q̄ compositum.Quartò soluetur ratio tenentium oppositū.

Quantū ad primū sic probatur ꝓpositū,Quod prędicatur in recto de indiuiduo,significatur nomine,speciei,qm species de indiuiduo prędicaꝫ Sed nō sola forma prędicat in recto indiuiduo sed in obliquo,cōpositum aūt prædicatur in recto de indiuiduo.Hæc enim est vera.Sortes.est q.d cōpositum ex corpore & anima,ergo cōpositū & nō sola forma significatur nomine speciei.Præterea significatū per nomē speciei,&significatū p diffinitionē sunt idē qm species est quæ diffinitur,& ratio quam significat nomen est diffinitio.Sed significatū per diffinitionē,non includit solā formā,imò & formam,& materiam quoniam substātia cōposita naturalis diffinitur per formam & materiam ex 7.huius tex.33.ergo &c.

Quātū ad secūdū aduerte ꝙ aliqui sic solent distinguere formā esse duplex.s.forma toti⁹ vt humanitas,quę includit formā & materiā:&forma partis,vt anima.Itē sic distinguūt nomē pōt cōsiderari quātū ad id quid significat,vel quātū ad id q.d est ratio significādi.vel breuius,in nomine pōt considerari quid,& quo,vt homo potest significare id quid est homo,& id quo homo est homo.Itē alij sic distinguūt nomen potest considerari quantum ad id cui nomē imponitur,& quantum ad id à quo nomen imponitur.

Quātum ad tertium aduerte quod sequentes.Comment. tenentē solam formam esse totā essentiā substātiæ compositæ,vt visum est in lib.7.dicūt quod nomē speciei prima significat formā partis,quæ dicitur esse ratio significādi,&

id à quo nomen imponitur, secūdario aūt significat cōpōsitū, quod est id quod est, & cui nomē imponitur & inter istos est Iandunus in 8.li.in q.3. Et probat intētum suū sic. Quādo duo sic se habent ꝙ vnū est causa alterius, & aliꝗ nomē debetur eis, principalius & dignius debetur causæ, ꝗ causato. Sed forma est causa compositi, & nomē speciei debet̄ vtrique, ergo principalius & dignius significat formam, ꝗ cōpositum, ma.nota, & minor, quo ad primā partē Quo ad secūdā partē, probat per Cōmēta.qui in hoc 8.li. in cōment.7.inquit. Hoc nomen animal dicitur principaliter per formā, & dicitur de congregato ex materia & forma secundario, scilicet quia dicitur de forma, nomen em̄ non significat rem, nisi secundum ꝙ est in actu, & causa actus in cōposito est forma, & cum duo fuerint, quorum alterum est causa alterius, illud quod est causa dignius habebit nomen. Illud enim nomen est secundi propter primum verbi gratia. Res calidæ qm̄ nō habent nomen caloris, nisi propter calorē ignis, qui est in fine, & ideo cum fuerint plura, quæ nō habēt idē nomē nisi ꝓpter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomē, & erit causa illorum, hæc. Comment. Patet igitur quod fuit intentio philosophi & Commē. nomen speciei prius significare formā quam compositum, nos aūt q sequimur B.Tho. tenentem: vt declarauimus in lib.7. materiam & formam esse partes quidditatis in substantia composita, sustinemus nomen speciei prius & dignius significare compositum ꝗ formam, nā nomen impositum ad significandum essentiam & quidditatem rei prius & dignius significat totam quidditatem quam partem. Sed nomen speciei impositum est &c. Significat homo id quod est homo, ergo prius & dignius significat totam quidditatem quam partem, tota autem quidditas nō est forma, vt probatum est in 7. libro (Sed quid resultans ex materia & forma, quod signatur per compositum, ergo nomen speciei prius & dignius significat compositum ꝗ formam, & aduerte quod tota vis in hoc est, vt sustineas ꝙ forma non est tota quidditas, & nos conati sumus sustinere in libro septimo in quæstione nona.

Quartū ad quā.ū soluenda est ratio Ianduni. Ad quam B.Tho. respōderet, ꝙ minor pro secunda parte est falsa, scilicet quod nomē speciei cōueniat in recto formæ & cōposito, nā hæc est falsa, anima est homo, nisi anima esset tota quidditas, quod nos negamus. Ad probationē quæ est sen

tentia Commen.B.Tho.qui in hoc tenet contra Commen. diceret,quod illa propositio,cum duo fuerint quorum vnum est causa reliqui &c.non est vera,nisi inter causam effectiuã vniuocam & effectum suum,puta quia hoc nomẽ calidum dicitur de igne & de aqua calefacta principalius & dignius dicitur de igne,quam de aqua,& nõ dicitur de aqua nisi propter ignẽ,non autem verificatur de causa formali,non enim sequitur quod si homo est homo propter animam rationalẽ,quod anima sit principalius & dignius homo,& si tu aduertis,Commenta.non notificat propositionem suam nisi in causa effectiua vniuoca. Constat autem quod forma non est causa compositi in genere causæ efficientis,igitur ratio Ianduni nulla est.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 9.si numerus habet esse reale extra intellectum,& si vnum per se & entitas distincta à rebus numeratis.

Et quemadmodum nec à numero aliquo addito aut oblato. Tex.10.

PHilosophus in hoc loco cõparat quidditates rerum significatas per diffinitiones:& præsertim p differentias specificas numeris,secũdũ quatuor proprietates,quę patẽt in expositione B.Tho.& qm philosopus in tota sua metaphysica de numero parũ pertractat,nisi in præsenti tex.& in li.10.vbi aget de vno & suo opposito in vniuersali,ideo expediẽs est hic discutere quæstiones,quæ cõmuniter pertractant circa naturã numeri,& primò pertractabitur si numerus habet esse reale extra animã,& si est quid vnum per se,& si est entitas,distincta à rebus numeratis,secundò quæratur de forma numeri.3.si numerus de prædicamẽto quantitatis inuenitur in abstractis.

Quantum ad primum quæsitum,considerabitur qũo ad singulas partes & quoad primam partem scilicet si numerus habet esse reale extra intellectum,sic proceditur.Primò ponitur opinio tenens partem negatiuam.Secundò determinabitur contra eam.Tertiò ponentur rationes illius opinionis & soluentur.

2 Quãtũ ad primũ aduerte, ꝙ vt recitat.Greg.in 1.sen.dist.4.q.2.in 1.art. Opinio Petri Aureoli fuit, quod quamuis multæ vnitates rerũ sint extra animã, quoniam ad seolum

fate

ſenſum patet eſſe in rerum natura hunc vnum lapidem & illum vnum, tamen iſtæ vnitates non ſunt, nec faciunt numerum in rerum natura extra animam, quoniam illæ vnitates ſunt tantum materia numeri, quantitas autem ſiue ſumma ſiue concluſio eſt forma numeri. Hæc autem ſumma, ſiue concluſio, non eſt niſi ab anima ſummante & concludente dictã multitudinem vnitatum, ita quod ſecũdum prædictam opinionẽ nullus numerus quo ad formale ſuũ, habet eſſe extra animam, ſed ſolum quo ad materiam.

Quantum ad ſecundum, ponitur concluſio oppoſita, non omnis numerus etiam quo ad ſuum formale eſt per ſolam apprehenſionem animæ, probatur, & accipio rationem Gregorij vbi ſupra. Aliquæ res eſto quod non apprehendantur ab anima ſunt tot & tot finitæ, puta 4. vel 6. & ſic de aliis ergo aliquæ res eſto quod non apprehendãtur ab anima ſunt numerus, ex conſequenti non omnis numerus habet eſſe tantum per apprehenſionem animæ vtraque conſequentia eſt nota, & probatur antecedens, non plus dependet ab anima multitudo rerum in eſſe tot & tot, quàm dependeat magnitudo in eſſe tanta vel tanta, puta cubitalis vel bicubitalis &c. Sed conſtat quod magnitudo in hoc non dependet ab anima, ergo &c.

Alias rationes adducit Paulus in lib. 10. quæſtio 8. quas vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte quod Petrus Aureoli multipliciter conatur probare intentum ſuum, cuius rationes recitat & ſoluit Gregor. vbi ſupra. Sed ſolutiones ſuæ vſque ad ſextam non ſunt Thomiſticæ, ideo vide eas in cap. in 1. diſt. 14. q. 1. contra primam concluſionem quarto loco, quas & Paulus recitat ac ſoluit. vt cap. in libro 10. quæſtio 8. vide Paulum & ſufficit tibi quoniam non poſſunt aliter ſolui, ſtando in via Thomiſtica.

Tu tamen aduerte quod Paulus non recitat nec ſoluit rationem ſextam Petri Aureoli, quæ videtur apparens, quia fundatur in dicto philoſophi & Commentato. Hanc igitur formabimus & ſoluemus.

Sic ergo arguit, Dicit philoſ. in 4. phiſi. tex. 131. ſecũdum tranſlationem Cõmen. Dicamus verbi gratia, quod cũ numerans non fuerit, numerare non erit, ergo manifeſtum eſt etiam quod numerus non erit, & cum nihil aliud aptum natum ſit numerare quàm anima, & animæ intellectus, impoſsibile eſt vt ſit numerus cũ anima nõ fuerit. Hæc verba

adeo

adeo clare sunt,inquit Aureolus,vt non indigeant expositione,ergo ponere numerum quo ad suum formale habere esse extra animam,est contra philosophum.

Idem confirmatur per Commen. in eodem libro in commen. 131. qui ait numerus non est nisi actio numerantis in numerato,& manifestum est,quod cum nymerans nō fuerit,actio eius non erit. Impossibile est autē aliquod aliud numerare præter animam & animæ intellectum,ergo manifestum est,quod cum anima non fuerit, non erit numerus(& infra)esse vero numeri in anima non est esse omnibus modis,quoniam esset fictum,sicut chimera.Sed esse eius extra mentem est in potentia, propter subiectum proprium,esse vero eius in anima est in actu, quando scilicet anima egerit actionem , quæ dicitur numerus in subiecto præparato ad recipiendum illam,ex quibus patet,quod numerus non est actu absque apprehensione animæ.

Pro resolutione huius præmitto duas distinctiones,quarum prima est, numerus est duplex,quidam est multitudo vnitatum non continuarū seu discretarū in rerum natura vt duo homines,duo lapides,de quib. constat,quod adinuicem non continuantur,quidam est multitudo vnitatum quæ in rerū natura sunt continuæ, sed fiunt nō continuæ seu discretæ,per signationem seu diuisionem animæ, sicut multitudo partiū quantitatis continuæ seorsum & diuisim signatarum,per designationem animæ notantis illam & illam partem ,sine diuisione actuali & reali abinuicem.

Secunda est numerare quod est actio animæ, dupliciter sumitur, pro vt idem est quod aliquam multitudinem discretam per replicationē vnitatis mensurare & eius quantitatem cognoscere,& hoc modo dicitur in 10 .metaph.tex. 8.quod numerus mensuretur & numeretur per vnum,secundo vt idem est,quod aliquod vnum diuidere & multiplicare quasi quod idem sit numerare,quod de vno numerum facere.Vnde Commen.in 4.phisic. comment.104. vbi philosophus vult , quod instans multiplicetur secundum esse,dicit quod numeratio eius scilicet instantis est ex hoc quod trāslatum numeretur,id est,multiplicatur,ecce quod exponit numerare per multiplicare.

Ex his distinctionibus dico ad argumentū & confirmationem simul quod non est intentio philosophi & Comment.loqui de quolibet numero,nec de numero primo modo sumpto,sed secundo modo sumpto,qualis numerus est

tempus

tempus de quo concedimus, quod quo ad suum formale pendet ab anima id est, quo ad numerare secundo modo sumpto, quia tempus nõ est nisi prius & posterius motus continui diuisa & numerata seu multiplicata per animam numerantem, vnde Cõmentat. in comment. 131. inquit. Tempus nihil aliud est, quàm prius & posterius in motu secundo quod sunt numerata & diuisa siue discreta, & ideo indiget in hoc, quod sit actu anima, scilicet secundum quod est prius & posterius numerata. hæc Commentator.

Ex his autem patet, quod non sequitur omnem numerum habere esse per solam apprehensionem animæ, nam numerus primo modo sumptus, qui simpliciter & vere est numerus propriè dictus habet esse perfectum extra animam, eo quod aggregatur ex rebus non continuis, vt duo lapides &c. quorum quilibet est vnus, & simul sumpti remota omni operatione animæ sunt tot & tot, patet igitur quod aliquis numerus habet esse per apprehensionem animæ, vt numerus quo numeramus, de quo inquit Auic. in 3. suæ metaphys. cap. 5. verum est, quod numerus expoliatus, id est, non applicatus rebus signatis, non habet esse nisi in anima, & numerus applicatus rei continuæ & maxime rei successiuæ, quale est tempus & numerus instãtis, materiale enim solũ est in re, formale autem quod est numeratio, est per animam, aliquis autem habet esse extra animam, quo ad materiale & formale, vt numerus rerum permanentium, non continuarum adinuicem. Hæc de prima parte quæsiti dicta sint.

Quantum ad secundam partem, scilicet si numerus est vnum per se, an tantum per accidens, vt aceruus lapidum, inuenio duas sententias prima est B. Tho. quam defendit Cap. in 1. senten. dist. 24. q. 1. & est conclusio 5. & stat in hoc, quod numerus est vnum simpliciter & non solum secundum quid, & est vnum per se & non solum per accidens, vt aceruus lapidum, & fundamentum suum, vt patet in 8. metaphys. in expositione tex. 8. & stat in hoc, si numerus esset vnum secundum quid & per accidens, non esset genus, nec aliquis numerus esset species entis, quod est falsum, quoniam reponitur per se in prædicamento, continetur enim sub quantitate discreta, quicquid autem reponitur per se in prædicamento est genus, aut species, aut differentia, cõsequentia probatur, quoniam tam genus quam species dicit certam & determinatã naturam, ergo vnum

per

per se, præterea sicut de ente per accidens non potest esse scientia, sic nec de vno per accidens, ergo de numero non esset scientia, nec demonstratio, nec assignabiles proprietates, & sic destrueretur Arithmetica, & aduerte quod licet Commenta. teneat numerum sicut & alia composita non esset quid resultās ex partibus, sed esset suas partes simul iunctas, tamen non negaret quin sit vnum per se, prout ly per se opponitur per accidens, eo quod componitur ex potentia & actu, siue ex materia & forma. Quomodo autem quilibet numerus componatur ex materia & forma, declarabimus, agentes de forma numeri.

Secunda sententia est Greg. qui in 1. sent. dist. 24. q. 2 art. 2. tenet, quod nullus numerus propriè loquendo, est aliquā entitas per se vna sed plures, ita quod sicut nulla res per se vna est populus vel exercitus, sic nulla res vna inquantum huiusmodi est numerus & sententiam suam conatur probare dictis philos. & Commen. nam in 10. metaph. in tex. 4. dicit philosophus, quod numerus est pluralitas vnitatum, id est, plures vnitates, vt illa sit constructio intransitiua, & in 3. physic. tex. secundum nouam trāslationem dicit, quod numerus est plures vnitates, vbi Commen. dicit, quod numerus est coaceruus vnitatum, & in 10. metaph. comment. 21. dicit, quod numerus est multitudo composita ex vnitatibus, & in 4. physic. commen. 132. dicit, quod quia vnū est mensura omogenea numero, numerus est plures vnitates, constat autem quod plures vnitates, nec coaceruus vnitatum est aliquod vnum per se, ergo nec numerus.

Ab aliquibus autem sic probatur propositum omnes vnitates componentes numerum realem, id est applicatum rebus, vt decem canes vidētur esse actu, & vnaquæque hoc aliquid, & separatim existens, sed ex 7. metaphysi. tex. 49. ex entibus huiusmodi in actu non fit vnum per se, ergo numerus 10. canum, non est vnum per se.

Pro resolutione istorū præmitto distinctionē, quam tangit B. Tho. in 7. metaph. exponens tex. 60. & est talis composita quæ sunt vnū per se, sunt in triplici differētia, quædam sunt quæ sortiuntur speciē ab altera parte, qua cōparata alteri parti est forma eius, & hoc modo quæcūque cōponuntur ex materia & forma, & elemēta, & elementata & animata, sunt vnum per se, quędā sunt quæ sortiuntur speciem ab ipsa cōpositione, vt quæ continuantur adinuicem sicut linea tricubitalis in qua tres cubitales componuntur,

ita quod continuantur, quædam sunt quæ sortiuntur speciem non à cõtinuatione, sed ab ordine partiũ, & sunt illa quorũ partes sunt discõtinuæ, sed tamen sunt ordinatæ, ita quod tandiu stat totũ, quandiu seruatur ordo inter partes & hoc modo exercitus, oratio, sillaba, numerus sunt vnum per se, quæcunque autẽ constituuntur ex multis partibus discontinuis non habentibus ordinem adinuicem, dicũtur vnum secundum quid & per accidẽs, vt turba inordinata, cumulus lapidum, multitudo arenæ in littore maris.

Ex hac distinctione dico, qđ Greg. deceptus fuit ex hoc, quod credidit nullũ cõpositum esse vnum per se, nisi compositũ ex forma & materia, quod nos nõ admittimus, vt patet ex distinct. data ad dictũ, ergo ex 10. metaph. dico, quod sic debet exponi, numerus est pluralitas vnitatũ, id est, pluralitas consurgens ex ordinatis vnitatibus, & nego ꝙ illa constructio sit intransitiua, ad illud de 3. phisic. dico quod sic debet intelligi, numerus est plures vnitates quo ad materiam, sicut domus est multi lapides quo ad materiã, negatur autem hæc cõsequentia, numerus est plures vnitates materialiter, ergo est plures vnitates formaliter, imò est qđ resultans ex plurib. vnitatibus ordinatis, ad dictũ Cõmen. in 3. physi. dico quòd per aceruũ vnitum, intendit vnitates ordinatas adunatas, quia vt declarauimus in lib. 7. tenet Commen. ꝙ totũ nõ est aliud quàm partes simul sumptæ, idem dico ad dictum eiusdem in 4. physi. ex hoc autem ꝙ tenet Commen. compositum esse partes suas, & numerum esse vnitates non sequitur, quod negaret numerum esse vnum per se, nam tenet cõpositum ex materia & forma esse vnum per se, & tamen est partes suæ secundum ipsum.

Ad rationem autem diceret B. Tho. falsum esse vnitates vt componũt numerum applicatum, puta 10. lapidum esse actu & hoc aliquid imò vt sic habent rationem partium, quandiu stant sub tali ordine, & omnes vnitates componentes comparare ad vltimam se habent vt materia ad formam, vt dicemus infra. Et si dicas, quod lapis A, est hoc aliquid, & lapis B, &c. ergo vt cõponunt numerum sunt hoc aliquid, negatur consequentia, nã licet in se sit hoc aliquid & perfectum in specie, tamen vt componit est pars & est quid imperfectum, ex consequenti vt componens non est hoc aliquid. Hæc de secunda parte dicta sint.

Quantum ad tertiã partẽ, aduerte quod nõ quæritur de numero transcendenti, sed tantũ de numero quantitatiuo an sit

an sit entitas realiter distincta à rebus numeratis. in hoc igitur inuenio duas sententias, vna est Greg. in 1. dist. 24. q. 1. arti. 1. qui tenet partē negatiuā, altera est B. Tho. quā prosequitur & defendit Cap. in 1. dist. 24. q. 1. in prima conclusione, & est pro parte affirm. & aduerte, quòd vtraque opinio pendet ab vna radice. s. à natura vnius quod est principium numeri. nam quia Greg. tenet vnū quod est principiū numeri, nihil superaddere rei quæ est vna, nec secundū ipsum est accidens de prædicamento quantitatis, consequēter tenet, quod numerus quantitatiuus qui secundū ipsum non est aliud quam plures vnitates, vt patuit supra, nihil addit, nec distinguitur à rebus numeratis, & quia B. Tho. de vno quod est princi. numeri, sentit oppositum, vt declarauimus in 4. lib. consequenter tenet oppositū de numero quantitatiuo. ita quod sicut vnitas quantitatiua huius lapidis est accidens, & lapis est substantia, sic binarius quātitatiuus lapidū est accidens, vtpote quantitas discreta, lapides autem sunt substantia, & aduerte quod in via B. Tho. hæc cōclusio, numerus quātitatiuus addit aliquid reale super res numeratas, & distinguitur realiter ab eis, nō potest alia via efficaciter probari, nisi sustinēdo, quod vnum prin. numeri distinguitur realiter ab vno transcendente, & addit aliquid reale supra ens. nā bene sequitur, ꝙ si vnitas quantitatiua quæ est cōponens numerū quātitatiuū, addit quid reale super substātiā rei, quæ est vna quantitatiue, etiā numerus constans ex huiusmodi vnitatibus, addit quid reale sup res numeratas, & distinguitur realiter ab eis. Quod autem vnum princ. numeri distinguatur &c. determinauimus in 4. lib. in q. 7. Nec facies fundamentum in rationibus, quibus conatur Paul. Soncin. in lib. x. quæstione 11. probare dictam conclusionem: quoniam Gregor. vbi supra format eas contra sed ad literam, & soluit ex suis principiis, quibus tenet non omnem quantitatem, distingui realiter à substantia.

Relinquitur ergo vt soluamus rationes Greg. quas format vbi supra, & sunt duæ.

Prima est quæcunque sunt tot & tot, sunt seipsis, & nō per aliquā entitatē superadditā eis inhærentē tot & tot, ergo nullus numerus addit entitatē rebus numeratis, consequētia nota, probatur antecedēs, vnūquodque eorum, quæ sunt tot & tot, est vnū seipso, & nō per entitatē sibi superadditā, vt ꝓbatū est alias ergo vnūquodque eorū, & quod

habet aliud,puta A,& B,sunt duo seipsis,& non per entitatem superadditam,idē dico de quolibet alio numero quātitatiuo,ergo &c.

Confirmatur,quia si aliqua essent tot,puta duo per entitatem superadditā,accipio vnum illorū duorū & ipsam dualitatem,tunc sic illud vnum & dualitas sunt duæ entitates,quæro,aut sunt duæ seipsis,aut entitate superaddita; si seipsis,ergo eadem ratione prima duo & quælibet alia duo sunt seipsis duo,si entitate superaddita,ergo similiter illa,& illud primo sumptum sunt duæ entitates per aliam entitatem superadditam,& sic in infinitum.

Pro solutione huius aduerte,quod Greg.in hoc decipitur,quod credit,sicut vnum transcendens & numerus trāscendens,nihil addunt reale super rem vnam & res numeratas,sic nec vnum prin.numeri quantitatiui,nec ipse numerus propterea ad arg.nego antecedens,ad probationem nego antecedens,quoniam vnum princ.numeri, addit super substantiam rei accidens,quid autem sit illud accidens determinauimus in 4.lib.in q.8.

Ad confirmationem dico,quod illud vnū & dualitas sunt duæ entitates seipsis,sumendo illud vnum vnitate transcēdēti,nā in quolibet quanto est vnitas trāscendēs,& vnitas quantitatiua,& nego illā consequentiam,si seipsis, ergo eadem ratione prima duo,quoniam vnūquodque primorū duorum est quantum,& vnum quantitatiue,dualitas autē non est vna quantitatiue,sed transcendenter.

Secunda est,si numerus dicit entitatem distinctam realiter à rebus numeratis,quæro aut est entitas omnino simplex & indiuisibilis,aut est composita & diuisa in partes, non primum,quia numerus non esset quantitas discreta, cum omnis quantitas sit diuisibilis,non secundum , quia vel illæ partes sunt adinuicem continuæ,& hoc non,quia numerus esset quantitas continua,vel sunt non continuę, & hoc non,quia vel sunt numeri vel vnitates non sunt numeri,quia omnis numerus diuideretur in numeros, quod est falsum,vt patet in binario,non sunt vnitates,quia de illis quæretur, aut sunt seipsis numerus,aut per aliquod eis additum,si per additum,quærendum est,vtrum sit simplex vel cōpositū,vt prius,si seipsis,illæ vnitates sunt numerus cū vnitates numerales non sint res superadditæ rebus numeratis,sed quælibet talium rerū sit vna seipsa,sequitur q numerus non dicat rem superadditam rebus numeratis.

Ad hoc

Ad hoc dicitur quòd illa entitas superaddita est composita, & diuisibilis in partes,& quòd partes non sunt continuæ,sed discretæ,& quod sunt vnitates,quoniam numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus,& quando arguitur quòd vel sunt ipsis numerus,vel per aliquod additum,dico quod non sunt numerus, sed ex eis est numerus, & quod addunt entitatem distinctam de genere quātitatis super res numeratas,vt diximus in lib.4. & falsum est,rem quantam esse vnam vnitate quæ est in princip.numeri quantitatiui per seipsam , hoc enim tantum verum est de re vna vnitate transcendenti.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 10.Si vltima vnitas est forma numeri.

IN princi.huius q.aduerte quod in via nostra præcipuè mouentes hanc q.sunt Ioan.Capr.in 1.dist.24.q.1. in 5. conclusione,& Pau.Sonc.in lib.10.q.9.fundant autem se super B.Tho.in 8.metaphy.vbi exponens tex.10.inquit,est enim per se vnum numerus,inquantum vltima vnitas dat numero speciem & vnitatem,sicut etiam in rebus compositis ex materia & forma,per formam est aliquid vnum,& ab ea vnitatem & speciem sortitur,hæc illæ.

In hac autem quæstio.sic procedemus. Primò ponetur distinctio de forma.Secundò duæ conclusiones responsiuæ Tertiò soluentur quædam argumenta,quibus videtur posse probari oppositum.

Quantū ad primū aduerte,vt notat Capr. vbi supra in probatione 5.conclusionis, ꝙ ſi vt est duplex forma hominis.f.forma partis,& hæc est anima,quæ materia actuat & est forma totius,& hæc est humanitas resultans ex anima & ex forma sua,sic in numero apprehendere possumus duplicem formā partis quæ verè est pars numeri,& non est totus numerus,sed ab ea numerus sortitur speciem , sicut homo ab anima,& forma totius quæ resultat,ex eo quod est forma partis in numero & ex illis vnitatibus,ex quibus vt ex materia aggregatur numerus.

Quantū ad secundū ponuntur duæ conclusiones,prima vltima vnitas,nō est in numero forma totius,hāc licet omnes cōcedant,declaro sic,forma totius in via nostra in quā nūc loquimur est tertia entitas distincta ab omnib.partib. diuisim & simul sūptis,vt diximus in li.7.Sed vltima vnitas nō est distincta ab omnib. vnitatibus cōponētib.numerū,

aliter distingueretur à seipsa, quia & ipsa componit.

Secūda conclusio, vltima vnitas est forma partis in numero. Hanc probo esse de mente philoso. & Commen. in 8. li. meta. in tex. 10. & arguo sic numerus sortitur speciē ab vltima vnitate, ergo est forma numeri, non totius, vt probatū est, ergo partis, consequētia patet, quoniā vnūquodque sortitur speciē sicut & esse a propria forma. Antecedēs aūt est de mente philo. & Cōmen. in eodē loco, nā secūdū philosop. per aduentum vltimæ vnitatis constituitur talis species numeri, puta terminarius, & si subtrahitur mutatur species sicut in rebus per aduentū & subtractionē vltimæ differentiæ, mutatur species, vnde dicit illic. Cōment. & quem admodū quando alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vnū transfertur ad aliā naturā numeri, similiter diffinitionis compositæ ex 1. genere, & pluribus differētiis, quādo ab eis diminuitur aliqua differentia, transfertur diffinitio ad diffinitionē alterius naturæ, & similiter cū additur eis aliqua differentia. v. g. quoniā cū dixerimus in diffinitione animalis, quod est corpus nutribile sensibile, si diminuerimus vltimā differentiā, remanebit diffinitio vegetabiliū, & si additur alia differētia, puta rationale, fiet diffinito hominē & similiter quatuor cum eis additur vnū fient quinque & cū ab eis diminuitur vnum, fiunt tria hæc Cōmen. ex quibus cōstat, quòd sicut vltima differētia dat speciem rei, & ea mutata, mutatur species, sic vltima vnitas dat speciem numero, & ea subtractā, fit alia species numeri, ex consequenti est forma patris in numero.

Sed hic remanent duo declarāda. Primū est. Si vltima vnitas non est forma totius in numero, videndū est, quæ sit forma totius. Secundū est. Cū vltima vnitas sit pars cōponēs numerū sicut aliæ, quare est magis forma numeri, q̄ aliç

Quantum ad primum aduerte, quod secundum Aui. in 3. suæ meta. c. 5. forma totius in numero idest quod significatur nomine abstracto illius numeri, puta forma ternarij est ternitas, & quaternarij quaternitas, sicut in naturalib^9 forma lapidis lapideitas, forma hominis humanitas, & si quæras quid importat ternitas & quaternitas, Dico quod non importat solum multitudinem consurgentem ex tribus, vnitatibus, nec solum ordinem & discretionem triū vnitatum. Sed multitudinem trium vnitatum discretarum & ordinatarum adinuicem, vel multitudinem trium vnitatum, vt stant sub discretione & ordine.

Quantum ad secundum aduerte, quòd vltima vnitas nó est forma numeri, vt vnitas, sed vt vlt. idest vt habet ordinem ad præcedentes tanquam terminus & conclusio numeri, & vt stat sub tali ordine, & sub ratione termini cópa ratur ad alias vnitates .vt formale ad materiale. Quod enim rem terminat & complet est formale in re, & ex hac declaratione videbis quàm facile soluentur argumenta Petri Aureoli tenentis oppositum.

Quantum ad tertium principale, aduerte, quòd vt recitat Cap. in 1. di. 24. q. 1. cõtra. 5. conclusioné. Pet. Aure. arguit 4. rationibus, quòd vltima vnitas non sit forma numeri, ex quibus Pau. Sonc. accipit ad probatioué sui intenti. 4. 5. & 6. rationes quas format in lib. x. q. 9. verũ quia Cap. soluit eas, & Paul. contra solutiones nõ instat, ideo sibi nihil Proficiunt. Prima ratio, nulla forma entis realis quã tu ponis numerũ, est incerta & volũtaria, sed determinata ex natura rei. Sed vltima vnitas quam tu ponis esse terminum & cócludere numerũ est incerta & voluntaria, nam quæcunque pónatur vnitas terminans, potest numerans incipere ab ea, & sic quæ erat vltima, fiet prima, ergo &c.

Adhoc respondetur, & negatur minor, ad probationem dico q ante opus animæ numeratis in numero applicato est aliqua vnitas vltima secundum relationem &c. ordiné realé ad alias vnitates, si aũt numerãs incipiat numerare ab vltima vnitate, nõ seruato reali ordine, quem habét vnitates inter se, nó ideo vltima fiet prima, nec econuerso, loquẽdo de numero applicato, de numero autẽ, quẽ facit anima, secus est, quia ille non est numerus de genere quátitatis sed habet esse per apprehensionem animæ, non auté est necesse quod sic sit in re, sicut apprehendimus.

Secũda ratio Omnis forma alicuius totius est in eo vbi est suũ totũ, patet. n. q vbi est homo, ibi est anima hominis, sed vltima vnitas nó est in eo, vbi est numerus. est enim numerus in omnib. vnitatib. simul sumptis Sed vltima vnitas vt patet, nó est in omnib. præcedẽtibus vnitatibus, ergo &c.

Respõdetur. Maior nó est vera nisi de forma intrinseca naturali, nó aũt de forma extrinseca, vnitas aũt vltima est forma numeri extrinseca, nõ enim est forma quia vere actuet præcedentes vnitates, sed quia habet rationẽ termini & cócludentis Non autem est necesse terminũ esse intrinsecum rei quam terminat, vt patet de loco & locato.

Tertia ratio, si vltima vnitas est forma numeri, vel inquã

rum vnitas,vel ipsa distantia,siue ordo ad præcedentes vnitates fundatæ in ipsa vnitate, vel vnitas cum tali distantia,non primum,quia inquãtum vnitas est æque materialis sicut & aliæ,non secundum,quia distantia siue ordo est relatio,numerus autem est ens absolutum,cum sit de prædicamento absoluto.Relatio autem non potest esse forma absoluti,non tertium,quia tale aggregatum cum sit ens aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum, esset ens per accidens,secundum metaph.quod non potest esse forma entis per se,numerus autem est ens per se,cum sit in prædicamento quantitatis,ergo &c.

Respondetur,negatur diuisio,nam datur quartum,scilicet vnitas,vt stat sub tali distantia vel ordine ad præcedētes,& vt sic est forma numeri,vnde si remoueatur talis ordo per aduentum alterius vnitatis,desinit esse forma. Ratio enim quod sit forma,non sumitur ab ipsa vnitate simpliciter,sed vt stat sub tali ordine,& si arguas quod id quod est forma,semper & cuicunque comparata est forma,dico quod hoc non est verum,nisi de forma intrinseca, quales sunt formæ rerum naturalium.

Quarta ratio.Inter vnitates componentes numerũ nõ seruatur aliquis ordo,ergo vltima vnitas non est forma numeri vt stat sub tali ordine vel distantia,consequentia nota,antecedens probatur,vnus numerus,puta quaternarius non respicit vnitates in quibus consistit secundum prius & posterius,sed simul & sine ordine,qui enim intelligit trinitatẽ,non concipit vnam vnitatem præcedere aliã,sed absolute apprehendit vnitatem in tribus,ergo vltima vnitas non est forma numeri quaternarij,cum ibi non sit vnitas vltima,nec prima,nec aliquis ordo.

Respõdetur,negatur antecedens ad probationẽ,nego assumptũ,ad probationẽ dico,quod licet apprehendens ternarium,non intelligat ordinem vnitatum , puta primam secundam & vltimam , tamen supponit talem ordinem , sine quo non esset ternarius , sicut qui intelligit hominẽ,non intelligit vnionẽ animæ & corporis,licet supponat illam,quia nisi anima vniretur corpori,non intelligeretur natura hominis.Sic in proposito.Patet igitur quod rationes Petri Aureoli non concludunt contra viam nostrã,& scias me in hac determinatione,secutum fuisse doctrinã Capreoli,ne forte credas me determinasse ex propria imaginatione.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

Quæstio 11. Si numerus quantitatiuus reperitur solum in rebus corporeis: an etiam in abstractis.

IN hac q. inuenio duas opiniones. Prima est B. Thó. cuius mens, est q; sicut vnum q; est principium numeri quantitatiui, non inuenitur, nisi in re quanta, quoniam tale vnum, vt declaraui in trac. de transcendentibus, vel est continuitas rei quantæ, vel est esse quantitatis continuæ, quo res corporea est indiuisa in se, & diuisa ab alio, sic numerus quantitatiuus aggregatus ex vnitatibus numeralibus, non inuenitur, nisi in rebus quantis & corporeis. Et fundamentũ B. Tho. est, q; philosophus in 3. phy. docuit quãtitatẽ discretam causari ex diuisione continui, vbi ergo non est ratio causatiua numeri quãtitatiui, non est talis numerus. Constat autem .quod in separatis non est continuitas, ergo &c. Et si quæras Cum de separatis verificentur. vnum, & termini numerales vt vna intelligẽtia, duæ tres &c. qualis numerus, & quæ vnitas est in illis? Responderet B. Tho. q; est vnum transcendens & multitudo transcendens, & de hoc locuti sumus in lib. 4.

Secũda opinio est Greg. in 1. di. 24. q. 2. ar. 3. qui tenet partẽ affir. Pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primò declarabitur mens sua. Secundò soluentur rationes suæ, pro quanto sunt cõtra B. Tho. Tertiò sustinebimus fundamẽtũ B. Tho. sumptum ex 3. physi. quod Greg. conatur destruere.

Quantum ad primum aduerte, quod Gregor. tria intẽdit. Primò intendit quod numerus simpliciter verificatur solum in abstractis. Dicit autem numerum simpliciter esse vnitates simpliciter, vnitas vero simpliciter secundum ipsũ verificatur solum de re in qua nulla est compositio, quales sunt substantiæ abstractæ secundum philosophos, & propterea negat Gregor. quodcunque totũ vel compositum posse dici vnum simpliciter, sed tantum cum aliquo additio, puta q; Sortes est vnus, nõ absolute, vnus sed homo, & sic patet, secundum principia sua, quod cum numerus sit ipsæ vnitates, talis numerus simpliciter reperitur solum in abstractis, Hoc suum dictum, licet ipsum non concederet. B. Tho. quoniam cum compositum sit tertia entitas potest dici vnum per se & simpliciter, vt declararaui in septimo libro q. vl. tamen ad propositũ huius quæstionis nihil refert. secundò intẽdit q; numerus secundum quid est tãtum

in rebus corporeis,vocat autem numerum secundum qd vnitates secūdum quid,quæ sunt vnitates compositorum, & quoniam tenet,quod omne compositum est vnum solū secundum quid,& plura simpliciter, quoniam secundum ipsum est suæ partes,ideo ex consequenti,vbi est compositio,ibi seruatur numerus secundum quid.Sed nec id cōcederet B.Tho.sicut nec prius dictum ex eadem causa, verū pertranseo,quoniam ad præsentem quæstionem nihil refert.Tertiò intendit,quod numerus qui est species quātitatis discretæ,inuenietur in abstractis.vnde inquit,vbi supra Ex his patet quam irrationabiliter loquuntur,qui dicunt quod numerus non inuenitur,nisi in rebus materialibus & corporeis,cum multo verius inueniatur in spiritualib. vt probatum est,nec valet si dicatur,quod numerus rerū spiritualium non est species quantitatis discretæ,sed tantum numerus corporum.Ipsi vero loquuntur de numero qui est quantitas discreta non valet inquam,quoniā illud dictum est tantum ad placitum,& sine ratione,& conatur probare intantum duplici ratione,quas statim formabim⁹ & soluemus.

Quātum ad secundum aduerte,ꝙ ratio prima Greg. est talis interrogāti de aliqua multitudine abstractorū, quot sunt,ita bene respondetur, ꝙ sunt 3.aut 6.sicut interrogāti de lapidibus,respondetur quod sunt 3. vel 6.ergo sicut de lapidibus verificatur numerus qui est species quantitatis discretæ,sic verificatur de abstractis.

Secunda est,æque bene passio quęlibet ternarij vel senarij,aut cuiuslibet alterius numeri verificatur de talibus terminis supponentibus pro substantiis immaterialibus,sicut cum pro corporalibus.ita enim ternarius abstractorū est numerus impar vtrobique primus,& senarius est numer⁹ perfectus,sicut lapidum & lignorum,& vniuersaliter quę cunque per se conueniunt numero,ita verificantur in abstractis,sicut in corporeis,ergo &c.

Ad primā sequēdo principia B.Tho.dicitur,ꝙ si quot& tot propriè sumātur,scilicet secundum ꝙ sunt interrogatiua de prædicamento quantitatis,negatur antecedēs,quoniam talia interrogatiua non excludunt ambitum sui generis scilicet quātitatis nō reperibilis in immaterialibus,cū sit dispositio materiæ,si aūt sumātur generaliter,prout interrogāt de quacūque multitudine:siue illa sit de genere quātitatis siue nō cōceditur antecedēs,sed negatur cōsequē-

tia

Ad secundā negatur antecedens, quoniā tales passiones prout important relationē fundatā in quātitate non verificātur de abstractis, vel si verificatur de eis, nō coueniūt ternario & senario, vt sūt species numeri quātitatiui: sed vt sunt species multitudinis transcendentis, sicut passiones istæ, imparitas primitas & c. & tunc negatur consequentia.

Quantum ad tertium aduerte, quod Greg. vbi supra conatur destruere fundamentum D. Tho. sumptum ex 3. phy. in tex. 68. scilicet quod numerus quantitatiuus causatur ex diuisione cōtinui, ergo reperitur solū in his, in quibus est continuitas, hæc autem sunt sola corporea, quare &c. ad hoc dicit Greg. quod non fuit intentio philosophi, dicere omnem numerum quantitatiuum causari ex diuisione cōtinui, sed aliquem, puta, dum diuiditur lignū fit numerus partium ligni, & corroborat, quia certum est corpora cœlestia esse in aliquo numero quantitatiuo, & tamen non constituitur ex diuisione cōtinui, cum nulla diuisio possit fieri in cœlo propter incorruptibilitatem suam.

Sed cōtra Greg. si arguitur. Cum philosophus in 3. physi quærat de infinito, vt attribuit magnitudini, & numero, ꝙ quidem infinitum secundum philosophum in 1. physi. tex. 15. clarum est esse proprium quantitatis, ea ratione qua quęrit de magnitudine quantum ad infinitatem, intelligat etiam de numero. Constat autem quod ibi disputat de magnitudine absolute & vniuersaliter, quomodo procedit in infinitum secundum diuisionem, & non solum de hac vel illa magnitudine, vnde & ait in text. 69. In magnitudinibus autem contrarium est &c. ergo & de numero absolute cōsiderat, quomodo secundum additionem tēdit in infinitum: Additionem aūt dicit fieri, in numero, ex diuisione continui, vnde & Cōmen. inquit super eundem tex. Dispositio in additione numerorum est, sicut dispositio in diminutione mensuræ. ergo & à diuisione magnitudinis numerus quantitatiuus vniuersaliter causatur, ab eodem enī est esse rei & sua proprietas, si ergo à magnitudine causāt finitas & infinitas in numero quātitatiuo absolute ab eadē causatur esse eiusdē numeri, falsum est ergo dicerę, ꝙ philosophus in 3. phy. non intendit omnem numerū quātitatiuum causari ex diuisione continui.

Quando autem dat instantiam de numero corporū cœlestium dico quod & ille numerus causatur ex diuisione continui, non quidem de nouo facta nec factibili, sed ex

diuiſione materiæ,vt ſtat ſub hac quātitate continua,nam quia forma lunæ ſtat ſub hac materia quanta,& forma ſolis ſub illa materia quāta,ideo conſtituitur binarius de genere quantitatis,decipitur autem Greg.quia credit B.Tho. tenere numerum quantitatiuum cauſari ſolum ex diuiſione facta de nouo in aliquo continuo,quaſi ſi non diuidat actu,& de nouo,quod nō fiat numerus,id non ſomniauit. B.Tho.nec veri Thomi.Hęc de præſenti quæſito dicta ſint.

De materia cęli.

In naturalibus quidem & ſempiternis, alia ratio forſan enim quædam non habent materiam,aut non talem &c. text.12.philoſophus hic declarat quomodo materia eſt in cœlo,& dicit,quod forſan cœlum non habet materiā, vel ſi habet,non talem,qualem habent hęc inferiora,vide tu expoſitionem Commen.& aduerte quod B. Tho.exponens, videtur in hoc loco concordare cum Commen.vtitur em̄ termino Comment.ſcilicet quod materia cœli dignius eſt nominari ſubiectum quam materia,& ſi non ſumatur pro ſubiecto,quod eſt corpus cœli actu,prout eſt ſubiectum motus,non eſt in cęlo materia.

Circa igitur hunc text.quatuor inueſtiganda ſunt primò ſi materia quæ eſt pars compoſiti eſt in cœlo,ſecundò ſuppoſito quod ſic,ſi materia cœli & horum inferiorum ſunt eiuſdem rationis,tertiò ſi forma cœli vniretur materiæ inferiori,vtrum poſſemus ſuſtinere ipſum eſſe incorruptibile,quartò vtrum materia vnius cœli ſit eiuſdem rationis cum materia alterius cœli.

Quæſtio 12. ſi materia quæ eſt pars compoſiti eſt in cœlo.

IN hac quæſtione inuenio differentiam inter B. Tho. & alios expoſitores Ariſtot.nam B.Tho.attribuit Commē. quod negauerit materiam in cœlo,vt eſt pars compoſiti, & quod ſecundum ipſum,materia cœli eſt corpus cœli actu,vt eſt ſubiectum motus,& vt potentia ad diuerſa vbi id autem ſibi attribuit in 1.cœli,lectio 6.& in 8.phy.lect. 2 .& in prima parte.quæſt.66.art.2.& dato quod B.Tho. id non diceret,patet hanc fuiſſet mentem Comment.in 8. lib.metaphy.in commen.12 vbi inquit,Materia enim in rei veritate cuius eſſe eſt in potentia, non inuenitur niſi in ſubſtantiis generabilibus & corruptibilibus,ſubſtātię vero æternæ

æternæ quia in eis non est potentia ad corruptionem. noin non est in eis materia, sed materia eorum est aliquid existens, actu, scilicet corpus, ideo dignius habent hoc nomẽ subiectum, quam hoc nomen materia. Et infra, & cum narrauit quod istæ substantiæ cœlestes non habent materiam scilicet quia non sunt compositæ ex materia & forma sed ex corpore & forma animata intelligibili (& infra) & ideo dixit Themistius, ꝙ sol, & luna, & stella aut sunt formæ sine materiis, aut habẽt materias per æquiuocationẽ, sicut est dispositio in materia intellectus, hæc Comment. licet autem B. Tho. id attribuat Comment. non tamen Aristote les vnde tenet Comment. in hoc deuiare à via Arist. & nos idem substinebimus.

Alij verò expositores credentes mẽtẽ Cõmẽt. esse mentẽ Arist. debent, quod secũdũ philosophũ & Cõmen. non est materia in cœlo, vt est pars cõpositi, qm̃ credunt hoc esse vt verissimum principiũ apud Arist. & Cõmẽt. omnis materia quæ est pars cõpositi, est principium corruptionis, in cœlo autem non est corruptio, ergo &c. Inter expositores qui hanc viam sequuntur: inuenio Ant. And. in 8. li. me tap. q. 4. qui id simpliciter attribuit phillopho, cuius ratio tenes solua infra. Inuenio & Iandunum in 8. metaph. q. 7. qui nullam rationem adducit, nisi eam quæ communiter solet fieri, scilicet quia cœlum esset corruptibile. Sed & hanc soluam infra. Vt igitur resoluatur propositum relinquendo prolixitates, sic procedemus. Primò probat quod secundum philosophum & veritatem, materia quę est pars compositi est vere in cœlo. Secundò soluentur rationes te nentium oppositum. Tertiò declarabuntur quædam dicta philosophi, quæ videntur fauere tenentibus oppositum De Cõmẽt. aũt vt sit verus Thomista, teneas pro certo, ꝙ negauit materiam partem compositi esse in cœlo, & noli imitari in hoc Paulum Sonc. qui in libro 12. q. 7. tenet propter quædam dicta Cõment. Cõment. concessisse vere materiam in cœlo, & sic facit B. Tho. ignorasse sensum Cõmẽ. quod Thomistæ, vt blasphemiam, euitant, verum tamẽ infra declarabimus, quem sensum habuerint Cõment. in dictis illis.

Quãtũ ad primũ, probo propositũ duplici ratione, & primò sic arguo vt arguit B. Tho. in 8. phy. lect. 21. cõtra Cõm. Corpus cœleste est aliquid actu, alioquin non moueretur subiectum enim motus non est ens tantum in potentia,

vt declaratū est in 5.& 6.lib.phys.Sed omne quod est actu vel est forma subsistens vt substātiæ separatæ,vel habet formam in alio,quod se habet ad formā sicut materia,& sicut potentia ad actum,nō potest dici ꝙ corpus cœli sit forma subsistēs,quoniam esset intellectuale,& intellectū in actu, non cadens sub sensu,nec sub quantitate,sicut & substantia separata,ergo est habens formam in materia.

Huic rationi respōdet Iandu.in lib.8.metaph.q.7.& dicit quod cœlū est actus,& tamē nō sequitur quod sit intelligēs & intellectū actu,& non cadens sub sensu,quia hoc nō est verum,nisi de actu separato à magnitudine & incorporeo. Sed cœlū est actus corporeus, quia extenditur & sentitur ꝓpter accidētia sensibilia,quæ habet,& non est intelligens.

Sed cōtra,si cœlum nō esset cōpositū ex materia & forma,nō posset esse extensum nec dimensionatū,quod est falsum,vt patet ad sensum,cōsequentia autē probatur,quoniā per Cōmen.in 1.cap.de substātia orbis,si forma præcederet dimensionē in materia,tunc non esset extensa omnino,sed indiuisibilis,quia forma non extenditur nisi extensione materiæ,ergo si cœlum esset sine omni materia corporali,esset inextensum,nec haberet partem extra partem.

Huic instantiæ respōdet Iandunus vbi supra dicit,quod Cōmen.in illo loco intendit de forma generabili & materiali,quæ non est nata extēdi,nisi per materiam subiectam quantitati,forma autem ingenerabilis quale est ipsum cœlum,non est nata extendi per materiam corpoream,sed per quantitatem,quæ inest sibi,vt subiecto simplici.

Sed contra Comment.in eodem 1.cap. de substantia orbis sic dicit.Inuenit scilicet Aristote.quod substantia omnium accidentium sunt indiuidua substantiæ quæ sunt actu,de quibus declaratum fuit ab eo esse composita ex formis,& subiecto quod est in potentia,& accipit signum ex hoc, quod hoc subiectum recipit accidentia contingentia, in eo quod non est simplex,quoniam si esset simplex actu, non posset recipere accidentia; pati enim contrarium est actu hæc ille.in his dictis patet,quod loquitur de subiecto accidentium sensibilium absolute, & non solum in natura rerum corruptibilium. Tunc ex vltimis verbis suis sic arguo,nullum simplex quod est actus,recipit accidentia sensibilia,quia recipere est pati, pati autem vt dicit Cōmen. est contrarium actui.Cum ergo videamus accidens quod est quantitas recipi in cœlo,cœlum non est simplex actus,

sed

ſed compoſitum ex actu & materia, qua mediante recipit quantitatem,& ſic patet, quod ex dictis Comment. conclu dimus contra Commenta.& Commentiſtas.

Secundo ſic arguo, Qualitas ſenſibiles, vt patet, ſunt in cœlo, ergo materia quæ eſt pars compoſiti, patet conſequentia, quia qualitates ſenſibiles in ſua diffinitione concernũt materiam ſenſibilem, ſicut ſimitas, & in hoc diſtin guuntur à quantitatibus, ex modo diffiniendi, vt patet in 6. metaphyſicæ, text. ſecundo.

Sed aduerte, quod Iandunus vbi ſupra, reſpondens ſecundæ rationi Egidij dicit, quod accidẽtia ſenſibilia in cœ lo, vt raritas & denſitas, non conſequuntur materiam, ſicut in inferioribus, & dicit quod rarum & denſum eſt quaſi æquiuocum in ſuperioribus,& inferioribus. Tota ergo vis eſt, vt ſuſtineas primam rationem, ſcilicet quod quantitas abſolute conſequitur materiam, quoniã ſi id non ſuſtinueris, nihil concludes contra Commẽtiſtas, in defenſionibus & rationibus Pauli Soncinatis in lib. 12. q. 7. præcipuè in ra tione ſumpta ex diffinitione rari & denſi non confidas. Dicit enim Iandunus vbi ſupra, quod raritas & denſitas licet in inferioribus accipiantur penes plus & minus habere de materia, non tamen in ſuperioribus, quoniam illic ſumuntur penes terminare & non terminare viſum, quia illa pars cœli eſt denſa, quæ ſi interponatur inter viſum noſtrum & partem ſuperiorem prohibet partem ſuperiorem videri, vt quando luna interponitur inter viſum noſtrum & ſolem, prohibet ſolem videri. Illa autem eſt rara, quæ non impedit videri partem ſuperiorem. Vnde raritas ſecundũ ipſum eſt diaphaneitas, qua poteſt recipi ſpecies in profundo, nõ ĩpediẽs videre partẽ vlteriorẽ, dẽſitas aũt eſt ſpiſſitudo qua prohibetur ſpecies recipi in profundo, & viſio partis vlterioris. Cum igitur neget diffinitionem rari & denſi, datam per plus & minus habere de materia, verificari in ſuperioribus: patet quod eneruat rationem Pauli, quæ etiam fuit Egidij, & minor quod Iandunum non viderit vt ſe defenſerat.

Quantum ad ſecundum, aduerte quod Cap. in 2. diſt. 12. q. 1. contra primam concluſionem adducit multa argumenta tenentium oppoſitum, in quibus continentur argumenta Ant. And & Iand.& quædã fundantur ſuper dicta Commen. Quædam ſuper dicta philoſophi. Quædã innituntur propriæ imaginationi. Quæ funditur ſuper dicta Cõmen.

nolo

ꝑolo adducere, nec soluere, quoniam secundum mentem B.Tho.quam debemus sustinere, declinauit Comment. in hoc à via Arist.Quæ autem fundantur in dictis philos.apparebunt soluta infra, quando exponam talia dicta. Nunc igitur adducam argumenta,quæ innituntur propriæ imaginationi,& reducuntur ad duo principaliter.

Primò supponitur secundum doctrinā philosophi,quod materia propriè dicta quæ est pars compositi,si ens in pura potentia ad esse simpliciter, nisi ex sui natura actualitatis includens.Tunc arguitur sic,si in cœlo est materia pars cōpositi,ergo cœlum est generabile & corruptibile secūdum naturā,quod est falsum,vt cōceditur ab omni peripatetico. Consequentia sic deducitur.Quod includit ens in pura potentia ad esse simpliciter, nisi ex sui natura actualitatis includens,est in potentia ad esse,& ad non esse,quoniam illud ens in pura potentiā ad esse simpliciter, est indifferens quantum sit ex se,ad esse& ad non esse.Sed secundum te, cœlum includit ens in pura potentia ad esse simpliciter: cum includat materiam partem compositi,ergo potest esse & non esse,& sic est generabile & corruptibile.

Ad hoc negatur consequentia,ad probationem,dico ad maiorem,quod ens in pura potentia ad esse simpliciter potest esse duobus modis. Primò quod sit in potentia, coniuncta tamen ipsi esse,siue vt iam habet esse,eo modo quo materia habens formam comparatur ad eam, vt potentia ad actum,quem iam habet, Secundò quod sit in potentia ad esse simpliciter quod est esse substantiale nondum habitum,sicut materia existens sub forma aquæ,est in potentia ad formam ignis. vel vt dicunt aliqui, potentia ad esse est duplex, quædam ad esse coniunctum, quædam ad esse remotum, ex hac distinctione dico, quod maior non est vera,nisi de ente in potentia secundo modo. Tale autem ens in potentia non ponimus in cœlo,sed ens in potentia primo modo, & ideo non sequitur, quod cœlum possit esse & non esse substantialiter.

Sed cōtra,si tua distinctio valet,hoc ideo est,quia materia cœli licet sit ens in pura potentia,tamē determinat sibi talem formam,per quam semper est coniuncta ipsi esse,sed hoc est falsum,quia quod est in pura potentia,impossibile est quod includat habitudinem ad determinatam formam, imo est indifferens ad omnem formam, sed materia cœli si est pars compositi,est ens in pura potentia, quia hæc est, diffinitio

diffinitio materiæ Primæ vniuersaliter sumptæ, ergo non potest determinare sibi talem formam, &c.

Ad hoc dicitur quod aliud est sumere materiam simpliciter. & aliud materiam cœli, quia si dico materiam simpliciter, idest in generatione, dico potentiam puram absolute sicut cum dico animal, dico habens animam sensitiuam absolute, si autem dico materiam cœli, dico potentiam purã non ad omnem formam, sed ad formam cœli sicut cum dico animal, quod est homo, dico habens animam sensitiuã quæ est et rationalis. Tunc dico ad argumentum, ꝙ maior non est vera, nisi de ente quod est pura potentia absolute quale ens est materia prima sumpta simpliciter Applicando autem ad minorem nego quod materia cœli sit pura potentia absolute, quoniam est pura potentia ad formã cœli, & non aliter, & ideo potest includere habitudinem ad determinatam formam.

Et si quæras, Quid appropriat materiam hanc huic formæ, ita ꝙ non includit habitudinem ad aliam, Dico ꝙ hoc ex exigentia formæ, quæ requirit materiã talis naturę, cum materia sit propter talem formam.

Secundò si materia proprie dicta est in cœlo, vel est propter corporeitatem cœli; vel propter quãtitatem, vel propter qualitates sensibiles, vel quia formas absolutas à materia necesse est esse intellectuales, vel quia cœlum esset nobilius anima, quæ materiæ vnitur, vel propter motum localem, aut propter alterationem, siue varietatem lucis, prout videmus lunam modo lucidam, modo obscuram, Sed nullum horum cogit, ergo vanum est ponere materiam propriè dictam in cœlo.

Primò corporeitas non cogit, quoniam forma dat esse corporeum, & non materia.

Ad hoc dicitur, quod licet materia non det esse corporeum, tamen nulla forma dat esse corporeum, nisi composito, & ratio dandi huiusmodi esse composito est materia, quod ideo vbi non est materia, non seruatur ratio dandi esse corporeum à forma, nisi dicatur quod forma dat sibi ipsi esse corporeum, quod est vanum dicere.

Secundò quantitas non cogit, quoniam licet quantitas interminata insit ratione materiæ, non tamen quantitas terminata, hæc enim inest ratione formæ, in cœlo autem est tantum quantitas terminata.

Ad hoc dicitur, quòd imò quantitas siue terminata siue

interminata

interminata necessaria requirit materiam, vt patet in 7. metaph. text. 8. vbi & Comment. ipsa veritate coactus, tenet quod materia non aufertur per ablationem triū dimensionum. Sed bene auferuntur illæ per ablationē materiæ, & loquitur de dimensionib. absolute, ergo necessario requirunt materiam vt subiectum, vel vt rationem recipiendi eas.

Tertio, qualitas sensibilis non cogit, quoniam sola qualitas secundum quam immutatur substantia rei, quæ dicitur qualitas alteratiua, vt caliditas, frig. humid. &c. requirit materiam. Talis autem qualitas non est in cœlo cum cœlū sit inalterabile, motus autem localis diaphaneitas, raritas, densitas, & lux, non sunt alteratiuæ, ideo possunt esse in cœlo ratione formæ, & non ratione materiæ.

Ad hoc dicitur, quòd imò qualitas omnis sensibilis, siue alteratiua siue non, requirit materiam, quoniam vt dictum est mens philosophi fuit in 7. metaphysic. text. 8. & Comment. illic, quod materia sit subiectū x. prædicamētorū, & quod esse suum est aliud abesse cuiuslibet istorum, prædicamenta enim accidentium dicuntur de prædicamento substantiæ, & prædicamentum substantiæ dicitur de hoc quod est materia.

Quartò, non cogit formam absolutam à materia esse intellectualem, quia habitus intellectus sunt absoluti à materia, & tamen non sunt intellectuales, id est, potentes intelligere. Præterea ad hoc quod forma absolutè à materia sit intellectualis, necesse est vt sit remota à quantitate, ex consequenti sit incorporea, operatio enim intellectualis, nobilior est actione substantiæ corporeæ, licet autem forma cœli sit absoluta à materia nō, tamen à quantitate, ideo non sequitur cœlum esse intellectuale.

Ad hoc dicitur, quod ad hoc quod forma absoluta à materia sit intellectualis vel intellectiua, oportet vt sit substātia ideo instantia de habitibus intellectus non valet, cum sint qualitates, nec valet secunda instātia de quantitate, quoniā iam dictum est etiam per Comment. in 7. metaphisic. commen. 8. quod si aufertur materia, auferuntur dimensiones, vnde bene sequitur, quod sit forma cœli est absoluta à materia, est absoluta & à quantitate, ex consequenti remanet incorporea & intellectualis.

Quintò, nō cogit, quod cœlū esset nobilius anima, quia vnitur materiæ: nō enim inconuenit, id quod est simpliciter nobilius, altero esse ignobilius, secundū aliquā cōditionem

nem, Sic enim cœlum est nobilius verme propter sui incorruptibilitatem, & tamen ignobilius eo, prout vermis est animatus, sic cœlum est nobilius anima, quia est absolutú à materia, & quia est perfectum in specie. Animæ autem præcipue intellectiua est nobilior cœlo, propter operationem intellectualem.

Ad hoc dicitur, quòd imò cœlum est nobilius simpliciter & secundum omnem conditionem, quàm anima, si cœlum est absolutum à materia. Quia si in cœlo non est materia, non pendet à materia ex qua, nec in qua, nec per informationé, & habet operationes penitus abstractas à materia, & non cõmunicabiles materiæ. Cuius oppositú est anima, quæ nec integram speciem habet quæ concernit materiam in qua, per informationem, cuius operationes exercentur per organum, præter intelligere, quare &c.

Sextò non cogit motus ad vbi, quia talis motus nõ inest ratione materiæ absolutæ, sed ratione corporeitatis. Natura igitur corporea absque hoc quod habeat materiam, potest esse in loco, ergo moueri ad locum & talis natura, quæ est corporeitas, habebit potentiam ad vbi, sed nullo modo ad formam substantialem.

Ad hoc dicitur, admisso quod talis motus insit ratione corporeitatis, negatur posse dari corporeitatem naturalem qualis est corporeitas cœli sine materia, quoniam remota materia remouentur tres dimensiones, vt dictum est supra ex 7. metaph. Præterea motus cœli localis est motus naturalis, cuius principium est natura, natura autem ex 2. phys. aut est materia aut forma in materia, ergo cœlum vt moueatur naturaliter ad locum requirit materiam.

Septimò non cogit variatio secundum illuminositatem, vt videmus in luna. Hæc enim variatio non transmutat intrinsece substantiam lunæ, nec abiecit ab ea aliquid positiuum, sed tantum priuationem lucis, ergo non est necesse propter huiusmodi variationem, ponere materiam in cœlo.

Ad hoc negatur consequentia, quoniam non solum qualitates secundum quas fit alteratio obiiciens à substantia rei requirunt materiam, sed etiam omnis qualitas sensibilis vt dictum est supra. Patet igitur quod propter omnes causas allegatas in argumẽto, necesse est ponere materiam proprie dictam in cœlo.

Quãtú ad dicta philoso. quib⁹ videtur posse cõcludi nõ

esse materiam proprie dictam in cœlo,aduerte quod sunt tria primum est in 1.lib.de cęlo tex.20. vbi probans cęlum non esse corruptibile,probat ex hoc quòd non habet cōtrariū,ergo nō habet materiā,quoniā ex 1.phy.tex.69. materia est subiectū contrariorū,secundū est in 1.phys. tex. & in 7. metaph.tex.Dico autē materiam per quam res potest esse & non esse. Sed cęlum cū sit æternū non potest esse& non esse,ergo &c.Tertium est in 9.meta.text.17.Omnis potentia passiua est potentia contradictionis,sed in cœlo cum sit sempiternum nōn est potentia passiua,ergo nec materia,quoniam materia dicit potentiam passiuam.

Ad primam dico quòd licet philo.probet cœlum non habere contrariū ex eo quòd motus circularis nō habet motum contrarium,tamen non negat quin habeat materiā,& cùm arguitur,quoniam materia est subiectum contrariorū dico quòd non verificatur substantialiter,nisi de materia inferiorum,quæ est annexa priuationi.Absolute autem sumendo materiam,sufficit quòd verificetur hæc disiunctiua Materia est subiectum contrariorum substantialiter,vel saltem accidentaliter.& secunda pars verificatur de materia cœli,quæ est in potentia ad contraria vbi.

Ad secundum dico,quòd per materiam res potest esse & non esse simpliciter vel secundum quid,ideo conceditur quòd cœlum pro quanto habet materiam est in potentia ad aliquod esse accidentale,& ad aliquod non esse accidentale,secundum quòd acquirit vnum vbi,& perdit aliud, non autem oportet omne habens materiam esse in potentia ad non esse simpliciter.

Ad tertium respondebitur in lib.9.quando quæremus,ꝗ omne habens potentiam passiuam est corruptibile. Patet igitur quod nec ratione nec ex dictis philosop. debemus negare materiam,quæ est pars compositi,esse in cœlo.

Vltimò aduerte quòd quoniā Paul.Sonc.adducit in lib. 12.metaph.q.7.multa dicta Cōmē.quibus Cōmē.sēsisse materiā esse in cœlo,& in hoc contradicit B.Tho.ideo volo declarare,quem sensum habuerit,quandoque dicit materiā esse in cœlo.ne videatur B.Tho.falso imputasse Cōmen.quòd negauerit materiam proprie dictam esse in cœlo.

Aduerte igitur quòd materia in doctrina Cōmen.tripliciter solet accipi,primo pro yle,siue pro materia quæ est potētia cōtradictionis,& quæ proprie est subiectū formæ substātialis,dē qua locutus est philosophus in 1.phy.ponēs

eam

tiã vnũ ex principiis naturalib.secundo accipitur pro natura illa,qua aliquid cõstituitur in esse mobili,& hæc est natura corporea,quoniã ex 6.phy.omne mobile est corpus.3.accipitur pro eo quod habet quodammodo proprietatem materię,quæ est esse subiectum receptiuum formæ Ex hac distinctione dico, quod nullũ dictum.Commen.potest intelligi in 1.sensu quoniam apud ipsum fuit vt princ. materiam in 1.sensu in quocunque inueniatur esse causam essẽdi & non essendi substantialiter,vnde in 1. cœli cõm.5. dixit, quod si corpus cœleste sit conpositum ex materia & forma,continget vt sit generabile & corruptiblie,& dicit infra in eodem commen.quod iste locus est fortior omniũ locorum facientium errare,quod corpus cœli sit compositum extra materiam & formam In 2.autem sensu & 3.debent intelligi.sicut illud 12.metap.cõmen. 10. omnia quæ transmutantur habent materiam,id est sunt naturæ corporeæ,propter quam sunt in potentia ad oppositos terminos & illud in 6.metaph.commẽ.17.cœlum semper habere potentiam in vbi,non prohibet vt sit materia,sed bene prohibet ipsum esse formam,sic debet intelligi apud Commen. cœlum est materia localis,& subiectum simplex & non est forma generabilis & corruptibilis,est tamen forma inquãtum est per se existens &c.Et illud in 1.cœli,commen.cœlum est sensibile,impossibile est autem aliquid esse sensibiper formam,per formam enim aliquid est intelligibile, igitur sensibile per materiã.Hoc inquã sic habet intelligi secundum Commentat.omne sensibile est sensibile per materiam,accipiendo materiam in 3.sensu,id est naturam subiectam quantitati, & per quantitatem qualitati sensibili,& quoniam forma quæ est ipsum cœlum est subiectum quãtitatis & raritatis,& densitatis,& lucis ideo dicitur sensibile per materiam secundum quod imaginatur Commenta. licet imaginatio sua sit falsa(vt diximus supra.)Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 13. Si materia cœli & horum inferiorum sunt eiusdem rationis.

IN hac quæstione stat discordia inter B.Thom.& Egidiũ quẽ sequũtur Duran.& Pet.Aure.Nam B.Thomas,vt patet in 1.parte.q.66.ar.2.tenet,quod sunt diuersarum rationũ.Egid.autẽ,licet cõcordet cũ B.Tho.ꝙ materia proprie dicta,quæ est pars cõpositi sit in cœlo, tamen tenet ꝙ illa

& ista sunt eiusdē rationis,& tamen cum hoc tenet cœlū esse incorruptibile. Vt igitur soluamus propositum,sic pro cedemus. Primò declarabitur quid importat materiā cœli & horū inferiorū esse eiusdem vel diuersarum rationū. Secūdò ponemus mentem B.Tho.cum fundamentis,suis vbi manifestabimus quomodò istæ materiæ distinguuntur intrinsece & non solum extrinsece,id est per habitudinem ad formas. Tertiò ponemus mentē Egidij cū declaratione sua. Quartò ponentur rationes Egidij,& Durandi, & Aureoli, & soluentur.

¶ Quantum ad primum aduerte quod materia cœli & inferiorum esse eiusdē rationis apud metaph.est esse eiusdē speciei,& distingui tantum numero non ex se,sed ex quantitatibus & formis sub quibus sunt prout diuersæ formæ diuersas materiæ partes informant esse diuersarum rationum est esse diuersarum specierum ab intrinseco,& secundum essentiam ita quod alia natura formaliter est materia cœli,& alia inferiorum,& cum materia prima absolute sit ens,quod est pura potentia,in genere substantiæ sunt duæ primæ potentiæ distinctæ realiter & formaliter,vtrum autem distinguantur seipsis,vel per aliud,dicemus infra. Egid vt patebit infra,tenet quod sunt eiusdem rationis,iuxta declarationem factā,ita ꝙ si abstrahatur quantitas ac forma cœli à materia cœli erit vna materia numero,& penitus indistincta. Sed B. Tho.tenet secundum declarationem factam,quod sunt diuersarum rationum,ita quòd expoliatę per impossibile omni quantitate & propriis formis,adhuc distinguuntur realiter & formaliter,quæ distinctio non esset quantitatiua,sed essentialis,ita quod essent plures pluralitate transcendenti.

¶ Quantum ad secundum aduerte,quòd mens B.Tho. stat in duobus,primò quod cœlum est alia natura à natura 4. elementorum,quod declarat philosophus in 1.cœli ex motu proprio cœli,qui non est naturalis alicui elemento, ex quo sequitur,cœlum esse incorruptibile, vtpote carens contrario,& formam cœli esse alterius naturæ quàm forma elementaris,& materiam cœli distingui à materia inferiorum,& quidem quod cœlum sit alia natura ab elementis & quod sit incorruptibile,& formam cœli non esse de natura formæ elementaris,Egid.& sequentes eum concedunt, negant autem de materia, & ideo in via B. Thomæ sic arguitur, si materia cœli, & materia lapidis sunt

eiusde

eiusdem rationis,& distinctæ solum numero cum materia, vt materia sit ens in pura potentia ad formam, sequitur quod ad quamcunque formam est in potentia materia lapidis,ad eandem sit in potentia materia cœli.Sed materia lapidis est in potentia ad formas inferiores,quas non habet & ideo est subiecta priuationi, & lapis est ex natura sua corruptibilis, ergo materia cœli est in potentia ad formas inferiores quas non habet, & sic est subiecta priuationi,& cœlum non est ex natura sua incorruptibile,quod est contra philosophum.

Nec valet si dicatur,quod licet materia cœli secundū se considerata sit in potentia ad formas quas nō habet,tamē inquantum est sub forma cœli,tota eius potentia est terminata,ita quod vt sic non remanet in ea potentia ad aliā formam,eo quod forma cœli ex sua perfectione complet totam potentialitatem materiæ.

Hoc inquam non valet,quoniam potentia passiua non terminatur nisi per adeptionem formæ quam non habet, quantumcunque sit sub forma perfecta,aliter illa potentia ad formam,quam non habet,esset frustra,ergo cum materia cœli si est eiusdem rationis cum materia inferiorum,sit in potentia ad formas inferiores, sequitur quod non terminatur eius potentia, nisi per adeptionem formarum quas non habet, quantumcunque sit sub perfecta formà quæ est forma cœli.

Præterea tu nō potes subterfugere,quin materia lapidis si est eiusdē rationis cum materia cœli,sit in potentia passiua naturali ad formam cœli,& cum omni potentiæ passiuę nturali correspōdeat potētia actiua naturalis,sequitur quod aliquid agens naturale, posset introducere formam cœli in materia lapidis,& sic cœlum esset generabile,quod reprobatum est in 1.cœli.Et propterea tenendum est,quod materia cœli est alterius rationis,& quod non est in potētia,nisi ad formam,quam habet.& dicitur esse in potentia coniuncta actui.

Secundò aduerte,ꝙ istæ duæ materiæ apud B.Thō.nō distinguūtur præcisę per habitudinem ad formam,puta,quia materia cœli perficitur per formam non habentem contrarium,& sine dispositionibus contrariis,materia autem inferiorum opposito modo.Hæc enim fuit opposito Ægidij Sed distinguuntur essentialiter, & per principiū intrinsecū distinctiuū,ita quod materia cœli habet propriā differētiā

intrinsecam essentialem, similiter materia inferiorum, quæ quidem principia intrinseca sumuntur ab extrinseco, eo q materia vt est potentia, est ens respectiuum. Potentia enim vt potentia dicitur ad actum. In hoc autem distinguuntur absoluta à respectiuis, quoniam in absolutis sumitur distinctio per principium intrinsecum sumptum ab intrinseco, vt homo distinguitur à bruto per rationale, quod sumitur ab anima homini intrinseca, in respectiuis autem sumitur distinctio per principium intrinsecum, id est, per differentiam propriam, quæ tamen sumitur ab extrinseco, vt potentiæ sensitiuæ sumunt differentias essentiales ab obiectis. Sic in proposito dico, quòd materia cœli & inferiorum distinguuntur essentialiter per differentias sibi intrinsecas, quæ sunt duæ primæ potentiæ passiuæ, nihil ex se actualitatis habentes, quæ tamen sumuntur ab extrinseco, id est, ex habitudine ad formas. Et hæc est determinatio B. Tho. in 1. cœli lect. 6. vt videre poteris.

Quantum ad tertium aduerte, quod mens Egidij, vt patet in tracta. quem edidit de materia cœli, & in 2. sent. dist. 12. stat in tribus, primò tenet, quod cœlum etiã seclusa intelligentia est vere compositum ex materia prima & forma perficiente materiam secundum esse. Quod quidẽ probat rationibus conformibus viæ nostræ, quas posuimus in q. præcedenti contra Cõmen. & sequaces suos, & in hoc cõcordat cũ B. Tho. secũdò tenet, quod materia cœli est eiusdem rationis cum materia inferiorũ quantum fit ex se & intrinsece, quod conatur probare multipliciter, vt patebit infra. 3. tenet, quod licet materia cœli quantum fit ex se & intrinsece, sit eiusdẽ rationis & naturæ cum materia inferiorũ, tamen differt quo ad formam, siue per principiũ extrinsecum, quod quidem sic manifestat. forma cœli non habet contrarium, ideo nõ relinquit in materia potentiam & appetitum ad aliam formam. Materia enim stans sub vna forma, nõ habet appetitum ad aliam, nisi illa forma habeat cõtrarium, & alia possit sibi succedere & quidem quod forma cœli non habeat contrarium patet, ex eo quod motus eius circularis non habet contrarium ex 1. cœli, ex quo sequuntur duo corollaria secundum Egid. primò quod cœlũ est ingenerabile & incorruptibile, quia generatio & corruptio est de contrario in contrarium, sed forma cœli non habet formam contrariã, ergo &c. secundò materia cœli nõ est sub priuatione, quia non est subiecta formæ habenti cõ
trarium

trariũ,ergo &c.vnde Egid.in quoli.q.12.inquit, nõ est cœ lũ incorruptibile per aliquod principium passiuum præseruans ipsum à corruptione,sed per remotionem,principij corruptiui,vt quia ibi non est priuatio respectu formæ & quia ibi nõ est contrarietas,quæ est causa corruptionis. Ex qbus omnibus patet,quod Egid.tenet,cœlum esse incorruptibile,non ex principio passiuo intrinseco.sed defectu agentis contrarij potentis ipsum corrumpere , & aduerte quod ad hanc viam videtur declinare Sco.in 2. distin. 14. q.1.vbi inquit,secũdũ theologos ponetur materia secundũ se,& quãtũ est ex se eiusdẽ rationis in quocunque. & ita habetur ipsi discordare à philosopho in hac propositione, cœlũ est necessariũ incorruptibile,quãtũ em est ex natura sua esset simpliciter corruptibile,q̃a sibi esset illa potentia ad cõtrariũ,quia tamen forma cœli non habet contrariũ potens vinceret istam formam,ideo non potest corrumpi ab agente naturali,hæc ille.

Quantum ad quartum aduerte,ꝙ rationes Egidij principales sunt tres,in quibus virtualiter includũtur rationes Duran.& Pet.Aur.

Prima est,in pura potẽtia nulla põt esse distinctio.Sed materia cœli&materia inferiorũ sunt in pura potentia , ergo in eis nõ põt esse aliqua distinctio,ergo quantum sit ex se, sunt eiusdem rationis.Minor,nota est ex diffinitione materiæ primæ.Maior probatur,qm̃ 7.met.actus est qui distinguit,sed pura potẽtia nullum dicit actum,ergo in pura potentia quantum sit ex se & intrinsece,nulla potest esse distinctio Si igitur dãtur aliqua distinctio inter eas,erit per extrinsecum,idest,per formas,prout materia cœli est sub forma non habente contrarium,materia autem inferiorum opposito modo.

Ad hoc dicitur quod maior potest habere duplicẽ sensũ primus est . in pura potẽtia nulla potest esse distinctio, ita ꝙ distinctiuũ sit intrinsecũ, & sũmptũ ab intrinseco, & sic cõcedimus eã,nec dicimus oppositũ,secundus est in pura potẽtia,nulla potest esse distinctio,ita ꝙ distinctiuum sit intrinsecum,sumptũ tamen ab intrinseco,& sic negamus ea quoniã tenemus,quod licet istæ materiæ nullũ dicãt actũ tamẽ quia ordinãtur ad diuersas formas,quæ nõ solũ sunt diuersæ essentialiter,sed diuerso modo actuãt materiã,puta vna cũ priuatiõe,alia sine priuatione.ideo intrinsece distinguũtur,ita quod ex ordinatione ad diuersas formas su

muntur duæ differentiæ,quæ ſunt duæ primæ potentiæ paſsiue,quibus intrinſece eſſentialiter diſtinguuntur iſtæ duæ materiæ,quæ tamen differentiæ ſumuntur ab extrinſeco,id eſt,per comparationẽ ad formas diuerſas modo expoſito. Cum enim materia ſit propter formã in ſecundum exigẽtiã formarũ debent diuerſificari materiæ.Ad argumentum igitur nego maiorem in 2.ſenſu.Ad probationem dico quod concludit in 1.ſenſu & non in 2.licet enim iſtæ duæ materiæ nullum dicant actum intrinſece,ordinãtur tamen ad diuerſos actus à quibus ſumitur prin. diſtinctiuum earum,& eſt eis intrinſecum,& in hoc diſtinguitur poſitio noſtra,à poſitione Egidij,vt diximus ſupra declarantes menten. B.Tho.& mentem Egidij.

Secunda eſt,ſi materia cœli & horum inferiorum ſunt diuerſarum rationum,id eſt,diuerſarum ſpecierum vel generum,ergo vna magis diſtat à puro actu q̃ alia, ſed, hoc eſt falſum,probatur conſequentia,quia cum ſpecies & naturæ ſint ſicut numeri,ex 8.metaphy.ſicut impoſsibile eſt duas ſpecies numerorum æque diſtare ab vno,ſic impoſsibile eſt duas materias primas diſtinctarum rationum æque diſtare à puro actu ergo neceſſe erit vnam magis diſtare,quam alia,falſitas autem conſequentis ſic probatur, ſicut in ſupremo ente non poſſunt aſsignari gradus,ſic nec in infimo ſimpliciter,ſed materia prima vniuerſaliter &in tota ſua latitudine accepta eſt infimum ens,inter hec enim duo extrema,ſcilicet inter ſupremum ens qui eſt Deus,& materiam primam concluditur tota vniuerſitas entium ergo ſicut in Deo non ſunt aſsignabiles gradus nec in materia prima.

Ad hoc negatur falſitas cõſequẽtis,ad probationẽ negatur ſimilitudo,quoniã ſupremũ ens nõ ordinatur ad aliud & ideo nec ab intrinſeco,nec per comparationem ad extrinſecũ poſſunt in eo eſſe gradus.Sed materia prima licet non poſsit habere gradus per actũ,quem dicat intrinſece cũ ſit pura potentia,tamen poteſt habere per comparationem ad extrinſecũ,vt ſcilicet dicatur materia cœli minus diſtare à primo& puro actu,quia ordinatur ad perfectiorẽ formam,quæ minus diſtat à puro actu q̃ imperfectior forma,materia,autẽ inferiorum magis diſtat,non quia dicat minorẽ actum,ſed quia ordinatur ad formam imperfectiorẽ,quæ magis diſtat a puro actu,vnde qualis,eſt ordo,vel gradus diſtantiæ inter formã cœli & formas horũ inferio

rũ à puro actu, talis est inter has materias correſpõdẽtes.

Tertia, quæcunque conueniunt in eadem differentia ſubſtantiali, ſunt eiuſdem rationis. Sed materia cœli & inferiorum conueniunt in eadem differentia ſubſtantiali, nam ſicut differentia ſubſtantialis hominis eſt rationale, ſic materiæ eſt pura potentia, ergo &c.

Ad hoc dico ad maiorem, ſi cõueniunt in differẽtia ſubſtantiali ſpecifica, concedo eam, ſed nego quod pura potẽtia in qua conueniunt materia cœli & inferiorum, ſit ſpecifica, ſi conueniunt in differentia ſubſtantiali generica, nego eam: & quoniam teneo quod potentia pura in qua cõueniunt materia cœli & inferiorum, eſt generica, ſub qua accipiuntur duæ differentiæ ſpeciales, ſcilicet potẽtia pura ad formam complentem potentialitatem materiæ, ita ꝙ non relinquitur in ea priuatio, & potentia pura ad formã non complentem &c. ideo diſtinguuntur eſſentialiter iſtæ duæ materiæ, & ſic patet, quod argumentum non cõcludit. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Quæſtio. 14. vtrum ſi forma cœli vniretur materiæ horum inferiorum, cœlum eſſet incorruptibile.

IN hac quæſtione ſic procedes. Primò pones diſtinctionem de incorruptibili. Secundò duas concluſiones. Tertiò ſolues quoddam argumentum contra primam concluſionem.

Quantum ad primum aduerte, quod aliquod poteſt eſſe in corruptibile dupliciter. Primò ex natura ſua, vel ex ſuis principiis intrinſecis, ſicut intelligentiæ, quæ ſunt actus ſimplices, & carent omni materia. Secundò per alterum, & hoc dupliciter, primò quia non habet agens contrarium corrũpẽs, vel ſi habet, nõ ꝓpinquat pura ſit ſibi, pugillus ignis poneretur ſuper coelum, nã licet ignis in quocũque ſitu ponatur, ſit ex natura ſua corruptibilis ab agente habente qualitates contrarias, vel ſaltem vnam ipſis qualitatibus ignis, ſicut eſt vel aqua aer, tamen quia ſuper coelũ huiuſmodi agentia non dantur, ideo in caſu dato, ignis eſſet incorruptibilis per alterum.

Quantum ad ſecundum pono duas concluſiones. prima eſt, ſi forma coeli vniretur, materiæ inferiori, coelum nõ eſſet incorruptibile ex ſe nec ſui natura, nec probatur. Quia haberet principium paſsiuum intrinſecum, quo res poteſt

substantialiter esse & non esse, scilicet materiam inferiorũ ergo &c:

Ad hoc dicit Egidius, quod materia inferiorum non est causa corruptionis, nisi qa remanet vnita priuationi. ideo autem remanet sub priuatione, quia nulla forma rei inferioris terminat potentialitatem materiæ, nec complet capacitatẽ eius, & ideo quando est sub vna forma est priuata alia, & vt sic in potentia ad aliam, & quia forma cœli terminat potentialitatem vt faciat appetitum materiæ suæ ideo licet sit eiusdem rationis cum materia inferiorum, non remanet sub priuatione, ex consequenti non est causa corruptionis in coelo,

Sed contra, nulla forma terminat potentialitatem, nec cõplet appetitum suæ materię respectu alterius formę nisi qa dat actum oppositum priuationi illius formæ, puta ignis aut lapidis, Sed forma cœli non dat actum oppositum priuationi formæ cœli ignis, aliter hæc esset vera: cęlum est ignis, ergo &c. Minor patet, maior probatur. Quia si materia cęli est eiusdem rationis cum materia inferiori, puta cũ materia ignis, ita est ex se in potẽtia ad formam ignis. sicut materia ignis ergo nulla forma complet appetitum suum nisi det actum oppositum priuationis illius formę.

Præterea, nulla forma complet appetitum suæ materiæ nisi cõtineat in se formaliter vel virtualiter omnes formas ad quas sua materia in se cõsiderata est in potẽtia. Hæc patẽt de se. Sed forma cœli non continet formaliter nec virtualiter omnes formas inferiores, ad quas materia cœli secundum se considerata, si est eiusdem rationis cum materia inferiorum est in potentia, ergo &c. Minor probatur Quod nõ cõtineat formaliter patet, aliter cœlũ esset formaliter ignis, lapis, asinus, &c. q̃ nõ virtualiter ꝓbat, nõ cõtinet virtualiter animã intellectiuã, quia nõ est cęlũ ꝓductiuũ animæ intellectiuæ, cum sit de foris, & præterea anima intellectiua est perfectissima inter formas, cum sit substantiæ intellectualis, ergo nõ cõtinetur à forma cęli, nisi quo ad vnionẽ cũ corpore, ratione dispositionũ, ergo &c.

Secunda conclusio, si forma cœli vniretur materiæ inferiori, esset incorruptibile, per alterum, probatur, non haberet contrarium agens, corrumpens, potens vincere formã suã, qm̃ & forma cœli quæ nõ est elementaris, non habet formam, cuius signum est motus eius, cui non est motus contrarius, vt probatur in 1. cœli.

Aduerte.

Aduerte quod aliqui assignant aliam ratiōnē, & dicunt ꝙ forma cœli posset vniri materiæ inferiori sine qualitatibus contrariis actiuis & passiuis,quæ sunt causa corruptionis in his inferioribus,quo concesso,forma cœli esset inseparabilis à materia.

Sed philosophus hoc nō concederet,nam quia tenet ꝙ Deus agit de necessitate naturæ vt ēt declarabimus in li. 21.diceret secūdū ordinē,q apparet in reb.naturalibus,ꝙ huiusmodi qualitates cōtrariæ,quæ sunt principia generationis & corruptionis in inferiorib^9,naturaliter sequūtur materiam annexam priuationi,de qua nunc loquimur.

Propter ꝙ sequitur,secundum philosophum,si Deus produceret cęlū cōpositū ex materia inferiori & forma sua, de necessitate essent qualitates contrariæ,ex his omnibus patet,ꝙ non pōt seruari naturalis & essentialis incorrupti bilitas cęli,nisi ponatur materia,cęli,esse alterius rationis ꝙ materia inferiorum.

Quātum ad tertium aduerte,ꝙ contra primam conclusiōnē potest sic argui.Dato quod forma cœli vniret materiæ inferiori,nō relinqueret priuationā in ea , nec potentiā ad aliā formā,ergo cœlum esset ex natura sua incorruptibile,consequentia patet,& antecedens probatur.Ratio propter quam priuatio remanet in materia est,quia forma actuans materiam habet formam contrariam , quæ est apta succedere in materia,sed forma cœli non habet contrarium,vt declaratum est supra,& tenet philosop.in 1.cœli,ergo non relinquit priuationem in materiā,nec potētiā ad aliam formam.

Ad hoc negatur antecedens, ad probationem dico ad maiorem,quod habere formam contrariam non est totalis ratio quod priuatio remaneat in materia , sed solum partialis.Nam pro totali ratione duo assignanda sunt.Primò quod materiæ naturaliter conueniat subiici priuationi.Secundò quod forma inhærens habeat contrarium . Et per oppositum,ad hoc quod priuatio nō remaneat in materia,duo requiruntur.primò quod materiæ naturaliter repugnet subiici priuationi.secundo quod forma inhærens non habeat contrarium.Modo dico quod materia rerum inferiorum naturaliter subiicitur priuationi,vnde dato ꝙ reciperet formam non habentem contrarium , qualis est forma cœli,non potest saluari compositum esse incorruptibile ex natura sua,vnde tenēdū est materiam cœli esse

alterius

alterius naturæ à materia inferiorum,aliter non saluabitur naturalis incorruptibilitas cœli.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 15.si materia omnium corporum cælestium est eiusdem rationis,sicut materia omnium inferiorum.

IN hac q.aduerte quod difficultas stat in hoc,si sunt eiusdem rationis,ergo materia lunæ,si est eiusdem rationis cum materia solis,& non habet formam solis,est in potentia ad formã solis,& econuerso,& sic cœlum lunæ est corruptibile.Materia enim subiecta priuationi est causa priuationis,si sunt diuersarum rationum,ergo tot erunt materiæ primę in cœlo,quot sunt sphærę,& astra,quod non cõceditur,quoniam quæ differunt materia,differunt genere.Sed cœli non differunt genere.Cõcludit enim philosophus in 2.cœli,tex.59.quod si vna stella est sphærica, omnes sunt sphæricæ,& dicit illic Comment.quod hæc consequẽtia fũdatur super hoc quod omnia corpora cœlestia sunt eiusdẽ speciei.Quod licet sit falsum secũdũ B.Tho.vt dicemus tamen hæc consequentia fundatur super eandem naturam genericam,vt tenet illic B.Tho.exponens tex 59. non ergo differunt genere,ex consequenti nec materia.

Pro resolutione huius quæstionis, in qua intendo sequi intentionem Cap.in 2.dist.12.q.1.ad primum Durandi contra secundam conclusionem sic procedam, primo videndum est qui diceret Comment.si poneret materiam in cœlo,secundò quid dicendum secundum B.Tho. deinde soluemus argumentum in oppositum cum replica.

Quantum ad primum dico,quod si Comment.teneret materiam esse in cœlo,quæ est pars compositi,diceret materiam omnium corporum cœlestium esse eiusdem rationis,quia secundum ipsum non plus differunt duo cœli & duo astra,quàm Sortes & Plato, cum sint eiusdem speciei secundum ipsum in 2.cœli, in comment.59. sed quæ sunt eiusdem speciei,si habent materiam habent eiusdem rationis,vt ab omnibus conceditur,ergo &c.

Verũ quia B Tho.in 2.cœli,in expositione tex.59.arguit contra Cõmen.& soluit rationes suas,ostẽdens esse falsum, omnia corpora cœlestia esse eiusdem speciei,ideo videndũ est secũdum B.Tho.stante distinctione specifica corporum cœlestium,si materia illa est eiusdem rationis,vel non.

Quantum

Quantum igitur ad secundum dico, quod B. Tho. teneret partē affirmat. cuius ratio in doctrina sua stat in hoc. Sicut communis ratio materię vt potentia est, sumitur ex eo quod potest actuari forma, quoniam secundum se nihil actualitatis habet, ita distincta ratio sumitur ex eo ꝙ diuersimode actuatur à forma, & vna ratio sumitur ex eo, quod vno modo actuatur à forma, sed omnes formæ corporum cęlestium vno modo actuant materiam suam scilicet totaliter replendo capacitatem suam, non relinquendo priuationem in ea, nec potentialitatem ad aliam formā, ergo materia corporum cęlestium, licet actuetur formis distinctis specie est eiusdē rationis ex eodē modo actuandi. Et quia omnes formæ inferiores quantumcunque diuersæ vno modo actuant materiam suam scilicet non replendo capacitatem eius, & relinquentes in ea priuationē ideo materia omniū inferiorū est eiusdem rationis. Quia autem isti duo modi actuandi sunt diuersarum rationum ideo materia superiorum & inferiorum sunt diuersarum rationum, ita quod non sumitur diuersitas materiæ, ex sola diuersitate formarum, aliter materia lapidis & materia asini essent diuersarum rationū, sed ex diuerso modo informandi, vt declaratum est. Stante igitur hac determinatione, dicendum est ad argumētū positum in principio quæstionis, quod sunt eiusdem rationis, & cum arguitur contra, negatur consequentia, quoniam licet materia lunæ sit eiusdē rationis cum materia solis, tamen ex modo actuandi forma lunæ non relinquit in materia sua priuationem, nec potentialitatem ad formam solis nec ad aliam formā, idem dico de materia solis.

Sed cōtra, quæ cōueniunt in materia, sunt adinuicē trāsmutabilia, ex 2. de generatione, vt patet de elemētis, ergo si cęli conueniunt in materia, eiusdē rationis sunt adinuicē transmutabilia, & sic erunt corruptibilia.

Respōdetur, negatur antecedens, nisi materia sit subiecta priuationi, vnde licet elemēta cōueniāt in materia, nisi eorum materia esset subiecta priuationi, nō essēt ad inuicē trāsmutabilia, & quoniā forma cęli ex modo actuādi nō relinquit in materia priuationē, ideo nō sequitur ꝙ possint transmutari adinuicē. Ex quo sequitur, ꝙ Egidius non potest fugere, quin concedat materiā inferiorū, quæ secundum ipsum, est eiusdem rationis cū materia cęli & est subiecta priuationi, respectu formæ quā nō habet, sit in potentia

tentia ad formam cœli, & cum nullū agens naturale possit eam actuare formacœli, cogitur concedere dari potnetiam naturalem passiuam, cui non correspondet actiua naturalis. Quod philosophus vt ociosum & vanum negat, vt declarauimus in lib. 5. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 16. si accidentia componuntur ex materia & forma:

Nec quæcunque ita natura quidem, non substantia vero non est his materia. Tex 12.

Philosophus in hoc declarat, quod in accidentibus quæ licet sint naturalia, non tamen sunt substantia, non est quęrenda materia ex qua fiant, sed eorum materia est subiectū in quo. Quæritur ergo, si in accidentibus est cōpositio formæ & materiæ intrinsece & essentialiter.

IN hac q. aduerte quod eam format Iandun. in 8. metaphysic. q. 8. Sed determinatio sua pro secunda conclusione, quæ est hæc accidentia habent aliquid ex quo componuntur sicut ex materiali, quod est simile materiæ, est contra doctrinam B. Tho Tenet enim quod in forma intensa, sunt gradus distincti reales integrantes eam, sicut plures partes materiales, & quod genus & differentia dicunt distinctas formas, & quod media qualitas componitur realiter ex extremis quæ omnia præter vltimum, de quo disputabimus in lib. 10. sunt contra viam nostram, ideo dimittes eum. Vt autē fiat resolutio secundum doctrinā B. Tho. sic procedes. Primò pones distinctionem de compositione. Secundò duas conclusiones. Tertiò solues duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte quod compositio in accidente potest esse dupliciter. Primò compositio rei & rei, quæ dicitur compositio realis. Secundò compositio secundum diuersas rationes, quibus correspondet natura rei, vt diuersimode concipitur, & dicitur in via nostra compositio rationis ex parte rei, compositio rei & rei est illa, quæ est ex aliquibus distinctis, remoto omni opere intellectus, dato quod non essent abinuicem separabilia. Nam forma & materia faciunt compositionem realem, & tamen secundum viam nostram, materia est inseparabilis à forma. Idem dico de subiecto, & proprio accidente. Compositio rationis ex parte rei est ex aliquibus, quæ licet sint idem realiter, distinguuntur tamen formaliter, quoniā vnū nōn

inc udit

includit aliud in primo modo per se,& possunt esse distin cta obiecta formalia,& distincta conceptibilia terminantia actum intellectus,& talis compositio est,quæ est genere & differentia,quæ licet sint idem realiter,non tamen for maliter,vt declarauimus in libro 3.q.secunda.

Quantum ad secundum pono duas cõclusiones. Prima est, accidens est forma simplex simplicitate opposita primæ cõpositioni,probatur,si accidens componeretur compositione 1.modo dicta,ergo vna pars esset materia prima, alia esset forma,aliter non esset vnum per se,nisi vna pars esset potentia,& altera actus,vt visum est supra,sed hoc est falsum,primò,quia forma accidentis reciperetur in materia prima,quod est contra Commen.2.de anima commẽ.4. Differunt enim secundũ ipsum,formę accidentales & substantiales,quia substantiales sunt in ente in potentia,accidentales autẽ in ente in actu 2.quia sicut ex aqua fit ignis propter materiam susceptiuam formæ aquæ & formæ ignis,sic ex caliditate naturæ frigiditas,sic caliditas & frigiditas habent materiam ex qua,quod est contra philosophum in 1.physic.Tertio aliquod accidens. puta calor est immediatum principium,quo primo agens agit, ergo tale accidens est tántum actus.Antecedens patet,vt de calore quo 1.ignis calefacit,consequentia autem probatur, quia non esset quo primo agens agit,sed ageret per eam partem quæ in calore est actus.

Secunda conclusio,Accidens non est forma simplex sim plicitate opposita secundæ compositioni,probatur,accidẽs est veræ diffinibile,licet non primo,vt dictum est in lib.7. ergo componitur ex genere & differentia.Omnis enim dif finitio constat ex genere & differentia (vt declaratum est in 7.)Sed genus & differentia,licet non distinguantur realiter,distinguuntur tamen ratione,cum fundamento corre spondente ex parte rei(vt dictum est in lib.3.)ergo antece dẽs cõponitur cõpositione rationis ex parte rei, ergo non est forma simplex simplicitate &c.Et quoniã genus se habet vt materia.licet nõ sit vere materia, quia prædicatur in recto de re,& differentia se habet vt forma,licet non sit vere forma,quia prædicatur in recto de re, ideo possumus dicere,quod accidẽs cõponitur non ex materia & forma, sed ex genere & differentia,vt ex forma & materia, vtrum autẽ accidens componatur ex vero potentiali & vero actu determinabimus in li.12.super tex.26. vbi inquit philosop.

principia

Principia eadem potentia & actus &c.

Quantum ad tertium, soluēda sunt duo argumēta, quæ videntur facere difficultatem, contra determinationem factam, & primum est. Dicit philosophus in lib. 12. in tex. 21. quod omnium generū sunt eadem principia intrinseca vt species, priuatio, & materia, ergo sicut sunt principia componentia, materia & forma in genere substantiæ, sic sunt in genere accidentium.

Ad hoc dicitur, quod non est intentio philosophi omnium gener esse eadem principia intrinseca vniuoce, sed per quandam proportionem & similitudinem, vnde exēplificat in genere accidentium, calidum vt formam, frigidū vt priuationem, subiectum vt materiam, constat autem nec calidum esse vere formā, quæ est pars compositi, nec subiectum esse materiam ex qua, nec frigidū esse vere priuationem, quare argumentum non concludit.

Secundū est, si accidēs nō est compositū intrinsece ex materia & forma, sed sit forma simplex, ergo est perfectius substātia cōposita, ꝙ cōstat esse falsum. Consequentia probatur, quoniā simplicitas est perfectio simpliciter, aliter non esset formaliter in 1. ente, quod est perfectissimum, ergo in quocunque inuenitur, reddit ipsum perfectius composito.

Ad hoc dicitur, ꝙ nec cōpositio nec simplicitas absolute sumptæ sint perfectio simpliciter, aliter forma esset nobilior composito, & elemētū elemētato. Sed ad hoc ꝙ sit perfectio simpliciter, est necesse, ꝙ sit in re subsistente, & in natura, cuius tota perfectio sit apta stare indiuisa, id est, nō resultare ex partibus integralibus, nec essentialib⁹ propter primam conditionem excluduntur formæ materiales, & materia, & accidentia quæ non sunt apta per se existere nec subsistere, propter secundam excluduntur omnes naturæ corporeæ, à cœlo vsque ad elementum, vt alias declarauimus. Ad argu. igitur negatur cōsequentia. Ad probationem nego, ꝙ simplicitas sit perfectio simpliciter, nisi cū conditionibus prædictis quarum prima non seruatur in accidente. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 17. Si mater concurrit actiue ad generationem Vt hominis quæ causa vt materia equidem menstruo, quid autem vt mouens, equidem sperma. Tex. 22.

IN hac q. discordant Scot. & Ant. And. à B. Tho. quoniam Scot. in 3. sen. dist. 4. q. 1. quē imitatur Ant. And. in 8. metaphy. q. 2. sequens viam Galeni tenet partem affirmatiuā. Sed B. Tho. vt patet in 3. parte. q. 3. seques viam Auic. tenet partem negatiuam. Vt igitur defendamus viam quam sequitur B. Tho. sic procedemus. Primò ponetur opinio Arist. Secundò op. nio Galeni. Tertio soluentur rationes Galeni & Scoti, quas etiam adducit Anto. And.

Quantum ad primum aduerte, quòd Arist. in lib. 15. de animalibus quem sequitur Auer. & Auic. & Alber. in lib. 15. de animalibus cap. vlt. tenet, quòd solus pater virtutem actiuā & mater tantum passiue concurrit, eo quod ipsa solá materiam prolis ministrat, & in solo semine patris est vis actiua, vnde Arist. in lib. 15. de animalibus cōparat arti virtutem seminis in parte, & comparat ligno de quo artifex facit statum materiæ ministratæ à matre, & fundamentum quidē eorum est, quòd fœmina non habet sperma, nisi qua si æquiuoce Vnde humiditas illa quam vocant sperma mulieris, non differt à menstruo nisi sicut magis digestum & magis purū a minus digesto & minus puto, & vtrūque est materia informatione prolis, sed sperma mulieris est materia munda, menstruū autem immunda, & licet sperma mulieris non sit necessarium ad generationem, confert tamen quoniam virtus actiua seminis virilis agens in sperma mulieris & in menstruum, format cōceptum pulchriorem & nobiliorem & quòd sperma fœminæ non sit necessariū accipit Auic. signum ex hoc, quòd aliquæ fœminæ concipiunt sine delectatione, & quædam contra voluntatē coeūtes conceperunt, & mulier quædam cōcepit in balneo matrice attrahente sperma spermatiatum in aqua, in qua praui homines balneantes spermatizauerant. 4

Quantum ad secundū aduerte, quod Hypocrates & Galenus cum Aliabba, qui fuit fidelior imitator Galeni, dicū quod fœmina habet sperma proprium & vniuocum spermati virili remissioris tamen virtutis & vigoris, & dicunt quod ingreditur actiue formatiouem prolis, causam huius dicunt esse, vt ex vtroque semine simul mixto fiat conueniens temperamentum in formando fœtu, sperma enim virile est grossum & calidum muliebre autem est subtile & frigidum, & sic ex vtroque conflatur vna causa totalis conuenienter formatiua prolis. Ad probandum autem, quod fœmina habeat verum sperma arguunt, quia fœ

mina habet testes ab intrinseco, qui vtique essent frustra· Dati sũt enim à natura ad attrahendum sperma, ad vasa seminalia, & dicunt hoc sperma esse necessarium in conceptu, ita quod sine eo non potest fieri conceptus, & est necesse, vt emittatur, quãdo emittitur sperma viri, aliter non grauidatur fœmina, & quod habet virtutem formatiuam fœtus, remissiorem tamen quam sperma virile, eo quòd fœmina in virtutibus naturalibus est debilior viro propter quod frigiditate constringente sunt in ea strictiores venæ & caro magis humida, & plerunque corpora minora quã corpora virorum. Hac de causa contingit in eis superfluitas multa indigesta &c.

Quãtũ ad tertiũ aduerteꝙ Auic. euacuat signũ sũptũ ex testibus intrinsecis in fœmina, & dici quod non sunt dati ad attrahendũ semen in fœmina, sed ad causandũ desiderium in matrice ad recipiendum semen virile, similiter negat sperma fœmineum esse necessariũ vt contẽperet grossitiem & caliditatẽ seminis virilis, quoniã nõ est adeo grossum vt indigeat subtiliante, nec adeo calidum vt indigeat infrigidãte, & sic patet ꝙ fundamenta Galeni non valent.

Scot. autẽ & Ant. And. in fauorẽ Galeni arguunt tripliciter, primò, formam eiusdẽ speciei consequitur potentia naturalis eiusdẽ speciei. Sed masc. & fœmina habent formã eiusdẽ speciei ex 10. metap. & potentia naturalis vegetatiua consequitur formam maris, ergo & formam fœminæ, ergo fœmina non tantum concurrit passiue sed actiue.

Ad hoc dicitur quòd Scot. supponit falsũ, scilicet quod B. Tho. teneat matrem in omni requisito ad generationem concurrere tantum passiue hoc non tenet, imò cùm in generatione tria requirantur scilicet præparatio materiæ, formatio fœtus, maturatio fœtus respectu primi & tertij potentia vegatiua fœminæ est actiua, respectu autem secundi est mere passiua, nec tamen ex hoc sequitur quin habeat potentiã vegetatiuam eiusdẽ rationis cum viro licet imperfectiorem, vtpote non potens attingere ad formationẽ Hoc enim non conuenit fœminæ cum sit quid imperfectum in specie humana respectu viri. Vnde ad arg. concedo totum, & si inferat, si actiue concurrit, ergo quo ad formationẽ prolis, nego consequẽtiã, nam se habet mater in generatione sicut ars deseruiens in ædificatione arti architectonicæ, verum est enim quod deseruiens concurrit actione in ædificio, quia præparat materiã, nõ tamẽ quoad for-

mationem,quia hoc ad architectonicam spectat, sic est in proposito.

Secundò,pater diligit filium vt opus suũ,& mater magis diligit filium quàm pater,ex 8.ethi.ergo filius est opus matris ergo concurrit actiue.

Ad hoc dico,quod filius est opus matris actiue, quo ad præparationem materiæ,sicut ædificium est opus artis deseruientis,nec tamen sequitur,quod sit opus eius quo ad formationem.Nec potest concludi,ex eo quod magis diligit filium. Illud enim prouenit,quia est magis certa,quòd sit filius eius,quàm pater, & quia ex nutritione causatur maior & certior amor.

Tertiò,filius aliquãdo magis assimilatur matri quã patri ergo in matre est aliqua virtus in generatione actiua.Tenet consequentia.Quia agens intendit assimilare sibi effectũ.

Ad hoc dicitur,quod causa similitudinis geniti potest esse triplex,prima dicitur esse virtus cœlestis,præcipue secundum signa Zodiaci,vnde secundum Ptholomæum,si nascatur homo in primo puncto Arietis, aliquando habebit caput porci,vel aliter aliud monstrum generabitur,secũda est intensa imaginatio maris,aut fœminæ dum generat,vnde secundum Auic.mulier concipiens imaginans, siue intense intuens figuram æthiopis,peperit fœtum nigrum,tertia est virtus informatiua in semine patris.Quæ si est conuenienter fortis,producet in genito accidentia patris,vnde aliquando caluus caluũ,podagrosus podagrosum, stultus stultum generat,si autem debilis est,ibi possunt assignari plures gradus:quia secundum aliqualem debilitatem causantur accidentia matris secundũ maiorem accidentiã aui, & secundum maiorem accidentia alicuius magis remoti, & aliquando tantum debilitatur,quod non producitur nisi monstrum.Ad Arg.ergo nego consequentiam.

Ad probationem dico quod agens intendens assimilare sibi effectum est virtus informatiua maris,quæ si est fortis assimilat genitum mari,si debilis assimilat propinquiori, quæ est mater,vel alteri de cognatione,secundum gradum debilitatis.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Expliciunt q. Franc.chrysf. Iauelli Canap. ord. prad. philosophia & sacra Theologia professoris super 8. libr. metaphys.

QVAESTIO PRIMA.

Si diuisio entis in potentiam & actum est realis.

Aliud secundum potentiam & actum & secundum opus. Tex. 1.

Philosophus in hoc 1. text. resumit diuisiones entis, de quibus supra tract. scilicet de diuisione in prædicamenta, & subiungit quòd in lib. 9. agendum est de ente vt diuidi tur per potentiam & actum metap. & non solum vt appli cantur motui physico, nam sit considerare de potentia & actu est officium physi. Quæritur ergo si hæc diuisio est in re aliter distincta, ita quod sit impossibile illud idem om nino quod est potentia, sit actus.

IN hac quæstione aduerte, quòd ex hoc text. trahitur illa propositio allegata com muniter: actus & potentia diuidunt quod libet genus entis, & habetur in li. 12. tex. 26 Aduerte iterum quòd omnes Commen. & Thomi. sunt concordes in decisione huius quæsiti, eo quòd non acceptant aliam distinctionem entis in potentiam & actum, nisi potentiam actiuam & passiuã, & quoniam constat quòd actiuum vt sic, opponitur pas siuo, ideo non dubitant, quin hæc sit diuisio realis & indi stincta realiter. Solus autem Scot. in 2. sen. dist. 6. inuenit po tentiam obiectiuam & actum obiectiuum, & dicit quòd dictum philosophi, scilicet, ens diuiditur per poten tiam & actum, vel potentia & actus sunt in eodem genere, non est intelligendum de potentia actiua & a ctu suo, nec de potentia passiua & actu suo, quem recipit sed de potentia obiectiua & actu obiectiuo, puta quòd ro sa generanda & rosa genita sunt in eodem genere substan tiæ. imò quod sunt idem realiter.

Tu igitur vt resoluas te in via nostra sic procedes. Pri mò declarabis imaginationem Scoti. Secundò pones con clusionem contra Sco. Tertiò solues rationes Scotistarum. Quartò declarabis in quo sensu hæc est vera. Actus & po tentia sunt in eodem genere, qua declaratione facta, solues omnes instantias Scoti.

Quantum ad primum aduerte, quod Sco. in subiecto receptiuo formæ, siue sit materia prima respectu formæ substantialis materialis, siue sit subiectum respectu formæ accidentalis, imaginatur duo, primo ipsum subiectum inquantum potest moueri siue transmutari ab agente recipiendā formam, ad quam comparatur vt potentia passiua ad actum formalem, & hanc potentiam passiuam dicit esse ipsaminet materiam, siue ipsum subiectum, & de hac concedit quod distinguitur realiter ab actu formali, quoniam nihil actuat nec perficit seipsum nec recipitur in seipso, nec facit compositionem cum seipso, Constat autem quod forma sīs actus siue ipsa forma actuat & perficit materiam, recipitur in ea, & ex forma ac materia fit substantia composita, secundo imaginatur quod in materia siue in subiecto est potentia formæ, pro quanto forma potest esse in materia, & per actionem agentis potest educi de potentia ad actum, & dicit quod hic potentia est ipsamet forma, producenda ab agente, & constat quod non est potentia pas. siue receptiua formæ sed obiectiua, quia forma producenda est obiectum, quod potest produci actiua agentis, & distinguitur à potentia pas. in hoc quod potentia pas. est subiectum motus, siue transmutationis, obiectiua autem est terminus à quo, nam ex rosa in potentia fit rosa actu, & hæc distinctio est realis, quoniam ex 1. phy. subiectum manet, terminus autem à quo non manet, & dicit quòd hic potentia obiectiua non distinguitur realiter ab actu sibi correspondente, qui dicitur actus obiectiuus, qui est terminus ad quē, puta rosa antequam producatur est potentia obiectiua postquam est producta est actus obiectiuus, & quod non distinguatur realiter ab actu obiectiuo probant Scotistæ rationibus quas recitabimus infra, & soluemus.

Quantum ad secundum pones conclusionem cōtra Scotum, idem non potest esse potentia & actus, imò diuisio entis in potentiam & actum est diuisio in res distinctas, quocunque modo sumatur potentia & actus.

Ista cōclusio cōceditur à Scoto de potētiā passiua & actu formali, vt patet ex prædictis, negat aūt de potētia obiectiua & actu obiectiuo, contra quē arguitur sic. Termini per se motus & trāsmutationis nō sunt idem realiter cū sint oppositi, ex 1. physi. tex. Sed potētia obiectiua quā imaginatur Scotus, & actus obiectiuus sunt secūdū ipsum termini motus & trāsmutationis, potētia enim obiecta est ter

minus

minus à quo,& actus obiectiuus est terminus ad quem,ergo non sunt idem realiter.Præterea non est imaginabile, aliquaduo duo esse idem realiter, & vno transeunte realiter,aliud remanere realiter.Constat autem quod potentia obiectiua quæ est terminus à quo,dum res generata est trãsit,& actus obiectiuus permanet,ergo &c.Præterea quęcunque sunt idem realiter quãdo ponitur vnum, ponitur alterũ,quia oppositũ huius implicat contradictionem.Cõstat aũt ꝙ quando ponitur potentia obiectiua non ponit obiectiuus actus,aliter rosa generanda poneretur antequã generaretur.Impossibile est ergo potentiam & actum quo cunque modo sumantur esse idem realiter.Et cõfirmatur quia Commẽ.in 1.de anima,commen.6.dicit,potentia&actus sunt differentiæ,quæ contingunt omnibus prædicamentis,& valde oppositæ,ergo potentia & actus quæ diuidunt omne prædicamentum,non sunt idem numero,sic ꝙ illa potentia quandoque sit,actus cum dicat Cõmẽt.ꝙ sunt differentiæ valde oppositæ.Et constat quod ad mentem.Scoti dictum Commen.est intelligendum de potentia obiectiua,& de actu obiectiuo,qm de his solum concẽdit,ꝙ diuidunt ens,& quod sunt in eodem genere vtrum autem detur talis potentia obiectiua & actus obiectiuus declarabitur in q.sequenti

Quantum ad tertium aduerte,quod Scotistæ conantur probare multipliciter.quod potentiam obiectiua sit idem cum obiectiuo.Sed vt videbis,semper procedunt ex fundamento falso.Credunt enim quod in materia siue in subiecto, sint duæ potentiæ distinctæ realiter,vna quę est susceptiua formæ , aliã quæ est ipsa forma in esse potentiali quæ per actionem agentis educitur de esse potentiali ad esse actuale,& recipitur in materia.Hoc inquam fundamẽtum est falsum,quoniam in materia non est nisi potentia passiua,& non est aliud formam esse potentia siue potentialiter in materia,quam posset recipi in materia,sicut non est aliud formam esse in potentia agentis,quam posse produci ab agente.

Primò igit sic arguũt,in materia siue in subiecto est potentia,qua põt moueri ab agente,vt recipiat formã,& est potẽtia ad esse formę,idest,ipsa forma vt habet esse potentiale,quæ distinguũt realiter. Sed potẽtia materiæ,qua põt moueri siue transmutari ab agente est ipsa materia, & potẽtia ad esse formę est ipsa forma quę est actus ergo potẽtia

obiectiua & actus obiectiuus sunt idem. Quod autem illę duæ potentiæ distinguantur realiter, probatur. Quod potest esse forma deinde est forma est idem cũ forma. Quod autem potest moueri ad formam, non est forma, quia receptiuum non est ipsum receptum, ergo istæ duæ potentiæ distinguuntur realiter.

Ad hoc nego maiorem quia in materia non est nisi potentia, qua potest transmutari ab agente, quæ dicitur potẽtia passiua, & forma non est alio modo in materia, nisi in potentia passiua, vnde nego quod in materia sit potentia, quæ est ipsa forma, quoniam omnis potentia materiæ est ipsa materia, & sic non concedo duas potentias distinctas realiter in materia. Ad probationẽ dico, quod procedit ex fundamento, falso, scilicet quod in materia sit potentia formæ, quæ postea est forma, quod nego, quia forma non alio modo est potentialiter in materia, quam per potentiã passiuam, quare &c.

Secũdò sic, si idẽ est potẽtia passiua materiæ & potentia formæ in materia, ergo est idẽ formã esse receptibilem in materia & formã educi de potẽtia materiæ sed hoc est falsum, quia anima intellectiva educeretur de potentia materiæ, cum sit receptibilis in materia, ergo & primum.

Ad hoc nego consequẽtiã, quia educi de potẽtia materiæ nõ est hoc solũ, quod potentia formæ sit in materia, nam per potentiam formæ in materia nõ intelligimus aliud quã quod põt formã recipi in materia & actuare eam. sed per educi de potẽtia materiæ intelligimus formã per naturales transmutationes materiæ, & per agẽs naturale exire in actũ ita quod agens naturale non solum disponit materiã ad receptionem formæ, sed ẽt attingit ipsam formam productiue. & in hoc distinguitur anima intellectiua ab aliis formis, quoniã illę educuntur in actũ, & recipiuntur in materia per trãsmutationes naturales & per agẽs naturale. Anima vero intellectiua non deducitur ad esse per huiusmodi trãsmutationes nec per agens naturale, sed per agens diuinum, licet per tales transmutationes disponatur materia ad receptionem animæ intellectiuæ.

Tertiò, dicit philosophus in 8. metaph. tex. 15. quod illud quod est in potentia, fit in actu, super quẽ tex. inquit Cõmẽt. est igitur hic aliquid vnum, quod primo est in potenti & postea transfertur ad actum, & ne quis credat, quod id quod erat in potentia sit aliud ab eo, quod postea fit actu. subiungit.

iungit Comment. Translatio enim eius nõ largitur ei multitudinem, sed perfectionem in esse. q. d. Quod erat in potẽtia & postea fit actum, non sunt duo, sunt vnum ergo potentia est actus.

Ad hoc philosophus & Cõmen. intendit in illo tex. reddere causam quare ex materia & forma fit vnum per se, ꝙ est ipsum compositum, puta ęnea sphæra, & reddẽs causã dicit, quia hoc, idest. materia puta æs est potentia, & hoc id est, forma puta sphæra est actus, quæ adinuicem coniuncta faciunt vnum per se, quæ est ænea sphæra, quæ quidem nõ est duo, sed vnum reductum de potentia ad actum, nã ænea sphæra quæ poterat produci ab agente per vnionem æris & spæræ fit actu ænea sphæra per actionem agẽtis. ex quib. patet, ꝙ textus ille & dictũ Cõmẽ. extorquetur. Quia nõ intẽdit illic de potẽtia formæ & de forma, actu, sed de compositi, ꝙ prius, est in potẽtia agentis potentis vnire formam cũ materia, illud idẽ fit in actu ex vnione formæ cum materia, per actionem agentis. non ergo ex prædicto tex. nec est Commen potest concludi identitas potentiæ, obiectiuæ & actus obieictiui.

Quantũ ad quartum aduerte, quod cum potentia recipiat actum, ille actus proprie correspondet potentiæ, quẽ primo & per se respicit. vnde aduerte, quod sicut potentiæ potest assignari duplex obiectum scilicet primum & secundarium & à primo sumit vnitatem siue distinctionẽ non à secundario, vt patet de visu, qui accipit speciem & vnitatem à calore vt primo obiecto. & non ab albedine vel nigredine. Sic potentię potest assignari duplex actus, scilicet actus quẽ primo & per se respicit, & actus quem secundario & consecutiue respicit, vt anima, primo, & per se respicit animare, secundario operari opera, vitæ. Ex his dico quod illa propositio, actus & potentiam sunt in eodem genere, vera est de potentia passiua & actu formali, quem primo & per se respicit. non autem quem secundario respicit, Idem dico de potentia operatiua & actu suo. Verbi gratia. Quia materia prima primo respicit formam substantialem secundario autem formam accidentialem ideo est in eodem genere cum forma substãtiali, quia vtraque est substãtia. nõ autẽ est in eodem genere cum forma accidentali, & quia visus primo & per se respicit videre, ideo vtrunque est in eodem genere, q̃a visus & videre sunt in prædicamento qualitatis.

Ex hac declaratione videbis solutas instantias Scoti, qui busintendit probare illam propositionem, actus & potētia sunt in eodem, non posse verificari de potentia passiua, qualis est potentia materiæ, & potentia subiecti, sed solū de potētia obiectiua. Arguit igitur sic substātia est in potentia passiua quantitatis, puta materia, & substantia materialis est in potentia passiua accidentium, & superficies est in potentia passiua coloris. & anima est in potentia passiua suarum potentiarum, & tamen constat, quod materia non est in eodem genere cum quantitate, nec substantia materialis cum suis accidentibus, nec superficies cum colore, nec anima secundum viam Thomisticam cum potentiis suis: ergo &c.

Ad hæc patet quid dicēdum sit ex declaratione facta. Nā in his instantijs non comparatur potentia passiua siue receptiua ad actū, quē primo & per se respicit, sed quē secundario. Nā materia prima primo respicit formam substantialem, & substantia materialis primo respicit esse substantiale, & superficies non primo respicit colorem, Sed diaphanum primo respicit colorem, est enim color actus diaphani, diaphanum autem & color sunt in prædicamento qualitatis, & anima non primo respicit potentias suas, sed esse comparatur enim essentia animæ ad esse, sicut potentia ad actum proprium. Patet ergo, quod per nullam instātiam cogimur concedere illam proposionem actus & potētia sunt in eodem genere, debere intelligi de potentia obiectiua & actu obiectiuo. Hæc de p[illegible] quæsito dicta sint

Quæstio 2. si potentia sufficienter diuiditur in actiuam & passiuam.

Quod est principium transmutationis in alio. Tex. 2.

Philosoph. in hoc textu declarat quot modis dicitur potētia, tam propriē quam similitudinarie, & innuit, quod propriē non dicitur nisi de actiua & passiua, non quidem ex æquo, sed primo de actiua, deinde de passiua, quoniā passiua respicit ex suā ratione actiuam, sicut motus includit mouens. Quæritur ergo. si hæc diuisio, quāmuis non sit vniuoca sed potius analoga, sit sufficiens, ita quod nō sit necesse dare tertiam distinctam realiter ab actiua & passiua,

N hac q. aduerte, q̄ oēs expositores philosophi & Comm. c. causiæ, cōcordāt in parte affir. solus Scotus cui videt

Henricus

Henricus fauere imaginatus est potentiam obiectiuam distinctam realiter ab actiua & passiua, verum quia intentio nostra est in his quaestionibus loqui ad mētem Arist. & determinare ex doctrina Arist. ideo non multum curamus imaginationes aliorum. vt igitur fiat resolutio ad mentem Arist. sic procedendum est, primo declarandum est quid sit potentia ad imaginationem Scoti, & id videbis iam manifestatum à nobis in 8. lib. in q. 1. secundò declarandum est quod nulla est necessitas, ponendi talem potentiam distinctam realiter ab actiua & passiua & id iā manifestauimus in 8. lib. in q. vbi declarauimus quod omnes conditiones quas attribuit Scotus potentiae obiectiuae, ita verificantur de potentia actiua sicut de obiectiua, vnde vanū est multiplicare distinctionem potentiarum sine necessitate. 3. declarandum est, quod Arist. in tota sua doctrina, nullā fecit mentionem de tali potētia. Quod optime declarat Cap. in 1. dist. 3. q. 3. ar. 2. respondens primae instantiae Scoti, factę cōtra primam rationem B. Tho. in probatione primę conclusionis. Cuius intentionem summauit Paulus Sonc. in libr. 9. metaphysisi. q. 1. & est 4. & 5. ratio sua, & quoniam nihil intendo addere adhoc, ideo nolo immorari in recitando. Tu igitur vide quem volueris siue Cap. siue Paul. Quartò soluenda sunt motiua Scot. quibus videtur posuisse potentiam obiectiuam distinctam ab actiua & passiua.

Primum fuit hoc, potentia & actus sunt in eodem genere, sed hoc non potest verificari de potentia actiua & passiua, aliter anima, quae est principium actiuum operationū vitalium esset in eodem genere cū actibus operationibus suis, quod est falsum, cum anima sit substantia, & actus sint accidentia, & superficies est in potentia passiua ad colorem, & tamen non est in eodem genere cum colore, vt patet, ergo praeter actiuam & passiuam datur tertia, scilicet obiectiua, de qua dicta propositio verificatur.

Hoc iam solutum est in quaestione praecedenti, nec repli candum est.

Secundum est sumo niuem generādā in hyeme futura, de qua verum est dicere antequā producatur, est in potētia ad esse, aliter nō posse produci, quidquid enim ꝓducitē exit de potētia ad actum, & postquā est producta est in potentia passiua ad albedinē, licet sit potētia cōiuncta actiui. Quaero igitur, aut est eadē potētia albedinis antequā producatur & r[illegible]ā producta est, aut alia & alia, non eadē

aliter

aliter esset subiectum albedinis ante sui productionem, sicut post, ergo alia & alia, sed antequam producatur, nō est in potentia passiua, aliter posset esse subiectum accidentis antequam produceretur, quod est impossibile, quoniam esse subiectum supponit esse, ergo est in potentia obiectiua, ergo præter actiuam & passiuam datur obiectiua.

Ad hoc dicitur, quod est alia & alia, & cum arguitur ꝙ ante sui productionem non est in potentia passiua vel subiectiua, concedo, & cum infertur, ergo est in potentia obiectiua nego consequentiam, & dico ꝙ debet inferri, ergo est in potentia actiua agētis, potentis producere niuem vnde non est necesse concedere potentiam aliā ab actiua & passiua, potest etiam dici, quod est eadem potentia in genere, ita ꝙ ante productionē est in potentia passiua materiæ ex qua generanda est nix, & post, productionē est in potetia passiua, quā proprie dicimus receptiuā siue subiectiuam respectu accidentis, quæ tamen reducitur ad passiuā.

Tertium est subiectum transmutationis, quod est materia dicit potentiā, & terminus à quo dicit potentiā. Quod enim fit procedit à potentia ad actum, sed potentia materiæ quæ est potentia passiua, nō est potētia termini à quo, quia materia manet, terminus autem à quo nō manet, ergo potentia termini à quo non est potentia passiua, nec actiua vt patet, ergo obiectiua.

Ad hoc dicitur, vt habemus in 1. physic. tex. 78. quod terminus à quo est duplex, scilicet per se & per accidens, terminus a quo, vel ex quo per se, est ipsa materia, quæ intrat substantiam rei & permanet in re facta. Terminus à quo vel ex quo per accidens est ipsa forma præcedens quæ abiicitur, vel priuatio rei generandæ adiuncta materiæ, ex hoc enim quod materia est sub forma aquæ, est priuata forma ignis. Tunc ad argumentum, concedo, quod matera dicit potentiam, & terminus à quo per se dicit potentiam, quæ est ipsa materia, & cum probatur quod nō, quia materia manet & terminus à quo non manet, cōcedo de termino à quo per accidens, nō autē de termino à quo per se, quoniā ille secundū phylosophū est ipsā materia, ex qua per se aliquid fit & permanet in re facta. Sed nego, quod terminus a quo per accidens dicat potentiam, quoniā aut est forma abiicienda aut priuatio, quorum neutrum est potentia, cum forma dicat actum & priuatio negationē. Et si dicas. Quomodo ergo hæc est vera, in generatione substā

tiali ex ente in potentia fit ens actu.Respondeo,est vera in hoc sensu,ex materia quæ est ens in potentia vt recipit formã per actionem agentis quæ erat in potentia passiua materiæ, fit ens actu,quod est ipsum compositum.

Patet igitur quod nõ cogimur ex doctrina phylosophy ponere potentiã obiectiuam distinctam realiter ab actiua & passiua.Ad quam autem reducatur potentia resistiua,dico quod ad actiuam,quamuis distinguatur ratione ab actiua,nam eadem potentia dicitur actiua inquantum corrũpit,vel remittit contrarium.Sed dicitur resistiua inquantũ retardat actionem agentis contrarij.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3 si potentia actiua & passiua requiritur distincta subiecta.

Palàm igitur, quia est quidem vt vna potentia faciendi &,patiendi, nam possibile est & habere ipsam potentiam patiendi & eo quod aliquid pati potest ab ipso.Text.2.vbi & Commentator inquit,& intendit,quod non est necesse vt hoc principium sit in subiecto diuerso à subiecto in quo est potentia passionis in loco.

IN hacq.sic procedes.Primò declarabis quantã distinctionẽ requirunt potẽtia actiua & passiua in his,in quibus sunt.Secundò pones cõclusionẽ responsiuã. Tertiò solues quædã argumenta,& declarabis quædã dicta philosophi.

Quantum ad primum aduerte,quod non est necesse ea in quibus sunt potentia actiua & passiua distingui supposito,potest enim idem suppositum agere in se ipso,prout in vna eius parte est in potẽtia actiua,& in alia potentia passiua,& hoc modo animatum distinguitur in partem mouentem & in partem motam,& manus percutit pectus,& cerebrum infrigidat stomahcum,nec est necesse quod sint distinctæ partes quæ distinguãtur situ,siue subiecto,potest enim idem respectu eiusdem partis agere in seipso,vt oculus causat visionem & recipit eam in seipso, & intellectus causat actum intelligendi,& recipit eum in seipso.Sunt enim actiones immanentes,quæ sunt substantiæ in agente, vt dicemus infra, est autem necesse quod vel sint in distinctis suppositis vel distinctis subiectis,vel si sunt in eodem, necesse est vt est actiuum distinguatur realiter à seipso, vt est passiuũ siue receptiuũ.Nam licet oculus causet & recipiat visionẽ in seipso, nõ tamen causat eã,nisi vt actuatus

specie obiecti visibilis,recipit autem vt oculus est.Sed distinguuntur realiter oculus præcise & oculus actuatus specie,sicut minus & magis includens,sicut Sortes & Sortes albus.Idē dico de intellectu intelligente seipsum,intelligit.n.se vt actuatus,& recipit ītellectionē in seipso pcise.

Quantum ad secundum pono hanc conclusionem,licet in eodem & respectu eiusdem partis possit esse potentia actiua & passiua,non tamē eodem modo,nec formaliter,id est,nec secundum eandem rationem.Hæc cōclusio quo ad illas partes in eodem & respectu eiusdem, declarata est & concessa ab omnibus.Quo ad partes sequentes scilicet non eodem modo nec formaliter,concessa est etiam communiter.Nam licet Ant.And.in lib.9 q.1.chimerizet, quod in eodem potest esse potentia actiua virtualis & potentia passiua formalis.vt quādo forma ignis producit in igne genito leuitatem secundum ipsum,& quando aqua calefacta infrigidat seipsam,tamen non concedit posse esse in eodem respectu eiusdem potentiam actiuam formaliter, & potentiā passiuam formaliter, quoniam vt probabitur, sequeretur contradictio.

Hanc igitur conclusionem sic probo,sicut se habet agēs ad patiens sic potentia actiua ad passiuam,est enim agēs, quia ei inest potentia actiua,& est patiens,quia ei inest potentia passiua,sed idem secundum idem & eodem modo, & formaliter esse agens & patiens est contradictio,ex diffinitione contradictionis,sequitur enim quod idem &c.sic agens & non agens,patiens & non patiens,ergo in eodem &c.esse potentiam actiuam & passiuam est contradictio.

Præterea si in eodem &c. ergo idem secundum idem & eodem modo & formaliter est similiter in potentia &in actu,quod est impossibile,cum potentia & actus sint opposita,quæ non se compatiuntur vniformiter in eodem propter sequelam contradictionis,contra patet.quoniam secū dum quod aliquid habet potentiam passiuam est in potentia,&secundum quod habet actiuam est in actu,vnde vnūquodque agit inquantum est actu , & patitur inquantum est in potentia.

Præterea si &c.sequitur, quod in eodem se cōpatiuntur actu duo accidentia absoluta distincta solo numero,acquisibilia p alterationē,quod est impossibile,vt probauimus ī libro 5.in q.18.cōsequentia sic probabit.sit A.infrigidabile quod secūdū te infrigidat seipsum,necesse est vt infrigidet

ſe inquantū habet potentiā actiuam infrigidandi, quæ for maliter nō eſt niſi frigiditas, & infrigidetur à ſeipſo inquā tum à ſeipſo recipit frigiditatem,& ſic in eodem erit prin cipium & terminus infrigidationis peracta infrigidatione. Tunc quæro,frigiditas quæ eſt principium infrigidandi, & frigiditas quæ eſt terminus infrigidationis, aut ſunt eadem,aut diſtinctæ,non primum,quia nihil ſeipſum cauſat, ergo ſecundum,& ſunt eiuſdem ſpeciei,vt patet quoniam ſemper intelligo de frigiditate formali, ergo in A,erunt ſimiliter duo accidentia abſoluta eiuſdem ſpeciei &c. Huic concluſioni non inuenio Commen.nec ſequaces eius con tradicere.Nam licet Commentat.teneat in tertio cęli,comment.28.& in 4.cœli,commen.22. quod graue mouet ſeipſum nō tamen eodem modo ſumptum,tenet enim quod forma grauis.eſt mouens,& vt ſic non eſt mota,vt autem eſt forma exiſtens in materia eſt mota.

Quantū ad tertium aduerte,ꝙ fortiora argumenta quæ fiunt cōtra hanc determinationem,ſunt ea,quæ format Antonius Andreas in libro 9.q.1.ex quibus conatur probare, quod ea in quibus eſt potentia actiua & paſſiua,non eſt neceſſe diſtingui realiter,ſed ſufficit diſtinctio formalis, verum quia huiuſmodi argumenta recitat Paulus Sonc.& ſoluit Thomiſtice,declarans quomodo in omni exemplo & omni caſu adducto ab Ant.Andr.ſeruatur diſtinctio realis inter agens & patiens,ideo nolo hic immorari, vide tu Paulum.Tantum aduerte quædam dicta philoſophi, quæ videntur repugnare determinationi factæ.

Primūm eſt in libro 9.metaphyſic.tex.2.vbi inquit.Quapropter inquantum ſimul natum eſt,nihil patitur ipſum à ſeipſo,& in 1.de generatione.text.48.facit hanc conſequentiam,ſi ſimile à ſimili pati poſſibile eſt, & ipſum à ſeipſo,patet autem quod reputauit conſequens impoſſibile, aliter ratio ſua nihil valeret,& in 5.metaph diffiniens potentiam actiuam & paſſiuam dixit, poteſtas dicitur alia quidem principium motus aut mutationis in diuerſo inquantum diuerſum,vt ædificatiua poteſtas,quæ nō exiſtit in ædificato.Alia,ſcilicet paſſiua à diuerſo,inquantum diuerſum ex quibus patet,quod repugnat doctrinæ Ariſt.idem eſſe actiuum & paſſiuum, ex conſequenti neceſſe eſt illud in quo eſt potentia actiua diſtingui & eſſe aliud ab eo in quo eſt potentia paſſiua.

Ad hæc dico,ꝙ philoſophus in 9.meta.& in 1.de gene ratione

ratione intendit, quod ipsum inquantum ipsum, id est, nul lo modo diuersificatũ, sed penitus eodem modo se habens non patitur à seipso. Quod nos concedimus, vt patet in probatione conclusionis responsiuæ.

In diffinitione autem potentiæ actiuæ & passiuæ, nõ sumit diuersum, siue aliud pro distincto essentialiter, sed pro distincto realiter.

Quæ distinctio realis potest esse inter duo supposita, inter partem & totum, inter magis includens & minus includens, & dummodo seruetur aliquis horũ modorũ inter agẽs & patiens verificatur diffinitio potentiæ actiue & passiuæ, q̃a ly diuersũ siue aliud, stat p distincto realiter aliquo modo dinstinctionis realis. Hęc de præsẽti quæsito dicta sunt.

Quæstio 4. Quot sunt potentiæ rationales ac liberæ.

Palàm quia & potentiarum aliæ erunt irrationales, aliæ cum ratione. Tex. 3.

Philosophus hic distinguit potẽtiã in rationalem. quę & libera dicitur, & in irrationalem, quę & naturalis dicitur, & quoniã in 3. de anima & in metap. de potẽtiis rationib⁹, perfũctarie tractat, ideo vt plenior habeatur de eis intelligentia, pertractabimus quæsita, vt infra, & primo quærẽdũ est de numero potentiarum rationalium.

IN hac q. aduerte quod de numero harum potentiarum parum habemus determinatum à philoso. nam in 3. de anima, & in 9. metaphys. videtur indistincte loqui de potentiis liberis, parum distinguens inter voluntatem & intellectum practicum, sed quasi in genere loquitur, quod potentia rationalis est oppositorum, licet autem à philos. non habeamus expressum numerum potentiarum rationalium, tamẽ omnes expositores eliciunt ex doctrina philos. quod sunt duę scilicet intellectus & voluntas. Ratio, enim libertatis est immaterialitas, & cũ vtraque potentia sit immaterialis, quia nõ organica, ergo vtraque est rationalis & libera. Præterea, intellectus est ex se indeterminatus ad intelligendum A, & B, vt declarabitur infra, ergo est liber, cũ possit in vtrunque, licet autem concordent in hoc quod tã intellectus quàm volũtas sunt potẽtiæ rationales & liberæ, tamen discordant in modo libertatis, nam aliqui tenent, ꝙ intellectus est liber solũ radicaliter & originatiue volun-

voluntas autem formaliter, aliqui tenēt æqualitatem libertatis tam in intellectu quam in voluntate, aliqui tenent intellectum esse magis liberum quàm voluntas.

Vt ergo resoluamus præsens quæsitum secundum viam Tho. sic procedemus, Primò declarabimus, quòd libertas radicaliter & originatiue est in intellectu. Secūdò, quod formaliter & complete non est in intellectu, sed in voluntate. Tertiò, quod licet tam intellectus quàm voluntas sint potentiæ rationales & liberæ, tamen voluntas est liberior intellectu. Quartò soluemus rationes eorum, qui tenent cōtra determinationem nostram.

Quantū ad primum aduerte, quod mens B. Tho. est vt patet in 1. par. q. 83. artic. 1. quod radix libertatis in homine, qua potest in opposita, proueniat ex ratione, id est ex intellectu ratiocinante, inquantum est indeterminatus & indifferens ad posse concludere de aliquo agibili, si debet fieri vel nō, si hoc vel illo modo, si hac vel illa causa, si in hoc vel illo tempore, possunt enim intellectui præsentari diuersa, & secundum vnum iudicabit fiendum, secundum aliud non, vt patet in his de quibus quærimus consilium, & quoniam actus voluntatis subsequitur iudicium & determinationem factam ab intellectu, ideo ab intellectu, vt à prima radice prouenit tam necessitas quàm libertas in voluntate, nam si intellectus concludit hoc simpliciter & absolute fiendum puta quod Sortes cadens in manus volentia ipsum occidere, debet conari ad occisionem illius vt seipsum liberet, voluntas determinatur & specificatur ad illud, si autem diuersa iudicia facit propter diuersas circūstantias, voluntas libere tendit in hoc vel illud vel in suum oppositum, & propter hoc rationabiliter ponimus radicē libertatis esse ex indifferentia vel diuersitate iudicij, quā facit intellectus de agendis contingentibus, & hoc insinuat B. Thomas, in 1. parte. q. 83. ar. 1. vbi inquit, quia ratio circa contingentia habet viam ad opposita, vt patet in dialecticis syllogismis, & rhetoricis persuasionibus, particularia autem operabilia sunt quædam contingentia, ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet & non est determinatum ad vnum, & pro tanto necesse est, quod homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso, quód est rationalis, id est discursiuus in agendis.

Quantū ad secundum aduerte, quod completa potentia rationalis & libera libertate cōtradictionis, de qua hic pro

prie intendimus;prout ſcilicet poteſt in oppoſita contrariæ vel contradictoriè,quatuor conditiones requirit.Primò quod non poſsit cogi,liberum enim poſſe cogi,eſt liberum non eſſe liberum.

Secundò,quod non neceſsitetur abſoluta neceſsitate, vnde voluntas reſpectu ſummi boni non eſt potentia libera libertate in oppoſita,intellectus reſpectu primorum principiorum.Tertiò quod non habeat cauſam mouentem intrinſecam in genere cauſæ efficiétis neceſsitatem ipſam ad agendam.Quartò quod ſit motiua omnium aliorum potentiarum & ſui ipſius ad agendum.

Ex his 4. conditionibus,prima & ſecunda conueniunt intellectui,quo ad conſiderationem, circa agibilia contingentia.quæ non habent neceſſariam connexionem ad finẽ conſequendum.tertia autem & quarta,non conueniunt intellectui,ſed volũtati.Nã licet intellectus ſit motiuus volũtatis in genere,cauſæ finalis prout præſens obiectũ ſic vel ſic volibile,puta contingenter vel neceſſario,tamen voluntas eſt motiua effectiue intellectus,& aliarum,potentiarũ, & ſuiipſius ad agendum.

Ex quibus habetur quod licet intellectus per primam & ſecundam conditionem ſit prius liber voluntate quia per notitiam intellectus regulatur voluntas,tamen complete & formaliter voluntas ſola eſt libera , quoniam ratio libertatis non completur , niſi per eſſe motiuum effectiuum ſui & aliarum potentiarum , quod conuenit ſoli voluntati , licet igitur radicaliter & originatiue intellectus ſit liber,non tamen complete & formaliter, ſed id conuenit ſoli voluntati.

Quantum ad tertium aduerte,quod patet ex 2.nam cũ ex 4.conditionibus prædictis integretur completa & formalis libertas agendi in oppoſita,& omnes cõueniant voluntati,& tantum duæ primæ intellectiui,conſtat quod licet radicaliter intellectus ſit prius liber,non tamen magis vnde ſi quæratur,quæ potentia ſit abſolute libera & formaliter,reſpondetur,quod eſt ſola voluntas,quæ ſe habet vt regina in toto regno animæ.

Quantum ad quartum aduerte,quod tria determinauimus,primò quod intellectus radicaliter eſt liber etiã præciſe ſumptus,& non ſolum vt connexus voluntati,ſecundò quod intellectus licet ſit prius radicaliter liber,non tamen prius formaliter,ſed id conuenit ſoli voluntati. tertiò

quod voluntas est liberior intellectu.

Contrà primum videtur esse Ant. Andr. in 9. meta. q. 2. qui de mente Scoti tenet, quod intellectus in se consideratus & respectu proprij actus, qui est intelligere, est potentia irrationalis, id est naturalis, eo quod est de se determinatus ad intelligendum, & non habet in potentia sua intelligere, & non intelligere, assentire & non assentire proposito obiecto, & sic in doctrina Scoti intellectus in se cōsideratus non est potentia rationalis nec libera radicaliter nec formaliter & ratio huius secūdum Sco. est hæc. Quicquid intellectus intelligit ante actum voluntatis, id est ante electionem naturaliter intelligit, ergo ante actum voluntatis nulla est libertas in intellectu.

Respondetur in actu intelligendi qui est circa agibilia, quæ non habent necessariam connexionem ad finem vniuersalem, quod est summum bonum, & respectu quorum ponimus libertatem radicalem, in intellectu tria possunt considerari. Primò obiectum præsens motiuum intellectus, & hoc est naturale, quia est motiuum naturaliter ipsius intellectus ad intellectionem, sicut obiectum visibile præsens visui, mouet naturaliter visum ad videndū. Secundò productio ipsius actus intelligendi. & hæc etiam est naturalis. Tertiò iudicium ipsius intellectus super tale obiectum agibile de fiendo, vel non de sic fiendo vel non de fiendo in tali tempore, vel non, & sic de aliis circunstantiis, & hoc non est naturale, id est determinatum, quoniam intellectus circa huiusmodi agibilia potest diuersimode cōcludere affirmatiue & negatiue.

Nam de medicina tali sumenda ab infirmo secundum vnam circunstantiam concludet affirmatiue, secundum aliam negatiue. Ex his patet, quod ratio Scoti non concludit, quoniam concesso quod quo ad primum & secundū, actus intelligendi sit naturalis & respectu primi ac secūdi nulla sit libertas in intellectu, tamen negatur antecedens, quo ad tertium. respectu cuius ponitur libertas radicaliter in intellectu ante actum voluntatis. Contra secundum arguunt quidā conantes ostendere, quod aliquis actus intellectus est prius & principalius liber quàm aliquis actus voluntatis, ex consequenti intendunt inferre, quod intellectus formaliter liber, & prius quàm voluntas Sic igitur arguunt. Per duos actus sumus domini aliorū actuū in nobis. Primus est cognitio intellectus de nō nece

ſaria connexione aliquorum in particulari volibilium in ordine ad finem. Secundus eſt actus voluntatis, quæ non neceſſario vult hoc aut illud cognitum ab intellectu non habere neceſſariam conneixonem ad finem.

Sed per primum regulatur voluntas & non econuerſo, quoniam ſi intellectus concludit, quod hoc puta medicina reubarbari eſt neceſſaria ad conſequendum ſanitatem, & concludat iudicio comp leto & vltimato, voluntas neceſſario tendit in illud. Si autem concludit quod non eſt neceſſaria voluntas, libere tendit in illud: ergo primus actus formaliter liber, eſt actus intellectus, qui dicitur iudicium de agibili, vel concluſio conſilij.

Reſpondeo & dico, quòd arg. non concludit intellectu eſſe prius formaliter liberum; ſed prius radicaliter, nam vt diximus ſupra, non ſtat libertas formaliter in aliqua potentia, ex eo quod regulat & dirigit voluntatem, ſed ex eo quod eſt motiua effectiue aliarum potentiarum, & quia id conuenit ſoli voluntati, ideo ſola eſt formaliter libera. Ad arg. igitur, ſi intendit concludere prioritatem libertatis radicalis in intellectu, conceditur totum. quia non idem tenemus, ſi autem intendit de prioritate libertatis formalis negatur conſequentia.

Contra tertium quidam conantur probare, voluntatem non eſſe magis liberam intellectu, & arguunt ſic, conditiones ſufficientes ad hoc quod potentia ſit perfecte libera, ſunt tres. primò, quod ſit potentia immaterialis & hæc cõceditur ab omnibus, ſecundò quod habeat obiectum vniuerſale, & hæc ſimiliter conceditur, tertio quod indifferenter ſe habeat ad contenta particularia ſub illo obiecto vniuerſali, & hæc ſimiliter conceditur.

Sed iſtæ conditiones ita & æque perfecte conueniunt intellectui, ſicut volũtati, nã vtraque eſt potẽtia immaterialis nõ alligata organo, & vtriuſque obiectũ eſt vniuerſale, obiectũ enim intellectus eſt ens ſiue verum, voluntatis aũt eſt bonum, & ſicut intellectus licet neceſſario tẽdat in verũ, tamẽ non neceſſario aſſentit huic cõcluſioni vel illi deducatur euidẽter ex primis veris, ſic licet voluntas neceſſario tendat in bonum, quia quicquid vult, vult ſub ratione boni, tamen non neceſſario adhæret huic vel illi bono, niſi conſtet quod habet neceſſariam connexionem ad vltimũ finem. Cum igitur iſtæ conditiones æque perfecte conueniant intellectui & voluntati, erunt potentiæ æque liberę.

Reſpon-

Respondetur, isti decipiuntur in sufficientia conditionū potentiæ perfectæ liberæ, nam vltra tres assignatas, duæ aliæ requiruntur, primo quod talis potentia non possit necessitari, vt exeat in actum, secundo quod sit motiua effectiue aliarum potentiarum, & has duas habet voluntas supra intellectum, & non econuerso, nec valet dicere, quod sicut voluntas mouet intellectum, sic & econuerso, quoniam non sunt motiones eiusdem rationis, nam intellectus mouet voluntatem in genere causæ finalis, proponēdo obiectum, voluntas autem mouet intellectum in genere causæ efficientis imperando, vt intelligat, & in hac motione effectiua perficitur libertas. Præterea, intellectus quo ad agibilia non habentiā necessariam connexionem ad finem concludendum est indeterminatus ex parte obiecti, quia potest concludere hoc vel illud fiendum, vel non, voluntas autem circa huiusmodi est indeterminata ex parte obiecti & subiecti, obiecti quidem, quia potest velle hoc, & velle illud, & non hoc, subiecti vero, quia non potest necessitari ab intellectu, vt exeat in actum, ipsa autem potest necessitare intellectum ad considerandum, vnde patet, quod est magis libera; & si dicas. Concludat intellectus quod nunc est amandum A, & quod necesse est ipsum nūc amare. & hoc sit completum & vltimatum iudicium intellectus, ergo voluntas necessitabitur ab intellectu, vt exeat in actum amandi ipsum A;

Respondeo & dico, quod casus non conceditur nisi intellectus ostendat voluntati ipsum A, vt summum bonum euidentia clarissima, quod non potest fieri in hac vita.

Et si dicas, pono quod intellectus faciat iudiciū falsum tamen apparens sibi verum, scilicet quod in A, puta in tyrannide est summa fœlicitas ergo voluntas necessitabitur ad actum volendi & desiderandi tyrannidem.

Respōdeo & dico, quod posito illo casu, non necessitatur ab intellectu, sed à seipsa interpretatiue, quoniā non repressit intellectum, ne tale iudicium faceret, nunc autem loquimur de motione intellectus præcise, quam potest habere pro hac vita supra voluntatem. Nam potest voluntas moueri multipliciter, aliquando enim ab appetitu inferiori, aliquādo à seipsa præstante occasionem intellectui vel potentiæ extimatiuæ, quod sic proponant obiectum, ad quorū propositionem seipsam indirecte necessitat ad actum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

non illuminare aeré. Secūdò potétia rationalis pro eodé instanti licet diuisim, vt dicemus infra, potest in opposita. Hoc aūt nō pōt potétia irrationalis, quia principiū actionis suæ est qualitas naturalis, quæ sicut quædā natura est determinata ad vnū principiū aūt actionis in potentia rationali est sciétia siue cognitio, qua sicut cognoscuntur opposita, sic possunt agi. Tertiò potentia rationalis præsentato & proximato suo obiecto & remoto omni impedimento, potest agere & non agere in ipsum, vt Sortes præsentato cibo & non impeditus, & famelicus pō t velle cōmedere & nolle, & nō velle, potentia aūt irrationalis præsentato obiecto & debitè ap͂ximato, nō pōt nō agere in ipsū deducto omni impedimento. Quartò, potentia rationalis pōt in opposita per se, licet non æque primo. Sed in vno prius & in alio posterius, vt medicus arte medicinæ pōt prima intentione sanare Sortem, & secundaria facere ipsū ægrotare. Nā sicut ars medicinæ est per prius cognoscitiua sanitatis, quæ se habet vt habitus per posterius aūt infirmitatis, quæ se habet vt priuatio, sic per prius est factiua sanitatis. & per posterius oppositi, potentia autem irrationalis nec prius nec posterius potest per se in opposita, sed si potest pōt in vnum per se, in alterū per accidẽs, vt ignis tantum per se calefacit per accidens autem ex operatione pororum frigefacit, nec obstat quod dicit philosophus in tex. 5. tales quidem scientias esse contrariorum, esse vero huius secundum se, illius vero non secundum se, per ly secundum se intendit per prius siue de prima intentione, & per ly non secundum se intendit per posterius siue de secunda intentione, & quod sit hæc mens sua patet, ex eo quod subiungit, & enim ratio huius quidem secundum se, illius vero quodam modo & secundum accidens, vnde aduerte quod per accidens dupliciter sumitur primo vt idem est quod non secundum primam intentionem, & sic verificatur in potētia rationali, quod pōt in alterum oppositum quod habet rationē priuationis. & rationē huius iam diximus esse, quia sicut diffinitio sanitatis primo facit cognoscere sanitatem, secundario ægritudinem, sic ars medicinæ primo est factiua sanitatis, secundario ægritudinis, & ly secundario explicat philosophus per non secundum se, & per ly per accidens, & Beatus Thomas loco ly non secundum se, exponit per posterius secundo sumitur ly per accidēs, idest, præter naturā rei sed aliquo alio facto sequi

citur liberum arbitriū vt est electiua mediorum ad finem Patet igitur quod potentia rationalis non aliunde habet nisi ex natura sua, quod possit in opposita. Similiter quod potentia irrationalis sit determinata ad vnum, non habet: ex aliquo sibi superaddito, sed ex natura sua.

Quantū ad tertium aduerte, ꝙ licet omnes concedant præcipue Ant. And. in li. 9. q. 2. & Herueus in 2. quoli. q. 1. ꝙ potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, cuius ratio est, quia ex natura sui est indeterminata, pro quocunque instanti antequam determinetur ita' potest in hoc oppositum sicut in illud. & postquam est determinata & agit alterum oppositorum, licet non possit simul determinari & agere alterum oppositum, tamen semper dicitur posse in opposita pro eodem instāti, quia est talis naturæ, quod pro eō instanti pro quo fuit determinata ad A, potuit determinari ad B. quod non datur in potentia irrationali, nam ignis ita est determinatus ad calefaciendum, quod non potest determinari ad oppositum, tamen difficile est saluare hanc conclusionem, nam si pro eodem instanti pōt in opposita, cum in eodem instanti non detur prius & posterius, sed si multas, videtur necessario sequi, ꝙ possit simul in opposita. ꝙ est falsum, vt patet, aliter contradictoria possent simul esse vera, puta quod Sortes sedet & non sedet, vel contraria possent esse simul in eodem, puta quod Sortes amat &, odit Platonem, ergo & antecedens est falsum consequentia probatur, quia habens potentiam, potest in illud cuius est illa potentia, ergo habens pro hoc instanti potentiam oppositā, potest pro hoc instāti in opposita, sed in hoc instanti non datur prius & posterius, ergo potest simul in opposita,

Sed aduerte. ꝙ Arist. in lib. 9. in tex. 10. respondet huic difficultati & dicit, non enim ita simul habēt ipsorum. scilicet contrariorū potentiā, nec est simul faciendi potētia, quasi dicat potentia rationalis nō est oppositorum simul agēdorum, sed est quia potest determinari, tam ad hoc, quam ad illud, & in hoc distinguitur à potentia irrationali, quæ quando exit in actum, exit determinare in hoc, ita quod non potest determinari in oppositum.

Sed adhuc instatur. sumo potentiam rationalem determinatam in hoc instanti, ad A, & quæro si pro hoc instanti potest in B, aut non, si sic, ergo potest simul in A, & in B, si non, ergo non pro quolibet instanti potest in opposita.

Respondetur & dico,quod pōt in B.& ad consequētiā dico,quod ly simul potestdupliciter accipi.Primo vt determinat actum & sic nego consequētiā,impossibile est em contrarios actus esse simul in eodem.Secundò vt determinat potentiam,& sic,concedo consequentiam,sensus em est quod eadem potentia simul,idest,pro eodē instanti potest in opposita,non in sensu composito,sed diuiso.Quod est dictū,licet potentia rationalis vt est sub A,non possit esse sub B.quod est oppositum ipsi A,quia res dum est,necesse est esse,tamen potentia considerata in natura sua potest in A,& in B,quoniam cum ex natura sua semper sit libera,nō repugnat sibi posse in opposita.Et aduerte quod distinctionem quam fecimus de simul,innuit Cōmē. in 1. cœli. Cōmēt.119.vbi inquit.Duplex est simultas,scilicet simultas potentiæ,quæ est vera,quam & philosophus concedit in 9.li.metaph.text.19.Dicit em posse quidem contraria simul existi & potētia simultatis,& hæc est impossibilis,quoniam respicit actus incompossibiles, contrarios & hanc etiam negat philosophus in 9.metap.eodem tex.vbi inquit.Contraria vero impossibile simul existere.Patet igitur quomodo potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti,& quomodo non.

Quātū ad quartū aduerte,quod potentia rationali loqui possumus, vel de intellectu,quē diximus supra,esse potētiā liberam radicaliter.Vel de voluntate,quæ est complete & formaliter libera.si loquimur de intellectu,est sententia philosophi,quod determinatur à voluntate,seu ab electione,quæ est actus voluntatis,Vnde inquit in tex,10.necesse,ergo alterum aliquid esse quod proprium est.Dico autem hoc appetitum aut pro hæresim.Vbi Commen.sic exponit.Ergo necesse est,vt in istis sit principium,prius potētiis mouentibus,quæ sit causa in hoc,quod agunt alterum contrariorum quandoque,& alterum quandoque,& vniuersaliter necesse est,vt aliquid sit,quod faciat magis agere alterum contrarium,quam alterum, & hoc est verum principium,& hoc est appetitus & voluntas,quæ est ab intellectu,id est, electio,appetitus enim cum fuerint alterius contrariorum,tunc actio agentis pendet ex illo contrario:& similiter à voluntate.Istæ enim potentiæ non agunt de contrariis,nisi illud quod magis appetunt,aut appetitu intellectus,aut appetitu imaginationis,hæc Cōmentor.& confirmatur propositum ratione,A.causa indeterminata

minata nō procedat determinatus effectus nisi ab aliquo determinetur,hæc patet ex se,vnde videmus ꝙ causa vniuersalis & indeterminata non producit determinatum effectū,nisi per causam proximā & determinatā determinet puta Sol qui est causa vniuersalis horū inferiorū,nō producit effectum talis vel talis speciei,nisi determinetur per generatia particularia,vt Sol & homo generāt hominem.Sed intelllectus q. est potētia rationalis,est causa indeterminata ad intelligendū hoc vel illud,ergo necesse est vt determinetur ab aliquo,vt determinate intelligat hoc vel illud vel magis hoc quam illud.Hoc autem determinans non est nisi voluntas & electio, quoniam vt diximus supra,voluntas est motiua intellectuis & aliarū potētiarum ad actū suum in genere causæ efficientis. Si motiua ad actū,ergo determinatiua,quare &c.Si loquimur de volūtate, aduerte ꝙ in hoc est discrepantia inter viam Scoti & viā B.Tho. Nam Ant.Andr.de mente Scoti vt patet in li.9.metaph.q. 2 tenet.nullum extrinsecum determinare voluntatem.sed ipsa seipsam determinat,ꝙ declarat assignans duplicē interminationem,vna quidem est ex sufficientia,quæ est ex potentialitate & defectu actualitatis.Sicut materia non habens formam est indeterminata ad actum formæ.Alia est ex superabundantia sufficientia,quæ est ex illimitatione actualitatis,vel simpliciter vel quoddammodo,primo modo indeterminatum non reducitur ad actum,nisi prius determinetur per formam ab alio,secundo modo indetetminatum potest seipsum determinare. alioquin Deus qui est summę indeterminatus ad quamcunque actionem,indeterminatione illimitationis non posset aliquid agere,quod est falsum.Indeterminatio autem quæ ponitur in voluntate. nec est materialis.nec imperfectionis,inquantum ipsa est actiua,sed est excellentis perfectionis & potentiæ aliqualiter illimitate nō alligatæ ad determinatum actum,& ideo pōt seipsam determinare.Hæc est opinio in via Scoti. cui contradicit via nostra,quam intendo declarare & probare,deinde soluere fundamenta Anto.Andr.quibus motus est ad ponendum voluntatem determinare seipsam ad alterum oppositum.

Tu igit,aduerte secūdū doctrinā B Tho.in 1. parte,q.82. art.4.ꝙ voluntas respectu mediorum,quæ non habēt necessariam cōnexionē ad finē volitum determinatur ab intellectu ratiocināte & concludēte hoc esse agēdū & nō

suũ oppositum,vel magis hoc quàm illud,cuius ratio est, quia cum voluntas sit potentia appetitiua,& nullo modo cognoscitiua,indiget dirigi & regulari in hoc vel illo obiecto appetendo,ab intellectu apprehendente obiectũ sub ratione boni vel mali, vel sub ratione maioris aut minoris boni,aliter ita appeteret minus bonum,sicut maius,necesse est ergo,vt determinetur ab intellectu iudicante & proponente voluntati,quid eligendum sit vel nõ.Aduerte tamen quod hanc determinationẽ intellectus supra voluntatem ponimus quo ad specificationem actus,& non quo ad exercitum.Quod sic intelligas,intellectus nõ determinat volũtatem ita quod moueat eam effectiue ad eliciendum actum affirmatiuum,qui est velle, vel actum negatiuum, qui est nolle,circa tale obiectum præsentatum sibi ab intellectu.Ipsa enim respectu sui actus seper est libera, & potest illũ suspendere,vt alias dicemus.Sed determinat quo ad specificationẽ actus,i d est,si voluntas vult elicere actum circa obiectum præsentatum,vel erit velle respectu boni vel erit nolle respectu mali,ita ꝙ nõ potest respectu boni habere nolle per se,nisi respectu alicuius adiuncti per accidens,puta propter difficultatẽ,aut propter maius inconueniens vitandum,nec respectu mali potest habere velle,nisi præsentetur vt apparens bonum.

Verum quia inconueniens videtur, ꝙ si duæ potentiæ sunt ex se indeterminatæ,se mutuo determinent,ideo aduerte, ꝙ licet hoc sit inconueniens in eodẽ genere causæ, nõ tamen in diuerso genere.Sic contingit in proposito. Qqoniam intellectus determinat & mouet voluntatẽ in genere causæ finalis,proponit enim voluntati obiectũ cognitũ sub ratione boni ad ꝙ inclinatur volũtas.Sed aduerte ꝙ respectu eorum quæ sunt ad finem,necesse est vt ꝓponat sub ratione maioris & minoris boni,nam si proponeret duo penitus æqualia in omni circunstantia vt æque bona,remaneret voluntas indeterminata,& ad neutrũ se inclinaret,voluntas autem determinat intellectum in genere causæ efficientis,puta imperando,vt hoc intelligat nunc & illud,vel hoc intensus quam illud.Hinc patet ꝙ fundamenta Ant.Andr.nihil sunt.Dicit enim quod indeterminatio voluntas non est ex defectu actualitatis, qualis est indeterminatio materiæ primæ,sed est ex superabundanti sufficientia &c.Hoc inquã non valet,quoniã voluntas præcise sumpta non est sufficiens principium agendi

nec

nec eliciendi actũ suũ,nisi actuetur bono cognito apprę-hensio per intellectum,ergo hæc indeterminatio nõ arguit superabundantẽ sufficientiam voluntatis quocunque alio remoto.Et quando probat intentum suum ex illa conse-quentia.Alioquin.Deus &c.negatur cõsequentia,quoniã nõ est eadẽ cõparatio voluntatis diuinæ ad actũ & obiec tũ suũ,& voluntatis creatæ ad actũ & obiectũ suũ, nã in Deo voluntãs & actus eius idem sunt,ideo nõ est neces-se eã ab alio determinari,nec voluntas Dei perficitur ali-quo volito extra Deũ,& ideo illa indeterminatio in Deo arguit omnimodã sufficientiã.vtraque autẽ cõditio vt pa tet deficit in volũtate creata & ideo merito negatur cõse.

Quantum ad quintum aduerte,quod ex determinatis,vi detur sequi processus in infinitum in intelligere & velle, ita quod non erit status in aliquo primo intelligere,nec primo velle,nam ex determinatis quodcunque velle præ-cedit aliquod intelligere, quia voluntas non fertur inco-gnitũ, ergo primum velle præcedit aliquod intelligere,& quodcunque intelligere præcedit aliquod velle,quia intel-lectus nõ exit in actũ,nisi moueat effectiue volũtas à volũ tate autem mouet per velle,ergo primũ intelligere præce-dit aliquod velle,ergo ante primum velle datur prius vel-le.Et non datur hoc prius velle nisi per aliquod intellige re,ergo ante primum intelligere datur prius intelligere. Et sic patet quod si voluntas determinat & mouet intel-lectum,& intellectus determinat ac mouet voluntatem, erit processus in infinitum in volitionibus & intelectio-nibus,quod est impossibile.

Pro solutione huius dubij aduerte,quod in doctrina B. Tho.vt vitemus processum in infinitum,necesse est vt re-ducamus primam apprehensionem intellectus practici, quæ est de vltimo fine non in voluntatem sed in primum mouens exterius,qui est Deus,& id manifeste dicit in.1. parte q.28.art.4.ac tertium, similiter primam volitionem quæ est de vltimo fine reducimus,non in intellectum sim pliciter,sed in Deum,sicut & primam apprehensionem,& id clare dicit in prima secundæ q.9.art.4.Vt igitur pateat talis reductio.Primo declarabimus de prima apprehen-sione.Secundo de prima volitione.

Quantũ ad primã apprehensionẽ dico cũ Arist.in lib. de bona fortuna,ibi.Aut est aliq͂ principiũ,cuius nõ est aliud extra ipsũ &c. q͂ causa huius reductionis est ordo inter

inter mouentia & mota, siue inter ipsos motus, videmus enim omnes motus corporeos reduci ad primũ, & omnia mota corporea ad primum mouens, ergo proportionaliter omnes motus intellectuales ad primum, qui est diuina intellectio, & omnem intellectum secundum, ad intellectum primum, & propterea Arist. illic reducit intelligere & consiliari in Deum, vt in primum, ꝙ & probat triplici ratione. Primò, q̄a Deus sẽper actu intelligit, ergo potest mouere intellẽtum nostrum, vt nunc intelligat, & intelligat hoc, & deinde illud, & incipiat ab hoc, puta ab vniuersali bono, & potest facere impetum in anima nostra, vt sic consiliemur, & sic eligamus. Secundò, q̄a sicut Deus est motor vniuersalis in mundo, quo ad motus corporeos, sic cõuenit vt sit motor vniuersalis in animis & in mũdo intellectuali, q̃ est creatura intellectualis, vnde inquit. Mouet enim aliquo modo omnia. Tertio q̄a principiũ rationis nõ est ratio, nec scientiæ scientia, nec cõsilij cõsiliũ, nã esset processus in infinitũ, ergo aliquid melius ratione, hoc autẽ Deus, inquit Arist. vnde cõcludit illic, ꝙ intellectus se habet ad Deũ, sicut organũ ad primũ agens, ergo sicut omnis virtus & actio organi pendet à principali agente, sic omnis virtus & actio intellectus pendet à Deo. Connexio igitur & ordo seruandus inter motus duxit Aristotel. ad positionẽ huius reductionis quam B. Tho. acceptat in 1. parte vbi supra, & per ipsam saluat non esse processũ in infinitum in intellectionibus nostris, sed est deuenire ad primam, cuius causa motiua intellectus non est voluntas, sed Deus, vt primus intellectus.

Quantum ad primam volitionem quæ est volitio vltimi finis, dico ex doctrina B. Tho. in prima secũdæ q. 9. art. 4. quod eadem ratione qua prima apprehensio reducitur in Deum secundum Aristot. in libro de bona fortuna, reducatur & prima volitio, quia scilicet omne agens aliquando in potentia aliquãdo in actu, indiget moueri ab agẽte primo, quod semper est actu. Sed intellectus & voluntas nostra aliquando sunt in potentia, aliquando in actu, ergo &c. Reductio autem primæ volitionis in Deum, potest imaginari fieri duobus modis. Primo quod reducatur mediante prima apprehensione, ita quod Deus moueat quo ad exercitium ipsum intellectum ad apprehensionẽ summi boni, & intellectus apprehendens summum bonum & primum appetibile offerat illud voluntati, & voluntas

inclinet se ad illud per actũ suum, qui est volitio, & hoc modo tam prima apprehensio quàm prima volitio reducuntur in Deũ. Sed prima apprehensio immediate, primã autẽ volitio mediante prima apprehensione. Aliæ vero apprehensiones & volitiones non reducuntur in Deum, nisi vt in causam agentem vniuersalem coagentẽ cuilibet causæ secundum modũ naturæ suæ, nam in aliis apprehensionibus mouetur intellectus per imperium voluntatis, iam actuatæ prima volitione qua vult vltimum finem, & voluntas in aliis volitionibus mouetur ab intellectu offerente sibi hoc vel illud medium quod est bonum ad finem, quod intellectus apprehendit imperante sibi voluntate.

Secundò potest imaginari fieri hæc reductio in Deum immediatè, sed alia & alia ratione, nam in prima apprehensione mouet Deus intellectum in genere causæ efficientis, quia impellit & excitat ipsum ad primum actum intelligendi practicum, puta ad considerandum summũ bonum, & sic prima apprehensio est illicitiuè ab intellectu, & impulsiuè siue excitatiuè à Deo. In prima autem volitione Deus mouet voluntatem in genere causæ finalis, id est, eo modo quo intellectus scilicet proponendo sibi bonũ summum & in tali motione ac propositione. Deus supplet vicem intellectus & talis propositio obiecti, cõstituit voluntatem in actu primo, & sic cõstituta producit in se volitionem primam, ex his duobus modis reputo primum esse magis consonum doctrinæ B. Tho. nam per primũ modũ saluatur subordinatio voluntatis ad intellectum, vt suum ordinariũ motiuũ in genere causæ finalis, & sic saluatur, ꝙ omnis volitio etiã prima reducitur ad apprehẽsionẽ præcedentem sed non econuerso, quia prima apprehẽsio non reducitur ad velle præcedens, sed ad Deũ vt diximus, & hæc est doctrina B. Tho. in 1. parte q. 18. art. 4. ad tertiũ; ibi inquit, non oportet procedere in infinitum, sed statur in intellectu, vt in primo. Omnem enim voluntatis motum necesse est quod præcedat apprehensio. Sed non omnem apprehensionẽ præcedit motus voluntatis. Sed principium consilandi & intelligendi est aliquod intellectiuũ principium altius intellectu nostro, quod est Deus, vt etiam dicit Arist. in libro de bona fortuna.

Ex his respõdetur ad argumẽtũ, & negat cõsequẽtia ad ꝓpositionẽ cõcedo, ꝙ omne velle præcedit ab aliquo intelligere, & etiã primũ velle, q̃a repugnat volũtati ferri

in

in penitus incognitum. Sed nego quod omne intelligere præcedatur ab aliquo velle,quod sit volūtatis nostræ,quoniam primum intelligere nostrum reducitur in Deum, vt in primum intellectum,& cum arguitur,quia ex determinatis intellectus non exit in actum,nisi moueatur effectiue à voluntate,voluntas autem non mouet,nisi per velle, ergo omne intelligere præceditur ab aliquo velle. Respondetur quod antecedens non verificatur nisi in intellectionibus secundis,& quando non determinauimus,voluntatem determinare ac mouere intellectum,intelligimus quo ad apprehensiones sequentes apprehensionem primā,quæ sunt circa media consideranda,quibus consequamur summum bonum apprehensum prima apprehensione,& volitum prima volitione,Patet igitur quod nō est necesse procedere in infinitum in apprehensionibus & volitionibus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6. Si potentiæ rationales sunt actiuæ,vel mere passiuæ.

IN hac q.aduerte,quod ex varietate opinionum difficilis est resoluendum,ne autem ex multiplicitate opinionum confundaris,sic procedes,sequendo viam,in qua concordant B.Tho.& Scot.& reputatur esse ad mentem philosophi & Comment.pones primo duas conclusiones.secūdo postquam probaueris,quod licet voluntas sit actiua volitionis,non tamen ipsa sola sufficit,sed requiritur notitia obiecti,declarabis propter quid huiusmodi notitia requiritur,tertio solues quoddam dubium.

Quantum ad primum sit hæc prima conclusio. Potētia rationalis respectu actus sui non est mere passiua,sed etiā actiua probatur,si est mere passiua,ergo actus eius est effectiue à solo obiecto,quod est falsum consequentia patet, falsitas cōsequētis probatur,nullū agens,per se elicit actionē,quæ trāscēdit speciē suā,quia effectus nō transcendit causam suā.Sed intellectio & volitio sunt operationes vitales,transcendentes operationem cuiuslibet agentis non viui. Constat autē quod obiectum intelligibile & volibile abstrahit à viuo & non viuo,ergo impossibile est huiusmodi obiectū esse causam actiuā actus potentiæ rationalis

Præterea,actus immanēs vt dicetur infra,secundū philosophū est subiectiue in suo agente. Sed non est subiectiue in suo subiecto,sed circa obiectū,ergo est subiectiue in po

tentia

tentia rationali, ex consequenti est effectiue & actiue ab ea.

Praeterea si solum obiectum esset causa productiua actus potentiae rationalis, sequitur, quod nō potest generari aliquis habitus voluntarius, quoniam si solū obiectū sit agēs mouebit modo naturae, si mouet modo naturae, agit actum mere naturalē, sed ex actibus naturalibus non potest generari, nisi habitus naturalis, & tūc destruetur maior pars sciētiae moralis. Tenendum est ergo quod licet potentia rationalis sit passiua, id est receptiua sui actus, est etiam actiua eiusdem. & hoc est quod dicunt aliqui, potentiam rationalē esse essentialiter actiuam, concomitanter passiuam.

Secunda conclusio. Potentia rationalis ex se ipsa sola nō est sufficiens principium productiuum actus sui Hanc cōcedunt omnes, tenentes potentiam rationalem esse actiuā, & non mere passiuam, vt sunt B. Tho. Sco. Her. Capraeo. & ratio praecipua eorum est haec, si potentia rationalis sola est sufficiens principium productiuum actus sui sequitur quod animal vel semper intelligat, vel intelligat quoties, & quandocunque voluerit, quod est falsum, vt experimur consequentia probatur. Cum non sint nisi 4. genera causarum, oportet quod in quocunque priori ponitur causa naturalis effectiua, & materialis disposita & approximata sequatur actio, vel saltem possit sequi, si est causa voluntaria, quia cum causa formalis & finalis inquantum huiusmodi sequantur productionem, ipsae necessario praesupponunt actum.

Cum igitur per se intellectus solus sit actiuus & sufficiens principium productiuum actus intelligendi, & ipse intellectus secundum se semper sit vltimate subiectum receptiuum actus sui dispositum & approximatum sibi ipsi, sequitur quod semper intelligat vel saltem quoties, & quādocunque homo voluerit. Quod cum sit falsum, vt experimus, necesse est vt concurrat obiectum per speciem intelligibilem, actuantem intellectum, & repraesentantem obiectum intelligibile, quod concurrat notitia obiecti cum voluntate ad productionem volitionis.

Quantum ad secundū aduerte, quod licet Sco. & omnes Thomistae teneāt, quoad volitione necessaria est notitia obiecti: quia sicut appetitus sensitiuus sequitur notitiā sensitiuā de obiecto suo, sic appetitus intellectiuus sequitur notitiā intellectiuā de obiecto suo, discordāt tamē in modo positionis. Nā Cap. in 2. di. 24. q. 1. in responsione ad argumenta

contra 5.cóclusioné tenet,quod notitia obiecti nó cócurrit cũ volũtate vt causa partialis productiua volitionis, sec locũ vt ratio agẽdi,id est nó qua formaliter volũtas agit sicut ignis formaliter agit calore,sed quia volũtas specificatur,vel actus volũtas recipit specificationẽ, vt dictũ est in q.præcedenti,vbi declarauimus intellectũ determinare volũtatẽ,quo ad specificationẽ,& nó quo ad exercitiũ.Her.quoque in 2.dist.24.q.1.videtur declinare ad hanc viã.Pau.aut Sonci.in 9.lib.q.13.licet quòd cócurrit vt causa partialis effectiua,minus tamen partialiter quã volũtas, ita ꝙ ex volũtate & notitia obiecti cõstituitur vna sufficiẽs causa volitionis,& intẽtioné suã mainfestat dicto B. Tho.& pluribus dictis Cómẽ.verũ quia dicta illa possunt interpretari,tã de causa,partiali effectiua,quã de ratione agẽdi,ideo tenere potes,quã partẽ volueris,si sustinere volueris,ꝙ notitiã obiecti nõ est causa partialis,sed ratio agẽdi,dices ꝙ sicut se habet species intellig bilis ad intellectionẽ,sic notitia obiecti ad volitionẽ.Sed spe ies nõ cooperatur ad substãtiã intellectionis,sed ad determinationẽ vt tenet Ca.in 1.di.35.q 1.ad argumẽta in 2. loco cõtra primã cóclusionẽ vbi inqt,species nõ est prin. elicitũ actus, sed determinatiuũ,nã cu obiectũ intellect⁹ sit intelligibile vniuersale,non magis hoc quam illud intellig-re,nisi determinaretur à sp.cie,sic repræsentante hoc quòd nõ illud. A simili tota substãtia volitionis est à volũtate,determinatio autẽ à notitia obiecti,nã cum obiectũ voluntatis sit bonũ vniuersale,nõ magis hoc quã illud vellet,nisi determinata esset ab obiecto cognito sub ratione boni pro tali vel tali gradu,& si dicas,ꝙ omn:s forma intentionalis ideo ponitur,vt sit principiũ alicuius actionis,nõ enim alia ratione ponitur species sensibilis,nisi vt sit principiũ sẽtiẽdi,nec alia ratione species sensatę reseruãtur in phãtasia nisi vt sint principiũ phãtasiãdi & memorãdi,vt declaratũ est in libris de anima.Respódeo & dico,ꝙ forma intẽtionalis est ꝓpter operationẽ,quæ elicitur à solo subiecto in quo recipitur talis forma,vt species visibilis recipitur in oculo.nõ vt ipsa partialiter,nec secundũ totũ eliciet visioné,sed vt oculus videat.Qui tamẽ cũ respiciat calorem in cómuni pro obiecto,nõ exiret in actũ,nisi determinaretur hac specie represẽtatiua tãtũ huius caloris,& illa illi⁹. Idẽ intellige de specie intelligibili respectu intellectus, & de notitia,obiecti respectu voluntatis.Concedo igitur e m

nem

nem formam intentionalem esse principium actionis, non tamen elicitiuum, sed sufficit esse determinatiuum.

Quãtũ ad tertiũ aduerte, quòd cõtra primã cõclusionẽ fiunt multa argumenta ab his, qui tenent potentiam rationalem esse mere passiuam, quæ formantur & soluuntur à Cap. in 2. dist. 24. q. 1. cõtra 5. conclusionem, ea in parte format Paulus Son. in libr. 9. q. x. & soluit, vide quem volueris. Cõtra secundã cõclusionẽ solet fieri arg. apparẽs, quo probatur ad actũ voluntatis, nõ semper requiri notitiam obiecti, & arguitur sic, volitio aliquando præcedit notitiam, vt patet, quãdo volumus addiscere incognita, sicut artem, quã penitus ignoramus, ergo volitio potest esse sine notitia obiecti. Sed forte dices, quod licet volitio possit præcedere notitiã distinctã & perfectã obiecti, nõ tamẽ cõfusam, quia oportet habere aliqualẽ, licet enim nesciã philosophiã & medicinã, quas volo addiscere, scio tamen saltẽ quid nominis, quo cognito desidero addiscere, & tũc volũtas imperat intellectui vt incũbat & addiscat, cõtra, sumo primã volitionẽ, & quæro aut causatur ab obiecto cognito saltẽ confuse, aut nõ, si nõ, habetur intentũ, si sic, ergo ante primã volitionem datur volitio, quod implicat, consequentia probatur, quia intellectus nihil intelligit nisi moueatur effectiue à voluntate, vt visum est supra, ergo si prima volitio causatur à notitia obiecti saltẽ confusa, necesse est ante primam volitionem dari priorem, eam, scilicet qua voluntas imperat intellectui, vt distinctius, cognoscat obiectum cognitum, solum in confuso.

Ad hoc argu. licet iam responsum fuerit in q. præcedenti, iterum volo respondere, non recedendo à responsione data, sed addendo. Aduerte igitur, quod si tenueris primam volitionem causari à Deo modo quo in q. præcedenti declarauimus videbis, quod prima volitio reducitur immediate in primam appræhensionem, & prima appræhensio non reducitur in priorem volitionem, sed in Deum, & illic est status. Si autem tenueris primam volitionem causari ab intrinseco, id est ab aliqua potentia animæ cognoscitiua, dices quod causatur à notitia obiecti, sed hæc notitia non est imperata à voluntate, quoniam licet ordinarium mouens effectiue intellectum sit ipsa voluntas, tamẽ aliquando excitatur ad intelligendum à sensu interiori, puta cogitatiua, nam cum habeat maximã propinquitatẽ ad intellectũ, ita quod dicitur ratio particularis appræhẽdit

rationem boni particularis,& bonum particulare cognitū offert appetitui sensitiuo & appetitus sensitiuus inclinat voluntatem,vt illud acceptet & quærat.

Tunc voluntas imperat intellectui,vt circa illud consideret quo diligentius & vniuersalius consideráto ab intellectu,intellectus efficacius mouet voluntatem, ostendens ei bonum sub perfectiori cognitione quàm fuerit ostensum à cogitatiua,& in tali ordine,patet quod prima notitia obiecti intellectiua causatur à prima volitione, & prima volitio non à priori notitia intellectiua,sed à sensitiua quæ est à cogitatiua,& illic est status,manifestum est ergo, quod in omni volitione necessaria est præcedens,saltem aliqualis notitia obiecti,quæ sit notitia habita p intellectū vel saltem per sensum interiorem mouentem appetitum sensitiuum,& ille moueat voluntatem &c.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7. si potentia rationalis producit actum suum in instanti vel in tempore.

IN hac quæstione,aduerte,antequā deueniamus ad decisioné,quod sua difficultas pendet ex natura actionis immanentis.Ná qui tenent actionem immanentem esse in prædicamento actionis dicunt eam esse vere motū,ex cōsequenti subiectiuam,& sic de necessitate fieri in tēpore.

Qui vero tenent eam esse in prædicamento qualitatis, negant quod sit vere motus,nisi sumendo motum metap. scilicet pro qualibet actione perfecta, vel quæ dicitur actus perfecti,cuius naturam manifestabimus in parte vltima huius quæsiti,& isti tenent,quod fit in instanti,& non in tempore, & quoniam B.Tho.tenet eam esse in prædicamento qualitatis,tenet ex consequenti.quod fit in instanti.Tu igitur vt defendas viam Thomisticam, sic procede, primo ponitur conclusio,quod actio potentiæ rationalis est in prædicamento qualitatis,secundo ponitur conclusio,quod fit in instanti,tertio declarandum est,quare tantum laboramus & multum temporis expendimus in speculatione,si fit in instanti,quarto soluemus argumenta eorum,qui tenent,quod non ponitur in prædicamento qualitatis,sed in prædicamento actionis.

Quantū ad primum ponitur hæc conclusio.Actus potētiæ rationalis est in prædicamēto qualitatis,probatur.Huiusmodi actus est actio immanēs,vt patet infra in tex.16.

Sed

actio immanens est in prædicamento qualitatis,ergo &c. probatur minor,& quoniam eadē ratio est de vna sicut de omnibus,sumo delectationē de qua pertractat philosop. in 10.eti.& arguo sic,vel delectatio est in prædicamēto actionis vel qualitatis,quoniā constat,quod non est substātia,nec quantitas,nec relatio,nec res de quatuor vltimis prædicamentis,sed nō est in prædicamento actionis quod sic probatur,actio prædicamētalis est motus phy.secūdum philosophū in 3.phy.tex.19.sed delectatio non est motus physicus,vt tenet expresse philosophus in 10.æthic.in cap. 4.vbi inquit,ꝑpter ꝙ neque motus est,scilicet delectatio.

Quod etiam sic probat.Motus est de genere imperfectorum,cum sit actus imperfecti,id est existentis in potentia, & est via ad perfectionem,& non est motus perfectus in omni parte temporis mensurantis motum,sed in vltimo. Sed delectatio est de genere perfectorum,quoniam in omni parte temporis in quo est,habet complemētum suæ speciei,ergo delectatio non est motus physicus, ex consequenti non est actio physica.Vnde philosophus illic concludens contra tenentes delectationem esse motum, dicit, ex his autem manifestum,quoniam non bene dicunt delectationē esse motum vel generationem,quoniam ratio motus & generationis nō potest cuilibet attribui,sed solum diuisibilibus quæ non sunt tota,id est,quæ non statim habēt suum complementum.Non enim potest dici quòd generatio attribuatur visioni,ita,scilicet quòd successiue cõpleatur,sicut etiam non potest attribui pūcto,nec vnitati.Hæc enim non generantur,sed consequenter quorundam generationem,vnde cum delectatio sit quoddam totum,id est, in diuisibili habens perfectionem,suam non potest dici,ꝙ sit motus nec generatio.Cum igitur delectatio secundum philo.non sit motus physi.& actio prædicamētalis sit motus,patet quod non est in prædicamento actionis, ergo à sufficienti diuisione,est in prædicamento qualitatis.

Quantum ad secundū ponitur hæc cõclusio,Actus potētiæ rationalis fit in instāti.Hæc cõclusio est de mēte philosophi in 10.ethic.vbi agēs de delectatione,sic arguit,visio fit in instāti,ergo & delectatio,cõsequētia est manifesta. quoniā sicut visio est actio immanēs,sic delectatio.Antecedēs aūt sic manifestat.Quæcūque fiunt in tēpore,ideo fiūt quia nō statim habent perfectionem suam,sed acquirunt eam terminato tempore,mensurante eorum productionē

sed visio secundum quodcunque tempus perfectã est, non enim indiget aliquo posterius adueniente, quod perficiat eam, sed in instanti completur eius productio; ergo nõ fit in tempore, sed in instanti, & quod probauit de visione applicans ad delectationem, inquit. Tale autem videtur & delectatio, totum enim quoddam est, id est, est quid complétum & perfectum in primo instanti, in quo incipit esse.

Praeterea philosophus illic probans delectationem non esse motũ, assumit hãc propositionem. Omnis motus est in tẽpore sub quã necesse est hanc subsumere. Delectatio non fit in tempore, & concludere, ergo non est motus.

Praeterea, parum infra sic inquit. Non contingit moueri in non tempore. Delectari autem contingit in non tempore. quoniam & in ipso nunc est quoddam totum, id est, in instanti habet complementum suum. Manifestum est igitur, quod mens philosophi fuit, actionem immanentem fieri in instanti. cum igitur actus potentiae rationalis sit actio immanens, sequitur quod fiat in instanti, & si quaeras, licet possit fieri in instanti, nunquid est apta fieri etiam in tempore. Respondeo quod non, & ratio huius est. Actio immanens est actus perfecti, id est, agentis actuati, sicut visio est actus oculi actuati specie visibili, & intellectio est actus intellectus actuati specie intelligibili, ergo non est apta fieri in tempore. Antecedens patet, quoniam actio immanens est motus metaph. qui est actus perfecti, vt declarabitur infra, consequentia autem probatur, omnis actus qui fit in tempore est actus imperfecti, id est, existenti in potentia ad perfectionem, sicut enim in tempore sunt partes successiue, ita actus factus in tempore successiue perficitur, & successiue perficit suum receptiuum, vt patet in calefactione & sanatione, sed actio immanens non est actus imperfecti aliter esset motus physicus, cuius oppositum probatum est de mente philosophi, ergo non fit, nec apta est fieri in tempore.

Et si quaeras, dato quod fiat in instãti & nõ sit apta fieri in tẽpore, vtrũ possit cõseruari in tẽpore Respõdeo quod sic, quoniã sicut illuminatio fit in instanti, & tamẽ cõseruatur in toto tẽpore, in quo stat praesentia luminosi super illuminabile, remoto impedimẽto, sic visio qua video Sortẽ, licet fiat in instãti, potest tãdiu cõseruari quãdiu stat species visibilis in oculo, ã stãte obiecto ad extra debitae ꝓximato, remoto omni impedimẽto. Idẽ dico de intellectione & de-

& delectatione tristitia. Tẽporis autẽ lõgitudo, & breuitas in conseruatione huiusmodi pendet quidem per se ex imperio voluntatis, per accidens autem a multis causis. puta à positione vel remotione impedimenti extrinseci vel intrinseci, à bona vel mala dispositione corporali videntis vel speculantis. vel delectantis &c.

Quantũ ad tertiũ aduerte, ꝙ si nostrum intelligere esset sine phantasia administrante phantasmata, & nõ essemus perturbati, nec distracti à speculatione propter passiones appetitus sensitiui trahens nos ad sensibilia & delectabilia secundum sensum, nullus inesset nobis labor in speculando, ita ꝙ in instanti & sine difficultate præuia eliceremus actum intelligendi & possemus in eo perseuerare ad libitũ nostrum, ita quod intelligere nostrum esset sicut intelligere substantiæ separatæ. Cum igitur intelligamus cum phãtasmate & est necesse ordinare phãtasmata, vt deseruiãt intellectui, sitque phãtasia potẽtia organica, similiter appetitus sensitiuus necesse est vt laboremus in phantasiando, & in sedando passiones, & hic multum expendamus temporis, in phantasiando quidem, vt præparemus ordinata phãtasmata deseruientia intellectui in sedando vero passiones vt remoueamus impedimẽta, vnde aduerte, quod intellectio in nobis se habet vt illuminatio quæ licet fiat in instãti, tamen necesse est præcedere motum localẽ solis, donec contingat punctum orizontis nostri, qui motus fit in tempore vt patet & postquam attingit orizontem nostrum, necesse est remouere impedimẽta, si qua sunt puta caligo, siue nubes. aliter radius solis non apparebit, & hæc remotio necesse est vt fiat in tempore, puta per ventum spirantem, aut per consumptionem vaporum sole calefaciente, sicut igitur aër pro quolibet instanti est aptus illuminari peracta appropinquatione solis ad punctum nostri orizontis, & remoto impedimento caliginis, aut nubis, sic intellectus noster est aptus pro quolibet instanti recipere speciem intelligibilem elicere intellectionem facta ordinata præparatione phantasmatum quietate perturbatione passionum patet igitur qua de causa tantum laboramus & tantum tẽporis expendimus in speculatione. cum tamen actus intelligendi essentialiter fiat in instanti, & non sit aptus fieri nisi in instanti.

Quãtũ ad quartũ aduerte ꝙ q tenet actũ potẽtię rationalis esse in ꝑdicamẽto actionis faciũt conatũ in argumẽtis.

primò, si non est in prædicaméto actionis, hoc ideò est, quia de ratione actionis prædicamétalis videtur esse, quod per ipsam aliquid fiat, sicut patet de ædificatione, calefactione sanatione, &c. Sed hæc conditio non est necessaria, quoniã licet philosophus in lib. 9. metaph. tex. 16. videatur distinguere actionem transeuntem ab immanente, ex eo quod immanens est finis. Transiens autem, non, sed aliquid operatum per eam, tamen philosophus in 1. ethi. distinguit actiones transeuntes, assignans, quomodo in aliquibus ipsa operatio est finis, in aliquibus auté finis est aliquod operatũ exemplum primi, vt cytharizare, & cantare. exemplum secundi, vt ædificare.

Ad hoc dicitur, quod illa non est ratio, sed est illa quã assignauimus in probatione primæ conclusionis, quia scilicet est motus physicus, vt declarauimus de mente philosophi, in quibus autem & in quot differant actio transiens & actio immanens, manifestabimus infra, quando quæremus si actio immanens est subiectiue in agente.

Secundò, si non est in prædicamento actionis, hoc ideò est, quia actio potétiæ rationalis, quæ est actio immanẽs, est motus qui est actus perfecti, actio autẽ prædicamétalis est motus, qui est actus imperfecti, ex 3. phys. text. Sed falsum est actioné immanété esse actũ perfecti, imò est actus imperfecti. Nam est perfectio agentis, vt declarabimus infra ergo agens comparatur ad ipsam, vt perfectibile ad suum perfectiuum, non ergo vt perfectum, sed vt imperfectũ, omne enim perfectibile vt sic imperfectum est.

Ad hoc conceditur, quia illa est ratio & negatur quin actio immanens sit actus perfecti. Ad pbationé dico, quod non dicitur actus perfecti. quia agens à quo est & in quo recipitur sit perfectum, imò, vt dicitur in arguméto, perficitur tali actione, sed dicitur actus perfecti. quia talis actio est perfecta, & est complementum & perfectio, vt diximus de mente philosophi de visione & delectatione, quæ in vno instanti in quo producuntur. habét omné perfectioné suæ speciei, & in hoc distinguitur ab actione transeunte, quæ dicitur actus imperfecti, quia non est perfectio, sed via ad perfectionem per corruptionem contrarij, sicut calefactio est via ad calorem per corruptionem frigiditatis. Et hæc actio est motus physicus, quem dixit philosophus in 3. phy. quod est actus existentis in potentia ad vlteriorem perfectionem, & quoniam omne existens in potentia vt sic, est

imperfectũ

imperfectum,ideo dicitur actus imperfecti.

Tertiò,non est in prædicaměto qualitatis,ergo est in prędicamèto actionis,patet consequentia,qm̄ non apparet ratio,quare debeat esse in aliquo alio prædicamento,antecedens autem est philosophi in 10.ethi.c.3.vbi inquit, neque enim virtutis operationes qualitates,sunt,neque fęlicitas constat autem quod operationes virtutis & fęlicitas apud philosophum sunt actiones potētiæ rationalis,aut essentialiter aut participatiuæ,si non sunt qualitates , non sunt in prædicamento qualitatis.

Adhoc dicitur,quod illam propositionem adduxit philosophus,non determinatiue,sed potius afferendo instātiā apparentem contra eos.qui argumentati fuerant delectationem non esse bonum.quia non est qualitas,quasi quod bonum non inueniatur nisi in qualitate. Cui argumento respondens philosophus inquit,non tamē si delectatio nō est qualitas,propter hoc non sequitur,quod non sit bonū q.d.stat quod non sit qualitas & tamen sit bonum, & dat instantiam.quia operationes virtutis & fęlicitas non vidētur esse qualitas,& tamen sunt bonū,& quod non sit loquutus determinatiue,patet,quia infra in c.4.probat,operationem immanentem,vt visio & delectatio,non esse motū physicum.quia ille fit in tempore &c.& si non est motus non est actio,vt declarauimus in prima conclusione, ergo non est de mente philosophi in prædicamento actionis, ergo est in prædicamento qualitatis,quia cōstat quod nō est substantia nec quantitas,nec potest esse relatio , aliter esset perfectio.De aliis quatuor vltimis constat,quoniam in eis non continentur nisi corporalia. Dico ergo,quod secundum doctrinam philosophi,quantum ad rem significatā,ꝙ sunt qualitas,licet quantum ad modum significandi habeat modum.

Quartò,si sunt in prædicamēto qualitatis nō possūt esse nisi in prima specie,quæ dicitur habitus& dispositio,quod est falsum,cōsequētia patet;quia nō sunt in secunda:huiusmodi em̄ non sunt naturales potētia nec in potētia,nec in 3.qa nō sunt passio vel passibilis qualitas,huiusmodi enim qualitates sunt secūdū quas fit alteratio sensibilis. constat autē quod secūdū actus potentiæ rationalis nō fit alteratio sēsibilis,multo minus sunt in quarta specie.vt de se patet: ergo si sunt,sunt in prima vel nulla,falsitas aūt consequētis probatur. intelligere,&omnis actio immanēs sunt

actus ſecundi,quia quo ſcimus vt actu primo eſt ſcientia actu aũt ſecundo eſt ſcire ſiue conſiderare,Sed quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis.ſunt actus primi & non ſecũdi ergo intelligere nec alia actio immanens ſunt in prima ſpe cie qualitatis.Minor probatur,nã ſi ea quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis eſſent actus ſecũdi,ſuperflue philoſophus in 7.phyſ.tex.17.probaſſet ſpeciali proceſſu, ꝙ ad ea quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis nõ eſt motus,cum ſpeciali proceſſu iam probaſſet in 5.phyſi.tex.10.quod ad actum ſe cundum,ſcilicet ad actionem non eſt motus,ſed vna eſſet probatio vtriuſque.

Ad hoc conceditur conſequẽtia,& negatur falſitas cõſe quentis ad probationem nego minorem,qm̃ ſunt in ea actus primi,q̃ ſunt habitus & actus ſecundi,qui ſunt diſpoſitiones ad habitum,& qui ẽt poſſunt eſſe ex habitu.Ad ꝓbationem minoris,nego conſequentiam, quoniã alia via proceſsit in 7.phy.& alia in 5.nam in 5.vt patet à text. 12. vſque ad 17.probat de prædicamento actionis & paſsionis ꝙ in eis non eſt motus qm̃. cum actio &paſſio ſint motus eſſet motus in motu. & mutatio in mutatione in infinitũ In 7.autem aduertens,quod probatio facta in 5.non concludebat de his quæ ſunt in prima ſpecie qualitatis,quoniam actus ſiue primi ſiue ſecundi illic repoſiti non ſunt actio vel paſsio phyſica,ex conſequenti non ſunt motus, præceſsit alia via puta vel quia ſunt ad aliquid,vel quia cõſequuntur alterationem,vt virtutes & actus morales, vel quia acquiruntur quiete & reſidentia paſsionum,vt habitus intellectuale,& eorum actus. Hæc de pręſenti quęſito dicta ſint.

Quæſtio 8 ſi potentia actiua præcedit actum ſuum.

Sunt autem quidam qui dicuntur vt megarici,quando operatur ſolum poſſe. Tex.5.

1 Philoſophus hic imꝓbat opinionẽ dicẽtium,nullũ agẽs habere potẽtiã actiuã,nec poſſe agere,niſi dũ actũ agit,Determinat aũt philoſophus ꝙ nihil prohibet potẽtiã actiuã præcedere actũ ſuũ.Circa ꝙ quærit an&quomodo ſit verũ

IN hac q.nõ inuenio diuerſitatẽ opinionum in via peripatetica.nec euidentem & magnam difficultatem. Tu igitur ſic te reſolue.Primò pones vnam diſtinctionem de pręcedentia.Secundò concluſionem reſponſiuam cũ ꝓbatione ſua.Tertiò;ſolues duo arguẽta,quæ vidẽtur habere

beret aliqualem apparentiam.

Quantum ad primũ aduerte,quod hæc propositio phi losophi.potẽtia actiua præcedit actum suum,est vera sub hac distinctione.natura vel tẽpore.Nã datur aliqua poten tia actiua semper coniuncta actiui,vt potẽtia illuminatiua solis,& potẽtia motiua intelligẽtiæ,quæ ab æterno & in æternum continuè mouet actu suum mobile,& in his suffi cit,vt potẽtia actiua præcedat ad actum suũ natura sicut & causa vt causa est prior effectu saltem natura,vt diximus in lib. 5.in q.1.vbi assignauimus distinctionem inter principium & causam. Datur insuper aliqua potentia actiua, quæ necessario præcedit tẽpore effectum suum,vt in corruptibilibus & in artificiatis,& prius tẽpore animal habet visum quam videat,& potẽtiam gradiẽdi quam gradiatur

Quãtũ ad secundũ,ponitur,hæc cõclusio,potẽtia actiua nõ solum natura,sed & tẽpore potest præcedere actũ suũ Prima pars probatur,nisi cõmunicat seipsum,alteri distincto essentialiter,nisi supponatur esse, sed agens per poten tiam actiuam cõmunicat se alteri distincto essentialiter,q a effectui suo,ergo agens supponitur esse cum potentia acti ua effectui suo,actio autem siue actus est effectus agẽtis,ergo supponitur esse,quod autem supponitur,prius est saltem natura,ergo & c.

Secũda aũt pars probatur à philosopho per totũ textũ quintũ 4.rationibus quas videbis in epitomi nostra in 9. li.meta.tract.vnico Ca.2.illic resolute formauimus eas,nec expedit hic inutiliter repetere.Ibidẽ videbis rationes motiuas opinantium megaricorum;qui negãt,potẽtiam actiuam præcedere actum,quas & illic soluimus;

Quantum ad tertium aduerte duo argumenta contra determinationem factam.

Primum est si potentia actiua præcedit actum,aut est suf ficiens aut non si sufficiens,ergo sicut post ea producit actum eadem ratione & nunc,quocunque enim instanti po nitur causa sufficiens,ponitur effectus,aliter nõ esset suffi ciens,Si non est sufficiens ergo ad hoc,quod fiat sufficiẽs transmutabitur,vt scilcet aliter se habeat quã prius.Si trãs mutabitur,ergo fiet passiua,quia omne circa quod est trãs mutatio,est passiuum,& sic potentia actiua erit passiua,quod est impossibile,cum sint opposita.

Ad hoc dicitur quod aliquãdo est sufficiẽs,aliquãdo insufficiẽs,sicut potẽtia generatiua in viro,& generatiua in

puero,

puero,& quando est sufficiēs,nego illā consequētiā,ergo sicut postea &c.quoniā vltra sufficiētiā virtutis in causa, requiritur debita approximatio & debita dispositio in passo,quæ non pro quolibet tempore adsunt,sed aliquando sic,aliquando non,& inde est,ꝙ nō quocunque instanti ponitur causa sufficiēs,ponitur effectus,q̄a nō quolibet instāti ponūt circōstātiæ requisitæ ad actionē,& quādo est insufficiēs cōcedo,ꝙ necesse est,vt trāsmutet,sumēdo trāsmutationē ꝑ quocunque modo alio se habere,puta ꝙ vniatur cū alia potētia actiua,vt in tractu nauis,in quo potētia vnius nō sufficit,vel ꝙ intēdatur,puta calor vt.tria, non est sufficiens ad calefaciendum aquam,& intēsus vt 8.erit sufficiens,& cū arguitur,ergo actiua fiet passiua,respondetur quod non est inconueniens,diuersa ratione,vt declaratum est supra de agente actione immanenti,ꝙ est actiuum,& passiuum,respectu suæ actionis.

Secundū est,si potentia præcedit actum,ergo vt exeat in actum,necesse est vt determinetur ab alio,sed hoc est falsum,quia omne determinans aliud,habet potentiam actiuam.Tunc queritur,si illa potentia præcedit actum,vel non,si sic,ergo vt prius,necesse est vt determinetur ab alio,& sic erit processus in infinitum,si non,ergo eadem ratione standum erat in primo,prima autem consequentia sic probatur,quia omnis potentia præcedens actum oportet determinari ad illum actum per aliud.

Ad hoc dicitur,quod cum potentia actiua distinguatur in naturalem & rationalem,si argumentum intendit de naturali,nego primam cosequentiam.ad propositionem dico,quod illa propositio,omnis potentia præcedens actum &c.non est vera de potentia naturali,quoniā vt dictum est supra,est tantum vnius oppositi,ex consequenti ex natura sua est determinata ad illud,& semper exit in actū,stantibus circonstantiis req̄sitis ad actionē,vt debita aproximatione & dispositione in passo &c.Si intēdit de potentia rationali,cōceditur prima cōsequētia,& negat̄ falsitas cōsequētis.Diximus enim supra,ꝙ potentia rationalis cognoscitiua vt intellectus determinatur ab appetitu intellectiuo,quæ est volūtas in genere causæ efficiētis, volūtas aūtē determinatur ab intellectu in genere causæ finalis,& si nō est ꝓcessus in infinitū.Quomodo esset nō sit ꝓcessus in infinitū in intellectionibus & volitionibus vide in q.5.huius libri.Hæc de præsēti quæsito dicta sint.

fint

Quaestio 9 Si diffinitio possibilis est bene assignata à philosopho, sumendo possibile vt distinguitur praecise contra impossibile.

Est autem possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potentiam, nihil erit impossibile. Tex. 7.

Philosophus in hoc text. diffinit possibile quod solet sic diffiniri. Possibile est illud, ad quod non sequitur impossibile. Itē sic possibile, est illud, quod qui ponatur in actu, nullum sit impossibile. Circa quod quaeritur, si est verum.

IN hac q. sic procedetur. Primò ponētur duae distinctiones. Secundò conclusio respōsiua cum probatione sua. Tertiò soluentur duo argumenta.

Quantum ad primum sit haec prima distinctio. Possibile est duplex. Quoddam in sensu diuiso tantum, quoddam absolute, exemplum primi. album possibile est esse nigrum quod tamen est falsum in sensu composito, nam si poneretur in actu, sequeretur impossibile scilicet album est nigrum, exemplum secundi, possibile est Sortem esse regē, nam absolute loquendo, ad istam, Sortes est rex, nihil sequitur impossibile.

Distinctio 2. Possibile iterum est duplex. Quoddā quod secundum se totum est reducibile ad actum, vt ens positiuum permanēs finitum, Quoddam cui secundum naturam suam repugnat secundum se totum reduci ad ad actū, quoniam ex sui natura competit sibi actus admixtus potētiae, vt enti successiuo, quale est tempus, & motus, & enti infinito secundum magnitudinem & multitudinem. Et aduerte, quod haec distinctio tracta est ex 3 libro physic. text. 57. vbi philosophus declarat, quomodo infinitum in potentia est reducibile ad actum.

Quantū ad secūdū ex distinctionibus datis, ponitur haec cōclusio. Possibile est illud, ad quod si eo modo quo est possibile reducitur ad actū, & nō aliter, nihil sequitur impossibile. Haec cōclusio quomodo sit intelligēda, patet ex distinctionibus praedictis, nā si id quod est possibile in sensu diuiso tantū, ponitur in actu pro sensu diuiso, nullū sequitur impossibile, nā licet sit impossibile albū vt albū esse nigrum, tamen nihil prohibet, subiectum quod est album à mota albedine esse nigrum, similiter si id quod est possibile in ente

fucceſsiuo & in ente infinito quanto ponatur in actu non quidem ſecundum ſe totum,ſed cum admixtione potentiæ,nullũ ſequitur impoſsibile ſic ergo intellecta,concluſio probatur.Poſsibile vt poſsibile reſpicit actum. Dicitur enim poſsibile.aliqua potentia poſsibile,omnis autẽ potentia reſpicit,actum,aliter eſſet fruſtra. Tunc vltra, ſi omnis potentia reſpicit actum,& ſecundum te,ex hoc quod ponitur actu,ſequitur impoſſibile,ergo potentia reſpicit impoſſibile,ſed hoc eſt abſurdum.Dicere enim potentiam reſpicere impoſſibile,eſt negare potentiam,quia reſpectu im poſſibiliũ nulla eſt potentia,vnde philoſophus in 3. phyſi. tex.69.manifeſtans,quomodo potentia reſpicit actum,inquit,quantum enim potentia contingit eſſe,& actu contingit tantum eſſe.

Quantũ ad tertium aduerte duo argumẽta contra diffinitionẽ de poſſibile,per quẽ probatur,quod in aliquo caſu,ſi poſſibile ponitur in actu,ſequitur impoſſibile.

Primũ eſt.Hæc eſt de poſſibili.poſſibile eſt omne corruptibile corrumpi,& tamen ſi ponitur in actu,ſequitur impoſſibile,nam poſito ꝙ omne corruptibile de facto ſit corruptũ,ſequitur,quod materia remanebit ſine omni forma, quod eſt impoſſibile vt probatum eſt ſupra ergo &c.

Ad hoc dicitur,quod hæc propoſitio,poſſibile eſt omne corruptibile corrũpi,eſt vera diuiſiue. Signato enim quocunque corruptibili poteſt corrumpi,& ſi ponatur in actu,non ſequitur impoſſibile quoniam ſi illud corrumpitur, aliud generatur, ex conſequenti non remanet materia, ſine forma,non autem eſt vera collectiue,ſiue ſimultaneæ, ſenſus enim eſſet quod pro aliquo inſtanti,omnia corruptibilia ſimul ſumpta, ſimul, poſſent corrumpi,quod non admittitur quoniam tunc argumentum procederet. Patet igitur,quod ad poſſibile eo modo quo eſt poſſibile non ſequitur impoſſibile.

Secundũ eſt.Dictum eſt ſupra,quod potentia rationalis pro eodem inſtanti poteſt in oppoſita,ex quo arguitur ſic, poſſibile eſt voluntatem Sortis in hoc inſtanti velle ſtare, & velle ſedere.Sed ſi ponatur in actu,ſequitur impoſſibile,ſcilicet quod in hoc inſtanti ſtabit,& ſedebit,ergo &c.

Ad hoc reſponſum eſt ſupra in q 5 huius lib.vbi declarauimus,in quo ſenſu ſit verum,potentiam rationalem poſſe ſimiliter in oppoſita,& tamen quod de facto non ſint ſimiliter oppoſita, vide tu ne fiat inutilis repetitio. Hæc de p. xſenti

præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 10. Si aliquod est possibile, quod tamen nunquam fuit nec erit.

Nihil prohibet possibile aliquod ens esse aut fieri, non este vero, aut non futurum esse. Tex. 8.

Philosophus in hoc tex. destruit opinionem eorum, qui tenent omnia esse possibilia, licet nunquam fierent aut essent, vnde ponebant costam commensurabilem diametro, licet id nunquam fieret, contra quos, dicit philosophus, licet aliqua sint possibilia quæ tamen nunquam erunt, nō tamen omnia quę nunquam erunt, sunt possibilia. Quoniā aliqua nūquam erūt, quia eis repugnat esse, & hæc dicūtur & sunt impossibilia, vt diametrum commensurari costæ. Aliqua autē nunquā erunt, licet eis nō repugnet esse, quoniā aut eorū causa est libera, quæ etiam omnib⁹ dispositis, potest agere & non agere aut si est naturalis, potest impediri, vt dicemus infra. Quæritur ergo, si aliquod est possibile, quod tamen nunquam erit.

IN hac q. in qua intendo loq. mere metaphysic. & non vt theologus, inuenio duas opiniones, quarū vna tenet partē negatiuā, alia affirmatiuā. Prima est Commen. quā conatur defensare Iandu. in libro 9. metaph. q. 5. secunda est B. Tho. Tu igitur sic procedes. Primò declarabis quomodo Comment. tenet partem negatiuam, & formabis rationes Ianduni in defensionē Comment. Secūdò declarabis quomodo B. Tho. tenet partem affirmatiuā, quam probabis dictis philosophi, & rationib. fundatis in doctrina philosophi, quas sustinebis contra solutiones Iandu. Tertiò solues rationes Iandu. formandas in defensionem Comment.

¶Quantum ad primum aduerte, quod Commen. in lib. 9. metaphysic. in comment. 8. in principio sic inquit. Manifestum est, quoniam impossibile est vt aliquod possibile nunquam exeat in actum, & in comment. 9. inquit, alio vero modo vtimur hæc propositione, quam intendit declarare in hoc cap. in hoc quod nihil habet potentiam ad corruptionem, quin corrumpatur, & nihil habet potentiam ad generationem quin generetur, ergo secundum Comment. omne possibile non esse, aliquando non erit, & omne possibile esse, aliquando erit. Et hanc sententiam Comment. conatur Iandu. in libro 9. metaphysi. quæst 5. tribus rationibus firmare.

Prima

Prima est,si aliq̄ possibile nunquam erit,aliq̄ possibile est, semper non ens,quod autem est semper non ens,est impossibile,quia sicut necessarium est semper ens,ita impossibile sibi oppositum,est semper non ens,ergo aliquod possibile, est impossibile,quod implicat contradictioné.

Secunda est,sẽper ens & semper non ens,sunt opposita. & similiter necessarium & impossible sunt opposita, & 1. cœ.tex.127.ex hoc sic arguitur.Omne sẽper ens est necessarium,ergo omne semper non ens est impossibile.Antecedens patet ex 1.cœ.vt supra,consequentia etiam patet,q̄a sicut ꝑpositum in ꝑposito,sic oppositum in opposito.

Tertia est secundũ philosophũ,in hoc distinguitur possibile ab impossibili & à necessario,quia necessariũ semp est,& impossibile semper non est,possibile autem nõ sẽp non est,ergo aliquo tempore est.& aliquo non est,ergo si ponis aliquod possibile nunquam esse,destruis ratioñe possibilis.Istæ sunt præcipue rationes pro defensione Commenta.quas soluemus infra.

Quantum ad secundum aduerte,quod B.Tho.exponẽs tex philosophi,manifeste tenet partem affirmatiuam.Nam in 9.lib.metaphy.exponens tex.8.inquit,sunt enim aliqua de quibus nihil prohibet dicere, quod sunt possibilia esse, aut fieri,cum tamen nunquam sint futura,nec vnquã fiãt. Et in lib.2. de generatione exponens text.64. inquit. Aliquid tamen futurum esse non habens causam determinatam ,nihil prohibet contingere non esse.v.g. verum est nunc dicere de aliquo,quod est futurus incedere,potest tamen impediri propositum eius,& ita non incedet,& ratio huius est,quia talis incessus possibilis fieri,procedit ex voluntate libera,quæ etiam disposita & determinata ad iter,potest recipere impedimentum.Hæc est mens B.Tho. quæ fundatur etiã in dictis philosophi, nam in 2.de generatione tex.64.tenet quod aliquod est generabile,quod tamen nunquàm generabitur,ergo est aliquod possibile, quod nunquam erit.generabile enim dicit possibile generari.Item inquit futurus quis incedere,nõ incedet.Et hæc sententia firmatur ratione sic.

Si nõ est aliq̄ possibile quin erit,ergo omnia eueniunt de necessitate,q̄ est falsũ,vt ꝓbatũ est in 1.periher.Et Commen.dicit in 2.phy.commen.48.Sermo dicẽs omnia euenire de necessitate,est vanus &c.consequentia patet,quia si omne possibile de necessitate erit,ergo omne futurum

ex necessitate eueniet..

Et Aduerte quod Iādu.in 9.meta.q.5.respōdens huic rationi,distinguit,de necessitate,sic. Duplex est necessitas,scilicet continua & discontinua,quæ solet dici intercisa Continua & secundum quam aliquid habet esse in quolibet tēpore,ita quod in omni tempore & omni instāti verum est dicere,quòd est in rerum natura,vt homo secundum speciem habet necessitatem continuam.quia secūdum successionem semper est homo Discontinua est secundum quam res nō habet esse in quolibet tempore,sed in aliquo, sic in aliquo non vt rosa tempore veris tantū & glacies tēpore hyemis tantū.Sed discontinua est duples,quædam est determinata secundum naturā,& secūdum cognitionē nostrā vt eclypsis solis & lunæ,de quibus sunt determinatæ causæ in tempore determinato & tanta duratione,quæ omnia cognoscuntur à nobis certissime per scientiam astronomiæ.

Quædam autē est determinata secūdū naturam,sed non quo ad nos,Certum quidem est naturaliter quo & quanto tempore res erit,& quo & quanto non erit,sed nobis est incertum,quia non possumus naturaliter cognoscere tempus illud,nec durationem eius,& talem necessitatem habet inuentio thesauri in fossione,quia non est certum nobis,quo tempore hoc incipiet,& hoc propter raritatē,propter quā experiri nō possumus determinationē illius tēporis.Ex his dicit ad rationē adductā,quòd cōsequētia valet,quoniā nihil euenit,nisi ex necessitate vel continua vel discontinua, determinata secundum naturā & quo ad nos,vel saltē secūdum naturā,licet non quo ad nos,& cū arguitur,quòd hoc est falsum secundū philosophum in 2.periher.& Cōmen.Dicit Iandu.quòd philosophus nō reputat hoc esse falsum,nisi sumendo necessitatem discontinuā determinatā secūdū naturā & quo ad nos,q.d.quòd omnia eueniūt ex necessitate ex parte rei & causarū eius,licet nos nō cognoscamus talē necessitatē Sed Iandu.nō aduertit quod philosophus in 6.meta.vt patet in tex.6.loquitur de positione & ordine causarum secundū naturam suam,& nō quo ad nos illic enim videtur concludere,quod si cuiuslibet effectus iā sunt positæ omnes causæ per se,de necessitate erit secūdū naturā suā.consequens autē esse falsum,iā docuerat in fine primi periher.Præterea quomodo metaphysica consideraret connexionē causarum vt metaph.si tantum respectu nostri id accideret.Tenendūest ergo philosophū sensisse,quod nul

lo modo necessitatis omnia futura de necessitate eueniunt sed quædam mere contingenter & libere.

Prætetea ad propositum arguitur sic.si nihil est possibile quin erit,ergo nulla est potentia rationalis & libera, quod est contra philosophum in 9.metaphys.tex.3.consequentia probatur liberum est quod potest agere & non agere contrariæ vel contradictorie.sed si nihil est possibile quin erit. Omne agens de necessitate aget.quicquid potest agere.ergo nullum erit agens liberum.

Huic rationi respondens Iandu:deducit se ad hoc, quod agens liberum non dicitur liberum,quia possit in opposita sed quia agit secundum rationem & gratia sui, dato quod nō habeat potentiā non agendi,vt Deus dicitur libere mouere,secundum Arist.qui est primum mouens,quia eligit & vult mouere gratia sui,& non quod etiam eligat nō mouere,quia non potest non mouere,secundum Arist.

Sed non aduertit Iandu.quod sic dicens saluat solum libertatem oppositam coactioni siue violentiæ,non autem libertatem contradictionis,qua potest agēs in opposita pro eodem instanti,licet non coniunctim,sed diuisim,vt declarauimus supra:quam libertatem expresse posuit philo.in 9. meta.tex.x.vbi assignans differentiam inter potentias cum ratione,& sine ratione inquit.Tales quidem potentias,scilicet sine ratione,necesse est,quando,vt possunt actiuum & passiuum propinquant.hoc quidem agere,illud vero pati, illas vero,scilicet cum ratione non necesse.Quem tex.declarans Commen.inquit.Aliæ vero potentiæ, scilicet quæ sunt cum ratione.non est necesse , quando propinquant suis agendis vt agant,quoniam vnaquæque illarum,scilicet quæ sunt sine ratione agit alterum contrariorum tantum, quæ autem sunt cum ratione agunt duo contraria,quod tu intelligas diuisim,& non coniunctim. Patet ergo quod apud philosophum non dicitur potentia libera solum.quia agat gratia sui,sed quia potest in opposita, vnde sic Iandu. respondens contradicit philo.Quomodo autem Deus moueat & agat secundum philosophum an libere,an ex necessitate naturæ,declarabitur in lib.12.

Quantū ad tertiū soluendæ sunt rationes supra inductæ quæ fuerunt Iandu.in fauorē Cōmen.& quidē prima,ac secunda simul soluuntur hac distinctione,semper non ens,est dulpex,quoddā est quod nūquā habet esse.& sibi repugnat esse diametrū cōmēsurari costæ,& omne tale est impossibi

le

Quoddam est, quod licet nunquam sit habiturum esse, aut ex defectu causæ suæ impeditæ, aut ex causa libera in determinata, tamen sibi non repugnat esse principem, & sic nego, quod tale semper non ens sit impossibile, sed tantum primo modo, & quando dicit philosophus quod necessarium est semper ens, & impossibile semper non ens, sumit ly semper, non ens primo modo, sicut enim necessarium dicitur semper ens, quia non potest esse, sic impossibile dicitur semper non ens, quia nunquam est, nec potest esse, eo quod sibi repugnat esse.

Ad tertiam dicitur, quod illa diffinitio possibilis qua dicitur possibile est quod non semper nō est, est vera de possibili in se & secundum se considerato, nam ex quo aliquid est possibile, non inconuenit quantum sit ex se, quòd aliquo tempore sit, & aliquo non. Quod autem nunquam ponatur actu, hoc non est ex natura possibilis, sed aliunde, puta ex impedimento causæ agentis, vel ex concursu causarum contrariarum quarum vna impedit aliam, vel ex indispositione materiæ, vel ex libertate agentis, quod potest in opposita, nec subiicitur actioni, aut impressioni alicuius corporis, vt hic omnia declarat B. Tho. in 6. meta. exponens tex. 8. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. si in consequentia possibilium vel impossibilium antecedens & consequens debēt esse similia.

Simul autem palàm quia si A, ente necesse B, esse & possibili ente A, & B, necesse est esse possibile. Text. 9.

Circa hunc textum quæritur, quomodo se habent antecedens & consequens in consequētia vera, in materia possibilium & impossibilium scilicet vtrum possint esse dissimilia, vel de necessitate similia.

IN hac quæstione vt breuiter te resoluas sic, procede. Primò pones distinctionem de possibili, quam tangit Beatus Thom. exponens tex. 9. Secundò, pones tres conclusiones. Tertiò solues dubium.

Quātū ad primū aduerte quòd possibile dupliciter sumitur. Primò pro omni eo quod potest esse, & nō esse, & vt sic est idē quod cōtingens. & opponitur necessario & impossibili quoniā necessariū nō potest nō esse. & impossibile nō potest esse. Secūdò pro omni quod potest esse, & vt sic nō op

ponitur necessario, imò sequitur ad ipsum, nam bene sequitur A, non potest non esse, ergo potest esse, opponitur autem tantum impossibili, & dicitur possibile altum, quod prædicatur de possibili contingenti, & de necessario philosophus in præsenti tex. intendit comparare antecedens ad consequens in consequentia vera in materia possibilium, sumendo possibile secundo modo, & non primo modo, quoniam vt diximus, in secundo modo opponitur præcise impossibili.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, si alicuius consequentiæ veræ antecedens est possibile, sumendo possibile altum, & consequens est possibile in eodem sensu. Dico autem possibile altum, quoniam si in antecedente ponitur possibile contingens non est necesse, quod consequens sit possibile contingens, imò potest esse consequens necessarium, stante antecedente contingenti, vt hic, si Sortes est res, Sortes est homo, & hic, si Sortes disputat, Sortes est homo. Hæc conclusio sic probatur ad mentem philosophi, si antecedens est possibile, & consequens sit impossibile ergo ad possibile sequitur impossibile quod est cõtra diffinitionem supra positam de possibili. Dictum est enim, possible est ad quod nihil sequitur impossibile.

Secunda conclusio, si alicuius consequentiæ veræ consequens est impossibile, necesse est antecedens esse impossibile, probatur, stante consequente impossibilili, si antecedens est possibile ergo ad ad possibile sequitur impossibile, quod repugnat diffinitioni datæ de possibili.

Tertia conclusio. si antecedens est impossibile non est necesse consequens esse impossibile, imò potest esse possibile contingens & necessarium. & possibile altum, exemplũ primi, si homo est lapis, homo est grauis, vel figuratus vel albus, &c. exemplum secundi, si homo est lapis, homo est substantia, & est corpus. Quod autem possit esse possibile altum patet, quia possibile altum prædicatur de possibili, contingenti & de necessario.

Quantum ad tertium aduerte, quod philosophus in text. videtur dicere oppositum huius tertiæ cõclusionis, nã inquit sed erat primum impossibile ergo & secundum &c. Manifestum est autem quod in consequentia primũ sumitur pro antecedente, & secundum pro consequente, intendit ergo, quod si antecedens est impossibile, consequens est impossibile, cuius oppositum dicit tertia conclusio.

Respon-

Respondetur, in tex. Comment. non cadit hæc difficultas quia non habetur ly primum nec secundum. Sed & B, & A, ita quod sic intelligitur, sed B, est impossibile, id est cōsequens, ergo & A, id est antecedens, & hæc fuit secūda cōclusio, si tamen inspicias tex. quem B. Tho. exponit videbis quod ly primum sumit pro B, & ly secundum sumit pro A. & format hanc consequentiam, si B, quod est consequens est impossibile, A, quod est antecedens est impossibile, & tunc patet. quòd B, est primum, & A, est secundum in consequentia prædicta. Ad argumentum ergo cōcedo, quod primum stat pro antecedente, quoniam in prædicta consequentia, ponitur consequens, quod est B, in antecedente, & secundum stat pro consequente, quoniam in prædicta consequentia ponitur antecedens, quod est A, in consequente, sic enim arguit, si B, consequens est impossibile, A, Antecedens est impossibile, ex quibus patet quod philosophus non facit expressam mentionem nisi de prima & secunda conclusione, tertiam autem licet hic non ponat, non tamen eam negaret, propter quod non potest prædictus textus vbi dicitur primū, ergo secundum applicari, nisi secundæ conclusioni. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 12. si actus sit prior potentia ratione & cognitione.

Omni itaque tali prior actus ratione. Tex. 13.

IN resolutione huius tex. quæritur, si actus est prior potentia ratione & cognitione, sumendo actum vt actus & potentiam vt potentia meta pro euidentia igitur huius quæsiti ponuntur duæ conclusiones responsiuæ vt cū probationibus suis. Deinde soluentur dubia insurgentia contra determinationem.

Prima conclusio, actus est prior diffinitione & cognitione secundū naturam suam & simpliciter quàm potentia. Quod diffinitione, probatur, quia vt patet, per philosoph. in hoc li. 9. tex. 13. id per quod aliquid diffinitur, est prius eo diffinitione. Sed per actum diffinitur potentia, sicut declarat philoso. in eo. tex. vnde inquit, nam per contingere actu esse possibile, est quòd primo possibile puta, dico ædificatorem potentem ędificare, & visibile potentes videre.

Quod autē cognitione, id est quod sit aptus natus prius & perfectius cognosci quā potētia, probatur. Cū obiectū in

consequenti negat actum diffiniri per potentiam,& sic nõ oportet.quod sit posterior diffinitione,sed semper & simpliciter prior ipsa potentia.

Sed hæc respõsio quãtũ ad hoc:ꝙ ponit potẽtiã & actũ esse relatiua in tertio modo relatiuorum:est contra philosophum in 5.metap.in c.ad aliquid,vbi assignans fundamentum secundi modi,ponit actiua & passiua secundum potentiam actiuam & passiuam & earum actiones, & ipse Ant.And.in 5.meta.q.15.in qua pertractat de relatiuis secũdi modi,respõdẽs argumẽto secundo,cõcedit,ꝙ potentia actiua refertur ad actionem suam,& ad potẽtiã passiuam vt calefactiuum ad calefacere & ad calefactibile,ergo ẽt secundum ipsum,potentia, & actus sunt relatiua secundi modi,& non tertij,non igitur valet responsio sua.

Iandunus aũt in 9.meta.q.8.tenẽs cum Comment.vt allegatũ est in argumento,quod actus & potentia sunt relatiua contraria,& ꝙ per seinuicem habẽt diffiniri,vt soluat argumentum factum,distinguit de diffinitione sic. Diffinitionum alia perfecta,alia imperfecta,quando diffinitur potẽtia per actum est perfecta.q̃m actus simpliciter prior est quam potentia,vt dicemus infra, & declarat sufficienter naturam potentiæ quando autem diffinitur actus per potentiam est imperfecta,quasi magis proportionata intellectui nostro,qui procedit de potentia ad actum,idest,de imperfecto ad perfectum,vnde talis diffinitio non meretur diffinitio sed notificatio.

Hæc responsio non discordat à mẽte B.Tho,qui in 9.metaphy.exponens text.13.vbi inquit philosophus, quare necesse rationẽ præexistere & notitiam notitia dicit B. Tho. & propter hoc Arist.superius manifestauit potentiam,diffiniendo per actum,actum autem non potuit per aliquod aliud diffinire ,sed solum inductiue manifestauit,hæc ille , ex quibus elicio.quod quia sunt relatiua,ideo per seinuicem manifestantur,sed diuersimo e,nam potentia manifestatur per actũ per veram diffinitionem & perfectam eo ꝙ actus ex se est prior potentia,vt dicemus infra.Actus autem manifestatur per potentiam,non per veram diffinitionem,sed per inductionem, vel proportionem vt fecit philosophus in 9.lib.tex.11.Ibi,palam autem ex singularibus inductiue.&c.Ex his dico ad argumentum , concesso quod actus & potentia sint relatiua opposita,&quod per seinuicem manifestẽtur non sequitur,ꝙ quando notifica-

tur actus per potentiam,sic potentia simpliciter prior actu quoniam talis notificatio,non est vera,nec perfecta diffinitio,sicut quando notificatur potentia per actum,vnde nego illam consequentiam,ergo actus ex natura sua&simpliciter non prior est potentia.

Secundum probat,quod actus non sit prior cognitione quo ad nos,nam cum sempiterna sint nobilissimi actus, aut in actu,vt substantiæ abstractæ & corpora cœlestia,sequeretur q̀ essent nobis prius nota,quã hæc inferiora corruptibilia,quæ vt dicemus infra,se habent ad illa vt potẽtia ad actum,cum,sint imperfectiora, & quandoque sunt, quandoque non sunt,illa autem semper sunt. Hoc autem est falsum,quoniam vt probatum est in secundo libro,non ascendimus ad illa,nisi ex sensatis.

Ad hoc dicimus,quod conclusio secunda sic habet intelligi,actus comparatus potentiæ in eodem genere; est prior cognitione,quo ad nos,puta si per intentionem volumus habere scientiam de rosa,necesse est vt per rosam in actu cognoscamus rosam in potentia,vnde philosophus infra in textu 20.docebit, qúo geometra cognoscit triangulum habere tres,ex actuali protractione lineæ.qua constituitur angulus extrinsecus &c.Argumentum autem procedit de potentia & actu in diuerso genere,quoniam corruptibilia & incorruptibilia distinguuntur genere,vt manifestabitur in lib.10.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 13.si actus est prior tempore potentia,

Tempore vero prius specie idem agens,sed numero non. Text.13.

IN hac q.inuestigandum est,quomodo actus sit prior tẽpore potentia,& vt te resoluas.Primò declarabis, quot modis potest comparari actus ad potentiam.& ecõuerso.Secundò,pones quatuor conclusiones responsiuas.Tertiò,solues dubium.

Quantum ad primum aduerte,quod hæc comparatio, potest fieri quatuor modis.Primò comparatur actus vt actus potẽtiæ vt potẽtiæ.Secũdò cõparat̃ actus secũdũ speciem.potentiæ secundum speciem. Tertiò comparatur actus secundum speciem, potentiæ secundum indiuiduum Quartò modo comparatur actus secundum indiuiduum potentiæ secundum indiuiduum,& omnes istæ comparationes declarabuntur in conclusionibus,sequentibus.

Quantum

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio,(& aduerte,quod intendo procedere in his conclusionibus iuxta doctrinam philosophi,ponentis mundum & motum & generationem æternam.)Actus & potentia primo modo comparationis non ita se habent,quod actus sit prior tempore potentia,nec econuerso,probatur.Actus & potentia secundum philosophum sunt æterna,ergo vnum non est prius tempore alio,consequentia non,quoniam æterno,nihil est prius duratione,aliter non esset æternum. Antecedens probatur,quoniam sicut potentia passiua est æterna secundum philosophum,puta materia prima, ita actus est æternus.siue sumatur actus pro substantia immaterialis, quam probat Arist.in lib.12.esse æternam,siue sumatur pro forma informatiua materiæ licet enim nulla forma educta vel educibilis de potentia materiæ sit æterna eodem numero,tamen est æterna secundum speciem vel secundum genus quoniam secundum philosophum,species rerum corruptibilium per successionem sunt æternæ, & ab æterno materia non spoliatur omni forma.

Secunda conclusio.Actus in secunda comparatione non est prior tempore potentia,probatur,quia cum secundum philosophum in 2.de generatione tex.55.generatio sit perpetua,semper fuit homo actu & erit,& semper fuit homo generandus & erit,sic intelligendo,quod sub specie hominis semp fuit & erit aliqs homo actu,& semper fuit& erit aliquis homo in potētia.Aliter generatio humana,habuisset principium & finem durationis,quod repugnat doctrinæ Aristot.

Tertia conclusio.Actus in tertia comparatione est prior tempore potentia,probatur,quia secundum philosophum in li.12.tex.16.causa mouens & agens præcedit illud cuius est causa&in hoc distinguitur causa agens à forma,quoniā illa simul est cum eo cuius est forma.Sed actus secundum speciem est causa agens,respectu eius quod est in potentia secundum indiuiduum puta generandus,qui est hic homo in potentia necesse est vt generetur ab homine existēte.actu.Implicat enim aliquid se reducere de potentia ad actū actus secundū speciē est prior tempore potentia secundum indiuiduum,& maxime in generatione vniuoca

Quarta conclusio Actus in quarta comparatione est posterior tempore potentia.Hinc sic itelligē In re corruptibili,esse in potentia præcedit esse actu,puta rosa A,gene-

randa in vere, prius tempore habet esse in potentia, quam habeat esse actu, probatur, In productione physica, quæ est per motum qui fit in tempore, terminus à quo præcedit tempore terminum ad quem. Sed in re corruptibili generanda, terminus à quo est esse in potētia, terminus ad quē est esse actu. Nam in 1. physi. text. 78. ex ente in potentia fit ens in actu. ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, q cum potentia & actus sint relatiua, vt dictum est supra, difficile est saluare, quod actus sit prior tempore potentia, vel econuerso, quoniam cum relatiua sint simul natura, posito vno, ponitur alterum & remoto vno, remouetur alterum, ergo in nulla comparatione vnum præcedit alterum,

Ad hoc dicitur, quod potentia & actus non sunt puri respectus, quoniam purus respectus non est principium agēdi nec patiendi, nec dicit perfectionem. Sed sunt entia absoluta includentia respectum, sicut scientia & actio & mēsura. Tunc dico quod vt res sunt, non inconuenit vnā precedere aliam, & subsequi, sicut & homo generans præcedit tempore hominem genitum. & causa agens per motū præcedit tempore effectum suum, vt autem includunt respectum. vel vt concipiuntur conceptu relatiuo, vnum nō præcedit alterum, quia concipiuntur in ordine vnius ad alterum. Quando comparauimus actum potentiæ in tertia & quarta conclusione, fecimus comparationem vt res sunt. & non vt includunt respectum, & ideo argumentum non concludit, aliter causa non esset prior suo effectu

Et aduerte, quod in hac q. semper intendimus de actu, vt comparatur potentiæ passiue, siue receptiuæ ipsius actus vel comparando agens passo, aut producibili, sicut comparando formam materiæ, aut hominem actu homini producibile. Sed in q. sequenti loquemur de actu comparato potentiæ actiuæ, à qua egreditur vt ædificare potentiæ, id est, arti ædificatiuæ, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 1 . si in potentiis actiuis quæ acquiruntur exercitio actus, id est, operatio est prior tempore potentiæ, etiam respectu eiusdem potentiæ secundum numerum.

Qua propter & videur impossibile ædificatorem esse, qui non ædificauerit. Text. 14.

philosophus

Philosophus in hoc tex.cóparat actum,ideſt operationē potentiis ſuis actiuis,non quidem naturalibus,quoniā de eis determinatum eſt ſupra,in q.8.quod ſemper procedūt actum aut natura,vt potentia illuminatiua ſolis illuminationem.Aut tempore,vt prius tempore quis habet potētiam actiuam gradiendi,quam gradiatur. Sed comparat potentiis actiuis.quæ acquiruntur aut diſciplina,ſicut artes & ſcientia,aut conſuetudine ſicut habitus morales,& dicit manifeſtum eſſe in his etiam reſpectu eiuſdem ſuppoſiti,quod actus,ideſt,operatio præcedit potentiam actiuā, ideſt,habitum acquirendum,quoniam niſi quis frequenter cytharizauerit,non fiet cytharœdus.Queritur ergo, ſi impoſsibile eſt in his potentiis actum præcedere tempore ipſam potentiam.

IN hac q.non cadit difficultas,niſi in hoc,quod videtur difficile poſſe ſaluare,quomodoiſti actus,vt ædificare,& cytharizare ſint effectus artis ædificandi & cytharizandi, & tamen præcedant iſtas artes tanquā cauſæ,quibus multiplicatis tales artes addiſcimus,ex his enim ſequitur,quod idem reſpectu eiuſdem ſit cauſa & effectus,prius & poſterius,ꝙ patet eſſe impoſsibile.Et aduerte quod hæc eſt ambiguitas Platonis in Mennone,quam recipiat philoſophus in 1.poſt.text.4.& hic replicat abſoluit in tex.14.Vt igitur in præſenti quæſito te reſoluas,ſic procedes.Primò ponetur concluſio reſponſiua.Secundò formabitur difficultas, quam Plato inducit,ad probandum quòd noſtrum addiſcere non eſt niſi reminiſci. Tertiò ſoluetur ipſa difficultas Quartò mouebitur dubium contra ſolutionem dictæ difficultatis & ſoluetur.

Quātū ad primū ſit hæc concluſio reſponſiua,in potentiis actiuis,quæ acquiruntur exercitio. quales ſunt artes & habitus morales,actus præcedit tēporeipſam potentiā Hāc notificat philoſophus certiſſima experiētia, nā quilibet experitur,ꝙ nō pōt acquirere artē,niſi ex prius frequētatis actibus,vnde Commē.inquit in commen.14.Qui ædiſcit cytharizare,cytharizat vt addiſcat,& ſic acquirit artem cytharizandi,& ſimiliter in aliis artificiis,quæ acquiruntur exercitio,ergo &c.& aduerte,quod qui negat hāc concluſionem,negat id quod ad ſenſum patet.

Quantum ad ſecundum aduerte,quod vt dicit Cōment. in commen.13.ex hoc quod actus præcedit potētiā,id eſt, habitum qui acquiritur exercitio, fuit cauſa quæſtionis ſophiſt

sophisticorum famosæ attributæ Mennoni, per quã quære bat probare, quod nihil addiscimus de nouo, sed q habemus sciẽtiã & artes nobis innatas, & arguit sic, si qs addi scit scientiã vel artẽ aliquam, aut addiscit sine actione sciẽ tiæ, vel artis addiscendæ, aut per aliquã actionẽ. Si sine actione, nõ erit addiscere omnino, qui enim non cytharizat nunquam fiet cytharœdus, si per actionẽ illius sciẽtiæ vel artis addiscendæ, ergo addiscens erit sciens, & non indige bit addiscere. v.g. si nõ addiscit cytharizare, nisi q cythari zat, & nõ cytharizat, nisi q̃ scit cytharizare, ergo impossibi le est addiscere cytharizare, seqtur enim, ex hac q. vt q ne scit cytharizare, agat cytharistæ actionem, ex consequenti addiscens est sciens, quod implicat contradictionem, nam si addiscit non est sciens, & si scit, non est addiscens, se habent enim addiscere & scire, sicut via & terminus.

Quantum ad tertium aduerte, quod solutio stat in hoc, licet in anima nostra non sint scientiæ & artes congenitæ, sunt tamen quædam principia naturalia, & naturales inclinationes in diuersis ad diuersas scientias & artes, ita quod qui inclinatur ad musicam de facili proficit in ea, & sic de aliis habitibus, qui autem non inclinatur, nec habet in se aliqua principia, velut semina nõ proficit, vnde dicit Comment. in comment. 13. asinus non addiscit cytharizare, neque homo qui non est innatus cytharizare. Tunc dico ad argumentum, quod addiscens addiscit per actionem, quæ non est scientiæ addiscendæ eo modo quo est addiscẽda, id est, perfectè, sed est sciẽtiæ quæ imperfectè est in suis principiis, velut in seminibus, qui vt sic, non addiscitur, sed inest, sicut prima principia naturalia complexa, ad improbationem, nego hanc consequentiã, ergo addiscens est sciens, nisi inferas sic, ergo addiscens est sciẽs imperfectè & potentialiter, quod concedo, quoniam habitus continetur virtualiter & potentialiter in principiis suis, & nego quod implicet contradictionem, ad probationem dico, hanc conditionalem posse esse veram & falsam, veram in hoc sensu, si est addiscens non est sciens cõplete & perfectè falsam in hoc sensu, si est addiscens nõ est sciens imperfectè, similiter ista est vera, & falsa, vera, sic, si est sciens complete, non est addiscens, falsa sic, si est sciens incomplete, non est addiscens Et quia incipiens cytharizare non producit hos actus ex arte perfecta, sed tantum ex primis principiis, velut ex seminibus, in quibus non actu & complete, sed virtualiter continetur

continetur ars,ideo stat,quod ante artē cytharizet aliquatulū,& cytharizando melius paulatim addiscat artē. Decipitur autem Mennon, quoniam credit non habentem artē, nullo modo posse habere actionem artis,quod vtique esset verum,nisi haberet innata principia artis.

Quantum ad quartū aduerte quod cōtra conclusionē determinatā insurgit tale dubium,si actus precedit potentiā, quæ acquiritur exercitio, ergo necesse est vt reducatur in aliquam causam, à qua producatur. Quæro ergo aut reducitur in habitū,aut in potentiā naturalē,quæ nūdum habet habitū, puta actus cytharizandi præcedens artem,aut reducitur in artem,aut intellectum,nondum habituatū arte,si primum,ergo falsum est,actum præcedere potētiam, id est,habitum,quia effectus non præcedit,sed subsequitur causam,si secundum,ergo actus præcedens habitum,& actus productus ex habitu non sunt eiusdem rationis,cum vnus producatur à potentia naturali nondum habituata, id est,ab intellectu nondum acquisita arte,& alius à potētia habituata,& sic sequitur,quod illi actus præcedentes, cum sint quasi æquiuoci,non generabunt habitum,à quo postea eliciuntur consimiles actus,& aduerte,quod hic accipio potentiam naturalem,vt distinguitur contra artificialem,non vt distinguitur contra rationalē,hoc modo potest dici intellectus,qui est subiectum habitus scientifici & artis,quod est potentia naturalis.

Ad hoc dicitur,quod actus præcedens potentiā acquirendam exercitio,reducitur in potentiam naturalem,nōdum habituatum,sed vt in se habet principia & inclinationē ad habitum, & tunc nego illam conequsentiam,ergo actus præcedens habitū & actus productus &c.ad probationē, dico,quod actus præcedēs & subsequens licet non sint à potētia eodem modo se habente,tamen non distinguūntur formaliter & specifice, sed vt minus & magis perfectū,quæ nō diuersificant speciē,ex cōsequenti sunt vniuoci,& nego quin sint geneneratiui artis,quoniā producūtur à potētia naturali,in qua sunt prima principia artis,velut semina,in quibus causaliter ars,addiscenda cōtinet. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 15. Si actio transiens est subiectiue in passo.

Quorum vero aliquid alterum est,quod sit præter vsum, horum actus in facto est,vt ædificatio in edificato. Tex.26.

Quoniā

Quoniam philoſophus in hoc tex.videtur expreſſe dicere, quod actio tranſiens eſt in patiente, ſiue in eo q̃ fit, ideo id inueſtigandum eſt, & præcipuè, quia aliqui tenent actionem eſſe ſubiectiuè in agente, quorum rationes formabimus intra, & ſoluemus. Tu igitur ſic procedes. Primò ponetur diſtinctio de agente, & diſtinctio de actione tranſeunte. Secundò ponentur concluſiones reſponſiuæ. Tertiò ſoluentur fortiora argumenta tenentiũ oppoſitum.

Quantum ad primum aduerte, quod agens eſt duplex quoddam eſt agens in alterum, & nullo modo in ſeipſo, vt ignis comburens lignum. Sortes portãs lapidem. Quoddã eſt agens in ſeipſum, ita quod eſt idem ſuppoſito agens & patiens, vt Sortes mouens ſeipſum, percutiens ſeipſum, ſanans ſeipſum. Actio tranſiẽs ſumitur dupliciter. Primò pro reſpectu reali, quem habet agens ad paſſum, ſicut & paſsio poteſt accipi pro reſpectu reali paſsi ad agens. Secũdò pro re ſiue forma cauſata ab agẽte, & acquiſita à paſſo, ſicut calefactio actiuè ſumpta eſt ipſe calor realiter vt cauſatur ab agente in paſſo, puta in aqua.

Quantum ad ſecundum ſit hæc prima concluſio. Actio tranſiens ſumpta pro reſpectu agentis ad paſſum, eſt ſubiectiuè tantum in agente, probatur in quocunque eſt fundamentum reſpectus, in eodem ſubiectiuè eſt reſpectus, quoniam vt probauimus in lib. 5. relatio & fundamentũ ſunt idem, vel ſi teneatur quod non ſunt idem, ſaltem vnum nititur alteri, ex conſequenti, vbi eſt vnum ſubiectiuè, erit & alterum. Sed reſpectus agentis ad paſſum eſt fundatus in potentia actiua agentis, quæ eſt ſubiectiuè in agente, vt patet, ergo actio pro reſpectu, eſt ſubiectiuè in agente.

Præterea. Reſpectus agentis ad paſſum, & paſsi ad agens ſunt reſpectus oppoſiti, ergo nõ ſunt in eodem ſubiectiuè, ſed reſpectus ſibi oppoſitus non eſt in paſſo, ſed in agente.

Secunda concluſio. Actio. 2. modo ſumpta, non eſt ſubiectiuè in agente, ſed in paſſo probatur. Si eſt ſubiectiuè in agente præter reſpectum agentis ad paſſum, quem iam probauimus eſſe in agente, quæro quid ponit in agente, & non potes imaginari quid ponat, niſi aut potentiam actiuam, aut aliquem actum abſolutum acquiſitum in agente, non potes dicere primum, quoniam potentia actiua agentis non eſt actio, aliter cum potentia actiua continuè ſit in agente, ſequitur agens cõtinuè agere, & ſic ignis continuè calefaceret, quod eſt manifeſtè falſum, & ædificator

continuè

continue ædificaret, nec potes dicere secundum, quia omne illud in quo aliquid fit & acquiritur, in eo quod tale, se habet in ratione acti vel facti, & non in ratione agentis & facientis. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente, dum agit, tunc agens in eo quod agens, se habebit vt in quo actus acquiritur, ergo agens in eo quod agẽs est actũ & factum, saltem subiectiuè, quod implicat contradictionem, quoniã agens vt agens opponitur actio, sicut mouens vt mouens opponitur moto. Præterea, in quocunque est mutatio vel motus, in eo quod huiusmodi mutatur vel mouetur. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente de nouo, dum agit, oportet quod aliqua mutatio vel motus fit in agente ergo si agenti in eo quod agens acquiritur aliquis actus absolutus de nouo, in eo subiectiuè receptus sequitur quod agẽs in eo quod agens mutuetur vel moueatur, quod est impossibile. Cum igitur actio secundo modo sumpta non fit in agente, restat quod sit subiectiuè in patiente. Et aduerte, quod hæc est sententia philosophi in 3. physic. text. 20. vbi inquit. Aut neque actum alterius in altero esse, inconueniens est, est enim doctor actus docendi, in quodam enim &c. quem tex. sic declarat Comment. in commen. 26. Non est inopinabile, quod actio agentis sit in alio, est enim manifestum per se, quod doctrina est actio docentis, & est in addiscente. Hæc igitur sit determinatio de subiecto actionis transeuntis in qua sequutus sum. Herue. in 4. quolib. q. 4. quem non puto deuiare in hoc à via Thomisti. imò mentem B. Tho. resoluere.

Tertia conclusio, si aliquod sit agens actione transeunte non in alterum, sed in seipsum. Actio est subiectiuè in agente. Hæc est manifesta per se, vt quando animatum mouet seipsum, & medicus sanat seipsum. Tu tamen aduerte, quod in tali casu, licet actio sit in agente non tamen inquantum, nec in eo quod agens, sed in eo quod patiens, ex consequenti nunquam est concedendum actionem transeuntem esse subiectiuè, id est, vt in quo agente, sed causatiuè, id est, vt à quo &c.

Quantum ad tertium aduerte quod fortiora argumenta tenentium actionem esse subiectiuè in agente sunt ista.

Primò, vbi est effectus formalis, ibi est forma, quia sunt inseparabiles, sed in agente est effectus formalis actionis, dicitur enim agens & est agens actione, ergo actio est subiectiuè in agente.

Ad hoc

Ad hoc dicitur, ꝙ effectus formalis est duplex, quidam, secundum rem, & denominationem, vt paries est albus albedine realiter & denominatiue, & de hoc côceditur maior, quidam est secundum denominationé, & de hoc negatur maior quia denominatio potest fieri ab aliquo extrinseco, sicut locatū denominatur à loco, qui nō est subiectiue in locato sed in locante, sic dico in proposito, qa actio denominat agens deminatione extrinseca, ideo maior negatur, quia ista propositio actio est agentis, nō verificatur pro subiecto, sed pro principio à quo egredietur.

Secundò, omnis perfectio est formaliter in eo cuius est perfectio, nihil enim perficitur formaliter, nisi aliquo sibi intrinseco. Sed actio est perfectio agentis, tunc enim agens est in sua vltima perfectione cum agit, ergo actio est subiectiuè in agente.

Ad hoc dicitur, quod loquendo de agente, quod tātum est agens, minor est falsa, sumendo ly agentis pro subiecto, licet si vera, sumēdo ly agentis pro principio, vt illuminatio est solis, id est, à sole. Ad probationem dico, quod concludit actionem esse signum vltimæ perfectionis in agēte, nam ex eo quod agit, arguitur vltima perfectio in eo, perfectius est enim esse actuale principio actionis, quàm potentiale. Dixi quod tantum est agens, quoniam si sit agens & patiens, vt cum quis sanat seipsum actio est perfectio sua, & est in eo subiectiuè, non vt agens sed vt patiens.

Tertiò, cuius est potentia, eius est actus, ex libro de somno & vigilia. Sed potentia actiua est agentis & in agente, ergo & actus, id est actio.

Ad hoc conceditur, quod & potentia actiua & actio sunt agentis, sed nō est necesse, quod sint vniformiter, nam potentia actiua est in agente subiectiuè, actio autem vt in principio à quo egreditur, & non vt in quo recipitur, nisi sit simul agens & patiens.

Quartò tenet philosophus in 8. phys. tex. 15. quòd si Deus de nouo inciperet agere, mutaretur, hoc autem non contingeret, nisi de nouo aliquid in se reciperet, non apparet autem quid sit illud, nisi noua actio, igitur illa esset in eo, & per consequens de facto omnis actio est in agente.

Ad hoc dicitur: ꝙ vtique Deus mutaretur secundū opinioné philosophi, prout mutari cōmuniter est aliter se habere quàm prius. sed hod non esset secundū philosophum quia

quia in se reciperet nouam actionem, sed nouā dispositio nem vel nouam volitionem quam haberet ad agendum, cum prius non ageret, vt imaginatur Commen. illic in cōmen. 15 licet pro veritate, sua imaginatio esset falsa, vt in libro duodecimo, ostendemus.

Quintò, si vnus ignis calefacit duo, aut erit vna actio, aut duæ, non duæ, quia vnius agentis est vnica actio, ergo vna, & si vna, aut illa est in passo aut in agente, non in passo, quia qua ratione est in vno est in vtroque, & sic idem accidens esset in duobus subiectis quod est impossibile: ergo est in agente.

Ad hoc dicitur, quod ex parte principij à quo egreditur est vna actio, sed ex parte termini & subiecti receptiui, sunt duæ, nec inconuenit, quod sint duæ ex parte subiecti, sicut non inconuenit, quod plures lineæ, quæ sunt vnum in centro, plurificentur, ex eo quod terminatur ad distinctas partes circunferentiæ.

Sextò pater & filius non se compatiuntur in eodem respectu eiusdem, cum sint respectus oppositi, ergo generatio actiua & generatio passiua non sunt in eodem, cū sint fundamenta illorum respectuum.

Ad hoc negatur consequentia ad probationem, nego, quod sint fundamenta talium respectuum, cum non maneant. sed dico, quod fundamentum paternitatis, est potentia generatiua, vt ab ea egressus est actus generandi. & fundamentum filiationis est potentia passiua, vt fuit sub actu generandi passiue. Actus autem generandi actiue & passiue receptus est in genito, vnde aduerte, quod ratio propter quam idem non potest esse pater & filius, non est, quia generatio actio & generatio passio non sint in eodē subiectiue, sed quia non potest esse idem à quo est generatio & qui generatur.

Septimò, actio denominat agens, quæro aut denominatione intrinseca, aut extrinseca, non extrinseca, quia denominans aliquid extrinsece denominat aliud intrinsece, sicut visio denominans lapidem visum extrinsece, denominat oculum intrinsece, est enim oculus videns visione, quæ est ab eo, & in eo, sed si actio denominat agens denominatione extrinseca, nō potest assignari quid denominet intrinsece, non enim denominat passum, dicitur enim passum passione & nō actione: restat ergo, vt denominet agens extrinsece, ex consequenti sit in eo.

Ad hoc dicitur, quod res quæ est actio, denominat agés & patiens, agens quidem extrinsece, patiens intrinsece, sed non eodem nomine, sed vnamet res vt est ab agente nomine actionis denominat agens, vt est recepta in passo, nomine passionis, denominat patiens, nec est inconueniens idem distinctis nominibus denominare plura, sicut vnamet actio sub nomine doctrinæ denominat docens, & sub nomine disciplinę denominat dicens Hæc de præsenti quęsito dicta sint.

Quæstio 16. si actio immanens est subiectiuè in agente quibus differt à transeunte.

Quorum vero non est aliquod aliud opus præter actionem, in ipsis existit actio Tex. 16.

Circa hunc textum aduerte, quòd philosophus videtur ponere differentiam inter actionem transeuntem & immanentem, ex hoc quòd transiens est in acto siue in facto vt determinatum est in q. præcedenti, immananens autem videtur esse in agente, verum vt habeatur sufficiens differentia inter eas, intendo quærere in quot differunt.

IN hac quæstione sic procedetur. Primò pertractabitur triplex opinio, & determinabitur iuxta tertiam. Secundò soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quòd vna opinio quæ est Herueí, in quol. 2. in q. 8. dicit, quòd differentia sufficiés stat in hoc, quod actio transiens est actio causæ efficientis, quoniam efficiens vt efficiens non agit in seipso, nisi per accidens, vt medicus sanans seipsum vnde arbitratur, q omnis actio causæ efficientis sit actio transiens. Actionem autem causæ materialis quę proprie dicitur recipere, & actionem formæ quæ potest dici agere formaliter, vt albedo facit album, arbitratur esse actionem immanentem, & quoniam aduertit, quòd actio sic sumpta esset æquiuoce dicta de immanente & transeunte, ideo id non habet pro inconueniente, nam sic dicit in fine determinationis suæ, si autẽ inuenitur actio manens & actio transiens, oportet accipere actionem æquiuoce, sicut facere dicitur æquiuoce, quando pictor facit parietẽ album scilicet effectiuę, & albedo facit ipsum album scilicet formaliter, hec ille.

Sed si aduertis, hæc differẽtia apud oés expositores philosophi est impropria, nec est ad mentẽ philosophi, cuius signum

gnum est, quòd Herueus in tota sua determinatione, non facit mentionem de textu philosophi in 9. metaph. qui est tex. 16. Manifestum est enim ex dicto tex. & ex Commen. quod non differt actio immanens à transeunte quia illa nõ est ab efficiente, hæc autem est ab efficiente, imò exemplificat philosophus pro actione immanente, de visione in vidente, & speculatione in speculante, patet autem quòd videns & speculans si in genere causæ continentur, hoc erit in genere causæ efficientis. Cum igitur hæc opinio sit impropria, ideo relinquenda est. Hic enim intendimus loqui ad mentem philosophi.

Est alia opinio, quæ tenet, quòd differentia stat in hoc. Actio transiens est in passo subiectiue, actio autẽ immanẽs est in agente, non quòd recipiatur in agente vt in subiecto sed est in eo vt in agente, & sua imaginatio stat in hoc, Dicit hæc opinio, verum est quòd actio immanens est in agẽte quia ex quo accidens est, oportet quod sit in aliquo, & tamẽ nõ sequitur, quòd si est in agente, sit in eo per modũ recepti passiue. Nã licet esse in, sit commune nomen generibus accidentium, diuersimode tamẽ, quoniã illis generibus accidentium quorũ esse est in quodam informari, conuenit esse in, vt in subiecto receptiue quorum autẽ esse est in quodam facere, illis conuenit esse in, vt in agente, & nõ vt in subiecto. & de talibus entibus est actio immanens. & quod licet sit in agente, non sit in eo subiectiue, probatur sic. Omnis actus receptus subiectiue in potentia receptiua denominat talem potentiam siue subiectum suum passiue, quia enim aer recipit subiectiue illuminationem à sole, dicitur illuminatus. & quia aqua recipit calefactionem subiectiue ab igne, dicitur calefacta. Sed actio immanens quæ est in agente, non denominat ipsum passiue. Hæc enim est falsa, volũtas in qua est volitio, est volita. Intellectus in quo est intellectio, est intellectus, ergo &c.

Præterea, omnis actus receptus, subiectiue in potẽtia passiua est actus imperfecti, quia omnis potẽtia passiua vt passiua est perfectibilis. & per cõsequens aptus receptus in ea est actus imperfecti, & ecõtrario, omnis actus qui est in aliquo vt actus perfecti, est in eo vt in eo agẽnte, & non vt in subiecto. Sed actio immanens est actus perfecti, etiam secũdum Comment. in 3. de anima. comment. 41. & communiter tenetur, ergo licet sit in agente, non tamen subiectiue.

Sed ꝙ hæc opin. repugnat philosopho, & doctrinę suę, sic

ostenditur. Actio voluntatis elicita actiue à voluntate differt realiter à voluntate, ergo si est in voluntate, est recepta in ea subiectiue. Antecedens patet, quia stat voluntatem esse in dormiente & tamen nullam actionem habere, cõsequẽtia probatur, si est in voluntate quero aut est subsistens, aut inexistens, non primo, quia esset substantia, ergo secundo, ergo cum sit accidens est informans voluntatem: ergo est in ea vt in subiecto. Praeterea, cum communissima ratio accidentis apud philosophum sit esse in subiecto, & secundũ omnes actus immanens si accidens praeter quam in separatis, vt declarabitur in 12. li. ad mentem philosophi, necesse est vt sit in agente subiectiue. Praeterea, philosophus in 9. li. metaph. tex. 16. ponens differentiam inter actionem transeũtem & immanentem, nullam assignat differentiam, quo ad esse in, sed tantum ex diuersitate termini & diuersitate subiecti, prout terminus transeuntis est quid operatũ praeter operationem, quod non contingit regulariter in actione immanenti, & subiectum trãseuntis est factum siue passum, subiectum autem immanentis est agens, vnde exemplificans dicit vniformiter, quod speculatio est in speculante, & aedificatio in aedificato, ex quibus patet, quòd intẽtio philo. fuit, quod sicut actio transiens est subiectiue in facto sic immanens est subiectiue in faciente, siue in agente.

Rationes autem adductae pro hac opinione, facile soluũtur nam ad primam dicitur, quod maior non est vera, nisi in actione transeunte, quae est perfectio passi, ideo denominat ipsum passiue. In actione autem immanenti, quoniam est perfectio agentis, sufficit quod denominet actiue vt dicatur voluntas volitione volens, & intellectus intellectione intelligens.

Ad secundam dicitur, vt iam diximus supra in q. 7. huius lib. vbi declarauimus, quare actio immanens est actus perfecti, vide illic, & inuenies, quod dicitur actus perfecti, non quia nõ sit perficiens id in quo est, sed quia est perfectio & complementum, & non est via ad perfectionem, vt actio transiens, quae est vere motus physicus.

Est autẽ tertia opinio, secundum quam intendo determinare praesens quaesitum. Haec dicit, quod sufficiens differentias vtriusque actionis stat in tribus. Loquẽdo pure metaphysi. & secundum doctrinam philosophi vt praeseruem me à via Theologi quam videtur amplecti Paulus Sonci. in libr. metaphy. quaestione 20.

Prima igitur differentia est, quod actio immanẽs est subiectiue in agẽte à quo producitur, nam perfectio est subiectiue in eo cuius est perfectio. Sed actio immanens est perfectio agentis, vt speculatio speculantis, & felicitas felicis. Nec valet instantia, quam adducit Paulus Sonci. quod Deus posset causare in intellectu Socratis intellectionem de lapide, quæ est actio immanens, & in illò casu constat, quod non esset subiectiue in agente, nam licet Theologus id concedat tamen Arist. negaret. Diceret enim Deum non posse causare huiusmodi intellectionem, nisi concurrente intellectu Socra. vt causa proxima. Actio vero transiens est subiectiue in facto vel passo, & hæc differentia est manifesta in tex. 16. huius lib. & in commen. Commen. eiusdem textus.

Secunda differentia est, quod per actionem immanentem ex natura sui, nullo modo immutatur obiectũ circa quod est, vt patet, quod ex eo quod intelligo vel desidero, vel video lapidem, non immutatur lapis, per actionem autẽ transeuntem semper immutatur subiectum. & aliquid de nouo acquirit vel deperdit, vel qualitatem, vel quantitatem, vel locum, vel formam substantialem.

Tertia differentia est quod per actionem transeuntem, vniuersaliter & semper producitur aliquid distinctum ab operatione. Quod contingit dupliciter, quoniam aliquando tale operatum remanet post operationem, vt domus post ædificationem aliquando non remanet, nisi quandiu est operatio, vt sonus causatus in aere ex citharizatione. Per actionem autem immanentem non vniuersaliter nec semper producitur aliquid distinctum ab operatione, sed ab vtroque abstrahit, nam per aliquam aliquod distinctum producitur, vt per actum intelligẽdi producitur cõceptus, per frequentatos actus speculandi producitur habitus speculatiuus, & per frequentatos morales, producitur habitus moralis. Per aliquam autem ex se nihil producitur, vt per videre præcise, vt imaginari, aut velle, aut desiderare, &c. In his tribus consistit sufficiens differentia inter actionem transeuntem & immanentem.

Quãtũ ad secundũ aduerte, quod cõtra determinationẽ facta, & maxime contra tertiã differentiã, duo dubia insurgunt. Primũ est. Dicit philosophus in 1. ethic. ca. 1. quòd in quibusdã artibus operationes sunt fines, & nõ aliquod operatũ, & exẽplificat illic Cõment. in cõmẽ. 1 de arte saluãdi

& cytharizandi, ergo non per omnē operationē trāſeuntē producitur aliquod operatum diſtinctum ab operatione.

Ad hoc dicitur, vt bene exponit Herueus in 2. quol. q. 8. quod philoſophus intendit per aliquā autē nihil produci diſtinctum ab operatio ne, nō abſolute, ſed quod remaneat poſt operationē. & quia poſt ſaltationem & cytharizationē nihil remanet productum per huiuſmodi actiones ideo apud vulgum & rudes, iudicatur nihil produci, & tamen ſecundum recte conſiderantes aliquid cauſatur, nam cytharizans percutiens chordas per motum localē chordarum cauſat ſonum, qui eſt qualitas, & ſaltans mouens ſe localiter, cauſat in ſe calorem, & in animo delectationem.

Secundum eſt, quia philoſophus in 9. metaphy. text. 16. & B. Tho. exponens, & Comment. in commen. 16. videntur aſsignare differentiam quaſi vniuerſalem, inter actionem immanentem & tranſeuntem, quod per actionem immanentem nihil eſt operatum præter actionem, per actionem autem tranſeuntem aliquod eſt operatum præter actionem, ex quibus videtur philoſophus vniuerſaliter negare, quod ab actione immanenti aliquid producatur præter actionem, & non ſolum ab aliqua vt dictum eſt in aſsignatione tertiæ differentiæ.

Ad hoc dicitur, quod non eſt intentio philoſophi negare vniuerſaliter operatum per actionem immanentem, aliter ſibi contradiceret. nam in tex. 14. iam determinauerat, quod quædam potentiæ, id eſt, habitus vt ſcientia, & habitus moralis acquiruntur exercitio, id eſt, frequentatis actibus. Idem tenet in ethicis, conſtat autem, quod actus morales ſunt actiones immanentes, quare &c. Sed intentio ſua fuit negare aliquod operatum produci per actionem immanentem quod ſit finis & perfectio & vltimū talis actionis, ſicut eſt in actione tranſeunte, pro cuius notitia aduerte, quod omnis operatio tranſiens habet aliquod operatū ad quod ordinatur, vt ad finem & vltimum complementū: quod eſt melius ipſa operatione, vt patet comparando ædificationē domui, ſanationem ſanitati. Operatio autem immanens vel non, habet aliquod operatū, vt patet in actu ſentiendi, vel ſi habet illud, non eſt finis, nec complementū talis operationis, imò tale operatū ordinatur ad conſimilē actionem immanentē, & perfectiorem eliciendā vt patet in habitu morali generato ex actibus immanētibus, qui ordinatur ad cōſimiles actus eliciēdos, puta iuſtitia ad actus iuſtitiæ,

Iustitiæ,logica ad syllogizandum &c.Hæc de præsenti quæ dicta sint.

Quæstio.17.si omne quod habet potentiam passiuam est incorruptibile.

Omnis potentia simul contradictionis est. Text,17.

Philosophus in hoc text.declarat,quod nullum sempiternum est in potẽtia passiua,quia vt sic esset corruptibile,nã omnis potentia passiua respicit esse&non esse,vt dicit hic philosophus,ideo quæritur si hoc est verum.

IN hac q.sic te resolues,passiua potentia est duplex.Quædam est ad esse substãtiale,sicut potẽtia materiæ primæ quædã ad esse accidẽtale,sicut potẽtia subiecti ad accidẽs vt potẽtia aquæ ad calorem.Omne quod est in potentia ad esse substantiale nondum habitum vel remotum,est simpliciter corruptibile,quia sicut simpliciter erit per esse substantiale, ita simpliciter desinet esse per subtractionẽ tali; esseunde omnia inferiora quorum materia est in potentia passiua ad formam quam non habet, ex consequenti ad esse substantiale largiendum sibi à tali forma.sunt simpliciter corruptibilia.Dixi autem ad esse substãtiale nondum habitum,vt præseruem me à cœlesti corpore,de quo determinaui in li. 8.in q.12.q licet sit habens verãm materiam,tamen non est corruptibile simpliciter.quia materia sua non est in potentia ad formam,q non habet,nec nisi ad esse quod habet, vide tu illic,ne inutilis fiat repetitio Quod autem est in potentia pass.ad esse accidentale, siue absolutum,siue respectiuum,est corruptibile secũdum qd; nam sicut per receptionem talis accidentis habet esse secũdum quid,sic per remotionem desinit esse secundum qd; ex quibus sequuntur duo corollaria.

Primum est,nihil prohibet cœlum quod est incorruptibile simpliciter esse corruptibile secundum quid,nam licet non sit in potentia passiua ad formam quam non habet,est tamen in potentia ad accidens,quod non semper habet,nã est in potentia ad diuersa vbi,puta sol existens in oriente, est in potentia ad occidens,&luna est in potẽtia ad lucem,diuersimode recipiendam à sole secundum recessum & accessum ad ipsum,

Secũdũ est,quod substantiæ separatæ mouẽtes corpora cœlestia,nullo modo sunt corruptibiles,qa non sunt in po

tētia passiua,vt dicit philosophus in li.12.in tex.30.Quod quidem licet sit verū proprie de causa prima,in qua actio est substantia,in qua nullum est accidens, nec perficitur aliquo extrinseco,tamen videtur philosophus id attribuere indifferenter omnibus,qm̄ illic videtur loqui de omnibus separatis,vt de vno genere,parum distinguendo inter ea,quod tamen ad plenum inuestigabitur in li.12.vbi ventilabimus sententiam Comment.& B.Tho.super hoc.

Ex his aduerte,quod si propositio philosophi sic intelligatur, vnumquodque eo modo quo est in potentia passiua,est corruptibile,nam si est in potentia passiua substātialiter, modo quo dictū est,est corruptibile simpliciter,idest secundum substantiam,si autem est in potentia passiua accidentaliter,est corruptibile,secūdum quid,& hæc expositio est ad mentem Comment.& B.Tho.vnde non est vera opinio Scotistarum,qui intelligunt eam sic,omnis potentia passiua est potentia contradictionis,idest,ad esse & nō esse simpliciter.Hoc modo accepit eam Ant.And.in li.8.in q.4. vbi determinat,ꝙ secundum Arist.non est materia in cœlo,aliter cœlum est corruptibile secundum substantiam,& fundat se super hanc propositionem.Omnis potentia passiua &c.patet autem,quod Comment.in li. 9. in comment. 17.concedit aliquem modum potentiæ passiuæ in cœlo, sic enim inquit.Sed est possibile,vt in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiæ scilicet passiuæ,verbi gratia,vt partes eorum sint in potentia in aliquo loco,& in aliqua qualitate.Hoc enim non est prohibitum,quasi dicat ex hoc enim non sequitur,quod sint corruptibilia secundū substantiam,& istæ qualitates quæ possunt esse & non esse in corporibus cœlestibus,sunt aliæ ab eis,quæ attribuuntur alterationi,vt obscuritas lunæ,& illuminatio,& similia,hæc Commenta.concedit igitur potentiam passiuam in cœlo & non concedit potentiam ad esse & non esse simpliciter ergo non vbicunque est potentia passiua,est potentia contradictionis,scilicet ad esse & non esse secundum substantiam,sed sufficit,vel secundum substantiam vel secundum accidens,& sic patet,quod falsa est expositio Ant.And.super quam fundauit rationem suam, qua credidit concludere.quod si materia est in cœlo, secūdum philosophum cœlum est corruptibile secundum substantiam.In hoc quæsito non cadit alia difficultas,ideo hęc dicta sufficiant.

Quæstio

Quaestio 18. Si materia, prima est principalior causa corruptionis.

Nam substantia materia & potentia non actu causa huius. Tex.17.

Philosophus in hoc tex. concludit quod in cœlo non est corruptio, nec fatigatio in motu, quoniã non est in eis potentia passiua ad esse non esse, nec ad moueri & nõ moueri sicut in rebus corruptibilibus, cuius causa est materia, sup. subiecta priuationi, quæ nõ est in cœlo, vt determinauimus in lib.8. Quæritur ergo, si sola materia est causa corruptionis vel saltem causa principalior.

IN hac q. non inuenio multam diuersitatem. Tu tamẽ aduerte quod potest pertractari physi. & meta. quidem assignando causam proximam intrinsecam corruptionis in diuerso genere corruptibilium, vt in mixtis inanimatis & animatis & hoc modo considerauit causam corruptionis philosophus in li. de causa mortis & vitæ in rebus animatis & nos idẽ considerauimus in nostro tract. de causa mortis & vitæ vbi assignauimus causam corruptionis esse frigidũ siccum sicut causam vitæ esse humidum calidum. Considerauit etiam philosophus in libr.2. de generatione, de causa proxima corruptionis in mixtis inanimatis. Hanc diximus in epit. nostro super lib. de generatione esse qualitatem cõplexionalem continentem virtualiter 4. elementa. & eorũ qualitates. Sicut enim illa qualitas est causa quod elementa constituant mixtum, ita est causa quod per actionem cõtrarij agentis, mixtum resoluatur in elemẽta. De hac qualitate complexionali satis diximus in nostro epit. super li. de generatione. Metap. autem consideratur, quando inuestigatur præcisa prima causa corruptionis in omni re corruptibili. Considerare enim naturam æris vt potest esse & non esse, & primam ad vniuersalem huius causam, est officium metaphysici.

Et quoniam intẽdimus resoluere præsens quæsitum more metaph. ideo sic procedetur. Primò ponetur vna distinctio, Secundò duæ conclusiones. Tertiò soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod causa intrinseca corruptionis in omni composito corruptibili potest esse duplex scilicet primo prima vniuersalissima, & secundaria. Primò prima vniuersalissima est illa, quæ in omni re corruptibili inuenitur, nulla facta exceptione & ad quam fit supre-

ma resolutio in assignatione causarum corruptionis, puta si lapis corrumpatur propter ABC, & A, reducatur in B, & B, in C, C. erit primo prima vniuersalis causa. Secūdaria est illa, que non ex se, sed quia reducitur in primo primam vniuersalem causam.

Quantum ad secundum sit prima conclusio. Causa intrinseca primo prima vniuersalissima corruptionis in omni cōposito corruptibili est materia adiuncta priuationi. probat. Materia adiuncta priuationi est principium primum & vniuersalissimum essendi & non essendi, vt visum est in li. 7. & declarauit philosophus in 1. phil. tex 81. quod priuatio machinatur ad maleficium, quia scilicet ex quo est in materia substantia alicui formæ non complenti potentialitatem materiæ, est causa, quod materia expoliatur illa forma & recipit aliam qua priuata erat, Et in 1. de generatione tex. 17 reducit perpetuitatem generationis & corruptionis in materiam subiectam priuationi, vt in principium primo primum. & vniuersale essendi & non essendi, ergo &c. Preterea determinatum est supra in lib. 8. quod si forma cœli vniretur materiæ rerum inferiorum, cœlum esset ex natura sua corruptibile. Quod vtique contingeret. nō propter formam cœli, quæ cum non sit elementaris, non habet contrariam, ergo propter materiam coniunctam priuationi. qualis est materia rerum inferiorum, de qua locuti sumus in li. 8. q. 14. Præterea causa primo prima vniuersalis intrinseca corruptionis substātialis necesse est reducibile aliquod principium intrinsecū substantiale, Tale autem principium non est nisi forma & materia, ex 1. physi. loquēdo de principio per se. Sed forma non potest esse huiusmodi causa primo prima vniuersalis, quoniam cum forma sit actus ei cōuenit esse principium essendi, & non oppositi, vnde philosophus in 1. phy tex. 81. dixit propter hoc. formam esse quoddam diuinū, econtrario aūt est de priuatione, ergo tale, principium erit materia adiunctā priuationi. Dico autem adiuncta priuationi, quoniam materia ex præcisē non est causa huius, vt determinauimus in 8. in se quæstione 12.

Secunda conclusio, causa secundaria corruptionis in quolibet composito inferiori est forma, probatur. Ideo vnumquodque cōpositum inferius corrūpitur, quia forma separatur à materia, ideo separatur, quia non terminat potentialitatem materiæ, ideo non terminat, quia non dat omnem modum

dum essendi quem dat aliæ formæ receptibiles in materia quibus existit priuata,& sic est status in materia sub priuatione,ergo forma est causa secundaria &c. consequentia patet ex declaratione data de causa secundaria.Sed aduerte,ꝙ esse causam secundariam corruptionis non conuenit omni formæ vniformiter,nam quædam est forma subsistẽs quæ non pendet á materia secundum esse,vt anima, nostra,de qua determinauimus in 3.de anima esse indesinibilẽ,ét ad mẽtẽ philos.& hæc est causa corruptionis hominis,ex eo solo ꝙ separatur à materia per actionem contrarij agentis debilitantis & corrũpẽtis dispositiones,quibus seruabatur in materia.Quædam est forma non subsistens dependens à materia secundum esse, eo quod est educta de potentia materiæ quales sunt omnes formæ rerum inferiorum,excepta anima intellectiua,& istæ sunt causa secũdaria corruptionis,nõ solum quia separátur à materia, sed quia ex separatione desinunt esse:

Quãtũ ad tertium aduerte,quod aliquibus videtur formam non solum secundariam,sed & principalem causam esse corruptionis,quoniãm cum generatio corruptio sint oppositæ quod est principalis causa gerationis,per sui acquisitionem,est principalis causa corruptionis per sui deperditionem,cõstat autem ꝙ forma est principalis causa generationis,qm̃ dat esse rei,& generatio est progressus à non esse,ergo etiam est principalis causa corruptionis , quoniam ex eo quod remouetur forma à materia,est progressus ab esse ad non esse,quæ est ratio corruptionis.

Ad hoc negatur maior,quia non est eadem ratio de generatione & corruptione,nam præcisa causa intrinseca & prima,qua res producibilis trahitur,de potentia ad actum vel de esse in potentia actu,est forma, quoniam est actus, ideo est principialis causa generationis,ita quod non est reducibilis in aliam,Quod autem res genita desinat esse non est causa prima ipsa forma,vt separatur à materia, sed est ipsa materia,vt subiecta priuationi,nam si materia nõ esset subiecta,priuationi formæ quam non habet,nunquã denudaretur forma quam habet sicut diximus supra de materia coeli,& propterea deperditio formæ,non est principalis sed secũdaria causa corrũptionis.Reducitur eñ in materiam adiunctam priuationi,vt si quæratur,quare lapis corrumpitur?Respondetur,quia desinit esse.Quare de hõis esse quia separatur forma à materia. Quare separatur?

quia est in materia coniuncta priuationi alteri formæ, & hic est status. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 19. Si ad hoc quod de aliquo habeatur scientia, necesse est vt sit actu, vel reducatur de potentia ad actum.

Quare primum, quia potentia entia ad actum reducta inueniuntur, causa vero, quia intelligentia actus. Tex. 20.

Circa hūc tex. in quo philosophus comparat actū potētię quo ad intelligētiā, quæritur, si vnūquodque ad hoc ꝙ intelligatur, sit necesse vt sit actu, vel reducatur de potentia ad actū ita quod antequā sit actu nō potest cognosci.

IN hac q. sic porcedes, pones primò aliquas distinctiones. Secundo conclusiones responsiuas. Tertio solues duo dubia.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, scientia potest dupliciter considerari. Primò quo ad acquisitionē. Secundò quo ad vsum.

Secūda sciētia potest esse de ēte reali, & dicitur scientia realis & de ēte rationis, & dicit sciētia rationalis, vt logica

Tertia, scientia potest acquiri per inuentionem, vt acquisierunt primi autores, per doctrinam, vt acquirūt discipuli ex doctore, & studio.

Quarta. Rē esse actu, potest intelligi tripliciter. Primò ꝙ sit in actu existētiæ, & hoc tripliciter, vel sēper, vt incorruptibilia, vel successione cōtinuata indiuiduorū, vt homo, leo equus, &c. Vel successione discōtinuata indiuiduorū, quæ tamen nō deficiunt in tēpore cōgruo, vt rosa, quæ licet nō sit omni tēpore, tamen regulariter nō deficit in vere. Secūdò, ꝙ sit in actu quidditatiue, & est illud in actu hoc modo, de quo sēper verificantur prædicata sua quidditatiua, etiā remota actuali existentia, vt homo est animal. Nā etiā si nullus homo existeret, hæc est vera, homo est animal, vt alias probabitur. Tertiò, ꝙ sit in actu nō repugnanter, & illud est in actu hoc modo, quod licet non existat actu, tamē non repugnat sibi actu existere. Per oppositum autem, cuicunque repugnat actu existere, dicitur hoc modo non esse actu, vt diametrum esse assimetrum.

Quantum ad secundū sit hæc prima conclusio. De quocunque habētur scientia realis & acquiritur per inuentionem, necesse est illud esse in actu existentiæ, siue habeat

esse

esse à se,siue ab alio. Dico. Primò scientia realis,quoniã de quo habetur scientia rationalis,vt de ente rationis,non est aptum existere actu nec per se nec inhærenter, vt declarauimus in l. 6.in q.vlt.sed sufficit quod sit in intellectu in esse obiectiuo,id est,cognito. Dico,Secundo & acquiritur per inuentionem,vt excludam eam,quæ acquiritur per doctrinam, & excludam vsum scientiæ : siue acquiratur per inuentionem siue per doctrinam. L e his enim ponam conclusionem sequentem. Hanc igitur conclusionem sic declaratam probo. De quocunque ente reali acquiritur scientia realis per inuentionem est tale,quod mouet actu intellectum ad sui cognitionem. Sed mouere actu non est nisi existentis actu,quia actio & motus supponit esse agentis & mouentis,ergo &c Præterea, De quocunque habetur scientia per inuentionem,aut habetur à priori,aut à posteriori,si à priori, ergo per propriam speciem impressam in intellectu,& extractam à phantasmate:sed phantasma non accipitur nisi à sensu exteriori,aut secundum totum,aut secundum partem, vt determinauimus in 3.de anima. Nam & phantasia est motus factus à sensu in actu. Sed sensus xterior nõ mouetur nisi ab obiecto existente actu,vt experimur,ergo &c. Si à posteriori,ergo habetur sciẽtia de re per cognitionem sui effectus. Sed effectus existens demonstrat causam existere,aut semper,aut,temporibus congruis ergo de tali causa non habetur scientia per inuentionem, nisi actu effectus existat semper,vel determinatis tẽporib. & hanc conclusionem esse de mente philosophi, patet, ex eo quod dicit in lib.9.metaph.tex.20.quod geometre non inueniunt per scientiam diagrammata,nisi actu diuidant, vt quod triãgulus habeat tres æquales duobus rectis &c. Ad hanc confirmationẽ dicit philosophus in 1.phis. quod omnis scientia supponit de subiecto,quia est,vbi Cõmen. loquens de scientia per inuentionem inquit, vt geometra præponat triãgulum & sciet quid significet nomẽ eius, & quod ipsa res est inuenta,constat autem quod rem esse inuentam,est rem depressam existere. Dixit enim pholosop. in 1.poste. quod deficiente nobis aliquo sensu &c. Constat autem quod illic loquitur de scientia per inuentionem, quoniã pro ratione assignat,quòd non cognoscimus vniuersale,nisi per inductionem,inductio autem non habetur nisi de singuribus,singularia vero non cognoscuntur nisi ensu,sensus autem non sentit,nisi existens quare &c.

Secunda

Secūda cōclusio,si sumatur sciētia realis,q. . . i vsum e-ius,vel vt acquirit per doctrinā,nō est necess. . . scitā esse actu existentiæ,sed sufficit q fit in actu qui. . . ratiue,vel nō repugnanter.Hanc sic declaro,Quādo. . . de aliquo obiecto,puta de rosa inuenit sciētiā,tunc iā. . . bet intellectu suo speciē intelligibilē rosæ,quæ remanet in intellectu etiā nō existēte rosa in rerū natura, nā species sēsibilis siue sēsata rosæ.cōseruatur in phātasia,remota rosa,ergo multo magis remanet species intelligibilis intellectu,cū sit immaterialior.Tunc ergo potest intellectus actuatus specie intelligibili rosæ,cōsiderare de rosa,etiā q nō sit rosa, & vt sic vti sciētia inuenta de rosa,& demonstrare ꝓprietates eius per rationē suā quidditatiuā quoniā prædicata quidditatiua sēper verificatur de rosa.Præterea,Discipulus ex audi potest in phātasia sua formare phātasma alicuius rei,quam nunquam vidit, ex phantasmate autē potest extrahi species intelligibilis repræsentatiua rei nō visæ,& forte pro illo tēpore nō existentis,& tunc discipulus actuatus tali specie,potest ex doctrina docentis acquirere scientiā rei non existentis, dummodo sit actu quiditatiue,vel non repugnanter,modo quo supra expositum est.Patet ergo,quod quo ad vsū scientiæ inuētæ,& quo ad acquisitionem scientiæ ex doctrina,non est necesse rem scitam esse in actu existentiæ &c.

Quantum ad tertium aduerte,quod ex determinatione facta oriuntur duo dubia,primum est,quia dicit philosophus in 1.posteriorum loquens de scientia vniuersaliter, quocunque modo acquiratur quod de subiecto supponit. quia est,ergo in omni scientia supponitur subiectū esse,ergo non solum in scientia habita per inuentionem vt videtur determinatum.

Ad hoc dicitur,q in omni scientia quocūque modo acquiratur,supponitur,quia est de subiecto,sed diuersimode, nā si acquiritur per inuentionē supponitur existere,modo quo determinatū est in 1.conclusione,si autē acquiritur p doctrinā,vel si cōsideretur quo ad vsū postquā inuēta est scientia,supponitur ac si existeret,ex quo sibi nō repugnat esse,& sic diuerso modo est exponēdus tex.philosophi,sicut diuerso modo acquiritur scientia.

Secūdū est,quia ex distinctione data de triplici essendi actu,videt sequi,quia etiā natura rei nō existēte,ꝓpositiones 1.& 2. modi per se sint veræ,quod videtur repugnare

philosopho

philosopho, apud quem fuit hoc principium. Ab eo quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa.

Pro responsione ad hoc, aduerte, quod realistæ & terministæ ab antiquo in præsenti dubio discordant. Nam realistæ cum quibus concordant antiqui & veri philosophi, tenent, quod omnis propositio cathegorica simpliciter necessaria & affirmatiua est semper vera, etiam re non existente, vel vt alij dicunt, sine consistentia subiecti, fundamentum eorum est, quia tenent quod sit per accidens rem, vt scibilem existere, eo quod species intelligibilis non repræsẽtat existentiã, immo abstrahit ab existentia & non existentia, sed repræsentat prædicata per se, ex quo sequitur secũdum eos, quod in tali propositione copula verbalis nõ dicit de necessitate existẽtiam, sed habitudinem, vel ordinẽ, aut naturalem conuenientiam prædicati ad subiectũ. prout prædicatum ex natura sua semper est aptum verificari de subiecto. Terministæ autem tenent oppositum, & fundamẽtũ eorum est, quia opinantur copulam verbalem sẽper significare actum essendi, id est existentiam, dummodo ꝓpositio sit affirmatiua, & de terminis positiuis. De ꝓpositione autem negatiua, & de terminis negatiuis aut priuatiuis secus est. Quoniam in his copula verbalis potius negat q̃ ponat existentiam. Nã in hoc, Cæcitas est in oculo, sẽsus est visus nõ est in oculo apto habere visum, & intẽtionẽ suã fundant super dictum philosophi in prædicamẽtis, ab eo quod res est vel non est dicitur oratio vera vel falsa, & quoniam B. Tho. vt diffuse declarat Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. vbi defendit primam rationem B. Tho. probantis in quo B. Tho. haberet distingui esse ab essentia, tenet cũ realistis, ideo volo soluere fundamentum terministarum contentum in argumento facto.

Tu igitur aduerte, quod tex. philosophi potest dupliciter intelligi, prout ly est dupliciter exponi. Nam primo potest exponi pro existẽtia rei, vt sit sensus. Ab eo quod res est vel non est, id est, ab eo quod res existit, vel non existit &c. & hic sensus negatur à realistis, & dicunt philosophum non locutum esse in tali sensu. super quem tamen se fundant terministæ, secundo pro esse essentiæ, non quidem ad sensum aliquorum, qui ponunt esse rei quidditatiuum extra causas suas, sed secundum verificationem prædicatorum per se de essentia rei. Quę quidem verificatio competit essentiæ rei, etiam re non existente nam rei essentia est talis

naturæ

naturæ quod prædicata sua essentialia, semper respiciunt ipsam. Quoties enim præsentatur lapis intellectui, vt quoddam intelligibile, statim sibi occurrit vt ens, vt substantia, vt corpus, etiam dato quod lapis non existat & in hoc sensu est intelligendus text. philosophi, vt dicatur sic. Ab eo quòd res est, id est, ex eo quod res est talis naturæ, quod ex se verificantur talia vel talia prædicamenta de ipsa re, dicitur oratio vera. Nam quia ex natura hominis verificatur risibile de homine, ideo hæc est vera, homo est risibilis, & quia ex natura hominis non verificatur rudibile de homine, ideo hæc est falsa homo est rudibilis, & sic patet quod argumentum nihil concludit, quoniã procedit secundum sensum primum, quem non admittimus.

Hic quærunt aliqui, & præcipuè Paul. Sonc. vtrum res ante sui productionẽ habeant esse quidditatiuum, & quoniam Paulus sufficiens est in hoc, & complectitur totam mentem Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. ideo nolo in hoc me occupare, sufficiant tibi illi pro defensione viæ Thom. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 20. si compositioni & diuisioni intellectus correspondeatur compositio & diuisio realis in re.

Quoniam autem ens dicitur & non ens &c. vsque ibi. Hoc autem in rebus est componi & diuidi. Tex. 22.

Circa hunc tex. quæritur si dictum philosophi est verũ, & in quo sensu, & an in omnibus rebus vniuersaliter.

IN hac q. sic procedes, primò aduerte, quod cum philosophus dicit in tex. proposito. Hoc autem maxime proprie, aut verum aut falsum &c. intendit de vero & falso solum, vt est in secunda operatione intellectus, nam declarans mentem suam paucis interpositis inquit vnde verus est diuisum, putans diuidi & compositum componi, & id præpono, quoniam, non oportet in præsenti quæsito inuestigare, si dictum philosophi verificatur etiam in prima operatione intellectus, vt faciunt aliqui quæstionantes. Determinatum est enim in libro 6. quod veritas & falsitas per se non sunt, nisi in secunda operatione intellectus: in prima autem per accidens.

Secundò pro decisione quæsiti pones duas conclusiones responsiuas.

Prima est in rebus cõpositis & materialib. cõpositio & diuisio

misio intellectus, circa quas est verum & fal. per se fūdatur super cōpositionē & diuisionē, quæ est in re, probatur. Cōpositio & diuisio intellectus negociantis circa res cōpositas & materiales causatur ex reali cōpositione & diuisione quæ est in re, ergo fundatur super compositionē & diuisionem rei. consequentia patet. Antecedens autem est Arist. in præsenti tex. inquit enim intellectus est verus putans cōpositum esse compositum in re, vt homo est albus, & diuisum ab alio esse diuisum, vt homo non est asinus, econtrario autem mentē intellectus componens nō cōpositum in re, vt homo est lapis, & diuidens non diuisum, vt homo non est animal. Quoniam igitur ab eo quòd res est vel nō est, causatur veritas vel falsi. in oratione, si res est composita, oratio affirmatiua est vera, & negatiua est falsa, si diuisa ab alio, oratio negatiua est vera, & affirma. est falsa, & si quæras in particulari, quomodo compositio intellectus cōpositioni rei respondet, & diuisio diuisioni. Respōdeo non recedēs ab intellectu B. Tho. quod in rebus compositis compositio formæ, & materiæ vel eorum quæ se habent vt forma & materia, vel compositio subiecti & accidentis, se habent vt fundamentum & causa veritatis in compositione, quam in se format intellectus & voce exprimit. v. g. veritas huius cōpositionis. Sortes est homo, causatur ex cōpositione huius animæ humanæ, ad hanc materiam indiuidualem, qua Sortes est hic homo, & huius homo est albus, causa veritatis est compositio subiecti & accidentis, in diuisione autē, Diuisio rei à re est causa veritatis, vt hęc est vera, homo nō est lapis, quia distinguitur homo à lapide, ita quòd nō possunt simul esse &c. hoc dico, quia licet forma & materia subiectum & accidens distinguantur realiter, sunt tamen vnibilia, quod non contingit in distinctis supposito.

Secūda est, Cōpositioni & diuisioni intellectus negociantis circa substātias simplices & immateriales, nō correspondet cōpositio, & diuisio realis in re, probatur. In re simplici & immateriali nulla est cōpositio realis, aliter nō esset simplex, quoniā cōpositio & simplicitas respectu eiusdē sunt oppositæ, ergo cōpositioni intellectus in talibus non correspōdet &c. ex quo sequitur, quod nō eodē modo est veritas in simplicibus & cōpositis, nā sicut esse, non est vniforme in eis, sic nec veritas. Constat autem quod esse rei compositæ consurgit ex cōponentibus, esse autem rei simplicis, cōpetit ei absque compositione, sed ex simplici natura sua,

idem dicendum est de veritate, quoniam sicut res se habet ad esse ita ad veritatem, vt dictum est in 2. lib. tex. 4.

Tu tamen aduerte, quòd pro veritate non datur substantia omnino simplex, nisi prima causa, in qua quãdo aliqua perfectio prædicatur de ea, tali cõpositioni intellectus nulla correspondet compositio in re, vt in hac. Deus est iustus Deus est sapiẽs, id est, resignatur per prædicatum & subiectũ. vnde Cõmen. dicit in 12. in commen. 39. quòd in Deo idem & dispositio, id est, prædicatum & subiectum &c. Quantum igitur ad alias substantias abstractas, nihil prohibet compositioni intellectus correspondere compositio in re, saltem ex subiecto & accidente. verum quia Arist. & Commen. & B. Tho. in hoc loco loquuntur de omnibus, vt de vno genere, ideo pro nunc supponatur esse eadem ratio de omnibus, donec simus in lib. 12. vbi assignabimus differentias inter primam causam. & alia separata.

Vltimò aduerte, quod quidam dant instantias contra primam conclusionẽ, dicentes quòd in hac cõpositione, non ens est nõ ens, nõ correspondet cõpositio in re, quoniã cõpositio est proprietas entis, ergo non conuenit non enti. Itẽ, quando prædicatur idẽ cõpositũ de seipso, vt homo est homo, non correspondet cõpositio in re, quia nihil componit cum seipso. Itẽ nullo homine ẽxistẽte, hæc est vera Sortes est homo, & tamẽ nulla cõpositio correspondet in re, si per casum nec Sortes nec homo existit, Sed inspecto sensu philosophi, instantiæ nullæ sunt. Intendit enim philosophus de cõpositione & diuisione intellectus in rebus compositis, quæ cõstant ex terminis positiuis significantibus rẽ extra animã, & non ex terminis negatiuis aut priuatiuis: & ideo instantia prima nihil valet. Itẽ instãtia secũda nihil valet, quia quando idẽ prædicatur de seipso, est idẽ iudiciũ, sicut de re simplici, de qua formata est secunda conclusio negatiua. Ad tertiam dico, quod licet de facto nõ correspõdet cõpositio in re posito illo casu, tamen aptitudinaliter correspondet, quæ saluatur etiã re non existente, Nã dum dico. Sortes est homo, ly est, non dicit actualem existentiã subiecti, sed habitudinem prædicati ad subiectum, quod ex natura rei semper est natũ conuenire subiecto, & verificari de eo, & aduerte, quod aliqui realistæ inter quos est Iãdunus, quia nesciuerunt saluare, quomodo huic compositioni Sortes est homo correspondeat compositio in re, posito quod Sortes non sit, dixerunt hanc esse falsam. Sortes est homo,

similiter

similiter istam, homo est animal, posito quod homo nō sit & non aduerterēt quod ad veritatem talium sufficit correspondentia compositionis in re actualis, vel aptitudinalis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 21. si continigit deceptio circa quodquidest, & circa substantias incompositas. siue abstractas.

Decipi enim circa quodquidest non est, sed aut secundum accidens, similiter autem circa substantias incompositas non enim est decipi. Tex. 22.

IN hac quæst. sic procedes. Primò declarabis quid sit decidi, in quo differt ab ignorare. Secundò, pones conclusiones responsiuas. Tertiò, quoniam determinabitur. quod circa substantias incompositas siue abstractas non contingit nobis deceptio, sed ignorantia, declarabis qualis est hæc ignorantia, & quomodo potest concordari text. commenta. cum tex. quem exponit B. Tho.

Quantum ad primum aduerte, quòd ignorare proprie est nullo modo intellectu attingere obiectum scibile, siue sit simplex siue compositum, sicut merus idiota, nihil penitus sciens de eclypsi, nec de anima, nec de intelligentiis, dicitur proprie ignorans. Decipi autem vel deceptio proprie est habitus erroneus, quo aliquid scimus de re, & aliquid nescimus, siue ignoramus, non solum ignorantia simplicis negationis, sed malæ dispositionis, sicut qui scit hominem esse animatum & animal, sed nescit animam humanam esse immortalem, imò tenet oppositum. Differunt autem, quoniam ignorantia proprie est tantum circa simplicia, quoniam si attingimus ea, scimus. si non attingimus, ignoramus. Deceptio autem proprie est circa cōposita, quoniam possumus de eis aliquid scire, puta genus, & nescire differentiam.

Quantum ad secundum ponūtur tres conclusiones responsiuæ quæsito.

Prima est. Deceptio nō cōtingit per se in intellectu circa quodquidest siue circa diffinitionē, probatur, nulla potētia cognoscitiua decipitur per se circa proprium obiectū. dūmodo remoueatur omnis indispositio ex parte potētiæ & ex parte obiecti. Sed intellectus est potētia cognoscitiua, vt ab omnibus conceditur, & suū propriū obiectū, est ipsi m

quodquideſt ex.3.de anima tex.26.ergo &c.Maior eſt philoſophi in 3.de anima in eodem textu,vbi loquens de vero & falſo vult,quod intellectus,qui eſt ipſius quodquideſt, ſecundum quod intelligit quid eſt res,ſemper ſit verus,& non ſecundum quod intelligit aliquid de aliquo,id eſt cõponit aut diuidit,vnde ſicut viſus,inquit philoſophus,non decipitur in proprio obiecto, ſic nec intellectus in cognoſcendo quodquideſt,ſicut autem decipitur viſus in iudicãdo de cõiunctis proprio obiecto,puta ſi coloratum eſt homo,vel aliud,ſic decipitur intellectus in cõponẽdo & prædicando aliquid de aliquo,puta quòd cœlũ eſt immobile.

Secunda eſt Deceptio contingit per accidens in intellectu,circa quodquideſt,probatur.Deceptio contingit per accidens in ſenſu circa proprium ſenſibile,ergo & in intellectu circa proprium intelligibile,quod eſt ipſum quodquideſt,conſequentia patet, quoniam ſecundum philoſophum vbi ſupra,ſicut ſe habet ſenſus ad proprium ſenſibile,ſic intellectus ad proprium intelligibile.Antecedens autem patet ad ſenſum,quoniam ſi organum ſit indiſpoſitum ſicut lingua febricitantis,indicat dulce amarum,idem contingit viſui ex medio indiſpoſito,ſicut aere exiſtente nubiloſo,vel repleto vaporibus calidis,indicat nubem albam eſſe rubeam,idem contingit ex indebita diſtantia ſenſibilis ad ſenſum,vt qui iudicat de magnitudine rei à valde remotis.Eodem modo contingit deceptio per accidens in intellectu,circa quodquideſt.

Quod quidem contingere poteſt duobus modis,primo male ordinando,& componendo partes diffinitionis , vt ſi quis componeret animal rationale cum immortali , & diceret, quod homo eſt animal rationale immortale,deciperetur ex eo quod partes incompoſsibiles adinuicem componeret, non enim ſtant ſimul animal rationale eſt immortale , ſed mortale. ſecundò , male applicando diffinitionem diffinito. Stat enim quod partes diffinitionis ſint bene ordinatæ , & tamen aliquando applicatur diſſinitio alteri , cui non conuenit , vt ſi quis diffinitionem trianguli applicaret quadrato, deciperetur per accidens, quia non inquantum diffiniens, ſed inquantum male ordinat vel male applicat, decipitur, nam ſi diffiniens bene ordinat partes diſſinitionis,& bene applicat,ſemper eſt verus, & nulla deceptio.

Tertia eſt.Circa ſubſtantias incõpoſitas abſtractas,nõ cõ tingit

tingit deceptio in intellectu,sed ignorãtia,Antequã probemus hãc cõclusionẽ aduerte,quòd quando philosophus dicit,circa substãtias incõpositas non est decipi supponit ꝙ intelligant secundũ naturã suam & non ex sensibilibus effectibus.nã si sic,intelligentur more rerũ compositarum,& formabimus conceptus compositos ex genere & differentia,vel aliquo loco differentiæ,& dato quod non vere componantur ex genere & differentia,non inconueniet, quòd cognoscamus substãtiã incõpositã & simplicẽ,quo ad prædicatũ genericũ,& nõ quo ad prædicatũ differẽtiale.& tũc poterit esse deceptio in intellectu,quia vt sic cognoscet incõposita per cõpositionẽ & diuisionẽ,sicut intelligit cõposita,si autẽ intelligerẽtur secundũ naturã suam,intelligerẽtur simplici intuitu,absque cõpositione & diuisione & discursu.Aduerte etiã,quòd vt dictũ est in q:præcedẽti , licet pro veritate nõ detur substãtia incõposita & omnino simplex,nisi prima causa,tamẽ quia Arist.Cõment.& B. Tho. hic loquuntur de omnib.vt de vno genere:ideo probabitur absolute,quòd in abstractis nõ cõtingit deceptio,sed ignorãtia.& arguitur sic.Circa ea est deceptio in quibus cõtingit aliquid scire,& aliquid nescire:Dictũ est ꝙ deceptio est habitus erroneus,quo cõtingit aliquid scire & aliquid ignorare.Sed in substantiis incõpositis abstractis non cõtingit aliquid scire & aliquid ignorare,quoniam cum sint simplices & indiuisibiles,vel simpliciter scimus eas,vel simpliciter ignoramus,supposito vt dictum est, quòd intellectus rendat in cognitionem earum secũdum naturam suã, & non more substantiarum compositarum.

Quantum ad tertium aduerte,quòd tex.philosophi,quẽ exponit B. Tho. est negatiuus,sic enim inquit,falsum vero non est nec deceptio,sed ignorantia non qualis cæcitas Cæcitas enim est vt vtique si intellectiuum omnino nõ habeat aliquis.Tex.autem Commen.partim est negatiuus:partim affirmatiuus,sic enim inquit,& hoc non est falsum,neque deceptio,sed ignorantia,non sicut cæcitas,ista enim ignorantia est sicut cæcitas intellectus,cum nullus eorum habuerit intellectum omnino,& aduerte,quòd sicut nõ videntur concordare tex.sic nec concordat expositio B.Tho. cũ expositione Commen.nam dicit B.Tho:quòd illa ignorãtia non est talis priuatio,qualis est cæcitas,quæ est priuatio potẽtiæ visiuæ,esset aut illa ignorantia similitudinis cæcitati, si quis non haberet vim intellectiuam ad attingen-

dum substãtias separatas,vnde asinus habet ignorãtiã substantiarum separatarum,sicut oculus cæcus ignorantiã colorum,nã sicut oculus cæcus non videt nec videre potest colores quia est nõ habẽs potentiam visiuã, sic asinus nec cognoscit nec cognoscere potest abstracta,quia non habet intellectum.Homo autẽ quia intellectum habet, potest cognoscere potentia remota,vnde se habet homo ad cognoscendũ separata sicut oculus non cæcus,sed conclusus aut velatus ad videndum colores Cõment. autem exponit affirmatiue & dicit,& cum dicimus,quod apud nos non est verũ de substantiis simplicibus,non intendimus,quod accidit nobis error,qui est ignorantia secundum habitũ,sed accidit priuatio veritatis,quæ est ignorantia tãtum,& hæc in virtute rationali,id est,in intellectu,sicut cæcitas in oculo,innuit per hoc,quod nõ intelligere res separatas per intellectum humanũ est in intellectu in primo,id est,in prin. quãdo est sicut tabula rasa,simile cæcitati in oculo,antequã perficiatur intellectus,scilicet modo quẽ imaginatus est ipse Cõment.in 3.de anima,cõmen.35.Hæc fuit expositio Cõment.ex qua constat,quod licet arbitretur hominẽ antequam perficiatur per sciẽtias speculatiuas,non posse intelligere abstractã quidditatiue,sicut nec oculus cæcus colores,tamẽ in vltimo statu si intellectus agens vnietur intellectui possibili vt forma,potest intelligere,& de facto intelliget.Mẽs aũt B.Tho.in tota doctrina sua fuit,ꝙ homo ꝑ hac vita,nõ potest ad cognitionẽ talẽ peruenire,& ideo nõ est quærẽda aliqua cõcordia inter B.Tho.& Cõmen.in hoc;sicut determinauimus in li.2.contra Scotũ & Cõmen.

Sed contra hoc videtur esse corollarium, quod facit B. Tho.post expositionem tex.Dicit enim sic, ex quo patet; quod secundum sententiam Arist.humanus intellectus potest pertingere ad intelligẽdum substãtias simplices.Quod videtur sub dubio reliquisse in 3.de anima.Nec valet dicere,vt quidam dicunt,quod B.Tho.intendit sententiam Arist.fuisse.quod intellectus humanus potest in hac vita intelligere substantias simplices.non quidditatiue,sed quantũ ad quia est,siue ab effectu.Hoc inquam nõ valet,quoniã cum dicit philosophus in tex.quod circa substantias incõpositas non est deceptio,sed ignorantia,supponit quod intelligantur secundum naturam suam,& nõ ex sensibilibus effectibus,aliter intelligerentur per compositionem diuisionem,more rerũ cõpositarũ,& sic circa eas posset esse de

ceptio, vt declarauimus in tertia conclusione huius quæſt.

Nec etiam valet dicere, quod B.Thom.intendit non pro hac vita, ſed poſtquam erit intellectus ſeparatus à corpore. Hoc inquam non valet, quoniam dicit B.Tho. Quod videtur ſcilicet philoſophus ſub dubio reliquiſſe in 3.de anima. Conſtat autem quod in 3.de anima in tex.36.mouet dubium, & non ſoluit, vtrum intellectus exiſtens non ſeparatus: à magnitudine, id eſt, à corpore, intelligat aliquod ſeparatorum, ergo videtur B.Tho.in hoc loco concordare cum Comment. quod ſcilicet intellectus humanus poteſt exiſtẽs coniunctus intelligere quidditatiue entia ſimplicia ideſt, abſtracta.

Rñ Hoc argumẽtum ſemper reputaui difficile in via noſtra. & qm̃ teneo ꝙ philoſophus in hoc 9.in tex.22.intẽdit de cognitione quidditatiua ſubſtantiarum incompoſitarũ & pro hac vita, non quod de facto intelligantur, ſed ſi intelligerentur, non caderet circa eas deceptio, ideo ad argumẽtũ dico ꝙ illud corolariũ nõ fuit B.Th. ſed alicuius gloſãtis in margine, deinde reductũ fuit in expoſitione, & motiuũ meũ eſt quoniam ſi eſt B.Tho. profecto ſibiipſi contradicit, vult enĩ hic ꝙd philoſophus determinet id ꝙ ſub dubio relinquit in 3.de anima. & in 3.de anima exponens tex.36.dicit. Hæc q.ſ. vtrum intellectus exiſtens nõ ſeparatus intelligat aliquod ſeparatorũ, pertinet ad meta. nõ tamen inuenitur ab Ariſt. ſoluta. hæc ille. Patet aũt ꝙ hæc duo nõ ſtãt ſimul, ſcilicet ꝙ determinet hoc quæſitum relictum ſub dubio in 3.de anima, & quod non inueniatur ſolutum ab Ariſt. Sic mihi dicendum occurrit vt liberem B.Tho. à contradictione, ſi quis tamen melius inuenerit, ſapientiori cedo. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

Expliciunt, q. Fr. Chryſ. Iauelli Canap. ordi. præd. philoſophiæ & ſacræ Theologiæ profeſſoris in nono metaphy.

Incipiunt quæſtiones eiuſdem in decimo libro metaphyſicæ.

In libro decimo in quo, philoſophus pertractat de ente, vt diuiditur per vnum & multa, & de his quæ conſequuntur vnum & multa, diſcutienda ſunt infrà ſcripta quæſita.

1 *Si ratio vnius poſitiua vel negatiua.*

2 *Si ratio menſuræ primò conuenit vni, quod eſt principium numeri, & per quid conuenit ei.*

QVÆSTIO PRIMA

Si ratio vnius est positiua vel negatiua. Propter quod vni esse, indiuisibile est esse. Tex. 1.

N hac q. aduerte quod eam iam pertractauimus determinauimus in li. 4. in q. 8. & defendimus viam nostram contra Ant. And. & quoniam extimamus determinationem illic factam non solum esse ad mentem B. Tho. sed & Commẽ. ideo intendimus hic, non repetere quæ dicta sunt in lib. 4. in q. 8. sed soluere rationes Io. Bac. Anglici, qui conatur probare ꝙ formale in ratione vnius non est quid negatiuum, pura indiuisio, sed quid positiuũ, Sic igitur procedemus. Primò ponetur positio sua. Secundò soluentur rationes suæ, quas apparenter fundat in Aristo. & Commen.

Quãtum ad primum aduerte, quod in 1. senten. dist. 33. q. 1. art. 2. dicit, quod formale in vno est duplex, scilicet primum & secundum, primum est positiuum, secundum est negatiuum primum positiuum est simplicitas, vnum enim ex natura sua est simplex, secundum negatiuum est indiuisio, quæ sequitur ad simplicitatem, quoniam simplex vt simplex indiuisum est, & quoniam philosophus & Commen. in 5. & in 10. metaphys. videntur declarare vnum non per esse simplex, sed per esse indiuisum, vt patet in lib. 10. tex. 1. vbi inquit, omnia enim hæc vnum per indiuisibile esse, & in tex. 5. propter quod indiuisibile est, quod vnum aut simpliciter aut secundum quod vnum dicit istę autor, ꝙ philosophus in 5. metap. distinguit nomina, & notificat nõ secundum naturam rei. sed secundum acceptiones famosas, & quoniam communiter iudicatur vnum quod apparet indiuisum, ideo quantum ad communem impositionẽ nominis, ad quam communiter attenditur, philosophus declarauit vnum per esse indiuisum, cum tamen ex natura sua primò conueniat sibi esse simplex quam esse indiuisũ, quoniam hoc sequitur ad illud, & hanc suam opinionem conatur firmare, ex eo ꝙ phylosophus in 10. metaphy. in illo cap. vbi stricte quærit contra Pythagoram & Platonem quid sit vnum, an scilicet idæa, vel quid separatum determinat quod vnum in vnoquoque genere est natura simplex

Cōstat autem quod natura simplex dic't positionem,ergo vnum pro primo formali dicit quid positiuum.

Hanc suam positionem probat quatuordecim rationib. Prima est.Cuius modi vel species in quas aliquod commune diuiditur.sunt posisitiui,&ipsū cōmune est positiuū.Sed modi vel species assignatæ de vno ab Ari.in 5. meta.sunt positiuę,patet em̄ ꝙ vnū cōtinuitate.vnū genere vnū specie,vnū in substātia,vnū in quātitate,vnū in qualitate,dicūt q̄d positiuū,ergo vnū est formaliter q̄d positiuū &ꝙ vnū in continuitatę,in substātia,in quātitate dicāt positionē,probatur,q̄a sua opposita,scilicet discontinuū, diuersum inæquale,dissimile,dicunt priuationē,ergo &c.

Ad hoc dicitur quod concludit, modos & species vnius esse positiuos,non pro suo formali præcise, sed pro suo fundamento,vt stat sub formali,fundamētum autem cum suo formali.est entitas rei vt indiuisa,& in hoc sensu diuidit philosophus vnū.in 5.matap.&quando autor probat ex eo ꝙ sua opposita dicunt priuationē,nego hoc,imò dico ꝙ idem dicit formaliter indiuisionem,quæ est vt priuatio,diuersum aūt dicit.diuisionē,quæ est vt habitus.Idem intelligo de simili & dissimili de quali & inæquali,&propterea vnum & multa non opponuntur,sicut positiuum & priuatiuum,vt ipse credit sed vt indiuisum, & diuisum; sicut infra declarabimus.

Secūda est,philosophus in 12.metap.tex.21.ponit oppositionem relatiuam inter vnum & multā, vt inter mensurā & mensuratum,sed mensura dicit formaliter aliquod positiuum ergo,& vnum cui attribuitur ratio mensuræ.

Ad hoc dico,ꝙ vt patet in 10.meta.tex.9.primā oppositio quam assignat philosopho.inter vnum & multa, non est relatiua sed est sicut indiuisibile &diuisibile.Quæ enim diuisa aut diuisibilia sunt,multa sunt,& ꝙ indiuisum aut indiuisibile est vnū,inq̄t illic phil.&q̄m de ratione mēsuræ est esse indiuisibile,vt dicemus infra.ideo esse mensurā est proprietas consequens naturam vnius.Modo ad argumentum dico,ꝙ probat formale in vno nō primum,sed secundarium,ꝙ est proprietas esse positiuum,cū aūt dicim. formale in vno esse negatiuū,intendimus de primo, ꝙ est indiuisio,nam ad hoc reducitur ratio mensuræ, & hoc non reducitur in aliquod prius.

Tertia est,si vnum dicit formaliter priuationem,ergo cū relatio similitudinis & æqualitatis fundetur super vnū,sequitur

quitur ꝙ non erunt relationes reales positiuæ.sed negatiónes relationum,& sic non sunt per se in genere relationis, sed reductiue,quod est contra philosophum in 5. metaph. Ad hoc negatur consequentia,quoniam non fundantur super vnum quo ad suum formale præcise,sed super materiale,vt stat sub formali,q̃est ens indiuisũ,vt similitudo fũdatur super qualitatem indiuisam specie. Constat autem qualitatem indiuisam esse fundamentum reale,propter ꝙ argumentum nihil concludit.

Quarta si vnum dicit formaliter indiuisionem,ergo respósiones datæ à Cõment.contra Auic.non valet,& probatur consequentia primo Commen.recitat in 4.metap.cõmmẽ. 3.& in 10.metaphy.commen.8.quod Auic.intendens probare,quod vnum addit aliquid super ens sic arguit,si vnũ nõ addit supra ens,ergo est nugatio dicendo ens vnũ.Cui respõdẽs Cõmẽ.inquit Hoc nõ sequit̃,nisi diceremꝰ ꝙ dicere de aliquo quod est ens & vnum quod significat eadem intentione & eodem modo,nos autem dicimus quod significant eãdem intentionem sed modis diuersis.Tunc arguo sic,vnum diceret formaliter indiuisionem Auic.argui set sine omni apparentia,quod si est idẽ enti, erit nugatio dicendo,ens vnum.Sicut enim non est nugatio dicendo homo cęcus,nec etiam dicendo ens indiuisum.Deinde nõ oportuisset Comment.respondere quod significat eandem essentiam modis diuersis sed planius respondisset dicendo quod non est nugatio,quia licet significent eandem essentiam,tamen ens significat eam positiue,& vnum priuatiue & tunc nulla dubitatio fuisset in responsione Comment. Modo aũt dubitari potest, quia dixit diuesis modis. Hoc enim potest intelligi de modis positiuis & priuatiuis. Si igitur Aui.apparẽter arguit,& Cõmẽ.rationabiliter respódit,sequitur ꝙ vnum nõ dicit formaliter indiuisionem

Secũdò,Cõmen.dicit cõtra Auic.in 4.metaph. cõment. 3.ꝙ ens & vnum differunt nõ essentialiter,sed intẽtio naturaliter & declarãs ly intẽtionaliter dicit,diuersis modis Tunc arguo sic,Differre intentionaliter secundũ Cõment. est differre diuersis modis,ergo positiue,quia modus non negatio, sed vnũ differt ab ente diuersis modis,ergo positiue ergo vnũ nõ dicit formaliter priuationem sed positiuũ

Tert.ò,Cõmẽ.in 4.metap.cõmẽ.3.reprehendit Auic.qui extimauit hoc nomẽ vnum,significare carẽtiam diuisibilitatis.& quod illa intẽtio, scilicet carẽtia diuisibilitatis est alia

alia ab intentione, quæ est natura illius rei. Tūc arguo sic. Aut. Coment. arguit Auic. de ista consequentia, si vnū dicit carētiā diuisibilitatis, ergo dicit rē additā essentiæ rei, diuisibilis, & hoc plane est falsū, sciuit enim Cōment. Auic. nō fuisse ita rudem quod diceret priuationem addere aliꝙ positiuū super subiectū suū, aut reprehendit eū de hac copulatiua, vnum dicit carentiā diuisibilitatis, & addit rē sup essentiam rei, & & tunc habetur propositū ꝙ scilicet Cōment. extimauit vtrumque esse falsū, ergo secundum Cōmen. vnum non dicit formaliter priuationem scilicet carētiam diuisibilitatis quæ est indiuisibilitatis.

Ad hæc respondetur, & negatur prima consequētia. Ad primam probationem dico, ꝙ Auic. opinabatur alio modo committi nugationē in scientia reali qualis est metaph. & alio modo in logica, nā in sciētia reali credebat committi nugationē per identitatē realē duorū, & auferri p additionē alicuius realis. In logica autē credebat auferri per distinctas rationes formales, etiā stante identitate duorū reali. Sed Commen. voluit inuere, ꝙ etiā in metaph. tollit nugatio inter ens & vnum per distinctas rationes formales, etiā stante inter ea identitate reali. Apparenter ergo Auic. arguit. & Commen. bene respondit, & sua responsio non habet dubitationē apud peritū in doctrina Cōmen. quoniā vbique declarat vnum per esse indiuisum, ita ꝙ ly indiuisum est suum formale, quo distinguitur ab ente, & id totum patet in x. metaphysicæ, commento 1.

Ad secundā probationē, nego cōsequentiā, stat enim aliquid differre ab alio intētionaliter, id est, diuerso modo, & tamen illū modū nō esse positiuū sed priuatiuū, nō enim omnes modi quos addunt trāscendētia super ens, sunt positiui, sed aliqui positiui vt modus veri, & boni, aliquis autē negatiuus, vt modus vnius, & nego quin aliquis modus sit negatio, sumēdo negationem pro priuatione, nā si dico oculum cæcum ly cæcum modificat & restringat oculum, sicut homo albus, ly albus modificat hominem.

Ad tertiā dico, ꝙ Cōm. illic recitat omnia quæ Auic. attribuebat vno & primo, ꝙ dicit rē additā enti. tertio ꝙ non distinguitur ab vno quod est principium numeri ex his tribus, secundum & tertium sunt falsa, & quantū ad hæc reprehēdit eū Commen. nō autem quo ad primum. Dico ergo ꝙ Commen. reprehendit Auic. in illa copulatiua, sed nego quod habeatur propositū, & quod Cōmen. extimauerit

nit vtraque parté copulatiue esse falsã, stat enim copulatiuã esse falsa, cuius vna pars tantum est falsa, vnde dico, ꝙ Commen. extimauit tantum secundam parte esse falsã & concessit primam, & sic probatio sua non concludit.

Et aduerte, quod illa distinctio quam posuit de primo formali quod secundum ipsum est esse simplex, & de 2. formali, ꝙ est esse indiuisum & quod Aristo. manifestãs vnũ per esse indiuisum non loquitur secundũ naturam rei, sed secundum famositatem, & secundum communem nominis, acceptionem est mera imaginatio sua, nec fundamentũ habet in Aristo. nam simplicitas dicit carẽtiã partium, vnde proprie opponitur cõpositioni, ita quod sicut vnũ opponitur multo, ita simplex opponitur cõposito nec est verũ, ꝙ philosph. in x. metaph. loquẽs cõtra Pythagorã & Plato. determinet, ꝙ in vno quoque genere vnũ est natura simplex, nec facit mẽtionẽ de hoc termino simplex, sed vt patet in tex. 7. determinat contra illos, ꝙ vnũ nõ est quid separatũ, sed ꝙ in omni generatione vnu est natura quæda, puta vnus color, vna linea, vnus homo &c. patet autẽ colorẽ dici vnum, quia est indiuisus specie vel numero, sic de linea, sic de homine. Non igitur sequẽda est imaginatio Ioan. Bacho. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 2. si ratio mensuræ conuenit in primo vni quod est principium numeri, & per quid competit ei.

Maxime vero in eo quod metrum est esse primum vniuscuiusque generis. Tex. 2.

IN hac q. sic procedes. Primò assignanda est ratio mẽsurę vniuersalissime sumptę, siue sit mẽsura intrinseca, siue extrinseca, siue quantitatiua, siue perfectionalis, siue omogenea siue ætherogenea. Secundò, quot cõditiones requirit mensura quantitatiua, de qua hic proprie intendimus ꝓbare, quod est primo competens vni, quod est principiũ numeri. Tertiò declarandum est per quid competit vni esse mensuram scilicet an quia simlex, an quia indiuisibile, Quartò ponentur conlusiones responsiue. Quintò soluentur quædam dubia. Quantum ad primum aduerte, quod ratio mensuræ vt mensura est, consistit in hoc, quod est certificare & notã facere determinate apud intellectũ nostrũ quantitatẽ rei, siue sit quãtitas dimẽsiua, siue quãtitas perfectionalis, ita ꝙ apud intellectũ nostrũ illud est primo mẽsura quantitatis dimẽsiue, quo primo cognoscimus ipsam

quãtitatẽ

quãtitatẽ,& illud eſt 1. mẽſura quantitatis perfectionalis, quo 1. cognoſcimus perfectionẽ & determinatos gradus perfectionis rei in ſuo genere,& vt declarabimus infra,tale eſt primum in vnoquoque,genere nunc autẽ quoniã intendimus de mẽſura quãtitatis dimẽſiuæ,ſufficit tibi ſcire,ꝙ illud eſt primo menſura p ꝙ 1. quantitas rei cognoſcitur,& hæc eſt ratio mẽſuræ aſſignata à philoſ.in tex. 2.vbi dicit Cõmen.Diffinitio mẽſuræ eſt illud,p ꝙ mẽſuratur,id eſt,cognoſcitur quãtitas rei,vnde mẽſurare non eſt niſi notificare quãta ſit res,vel quota,&omne notificatiuũ quãtitatis habet rationẽ mẽſuratiui. Quantũ ad ſecũdũ aduerte,ꝙ mẽſuræ quantitatiuæ tres debent eſſe cõditiones,primo quod ſit certiſſima,nam per incertum nõ poſſumus de aliquo certificari,ſicut ex principio incognito non poſſumus deduci in notitia concluſionis. Cum igitur per menſurã debeat intellectus certificari de mẽſurato,ex diffinitione data de mẽſura,neceſſe eſt ipſã eſſe certiſſimam.

Secundò ꝙ ſit indiuiſibilis,& minima in illo genere in quo eſt mẽſura.Indiuiſibilis quidẽ,quoniã vt dicit Cõmẽtator in cõmen.12.res primo & eſſentialiter non mẽſuratur,niſi per primũ ꝙ eſt indiuiſibile in eis.Minima autẽ, quoniã,vt dicit philoſophus in tex.ad hoc ꝙ mẽſurã certificemur de quãtitate mẽſurati debet eſſe talis,ꝙ nihil poſſit ſibi addi vel minui,aliter nõ eſſe eadẽ mẽſura,ſicut patet in põderibus,puta in vncia in libra.Tu tamẽ aduerte,ꝙ ly indiuiſibilis & minima ſtat vel ſimpliciter,vel ſecundũ inſtitutionẽ humanã,vt vult philoſophus in tex. ſimpliciter quidẽ vt vnitas,quæ eſt indiuiſibilis omnino, & qua menſuramus omnem numerum,vt probabitur infra,ſecundum inſtitutionem autem humanam,vt mẽſura qua vtimur in continuis,ſicut pes,& vlna,& brachium, quæ licet ſint in ſe quantitates continuæ,ex conſequenti ſemper diuiſibiles,tamen ex ſtatuto humano accepta pro menſuris,ſtant in indiuiſibili,ita quòd non licet ſibi addi neque minui,vt ſeruetur iuſtitia in ciuilibus.Aduerte etiam,quod hæc conditio minima, verificatur proprie in menſura quantitatiua,vt præſeruetur menſura perfectionalibus,de qua dicemus infra,quod maximũ in vnoquoque genere eſt menſura aliorum.

Tertia,ꝙ ſit vnigenea,id eſt,in eodẽ genere cum menſurato,quod tu intelliges per ſe vel reductiue,per ſe quidẽ,

vt

vt quando mẽsuramus cõtinuũ cõtinuo, grauitatẽ grauitate, motũ motu &c. Reductiue, autẽ, quando mensuramus numerum vnitate, licet enim vnitas nõ sit per se in prædicamẽto quantitatis, est tamẽ reductiue, sicut principiũ reducit ad genus principiati. & aduerte quod sẽp loquor de mẽsura quantitatiua, nã de perfectionali nõ est verum vniuersaliter, quod debeat esse vnigenea, vt dicemus infra de prima substãtia, quæ est mẽsura omnis substantiæ.

Quantũ ad tertiũ aduerte, quod Ioan. Bacho. in 1. distin. 33. q. 1. art. 2. tenet, quod propter quã vni competit mensura, est duplex. Quædã prima, & hæc secundum eũ est simplicitas imaginatur enim prima rationem vnius esse naturã simplicem. Quædã secũda, & hæc secũdũ eum, est indiuisibilitas, quæ secundum eum est posterior secundum naturam, sed prior quo ad nos, quia vnũ occurrit nostro intellectui prius sub ratione indiuisibilitatis, quã sub ratione simplicitatis, simplicia enim negatione & priuatione cognoscimus, vt pũctus est cuius pars nõ est. & hãc suã imaginationẽ quo ad vtranque partẽ sic probat, & 1. quod prima ratio mẽsuræ nõ sit indiuisibilitas, sed simplicitas, sic arguit, inter mensurã & mensuratũ est oppositio relatiua. Sed indiuisibilitas nec pertinet ad oppositionem relatiuã, sed ad priuatiuam, ergo indiuisibilitas non est prima ratio mẽsuræ sed simplicitas. Quod autẽ indiuisibilitas sit prima ratio, quo ad intellectum nostrũ, arguit sic. Quæ de difficili intelliguntur à nobis, primo intelliguntur sub ratione priuationis & negationis, vnde materia primo cognoscitur negatiue, scilicet, quod non est quid, nec quale, nec quantũ, & punctus est cuius partes nõ sunt. Sed vnitas, sicut qualibet natura, simplex, est difficilis nobis ad intelligẽdũ, ergo prius ocurrit intellectui nostro sub ratione indiuisibilitatis, quàm sub ratione simplicitatis.

Sed vt determinatum est in quæstione præcedẽti, & in lib 4. in q. 8. primum formale in vno nõ est positiuum, sed negatiuũ quod est ipsa indiuisio, qua distinguitur intẽtionaliter ab ente, ideo positio Io. Bacho. vt diximus in quæstione præcedenti, nullum fundamentum habet in philosopho, nec in Commen. & soluimus rationes suas, vnde tenemus rationem mensuræ conuenire vni, inquantum est indiuisibile, non solum respectu intellectus nostri, sed etiam secundum naturam suam.

Ad primã igitur rationem suã dicitur, quod licet indiuisibilitas

uisibilitas vt sic non pertineat ad oppositionem relatiuam tamen res vt stat sub indiuisibilitate,pro quanto per eam quantitas alterius certificatur,reducitur ad oppositionem relatiuam,quoniam vt sic habet rationem mensuræ.

Ac secundam totum conceditur,solū enim probat,quod indiuisib litas est prima ratio mensuræ,quo ad intellectum nostrum,& quod intellectus noster primo apprehendit vni conuenire rationem mensuræ,inquantum est indiuisibile,& nos id totū concedimus,& vltra hoc tenemus, quod indiuisibilitas est prima ratio secundum naturam suam,ita quod non habet reduci in simplicitatem, imò simplicitas est reducenda in indiuisibilitatem,est enim simplex, quod est indiuisibile in partes sicut per oppositum,compositum est quod est diuisibile in partes,vnde & philosophus in fine 8.libri physic.manifestauit simplicitatem primi motoris per esse indiuisibile & impartibile,quare &c.

Quantum ad quartum., ponuntur duæ conclusiones responsiuæ ad mentem philosophi. Prima est ., esse mensuram quantitatiuam conuenit primo vni quod est principium numeri,& reductiue in prædicamento quantitatis, probatur, vnum quod est principium numeri est quid indiuisibile,& minimum, ex consequenti certissimum,quoniam indiuisibili,& minimo stante sui natura, non potest aliquid addi,nec minui,& est reductiue in eodem prædicamento,cum quantitate continua & discreta,ergo &c.Antecedens patet,& consequentia est manifesta,ex conditionibus quas attribuimus mensuræ.

Præterea,mensuramus quantitatem continuam per vnitatem vel numerum,vt cum dicimus,vnam vlnam panni, vel duás,vel tres,mensuramus autem quemlibet numerum vnitate replicata,vnitatem vero per nihil prius mensurare possumus,ergo vnitati conuenit primo esse mensuram.

Secunda est. Ratio mensuræ deriuatur ab vno ad alias mensuras probatur·Conditiones mensuræ conueniunt primo vni, quoniam est simpliciter indiuisibile & minimum, cuius signum est. quod omnis numerus resoluitur in vnitatem & ipsa non resoluitur in aliquid prius ergo &c.probatur consequentia.

Quādo aliqua proprietas cōuenit alicui primo & per se, si conuenit alteri.conuenit inquantū ab ipso deriuatur talis ꝓprietas.Sed esse mensurā,conuenit primo vni,ꝑ præcedentē conclusionem,ergo si cōuenit alteri,conuenit inquātum

tum deriuatur ab vno,& illud alterum induit rationem vnius,propter quod philosophus vult in text.quod omnis mensura sit indiuisibilis,aut simpliciter aut secundum institutum humanum,ita quod licet in se sit diuisibilis, tamen ex humano instituto, induit rationem vnius, ita quod omnis prima mensura in suo genere est mensura,quia est vna,vnde apud philosophum in textu mensuramus omnem grauitatem , vna prima grauitate , omnem longitudinem , vna prima longitudine , omnem motum vno primo motu,&c.

Quantum ad quintum aduerte,quod contra prædicta insurgunt duo dubia.Dictum est enim quod vna ex conditionibus mensuræ est,vt sit minima,& determinatum est per primam conclusionem,quod mensura quantitatiua cõuenit primo vni numerali.

Contra primum arguitur sic,dicit philosophus in hoc decimo in text.4.quod mensuramus motum,motu simplici & velocissimo,qui est motus diurnus primi mobilis.

Sed ille non est minimus,imò maximus,quoniam diuiditur motus ex 6.physic.ad diuisionẽ sui mobilis constat autem quod primum mobile est maximum corporum, ergo & motus est maximus inter motus, ergo vel non est necesse mensuram esse minimã, vel primus motus non est mensura omnis motus.quod est contra philosophum.

Ad hoc dico,quod exemplum adductũ à philosopho de primo motu,quo vult mensurari omnem motum,verificatur de mensura quantitatiua,]& de mensura perfectionali, de qua loquemus infra.

Vt verificatur de mensura quntitatiua,dico quod habet rationem minimi, non respectu sui mobilis, quoniam vt argument. probat,vti sic habet rationem maximi motus, sed respectũ temporis , quod est mensura primi motus , ex quarto physic. nam cum sit velocissimus, mensuratur vt ita dicam minimo tempore,& vt sic habet rationem minimi , verificatur etiam de mensura perfectionali,pro quanto est motus nobilissimi corporis & est certissimus.quia simplex,vniformis,regulatissimus,primum enim mobile vnico motu mouetur , reliqui autem orbes & inferiora corpora pluribus.

Contra secundum arguitur sic, ex prima conclusione sequitur, vnum numerale esse mensuram multitudinis quantitatiue,sed hoc non potest esse.

Nam cum mensura sit per quā cognoscimus mēsuratū, necesse esset prius esse cognitum à nobis vnum, quàm multitudo, sed hoc est falsum, quoniam cum vnum cōparetur ad multitudinem, vt indiuisum diuiso, se habet vt priuatio ad habitum, sed non cognoscitur priuatio, nisi per habitum ergo vnum non est prius cognitum multitudine, ex consequenti non potest esse mensura multitudinis.

Ad hoc conceditur prima consequentia, & nego quin hoc posſit esse. Ad probationem concedo consequentiam in hoc sensu, quod necesse est prius cognoscere quod conditiones mensuræ conueniunt vni, quàm cognoscam multitudinem esse mensuratam per vnum, non enim cognoscitur mensuratum nisi applicatione mensuræ, & cum probatur falsitas, quoniam cum vnum comparetur &c. dico quod probatio non est ad propositum. Aliud est enim cognoscere vnum secundum naturam suam, & cognoscere in quantum mensura.

Nam si consideretur secundum naturam suam, inquantum comparatur ad multa, vt indiuisum diuiso, & sicut priuatio ad habitum, concedo quod ratione diuisionis & indiuisionis multitudo est, prior in cognitione nostra quàm vnum, vt declarabimus infra, si autem comparentur adinuicem, vt mensura & mensuratum, dico quod prius cognosco vnum habere conditiones mensuræ, nam postquam cognoui per diuisionem inclusam in multitudine, indiuisionē inclusam in vno, sicut per habitum priuationem, aduertit intellectus, quod vni conuenit ratio mensuræ; quoniam de ratione mesuræ est esse indiuisibile, & minimum, quæ conditiones conueniunt vni. Aduertit etiam quod multitudini conueniunt conditiones oppositæ, & tunc concludit intellus, quod conuenienter vnum est mensura, & multitudo est mensurata. Concludit igitur argumentum quod vnum secundum naturam suam, inquantum includit indiuisionem, non est prius cognitum multitudine, vt includit diuisionem. Nos autem nunc loquimur de vno, vt sibi cōueniunt conditiones mensuræ, & sic dico, quod non est posterius, cognitum, imò per applicationem cognosco multitudinem quota sit, & quantitatem continuam quanta sit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3. Si quod est mensura aliquo genere est primum & causa omnium que sunt illius generis.

Maximo

Maxime vero in eo quòd metrum esse primum vniuscuiusque generis. Tex. 2.

IN hac quæstione sic procedes. Primò declarandi & distinguendi sunt hi termini positi in titulo quæsiti. Mensura, primum & causa. Secundò ponentur conclusiones responsiuæ cum probationibus suis.

Quantum ad primum aduerte, cũ mensura sit illud, quo innotescit nobis quantitas, siue dimensiua siue perfectionalis alterius, ideo est duplex, scilicet intrinseca & extrinseca.

Nam si per aliquod intrinsecum rei cognosco quanta sit perfectio eius, vel quanta sit ipsa res quantitate dimensiua dicitur mensura intrinseca, verbi gratia, quia per formam substantialem hominis cognosco perfectionem suam in gradibus entium. ipsa forma est mensura intrinseca hominis, & quia per quantitatem dimensiuam existentem in Sorte, cognosco quantus sit Sortes, ipsa quantitas est mensura intrinseca. si autem per aliquod extrinsecum cognosco perfectionem vel quantitatem rei, pro quanto comparatur ad illud extrinsecum, vel applicatur, dicitur mensura extrinseca, verbi gratia, quia pannus applicatur vlnæ, extrinsece à panno cognosco quantus sit pannus. De mensura perfectionali extrinseca ponam exempla inferius.

Circa ly primum aduerte, quod potest intelligi dupliciter. Primò quod sit primum primitate perfectionis, in quo sensu dicimus aurum, primum metallum Aristo. primum philosophum. Secundo, quod sit primum primitate naturæ, vel durationis, quo sensu dicimus dualitatem primum numerum. Motum cœli primum motum. In præsenti quæsito intendimus præcipue de primo, in primo sensu, licet possit extendi ad secundum sensum, in quo vnitas comparata ad numerum est prima. est enim vnitas prior natura numero, cum non conuertatur subsistendi consequentia.

Circa ly causa aduerte, quod dupliciter potest intelligi. Primò, quod sit causa in essendo & cognoscẽdo & hoc modo forma est causa rei, quoniã & à forma habet esse actu & per ipsam cognoscitur. Secũdò quòd sit causa in cognoscẽdo tãtũ, & hoc modo habitus est causa priuationis & in sciẽtia naturali effectus sunt causæ causarum suarũ, quoniã ex cognitione effectus deuenimus in cognitionẽ causę

Quantum ad secundum sit hæc prima cõclusio, si loquamur de mensura extrinseca, qua cognosci debet perfectio alicuius dico quòd mensura est illud primum, id est perfectissimum illius generis, & illud primum est causa essendi vel cognoscendi omnia illius generis, probatur qua ad singulas partes, & primo, quod illud primum, id est, primum sit mensura aliorum, probatur sic. Per comparationem ad ipsum cognoscimus graduin perfectionis aliorum, secundum quod magis vel minus propinquant illi vt in genere animalium, homo est metrum aliorum quoniam secundũ quod alia animalia magis vel minus propinquant homini sunt in tali vel tanto gradu perfectionis & hac de causa ponitur homo perfectissimum animalium. ergo &c. Antecedens patet ad sensum, & consequentia est manifesta, ex declaratione data de mensura extrinseca.

Quòd autem illud primum sit causa essendi omnibus illius generis patet ex 2. metaphy. tex. 4. vbi vult philosophus primum calidum esse causam essendi omni calido, & primũ ens omni enti, & sic de aliis. Quod si est causa essendi, sit etiam causa cognoscendi, patet ex 2. metaphys. tex. 4. quoniam eadem sunt principia essendi & cognoscendi. Dixi no tanter disiunctiue. causa essendi vel cognoscendi, quoniam duplex est mensura extrinseca, quædam primo prima, vt primum calidum, primum ens, primum bonum, primũ verum, & hæc est causa essendi & cognoscendi omnium aliorũ. Quædam proxima, puta quæ est nobilior species illius generis, vt albedo in genere colorum, est mensura proxima omnium specierum colorum, pro quanto magis participat de luce, quod est formale in colore, & homo est mẽsura proxima omnium animalium, & hanc non est necesse esse causam essendi omnibus aliis speciebus illius generis. Sed sufficit esse causam cognoscendi, quoniam secundum maiorẽ aut minorem appropinquationem ad illam nobiliorẽ speciem, discimus graduare perfectionem aliarum specierum eiusdem generis, & sic albedo est mensura proxima omnium specierum colorum. Dulcedo omnium saporum, homo omnium animalium, aurum omnium metallorum, iustitia omnium virtutum moralium.

Secũda cõclusio, si loquamur de mensura intrinseca, dico quod est id quod est intrinsecũ & primũ in re, secundũ naturã, & illud idẽ est causa essendi & cognoscẽdi rẽ ipsam, & illud est forma rei, & quãtitas sua. Hæc cõclusio patet ex de-

& declaratione data de mensura intrinseca. Nam per formam rei dantem esse, cognoscimus gradum perfectionis, cuius enim forma est nobilior vel ignobilior, & ipsum est nobilius vel ignobilius, similiter per quantitatem Socratis cognoscimus quantus sit Socrates. Quod autem forma sit causa essendi ei cuius est forma, & quantitas det esse quantum, non est necesse probare, nec quod sint causa cognoscendi, quoniam vt dictum est, ex 2. metaphysi. text. 4. Principia essendi, maxime quæ dicunt actum, vt forma substantialis & accidentalis, vt pro nunc reseruetur materia, sunt etiam principia cognoscendi.

Contra hanc determinationem non sunt aliqua argumẽta difficilia, quæ non soluantur ex declaratis, & nota quod præcipuum argumentum contra primam conclusionem, est illud de albedine, quæ dicitur esse primus & perfectissimus color, & mensura colorum, & tamen non est causa essendi aliis coloribus, quia si esset causa essendi, cum sit extrinseca (nam prima conclusio loquitur de mensura extrinseca) esset causa efficiens aut finis, constat autem quod alij colores non sunt effectiue ab albedine nec propter albedinem, quare &c.

Ad hoc argumentum patet quid sit dicẽdum, nam quod mensura extrinseca sit causa essendi non verificatur, nisi de mẽsura prima. De proxima autem sufficit, quod sit causa cognoscendi. Albedo autem non est mensura prima sed proxima colorum, quare &c. & aduerte quod hæc non est solũ imaginatio nostra, sed doctrina B. Thom. in quæstionibus de potentia Dei, quam defensat Cap. in 1. di. 3. q. 1. defendens secundam rationem B. Tho. contra Aureolum, vt videre poteris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 4. Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantiæ.

Quod quidem in omni genere vnũ &c. vsque ibi, sic in substantia, substantiam vnam. Textu 7.

IN hac q. aduerte antequã deueniamus ad decisionẽ, quod Cõment. in hoc 10. in commen. 7. aperte sentit, quod sicut albedo est mensura omnium colorum, sic prima causa, quam appellat primum motorem, ex mensura omnis substantiæ, & ideo quæritur, quomodo hoc sit verum.

Aduerte insuper,quod aliud est loqui,quid veritas habet in hoc,& quid senserit philosophus in tex.præposito. Nã si loquamur secundum veritatem,non est dubium,quin prima causa sit mensura extrinseca perfectionalis omnis substantiæ,& totius entis producti,tam substantiæ quam accidentis,quoniam est simplicissima omnino indiuisibilis & impartibilis,vt probabitur in lib.12.& est causa essendi omnium effectiua & finalis,vt probabitur in 12.& est causa cognoscendi omnia,quo ad gradus perfectionales,scimus enim quamlibet naturam esse tantæ vel tantæ perfectionis secundum quod magis vel minus distat à prima causa vniuersalissime perfecta.Cum igitur istæ sint conditiones mẽsuræ,vt declaratum est supra,sequitur Deum esse nobilissimam omnis substantiæ mensuram.

Si autem loquamur de sensu quem intendit philosophus in tex.præposito,est diuersitas opinionum,nam Comment. tenet expresse in cõmen.7.mentem philosophi fuisse,quod in quolibet genere detur vnum primum,quod sit metrum aliorum,vt patet in coloribus,in sonis,& similiter in genere substantiæ detur ea quæ est vna & prima,vt sit metrum omnis substantiæ.Constat autem,quod prima causa est prima substantia,& est vna tantum,vt declarabitur in lib.12. ergo philosophus intendit in sensu præposito primam causam,quæ est vna substantia & prima,esse mensuram omnis substantiæ.Sed Ant.And.in 10 in q.1.tenet contra Cõmen. quod mens philosophi non intenderit de prima causa.Sed de vna prima substantia contenta in genere substantiæ,quę non est prima causa,cum illa propter sui infinitatem sit extra omne genus,sed est prima intelligentia producta, quæ cum sit finita continetur in genere substantiæ.Illa igitur vt pote prima primitate perfectionis est mensura omnis substãtiæ productæ,sicut albedo in genere coloris,& Aurum in genere metalli,& intentum suum probat Ant.And.duabus rationibus,quas formabimus infra, & soluemus, pro quanto non concordant viæ B.Thomæ.

Mens autem B.Tho.est media inter Cõmẽt.& Ant.And. secundum quam intendo determinare præsens quæsitum, & sic procedendum est.Primò ponetur distinctio de mensura perfectionali extrinseca.Secundò ponentur conclusiones responsiuæ.Tertiò soluẽtur rationes Ant.And pro quãto disconueniat à via nostra.

Quantum ad primũ aduerte,quod mẽsura perfectionalis

lis extrinseca est duplex. Quędã est excedēs & extra omne genus sui mẽsurati, ita tamē, quod est principium eminētissimum omnis generis sui mẽsurati. Quędam proportionata & contẽta in genere sui mẽsurati, exemplum primi, bonitas diuina respectu omnis bonitatis creatę exemplum secundi, Homo respectu aliorum animalium.

Quantum ad secundum sit hęc prima conclusio, prima causa est mẽsura perfectionalis extrinseca excedens omnis substantię, Quod sit mensura &c. probatur, in tota amplitudine & communitate substantię, prima causa est simplissima omnino impartibilis, perfectissima, & primum intelligibile, ergo est mensura &c. Antecedens manifestum erit quo ad singulas partes in lib. 12. consequentia patet, ex prędictis in q. pręcedenti. Quod autem sit excedēs, patet, supponendo id quod probabitur in lib. 12. scilicet quod est infinita intensiue & quodcunque extra ipsam est limitatum intensiue. Tu igitur, sustine donec determinauerimus in li. 12. de infinitate & simplicitate & vnitate primę causę.

Secunda conclusio, prima intelligentia producta est mẽsura proportionata extrinseca perfectionalis omnis substantię. Probatur. Quia est simplicior in natura sua, vtpote propinquior primo simplissimo, & prior secundum perfectionem, vt determinabimus in libro. 12. vbi venabimur nobilitatem intelligentiarum, ex nobilitate suorum mobilium. Ex consequenti est causa cognoscendi graduationē omnis perfectionis inuentę in aliis substantiis quantum sit ex se, Nam si ordine naturę intelligeremus species substantiarum, primo intelligeremus primam intelligentiam, eo quod existens magis ens respectu aliarum esset prius & magis intelligibilis Deinde intelligeremus secundam. Deinde tertiam, & sic descendendo vsque ad elemẽta, & sciremus qualibet speciē, tanto magis vel minus esse perfectam, quãto magis vel minus primę intelligẽtię propinquat, ergo est mensura extrinseca &c. Antecedēs declaratum est, quo ad singulas partes, consequentia patet ex dictis in q. pręcedenti de mensura extrinseca.

Quantum ad tertium aduerte, quod Ant. Andr. probat, primam conclusionem non esse de mente philosophi & in textu pręposito non intendisse nisi secundam conclusionem. Arguit autem.

Primò sic, Ari. vt patet in tex. 7. sed quęrit, an in substantiis sit aliquod vnũ est mẽsura aliorũ, & an hoc sit ipsũ vnũ, &

probat ex intentione contra Plato. q non sit ipsum vnū Sed si primus motor ponatur mensura generis substantię hoc ipsum vnum poneretur mensura, quia primus motor propter sui simplicitatem multo verius esset hoc ipsum vnum, quam idæa Platonis.

Ad hoc, negatur minor, In hoc sensu; scilicet q ipsum vnum Platonicum esset mensura. Ad probationem, concedo q primus motor propter sui simplicitatē, est maxime vnū, idest, natura omnino indiuisibilis, cū sit purus actus. Sed nō est vnū q vt idea Plato. Illud enim vt sibi imponit Ari. erat penitus abstractū, ita q sibi nō suberat aliqua certa natura, sed vnū vt vnū, primus aūt motor, ita est vn' q est certæ naturæ, puta vna substantia æterna, immateriali indepēdēs &c. Dico, ergo q nō fuit intētio philos. negare vnū esse mensuram, sed vnum imaginatum à Platone. Sicut ergo concedit vnum primum colorem esse mensurā aliorum, qui est albedo, sic in hoc communi, quod est substantia, habet concedere vnam primam substantiam esse mensuram aliarum, quæ primus motor est.

Secundò, sic, si sic ergo sicut in aliis generibus primum est aliquid sui generis, ita primus motor esset aliquid de genere substantię, quodest erroneum, quia Deus non cadit in genere propter sui infinitatem.

Ad hoc Comment. negaret falsitatem consequentis, cum enim teneat primum motorem esse finiti vigoris, vt declarabimus in li. 12. cōcederet ipsum esse in genere. Sed B. Th. negaret consequentiam, sumendo genus substantiæ pro prædicamento non est aūt necesse genus substantiæ sumi proprie, sed sufficit q sumatur pro analogo, sicut & ens vt est cōe Deo & creatori, & vt sic Deus cōtinetur sub substantia sumpta analogice, nec est erroneū, nec est contra infinitatē suā vnde, concludo. q licet mēsura proportionata debeat esse in eodem genere proprie sumpto, cū suo mensurato, hoc non est necesse in mensura excedente, sufficit aūt quod sit in analogo, q prædicatur de mēsura excedēte & de mensurato Hęc dicta suut pro præsenti quæsito.

Quæstio. 5. si vnum & multa opponuntur, & in quo genere opinionis.

Opponuntur autem vnum & multa &c. Tex. 9.

IN hac q. sicut proponuntur duo, ita diuidemus eam in duas partes. Primò videndum est. si opponuntur. Secundò quo genere oppositionis.

Pro

Pro euidentia primæ partis sic procedes. Primò pones vnam distinctionē Secundò duas cōclusiones respōsiuas.

Distinctio est hæc, vnū potest dupliciter cōsiderari, sicut quælibet specie, numeri. Primò vt habet propriam formā siue rationē formalē cōdistinctā, contra quācunque aliā formā, sicut pōt considerari corpus, secundum propriam formā, quæ est præcisa corporeitas, condi tincta contra for mam animati, Secundò pōt considerari, nō secundum propriam formā, sed vt potest esse pars alterius & includi in altero, sicut & corpus pōt cōsiderari nō secūdū propriam formā præcise, sed vt est in potentia ad vlteriorem formā puta ad formā animati, & vt sic pō t esse pars animati, & est vt materia, & aduerte ꝙ in hac distinctione cōueniunt Ant. And. in 10. li. q. 2. & Iand. in 10. li. q. 9. cū B. Th. in 1. sen. di. 24. vbi tenet: quod vnū pōt sumi cū prçcisione & sine præcisione, & quē sensum, habeat B. Tho. declaraui in tractatu de transcendentibus in tertia diuisione entis.

Prima conclusio, vnum sumptū. 1. modo, opponitur multitudini ꝓbatur; vnū sūptū. 1. modo, & multitudo habent rationes formales oppositas, ergo vt sic opponūtur. consequetia patet. Antecedēs. ꝓbat. Ratio formalis vnius est esse ens indiuisibile. Multitudinis aūt est esse ens diuisibile, cōstat aūt ꝙ indiuisibile & diuisibile opponūtur, ergo &c.

Secūda cōclusio, vnum sumptum 2. modo non opponit multitudini qm̄ vt sic includitur in multitudine, est enim multitudo vel ipsæ vnitates, vel q̄d cōstitut um, aut aggregatum ex vnitatibus. Sed nullum oppositum includitur in suo opposito, nec constituit ipsum, ergo &c. Et aduerte quod in hac parte conueniunt omnes recte sentientes

Pro euidentia secundæ partis, sic procedes. Primō ponitur distinctio. Secundò quinque conclusiones responsiuæ

Distinctio est hæc, vnum sumitur dupliciter. Primò quātū ad suū primū formale, q̄d supra diximus esse indiuisionem & multitudo dicit diuisionem, non ꝙ vnum sit ipsa indiuisio, nec multitudo ipsa diuisio. Sed quia vnū est ens, vt stat sub indiuisione, multitudo aūt est ens vt stat sub diuisione. Secundò, quantum ad id quod consequitur suum formale, & hoc est mensura, Dictum est enim supra, quod de ratione mensuræ est indiuisibilitas, & ideo proprietas vnius est esse mensuram, ex parte autē multitudinis proprietas est esse mensuratum.

Prima conclusio, vnū & multa nō opponūtur contradi

ctoriæ,probatur,vnū contradictoriorū verificatur,tam de ente quā de nō ente,sed nec vnū nec multa verificātur de ente & de non ente,sed tātū de ente,quoniam tā in vno q̄ in multitudine materiale est ens,vt declaratū est ,supra.

Secunda conclusio nū ex suo primò formali nō opponitur relatiue multitudini,quoniā vnum nō refert multitudinē.Hæc enim est falsa,vnum est multitudinis vnum, præterea,relatiue opposita sunt simul natura.Sed vnum nō est simul,imò prius natura multitudine quoniā hęc consequentia non valet,vnum,est,ergo multtudo est,sed bene econuerso,ergo &c.Dixit ex suo primo formali quod est indiuisio,vt præseruem secundum formale,quod est mēsura quoniam de eo ponemus vltimam conclusionem.

Tertia conclusio.Opponuntur priuatiue ex suo primo formali,quoniam primum formale in vno est indiuisio,& in multitudine est diuisio.Constat autem,quod indiuisio & diuisio se habent vt priuatio & habitus,ergo &c.

Quarta conclusio.Non opponūtur purè priuatiue,sed etiam contrariè probatur.Quæ opponuntur pure priuatiue,vnum est mera priuatio, quæ est negatio , vt tenebra & cæcitas,sed vnum non est mera priuatio,non enim est indiuisio,sed ens indiuisum,ergo &c.Opponuntur autem contrarie duplici sensu,primò quia cum vtrumque sit ens & vnum se habeat vt priuatio alterum vt habitus.participant conditiones contrariorum,quæ ita se habēt quod vtrūque est ens,& alterum est vt priuatio respectu alterius sicut nigrum respectu albi,& amarum respectu dulcis,& hæc fuit mens Comment.in 10.lib.commen.9. vbi sic inquit.Multū igitur & vnū sunt cōtraria,ea contrarietate, secundum vua sunt cōtraria priuatio & habitus,& vocauit scilicet Arist.priuatiouē & habitū contrara,quia contraria vera ad hoc genus reducūtur,hæc Commē.secūdo opponuntur contrariè , si vnū sumatur cū præcisione,idest, inquantum est sicut si esset species condistincta cōtra multa,vt vnitas condistincta contra dualitatem,probatur oppositio inter duas species est oppositio disparata,ergo cōtraria,qm est per differentias contrarias,sed sumendo vnū cum præcisione,sed se habet ad multa vt species cōdistincta,! vt dicenaum est in 1.parte quæstionis,&c.& hæc est mens B. Tho.in 1.sen.di.24.q.1.ar.4.ad quartum.

Quinta conclusio.Vnū & multa si cōsiderētur quantum ad id q̄ cōsequitur suū primū formale idest,vt vnū habet

rationem

rationem mensuræ,&multa rationem mēsurati.opponūt relatiue,Hæc conclusio patet ex dictis inli.5.in ca.ad aliquid,vbi in 3.modo relatiuorum ponuntur ea,quæ se habent vt mensura & mensuratum. Dubia quæ oriuntur ex eo quod vnum.ponitur vt priuatio,soluentur in q.sequenti,& erunt duo,primum si vnum est prius multitudine,secundum,si est circulus in diffinitionibus eorum , Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6.Si multitudo est prior vno.

Quare ratione prior multitudo indiuisibili propter sensum. Tex.9.

IN hac q.antequam deuenias ad resolutionem aduerte, ꝙ omnes tenentes vnum comparari ad multitudinē, vt priuatio ad habitū,ex quibus & Commen.& B.Tho.& Scot.dicunt multitudinem esse priorem vno,non quidem natura,sed nostra cognitione.Qui vero tenent quod vnū est omnino positiuum & habitus,multitudo vero vt priuatio,tenent oppositum,Tu igitur sequens B.Tho.& Cōmen.sic ad resolutionem porcedes,Primò pones duas con clusiones responsiuas.Secundò declarabis ꝙ licet vnū dif. finiatur per multitudinem,& multitudo per vnū,tamē nō committitur circulus in diffiniendo,Tertiò solues omnes rationes Ioan.Baco.quibus conatur probare ꝙ vnū secūdum rei veritatem est vt habitus,& multitudo,vt priuatio est enim ex illis, qui tenent vnū esse omnino positiuum, & suum formale esse positiuum, cuius positionem declarauimus,&reprobauimus in quæstione prima huius libri.

Quātū ad primū si hæc prima conclusio, si loquamur de proprietate naturæ,vnū est prius multitudine , probatur licet valeat consequentia, multitudo est,ergo vnū est. tñ non conuertitur,stat enim vnū esse,& duo nō esse , sicut stat duo esse.&tria nō esse,ergo&c.patet cōsequētia,ex dif finitione prioris natura,posita in post,p̄dicamētis. Præterea pars est prior tota,&cōstituēs prius cōstituto,&mēsura prior mēsurato.Sed vnū est pars multitudinis,q̄ est aggregata ex vnitatib.& cōstituit eā sumptū sine precisione & est mēsura eius,vt diximus in 1.part.huius q. ergo &c.

Secūda cōclusio.Si loquamur quo ad cognitionē nostrā multitudo est prior cognitione.vnū vero posterius,,pbat. Cū nostra cognitio ortū habeat à sensu ex 1 poste.quod est magis sēsibile pri⁹est in cognitione nostra.Sed multitudo est

est magis sensibilis, sicut compositum simplici, vnde sicut non cognoscimus simplicia, nisi per composita, sic nō cognoscimus vnum nisi per multitudinem.

Praetera, omnis habitus prior est in nostra cognitione quam priuatio. Ratio enim cognoscendi priuationē est habitus. Sed vt declaratum est supra multitudo inquantum dicit diuisionē est habitus, & vnum vt dicit indiuisionem est priuatio eius, ergo &c. Et āduerte quod haec secunda conclusio explicat mētē philosophi in tex. praeposito, cū dicit. Quare ratione &c. nā sic immediate praemiserat & ostēditur ipsū vnū ex diuisibili indiuisibile, propter magis sēsibilē multitudinē esse, & diuisibile ꝙ indiuisibile, vbi & Cōmen. inquit, & causa in hoc scilicet quare prius cognoscimus multitudinem est, quia diuisibile est multum, est manifestius singulari, & etiā diuisibile est maius indiuisibili, & maius est manifestius minori, &c. Cōstat ergo, quod cū philosophus dicit multitudinē priorē, intēdit non secundum natura, sed secundum nostrā cognitionem, quae multoties incipit à posteriori, sicut quando per effectum cognoscimus causam.

Sed dices, haec secunda conclusio destruit rationē mēsurae respectū multitudinis conuenire vni, necesse est enim mensuram praecognosci mensurato, aliter non manifestaret quantitatē mensurati, ergo si vnum est mensura multitudinis, est prius in nostra cognitione.

Respondetur. Hoc argumētum solutum est in q. 2. huius lib. ibi, Ad hoc cōcedit prima cōsequētia, vide tu illic.

Quantum ad secundum aduerte, quod multitudo diffinitur per vnum, quoniam est quid aggregatum ex vnitatibus secūdū viā nostram, vel est plures vnitates secūdum viā Commen. Constat etiā quod si vnū cōparatur ad multitudinē, sicut priuatio ad habitum, vnum diffinitur per multitudinē, quoniā priuatio diffinitur per habitū, ex quibus videntur sequi duo inconuenientia, primo ꝙ vnū secundum naturam suam sit prius & posterius multitudine, quod implicat cōtradictionē, similiter quod multitudo secūdū naturā suā sit prior & posterior vno, & quod hoc sequatur, declaro sic, vnū est diffiniens multitudinē, ergo est prius, qa diffinitio datur ꝑ priora, & est diffinitū ꝑ multitudinē, ergo est posterius, qa diffinitū est posterius diffiniēte. Idē patet de multitudine, quonia vt est diffinita ꝑ vnū, est posterior, vt autē diffinit vnū tanquam habitus priuationem

priuationem,est prior,secundum est quod videtur manifeste committi circulus in diffinitionibus.

Vt igitur scias defendere,quod non sequuntur hæc inconuenientia, duo declaranda sunt,primo quem ordinē teneat intellectus in concipiendo vnū & multitudinē,secundo declarandum est,ex hoc primo sequi,nullum esse inconueniens,si vnum est prius & posterius multitudine. Idem dico de multitudine respectu vnius,ex consequēti nullum committi circulum in eorum diffinitionibus.

Quantū ad primū aduerte,ꝙ vt declarauimus in trac. de trancendentibus,intellectus venādo conceptum huius & multitudinis,sic ordinate ꝓcedit.Quando vult inuestigare si res sibi ꝓposita est vna,vel plures,sic ꝓcedit. Primo apprehēdit de re,ꝙ est ens,quoniā est primū ꝙ cadit in nostro intellectu,vt testatur Auic.in 1.suę mataphysic.Secundò apprehendit quod non est non ens,quoniam ex opposito cognoscit oppositum,opponūtur autē ens & non ens.Tertiò apprehendit diuisionem eius à non ente. Cognito enim quid ens & quid non ens,statim apprehendit intellectus diuisionem & distinctionem vnius ab altero.Quartò apprehendit indiuisionem rei in seipsa,quoniam omne ens in seipso indiuisum est,& in 4.signo format conceptum vnius dicens,ꝙ illud est ens vnū,ꝙ est in seipso indiuisū.Cōceptum autē multitudinis siue pluralitatis format in 5.signo.Nā sumpto A,& B,& cognito ꝙ A,est indiuisum in se,& diuisū a B,& B,est indiuisū in se, & diuisū ab A,comprehēdit,ꝙ A,& B,constituunt pluralitatē,quā tamē nō constituerent,nisi A,esset iā apprehēsū vt vnum,& B,vt vnū,ex his clare vidēre potes ꝙ in istis ordinatis apprehēsionibus diuisio quæ est vt habitus apprehēditur in 3.loco,& indiuisio quæ est vt priuatio, apprehēditur in 4.loco,& vnū vt vnū apprehēditur in 4. loco,& multitudo vt multitudo apprehēditur in 5.loco.

Quantū ad secūdū aduerte,ꝙ ex declaratione præmissa cōstare tibi poterit,nō esse inconueniens,vnum esse prius & posterius multitudine,& multitudinem esse priorem & posteriorem vno. Nam vnum consideratur dupliciter, primo vt cōstituit multitudinem,& est pars eius & mēsura,& sic est prius multitudine,& multitudo est posterior, secūdo cōsideratur quo ad indiuisionem,quā dicit in sua ratione formali,& sic est posterius multitudine,put includit diuisionē.Dictū est enim in declaratione præmissa ꝙ diuisio

diuisio apprehenditur 3.loco,indiuisio autem 4.loco,ergo vnũ ratione indiuisionis est posterius multitudine ratione diuisionis,ex parte multitudinis,idem declaratur. Nã multitudo vt multitudo, id est,vt constituta ex vnitatibus est posterior vno. Ratione autem diuisionis quam includit est prior vno,eadem ratione,dico non esse inconueniẽs quod multitudo vt multitudo diffiniatur per vnum vt vnum, quoniam vt multitudo, est semper posterior vno,& vnum vt vnum,est semper prius. Item non est inconueniẽs,quod vnum vt includit in diuisionem diffiniatur per multitudinem vt dicit diuisionẽ,nam vt sic vnum est posterius multitudine,ex his dico ad probationẽ primi inconuenientis, quod non incõuenit idem esse prius & posterius respectu diuersorum, nec sequitur contradictio, nisi respectu eiusdem,similiter non committitur circulus in diffinitionibus, nisi quando idem est diffiniens & diffinitum respectu eiusdem considerati sub eadem ratione. Constat autem ex prædictis, quod qua ratione multitudo est diffiniens vnum, non diffinitur per vnum, nec qua ratione vnum est diffiniens multitudinem,diffinitur per eam,quare &c.

Quantũ ad tertiũ aduerte,quod Io.Bacho.in 1 dist.33.q. 1.art.2.tenet quod licet vnum secundũ famositatẽ nominis dicit priuationẽ,& multitudo habitũ,tamẽ secundũ rei veritatẽ,est oppositũ,ita quod secundũ eum,vnum est vt habitus & multitudo est vt priuatio conatur autẽ probare imaginationẽ suam,& rationibus,& ex dictis philosophi.

Primò sic arguit. Differentia imperfectior alicuius diuisi habet rationem priuationis, perfectior autem habet rationem habitus,dato quod nominetur nomine priuatio, vt patet de corporeo & in corporeo, quæ diuidunt substantiam,nam corporeum imperfectius est,ideo secundum veritatem habet modum priuationis, id est. defectus respectu incorporei,licet nominetur corporeum nomine positiuo,& incorporeum nomine priuatiuo. Sed vnũ & multa diuidunt ens,& ratio vnius est perfectior secundum veritatem,quam ratio multitudinis, sicut simplex est perfectius compositio, ergo vnum secundum veritatem est vt habitus,& multitudo vt priuatio.

Ad hoc nego,quod ratio vnius sit perfectior ratione multitudinis,& cum probatur,quia ratio vnius est ratio simplicis,quæ est perfectior,quam ratio cõpositi. Dico quod supponit duo falsa,primò tacitè supponit rationem vnius siue vnitatis,

vnitatis esse rationem simplicitatis,quod iam improbauimus in q.I. huius 10. secundo supponit, quod simplex vt simplex si nobilius composito, quod est manifeste falsum, nam tunc elementum esset nobilius elemento,quare &c.

Secũdo sic arguit.Quod est forma & actus alicuius est nobilius eo,& per consequens est vt habitus.Sed vnũ est actus multitudinis.Nam dat esse & speciem multitudini, ergo est habitus respectu multitudinis.

Ad hoc negatur minor,ad probationem dico, ꝙ vnum siue vnitas est materia multitudinis,pro quanto cõponitũ ex vnitatibus,nec dat speciẽ multitudini,nec est forma eius vt vnũ,sed vt vnitas vltima, id est, vt stat sub vltimitate,quæ vltimitas dicit ordinẽ ad præcedẽtes vnitates,vt diximus in lib.8.quærẽtes si vltima vnitas dat speciẽ nu.

Tertiò argui sic.Dicit philosoph.in 10.metaph.tex.10.ꝙ sicut ad vnũ sequitur idẽ,simile,& æquale,sic ad multa diuersũ,dissimile,inequale,sed hæc secũdũ veritatẽ dicũt priuationẽ,q̃a dicũt negationẽ vnitatis in substantia,in qualitate,in quantitate,ergo & multa dicũt priuationẽ.

Ad hoc dicitur,ꝙ diuersũ, inæquale, dissimile, dicunt diuisionẽ,vel distinctionem in substantia,& quantitate & qualitate,nego ergo,quod dicant priuationem,& cũ probatur,quia dicunt negationem vnitatis,ergo priuationẽ, nego consequentiam.Nam eadem ratione visus diceret priuatio cæcitatis,quia negat cæcitatem,ꝙ tamen est falsum,nisi sumẽdo priuationem pro quacunque negatione,quod est valde improprium.

Quarto sic.Dicit philosoph.in 10.metaph.tex.9.quod multum est prius ratione,quàm vnum,quia magis sensibile,ex quo sic arguitur.Quod est magis sẽsibile est habitus solum secundum famositatem,& est priuatio secundum veritatem,vt patet de corporeo,quod est magis sensibile, quàm incorporeum.Sed multum est magis sensibile quã vnum,ergo &c.

Ad hoc negatur maior,quæ non solum est vera,sed nec aliquam habet apparentiam.Nam eadem rationis ignis qui est sensibilior aere,esset priuatio respectu aeris,quod nullus recte sentiens diceret,negatur etiam,quod corporeum dicat priuationẽ respectu incorporei,nisi sumendo priuationem pro negatione tanta perfectionis,quanta est in re incorporea,sed hoc est abuti nomine priuationis Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

est homo. in secunda autem subiectum non prædicatur de passione, tenet enim Scotus, quod licet sit eadem essentia subiectis & passionis, tamen secundum ipsum hæc est falsa, passio est subiectum, ergo &c. Quòd autem passio & subiectum sint idem identitate relatiua, sic probat. Quod nec esse, nec intelligi potest, nec diffiniri sine alio, est idem cū eo. Sed essentia passionis nec esse, nec intelligi, nec diffiniri potest sine subiecto, vt patet per philosophum in septimo metaphysicæ loquentem de simitate, ergo &c.

Tertio identitas conuertibilis, vt identitas inconuertibilis non sunt eadem identitas, cum sint oppositæ. Sed identitas absoluta est conuertibilis, idem enim prædicatur de seipso conuertibiliter, vt patet, relatiua autem non est conuertibilis, vt patet, comparando speciem generi, nam genus in plus est quam species ergo &c.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio, contra Scotum. Identitas absoluta & identitas relatiua sumendo eas iuxta declarationem factam ad mentem Scoti, non sunt distinctæ identitates realiter probatur. Si identitas absoluta puta qua homo est idem sibiipsi, & identitas relatiua puta, qua homo est idem animali, & secundum Scotum, subiectum est idem suæ passioni sunt distinctæ indentitates realiter, ergo substracta istarum identitatum quæ sunt. homo comparatus sibiipsi, & homo comparatus animali, siue suæ passioni distinguuntur realiter. Sed hoc est falsum & quidem de homine & animali constat, quoniam sicut genus non distinguitur realiter à differentia, sic nec à specie, vt satis pertractauimus in 5. libro & in 7. De subiecto autem & sua passione concedit. Scotus consequentia autem sic probatur. Priuatione non habent distinctionem, nisi penes substracta. non enim cæcitas & surditas distinguuntur, nisi quia substantia & habitus distinguuntur. Sed identitas absoluta & relatiua sunt vt priuationes, est enim identitas indiuisio in substantia, ergo cum subtracta non distinguantur realiter, nec ipse identitates distinguuntur.

Quantum ad quartum, respondendum est rationibus Scoti, & ad primam nego maiorem. ad probationem, nego omne prius posse absolui à posteriori secundum esse reale, non enim effectus potest absolui à relatione ad causam efficientem, nec subiectum potest absolui secundum esse reale à propria passione, similiter nego quin aliquod prius dependeat à posteriori quo ad existentiam. Certum est e-

nim,quod materia & forma naturalis,priores sunt ipso cō posito, vt determinatum est in 7.libr.& tamen quo ad existentiam dependent à composito. Potest etiam negari minor,quoniam licet prius apprehendatur res indistincta in se,quàm distincta ab alio,tamen ex parte rei, quandocunque est indistincta in se,est distincta à quolibet alio, quoniam ab eodem habet quod sit indistincta in se,& distincta à quolibet alio.

Ad secundum,nego quod subiectum sit idem cum sua passione,imò distinguuntur realiter,vt determinauimus in li.4.Ad probationem nego maiorem, stat enim aliquà duo esse distincta realiter,& tamen vnum non potest esse sine altero,sicut effectus dependens à causa in esse & in cō seruari, stat etiam quod vnum non possit diffiniri sine altero,vt duo correlatiua nec possit intelligi sine altero, vel accidens,quod non potest intelligi sine substantia modo quo determinauimus in libr.7.quæstio.3.& tamen constat quod causa & effectus,& duo correlatiua & accidens & substantia distinguuntur realiter,quare &c.

Ad tertium nego maiorem,ad probationem nego has identitates esse oppositas realiter.Cōcedo autem formaliter quoniam alium conceptum format intellectus de identitate conuertibili,& alium de inconuertibili,est enim conuertibilis inter extrema æqualis ambitus, inconuertibilis autem inter extrema inæqualis ambitus.Patet igitur,quod ex nulla ratione Scoti,cogimur ponere distinctionem realem inter identitatem absolutam & relatiuum.Hęc de pręsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8.si inter idem & diuersum datur medium.

Diuersum quidē igitur idē aut propter hoc omne ad omne dicitur. Tex.11.

IN hac q.sic procedendum est;Primò declarandum est quomodo sumitur ly diuersum.Secūdò quid dicēdū esset ad quæsitum secundū viā Scoti.Tertiò quid dicendū secundum veritatē.Quartò ostendetur quod via Scoti non est ad mentē philosophi.Quintò soluetur quoddā dubiū.

Quantū ad primum aduerte,quod ly diuersum nō sumitur stricto significato.prout distinguitur cōtra differēs.Sed vt est cōmune ad differēs:& ad diuersum proprie dictum, alioquin cōclusio responsiua quā tenemus,& probare intēdimus,esset falsa.Constat enim quod inter idē & diuersum

proprie

proprie dictum mediat differens,nam homo comparatus asino nec est idem,nec diuersus proprie,sed differens, vnde breuiter ly diuersum stat pro alio,vt sit sensus. Verum inter esse idem,& esse aliud,detur medium.

Quantum ad secundum aduerte,quod stante secũdum Scotum distinctione identitatis absolute ab identitate relatiua,iuxta modum positionis suæ,quem declarauimus in quæstione præcedẽti,sequitur de necessitate,quod cõcedit medium inter idem & diuersum. Nam secundum ipsum, ea quæ sunt eadem identitate relatiua,vt passio & subiectum,homo & animal,non sunt diuersa realiter, vt patuit in quæst. præcedenti: vbi formauimus rationes Scoti nec sunt idem identitate absoluta,illa enim est,qua aliquid est indistinctum in seipso,& à seipso,ergo secundum Scotum, subiectum comparatum passioni,nec est idem identitate absoluta,nec est diuersum realiter,sed datur medium,quod est esse idem identitate relatiua,& sic patet,quod inter idẽ & diuersum ponit medium,verum quod id non sit verum nec ad mentem philo.dicemus infra.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio. Quodcũque ens cõparatum cuicunque enti est idem cũ eo,vel diuersum ab illo.Antequam probetur,sic declaratur. Dicitur quodcunque ens cõparatum &c.quoniam si ens comparatur non enti non seruatur diuersitas vel identitas,sed identitas vel nõ idẽtitas,vnde homo comparatus chimeræ,nec est idem illi,nec diuersus:sed non idem.Dicitur etiam comparatum cuicunque enti,quia si aliqua res comparatur sibi ipsi,vana esset quæstio,quærendo si est eadem vel diuersa à seipsa,nam manifestum est,quod prima pars est vera,& secũda impossibilis,sensus igitur conclusionis est iste.

Quæcunque res indifferenter, comparata cuicunque rei,necesse est vt sit eadem illi identitate conuertibili cum ente,aut diuersa ab illa, ita quod huiusmodi idem & diuersum non habet medium, probatur sic.Omne quod est se habet necessario ad omne ad quod comparatur , sicut ad illud quod est idem sibi identitate conuertibili cum ente.vel quod est:aliud eo,ita quòd vt sic non est idem secum,sed distinctum.Sed omne aliud diuersum est ab eo respectu cuius est aliud,ergo omne quod est, cuiuscunque enti comparatum,vel est idem cum eo, vel diuersum ab eo, ita quod non datur medium.

Quantũ ad quartum,aduerte,quod mẽs philosophi fuit

idem quod est passio vnius transcendentis,& diuersum quod est passio multitudinis siue pluralitatis transcendentis, se habere ad ens,sicut vnũ & multa,sed vt patet in 4.metaphi. tex.4.vnum & multa sufficienter diuidunt ens, ita quod quicquid est,aut vnum aut multa est,ergo similiter intentio philosophi fuit,quod idem & diuersum sufficienter diuidunt ens.sed inter membra sufficienter diuidentia aliquod commune implicat contradictionem dare medium ergo Scotus in hoc non sequitur mentem philosophi,nec obstat quod dicit Scotus,quod licet inter idem identitate se extendente ad absolutam & relatiuam & diuersum non detur medium,tamen inter idem identitate absoluta & diuersum datur medium,illud,scilicet quod est idem identitate relatiua,& non est idem identitate absoluta,nec diuersum,sicut inquit Scotus de passione & subiecto.Hoc non valet,quoniam vt determinatum est in quæstio. præcedenti,illæ duæ identitates non distinguuntur nisi ratione, & cum sint vna realiter,non potest dari medium,inter idem,& diuersum.

Quantum ad quintum aduerte,quod contra determinationem factam insurgit dubium .Nam sumo Sortem & Platonem de quibus constat,quod sunt diuersi,cum sint distincti realiter.Tunc sic Sortes est diuersitate diuersus à Platone.& Plato est diuersitate diuersus à Sorte,quæro de istis diuersitatibus.aut sunt eadem diuersitas,aut diuersæ, non eadem,quia sicut vnum quodque est ens & vnum entitate & vnitate sibi intrinseca sic est diuersum & distinctum ab alio diuersitate & distinctione sibi intrinseca,ergo Sortes est diuersus à Platone diuersitate sua propria,& similiter Plato non ergo sunt eadem diuersitas,nõ sunt diuersæ, quia si sunt diuersæ,ergo diuersitatibus sunt diuersæ,quæro de illis diuersitatibus,sicut de primis,aut sunt eadem diuersitas aut diuersæ,non eadẽ,ea ratione qua supra non diuersæ,quia diuersitatibus essent diuersæ,& quæram de illis sicut de præcedentibus,ex consequenti esset processus in infinitũ quod non admittitur ex 2.lib.metaph.ergo falsum est,quod omne cõparatũ omni,sit idem aut diuersum.

Ad hoc dicitur,quod omne ens cõparatũ enti vel est idẽ cũ eo,vel diuersum ab eo, vel est id quo aliquid est idem vel quo est diuersũ.Ad arg.nego dico quod diuersitas Sortis nõ est diuersitas Platonis nec sunt diuersæ,ne procedamus in infinitũ sed sunt quo Sortes est diuersus à Platone

& quo

& quo Plato est diuersus à Sorte,& hoc est quod alij dicunt,scilicet ad saluandum determinaitonem factam quod omne comparatum omni sit idem aut diuersum, ant sit identitas aut diuersitas,& sic nô cogimur ponere medium Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 9.in quo differt oppositio relatiua ab aliis oppositionibus.

Quoniam autem differre contingit abinuicem. Tex.13.

Philosophus in hoc lib.10.tangit de generibus oppositionum,vt patet,præcipue in text.15.& ideo ad pleniorem notitiam considerabimus principia quæsita,quæ solent facere difficultatem in omni genere oppositionum.

IN hac q.aduerte,quòd tota eius resolutio stat in doctrina quá tradit B. Tho.in q.de potentia Dei.q.7.art.8.ad quartum,& resolutio stat in hoc,oppositio relatiua in vno conuenit cum aliis generibus oppositionum,& differt in duobus.Conuenit quidem in eo quod vnû correlatiuû includit negationem alterius respectu eiusdem.& ideo nô se compatiuntur simul in eodem,respectu eiusdem vt quoniam in ratione dominij includitur negotio seruitutis, ideo respectu eiusdem non se compatiuntur, seruus & dominus,nec pater & filius nec causa & effectus, nec magister & discipulus.& hæc conditio est communis omni generi oppositionis.Quodlibet enim oppositum includit negationem alterius oppositi, vt magis constabit,quando agemus de oppositione contradictoria,& hac de causa in nullo genere oppositionum duo opposita se compatiuntur respectu eiusdem.

Primum autê in quo differt,est hoc.Quæcunque opposita priuatiue contrarie vel côtradictorie ita se habêt,quod vnû remouet & destruit reliquum,vt patet.Quæ aût sunt opposita relatiue,,ita se habent quod vnum ponit reliquû. & vnum sequitur ad alterû.Nam posita se ponunt,& peremptà se perimût.secundû est hoc.Quæ opponûtur priuatiue contrarie vel côtradictorie,ita se habêt,quod vnû est perfectû,alterû imperfectum,in respectu ad alterum,& id patet in oppositione priuatiua,in qua habitus est quid perfectû & priuatio quid imperfectum,Idê patet in contrarietate, in qua vnû contrariû est vt priuatio alterius, vt igno

tantia respectu scientiæ,& amaritudo respectu dulcedinis In contradictione clarum est, quoniam alterum extremũ, vt declarabitur infra,verificatur etiam de non ente. Quæ autem opponuntur relatiue, non inconuenit esse æque perfecta,vt duo similia in gradibus æqualibus Causa vniuoca & effectus vniuocus, Generans & genitum in eadem natura. Ex quibus sequitur correlarie,quod in prima causa nulla potest esse oppositio,nisi relatiua,quæ secũ non trahit aliquam perfectionem.Hic non cadit alia difficultas.Ideo hæc sufficiant pro præsenti quæsito.Nam quæ circa relationem & modos relatiuorum considerandá sunt iam resoluimus in libro 5.

Quæstio 10 Quomodo se habet priuati o ad cognoscibilitatem & ad esse extra animam.

IN hac q.aduerte,quod intẽtio nostra est inuestigare.Primò,si priuatio est congnoscibilis per propriam speciẽ, vel tantũ per speciẽ habitus,& quoniã priuatio est negatio,ideo determinationem quã faciemus de priuatione,tũ etiã intelliges de negatione. Deinde inuestigabimus si priuatio habet esse extra animã,vel solũ p opus intellect.

Quantum ad primam partem tria agenda sunt. Primò ponetur conclusio responsiua.Secundò declarabitur modus,quo intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem.Tertiò declarabitur,si intellectus eodẽ vel distinctio actu cognoscit habitum & priuationem.

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsiua.Intellectus non cognoscit priuationem per propriam speciẽ sed per speciem habitus,probatur Quod est cognoscibile per speciem propriam est primo & per se motiuum intellectus.quoniam species constituit intellectum in actu primo.Sed priuatio non est motiua primo & per se intellectus, quoniam cum sit non ens vt probabitur infra, nõ potest habere rationem motiui primo & per se.Sicut enim esse mobile supponit esse,sic esse motiuum. quod & dignitas est supponit aliquo modo esse.Cum igitur intellectus apprehendat & concipiat priuationem,& nõ per speciem propriam,sequitur quod per speciem sui oppositi,qui est habitus.Nam vnumquodque est cognoscibile secundũ quod est.Sed priuatio est negatio habitus,ergo est cognoscibilis per habitum,vnde per speciem soni cognoscimus silentium,per speciem lucis,cognoscimus tenebras,per speciem recti cognoscimus obliquum.

Quantum

Quātū ad secūdū aduerte, quod sicut intellectus p ens cognoscit non ens, & distinctionem à non ente, vt innuit B. Tho. in hoc 10. in lec. 4. & hoc quidem quodā discursu sic arguendo. Hoc est ens, ergo non est non ens, sic per spe ciē habitus. habita cognitione de habitu, quodam discursu procedit cognitionem priuationis. v. g. Intellectus per speciem boni intelligit bonum, & concipit, quod est appe tibile & perfectiuum appetentis, & tunc facit hanc conse quentiam, ergo ꝙ est nō appetibile & imperficit illud cui inest, est malum, Et sic patet, ꝙ eadē species est principiū cognoscendi habitum & priuationem, sed differenter, nā respectu habitus est principium primo representatiuum, respectu aūt priuationis est principium non representatiuū, sed illatiuum, si autē quæras, an hoc proueniat ex sola specie habitus, vel ex solo intellectu. Dico, quod partim est ex vtroque. Ex specie quidem, quia hoc est commune cuilibet opposito, vt per illud quod habet rationem per fectior is, cognoscatur reliquū imperfectius, sicut ex sano cognoscimus infirmum, ex sciēte ignorātem, ex intellectu vero quia cum intellectus noster non solum apprehendat simpliciter, sed etiam discurrat ex vno affirmato pōt infer re negationem alterius, vt cognitio quod homo est vidēs infert, ergo nō est cæcus. Patet ergo, quod intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem & quomodo.

Quantum ad tertium præpono distinctionem de habitu & de priuatione, Aduerte igitur, quod habitus potest dupliciter considerari, primò vt habitus est, secūdò vt ponitur in diffinitione priuationis, similiter priuatio pōt considerari vt priuatio, secundò vt diffinitur per habitum, si cōsiderētur primo modo, sic dico, ꝙ intelligi possunt distincto actu, nam possunt concipere quid sit lux, & q̄d bonū, & quid rectū, nihil apprehēdēdo de priuationibus oppositis, vt vnusquisque in se experiri potest, si considerent secundo modo, dico ꝙ vno actu apprehenduntur, qm̄ impossibile est, vt apprehendam priuationem diffinitā p habitum & non apprehendam habitum, vt diffinientem, ergo sub ratione diffiniti & definientis vno actu apprehendun tur, Contra hanc determinationem, non formantur argumenta alicuius difficultatis, ideo pertranseo.

Quātū ad secūdā partē q̄ tria cōsiderāda sunt. Primò si priuatio habet esse reale extra anima: Secūdò posito ꝙ nō quomodo distinguāt à subiecto. Deinde soluēt duo dubia

Quātū ad primum inuenio duas vias,prima attribuitur Alberto,qui videtur tenere,ꝙ priuatio est forma generādą præexistens in materia sub esse imperfecto coagēs generā ti ad generationem rei,& quidem secundum hanc viā patet,ꝙ priuatio esset ens reale,omnis enim forma naturalis sub quocūque esse existens est ens extra animā,verū hāc viam iā recitauimus & reprobauimus in 7.li.in q.13.vt videre poteris,quoniam deuiat à doctrina B.Tho.& Cōmē. ideo relinquimus eā vt autem te resoluas in via B.Tho. & Cōmē.q̄ ponimus pro secūda,sic procedēdū est, priuatio dupliciter sumitur,primo quātū ad id ꝙ est,secundo quā tū ad id per ꝙ distinguitur à simplici negatione,si primo modo,sic non est ens actu extra animam nec ens reale,qm̄ priuatio formaliter non est nisi negatio,vt patet ꝑ philosophum & Cōmē.in 5.meta.c.de priuatione, vbi declarat omnes modos priuationis,per non habere id quod natū est haberi.Cōstat aūt ꝙ negatio nullū esse dicit,imò negat esse ergo &c.Si 2.modo sic dicit aliquod reale ; nā in sui ratione,vt distinguatur à simplici negatione includūt aptitudinē subiecti ad formā,q̄ nō habet.Cōstat aūt ꝙ sicut subiectum habet potētiā realē ad recipiēdū formā sibi vnibilem,sic habet aptitudinem ad eandem formam.Verū quia huiusmodi aptitudo non est de quidditate priuationis,ideo essentialiter loquēdo,& non ex connotato, priuatio nullum esse reale importat.

Quantum ad secundum,constat per Arist.in 1.phy.tex. 60.quod distinguitur à sub ecto,quod in generatione,substantiali est materia prima,in generatione autem accidentali est ens actu & ratio philosophi est,qa materia siue subiectum est principium per se,ex quo res fit,priuatio aūt est principium per accidens & subiectum permanet in re ꝓducta,priuatio aūt non permanet,aliter forma introducta in subiecto simul esset cum sui priuatione in eodē . quod implicat contradictionem.Manifestum est ergo , quod distinguitur à subiecto.Modus autem quo distinguitur est iste. Non distinguitur sicut substant a à substantia,nec sicut accidens ab accidente,nec sicut accidens à subiecto quoni à in omnibus his modis,vtrumque extremū distinctionis est ens reale,conclusum est autem,priuationē sumptā essentialiter,siue quo ad suū formale,nō esse ens reale. Sed distinguitur distinctione qua distinguitur ens à nō ente. Quod enim non est non ens,est distinctū à nō ente cū

igitur

igitur subiectum sit ens, & priuatio non ens, distinguitur ab ea vt ens à nō ente & aduerte, quod hæc distinctio nō est proprie relatio, sed potius negatio, nam quando distinctio est relatio, requiritur quod vtrumque extremum sit ens, & hoc non sit illud, quādo aūt est negatio, sufficit hāc esse verā, hoc nō est illud, siue hoc sit ens, & illud non ens, vt Sortes non est chimera, siue vtrūque sit non ens, vt cæcitas nō est surditas. Patet, igitur quod priuatio distinguitur à subiecto, & modus quo distinguitur. Aduerte & quod licet priuatio sit distincta à subiecto, non tamen pōt dici diuersa, à subiecto, sed non eadem, siue non idem, cuius declarationem videre poteris in quæstione octaua huius libri.

Vltimo aduerte, quod contra determinationem factam insurgunt duo dubia. Primum est contra determinatione factā de natura priuationis, qua dictum est, ꝙ nō est ens, reale, quo ad suū formale, cōtra ꝙ sic arguitur. Nullo intellectu cōsiderāte, verè negatio visus est in oculo; ergo non est priuatio ens rationis quia ens rationis est illud, quod habet esse per opus intellectus, ergo vel est ens reale, vel nullo modo est ens, sed nō potes dicere, ꝙ nullo modo sit ens, quoniam philosophus in 4. libro metaphysicæ text. 2. connumerat corruptiones & priuationes inter modos, quibus dicitur ens. ergo videtur esse ens reale à sufficienti diuisione.

Ad hoc dicitur secundum doctrinam B. Tho. quod priuatio cum sit negatio, non est ens, nisi in ratione, idest, nisi in apprehensione rationis, siue intellectus, vnde B. Txo. exponens tex. 2. in 4. metap. inquit, est quoddam ens tantum in ratione scilicet negatio & priuatio, quam dicimus in ratione esse, quia ratio de his negociatur, quasi de quibusdā entibus dum de eis aliquid affirmat vel negat, hæc ille, ex quibus elicitur quod licet priuatio sit non ens, prout ly non ens opponitur enti reali, tamen quia de priuatione intellectus format hanc propositionem affirmatiuā, cæcitas est in oculo, silentium est in camera, appræhendit eā veluti, quoddam ens, quæ tamen non est vere ens, quoniā talis propositio affirmatiua æquipollet huic negatiuæ, visus non est in oculo apto habere visum. Ad argumentum ergo dico, quod est ens rationis fabricatum esse ab intellectu hoc enim proprie verificatur de intentionibus secūdis qualis est intentio speciei & generis &c. Sed sufficit hanc disiunctiuam esse veram. Omne quod est ens rationis, vel

est fabricatum per opus intellectus, vel quia nõ alio modo est ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & circa ipsũ negociatur. Nec valet dicere, ꝙ est ens reale, qa nullo intellectu considerante, negatio visus est in oculo. ista enim propositio æquipollet negatiuæ, vt dictum est, ideo subiectum nullum esse reale ponit, sed negat.

Secũdũ dubium insurgit contra dictum de priuatione quod distinguitur à subiecto siue à materia. Cõtra hoc videtur esse philosop. in 1. phy. tex. 60. illic tenet, subiectam materiã esse vnũ numero cũ priuatione patet aũt, ꝙ ea quę sunt vnum numero, non distinguũtur abinuicẽ, ergo &c.

Ad hoc dicitur ꝙ philosophus in 1. phy. tex. 79. cõtra Plato. tenet materiã & priuationem distingui. Inquit enim, nos quidem enim materiam & priuationem alteram dicimus, eo quod materia est non ens per accidens, priuatio autem est non ens per se, & materia est de substantia rei, priuatio autem nequaquam. Ne autem videatur philosophus sibi contradicere, aduerte, quod in illis verbis subiectum est vnumero cum priuatione, sic debet exponi, subiectum non ponit in numero cum priuatione, quæ enim ponunt in numero vtrumque est ens, cum hoc tamen stat quod distinguãtur, vt diximus supra, sicut dstinguitur ens à non ente, quia verum est dicere, ens non est nõ ens. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. Si oppositio contradictoria est prima & maxima: & si potest habere medium

Horum autem primum contradictio. Contradictionis autem non est medium. Tex. 15.

IN hac q. Primò pertractabitur, ꝙ oppositio contradictoria sit prima & maxima. Secundò ꝙ non habet mediũ Quantum ad primuum pono duas conclusiones. Deinde soluam quodda n dubium.

Prima conclusio. Contradictio est prima oppositio, probatur Quod est causa eorũ quæ sunt vnius generis, est primũ in tali genere. Hæc manifestata est supra, vbi locuti sumus de mẽsura, & in 2. li. tex. 4. Sed oppositio cõtradictoria est causa aliorũ, oppositionũ, scilicet priuatiuæ cõtrarię, & relatiuæ, quæ continentur in hoc genere, quod est oppositio, ergo est prima, Minor probatur. Quæcunque opponũtur, ideo opponũtur. quia non possunt simul existere. Ideo non possunt simul existere, quia vnum oppositum includit negationẽ alterius. Nam videns & cæcus opponũtur

quia

quia cæcus est non vidēs,dulce&amarū opponūtur, quia amarum est non dulce,pater & filius opponuntur,quia filius est non pater.Reliqua igitur opposita ideo sunt opposita,quia includunt affirmationem & negationem.Sed cōtradictio est affirmatio &c.ergo quod sint opposita,habēt à contradictione,q̄ includunt,patet ergo, quod est causa aliarum oppositionum,ex consequenti est prima.

Secūda cōclusio.Cōtradictoria oppositio est maxima, probatur.De ratione oppositionis est repugnantia,,vbi ergo est maxima repugnantia ,ibi est maxima oppositio,sed inter duo contradictoria est maxima repugnantia , qm̄ in nullo possunt conuenire,cum nō possint habere mediū, vt probauimus infra.Itē diuidūt ens vniuersaliter,qm̄ vt probatū est in 4.de quolibet ente est affirmatio vel negatio vera.Itē non cōueniūt in veritate nec in falsitate,sicut enim nō possunt esse simul vera.sic nō possunt esse simul falsā.Itē maxime distāt quoniā alterū est vt ens alterū vt nō ens,nō pōt aūt imaginari maior distātia q̄ ea quæ est inter ens & non ens,Huiusmodi aūt conditiones nō verificantur de aliis oppositionibus,nam priuatiue opposita possunt habere medium,vt lapis nec cæcus nec videns,similiter contraria vt lapis nec sanus nec eger,similiter relatiue opposita,vt lapis nec pater nec filius , & quoniam possunt habere medium non diuidunt ens vniuersaliter, nec diuidunt verum & falsum.Nam de lapide vtraque harum est falsa lapis est videns,lapis est cæcus,& vtraque istarum lapis est sanus,lapis est eger,& vtraque istarum lapis est pater,lapis est filius.Patet,ergo quod contradictio est maxima oppositio.

Sed cōtra illud q̄ dictū est,quod contradictoria maxime distant,arguit sic Ant.And.in 4.li.q.vlt.Quātūcunque aliqua parū distent pōt esse contradictio inter ea, quia de quolibet est verū,alterū cōtradictoriorū,ergo nō reqritur nec est necessaria maxima distātia,sed minima sufficit, & maxima pmittitur,ita q̄ contradictio seruatur in quacunque extremorum distantia,siue magna siue parua.

Ad hoc dicitur,q̄ opposit o contradictoria pōt sumi dupliciter.Primò quo ad substracta,de quibus formātur duę propositiones cōtradictoriæ,& sic conceditur,q̄ inter illa substrata nō reqriturmaxima distātia,imo minima sufficit qm̄ de quolibet cōparatū cuilibet,siue multū siue parum distanti ab eo, veri ficatur alterum contradictoriorum.

Ne-

Non sumpto motu cōparato ad moués, verum est dicere quod est actio,& falsum est dicere quod nō est actio,eadē autē cōparatio ad mobile,verū est dicere,quod est passio, & falsum est dicere,quod nō est passio,& tamē est idē mo tus.Patet ergo,quod quantū ad substracta minima distātia sufficit; quoniā in via nostra sufficit distinctio rationis ex parte rei,quā Sco.appellat distinctionē ex natura rei.Secundò potest sumi quantū ad illud,quod importatur per affirmatiuā & negatiuā contradictorias,& sic dico,quod significat maximā distantiam. Nā affirmatiua significat esse,negatiua significat non esse.patet autē,quod magis distāt esse & non esse,quā quæcūque duo esse.Nam quæcunque duo esse in aliquo cōueniunt,saltē in ente,esse autē & non esse in nullo cōueniūt,& quoniā in aliis oppositionib.vtraque propositio est affirmatiua,vt hic Sortes est videns. Sortes est cæcus.Sortes est albus.Sortes est niger.Sortes est pater. Sortes est filius,ideo dicitur,quod in eis nō requiritur tanta distantia quanta in contradictione.Ad argumentū ergo dico,quod concludit quo ad subtracta,quod & nos concedimus,sed non quo ad importatū per affirmatiuam & negatiuam contradictorias,in quo sensu nos loquimur.

Quantū ad secundū principale,tria agenda sunt. Primò ponuntur quædā distinctiones de medio.Secūdò ponētur duæ cōclusiones respōsiuæ.Tertiò soluentur quædā dubia.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio.Medium inter aliquā potest esse dupliciter.Primò secundū formam, est autem huiusmodi medium,quando inter duas formas datur media forma,quæ neutra est earum,sed sapit naturā earum, vt tepiditas est medium secundum formam inter calorem & frigiditatē,& talē medium est inter omnia contraria mediata,de quo loquemur infra,quando quæremus si media contrariorū cōponuntur ex extremis contrariis. Secundò secundū subiectū,& est illud de quo neutrū prædicatum oppositū verificatur.v.g.quia de lapide non verificatur priuatiue opposita,vt cæcus & vidēs,lapis dicitur esse medium secundum subiectum in priuatiue oppositis.

Secūda distinctio.Mediū potest esse inter aliqua dupliciter.Primò positiue,& est illud,quod est eiusdē generis cū extremis vt signetur lignea diuisa in tres partes A,B,C,D, pars B,C,est medium positiue,& est eiusdem generis cum A,B,& cum C,D,Sic medij colores,sunt medium positiue inter extremos colores.Secūdò negatiue,& est illud quod

accipitur

accipitur per abnegationẽ vtriusque extremi, vt quod nec est sanum nec ægrũ, sed est corpus neutrum secundũ medicos, qui inter sanitatem & ægritudinẽ ponunt neutralitatem, vtpote dispositionẽ quæ nec est sanitas nec ægritudo.

Tertia distinctio. Mediũ in quo aliqua cõueniunt, potest signari termino secũdæ intẽsionis, & termino primæ intensionis. v.g. si dicatur ꝙ homo & asinus cõueniũt in genere, ly genus est mediũ secũdæ intẽsionis, si autẽ dicatur, ꝙ conueniunt in gradu sensitiuo, erit mediũ primæ intentionis.

Quantũ ad secundũ sit hæc prima conclusio Contradictoria habẽt mediũ secundæ intentionis, probatur quoniã vt cõtradictoria cõueniũt in genere oppositionis, nã oppositio est genus, cui⁹ partes subiectiue sunt oppositio cõtradictoria priuatiua cõtraria relatiua & quoniã oppositio est relatio possunt dicit, ꝙ conueniunt in genere relationis, & quoniã cõtradictoria diffiniũt, possunt dici quod cõueniũt in esse diffinibili &c. & de hac conclusione nullus dubitat.

Secunda conclusio. Contradictoria non possunt habere medium primæ intentionis, neque secundum formã, neque secundum subiectum neque positiue, neque negatiue, probatur. Inter esse & non esse, nullum potest esse huiusmodi medium, quia nihil est commune reali enti & non enti in quo conueniant. Sed omnia vere & formaliter contradictoria significant esse & nõ esse respectu eiusdem &c. Præterea, ideo in aliis oppositionibus datur medium in aliquibus secundum formam, vt in contrariis mediatis. In aliquibus secundum subiectum, vt in priuatiue, & relatiue oppositis, in aliquibus positiue, vt in cõtrariis mediatis, in aliquibus negatiue, vt in aliquibus contrariis immediatis, vt exemplauimus de sanitate & ægritudine, & neutralitate, quia nõ quolibet ente verificatur alterum oppositorum, vt patet. Sed omnia contradictorie opposita, ita se habent quod de quolibet ente, nulla exceptione facta, alterum verificatur ergo &c. Maior nota. Minor probatur, quoniam vt defensauimus contra antiquos in quarto libro, De quolibet ente est vera affirmatio vel negatio.

Præterea. Quod conuenit alicui per se & secundũ se, eius oppositũ nullo modo potest ei cõuenire nec per se nec per accidens, nã quia habere tres per se & secundũ se conuenit trigono, eius oppositũ nullo modo ei cõuenire potest, imò si conuenit alteri, inquantum participat ipsum, & habere tres, conuenit isocheli, quia in eo seruatur natura triãguli.

Sed

Sed non habere medium secundũ formam nec secundum subiectum nec positiue, nec negatiue cõuenit per se, & secundum se contradictoriis, ergo &c. Maior nota, minor autem est philoso. in 1. poste. vbi inquit, contradictio est oppositio, cuius non est darę medium secundum se. Et si dicas, quod ista diffinitio conuenit oppositioni cõtrarię respectu contrariorum immediatorũ, ergo nõ solũ contradictoriis. Respõdetur ꝙ ly non est dare mediũ secundũ se intelligitur de medio nullo modo, & sic cõuenit solis cõtradictoriis. Nam licet contraria immediata non habeant medium secundum formam & positiue, habent tamen medium secundum subiectum & negatiue, vt declarauimus supra.

Quantũ ad tertiũ aduerte, ꝙ multa dubia insurgunt cõtra determinationem factã, quæ facile soluentur in assignatione cõditionũ, quæ requirũtur ad verã contradictionẽ. Tu igitur aduerte, ꝙ prima cõditio est, vt cõtradictio sit inter esse & nõ esse, sicut cõtrarietas est inter formas contrarias, sumẽdo ly esse in tota sua latitudine, id est, ꝓ eo ꝙ quocunque modo est ẽs, & ly nõ esse, ꝓ eo ꝙ nullo modo est ẽs, & per hanc cõditionẽ euacuatur argumentum, quo solet sic argui, esse & non esse sunt cõtradictoria. Sed inter esse & non esse mediat generatio, quoniam est processus à non esse ad esse, ergo datur medium inter contradictoria. Nam minor est falsa, quoniam generatio non mediat inter esse & non esse, modo exposito, sed inter esse in potentia, quod dicitur non esse, prout materia stat sub priuatione, & esse actu, & sic debet intelligi diffinitio de generatione, qua dicitur, generatio est processus à non esse actu, quod tamen est esse in potentia, ad esse actu, & si quæras, si generatio non mediat inter esse vniuersaliter sumptum, & non esse sub quo extremo continetur. Dico quod sub esse, nã philosophus in 4. metaphysic. in tex. 2. ponit generationem & corruptionem sub ente in quantum sunt viæ, & cætera.

Secunda conditio, quod cuilibet insit alterũ extremũ & propter hanc conditionem euacuatur argumẽtum de contrarijs immediatis, quæ cum sint immediata, nõ possũt habere mediũ, & sic nõ videtur esse ꝓpriũ cõtradictionis nõ habere mediũ. Ad ꝙ dicitur, ꝙ licet sint immediata secundũ formã, non tamen secundum subiectum, quoniam non est necesse alterum eorum verificari de quolibet ente, sicut est necesse in contradictorijs.

Tertia

Tertia conditio, quod duo cõtradictoria sumãtur secũ dum idem & propter hoc nõ contradicunt istę duæ pũctus in medio lineæ est finis, respectu A, punctus in medio lineæ non est finis respectu B, & ex hoc soluitur argumentum de scuto, cuius vna medietas est alba, & alia est nigra. Nam de hoc est verum dicere, quod est album, & quod non est abum. Ad quod dicitur, quod licet sit verum dicere est album, & non album, non tamen secũndum eandẽ partem.

Quarta conditio, quod sumantur respectu eiusdem, secũdum numerum, & hac de causa duæ propositiones vniuersales affirmatiuæ formatæ de prædicatis contradictorijs, nõ opponuntur cõtradictorie, vt hic omnis homo est albus, omnis homo est nõ a'bus, quia ly albus, & nõ a b', possunt sumi pro distinctis suppositis, & vni inerit albũ, & alteri nõ album, ideo non contradicunt.

Aduerte vltimo, quod licet alterum contradictorium verificetur de quolibet ente, non tamen cum reduplicatione, nam si sumantur cum reduplicatione continget quod vtraquę propositio sit falsa, vt hic, omnis homo inquantũ homo est albus, omnis homo inquantum homo est non albus, & quidem quod vtraque sit falsa, patet, quoniam de necessitate omnis homo esset albus vel nullus homo esset albus, quod enim conuenit alicui tali inquantum tale, cõuenit omni tali, & quod negatur ab aliquo inquantum tale, negatur ab omni tali. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 12. si contrarietas est maxima differentia vel distantia

Quia vero maxima est differentia, palàm ex inductione. Text. 13.

Postquã discussa sũt quæsita circa oppositionẽ relatiuã & priuatiuã & cõtradictoriã, immoradũ est circa contrariã, de qua multa mouẽtur dubia, vt patebit infra, & primo quæritur, quomodo cõtrarietas est maxima distãtia.

IN hac q. si attẽditur sẽsus philosophi, nõ est magna difficultas. Tu igit sic pcedes. Primò præpones duo notabilia. Secũdo cõclusionẽ responsiuã. Tertio solues quædã argumenta, quæ videntur habere aliquã apparentiam.

Quantũ ad primum, notabile primum sit hoc. Maxima distãuã

distãtia potest sumi dupliciter. Primo absolute. Secũdo cõparabiliter. Absolute quidem est inter ea quæ maxime distant secũdũ essentiam suam, vt Deus & creatura substantia & accidens, Actus purus & pura potentia. Comparabiliter autẽ est inter ea tantũ, quæ sunt adinuicẽ comparabilia. Huiusmodi vero sunt, quæ sunt eiusdẽ generis, nam quæ sunt diuersorũ generorũ non sunt adinuicem comparabilia, vt declaratũ est in 7. phys. Quando ergo quæritur si contrarietas est maxima distantia, intelligẽdũ est comparabiliter & non absolute. Constat enim quod absolute magis distant quantitas & qualitas, quæ in nullo genere conueniunt, quàm duæ qualitates contrariæ; quæ nõ solũ in genere generalissimo, sed & subalterno conueniunt, vt dulce & amarum sub sapore.

Secundum notabile sit hoc. Cõtraria ideo sunt eiusdẽ generis, quoniã adinuicem transmutantur, ex 1. & 5. phys. Inter ea autem quæ sunt diuersorum generum, nõ est trãsmutatio per se, non enim transmutatur calidũm in coloratum, sed in frigidũ, & propterea inquit philos. in 1. physic. tex. 43. accipiendum est igitur primũ, quod omnium quæ sunt nihil neque facere aptum natum est, neque pati cõtingẽs & contingenti, neque fit quodlibet ex quolibet, nisi aliquis accipiat secundum accidens. Qualiter enim fiet albũ ex musico, nisi accidẽs sit albo &c.

Qantũ ad secundũ sit hæc cõclusio responsiua. Inter cõtraria est maxima distantia nõ absolute, sed sub eodẽ genere Prima pars patet ex primo notabili. Secũda autẽ sic deducitur ad mentem philosophi in tex. præposito. Transmutatio est inter cõtraria vltima, quoniã dato ꝙ sit inter media, vt inter croceũ & rubeũ, vel inter mediũ & extremũ, ꝙ dicitur vltimũ, vt inter croceum & nigrum. Adhuc est progressus ad extremũ. Cũ autẽ fuerit inter extrema, nõ potest vlterius procedere, ergo contraria extrema quæ sũt vnius generis, & inter quæ est vltimata trãsmutatio, maxime distãt. Antecedẽs manifestũ est, consequẽtia vero ꝓbatur, quoniã magis distãt extrema cõtraria adinuicẽ, quàm media adinuicẽ, & quàm mediũ & extremũ, & nõ potest imaginari maior sub eodẽ genere, quàm distãtia duorũ extremorum, ergo illa est maxima.

Quãtũ ad tertiũ aduerte duo argumẽta cõtra determinationẽ factã. Primũ est; cõtrarietas est differentia in eodẽ genere, quoniam contraria sunt eiusdem generis, vt

patet

patet in hoc 10.in tex 13.Sed maxima distantia non est in eodem genere,quoniam magis distant,quæ sunt diuersorum generum,ergo &c.

Ad hoc dicitur,quod mens philosophi est contrarietatē esse maximam distantiam comparabiliter & non absolute.argumentū autem procedit de maxima distantia absolute quare &c.

Secundum est, inter album & nigrum est contrarietas & tamen inter ea non est maxima distantia.quod probatur,quia magis distat albius & nigrius,quàm album & nigrum,ergo albissimum & nigerrimum maxime distant, non ergo album & nigrum,quæ tamen sunt vere contraria secundum philosophum.

Ad hoc dicitur,quod maxima distantia sub eodem genere,quæ requiritur ad contrarietatem debet attendi,quo ad naturam contrariorum, & non quo ad excessum. Arg. autem procedit quo ad excessum & ideo non est contra determinationem factam.Sufficit enim,quod inter species coloris album & nigrum ex natura sui, maxime distent. Sed nec albissimum & nigerrimum habent ex natura sui, quòd sint contraria,nisi quia includunt album & nigrum Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 13.Si contraria habent fieri circa idem subiectum,& ita quod se compatiantur in eodē in gradibus saltem remissis.

Et in eodem susceptiuo plurimum differentia.Tex.14.

IN hac quæstione aduerte,quod prima pars non multam continet difficultatem,secunda autem admodum difficilis est,propter solennes opiniones oppositas.Primam resolues duabus conclusionibus.

Prima conclusio.cōtraria habent fieri circa idē subiectū probatur,quæ transmutātur adinuicē,requirunt idē subiectū,in quo quando vnū expellitur,alterum introducitur, aliter non transmutarentur adinuicē,nisi per successionē vnius ad alterū in eodem.Sed contraria transmutātur ad inuicē,omnis enim trāsmutatio est inter terminos,aut priuatiue aut cōtrarie oppositos,ex 5.physic.tex.7.ergo habēt fieri circa idē.Et hoc intellige quantum sit ex natura cōtrariorū.Quod dico propter contrarium,quod naturaliter & inseparabiliter alicui inest,vt calor in igne,nigr. in coruo.

Nam quod alterum contrarium non posſit ſucceſsiue in eſſe,non eſt ex natura contrarij,ſed ex ſubiecto determinante ibi à natura alterum cõtrarium.

Secunda concluſio,licet idem ſubiectum receptiuum cõtrariorum ſucceſsiue,tamen neceſſe eſt aliter & aliter eſſe diſpoſitum,ſecundum quod diuerſa contraria recipit,probatur,ex 2.de anima,tex.26. vniuſcuiuſque actus aptus eſt fieri in propria & determinata materia,quod quidem licet principaliter intelligatur de forma ſubſtantiali,tamen verificatur etiam de accidentali. Nam vt declarauimus in 2. de anima.& in lib.de ſenſu& ſenſato, ad hoc quòd recipiatur dulcedo,neceſſe eſt prædominari humiditas, cum calido temperate decoquente, reſpectu autem amaritudinis, prædominari ſiccitas, cum calido adurente,ergo &c.

Et aduerte quòd iſta concluſio,plene tibi certificata erit, poſtquam in li.12.determinauerimus,quòd in ſubiecto eſt aliqua potentia,qua eſt receptiuum talis vel talis accidentis,ita quod ſicut multiplicantur & diuerſificantur accidentia receptibilia,ſic multiplicantur & diuerſificantur huiuſmodi potentiæ, quæ non ſunt partes accidentium , ſed diſpoſitiones agentes ad receptionem eorum.

Quantum ad ſecundam partem aduerte,quòd difficilis eſt ad reſoluendum,propter ſolennes opiniones oppoſitas nam Greg.in 1.ſen.di.17.q.3.art.2.tenet, quòd nec pro gradibus intenſis, nec pro gradibus remiſsis , vllo modo ſe compatiuntur. Capr.autem in 1.ſen.di.17.q.2.ad argumenta contra ſecundam concluſionem tenet partẽ affirmatiuã pro gradibus remiſsis,& arbitratur ſe loqui ad mentem B. Th.Quid autem circa hoc ſenſerit Commentator,non conſtat,quoniam pro vtraque parte allegantur eius dicta, ſed quilibet ad ſenſum ſuum trahit.

Tu igitur aduerte ꝙ ſi eligis tenere partẽ negatiuã, vt tenet.Greg.fundamẽtũ tuũ erit hoc,quod cõtraria nõ poſſunt ſimul eſſe ex natura ſua,eo quod ex ſui natura habẽt repugnãtiã ſimul eſſendi,& nõ ſolũ pro tanto vel tãto gradu.Sed accinge te ad defenſandũ rationes Greg.Nã omnes ſoluit Capr.in 1.di.17.q.2.ad argumẽta in primo loco inducta cõtra ſecundã concluſionẽ,ſed nec Paulus Sonc.in 10. lib.q.22.qui tenet partem negatiuã cũ Greg.eas defenſat, ſed nouas format,non ſatis firmas & efficaces,quas ego ſoluã infra.Si autẽ elegeris ſequi partẽ affirm.vt Cap. fideliſsimus defenſor viæ Thomiſticæ,fundamentũ tuum erit hoc

quod contraria non repugnant similiter existere,nisi pro tanto gradu.Nec ex positione duorum contrariorum in eodem subiecto sequitur contradictoria de eodem verificari, eo quod contraria non denominant subiectum,nisi sint vltra medietatem graduum,verum non habebis rationes efficaces contra Grego.fortiores enim ipsemet format contra se & soluit: ego autem vt deferam Capr.quem intendo sequi,volo sustinere partem affirmatiuam, & sicut ipse Capr.soluit rationes Gregor.vbi supra, ita ego intendo soluere rationes Pau. Soncina.ex quibus septem sunt ad probandum conclusionem negatiuam, & tres format contra Capræolum.

Prima ratio si contraria sunt simul in eodem pro quocũque gradu,contradictoria sunt simul vera,consequẽs est impossibile,vt probatum est in 4.metaph.consequentia probatur,si idem est album & nigrum,ergo est album & non album,quia cum in nigro sit priuatio albi,ergo est non albũ, & confirmatur,quia omnis oppositio alia à contradictione includit contradictionem,vt dicetur in primo piorum,ergo si contraria verificantur simul de eodem,sequitur quod etiam contradictoria verificantur.

Ad hoc dicitur,quòd fundat se in falso, supponit enim quod contraria remissa,puta album vt 5.nigrum vt 5.denominent subiectum simul album & nigrum,& cum nigrum sit non album. denominet ipsum subiectum album & non album.Sed id non concedit Cap.quoniam tenet, quod contraria non denominant nisi vltra medietatem graduum.Ad argu.ergo negatur consequentia, ad probationem dico quod subiectum non erit album & nigrum, ex consequenti non erit album & non album,ad confirmationem dicitur eodem modo,& aduerte,quod si album sit vt 8.& nigrum vt 3.subiectum denominabitur album,& non denominabitur nigrum,& ideo non verificabuntur contradictoria de eodem.

Secunda ratio.Moueatur corpus calidum summa caliditate quæ est vt 10.ad caliditatẽ vt 9.& cũ qua stat frigiditas,vt vnũ,quæ nõ stat cũ maiori.Tũc sic,certũ est,quod in vno instãti est sub caliditate vt 10.& in alio instãti sub caliditate vt 9.& cũ inter hæc duo instantia sit tẽpus medium quęro in hoc tẽpore intermedio aut est sub caliditate vt 10. vel non,nõ vt 10.quia sic dũ moueretur adhuc esset in termino à quo,si non,ergo in tempore intermedio est sub cali

ditate remissa,& non est vt 9.quia non nisi in instanti terminante tempus medium est sub caliditate vt 9. ergo est sub maiori quàm sit 9. Sed sub maiori nullus stat gradus frigiditatis ; ergo datur caliditas remissa cum qua nullus stat gradus frigiditatis ex consequenti datur vnum contrarium remissum, cui pro nullo gradu admiscetur alterum contrarium.

Ad hoc dicitur,quod in tempore intermedio est sub caliditate,vt 10.& cum instatur,quia esset adhuc in termino à quo negatur consequentia. Licet enim in tempore intermedio sit sub eodem gradu,suo quo erat in primo instanti,non tamen est omnino in eadem dispositione ,imò sub dispositione qua disponitur pro instanti sequenti ,ad calidum vt 9.& frigidum vt vnum, vnde aduerte,ad hoc quod aliquid actu moueatur, non est necesse,quod essentialiter recesserit à termino, & participet essentialiter de termino ad quem,sed sufficit, quod recesserit & participet dispositiue præter quàm in motu locali propter continuitatem spacij.

Tertia ratio,rubedo & viriditas nõ possunt simul esse in eodem in gradu intenso,ergo nec albedo & nigredo in gradibus remissis.Antecedens cõmuniter cõceditur,consequẽtia probatur.Albedo & nigredo remisse plus repugnãt,quã mediæ intense,quia primæ sunt perfecte cõtrariæ eo quod maxime distant sub eodem genere,mediæ autem non:ergo si mediæ se non compatiuntur,nec primæ.

Ad hoc dicitur,quod mediæ minus sint contrariæ,eo ꝙ non maxime distant sub eodem genere,& quia continent extrema saltem virtualiter,tamen quo ad coexistẽtiam pro gradu intenso,magis,repugnant quàm albedo & nigredo pro gradu remisso.Nam vtraque qualitas media cum gradu intenso denominaret subiectum , & sic verificarentur contradictoria,quod non faciunt extrema pro gradibus remissis,vt diximus ad primam.

Quarta ratio,si formæ contrariæ se cõpatiũtur, aut hoc est in gradib. æqualibus,aut inæqualibus,nõ primũ,quia si aliquid habet albedinẽ vt 6.& nigredinẽ vt 6.sequitur,esse & albũ & nigrũ,vel nec albũ nec nigrum,quæ sunt impossibilia, quoniam sequuntur contradictoria, scilicet est album & nigrum,aut nullo est colore coloratum,cũ ibi non sit nisi albedo & nigredo per causam datum.Non secundum,quia si albedo vt 6.nõ compatitur nigredinẽ vt 6.multo magis

albedo

albedo intensior quàm vt 6.expellet nigredinem vt 6.quiá albedo intensior est fortior,ergo &c.

Ad hoc dicitur,quod se compati possunt in gradibus ęqualibus circa mediam latitudinem & vt sic componunt colorem vnum medium,putá palidum,quo denominatur subiectum coloratum,ita quod non denominatur album, nec nigrum,nec est album nisi secundum quid,nec nigrũ nisi secundum quid vltra mediam latitudinem se compati possunt gradibus inęqualibus,putá calor vt 8.frigidum vt duo,& subiectum denominabitur simpliciter à calido: & non à frigido,quia vt diximus supra, qualitas intensibilis non denominat nisi vltra mediam latitudinem,& quando probatur,quod si albedo vt sex,non compatitur nigredinem vt sex,multo magis,&c.negatur consequentia,quoniã quantum ad coexistentiam magis repugnant vt sex,vtraque enim denominaret subiectum,& sic sequerentur contradictoria,quam si vna sit vt 8. altera viuo,nec valet quod sit intensior, quoniã non agit in contrariã; nisi pro gradu pro quo non compatitur eã,vnde si calor vt 8.debet,expellere frigidum vt 2.necesse est vt calor intendatur,puta fiat vt 9.& tunc erit frigidum vt vnum,si autem intendatur vsque ad 10.frigidum totaliter corrumpitur.

Quinta ratio,si formę contrarię possunt esse similiter, ergo & motus contrarij,quod est falsum,consequentia probatur, quoniam ex 5.physic.non est contrarietas in motibus, nisi propter contrarietatem formarum & terminorum, ad quos sunt,ergo si formę contrarię se compatiuntur,possibile etiam erit, quod idem moueatur contrariis motibus, puta quod calefiat & frigefiat, ex quo calidum & frig.se compatiuntur,falsitas autem consequentis probatur,quoniam non est minor contrarietas inter duos motus contrarios,quàm inter motum & quietem,sed impossibile est idem simul moueri ad formam & quiescere sub illa,ergo multo minus possibile est,idem similiter moueri motibus contrariis.

Ad hoc dicitur,quod motus cõtrarij possunt ęsse duobus modis primo quod vterque sit acquisitiuus,puta quod per vnũ acquiratur caliditas & per alterum frigiditas,& concedo falsitatẽ cõsequentis.Secũdò ꝙ vnus sit acquisitiuus & alter deperditiuus,puta dũ calor intenditur in aqua,deperditur frigiditas,& vt sic nego falsitatẽ consequentis, & cõcedo consequentiã.Argumen.autẽ procedit de motibus

cōtrariis primo modo, nos autē tenemus, quod dum vnum contrarium intenditur & alterum remittitur, sint motus cō trarij secundo modo, quod non est inconueniens.

Sexta ratio. Hoc est de mente Commen. qui in 4. metap. simul cum philosopho in tex. & commen. 27. concludit, ꝙ impossibile est, vt contraria sint simul in eodem, sed quandoque hoc, & quandoque hoc. Item in 1. phy. cōmen. 56. dicit, ꝙ qualitates mediæ inter cōtrarias sunt alio modo in potētia ad eas quā subiectū, quia subiectū est in pura po tētia ad vtrūque extremū mediæ aūt non sunt in pura po tentia ad extremas, hæc Cōment. Quæro igitur quomodo subiectum est in pura potentia ad vtrūque extremū, aut enim hoc est quia subiectum non est vtrumque extremum sed potest esse, & hoc est falsum, quoniam impossibile est lapidem fieri albedinem, aut hoc est, quia subiectum nunquam habet vtrunque extremum simul, sed modo hoc mo do illud, medium autem habet aliquo modo vtrunque extremum simul, scilicet virtualiter, & hic est verus sensus.

Ad hoc dicitur, quod Comment. intēdit, subiectum esse in pura potentia ad vtrumque extremū quoniā & natura sua neutrū habet, loquendo de formis, quæ contingenter insunt vt albedo & nigredo in pariete &c. medium autem non est in pura potentia, quoniam medium vt medium ex ratione sua continet vtrunque extremum, non solum virtualiter, sed & formaliter, vt determinabitur infra, nō ergo ex dicto Comment. potest concludere propositum suum, & cum adducit philosophum & Comment. in 4. metaphy sic. dico, vt etiam tenet Capr. quod semper intendit de cō trariis pro tanto gradu, pro quanto sunt denominātia sub iectum. Sic enim sunt incompossibilia, & non aliter.

Septima ratio. Hoc est de mente B. Tho. qui in 1. sen. di. 14. dicit, in minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa, ergo albedo quæ non est summa, non habet aliquem gradum nigredinis.

Ad hoc dicitur quod B. Tho. intendit in minus, albo, non esse aliquam nigredinem, quæ scilicet denominet subiectum nigrum.

Octaua ratio. & hanc format cōtra Cap. si corpus habēs minimū frigus, & approximetur ei corpus calidū, potes ipsū vltra infrigidare. Quæro vtrū sit impossibile in hoc cor pore successiue acquiri calorē, dato ꝙ frigus nō intēdatur si dicis quod nō, ergo agens naturale debite approximatū

passo

passo,& non impeditum,non aget in ipsum quod est manifeste falsum,si sic,ergo cum prius acquirātur omnes gradus caloris,citra nonum,quam ipse nonus sequitur quod illa minima frigiditas potest stare non solum cū calore vt nouem, sed etiam cum calore vt 4.vt 5.vt 6.&sic de omnibus aliis citra nouem.Cuius oppositum dicit ipse,Cap.

Ad hoc negatur casus,quod scilicet possit dari corpus habens minimum frigus cum remotione omnis gradus caloris.Nam sicut ipse reputat inconueniens, ꝙ detur corpus non coloratū.sic reputo incōueniens,quod detur corpus habens frigiditatem vnā, & nullam caliditatem.tunc enim nec calidum nec frig.esset,nec tepidum,quoniam in tepido est admixtus calor.ipse autem supponit,quod nullū gradum caloris habeat Ratio igitur sua fundata super casum inconcessum,nihil concludit.

Nona ratio,& est contra Ca.suppono,ꝙ forma nō pōt esse sine effectu formali,nec ecōtra,suppono etiam. quod esse frigidum est effectus formalis frigoris,tunc sic.In calido vt 9.est frigidum vt vnum,ergo dat ei esse frigidum,ergo illud corpus recipit esse frigidum & vltra,ergo est frigidum.Patet prima consequentia,quia cuilibet danti correspondet aliquod recipiens,secunda etiam consequentia patet,quia idem sunt habere esse & frigidum,& esse frigidum,ergo in calido vt nonum est esse calidum & esse frigidum,ex consequenti est calidum & frigidum, quod est impossibile,aliter sequuntur contradictoria,vt argumentatum est supra.

Ad hoc dicitur,quod primū suppositū est falsum,loquēdo absolute,nam esse album vel denominari album. non consequitur albedinem absolutè sed pro tanto gradu,puta vltra medietatem latitudinis graduum,& ideo non incōuenit dari formam sub gradu adeo remisso,ꝙ non habebit effectum suū formale,Ad argumētū ergo,nego primā consequentiam quæ fuit hæc,In calido vt 9.est frigidū vt vnum ergo dat ei esse frigidum,& sic non sequitur, quod illud corpus sit simul calidum & frigidum.

Decima ratio,&est contra Ca.in hoc distinguūtur res permanentes à successiuis,ꝙ successiua non sunt nisi dū fiunt permanētia vero nō sunt quandiu fiūt,sed postquā factā sūt.Tūc sic,in toto dealbationis,tēpore albedo est in fieri ergo albedo nō est,patet cōsequētia.qm̄ albedo est res permanēs,ergo in dealbatione nō est albedo admixta nigredini

Ad hoc dicitur quod rerum permanentiũ,quædã sũt accidẽtia vt esse albũ;quædã substantiæ,vt esse hominẽ.Quæ sunt substãtiæ in hoc differũt à successiuis,ꝙ dũ fiunt,nullo modo sunt actu,nec secundum partem ; nec secundum totum,nec secundũ esse imperfectũ;nec secũdũ esse perfectũ,eo quod eorũ generatio est indiuisibilis.Quæ aũt sũt accidentia recipientia magis & minus,in hoc differunt à successiuis,ꝙ successiua habent totum suum esse sibi debitũ.dum fiunt,& non aliter,ita ꝙ terminato fieri desinit totaliter eorũ esse.Hæc aũt dũ fiunt,puta dũ intẽditur calor,aut corpus dealbatur,habẽt quidẽ esse sed imperfecte cõpleto vero fieri habẽt esse perfectũ,nihil ergo prohibet ꝙ in toto dealbationis tempore in quo albedo,est in fieri habeat esse,non quidem perfectum;& vt sic potest secum compati nigredinem remissam. Ad argumen. nego consequentiam;ad probationem dico,quod licet albedo sit res permanens tamen suum esse non stat in indiuisibili;quare &c.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.De quo scito esse problema neutrũ apud philoso.& Comment.& B. Thom. ideo vtraque pars sustẽtabilis est.Ego aũt volui defensare partem affirmatiuam pro reuerentia Capreoli.

Quæstio 14. Si tantum vnum vni est contrarium.

His enim entibus palam,quod non contingit vni plura cõtraria esse. Tex.14.

IN hac q.aduerte,ꝙ sensus philos.attẽdatur,parua cõsurgit difficultas.Nam propositum tex.inducit corollariæ, ex eo ꝙ dixerat contrarietatem esse maximam & perfectam distatiã durũ sub eodem genere,& sic patet, ꝙ ibi loquitur de perfectissima cõtrarietate extremorũ De mediis autem nondum mentionem fecerat, Loquendo ergo de hac perfecta contraietate,constat.ꝙ tantum vnum vni est contrarium,Cuius ratio est ; quoniam maxima distantia sub vno genere,nõ põt esse nisi inter duas species.Non enim possunt duæ species eiusdem generis esse æqualis gradus cum se habeant vt numeri,vt visum est in 8.lib.Verum quia solet fieri instantia,ꝙ plura media contrariantur extremis, vt omnes medij colores extremis coloribus,&plura extrema vni medio,vt in moralibus prodigalitas & auaritia, liberalitati,ideo ad vniuersalem resolutionem propositi quæsiti sic procedes.Primò ponetur distinctio de contrarietate.Secũdò ponentur duæ conclusiones responsiuæ.Tertiò ponetur quoddam notabile.

Quantum

Quantum ad primum aduerte,quod contrarietas e. du plex,scilicet perfecta & imperfecta.Perfecta dicit maximā distātiā inter duas formas in eodē genere,inter quas est motus per se;& sunt successiue acquisibiles.Imperfecta non reqrit maximā distātiā,sed ꝙ sint duæ formæ sub eodē genere inter quas fit motus,& sint successiue acquisibiles.

Quātū ad secūdū sit hæc prima conclusio secundum cōtrarietatē perfectā,tantum vnū vni est cōtrarij, probatur ratione philosophi in præposito tex:quæ stat in hoc. Perfecta contrarietas dicit maximā distātiā formarū in eodē genere.Hæc enim est ratio perfectæ contrarietatis.Sed maxima distantia in eodem genere nō pōt esse nisi inter duo extrema & vltima,quia vltimo nō est aliquid vlterius,ergo contrarietate perfecta;tantum vnum vni est contrarium.

Secunda conclusio;secundum contrarietatē imperfectā possunt plura contrariari vni,& ecōuerso,probatur.Ea inter quæ est motus per se sunt contraria ex 1.& 5.phy. Sed inter media & extremum,est motus per se.Patet enim ꝙ aliquid potest moueri ab albo ad rubeum, & croceum & alurgum,& viride,sicut ab albo ad nigrum,ergo inter albū & omnes medios colores est contrarietas,non quidem pfecta,cum non seruetur inter eos maxima distantia ; ergo non inconuenit,contrarietate imperfecta plura contraria ri vni & econuerso.

Quantum ad tertium aduerte,quod si vis sustinere vniuersaliter,quod tantum vnum vni est contrarium . fundabis te in hoc,quod media non contrariantur extremo,nisi vt gerūt vicem alterius extremi,puta rubeum;viride &c. gerunt vicem nigri,similiter in moralibus, duo extrema non contrariantur vni medio,nisi inquantum duo extrema conueniunt,in ratione mali aut vitij,& illud medium in ratione virtutis,& sic prodigalitas & auaritia inquantum sunt vitium contrariantur liberalitati,inquantum est virtus,similiter maius & minus cōtrariantur æquali inquā tum conueniunt in ratione inæqualis,& sic patet , quod vniuersaliter potest sustineri vnum vni esse contrarium, quia vel vnum vel plura reducta ad vnum tu tamen aduerte;quod inter æquale & magnum & paruum magis seruatur oppositio priuatiua quàm contraria,vt patet in hoc li.in tex.16.

Pro hac q.non laborabis in plurib.inuestigādis, quoniā nec alij q̄d egregium,dicunt.Nec Pau.Sonc.nisi quod im-

meratur ad asſignandum,quomodo genus immediate di uiditur duabus differentiis conſtitutiuis duarum ſpecierũ ſpecialiſsimarũ,vel ſubalternarum,vel quarum vna eſt ſubalterna,& altera eſt ſpecialiſsima,vide tu eum ad placitũ Hæc de præſenti quæſito dicta ſint,

Quæſtio 14. Si multitudo eſt genus ad numerum,ita quod ſit quid magis commune quam numerus.

Multitudo autem quaſi genus numeri. tex.21.

IN hac q.ſic procedes.Primò diſtinguetur de num. Secũdò ponentur concluſiones reſpõſiuę.Tertiò ſoluetur quoddã dubiũ,in quo videtur Iãdu.inſurgere contra B.Tho.

Quãtum ad primum aduerte,ꝙ numerus dupliciter cõſiderari poteſt.Primò vniuerſaliſsime ſumptus,vt prædicatur de numero formali ſiue eſſentiali,qui reperitur tam in abſtractis quam in rebus materialibus,nam ſicut duæ intelligẽtiæ conueniunt in numero binario eſſentiali;ſic duę quidditates materiales,vt humanitas & equinitas conſtituunt binarium eſſentialem.Secundò poteſt ſumi pro nu: quantitatiuo;qui cauſatur ex diuiſione continui,& reperitur ſecundum viam noſtram in ſolis materialibus,vt determinauimus in libro octauo contra Gregorium.

Quãtum ad ſecundum ſit prima concluſio,numerus primo modo ſumptus nõ eſt in minus quam multitudo.imò eſt conuertibilis cum multitudine,probatur,Cum nõ detur multitudo infinita actu;ſicut numerus vniuerſaliſsime ſumptus menſuratur vnitate,& conſtituitur aggregatione vnitatũ,ſic etiam omnis multitudo ſiue tranſcendens ſiue numeralis,vnde vt docuimus in li.8.q.11.ꝓprietates numerales vt paritas,imparitas eſſe tot&tot;ita attribui poſſũt multitudini trãſcẽdẽti,& numero eſſentiali ſicut multitudini & numero quantitatiuo,& hoc non negaret philoſ,&quãdo dixit multitudinem eſſe quaſi genus numeri,non intellexit de multitudine & numero tranſcendẽti,quem appellamus numerum eſſentialem.

Secunda concluſio.Numerus 2.modo ſumptus eſt in minus quam multitudo,& ipſa eſt quaſi genus numeri, probatur.Sicut ſe habet vnum tranſcendens ad vnum numerale,ſic multitudo tranſcendens ad numerum quantitatiuum,quoniam ſicut principium ad principium.ſic principiatum ad principiatum,Sed conſtat quod vnum tranſcẽdens,eſt in plus & magis commune quam vnum numerale,illud.n.conuertitur cũ ente,& circundat omne prædicamentum

mētū,& verificatur de qualibet essentia tā abstracta q̄ materiali,vnum vero numerare arctatur eductiue ad prædicamentū quātitatis,ergo & multitudo trāscēdens,est in plus q̄ numerus quantitatiuus.Illa enim sicut vnū trāscēdens circundat omne prædicamētū,& verificatur in abstractis & materialibus,Numerus vero quantitatiuus restringitur ad prędicamētū quātitatis,cū sit quātitas discreta,& non verificatur nisi de rebus quātis.Quoniā igitur est in plus in sensu,dicto,ideo philos.dicit,quod est quasi genus numeri,omne enim magis commune,pōt dici la go modo esse genus,& notāter dixit quasi genus,qm̄ sicut ens non est genus vt declaratū est in li.3.sic vnū nec vnū trāscēdēs, nec multitudo trāscēdēs,aliter prima causa esset in genere.

Quātū ad tertiū aduerte,q̄ B.Tho.in x.lib.in lect.8.declarās quomodo multitudo eit quasi genus numeri inquit. Sciendū vero est,quod pluralitas siue multitudo absoluta quæ opponitur vni,quod conuertitur cum ente,est quasi genus numeri,quia numerus nihil aliud est,quam pluralitas & multitudo mensurabilis vno.Sic igitur vnū secundū q̄ simpliciter dicitur ens indiuisibile,conuertitur cum ente,secundum autem quod accipit rationē mensuræ,sic determinatur ad aliquod genus quātitatis,in qua proprie inuenitur ratio mensuræ,& similiter pluralitas vel multitudo,secūdū quod signat entia diuisa,non determinatur ad aliquod genus,secundum autem quod signat aliquod mēsuratum determinatur ad aliquod genus quātitatis,cuius species est numerus. Hæc B.Tho.

Tu igitur aduerte,q̄ Iand.in li.x.in q.15.reprobat dictū B. Tho.in hoc loco,pro quanto dicit,quod vnū vt accipit rationem mensuræ,& multitudo signat mensuratum,determinatur ad genus quātitatis.Contra hoc igitur sic arguit. Vnum & multa,vt habent rationem mensuræ & mensurati,sunt in prędicamento relationis,ergo non determinantur vt sic ad genus quantitatis consequentia patet.qm̄ cū prædicamenta sunt impermixta,idem sub eadem ratione non potest esse in duobus prædicamentis.Antecedēs vero probatur.Quia differentia relationis non trahit aliquid cui adiungitur extra prædicamentum relationis, nā differentia est in eodem prædicamento cum eo cui adiungitur sicut rationale&animal determinatū p̄ rationale,sunt in prædicamēto substātię.Sed mensura & mensuratum sūt differentiæ relationis.Constituūt enim tertiū modū relatiuorum

tiuorum,vt visum est in 5.libro ergo vnũ & multa vt stât sub ratione mensuræ & mensurati,non determinantur ad aliud genus,quàm ad genus relationis.

Ad hoc dicitur,ꝙ Iand.nõ penetrauit sensũ B.Tho.Patet enim in tota doctrina sua,vbicũque inuestigat de oppositione inter vnũ & multa ꝙ tenet vnũ vt mẽsurã,multa vt mẽsurata opponi relatiue,ex cõsequẽti vt sic sunt in prædicamento relationis,prout scilicet stant sub tali respectu,& ꝙ hæc sit mẽs sua,patet in 1.sen:dist.24.q.1.art.3.ad quartũ,vt videre poteris.Si igitur B.Tho.hic intenderet, ꝙ vnũ vt stat formaliter sub respectu mẽsuræ,& multa sub respectu mensurati nõ essent in prædicamento relationis sed quantitatis;sibi cõtradiceret,ꝙ nõ est credendũ à vero Tho.Dico igitur,ꝙ dictũ B.Tho. cõtraꝙ Iand.arguit,intelligendum est quo ad fundamẽtum, & non quo ad suum formale.Nam illud ꝙ est vnum cui attribuitur ratio mẽsuræ,est res de genere quantitatis;similiter illud ꝙ est multa,cui attribuitur ratio mẽsurati,est res de genere quantitatis;cum quo tamen stat ꝙ in respectu mẽsuræ & mensurati sunt in genere relationis.Sicut pater & filius; quantũ ad id ꝙ sunt,sunt in genere substantię.In respectu autẽ paternitatis & filiationis sunt in genere secundo relatiuorum.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 16.si omnia media sunt eiusdem generis cum extremis.

Omnia nanque media in eodem genere sunt cum extremis.Tex.22.

IN hac q.sic procedes. Primò ponetur distinctio de medio,Secundò conclusiones responsiuæ.Tertiò soluentur quædam dubia.Quãtum ad primum aduerte,ꝙ mediũ inter aliqua extrema,potest esse multipliciter.Primò pure negatiue,vt inter habitum & priuationem datur negatio vt inter viuũ & mortuũ datur nõ viuũ.Secũdò priuatiue licet hoc sit difficile inuenire.Tertiò entitatiue,vt inter ẽs actu,& nullo modò ens,datur ens in potentia,vt materia prima.Quartò moraliter,vt inter timores & audacias datꝰ fortitudo. Quintò formaliter siue, secundum formam,vt inter album & nigrum datur palidum; inter calidum & frigidum datur tepidum.Et hoc est propriissime medium, quia continet in se naturam extremorum participatiue,

vtrum

utrum autem virtualiter & formaliter, dicemus infra, & quoniam necesse est prius ad ipsũ esse transmutatio quã ad extremum. Impossibile est enim frigidum calefieri, nisi prius fiat tepidum.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Mediũ 1.2.3. modo, non est eiusdem generis cum extremis. Quod primo modo patet, quia negatio est purum nõ ens, habitus est ens, priuatio licet quo ad formale sit nõ ens, tamẽ ratione conotati, quod est subiectũ potest dici aliquo modo ens, constat autem quod purum non ens, nõ est in eodẽ genere, cũ ente, & aliquo modo ente. Nullo enim modo participat altero, nec vtroque extremo. Quod 2. modo patet, quoniam si priuatio esset medium inter duo extrema positiua, cũ sit formaliter non ens se haberet ad extrema sicut non ens ad ens. Constat autem, ꝙ ens & non ens nõ sunt eiusdem generis. Quod 3. modo patet, quoniam si ẽs in potentia vt materia prima sit medium inter ens actu, & nullo modo ens patet quod comparatum enti actu, nõ est in eodem genere cũ eo, actus, enim & potentia distinguũtur genere. Magis autem constat, ꝙ ens in potentia & nullo modo ens, non sunt eiusdẽ generis.

Secunda conclusio. Medium 4. & 5. modo est in eodẽ genere cum extremis. Quod quarto modo patet, quoniã tã passiones quàm virtus circa tales passiones sunt in prædicamẽto qualitatis, & secũdũ aliquas in 1. genere. Quod autem 5. modo probatur. Illud ad quos prius peruenitur in permutatione, quæ est ab extremo ad extremum antequam perueniatur ad alterum extremum, est in eodẽ genere cum extremis, hæc patet, quoniã inquit philosophus in hoc 10. in tex. 22 permutari non est ab vno genere in aliud genus, nisi per accidens, vt à colore ad figuram. Sed constat, quod quando quid permutatur ab vna forma ad aliam, inter quas est medium 5. modo prius & per se, & de necessitate peruenit ad medium quàm ad extremum, vt quòd debet calefieri, prius tepidatur, & quod dealbatur, prius subalbatur, ergo &c.

Et aduerte quod licet ad maiorem doctrinã posuerimus de medio distinctionem quintimembrem, tamen intentio philosophi fuit in hoc 10. loqui de medio solum 5. modo, quod vere & simpliciter est medium.

Quantũ ad tertium aduerte dubium, quod insurgit cõtra secundum modũ primæ conclusionis. Dictũ est enim

quod

quod medium priuatiue, non est in eodem genere cũ extremis. Contra, secundũ philosophum in 10. tex. 19. æquale est medium inter magnum & paruum, sumendo magnũ cum excessu, & paruum cum defectu, prout idẽ sunt quod maius & minus, & in eodẽ tex. determinat philosophus, quod opponitur eis priuatiuè, æquale est enim quod non est maius nec minus, & tamen aptum natum est esse, ergo æquale est medium priuatiue, & tamẽ est in eodem genere scilicet quantitatis cum magno & paruo, ergo falsum est, quod medium priuatiue non sit in eodem genere cum extremis.

Ad hoc dicitur, quod secundus modus primę conclusionis debet intelligi de medio, quæ fit mera priuatio, vt cæcitas. Non autem de medio, quod est quid positiuum reale, includens tamen negationem extremus. Aliter cum medij colores possint dici hoc modo priuatiua media respectu extremorum nõ essent in eodem genere cum extremis. Ad argumentum ergo, concedo quod æquale est medium priuatiue secundo modo, sed non primo modo, de quo solo intelligi debet secundus modus primæ conclusionis.

Alia dubia non insurgũt, quæ sunt alicuius difficultatis, quæ nõ possint solui, per probationes primæ cõclusionis, ideo nolo immorari, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 17. si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter vel formaliter.

Si verò sunt in eodem genere media vt ostensum est, & media contrariorum, necesse est componi ex extremis contrariis. Tex. 23.

IN hac q. aduerte quod pendet ex q. 13. huius 10. de gradibus, quibus se compatiuntur contraria in eodem & quoniam vt dixi in eadẽ quæstione, vtraque pars sustentabilis est, licet sustinuerim partem affimatiuam propter Cap. si tamen elegeris sustinere partem negatiuam, quàm sustinet Greg. & Paulus Sonci. pro præsenti quæsito, negabis compositionem realem & formalẽ mediorum ex extremis, & tenebis solam compositionem virtualem & quoniã philosophus in tex. 23. & Comment. & B. Thó. videntur absolute tenere, quod media componantur ex extremis, dices sicut Ant. And. in 10. q. 5. quod philosophus accipit compositionem pro conuenientia, eo quod medium comparatum vni extremo retinet virtualiter naturã illius extremi,

&

& magis conuenit cum eo,quàm cum altero extremo, ficut tepidum magis sapit naturam frigidi, quam naturam calidi.Eodem modo exponit Paul.Sonc.omnia dicta Comment.& philosophi,vt patet in lib.10. q.21. respondens ad secundum Greg.autem in 1.dist.17.q.3.art.2.post respõsionem ad x.dicit quod philosophus & Commen.loquuntur de compositione mediorum secundum apparentia & non secundum veritatem, & aduerte quod totum fundamentum eorum est,quoniam timent,si concedunt extrema cõtraria actu & formaliter in gradibus quibuscunque in mediis,quod sint contra philosophum in 4.metaph.tex.27.& ex consequenti,quod sint coacti concedere contradictoria verificari de eodem. Sed ad id iam responsum est in q.13. huius ad primum Paul.de mente Cap.Item timent ne concedant duas species constituere tertiam , & quod media contrariorum sint composita ex duobus entibus in actu. Sed ad hoc respondebimus infra.

Et quoniam in quæstio.13.tenui partem affirmatiuã cum Cap.intendo & nunc decidere præsens quæsitum pro parte affirmatiua.& sic procedam. Primò ponetur conclusio affirma.& probabitur. Secundò soluam rationes Pauli & Ant.And.qui tenent partem negatiuam.Tertiò mouebo dubium contra conclusionem in se,& soluam.

Quantum ad primũ,sit hæc conclusio responsiua.Media contrariorum vt tepidum,&calidum cõponuntur non solum virtualiter, sed etiam formaliter ex extremis ita quod extrema sunt actu & formaliter in medio,non quidem secundum excellentias suas,sed vt remittuntur,secunda pars huius conclusionis iam patet per determinationem quæst. 13.huius libri,vbi determinauimus; quod contraria secundum gradus intensos non se compatiuntur, aliter ineuitabiliter contradictoria verificarentur de eodem.

Prima autem pars sic probatur. Quod comparatur ad duo extrema,& respectu vnius est vt magis,respectu alterius est vt minus,componitur realiter & formaliter ex illis,nam magis & minus inesse,supponit inesse,sed medium ita se habet,quod comparatum vni extremo,se habet vt magis,& respectu alterius vt minus,tepidum enim est magis frigidum & minus calidum,ergo &c.Praeterea. In quolibet genere prima &simplicia sunt compositiua aliorum eiusdem generis,quæ comparantur ad illa,vt composita & posteriora. Sed extrema ad media,se habent vt

simplic a

simplicia & priora,ad composita & posteriora,vt patet de tepido comparato calido & frigido,ergo,&c.

Quantum ad secundum aduerte,quod Paulus Sonc.in 10.q.21.conatur defensare partem negatiuam dictis Commentatoris & B.Tho.deinde rationibus.

Allegat tia dicta Commen.primo dicit in 4.metaph.cómento.27.Duo contraria habentia medium sunt in medio in potentia,sicut albedo & nigredo inueniuntur in palore,sed nó in actu,& in 10.metaphy.commen.7.inquit.Nó debet aliquis dicere,quodcolores componãtur ex duobus scilicet albo & nigro,& in commen.23.in composito inuenitur ex altero contrariorum magis,& ex altero minus, non simpliciter sed aliquo modo,id est,in potentia.

Ad hæc respondetur simul,quod Commen.intendit per potentiam,non potentiam,puram sed potentiam admixtã actui imperfecto,& prout omnis forma existens sub gradu imperfecto,est velut potentia comparata formæ in grada perfectiori,& quod hæc fuerit mens sua patet in 1.physic.in commen.56.vbi formaliter sic dicit.Medium est extremum vtrunque non pura potentia,sed aliqua potentia, in medio enim est vtrunque extremum in actu,sed tamé non in vltima perfectione.Est igitur in potentia vtrunque extremum quodam modo,& in actu alio modo,hæc Cóment.ex quibus patet,ꝙ declarat se,quomodo sumat potentiam, quando dicit,sed aliquo modo,id est,in potétia, & quando dicit in 4.metaphysic.sed non in actu,id est nó in vltima perfectione.

Allegat dictum B.Tho.in 3.sent.quod iã declarauimus in q.13. huius libri.

Prima ratio Pauli est hæc.Tertia species non potest constitui ex duabus naturis specie distinctis,vnde philosophus in 5.metaphy.dicit,quod quinque non sunt duo & tria,quia tres & duo sunt numeri specie distincti.Sed medius color,& extremi colores communiter tenentur specie distincti,ergo &c.Et aduerte,quod hæc ratio fuit etiam præcipua apud Greg.cuius opinionem adduximus in q.13.huius libri.

Ad hoc respódetur,ꝙ maior nó est vera,nisi de speciebꝰ quarum esse stat in indiuisibili,sicut sunt species numeri, & species figurarum,& species substantiæ perfectæ.Potest etiã dici (sicut dictũ est supra) de vno cóstituẽte multitudiné ꝙ sumptũ cũ præcisione nó cóstituit eã sed opponitur

gitur disparate, sicut species condistincta, sumptum autem sine præcisione, non habet rationem speciei, sed rationem materiæ & vt sic non opponitur multitudini, sed etiam cõstituit. Sic in proposito, extrema contraria sumpta cũ præcisione sunt species distinctæ contra medium, & oppositæ disparate & vt sic non componunt medium, sumpta autẽ sine præcisione, sunt vt materia ex qua componitur mediũ & non vt species condistinctæ, & huic responsioni adhæreo, ex qua patet, quod argumentum non concludit.

Secunda ratio Pauli est hæc, Formæ oppositæ inquantum sunt oppositæ, non possunt simul concurrere in eadem natura, quia de ratione oppositorum inquantum sunt opposita est, quòd simul stare non possunt. Sed formæ contrariæ sunt etiam contrariæ in gradibus remissis, cuius ratio est, quia philosophus in 10. metaph. text. 13. & 14. dicit, quod contrarietas est oppositio secundum formam, natura autem albedinis & nigredinis saluatur in gradibus remissis, ergo vt sic sunt contrariæ, ex consequenti non se compatiuntur in medio.

Hanc rationem iam soluimus in q. 13. huius, vbi de mente Capr. diximus, quòd repugnantia simultatis existendi in eodẽ nõ consequitur contraria præcise ex natura sua, sed ex natura sua pro tanto gradu, pro quo denominant & actuãt subiectum, puta vltra medium latitudinis. Ad arg. ergo nego maiorem. Ad probationem, nego similiter, quòd sit de ratione oppositorum præcise inquantum opposita, quod non possint stare simul, nisi adiungatur pro tanto vel tanto gradu, &c.

Tertia ratio Pauli, Philosophus dicit in 4. de cœlo, ꝙ aer est grauis & leuis, aut ergo intelligit, quod in aere sint duæ qualitates distinctæ in actu perfecto, quæ sunt contrariæ, scilicet grauitas & leuitas, & hoc non, quia formæ contrariæ & maxime in actu perfecto non se compatiũtur in eodem, aut quòd est tantum vna qualitas composita ex grauitate & leuitate. & hoc nõ, quia in elementis nõ sunt qualitates compositæ, sed tantũ qualitates primæ. Aut est vna continens virtualiter vtraque, & sic habetur propositum.

Ad hoc dicitur, ꝙ qualitas illa est vna, sed nõ est proprie media, quia nõ cõponitur intrinsece ex leuitate & grauitate, sicut cõponitur tepidum ex calido & frigido. Potest aũt dici media extrinsece, id est comparatiue, quoniã per comparationẽ ad aquã est principium ascensus, & per compa-

tationem ad ignem est principium descensus. Ad argu. er-go dico, quod philoso. intelligit aerem esse grauem & leuem, non per duas qualitates, non per vnam compositam formaliter, nec virtualiter, sed per vnam simplicem, quæ respectu diuersorum est principium contrariorum motuũ, ideo per eam respectiue & non intrinsece dicitur aer grauis & leuis Paulus autem decipitur in hoc, quod extimat illam qualitatem esse vere mediam, sicut est medius color.

Quarta ratio Pauli Comment. dicit in 1. phys. commen. 56. quod colores extremi sunt in colore medio, non in actu puro, nec in potentia pura, sed medio modo inter potentiam & actum. Sed albedo est actu albedo, similiter nigredo remissa, aliter nullum corpus esset actu album vel nigrum, nisi esset albedo vel nigredo in summo, quod est manifeste falsum, ergo albedo remissa similiter nigredo nõ est actu in medio colore, sed tantum virtualiter.

Ad hoc dicitur, quod non adducit dictum Commen. vt stat. nam Commenta. in illo loco expresse dicit, quod in medio est vtrunque extremum in actu, sed tamen non in vltima perfectione. ex quibus verbis constat, quod intendit extrema esse in medio, in actu tamen remisso, nam idem est extremum esse in medio actu, non secundum vltimam perfectionem, id est non intense, & esse in actu remisso.

Ant. And. in 10. metaph. q. 5. tenet, quòd formæ mediæ nõ sunt vere cõpositæ ex extremis, ita quod extrema non concurrunt partialiter ad compositionem eius, & arguit sic. Omne compositũ cõpositione partiali, vel est quantitas vel habens quantitatem: sed formæ medię non sunt huiusmodi, quia quantitati nihil est contrariũ, ergo formæ mediæ non componuntur quacunque compositione partiali.

Ad hoc dicitur, quod maior non habet veritatem, nisi quando componentia partialia sunt quantitates, vel per se quanta, constat autem, quòd qualitates extremæ contrariæ non sunt quantitates nec per se quantæ, vnde illa compositio magis debet dici essentialis, quàm quantitatiua, quoniam extremum componens prædominans, se habet ad extremum aliud, vt actus ad potentiam, puta in tepido frigidum est vt actus, & calidum, vt potentia. Cuius signum est, quod si debet denominari tepidum à calido vel à frigido, dicetur frigidum, ergo frigidum est vt forma respectu calidi.

Quantum ad tertium aduerte, quod si medium componitur formaliter ex extremis, difficile erit seruare quomodo hæc qualitas media sit vnum per se. Nam omne cōpositum per se vnum est ex partibus, quarum vtraque est in potentia, vt linea bicubita ex duabus medietatibus; vel vna est in potentia altera est actus, vt materia prima & forma substantialis non potest autem vtraque esse actu, ex 7. metaphys.tex 49. Sed secundum determinationem factam, duo extrema non sunt in medio solum in potentia, nec vnum in potentia, alterum in actu, quoniam cum vtrunque sit in medio in gradu remisso, non est maior ratio de vno, quàm de alio, ergo vtrunque est actu, sed ex duobus entibus in actu non fit vnum per se, ex septimo, metaphys.tex. 49. ex consequenti medium non erit vnum per se, sed per accidens.

Ad hoc dicitur quod vnum extremum est vt potentia alterum vt actus, nam illud quod seruatur in medio cum pluribus gradibus, habet rationem actus, reliquum autem quod est sub minori gradu, habet rationem potentiæ. Et dato casu, quod esset imperfectius secundum naturam suam, puta frigidum respectu calidi, tamen inquantum magis inexistit, vt sic reputatur perfectius, ex consequenti vt actus, Ad argum ergo nego quin vnum sit in potentia alterum in actu. Ad probationē dico, quod est maior ratio de vno quod sit actus, quia est cum pluribus gradibus, & de alio quod sit potētia, quia est in minori gradu. Et aduerte, quod hoc consonat Cōmen in 10. metaph. comm. 23. vbi inquit. Impossibile est quod in composito ex contrariis sint duæ partes æquales, sed altera debet esse dominans, cui attribuitur forma, hæc Commen. ex quibus sequitur, quod si contrario denominanti attribuitur forma, alteri denominato attribuitur materia & potentia Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Quod tamē reputo problema neutrū, sicut & q. 13. huius 10. sed volui sustinere partem affirmatiuā in fauorē Cap. Tu vero exerce ingenium vt placuerit, nam & ego aliquando declinaui ad partem negatiuam vt patet in epitomate in 2. de generatione, in tract. 2. in cap. 3,

Quæstio 18. Si inter species cuiuscunque generis est vera contrarietas, præcipue in prædicamento substantiæ, similiter inter differentias.

Dico enim differentiam generis diuersitatem,quæ diuersum facit hoc ipsum. Contrarietas igitur erit hæc Text.24.

IN hac quęstione sic procedes.Primò ponetur distinctio de contrarietate.Secundò duæ conclusiones respõsiuæ: Tertiò soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum aduerte,quod iuxta doctrinã B. Tho.in 5.phys. text.10.contrarietas est duplex,quædam im perfecta,& est inter quę seruatur communis radix contrarietatis Hæc autem radix dicitur excellentia & defectus nam quæcunque contraria ita se habent quod vnũ est per fectius altero,quod autem est perfectiùs excellentius est,al terum autem deficiens.Quædam autem perfecta, & hæc vltra communem radicem contrarietatis requirit duas cõ ditiones.Primò,quod sint duæ formæ maxime distãtes sub eodem genere,inter quas cadunt omnia quæ sunt illius generis.Secundò quod sint acquisibiles per motum aptæ in esse succesiue eidem subiecto existenti in actu. Aliqui addunt quod sint actiuæ & pasiuæ adinuicem, ita quod se mutuo expellant,sed hæc conditio non verificatur sim pliciter,nisi in 4.primis qualitatibus quæ dicuntur actiuæ & pasiuæ,vt declarauimus in epitomate nostro, super libros de generatione & corruptione.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio,species & differentiæ generis substantiæ non opponuntur nisi cõ trariæ.& probatur,primo quod opponantur,quoniam sunt diuisiuæ generis,omnis autem diuisio est per opposita,hæc est enim prima conditio primæ diuisionis.Quod autem op ponantur contrariæ,sic probatur ad mentem philosophi. Non opponuntur contradictoriæ,quoniam alterum contradictoriorum verificatur,tam de ente quàm de non ente.Non ens autem nullius est differentia nec species,nec ge nus,nec pure priuatiue,quoniam priuatio cum sit negatio, est formaliter non ens,differentiæ autem & species generis substantiæ & cuiuscunque alterius generis non sunt non ens,nec relatiuæ,quoniam sunt multa genera absoluta tam animata quàm inanimata,tam simplicia vt elementa,quàm elementata quæ non diuiduntur per relatiua,ergo à sufficienti diuisione opponuntur contrariæ.

Secũda conclusio.Licet opponantur contrariæ,nó tamẽ cõtrarietate perfecta,sed imperfecta,quod imperfecta patet quoniam

quoniam communis radix cõtrarietatis seruatur in eis,nã quæcunque duæ differentiæ diuisiuæ vnius generis & duæ species,præcipue in prædicamento substantiæ,se habent vt excellens & deficiens,sicut patet de corporea & incorporea animata inanimata,sensitiua nõ sensitiua,rationalis nó rationalis.Quod autem non perfecta,patet ex defectu conditionum,quas assignauimus in contrarietate perfecta,nã posito quod in prædicamento substantiæ essens assignabiles duæ species maxime distantes,puta suprema intelligentia producta & elementũ terræ,inter quas gradualiter continentur naturæ rerum intermediæ,tamen non sunt acquisibiles per motum,nec intensibiles & remissibiles,vt determinatum est in 8.lib.ergo &c.

Preterea differentiæ & formę substantiales non habent pro subiecto ens actu,sed materiam primam,quoniam cum producantur generatione substantiali,vt determinatum est in 5.Physic.eius subiectum est tantum ens in potentia,aliter generatio esset motus, quod negat philosophus in 5.physic.text.8. Patet ergo, quod inter differentias & species generis substantiæ non datur perfecta contrarietas.Et aduerte quod eandem conclusionem tenet Anto.Andr.in 10.metaphy.quęstione penul.vbi determinat, quod inter formas substantiales non est contrarietas stricte.sed largo modo accepta.

Quantum ad tertium aduerte,quod Aristo.in diuersis locis videtur sibi contrarius,in hoc proposito,nam in prædicamentis manifeste ponit, quod substãtiæ nihil est contrarium,& in 5.physic.text.10. dicit. Secundum substantiam,nullus est motus propter nullum entium substantiæ esse contrarium. In 1.autem physi.text.56. dicit, quod in genere substantiæ datur vna prima contrarietas.ad quam omnes aliæ reducuntur.Et in 2.de generatione tex.49. dicit,quòd aer & ignis contraria sunt aquæ & terræ. Terra quidem aeri,igni vero aqua contraria est. Et in hoc 10.in text.24.probat,differentiam secundum speciem esse differentiam contrarietatis.Quapropter videtur philosophus in hoc semper fuisse dubius,& modo tenuisse partem negatiuam modo partem affirmatiuam.

Ad hoc dubiũ secũdũ viã Cõmen,quã habes,expressam in 1.physic commen.52.& confirmatam per Alex.dicendũ esset,quod philoso.negat contrarietatem in substãtia secũdũ subiectũ siue materiã,nõ aũt secundũ formã,nã accidẽ

tiacū sint entia simplicia si cōtrariātur,secūdū totā suā entitatē contrariantur,substantiæ autem sensibiles & præcipue corruptiles,cum non sint entia simplicia,cōponuntur enim ex materia & forma,non contrariantur secundum totā suā entitatem,sed solum secundum formam,nā materia cum sit receptiua cōtrariorum,nulli contrariatur,secundum igitur Comment.philosophus negans in prædicamentis & in 5. physi.contrarietatem in substantia,non negauit absolute,aliter sibi contradiceret in locis alijs allegatis, sed negauit, quod sit talis,qualis inuenitur in accidentibus,scilicet secū dum totum,& non tantum secundum formam.Item dicit Comment.in 1.physi.commen.52.quod quādo philosophus negat contrarietatē à substantia,intendit solum de substantijs compositis,non autem de elementis,aliter sibi contradiceret in 2.de generatione tex.49.Et id pro tanto tenet, quia extimat formas elementorum esse intensibiles & remissibiles,ex consequenti contrarias & actiuas ac passiuas ad inuicem.Sed vt Thomista non sequeris hanc viam,quam reprobauimus,in lib.8.pertractantes si plures formæ substantiales se compatiuntur in eodem.

Igitur secundum viam B.Tho.respondendum est,philosophum non esse sibi contrarium,quoniam vbi negat contrarietatem in substantia,intendit secundum sensum secundæ conclusionis,vbi autem concedit,intendit secundum primam conclusionem,& secundum primam partem secundæ conclusionis.Cuius signum est,quod in 2.de generatione tex.49.postquam dixerat igni vero aqua contraria est, statim subiungit,vt contingit substantiam substantiæ contrariam esse.q.d.licet substantia non contrarietur substantiæ, vt substantia,tamen potest cuntrariari ratione qualitatum contrariarum,& hoc modo contrariantur elementa adinuicem.Hęc de præsenti quęsito dicta sint.

Quæstio 19. Si genus & species generis sunt eadem aut diuersa genere, vel eadem aut diuersa specie.

Quare palàm quia ad id quod vocatur genus nec idem nec diuersum specie.Tex.24.

IN hac q.sic procedendum est.Primò ponentur duę conclusiones responsiuę cum probationibus suis. Secundò soluentur duo dubia.

Quantū ad primum sit hęc prima conclusio.Genus comparatū suæ speciei,vt animal homini,nō est idē specie nec diuersum

diuersum specie ab homine,probatur quod non est idem, ea sunt idem specie quæ conueniunt in vna differentia cõstitutiua,sicut Plato & Sortes sunt idem specie,quia conueniũt in rationali,vt constitutiuo hominis.Sed genus & species non conueniunt in aliqua vna differentia constitutiua vtriusque,aliter genus esset species. nec genus esset magis cõmune q̃ species.Probatur aũt ꝙ nõ sunt diuersa specie.Quæ sunt diuersa specie habent oppositas differentias quibus constituuntur,sed differentia à qua constituitur genus puta sensitiuum,& qua constituitur species,nõ opponuntur,nam rationales identice est sensitiuũ,sicut & homo est animal.Præterea.quę distinguuntur specie vnũ non prædicatur de altero,cum habeant oppositionem disparatam adinuicem.Constat autem.quod genus prædicatur de specie,ergo non sunt diuersa specie.

Secunda conclusio.Genus comparatum speciei nõ est idẽ genere cum specie,nec diuersum genere à specie.Quod nõ sit idem,patet,ea sunt idem genere quæ sunt duæ species conuenientes in genere,vt homo & leo in animali,Sed genus & species sua non sunt duæ species,quoniam genus, vt genus non est species,ergo &c.Quòd non sint diuersa genere,patet,quoniam quæ sunt diuersa genere,ita se habẽt,ꝙ vtrũque est gen .sicut de animato,& inanimato vt plãta& lapide.Constat autẽ,quod species vt species nõ est genus,ergo &c.Et aduerte,quod intentio philosophi est loqui de specie specialissima comparata suo generi,sumẽdo genus in suo proprio significato,prout est vnũ ex quinque vniuersalibus.

Quãtũ ad secundum aduerte duo dubia, quæ insurgũt cõtra determinationẽ factã.Primum probat quod genus & species sunt idẽ specie sic.Quæ dicunt eandem essentiã & eandẽ formam sunt idẽ specie.Sed genus & species dicũt eandẽ essentiam& formam,vt determinatum est in li. octauo in quæstione quarta,vbi determinauimus,quod nõ multiplicantur formæ in eodẽ secũdũ prædicata quidditatiua,ergo sunt idem specie.

Pro solutione huius aduerte,ꝙ Iand.in 10.li in q 20. cõcedit,quod si genus & species dicunt eandem essentiam& formam,ineuitabiliter sequitur,ꝙ sint idem specie. Nescit aũt aliter soluere argumentum,nisi negando minorẽ,quoniam tenet genus dicere formam generalem,& speciẽ formã specificam,vt distinctas realiter.Sed id iam reprobaui

mus in li.2.& in 8.Respõdẽdo ergo secundum viã nostram quæ tenet vnitatẽ formæ in cõposito, negatur maior. Nam quod aliqua sint idem specie, non sufficit idẽtitas essentię & formæ sed ꝙ cõueniant in vna differentia formaliter. Quamuis aũt forma, siue natura generis & speciei sit vna realiter, ab ea tamen possunt sumi distinctæ differentię, quarũ vna sit generica, prout dat esse genericũ, alia sit specifica, prout dat esse specificum. Sicut ab anima intellectiua, vt dat esse sensitiuum, sumitur differentia generica, & genus ꝙ est animal & prout dat esse intellectiuũ, sumitur differẽtia specifica, vt rationale, & species vt homo & sic patet, ꝙ inter genus & speciem sufficit distinctio rationis ex parte rei vel ex natura rei, vt placet Scoto.

Secundum dubium insurgit directe contra determinationem factam & arguit sic. Dicit philosophus in hoc x. in text.11.& 12. quod omne ens cõparatum alteri enti, est idẽ vel diuersum ab eo, ergo genus comparatum suæ speciei, vel est idẽ vel diuersum ab ea.

Ad hoc dico, quod aliud est dicere. Genus est idem vel diuersum à sua specie, & dicere genus est idem vel diuersum specie à sua specie. Nam in ratione entitatis suæ concedo quod sunt idem, quoniam dicunt eandem naturam distinctam solum ratione ex parte rei. In ratione autem generis aut speciei, dico quod non sunt idem nec diuersa specie ea enim sunt idem specie in ratione formali ipsiùs speciei, quæ conueniunt in vna differentia formali specifica, & differũt solum numero, vt duo indiuidua, similiter ea sunt diuersa specie formaliter, quæ distinguuntur differentiis specificis formalibus oppositis, quarũ vna non prædicatur de alia. Modo ex determinatione facta, constat quod istæ conditiones non seruantur inter genus & speciem. Ad argumentum ergo dico quod sensus philosophi est iste. Omne ens comparatum alteri enti est idem vel diuersum, est verum quo ad entitatem suam. Non tamen est verum, quo ad intẽtiones secundas, vt est genus & species Vnde hæc consequentia non valet, Genus comparatum speciei, quo ad entitatem suam est idem vel diuersum ab ea ergo comparatum quo ad intentionẽ generis vel speciei est idem vel diuersum specie ab ea. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio xx. Si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie.

Dubitabit

Dubitabit vtique aliquis,quare fœmina à viro non specie differt.Tex.xxv.

IN hac q.sic procedendum est,Primò ponentur distinctiones de contrarietate.Secundò conclusiones respon siuæ.Tertiò soluentur quædam dubia

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio.Contrarietas ex duplex.quædam est forma quædam ex materia, non quidem ex materia vt materia,quoniã materia præcise considerata est indifferens ad omnes formas,sed ex diuersa dispositione materiæ,propter quam respicit contrarias conditiones indiuiduorum,vt masculinum &fœmininum sicut declarabimus infra.

Secundas distinctio Contrarietas ex forma est duplex. quædam est ex formis substantialibus disparatis,sicut con trarietas inter ignem &aquam,de qua diximus in q.18.hu ius li.ꝙ licet nõ sit perfecta.est tamẽ cõtrarietas,&illic est assignata causa.Quædam est ex formis accidentalibus, sicut Socrates albus,& Plato niger sunt contrarij,ex qualitatibus contrariis.

Tertia distinctio.Contrarietas ex formis accidẽtalibus ad duo potest comparari.Primò ad ipsas formas accidentales,vt sunt diuisiuæ sui generis,puta comparando albedinẽ & nigredinem ad colorem.masculum & fœminam ad sexum quem diuidunt.Secundò ad subiecta quibus insunt,vt albedo ad Sortem,nigredo ad Platonem,similiter masculũ & fœminam ad animalia quibus insunt.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio respõsiua.Contrarietas sumpta ex formis substantialibus demõstrat distinctionẽ& diuersitatẽ in specie inter illas formas, & inter ea quibus tales formæ insunt,probatur.Tales formæ substantiales inter quas est contrarietas saltẽ imperfecta,vt declarauimus in q.18.huius libr.puta forma equi & forma leonis dicunt ex natura suas distinctas quidditates.& ab eis sumuntur distinctæ differentiæ specifice,ergo differunt specie,& ea quibus insunt antecedens patet, & consequentia probatur,quia distinctæ quidditates faciunt distinctionem in specie,propter distinctas differẽtias sumptas ab eis & constitutiuas distinctarum specierum.Si igĩ tales formæ,& ea quibus insunt differunt specie,ergo cõtrarietas inter eas demonstrat diuersitatem specificam.

Secunda conclusio. Contrarietas sumpta ex diuersa dis-

positione materiæ & ex formis accidentalibus,non facit differre specie ea quibus insunt secunda pars manifesta est nullus enim dicit,quod albedo quæ inest Sorti,& nigredo quæ inest Platoni faciant differre specie Sortem & Platonem,& ratio apud Porphyrium est,quia istæ sunt differentiæ accidentales,quæ faciunt tẽ ũ alterum,& nõ aliud.Prima pars vero sic probatur,si contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materię,facit differre specie,ergo idem agẽs specificum producit distincta specie,quod est impossibile quoniam nullum agens vniuocum,de quo hic intẽdimus agit vltra speciem suam,alioquin potentia naturalis non esset determinata ad vnum cum per te posit in opposita, distincta specie,consequentia probatur,quoniam videmus idem sperma & menstruum specificum fieri,modo mascu lum modo fœminam.secũdum quod diuersimode agit in ipsum calor & virtus formatiua,nam si calor fortis est ad expellendum dispositiones,quæ sunt pro fœmina,producetur masculus,si autem sit debilis,adeo quod virtus formatiua,non sufficit pro masculo,fit fœmina Constat ergo,quod idẽ agens specificum producit fœminam & masculum. Si igitur masculus & fœmina quæ sunt contraria ex diuersa dispositione materię differunt specie,idem agens specificum producit diuersa specie.

Tertia conclusio,licet formæ accidentales contrariæ nõ faciant distinctionem specificam inter ea,quibus insunt,vt declaratum est in conclusione præcedenti,tamen ad seinuicem comparatæ,& ad genus,quod diuidunt, differunt, specie.Hæc conclusio clara est,sumptis duabus formis accidentalibus,quæ contingenter insunt duobus indiuiduis eiusdem speciei.v.g.sit albedo in Sorte,& nigredo in Platone,probatur,quod albedo & nigredo ad seinuicem comparatæ,& inquantum diuidunt colorem differunt specie, nã maxime distant sub colore,& constituũtur differentiis formalibus diuisiuis generis coloris scilicet congregatiuo& disgregatiuo,quæ & si non sint differentiæ essentiales. sumuntur tamen loco differentiarum ergo &c. Et aduerte quod hæc est mens philosophi in lib.x.in tex.23.vbi inquit differentiæ priores contrariæ erunt facientes species contrarias,vt generis,ex genere enim & differentiis species, vt si album & nigrum contraria,est autem hic quidẽ disgregatiuus ille vero cõgregatiuus color.Hec philosophus vbi Comment.expresse ponit album & nigrum species

cõtrarias

contrarias constitutas ex genere & differentiis contrariis ergo sunt distinctæ species.

Quantum ad tertium aduerte,quod aliqui fundantes se super quędam verba Commen.in x.li.in commen.23.tenēt quod extrema contraria vt album & nigrum adinuicem comparata non differunt specie,sed secūdum magis& minus aut secundum intensum & remissum,puta ꝙ nigredo est remissima albedo,verba autem Commen.sunt hæc trāsmutatio ergo de contrario erit illud,quod est medium antequam veniat ad secundum contrarium,& si essent alterius naturæ,tūc transmutatio de cōtraria,in cōtrariū mediantibus illis esset per accidens,hæc comment. ex quibus patet,quod secundum ipsum & extrema contraria & media sunt vnius naturæ,si vnius naturæ.ergo non differunt specie.

Sed non nihil concludit,quoniam ad hoc quod inter aliqua sit motus per se,sufficit vnitas naturæ genericæ,in diuersis aūt genere,non est motus,nisi ꝑ accidēs,vnde inqt philosophus in x.tex.22.permutari vero ex alio genere in aliud genus,non est nisi secundum accidens,vt ex colore in figuram.Necesse est ergo media & quorum sunt media in eodem genere esse.Dico ergo quod Commentator intēdit extrema & media esse vnius naturæ genericæ,aliter nō cōcordaret cum philosopho.Cum vnitate aūt generica stat diuersitas,specifica.Hæc de præsēti quęsito dicta sint.

Quæstio 21.si corruptibile & incorruptibile differunt genere

Necesse esse diuersum genere corruptibile & incorruptibile.Tex.26.

IN hac q.sunt duæ opiniones,quæ licent concordēt,ꝙ corruptibile & incorruptibile differunt genere discordant tamen de genere,quoniam vna opino tenet,ꝙ philosophus intendit de genere physico,& non logico, alia intendit de genere logico,& non physico.& quoniā B.Tho. & Ant.And.tenēt primā viam.Iand.aūt secūdam,ideo sic procedes.Primò declarandum est,quid sit conuenire aut differre genere phisico,& genere logico,Secundò ponentur conclusiones responsiuæ.Tertiò soluentur rationes Iādu. tenentes sententiam contra B.Tho.

Quātū ad primū aduerte,quod apud physicum genus sumitur

sumitur pro materia siue subiecto receptiuo formarũ naturaliũ,ita quod,quæcũque possunt adinuicẽ trãsmutari, cõueniũt in genere physico,vt omnia eleměta quæ ex se inuicẽ generãtur & corrumpũtur,ex 2.de generatione,& omnia eleměta,quæ ex illis cõstant & in illa resoluuntur.

Quæcũque autem non sunt trãsmutabilia adinuicẽ,differunt genere physico,quia non habent materiã vnã cõmunẽ.Apud logicũ autẽ sumitur genus,iuxta doctrinam Porphyrij,pro eo ꝙ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid,ita ꝙ ea cõueniunt in genere logico, quæ conueniunt in aliquo communi prædicabili de pluribus &c.vt in eo ꝙ corpus,ꝙ planta,ꝙ lapis,ꝙ animal.Quæ autem non conueniunt in tali communi,distinguũtur genere vt albedo,& dulcedo.Et aduerte,quod quæcunque coueniunt in genere physico,conueniunt in aliquo genere logico.Reperibile est enim aliquod commune prædicatum de eis,vt differunt specie in quid.Puta omnia eleměta & elementata conueniunt in hoc,ꝙ corpus,ꝙ compositum,ꝙ corruptibile,quod mobile &c.Non tamẽ sequitur econuerso.Nam stat,quod intelligentia & homo cõueniãt in substantia,& in hoc quod est esse intellectuale,& felicitabile,& tamen non conueniunt in genere physico,cũ sit intelligentia immaterialis.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio. Corruptibile & incorruptibile differunt genere physico,probatur ex prænotatis sic.Non habent cõmunem materiã,secundum quã possint adinuicem transmutari,ergo &c.cõsequentia patet ex declaratione facta de genere physico, & conuenientia in eodem. Antecedens autẽ ꝓbatur,corruptibilia habent materiam subiectam priuationi. Incorruptibilia vel non habent materiã,vt abstracta,vel nõ habent quæ sit subiecta priuationi,sed est alterius rationis, vt determinauimus in lib.8.qualia sunt corpora cœlestia. Et aduerte,ꝙ Egidius tenens materiam superiorũ & inferiorũ esse eiusdem naturæ,non potest saluare,quin cœlũ sit corruptibile ex principio intrinseco,vt declarauimus in lib.8.in q.13.ex consequenti, non potest subterfugere quin corruptibile & incorruptibile conueniant in genere physico & logico quod est contra phylosophum.

Secũda cõclusio.Corruptibile & incorruptibile nõ differũt genere logico,ꝓbatur.Cõueniũt in aliquo cõmuni prædicabili de eis,inquit,ergo &c.cõsequẽtia nota ex supra

pra declaratis. Antecedens patet, quoniã ſubſtãtio corpus, cõpoſitũ, prædicãtur de inferioribus & cœleſtibus naturis, & aduerte, ꝙ hic intendimus de corruptibili & incorruptibili limitatæ naturæ, vt excludã primã cauſã, quæ ex ſua infinitate perfectionali non concluditur genere.

Quantum ad tertiũ aduerte, ꝙ Iandunus in 10. lib. in q. vltima, dicit philoſophum intelligere, ꝙ differunt genere logico, & id probat ex duobus. Primò, quia ſi philoſophus intelligeret de genere naturali, ratio ſua nihil concluderet contra Platonem. Nam Plato concederet, ꝙ idea hominis & homo ſingularis differunt genere naturali, quia ſecũdũ Platonem per ſe homo non habet materiã, & homo ſingularis habet materiam. Vnde in hoc non debuit laborare philoſophus ad probandum. Conceſſo autem à Platone, quod differant genere phyſico. Non ſequitur in via Platonis, quod differant ſpecie nec pluſquam ſpecie. Diceret enim Plato, quod hæc duo ſtant ſimul, idea hominis & hic homo differunt genere phyſico, & tamen ſunt eiuſdẽ ſpeciei logicę. Et ideo vt ratio philoſophi concludat contra Platonem, ſic eſt formanda. Corruptibile & incorruptibile differunt genere logico, ergo ſpecie & pluſquã ſpecie logica, quoniam diſtinctio generica eſt pluſquam ſpecifica. Sed idea hominis ſecundũ Plato. eſt incorruptibilis, & hic homò corruptibilis, ergo differũt ſpecie logica & pluſquam ſpecie, cuius oppoſitum dicebat Plato.

Ad hoc dicitur quod Iandunus ſupponit falſum, ſcilicet Platonem concedere, quod idea hominis & hic homo differant genere naturali immo vult, ꝙ ſint eiuſdem generis & eiuſdem ſpeciei naturalis, & hoc expreſſe dicit Comment. in 10. libro in comment. 26. vbi inquit, formæ ſeparatæ ponuntur eadem cum ſingularibus in natura, ità quod nomen homo dicatur de ſeparato & ſenſibili vniuoce & non æquiuoce, & dixit hoc, quia iſte ſermo eſt ponentium formas, hæc Cõmen. in quibus nota, ꝙ dicit apud Platonem forma ſeparata & ſingulare ſunt eędem in natura, & nõ dicit eædẽ ratione vel diffinitione. Nã ſi in natura ſunt eædẽ, ſunt eiuſdẽ generis & ſpeciei naturalis, ſi autẽ intẽderet de genere logico & ſpecie, nõ diceret in natura, ſed in ratione diffinitione, aut in modo prædicandi. Et cõtra hunc ſenſum Platonis procedit ratio philoſophi, quæ ſic formãda eſt. Quæ in vna natura omnino non conueniunt, diſtant genere ſumpto à natura, quod

eſt genus

est genus physicum. Sed corruptibile & incorruptibile in vna natura omnino non côueniũt, ergo distãt genere sũpto à natura. Cum ergo per se homo sit incorruptibilis, & hic homo corruptibilis, non solum sunt eiusdem speciei naturali, sed nec generis, cuius oppositum dicebat Plato.

Secundò dicit Iand. hanc esse mentem Comment. quoniam secundum ipsum, in genere non reponitur nisi substantia corruptibilis, vt patet in 2. cœli in comment. 59. & in 10. metaph. comment. vlt. dicit, quod cum corruptibile & incorruptibile sint duæ differentiæ contrariæ, illud quod congregat illa, est nomen æquiuocum, vnde corpus quod dicitur de illis, est æquiuocũ.

Ad hoc dicitur, quod illa fuit mens Commentatoris. negatur à vero Thomista, quoniam in via nostra omne ens reale per se finitum est in prædicamento, & non eximitur nisi prima causa ex sua infinitate. Ad dictum autem eiusdem in 10. metaph. respondetur, quod si accipit æquiuocum physicum conceditur; quoniam hoc confirmat propositum nostrum, quo tenemus corruptibile & incorruptibile distingui genere physico. Si autem accipit æquiuocum logicum, negatur dictum suum, quoniam est contra secundam conclusioné nostram. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, & aduerte quod in dicta quæstione Iandunus pertractat de mente Comment. contra Auic. quod omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei, verum quia B. Tho. in 2. cœli exponens tex. 49. est contra Comment. & illic formaui quæstionem, ac determinaui contra Comment. ideo nolo hic illud propositum inuoluere, sed tu videbis in quæstionibus nostris in secundo cœli.

Quæstio 22. Si materia est principium distinctionis secundum genus.

IN hac q. aduerte, quod si loquimur de distinctione secundum genus non vniuersaliter, sed penes corruptibile & incorruptibile, côstat quod materia est principium talis distinctionis ex determinatione facta in q. præcedenti; si autem volueris habere resolutioné vniuersalem de de causa & principio distinctionis genericæ, sic procedendum est. Primò ponentur quædam distinctiones, de distinctione generica & de materia. Secundò ponentur conclusiones responsiuas.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio, Distinctio

ctio generica potest considerari dupliciter, primò in prædicamento substantiæ, vt quærere causam, quare homo & lapis, distinguuntur genere, secundo in prædicamento accidentium, vt quare color & sapor distinguuntur genere.

Secunda, distinctio generica, vel attenditur penes genera generalissima, vel penes genera subalterna & subordinata.

Tertia materia sumitur dupliciter, vel pro materia prima, vel pro quolibet potentiali, primo susceptiuo, quod habet modum materiæ, sicut dicimus, quod humidum est materia saporis, & superficies materia coloris.

Quarta, materia prima dupliciter consideratur, primò secundum se & præcise, secundò vt respicit formas secundum eundem vel diuersum modum actuandi ipsam materiam, & prout vna forma comparata alteri formæ sequenti se habet ad sequentem, sicut potentiale ad actuale, iuxta quem modum vegetatiuum cōparatum sensitiuo, dicitur materia sensitiui, eo quod sensitiuum fundatur in vegetatiuo, & addit gradum perfectionis super vegetati.

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio, Distinctio generica iuxta generalissimam, est formaliter & immediate à diuersis modis prædicandi de prima substātia. Hanc iam determinauimus in 5. libro in q. 16. vbi defendimus B. Tho. contra Ant. And. & Herueum, vide tu illic.

Secunda conclusio. distinctio generica in prædicamento substantiæ quantum ad generata subalterna, vt inter corporeum & vegetatiuum & sensitiuum, sumitur à materia considerata iuxta secundum modum quartæ distinctionis præpositæ, probatur sic, Talis distinctio vel sumitur à materia prima secundum se considerata, vel vt respicit ordinate diuersas formas, quarum præcedens comparatur ad sequentem, vt potentiale ad actuale, ita quod materia vt stat sub forma præcedenti habet rationem perfectibilis, vt autem stat sub forma subsequenti, habet rationem perfecti, non potest dici primo modo, quoniam cum materia præcise sumpta sit eiusdem rationis in omnibus inferioribus, non potest ab ea sumi, vt sit aliqua distinctio, ergo secūdo modo, & ideo rationabiliter distinguuntur genere elementa & elementata, prout materia primo respicit formam elementi, deinde formam elementati, & forma elementi longe imperfectior est, quàm forma elementati, idem considera de materia vt respicit formā corporeitatis, deinde formam animati, deinde formam sensitiui. Et hæc est doctrina Beati

Thomæ

Thomæ in 7.metaph.ſuper tex.33.vbi declarans,quomodo genus ſumitur à materia dicit.Animal eſt,quod habet naturam ſenſitiuam,natura autem ſenſitiua eſt,vt materia reſpectu naturæ ſequentis.

Tertia concluſio.Diſtinctio generica generum ſubalternorum in prædicamentis accidentium non ſumitur à materia prima.Sed à primo ſuſceptiuo,probatur prima pars, quia accidentia non componuntur intrinſecè ex materia, nec inhærent immediate materiæ primæ,vt determinatum eſt in lib. 8. vbi docuimus, nullam formam accidentalem prius actuare materiam,quàm formam ſubſtantialem, ergo à materia prima non recipiunt diſtinctionem, ſecunda pars ſic probatur.Accidentia habent eſſe à ſubiecto, ergo & diſtinctionem.Idem enim eſt principium eſſendi & diſtinguendi, ſi habent eſſe à ſubiecto, ergo maximè à primo,ergo & primam diſtinctionem. Sed prima diſtinctio eſt generica,ergo diſtinguuntur genere per primum ſubiectum,quod eſt primum ſuſceptiuum.Hac de cauſa diſtinguitur genere ſapor à colore,quoniã primum ſuſceptiuum coloris eſt ſuperficies,ſaporis autem eſt humor,ſiue humidum,vt declarauimus in libro de ſenſu & ſenſato.

Quarta concluſio.Diſtinctio generica inter corruptibile & incorruptibile ſumitur à materia prima propter diuerſum modum actuandi,quo actuatur à forma rei corruptibilis,& à forma rei incorruptibilis, nam quia res incorruptibilis corporea de qua nunc propriè intendimus,vt cœlum habet materiam omnino perfectam ex forma cœli,ita quod non remanet in ea potentia ad aliam formam.Corruptibilia autem inferiora habent materiam,quæ per nullam formã quam recipit omnino perficitur, ideo corruptibile & incorruptibile diſtinguuntur genere phyſico,vt concluſimus etiam in quæſtione præcedendi.

Hæc de præſenti quæſito dicta ſint,in quo fateor animum meum non quieſcere.Ideo & tu exerce ingenium tuum.

Expliciunt q.ſuper 10.metaphy.F.Chryſ.Iauelli Canapi.prædic.philoſophiæ & ſacræ Theologiæ profeſſoris.

Quæſtio

Quæstiones fratr. Chrisoft. Iauel. Canap. ordi. præd. super lib. 12. metaphi.

In lib. 12 determinabuntur infra scripta quæsita.

1 *Si metaphysicus habet considerare de substantia.*
2 *Quomodo philosophus intendit ens inquantum ens esse quoddam totum.*
3 *Si ad metaphysicum spectat considerare de abstractis, an ad physicum.*
4 *Si omnes substantiæ separatæ sunt penitus immobiles.*
5 *Sdatur creatio secundum philosophum & Commentatorem.*
6 *Si ex tex. 16. potest concludi animam intellectiuã esse formam dantẽ esse homini, & esse incorruptibilẽ.*
7 *Si omnium rerum sunt eadem principia.*
8 *Si omne repositum in prædicamento, siue sit substantia siue accidẽs, est compositum intrinsece ex propria potẽtia, & proprio actu, tanquam duobus essentialibus.*
9 *Si est necesse dare aliquam substantiam æternã secũdum philosophum & secundum veritatem.*
10 *Si substantia æterna est semper actu mouens, & de necessitate naturæ.*
11 *Si substantia æterna mouens, ita est actu quod nullo modo est in potentia.*
12 *Si substantiæ mouentes abstractæ sunt sine materia.*
13 *Si cœlum agit in hæc inferiora, & quomodo.*
14 *Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum.*
15 *Si primum mouens mouet cœlum vt finis amatus.*
16 *Si cœlum est animatum & quomodo.*
17 *Si intelligentia mouens cœlum, potest esse forma vera dans esse cœlo.*

18 *Si in primo principio est delectatio & vita modo excellentissimo.*

19 *Si dispositiones Dei, quas dicimus perfectiones diuinas, distinguuntur realiter vel solum ratione.*

20 *Si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinita.*

21 *Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.*

22 *Si in intelligentiis est ordo nobilitatis iuxta ordinē suorum mobilium secundum situm.*

23 *Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.*

24 *Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.*

25 *Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra, & quid in hoc sentiat Commentator.*

26 *Si in abstractis sunt idem intellectus, intellectio & res intellecta.*

27 *Si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio.*

28 *Si primum principium est causa effectiua omnium entium.*

29 *Si est tantum vnus Deus, ita quod non possunt esse plures.*

30 *Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens productum sit ens contingens.*

QVÆSTIO PRIMA.

Si metaphysicus Habet considerare de substantia.

De substantia Quidem Theoria est, nam substantiarum principia & causæ quæruntur. Te .1.

N HAC C. quæst. in qua non inuenio magnam difficultatem, te resolues duplici conclusione, & vno notabili.

Prima conclusio. Metaphysicus habet considerare de substantia, & maxime. Hanc conclusionem probabis eisdem rationibus, quas formauimus in epitomate nostro in 7. metaphy. tract. vnico, capit. 1. & in 12. metaph. tract. vnico, cap. 1. In his duobus locis inuenies resolute probationem propositæ conclusionis, quæ nõ est hic inutiliter repetenda.

Secunda conclusio. Metaphysicus considerans substantiam debet considerare principia & causas substantiæ. probatur. Omnis scientia considerat principia & causas sui subiecti, substantia licet non sit subiectum adæquatum huius scientiæ est tamen principale subiectum. ergo &c. Maiorem huius inuenies formaliter & resolute probatam in epitomate nostro in 6. lib. metaph. cap. 1. Minorem inuenies probatam in epitomate in lib. 7. cap. 1. Quare &c.

Quantum ad secundum notandum est, quod cum diximus metaphysicum debere considerare principia & causas substantiæ, non intendimus per principia, & causas, causam materialem: quoniam substantia vt substantia non habet materiam, nec potentiam passiuam, aliter omnis substantia haberet materiam & potentiam passiuam, cuius oppositum declarabitur infra, agentes de substantiis abstractis Nec intendimus causam efficientem nec finalem, quoniam nõ omnis substãtia est producta, nec ordinatur ad alterã, vt probabimus infra de prima causa. Sed intendimus de principio & causa formali, nõ quòd omnis substantia habet formam. Sed quia de omni substantia consideranda à metap. quærẽdus est ꝓprius cõceptus, q apud nos habet rationẽ

principij formalis,eo quòd per talē cōceptū probantur pro prietates substātiæ de substātia,& id conuenit omni substātiæ vt substantia est,etiā includēdo prima causam vt cadit sub cognitione nostra,& aduerte,quod hāc declarationē diffusius inuenies in .q.lib.6.Vide tu ad placitū,& quoniam hic non cadit maior difficultas,ideo pro præsēti quæsito dicta sint.

Quæstio 2.Quomodo philoso.intendit ens inquantum ens esse quoddam totum.

Et enim si totum quoddam omne,substantia est prima pars. Tex.2.

IN hac q.aduerte antequā deueniamus ad decisionem, quæ mota est propter B.Tho.& Auer.nam B.Tho.in tex. præposito exponit ly totum sicut Themistius.cuius expositionē recitat Commen.in 12.lib.in cōm.2.Ibi.Themistius autem exponit sic dicendo &c.Comment.autem exponit sicut Alex.licet non acceptet eius expositionē secundū se totam.Deinde Commen.vt patet in eodem cōm.arguit cōtra Themistium.& quoniam B Tho.sequitur Themi.ex cōsequenti Commen.arguit contra B.Tho & tamē B.Tho. in expositione non resp ōdet Cōm.& per cōsequens non defendens seipsum,nec Themistiū defendit.Tu ergo vt defendas B. Tho. & Themistium,sic procede,Primò declarandū est triplex totum,in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subsequentes.Secundò ponetur conclusio philo.& formabitur ratio pro ea ad mentem B.Tho.& Themistij. Tertiò ponetur expositio.Com.Quartò ponentur obiectiones Commen.contra B.Tho.& Themist.& soluentur.

Quantum ad primum aduerte,quòd totum in quo vna pars prima,& aliæ subsequuntur,est triplex,vt videre poteris apud Commen.in lib.12.in commen.2. & est distinctio Themistij.Primum est in quo partes adunantur per continuationem,vt in corpore humano,in quo prima pars est cor vel caput,& in planta,in qua prima pars est radix. Secundum est in quo partes adunantur non per continuationem,sed per contactū,vt in domo,cuius pars prima est fundamentum & in naui cuius pars prima est carina.Tertiū est in quo partes non adunantur per cōtinuationē nec per contactum,sed secundū ordinē consequēter se habētes ita quòd sūt omnes segregatæ abinuicē,sunt tamē oēs ordinatæ,sicut numerus,& ciuitas,& exercitus in quibus oēs partes respiciunt vná primā,vt in numero vnū,deinde duo

deinde

deinde tria in figuris triangulis,deinde quadratū, deinde pentagonum.In ciuitate rectores,deinde nobiles,deinde ciues.In exercitu equites,deinde pedites,&c.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio,substantia est prima pars entis,& formatur sic ratio philosophi ad mentem B.Tho.& Themistij.Si ens est quoddam totum per continuationem partium,vel per contactum partium, vel per ordinem partium,eius erit vna prima pars,quę est substantia,quoniam in omnibus prędictis modis(vt declaratum est)datur pars prior & posterior.

Sed ens est sicut quoddam totum,vel per continuationem vel per contactum partium.& si hoc non est verum, quia partes entis subiectiue non continuantur,nec se tangunt,saltem est sicut totum per ordinem partium,quæ cōsequenter se habent,& hoc est verum,quoniam ens est analogum,in quo datur prius posterius,ergo siue assimiletur toti 1.modo,siue 2.siue 3.modo datur prima pars entis, quæ est substantia,deinde quātitas deinde qualitas,&c.Hæc fuit ratio philoso.ad mentem B.Tho.& Themistij,quam intendo sustinere,soluendo obiectiones.Commen.

Quantum ad tertiū aduerte,ꝙ Cōmen.intendit probare cōclusionē præpositam hoc modo,si totū,id est ens cōmune inquantū in se concludit omnes gradus entis puta substantia & accidentia,esset quasi vniuersum,id est genus,& si esset consequenter,id est de numero eorum quæ dicuntur secundū prius & posterius,qualis est natura analogi, substātia est prima pars entis.Sed constat,quod ens cōe est genus vel analogum, & hæc secūda pars est vera,ergo substātia est prima pars entis,Hæc quidem expositio non reprobatur à B.Tho.vt falsa,sed quia videtur declinare à plano sensu literæ.Potes ergo vtranque sustinere esse veram, sed eam quæ est B.Thom.& Themistij esse magis propria.

Quātū ad quartū aduerte,ꝙ Cōmē.reprobat expositionē B.Tho.quæ fuit etiā Themistij vt falsā duabus rationib.

Prima ratio.Nullus existimat nec in mēte eius potest cadere,quòd partes subiectiuæ entis quæ sunt 10.prædicamēta sint cōtinuæ,nec se tāgunt,nec separātur loco,vt partes exercitus,ergo male exponēs ens esse quoddā totū continuū,vel per contactum, vel secundum ordinem partium.

Ad hoc dicitur,quod nec Themist.nec B.Thomas dicūt ens cōmune esse quoddā totum cōtinuum &c.Sed loquūtur per similitudinem , & conditionaliter sic,ens est sicut

totum continuum vel per contactũ vel per ordinẽ partiũ substantia est prima pars entis,& ideo bene stat,quod ens non sit realiter totum continuum,nec per cõtactũ,nec per ordinem partium separatarũ loco,vt in exercitu,& tamen quod assimiletur illis totis in hoc,quod est habere partem primam deinde secundam,deinde tertiam,&c.

Secunda ratio.Prioritas in numerus & in figuris sunt in eodem genere,nam binarius qui est prior ternario est in eodem genere cum ternario,& trigonum quod est prius quadrato est in eodem genere cum quadrato,sed prioritas substantiæ comparatæ aliis prædicamentis, non est in eodem genere cum prædicamento,non enim conueniunt in genere,sed est sicut prioritas rei ad res,quæ attribuuntur ei,id est,prioritas primi analogati ad alia analogata, quæ dicuntur per ordinem ad ipsum,ergo ens non est aliquod totum,cuius partes consequenter se habent, vt in exercitu,in numeris in figuris.

Ad hoc dicitur,quod ens comparatum toti sumpto 3. modo, cuius forma est ordo,vt in numero,& exercitu,est simile & dissimile.Dissimile quidem, quia tale totum est vere genus, & partes suæ subiectiuæ sunt in eodem genere,quod non verificatur de ente,nec de partibus eius subiectiuis,quæ sunt 10 prædicamenta, simile autem est in hoc,quod in tali toto datur prioritas & posterioritas in partibus,& quantum ad hanc conditionem tantum intendit Themistius & B.Thom.de mente philosophi assimilare ens prædicto toti,& non quantum ad hoc,quod ens sit vere genus,& partes sint in eodem genere.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 3.Si ad metaphysicum spectat probare substantias separatas esse, an ad physicum.

Sempiterna autem,cuius principia & elementa necesse est accipere.Tex 5.

Super hunc tex.dicit B.Tho.Hoc inquiret,considerando de substantiis separatis,quæ sunt principia mouentia & fines corporum cœlestium. Videtur ergo secundum B.Tho ad metaphysicum spectare,quod quærat & probet substantias separatas esse.

IN hac q.inuenio tres via duas etremas,& tertiã mediã. Primam extremã tenet Comment.& qui sequuntur eũ. Hic tenet,quod ad solũ physicũ spectat probare substãtias separatas

separatas esse.vt patet in 1.phy.in cõmẽ.vlt.loquens cõtra Aui.& li.12.metap.cõmẽ.5.loquens contra Alex.& totum suum fundamentum est.Quia ad probãdũ abstractas substantias manu ducimur sufficienter ex motu.vt patet id 8. phy.& omnis alia via insufficiens est,imò non concludi ex necessitate,vnde in li.12.metap.in commen.5.sic ait, & ideo impossibile est declarare aliquod abstractorũ esse,nisi ex motu,& omnes aliæ viæ quæ reputantur esse ducẽtes ad motorem primum esse præter viam motus,qualiter sunt sufficientes,q.d.non sunt sufficiẽtes.Secundam extremã tenet Aui.quæ est opposita viæ.Comen.& cum eo tenet Alex.& d.Albe.Et Sco.in 1.sen.respondens ad secundũ argumentum secundæ q.prologi declinat ad sentẽtiam Auic.fundat autem se Sco.super hoc.Quoniam cum principalior pars metap.sit de separatis,si metaphisicus sumeret à physico probationem existentiæ substantiarum,ergo metaphysica quo ad nobiliorem partem suã subalternaretur physicæ & sic non metaphysica sed physica esset nobilior quod est contra philosophum in procem.1.libri.Et aduerte, quod omnes qui tenent hanc viam, mouentur contra Comment.vt seruent dignitatem metaphysi.& ne supponant eam physicæ.

Tertiam viam quæ est media,tenet B.Tho.qui in aliquibus concordat cum Commen.& in aliquibus discordat, & similiter facit cum Aui.ad cuius euidentiam,& pro resolutione præsenti quæsiti secundum viam Tho.sic procedẽdum est.Primò præponẽtur quædam distinctiones. Secundò conclusiones responsiuæ Tertiò declarabitur quomodò B.Tho.concordat cum Commen.& quomodo non,similiter cum Auic.Quartò soluetur ratio Scoti,inquantum discordat à via nostra.

Prima distinctio.De separatis loqui possumus dupliciter Primò in genere,idest,indistincte,prout omnia separata in hoc conueniunt,quod est esse ens abstractum; secundo in specie,idest,pro tali substantia separata, puta pro primo principio,qđ dicitur Deus,vel pro aliis intelligentiis applicatis orbibus,secluso primo principio.

Secunda distinctio.Separata tam in genere, q̃ in specie possunt considerari,vel quo ad hoc prædicatum,qđ est existere.prout hæc est vera,substãtia separata est existens in rerũ,& nõ solũ habet esse p̃ apprehẽsionẽ intellectus,Vel quoad prædicata intrinseca essentialia & quidditatiua,pu-

ta, substantia separata est æterna immaterialis, siue potentia passiua, actus simplex intellectualis perfectissima &c.

Ex his distinctionibus pono tres conclusiones ad mentem B. Tho. Prima, Probare substantias separatas in genere quo ad hoc prædicatum quod est existere, est officium solius physi. probatur. Quod existant in rerum natura, non est deprehensum nisi motu, vt patet in 8. phy & eodem medio processit philos. in 12. metaphy. tex. 29. vbi ex motu æterno concludit mouens æternum. Constat autem quod via motus est via solius phy. ergo &c.

Secunda, Probare substantiam separatam in specie, puta primam causam vel primò primum mouẽs penitus immobile existere, nõ est officium physici, sed metap. Hæc cõclusio est de mente B. Tho. qui in primo contra gent. ca. 13. tenet quod philosophus in 8. phy. non deuenit nisi ad primũ mouens seipsum, quod distinguitur in partem mouentem & in partem motam, quod est aggregatum ex cœlo & intelligentia applicata, & sententia B. Tho. ibidem est talis formaliter. Sed quia Deus non est pars alicuius mouentis seipsum, vlterius Arist. in sua metap inuestigat ex hoc motore, qui est pars mouentis seipsum alium motorem separatum omnino, qui est Deus, Cũ enim omne mouens seipsũ, moueatur per appetitũ, oportet quod motor qui est pars mouentis seipsum, moueat propter appetitum alicuius appetibilis, quod est eo superius in mouedo. Nam appetens est quodammodo mouens motum, appetibile autem est mouens omnino non motum, Oportet igitur esse primum motorem separatum omnino immobilẽ, qui Deus est. Hæc B. Tho. & quod hoc sit ad mentẽ philosophi declarabitur infra in tex. 36. vbi non per motum phy. sed metaphy. qui est intelligere, & appetere, probat primum mouens omnino immobile, & si dicis, quod philosophus in 8. physi. probauit motorem infiniti vigoris existere in rerum natura ex motu infinito, hunc autem constat esse primum motorem omnino immobilem, ergo physicus probat existentiã primi motoris, Ad hoc dubium respondebitur in fine q.

Tertia conclusio. Spectat ad methaphysicum & non ad physi probare de substantiis abstractis, tam in genere quam in specie, prædicata intrinseca essentialia, puta quod sunt actus simplices, quod immateriales, quod intellectuales. Quod primũ est prima, forma, primus finis primum agẽs, quod sunt plures, quod primum est tantũ vnum ad quod

vnum

ordinatur omnia. Hæc contra est expresse de mente philosophi, qui in hoc libro duodecimo incipiens à text. 30. vsque ad 40. plura prędicata intrinseca inuestigat, vt quod sunt actus, & intellectuales, & sine materia, & quod primum est primum intelligibile & primum appetibile, ex consequenti optimum, vt videre poteris in epitoma nostro in li. 12. eadem conclusio est ad mentē Commen. qui in hoc non discordat à B. Tho. nam in li. 12. in commen. 5. dicit, quod Aristo. considerauit de abstractis consideratione propria, id est, metaphysicali, & non physica. v. g. quod est substantia prima & forma, & quod est principiū & finis. Deinde considerat de hac substantia immobili, vtrum sit vna aut plures, & si plures, vtrum reducantur ad vnum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic igitur intelligenda est communicatio istarum duarum, scientiarum, scilicet physicæ, & meta. in consideratione de principiis substantiæ. Hæc commentator, Et etiam hæc conlusio probari potest, ratione sic, sciētia in qua substantiæ abstractæ, licet non sint adæquatum subiectum, sunt tamen principale consideratum, habet probare prædicata intrinseca earum Sed metaphysica est talis scientia, vt declaratum est in proœmio primi lib. & in li. 6. vbi in tex. 2. philosophus nominat eam theologiam, ergo &c. Maior est de intentione philosophi in primo poste. vbi vult, quod in scientia probādæ sunt passiones de subiecto & si eius non sint proprie passiones saltem prædicata, quæ habent modum passionum, aliter de primo nulla haberet scientia, & quod dicitur de subiecto, intelligendum est ēt de principali considerato. quod est principale subiectum, nam sicut physi. habet probare propria prædicata de ente mobili, sic de cœlo & de elementis &c.

Positis & probatis his conclusionibus declarandum est, quomodo concordat vel discordat B. Tho. cum Cōmē. & Auic. & aliis sequentibus Auic. Aduerte igitur, quod si B. Tho. concederet de mente philosophi, primum mouens, id est, Deum mouere cœlum immediate, vt applicatum cœlo, sicut intelligentia Saturni mouet orbem suum, in nullo discordaret ab eo. Concederet enim quod solus physicus habet viam sufficientem probandi existentiam separatorum, tam in genere, quam in specie, quæ via est solus motus physicus.

Sed quoniā vt determinabimus infra, quādo quæremus quomodo primū mouēs mouet cœlū, secundum B. Tho.

Deus non applicatur cœlo nec mouetur per se ipsum, sed per intelligētiā mediam ideo B.Tho.tenet, quod solus me tap.probat Deum esse,& in hoc discordat à Commentato re, scilicet in secunda conclusione. In prima autem & in ter t a concordat cū eo,& discordat ab Aui.& ab Alex. in pri ma& etiam à Scoto, quoniam concedūt non esse officium physici probare existentiam abstractarum substantiarum, nec in genere, nec in specie.

Nunc autem soluendum est argumentum Scoti pro quā to declinat à via B. Tho. Dico igitur, quod nō sequitur me taphysicam subalternari physicæ, eo quod non subiicitur physicæ, vt nobiliori; sed vtitur physi. vt sibi deseruiēti, q̄m versatur circa motum, quæ est vnica via ad probandum ex sensatis existentiam separatorum in genere;& est funda mentum ad probandum Deum esse, quoniam ex motu phi sico ascendimus ad motum metaphysi. vt patet in hoc 12. in tex.36. & ex motu metaphysico concludimus Deum es se, vt manifestabimus infra, quando quæremus qua via pro cedendum est ad probandum Deum esse. Et aduerte quod Paulus Sonc. soluit argumentum Scoti in libro.12. in quæ stione prima.

Sed nō tenebis eius solutionē, q̄m concedit esse officium solius physici probare Deum esse,& sic negat secundam conclusionem, quam docuimus esse ad mentem B. Tho. in primo cōtra gent. si autem solutio sua applicetur ad sepa rata in genere & non plus bona erit;& tu sustinebis eam, quoniam deseruit primæ conclusioni.

Ad dubium motum de 8 phy. contra secundam concl u sionē, Dico quod philosophus illic posuit tātum fundamē tum inuestigandi infinitatem primi motoris, quod quidem fundamentum est motus æternus sine moueie tempore in finito, quis autem sit hic primus motor non explicauit; nec vltimate conclusit, nisi in metap. Conclusit autem mo tu metaphysi. vnde aduerte quod philosophus, in 8. phisic. posuit hanc maiorem. In rerum natura datur moto virtu tis infinitæ, quoniam mouet tempore infinito; In me taph. autem posuit hanc minorem. Motor virtutis infinitæ est Deus, qui est primus motor penitus immobilis motu physico & motu metaphysico.

Nec obstat quod B Thom. in 8. phy. terminans expositio nē suam dicit. Et sic terminat &c. Et infra. Qui est Deus be nedictus in secula. Nam hoc subiunxit nō vt explicatū in

physica

phi.sed in metap.sic mihi occurrit dicendum,si quis antè melius inuenerit,libentissime cedam. Et aduerte, q socius meus Reuerendus magister Franciscus Ferrariensis exponens c.13.in primo contra gen.soluit hoc dubium alia via quam videre poteris,& comparare solutioni nostræ.Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

Quæstio 4. Si omnes substantiæ separatæ sunt penitus immobiles

Alia vero immobilis,hanc dicunt quidam separabilem Tex.5.

IN hac q.sic procedēdū est.Primò inuestigandum est qd circa hoc senserit philosophus & Comment. Secundò quid veritas habeat.Quātum ad mentem philosophi& Cōmen.aduerte,quod non formatur præsens quæstio de prima causa,quoniam De eius omnimoda immobilitate quæremus infra,sed ad præsens quærimus de subiectis abstractis tāquam de vno genere.Vt ergo id resoluatur iuxta ea quæ inuenimus in doctrina philosop.& Cōmē.præponet quedā distinctio,iuxta quam formabuntur conclusiones responsiuæ cum probationibus suis.

Distinctio est hæc.Aliquid potest esse mobile siue mutabile dupliciter.Primò secundum esse substantiale,sicut omne generabile & corruptibile,quod tendit à non esse ad esse & econuerso.Secundò secundum esse accidētale,& hoc quidem multipliciter,primò secundum locū,eo quod motu locali acquiritur nouum vbi,secundo secundum qualitatem sensibilem,vt aqua mutatur à calido ad frigidum & econuerso,aut secūdum qualitatem immaterialem,quā de nouo recipit,vt intellectus acquirens nouam speciem, nouum habitum &c.Tertiò secundum actionem eo quod potest mutari à potentia agens ad actu agens,vel desinere ab vna actione & incipere aliam, vt intellectus desinēs intelligere A,& incipere intelligere B.

Prima conclusio,secundum philosophū& Cōmen. intelligentiæ non sunt mutabiles secūdū esse substantiale,quoniam omne sic mutabile habet materiā,quę est principium generationis & corruptionis,& nō solū habet materiā,sed etiam annexam priuationi,vt determinatū est in li. 9. Sed intelligētiæ sunt immateriales,vt pattet in lib.12.in tex.30. vbi inqt philosophus,tales oportet esse substātias,sine materia,sempiternas enim oportet esse.Poteris ēt hanc con-

clusionem

clusionem probare eisdem rationibus,quibus ꝓbauit cœlum esse incorruptibile,quas videbis resultas in epitomate nostro super libros de cœlo.

Secunda conclusio,secundum philosophū & Cōment: intelligentiæ nō sunt mobiles motu locali intrinsece,nec per se,nec per accidens.Hæc probatur ex principijs philosophi in 8.physi.nam quod non sint mobiles per se,patet ex 6.physi.vbi probatur quod omne per se mobile est diuisibile,& quantum sed intelligentiæ indiuisibiles sūt, & sine magnitudine secūdū philosophū in 12.in tex.43.vbi inquit,palàm itaque,ꝙ tot substācias esse necesse est natura sēpiternas & immobiles,secundum se,& sine magnitudine.Quod autē nō moueatur localiter per accidēs intrinsece,fundamentum ꝓbationis habemus in 8.physic. in tex.52.vbi philosoph.assignat differentiam motus ꝑ accidens in intelligentijs planetarum,& in anima quæ dat esse animali,nā de intelligentijs verū est dicere,ꝙ mouēt per accidēs extrinsece,id est,ratione sui orbis,qui rapitur à primo mobili,nō autē ratione sui,quia nō est vt forma sui orbis.Anima autē est forma animalis & vnita secūdū esse,& ideo mouetur per accidēs localiter intrinsece,id est,ratione sui ad motū animalis.Arguitur igitur sic,si intelligentię mouerentur localiter intrinsece per accidēs, hoc ideo esset,quia vniuntur vt formæ suis mobilibus,ꝙ est falsum,cōsequētia patet,quoniā non alia ratione anima mouetur localiter intrinsece per accidens,nisi quia vnitur animali vt forma,cū igitur hæc ratio cesset in intelligentijs,sequitur quod non moueantur &c.falsitas autē consequentis apparebit infra,quando quæremus si intelligentia potest esse forma cœli dans esse.

Tertia conclusio,secundum philosophum & Commen. intelligentiæ non mouentur secundum aliquam qualitatem,quam de nouo recipiant vel deperdāt,nec secundū aliquam actionem,nec transeunt ab vna ad aliam.Antequam probetur hæc conclusio aduerte,quod philosop.in lib.12.videtur pro maiori parte loqui de separatis tanquā de vno genere,parum discernens inter ea,& hæc prædicata quæ venatur de eis,puta quod sint sine potentia,& sua substantia sit actus,& sine materia,& sine magnitudine, & quod in eis sint idem intelligere intellectus & res intellecta,ex consequenti,quod actio sua quæ est intelligere & velle, sit substantia sua, videtur attribuere omnibus,

tanquā

tanquam vno genere & quidem quod esse sine potentia scilicet passiua, esse simplicem actum & sine materia, attribuat omnibus, patet ex tex.29.& 30.& sua ratio est, quia contingeret motum non esse continuum & æternū. Cú ergo secundum philosophum omnes intelligentiæ moueant motu continuo & æterno, sequitur, quod illa prædicata omnibus sint communia. Quod autem identitaté intellectus & rei intellectæ, & ipsius intelligere attribuat omnibus, patet ex tex.51. vbi non altero igitur existé te eo quod intelligitur & intellectu quæcunque non materiam habent &c. Vbi & B. Tho. sic exponit. Cum igitur intellectus in actu & intellectum non sit alterum in his, quæ materiam non habent. Comment. autem expresse sic ait, super prædictum textum. In eis autem quæ sunt non in materia contingit vt intellectū, & intellectus, & actio intellectus, sint idem, stantibus his sic probatur conclusio, si aliqua qualitas de nouo inesset vel desineret in intelligentijs in genere, similiter & actio, cum in eis nou sit actio nisi intelligere & velle. (Nā dicemus infra, quo v lle mouent cœlum) sequitur substantiā suam esse mutabilé secundum esse substantiale, quod non stat cum incorruptibili tate, consequentia quidem, sic probatur, nā ex præmissis & adductis de mente philosophi & Commen. intelligentiæ in genere sunt actio sua, & per substantiam suam ope rantur & non per qualitates, aut potentias medias, aliter non essent simplices actus, quod est contra philosophum in libro 12. in tex.30. ergo si mutantur secundum qualitaté aut actionem mutantur secundum substantiam suam, & ne credas me in hac tertia conclusione confisum fuisse in propria imaginatione, scito quod Herue. in 2. sentent. in dist.14.q.1.art.3. est eiusdem opinionis, & sic attribuit philosopho, vt videre poteris.

Quantum ad secundū principale, scilicet quid tenēdū secundū veritaté, dico tria. Primo quod omnes intelligentiæ quo ad substantiam sūt immutabiles per potentiā intrinsecam, quoniā carent materia, quæ est principiū generationis & corruptionis intrinsecū, vt determinatū est in lib 8. Cū hoc tamen stat, quod possunt mutari per potētiā extrinsecā primi agentis. Annihilabiles enim sunt, vtpote si nō manu tenerētur à primo, Cui videtur Cōment. assētire in libro destructionū cōtra Algazelé, disput.4. vbi tenet, quod secundū philosophos mūdus habet agens, cuius actio si per momentū

momentum cessaret, totus mundus destrueretur, quoniã est agens & conseruans, Dico secundo, ꝙ mutabiles sunt secundum locum, non ꝙ occupent locum, cum sint siue magnitudine, sed quia virtutem suam diuersis locis applicare possunt, verum quia hic motus non est physicus, ideo nõ est præsentis negocij, sed relinquitur Theologo. Dico 3. ꝙ sunt mutabiles secundum qualitaté immaterialé, & secundum actiones intellectuales, eo ꝙ excepto primo actio sua non est substãtia sua, aliter essent purissimi actus, ex consequenti illimitati omnino, & infiniti secundum pfectionem. Repugnat autem dari plura infinita secundum virtuté. Sed & hoc relinquitur Theologo, nunc enim solũ intendimus manifestare, quid possumus dicere in præsẽti quæsito secũdum ea quæ inuenimus in doctrina Arist. & Cõmentatoris. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 5. si datur creatio secundum philosophum & Commentatorem.

Dubitabit autem aliquis ex quali non ente fit aliquid. Textu 11.

IN hac q. antequam deueniamus ad decisionem aduerte, quod tota difficultas pendet ex hoc. An philosophus & Cõment. concedant Deũ esse causam non solũ finalem sed & productiuuam omnium entiũ absolute. Nam si sic, tunc est causa productiua intelligẽtiarum & cœli, & cum intelligentiæ non sint producibiles ex materia, quoniam sunt immateriales, vt tenet philos. in lib. 12. in tex. 30. sequitur quod producantur ex nullo supposito, quod est creare, suppones ergo pro nunc saltẽ secundum Arist. quod Deus est causa productiua omnium. Nam infra formabitur de hoc particularis quæstio, & determinabitur secundum philosophum pro parte affirmatiua, in præsenti ergo quæsitò sic procedes. Primò pones distinctionem de creatione. Secundò cõclusiones respõsiuas ad menté philosophi. Tertiò considerabitur in hoc via Cõmentatoris. Nam verus Thomista in hoc habet tenere. quod nõ concordat via Cõmentatoris cum via philosophi. Quartò soluẽtur duo dubia.

Quantũ ad primũ aduerte, ꝙ cum creatio sit productio rei ex nihilo, ly ex potest dicere ordiné ad nihil dupliciter, primo positiue, vt sit sensus Res producitur ex nihilo, vt ex materia ita ly nihil subiicitur productioni, sicut in factione dom⁹ lapides subiiciũtur ędificatiói. Secũdò negatiue, vt sit sensus. Res pducitur ex nihilo. id est, nullo sui pręsupposito,

in primo sensu nullus dicit dari creationem, quia repugnat ly nihil esse materiam, vt patet, in 2. sensu non apparet aliqua repugnantia ex parte rei, modo detur agens in cuius virtute sit producere totam rei producibilis entitatem. Sed aduerte, quo in 2. sensu ly ex, iterum potest accipi dupliciter. Primò quod ita res producatur ex nihilo, quod prius duratione habuit non esse, & tunc dicitur creatio cum nouitate essendi, qualem ponunt dicentes mundũ creatum in tẽpore. Secundò, quod ita res producitur ex nihilo, quod solum prius natura & non duratione habuit nõ esse, & dicitur creatio sine nouitate essẽdi, qualem ponunt dicentes mundum creatum ab æterno, vt Auicenna.

Quantũ ad secundum sit hæc prima conclusio Arist. ponit creationem secũdo modo, id est, sine nouitate essẽdi. Probatio huius conclusionis pẽdet ex hoc, quod Arist. ponat primũ produxisse cœlũ & intelligentias ab æterno, de quo formabimus infra talẽ quæstione, vtrũ Deus sit causa productiua omniũ, & determinabimus ex doctrina Arist. pro parte affirmatiua. Et ex determinatione illa cõstabit tibi probatio huius conclusionis. Nã cõclusio quod Deus produxerit intelligentiã, bene sequitur, ergo creauit, quoniam cum sit sine materia, producta est nullo sui præsupposito, & cũ sit æterna, vt probauit in 12. metaphysic. in tex 29 sequitur quod sit creata sine nouitate essendi.

Secunda conclusio. Arist. Concedit creationẽ, id est, modo, id est, cum nouitate essendi. Hæc conclusio supponit duas determinationes in doctrina Arist. primò, quod anima intellectiua sit incorruptibilis, & hoc determinauimus in quæstionibus nostris in 3. de anima. Secundò, quod sit forma hominis secundũ esse dans esse homini formaliter, & hoc determinabimus infra de mẽte philosophi, mouentes quæstionem super tex. 16. qui incipit. Mouentes quidem &c. stãtibus his determinationibus probatur sic conclusio. Anima humana de nouo producitur, puta anima Socratis, quoniam cũ sit forma dans esse Socrati, non procedit id cuius est forma, ex tex. 16. huius 12. & non producitur de potẽtia materiæ, quoniam omnis forma educta de potẽtia materiæ pendet secundum esse à materia, ex cõsequenti est corruptibilis. Sed anima humana non est corruptibilis, vt determinauimus in libro 3. de anima in q. nostris, ergo creatur de nouo, & sic secundum philosophum datur creatio sine nouitate, & cum nouitate essendi.

Quantum

Quantum ad tertium aduerte, quod magna est ambiguitas inter doctores, quid in hoc sentiat Comment. & maxime circa primam conclusionem, Nam de secunda constare potest ex doctrina sua, quod negaret eam, quoniã non concedit animam intellectiuam esse formam informantẽ materiam. De prima autem sunt oppositæ opiniones. Nam qui tenent Comment. negare entia incorruptibilia, vt cœlum & intelligentias habere causam productiuam, dicũt Commen. negare creationem absolute & vniuersaliter, inter hos est Greg. de Arim. in 2. sen. di. 1. Cuius imaginationem dicemus in q. 1. in qua quæremus, si primum est causa productiua omnium, Iandunus etiam idem arbitratur in 2. metaphysi. 4. q. Qui vero tenent Comment. cõcedere Deum esse causam productiuam omnium, dicunt Comment. concedere primam conclusionem, inter quos est Herueus in 4. quolib. q. 9 & Paulus Soncinas in 12. metaphy. q. 15. & Ioã. Capr. in 1. sent. dist. 3. q. 1. Sed isti non concordant cum B. Tho. Nam in 8. physic. lect. 2 recitat ex proposito opinionem Commen. qui in 8. physic. in commen. 4. tenet, impossibile esse aliquid fieri ex nullo præsupposito, quoniam omnis mutatio subiectum supponit & deridet vulgum, credens creationem, & B. Tho. illic arguit cõtra eum, vt pote negantẽ absolute creationem nulla facta distinctione cum nouitate, vel sine nouitate essendi. Dico igitur inhærẽs doctrinæ B. Tho. quod Auerroes nõ admittit conclusionẽ primam, & quoniam Paulus Sonc. tenet oppositum: ideo in hoc declinat à via Thomistica. Quod autem Comment. non concedat secundam conclusionẽ, nulli est dubium exercitato in doctrina sua.

Quantum ad quartum aduerte, q̃ cõtra determinationem factã insurgunt duo dubia, primum est cõtra primam conclusionem, nam philosophus in tota doctrina sua nõ est locutus de creatione, nec potest trahi ex principijs suis, nã in 1 physic & in 8. metaphysic. & vbique supponit materiã, ideo negauit materiã posse generari, quia nõ habet materiã ex qua, & in 7. metaphy. & in 12. in tex. 12. negauit formã generari per se, quia nõ habet materiã ex qua, ergo hæc conclusio non est ad mentem Arist.

Respõdeo, licet hæc cõclusio non sit expressa ab Arist. potest tamen trahi ex sua philosophia, & præcipuæ ex 1. phy. text. 76. ibi, si autem aliquid debet fieri animal non secundum accidens ex non animali erit. vbi inquit Commen.

men. si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse, vt ex non animali simpliciter generaretur: ex quo sequitur proportionaliter, quòd si fieret ens simpliciter, fieret ex non ente simpliciter, & sic ex nihilo, quia non ens simpliciter. & nihil, idē sunt. Sed vt probabimus infra, philosophus concedit fieri ens simpliciter, prout totum, ꝙ est ens producitur à Deo, & producitur secundum se totū id est secundum totam essentiam suam, & non solum quo ad formam sicut producit agēs naturale, ergo philosophus non negaret creationē, quæ est productio ex non ente simpliciter, & hoc fundamentum tractum ex 1. phys. adducit D. Tho. in 8. phys. in lect. 2. probans Auerroem dicentem contra id quod tenemus de creatione, vbi & nominat Sarracenos tenentes legem Mahumeth, qui in hoc non discrepant ab Hebræis, nec à Christianis, nam istæ tres leges conueniunt in creatione mundi à Deo.

Secundum dubiū est contra secundam conclusionē. Nā vt manifestabimus infra, Deus secundū Arist. quicquid producit, de necessitate naturæ producit, ergo ab æterno producit quia quocunque instanti intelligit rem producibilē, & vult eā producere, statim producit, aliter à volitione antiqua prodeceret effectus nouus, sine mutatione ipsius agentis, quod nō cōcederet philosophus ex à tex 6 vsque ad tex. 13. si ergo Deus creat animam, sequitur quòd ab æterno creat & non de nouo, quod est contra secundam conclusionem, vanum autem est dicere, quod creat eam ab æterno, quoniam non esset forma hominis secundum esse, nā vt manifestabimus infra in tex. 16. forma non præcedit id cuius est forma, & sic tu cades in errorem Commentat.

Respondetur. Admisso quod Deus agat secundum philosophum de necessitate naturæ, adhuc nō est necesse, quod creet animam ab æterno, nam quædā producuntur à Deo immediate, non cooperante causa secunda, & talia secundum philosophum producuntur ab æterno, vt intelligentiæ, cœlum, & elementa, hæc enim sunt principales partes mundi, ex primo cœli, vnde si Arist. ponit mundum æternum, ex consequenti ponit prædicta æterna, quædam autem sunt à Deo secundum substantiam immediate, cooperante tamen causa secunda & non aliter.

Non ꝙ causa secūda ex actione sua attingat substantiam illius producti, sed quia est illud, sine quo Deus talē naturā nō produceret, quia nō producitur gratia sui, sed vt aliud

integrum producatur,& talis est anima intellectiua, quæ licet à solo Deo producatur,tamē nō produceretur sine naturali agente cooperante ad vnionē animæ cū materia siue cū corpore.Nā cū anima sit forma,non producitur nisi in habitudine ad suū informabile & talia producta nō est necesse esse æterna,quia nec à Deo sūt volita producibilia ab æterno sed eo tempore quo agens naturale cooperabitur, sic igitur respondendum est de mēte B.Tho.& omniū qui tenent viā suam.Commen.autem,quia tenet quod non est forma dans esse,concederet quod si est producta,producta est ab æterno.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6.si ex tex.16.potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini & esse incorruptibilem.

Mouentes quidem igitur causæ veluti prius existentes. Tex.16.

IN hac quæstio.aduerte,quòd tria potest pertractare.Primò,si ex hoc tex.potest concludi philosophum sensisse animam nostram esse vere formam dantem esse homini.Secundò,si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem,etiam quod sit forma dans esse.Tertiò si posito quod sit forma & incorruptibilis,possumus sustinere quod homo generat hominem.

Quantum ad primum dico,quod absolute potest concludi contra Commenta. ex hoc textu animam intellectiuam vere formam dantem esse,nam philosophus in text.16.ponens differentiam inter causam agentem,& causam formalem dicit quod causa agens præcedit id,cuius est causa,nulla autem causa formalis præcedit id cujus est,causa formalis,sed est simul cum eo nam vt inquit philosophus, quando sanatur homo,tunc est eius sanitas & non ante, & figura æreæ sphæræ est simul & non ante cum ærea sphæra, & Cōmen.etiam illic exponendo inquit.Causa agens differt à formali,quia agens & mouens præcedit illud quod agitur & mouetur ab eo,formalis autem est simul cum generatione.Post quā autem philoso.posuit differentiā inter causam agentem & formalem quo ad precedentiam, mouet dubiū de causa formali,quo ad remanentiam post illud cuius est causa formalis,vtrum scilicet sit necesse omnē causam formalem desinere esse ac diffinitionem eius,cuius est causa formalis,vel si potest remanere & respondens philos.inquit Si autem posterius aliquid manet,perscrutandū est.In qui

búsdam

busdā enim nihil prohibet,vt si est anima tale,scilicet remanens post definitionem cōpositi.Nō omnis,sed intellectus omne namque impossibile forsan.Ex his igitur patet quod philosophus sensit animā intellectiuā esse causam formalē hominis,aliter non esset dubius,vtrum aliqua causa formalis remaneat post.Nam si teneret animam non esse causam formalem,determinaret vniuersaliter,quòd sicut nulla causa formalis præcedit suum cōpositum,sic nec remanet post ex hoc autem quòd ponit animam esse causam formalem. conuenienter dubitat considerata natura animæ de remanentia post.Primò enim aspectu videtur supergredi materiā,ex consequenti videtur posse remanere post. Si autem est causa formalis,ergo est forma dans esse homini. Hic enim accipit philosophus causam formalem pro vera forma dante esse,vnde exemplificat de sanitate,quæ dat esse sano,& de figura quæ dat esse æreæ sphæræ,& confirmatur expositione.Cōmen.in dicto tex.Inquit enim,Causæ autē per quas res fit ens & vnum,sunt cum eo,quod per eas fit totum insimul,cum talē dispositionē habeat in cōgregato sicut partes in toto.Et aduerte quod hunc tex.philo.nō possunt Cōm.euadere,nisi destruendo tex.imò Iand.in lib. 12.metaph.in q.4.in principio responsionis dicit.q ex hoc tex.capiūtur duæ veritates.Prima quod anima intellectiua est forma substantialis corporis humani,licet hoc non dicat Commen.Secunda veritas est,quod anima intellectiua manet corrupto corpore.Hæc Iand.

Quantum ad secundum dico,quod cum non esset hic locus pertractandi de incorruptibilitate animæ,id enim spectat ad librum de anima,ideo philosophus non curauit hic determinare simpliciter de remanentia post compositum,sed per terminum dubitatiuum,& per conditionalem locutus est,sufficit autem,quod determinauit in 3.de anima,in tex.20.& nostram quæstionem determinatiuā super hoc videre poteris in 3.de anima.Cōcludo igitur,quod ex tex.præsenti non potest haberi determinata intentio philosophi de remanentia animæ nostræ post compositum,sed solum negatio præcedentiæ,& quod est formā dās esse homini,vt pars sua substantialis.

Quantum ad tertiū aduerte,quod ex quo in via Thomistica tenemus tātū vnā formam in homine,quę nō est nisi anima intellectiua,& hæc nō educitur de potētia materię, cū sit incorruptibilis,vt determinauim' de mēte philo.in 3.

de anima difficile est,saluare,quòd homo generet hominē. Cum terminus formalis generationis sit forma substantialis acquisibilis per generationem.Et quidē si teneremus errorem Comment,de intellectu, nulla esset in hoc difficultas.Diceretur enim homo generare hominē,quia de potētia materiæ educit animā sensitiuā,cuius nobilior potētia est cogitatiua,& hæc anima secūdū Cōmen.est formā specifica dans esse homini.Sed corrūpitur ad corruptionē cōpositi,cū sit organica.Nos aūt tenemus animā intellectiuā esse vere formam hominis,& nullā aliā formā substātialem esse in homine,vt determinauimus in lib.8.meta.& tamē. hoc nō obstāte,tenemus hāc esse verā,homo generat hominē,licet homo generās nō producat nec sit causa effectiua substātiæ animæ intellectiuæ,nec producat aliā formā quæ simul remaneat in homine genito,cū anima intellectiua,& hoc quidē propositū,sic probare possumus.Si,homo nō generat hominē,sequitur quòd sit inferioris cōditionis ex sequo ad actū generādi & cōtinuādi suā speciē,quā cæteræ animalia perfecta,quod est irrationabile,quia in rebus perfectis,natura nō deficit in necessariis,& quia ex 2.de anima tex.45.nutritiua in homine est nobilior,quā in aliis animalibus,ergo & potētia generatiua est nobilior.Cōstat aūt quòd cætera animalia producūt sibi simile in specie,vt determinauimus supra in lib.7.ergo multo magis homo,aliter vt dictū est,esset homo in nobiliori sua actione naturali imperfectior cæteris animalib.Verū quia homo nō producit generādo animā intellectiuā,quæ est sola forma in homine genito,& terminus generationis est forma substātialis ideo videtur impossibile saluare,quod homo generet hominē.Tu igitur aduerte,q Greg.in 2.distinctio 16.& 17.quæstione secunda,ad sextū factū contra secundā conclusionē, respondens huic dubio dicit,ideo homo generat hominē, quia producit animā sensitiuā,quæ nō remanet in aduentu animæ intellectiuæ,facta vlteriori dispositione ab homine generante ad animam intellectiuam. Ita quod secundum ipsum,homo generat hominem,quia licet non producat substātiā animæ intellectiuæ,tamen causat in materia sufficiētes dispositiones pro omnia intellectiua.Sed hoc nō videtur sufficere,quia cum tales dispositiones sint accidētia generatio hominis actiua terminaretur ad accidētia,& sic nō esset generatio substātialis.Dicēdū est ergo,ideo hominē generare hominē,quia licet hō generās non attingat produ-

ctiuæ animã intellectiuã,quo ad substantiã suã, tamen suâ actione deducit hominẽ genitũ ad cõsequendã formã simi le formæ hominis generatis,& hoc est quod dicũt aliqui; Ideo homo generat hominẽ,quia licet non attingat animã intellectiuã secundũ substantia,attingit tamen secundũ vnionẽ,& hoc sufficit ad saluandũ generationẽ vniuocã substantialẽ,quia de ratione generantis in viuentibus nõ est, quod generans producat formam geniti;sed actione sua agere,q. genitũ participet formã generãtis,& si nõ eãdẽ numero,eãdẽ saltẽ in specie,siue sit producta à generãte, siue à primo agente.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.Quòd si plura videre volueris in hoc proposito,inuenies in Cap.in 2.dist.15.q.1.in replicis factis contra solutionem sexti argumenti facti contra primam conclusionem.

Quæstio 7:Si omnium rerum sunt eadem principia.

Causæ autem & principia alia aliorum. Tex.19.

IN hac q.ne te cõfundas ex obscuritate textuũ Arist, à tex.19.vsque ad tex.29.exclusiue sic procedes.Primò pones duas distinctiones.Secũdò quinque cõclusiones responsiuas.Quantũ ad primũ sit hæc prima distinctio.Principia rerũ sunt duplicia,quædã intrinseca,vt forma & materia,quædã extrinseca,vt efficiens & finis,& hæc omnia iterũ sunt duplicia.s.proxima & remota,Vt materia proxima statuę lignũ & forma proxima figura Mercurij.Materia remota statuæ terra forma remota figura; quæ est vt forma generalis,licet nõ distincta realiter à forma specifica,vt opinatur Iand.cuius positionẽ reprobauimus in li.8:similiter efficiẽtiũ & finiũ quidã proximus,vt hominis efficiẽs proximus.hõ generãs,remotus aũt est sol &finis proximus est intelligere,remotus aũt est felicitas,siue perfectio vniuersi.

Secũda distinctio,idẽtitas est duplex,quædã simpliciter, quædã secũdũ quid,simpliciter est cõueniẽtia in aliquo vno vniuoco genere vel specie,vel numero,secũdũ quid est cõueniẽtia secũdũ proportionẽ vel analogiã.Sicut omnia prædicamẽta sunt idẽ in ente idẽtitate analogię secũdũ viã nostrã.Tu tñ aduerte,q hæc pportio siue analogia põt esse duplex.vna est similis habitudo diuersorũ ad diuersa,vt serenitas in aere,& trãquilitas in mari habẽt similẽ habitudinẽ,quia & serenitas& trãquilitas signãt quietẽ.Alia est habitudo diuersorũ ad vnũ.Vt nouẽ prædicamẽta accidẽtiũ habent diuersam habitudinem & substantiam.

Quantum ad secundò sit hæc prima cõclusio,Principia

intrinseca proxima nó sunt eadē simpliciter omniū prædicamētorū,sed sūt diuersa genere,& specie,& numero,probatur in prædicamēto substātiæ,principia intrinseca sūt vera materia & vera forma,in aliis autē prædicamentis nō est vera materia nec vera forma,quoniā accidētiā nō cōponuntur ex vera materia & vera forma,sed in eis potest asignari aliquid loco materiæ,& aliquid loco formæ.locū materię habet suū receptiuū,& locū formæ sua differētia,ergo &c.

Secunda conclusio,licet principia intrinseca non sint eadem simpliciter omnium prædicamentorum, sunt tamen eadem secundum proportionem.Ad declarationem secundæ partis huius conclusionis aduerte,quòd hæc identitas proportionis attenditur penes numerum, & penes modum actuandi,penes numerum quidem,quoniam sicut in prædicamento substantiæ sunt tria principia intrinseca,scilicet materia,forma,& priuatio,sic proportionaliter in prædicamento accidentium,puta in qualitate sunt tria,quæ se habant vt materia,forma,& priuatio,nam materia est illud quod est immediatum receptiuum qualitatis,puta superficies est materia caloris,forma sicut albedo, priuatio sicut nigredo,quæ comparata nigredini imperfectior est, penes autem modū actuandi,nam sicut in prædicamento substantiæ forma actuat & perficit materiā, priuatio vero imperficit,ita in prædicamento accidentium,forma puta albedo modo suo actuat ad subiectum,& nigredo respectu albedinis imperficit subiectum,ergo &c.

Tertia conclusio,principia extrinseca remota sunt eadem simpliciter omnium prædicamentorum,probatur,sunt eadem numero,ergo simpliciter,consequentia patet ex secunda distinctione posita supra. Antecedens probatur.Deus est principium extrinsecum remotum,habēs vniuersalem causalitatem super omnia entia in ratione efficientis & finis, vt manifestabitur infra,similiter corpora cœlestia respectu inferiorum habent vniuersalem causalitatem in ratione efficientis super ea,vt determinabimus infra,quando quæremus,si cœlum agit in hæc inferiora,patet autē quod Deus & cœlum semper permanent eodem numero,cum sint incorruptibilia,ergo &c.

Quarta conclusio principia extrinseca proxima nō sunt eadē simpliciter omniū prædicamentorum,sed nec in prædicamēto substantiæ.Prima pars probatur,principia proxima substantiæ sunt in prædicamento substātiæ,vt homo hominem

minem,ignis ignem generat.Proxima autem principia accidentium non de necessitate sunt substãtia,nam qualitas qualitatem producit,vt lux solis,lucem in aere,calor ignis colorem in aqua,ergo &c.

Quod nec etiam in prædicamento substantiæ,patet, quia cũ vnũquodque maximæ in viuẽtibus perfectis, generet à sibi simili in specie, aliud est principium ꝓximũ intrinsecum hominis,& equi,& leonis,ergo &c.sunt & distincti fines specie,sicut & distinctæ naturæ. Cuiusque enim naturæ finis proximus est propria operatio,ergo secundũ distinctionem naturarum sunt distincti fines,ergo &c.

Quinta conclusio,principia proxima extrinseca omnium prædicamentorum licet non sint eadem simpliciter,per cõclusionem præcedentem,sunt tamen eadem,proportionaliter,Hæc potest probari,sicut couclusio.4. Declaratur etiam sic,sicut in prædicamento substantiæ efficiens dat esse suo effectu,ita in prædicamento accidentium accidens productiuum dat esse suo effectui producto,eo tamẽ modo,quo accidens potest dare esse accidenti,scilicet in virtute substantiæ. Item sicut in prædicamento substantiæ. efficiens ordinat effectum suum in finem proprium ita in prædicamento accidentium accidens productiuum ordinat accidens productum in finem suum,puta in propriam operationem,vt calor ignis causat calorem in aqua,non solum vt aqua,fit calida,sed vt calefaciat,ordinat dico modo conuenienti ipsi accidenti,ergo &c.

Hic non cadit dubium nec argumentum,quod non soluatur ex distinctionibus datis&ex declaratione prædictarum conclusionum Quare non est hic immorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 8. Si omne repositum in prædicamento,siue sit substantia,siue accidens,est compositum intrinsece ex propria potentia & proprio actu,tanquam duabus partibus essentialibus.

Amplius alio modo proportionaliter,principia eadem potentia & actus. Text.26.

IN hac q.aduerte in primis anteq̃ deueniamus ad decisionẽ,quod quãdo dicit philosophus in tex.proposito potẽtiã,& actum esse communes omnibus prædicamẽtis,credunt multi,ꝙ sicut in prædicamento substantiæ,omne per se repositũ in predicamẽto,si est substãtia generabilis vere

componi ex materia & forma,vt vera potentia,& vero actu,vt partibus suis essentialibus realiter distinctis,ita omnē quātitatem,& qualitatem,intrinsece cōponi ex propria potentia & proprio actu,quorum vtrunque est reductiue in eodem prædicamento cum suo composito,verū quia in li.8.in q.16.iam probauimus,quod accidens est ens simplex constans,ex sola conpositione ratione,scilicet ex genere& differentia,quæ nō distinguūtur realiter,vt manifestauim' in li 7.ideo aliter exponemus præsentem tex. philosophi; &dicemus duo pro resolutione quæsiti. Primò,q in substātia receptiua alicuius accidentis absoluti est aliqua potentia,qua mediāte recipit illud accidēs,quæ non est ipsa substantia,nec est materia prima,sed est reductiue in eodem prædicamēto,in quo est accidens receptibile,puta in substātia corporea,est aliqua potentia,qua est receptiua qualitatis sensibilis quæ potentia est reductiue in prædicamento qualitatis,idē dico respectu quātitatis. Secūdò q licet talis potētia sit in eodē prædicamēto cū accidēte receptibilis,nō tamē est pars intrinseca compositiua accidētis:

Primum quidē fundatum est super doctrinā Commē.in 5.physi.commē.9.vbi intendit talē rationē,sicut se habet potētia & via ad substantiam,sic potentia & via ad quantitatem & qualitatem,sed potentia & via ad substantiā est in eodem genere cum substantia,ergo potentia & via ad quantitatem &c. vnde inquit,potentia ad vnumquodque prædicamentum est in illo genere prædicamenti,q est in actu,& similiter via de potentia ad actum,scilicet potētia ad substantiam est quomodo in prædicamento substantiæ & similiter via ad generationem substantiæ , & similiter potentia ad quantum,& ad alia prædi. Hæc Cōm.

Secūdū aūt fundatur super determinationem quam fecimus in li.8.in q.16.in 1.conclusione quā reuidere poteris.

Et si dicas,Quare talis potentia non est pars accidentis cum sit reductiue in eodem prædicamento. Respondetur quod hoc ideo est,quia huiusmodi potentia est tantum ratio siue causa,sine qua non reciperetur accidens in substantia,puta sine diaphaneitate nōn reciperetur lux siue lumen,& tamen diaphaneitas nō est pars lucis,licet sit in eodem prædicamento cum luce. Et species visibilis est in eodem prædicamento cum qualitate visibili, & tamen non est pars eius. Quando ergo dicit philosophus,quod actus & potentia sunt principia omnium prædicamentorum, si

intelligantur

intelligantur vt partes essentiales, est verum, solum in praedicamento substãtiae, & respectu solius substantiae corporeae, quae componitur ex materia & forma. vt potentia & actu, in aliis autem seruantur potentia & actus, nõ vt cõponentia, sed potẽtia vt ratio recipiendi, & actus vt id ꝙ recipitur. Et hoc loquendo de tribus primis praedicamẽtis scilicet substantia, quantitate, qualitate. De aliis autem, quoniam sunt respectiua, & distinguuntur solum formaliter à tribus primis, vel per denominationem extrinsecam, vt diximus. in li 5. iudicatur vt de primis inquantum res sunt. Haec de praesenti quaesito dicta sint.

Quaestio 9. Si est necesse dare aliquam substantiam aeternam secundum philosophum & secundum veritatem

Necesse est esse aliquam substantiam sempiternam immobilem. Tex. 29.

IN hac q. tria discutienda sunt. Primò si est necesse darè aliquam substantiam aeternam secundum philosophum & veritatem. Secundò supposito ꝙ sic, si Ari. in tex. 29. intendit solum de prima substantia abstracta quam dicimus Deũ, an de omnibus in genere. Tertiò supposito ꝙ de omnibus in genere intendat, inuestigandum est, qua via procedendum est ad probandum Deum esse.

Quantum ad primum principale aduerte, quod haec cõclusio. Datur aliqua substantia aeterna, est vera, & confessa ab omnibus recte sentientibus. Sed accidit, quod aliquando probatur conclusio vera ex medio falso, licet sit magis deductio quam probatio, nam ex falsis cõtingit syllogizari verum, ex primo poste. Et sic fecit hic Arist. & Commen. & omnes tenẽtes mundũ aeternum. Probãt eñ dari substantiam aeternam. quia credunt motum & tempus esse aeterni, Motus enim de necessitate requirit mouens, & cum mouens sit substantia, concludunt quod necessitate datur substantia aeterna mouens ex motu aeterno. Patet autem, quod secundum viritatem mundus non est aeternus, q̃m fidei non subest falsum, ergo medium sumptum ad Ari. ad conclusionem praepositam est falsum, licet medium sumptum à philosopho sit falsum, tamen non deficit nobis medium verum ad probandum propositum. Tu igitur sic ꝓcedes, Primò probabis cõclusionẽ, vt probat philosophus cuius probationem videbis formatã in epitomi nostra su-

per 12.met.in c.4. Et aduerte, quod cum hæc probatio aduersetur veritati, soluemus eã infra, quãdo quæremus, an philosophus crediderit se demonstrasse mundum esse æternum. Secundò probabis eandem conclusionem medio vero sic. Aut mundus est æternus, aut non, si sic, ergo datur substantia æterna, quia si est æternus, est motus æternus & generatio æterna. Sed motus æternus requirit mouens æternũ & generatio æterna generãs æternũ; ergo &c. si non eodem modo datur substantia æterna, nã omne non æternũ, cũ non semper fuerit, ab aliquo productũ est, nõ à se ipso, q a prius fuisset quã fuisset, ergo ab alio, Quæro de illo, aut non fuit productum ab alio, aut sic, si non, ergo est æternum, qm̃ omne improductum habens esse, semper habet esse, si sic, quæro de illo alio, vt supra, & cum non sit pcessus in infinitum, vt probatũ est in 2.li. necesse est deuenire ad primum efficiens improductũ, quod est substãtia æterna, Vnde si aduertis efficacius probatur dari substantia æterna ex nouitate mundi, quam ex æternitate;

Quantum ad secũdum principale aduerte, q̃ quia Arist. philosophatur & ascendit ad separatã ex sensatis, quasi in caligine palpitans ambulat in assignatione distinctionum & proprietatum in substantiis abstractis, vnde dico, q̃ indistincte probauit substantiam æternam existere, & non in particulari de prima causa. Cuius est quod probauit substantiam æternam ex motu æterno. Sed omnes intelligẽtiæ apud Ari. mouent motu æterno, vnde & infra ex pluralitate motuum æternorum concludet numerum intelligentiarũ, non ergo magis probat de prima quam de omnibus. Præterea, id cõfirmatur dicto philosophi in tex.30. vbi postquam ex motu æterno probauit substantiam æternã trãsferẽs se à singulari ad plurale, inq̃t. Igitur tales oportet esse substãtias, sine materia, vbi Cõm. ait. Quia istę substãtię sũt mouentes sine aliqua potentia; necesse est vt sint sine aliqua materia; cum necesse est vt sint æternæ. Sic quidem cẽsendum est secundum philosophum & Commen. secundũ autem veritatem est tantum vna substantia æterna, à qua sunt omnes intelligẽtiæ motrices temporaliter productæ, quæ licet non moueant motu æterno à parte, ante possunt tamen mouere in ęternum à parte post, eò quod sunt inalterabiles, nec sunt formæ materiam informantes. Sed id non est præsentis negocij.

Quantum ad tertium principale aduerte, quoniam dictũ est

est paulo ante,quod ex hoc quod est esse mouēs eternum, non probat philosophus particulariter Deum esse, sed cōmuniter de omnibus intelligentiis,ideo hic inuestigandū est,qua via efficaci secundum doctrinam philosophi possumus probare Deum esse,ita quod quæramus ex sensatis medium quo tandem & resolutiue concludamus Deū esse.Quod quidem medium ita Deo conueniat,quod de nulla alia substantia abstracta verificetur,& quoniam ad probandum Deum esse,à multis rationib.multæ solent adduci,vt patet apud Scotum in 1.sen.distin.2.q.2.qui conatur probare quod in rerū natura datur vnum simpliciter primum secundum efficientiam,secundum finem,& secundū eminentiam perfectionis,& apud B.Tho.in 1.parte q.2.art. 3.& in primo contra gentes,c.13.ideo relictis illis rationib. vt iacent in robore suo;intēdo declarare,quo processu deuenit Ari.ad concludendum propositum.Tu igitur aduerte,quod Arist.in 8.phys.tex.33.posuit & multiplici probatione conclusit hoc fundamentum,omne quod mouetur, ab aliquo mouē&in tex.&34.cōclusit,ꝙ nō est ꝑcedere in infinitū in mouētib.& motis per se subordinatis,& à tex. 34.vsque ad tex.40.probat ex his duobus fundamentis, quod est deuenire ad vnum primum mouens, quod vel est mouens se ipsum prout distinguitur in partem mouentem & in partem motam,vel est penitus immobile. & in text.49.conclusit,quod vltra primum mouens se ipsum est deuenire ad aliquod mouens primum immobile per se & per accidens.Quod quidem mouens primum immobile est intelligentia applicata primo cœlo,quę eo motu quo mouet cœlum scilicet motu locali est omnino immobilis. & per se,& per accidens ad differentiam intelligentiarum aliarum orbium scilicet planetarum.Istæ enim mouētur per accidens,vt declarat philosophus in 8.physico.tex.52. Verum quia hoc primum mouens immobilem localiter, mouet orbem suum,& ad motum sui orbis mouet orbes planetarum motu diurno.mouet inquam per intellectum & voluntatem secundum philosophum in duodecimo metaphysico tex.trigesimooctauo & omne tale mouens mouetur,siue trahitur ad mouendum ab obiecto cognito.& desiderato,quod ex motu suo consequi desiderat ideo philosophus in libro duodecimo metaphysi.text.36, ex hoc quod mouens primum immobile localiter applicatum primo cœlo,mouet intelligens appetens consequi-

nobilius

nobilius obiectum cõcludit quod datur primum moués omnino immobile & secundum motum localẽ,& secũdũ motum causæ finalis,ita quod non mouetur ab aliquo dignioti se,ad quod ordinetur vt ad finem.Sed intelligentia prima applicata,& aliæ subsequentes ordinantur ad ipsũ, vt nobilissimum in tota natura,& hic est Deus.Ex quo processu patet,quod probatio propositi est inchoata ab Arist. in 8.physi.sed completa in 12.metaphysic.sic quidem tenẽdum est secundum viam nostram,ne deuiemus à doctrinã B.Tho.quam tradit in 1.contra gentes,cap.13.sed secundũ viã Comment.completa & inchoata fuit in 8.physic.quoniam extimat Deum esse applicatum primo cœlo,& mouere vt efficiens & finis sicut manifestabimus infra,quãdo quæremus si primum principium mouet primum cœlũm immediate,vt applicatũ.Patet etiam, quod rationes sumptæ à primo efficiẽte,& primo mouente,& primo alterãte,nisi aliud addatur,non concludunt Deum esse,sed deducunt vsque ad primum cœlum;sumendo primum cœlũ pro aggregato ex primo corpore cœlesti,& prima intelligẽtia applicata,quæ solet dici anima primi cœli.

Et aduerte quod Arist.ad propositum conclusionẽ nõ facit ex intentione aliam rationem, licet ex principiis doctrinæ suæ B. Tho.alias applicet,sicut illã fundatam super maxime verum.Cuius fundamentum trahitur ex 2.metaphysic.textu 4.Et illã fundatã super maxime bonũ,cuius fundamentum trahitur ex 10.metaphysic.tex.12.vbi philosophus habet,quod vbi datur magis & minus differre, datur & maximum,ex quo trahitur,quod in quocunque genere,datur & magis & minus,datur maximum,constat autem,quod in rerum natura datur magis & minus,ens. & verum,& bonum,& perfectũ, ergo datur maxime ens & verum,& optimum,& perfectissimum.Hoc autẽ apud omnes recte sapientes est Deus,ergo &c.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 10.si substantia æterna est super actum mouens & de necessitate naturæ.

At vero si fuerit motiuum, aut effectiuum non operans autem. Tex.30.

IN hac q.erunt duæ considerationes.Prima, si substantia æterna est semper actu mouens.Secunda, si mouet & agit de necessitate naturæ.

Quantum

Quantum ad primam considerationem aduerte,quod esse mouens semper actu,est conditio secundum Aristotelem,non solum conueniens primo principio,sed & omnibus intelligentiis in genere.Nam infra philosophus cõclu det necessitatem generationis æterne,quam dicet causari non solum ex motu diurno primi cœli,sed etiam ex motu planetarum sub circulo obliquo.Planetarum autem orbes non mouentur ab vna solum intelligentia,sed à pluribus,vt manifestatur infra,quando inuestigabimus numerum intelligentiarum.Hoc ergo prænotato ponitur cõclu sio responsiua,substantia æterna est semper actu mouens, quæ sic probatur,ex fundamentis positis ab Arist.substantia æterna non potest esse mouens in potentia ,ergo est sẽ per mouens actu,consequentia patet,quoniam cũ habeat virtutem mouendi,aut est mouens actu,aut mouens in potentia.Antecedens autem sic probatur,si potest esse mouens in potentia,potest non esse motus,non enim datur motus actu,nisi per mouens actu.Sed motus non potest non esse,vt credidit philosophus se probasse in 8.physic.à text.7.vsque ad textum 13.eo quod daretur motus siue mutatio prior prima, & quia posset non esse tempus, quæ omnia reputat illic Aristotel.impossibilia,ergo substantia æterna semper mouet actu,ita ꝙ motus orbium sẽper fuit & semper erit,& ꝙ hæc fuerit mens Aristot.declarat Comment.in comment.eiusdem tex.30.vbi inquit.Cum motus æternus sit,& omnis motus habeat motorem,vt determinatum est , necesse est vt iste motus habeat motorem, qui est actio pura sine aliqua potentia,id est,qua in nulla hora est motor in potentia , si enim non fuerit actio pura , sed cum potentia aliqua hora erit in qua non erit motio ab eo,quia omnis motor cuius substantiæ admiscetur potentia, possibile est vt in aliqua hora non moueat , non enim mouet,nisi per alium motorem extrahentem ipsum ex potentia in actum,hæc Comment.

Et tu aduerte,ꝙ prædicta conclusio si cõsideretur,non solum ad mentẽ philosophi,sed secundum veritatẽ,potest esse vera,& falsa,vera quidẽ erit,si ly sẽper,exponatur nõ pro omni tẽpore absolute,sed ꝓ omni tempore quo durat rerũ inferiorum generatio,substantiæ enim cœlorũ motrices actu sẽper id est,incessãter & sine quiete media mouẽt donec stat rerũ inferiorũ generatio.Dicemus enim infra, omnẽ motum mundi inferioris causari à motu cœlorum.

Si

Si autem ly semper exponatur pro omni differentia temporis absolute, id est, ab æterno & in æternũ, falsa est quoniam cœlum est productũ non ab æterno, ex consequenti, intelligentia non mouet ab æterno, supponit enim motus mouens & mobile, & id tenemus ex fide licet philosophus sentiat oppositum, cuius rationes soluemus infra, nam de hoc faciemus particulare quæsitum contra Iandunum.

Quantum ad secundam considerationem inuestigabimus. Primò quid dicendum secundum philosophum. Secundò quid secundum veritatem.

Pro notitia positionis philosophi præpono distinctionem de modis agendi ex necessitate naturæ, deinde pertractabitur quædam opinio, & reprobabitur, postremo declarabitur quæ fuerit mens philosophi in hoc.

Distinctio sit hæc. Aliquid potest mouere & agere de necessitate naturæ dupliciter. Primò quia agit per naturam sic, quod præuenit intelligere, & velle, & est illud, quod nõ agit ex eo quod intelligit sic mouẽdum, vel sic agendum, sed agit per aliquam virtutem naturalem, eo modo quo dicimus ignem per calorem calefacere de necessitate naturæ calefactibile sibi approximatum, & homo per calorem naturalem digerit cibum, & Sol existens super orizontem illuminat aerem nostrum. Secundò quod agat de necessitate naturæ, quia licet intelligat quid agendum & quid volendum, tamen non potest non agere quod intelligit, & vult agere, ita quod voluntas est adeo determinata ad agendum, quod non potest in oppositum, & statim intellectus intelligit id quod agendũ sit, & voluntas vult, sequitur ex necessitate actio, verbi gratia. Homo intelligit quid est felicitas, & vult felicitatem, si darentur sibi media sufficientia ad felicitatem, statim & de necessitate naturæ ageret pro assequenda felicitate, quia voluntas habet determinatam & necessariam habitudinem ad felicitatem intellectam & volitam. Quod substantia æterna mouens cœlum, moueat de necessitate naturæ, & agat primo modo, nullus sapiens dicit. Cum enim sit substantia mere intellectualis, quicquid agit, agit & mouet, vt intellectum & volitum, ergo non agit de necessitate naturæ primo modo. Præterea ille modus agendi est proprius potentiæ irrationalis, à qua remoto impedimento necessario sequitur actio. Tales autem potentiæ, non sunt in natura mere intellectuali. Verum aut moueat & agat de necessitate naturæ

secundo

secundo modo secundum philosophum, est varia opinio Quidā vt Scotus in 1.dist.8.q.4.Et Herueus in 2.quol.q.4. tenent absolute, quod Arist.fuit huius opinionis, ita quod sicut substantia æterna & præcipue prima, quæ est Deus, intelligit bonitatem suam, & de necessitate naturæ vult eam & amat, ita intelligit cœlum mouendum, & vult illud mouere, & de necessitate mouet, ita quod non potest in oppositum. Et quod hæc fuerit mens philosophi, probabitur in reprobatione sequentis opinionis. Igitur quidam alij dicunt, quod si substantia æterna mouens cœlū & præcipue prima esset virtus in magnitudine, id est, agens corporeum, vt Sol illuminans, & ignis comburens, moueret, & ageret de necessitate naturæ. Sed quia secundū philosophum omnes substantiæ motrices cœlorū æternæ sunt immateriales omnino, ideo mouent per modū intellectus & voluntatis, id est, tanta velocitate quātā appræhendunt esse conuenientem, & tanto tēpore. Et sic volunt mouere & non per modum naturæ.

Sed si recte consideras, aduertes hāc opinionem cōcludere, ꝙ substantia æterna nō agit secundum philosopum de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ. Quod si intendit etiam secūdo modo, est aperte contra philosophū. Nam vt dictum est in prima parte huius quæstionis, extimauit philosophus esse impossibile, quin sit motus, & super hoc fundauit hāc conclusionem, substantia æterna mouens est actus, quoniā si ei admiscetur potētia, poterit non mouere, possibile est enim, vt illud quod est in potentia, nō agat, ex consequenti poterit non esse motus, ꝙ extimat impossibile vt habetur in 8.physic.tex.7. Sed siue sit in magnitudine, siue extra, est actus, ergo non potest non mouere, & non potest non agere, & cū sit substantia intellectualis, mouet, & agit per intellectum & voluntatē, ergo mouet & agit de necessitate naturæ secundo modo distinctionis positæ. Et ꝙ hæc fuerit mens philosophi patet in 12. libro in tex.38. vbi tenet, ꝙ primus motus est necessarius, non ex violentia, sed ex fine. Si necessarius, ergo substātia æterna à qua est talis motus, de necessitate naturæ mouet, qa scilicet volūtas sua ita est determinata ad mouendū, ꝙ nō potest in oppositū, nec obstat qđ dicit B. Tho. exponens prædictum tex.38. necessitatē primi motus subiacere volūtati Dei, quoniā B.Tho. non intendit aliud quam excludere necessitatem absolutam à motu cœli, & concludere

concludere necessitaté finis, quæ pendet à voluntate Dei, determinata tamen immutabiliter ad mouendum, sicut est determinata immutabiliter ad volendum bonitatem suam, & voluntas creata est determinata immutabiliter ad volendum felicitatem.

Sic quidem extimo tenendum secundum philosophum, vt etiam sentit Scotus & Herueus, vt supra dictum est, nec id negaret B.Tho. modo quo expositũ est nec obstat quod in 2. contra gẽtes, cap. 23. multiplici ratione probat Deum non agere ex necessitate naturæ. Nõ enim illic procedit secundum menté philosophi, sed secũdum veritatem, cuius signum est, quod in fine cap. dicit patere errorem quorundam philosophorum, qui posuerunt Deũ agere per necessitatem naturæ, inter quos & Arist. numeradus est, licet ipsum non expresserit B.Tho. Dico insuper, quod in illo cap. B.Tho. format rationes, quæ pro maiori parte concludant Deum non agere de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ, quod conceditur etiam ab Arist. qui cognouit Deum agere per intellectum & voluntatem.

Nunc autem inuestigandũ est, quid tenendum sit secundum veritatem, pro cuius euidentia aduerte, quod aliud senciendum est de Deo, aliud de aliis intelligentiis.

Quantũ ad Deũ, sit hæc firma cõclusio. Deus nec mouet nec aliud agit extra se de necessitate naturæ secũdo modo distinctionis positæ sed mere libere, probatur. Quicunque vult de necessitate naturæ aliquẽ finem, non est necesse quod velit, nec agat ea, sine quibus potest assequi & possidere finem necessario volitũ, sed si vult & agit, hoc erit mere libere, nam fatuum est dicere, infirmũ volentem immutabiliter sanitatem, velle immutabiliter medicinam, quam scit non causatiuam nec iuuatiuam, nec citius auxiliaturam in consequenda sanitate immutabiliter volita, sed si vult & procurat eam, hoc erit mere libere. Sed Deus de necessitate naturæ vult bonitatem suam vt finem, & nulla creatura est necessaria Deo, vt habeat bonitatem suam: nec vt melius, nec vt citius habeat, aliter diuina perfectio pẽderet ab esse creaturæ, quod & Arist. & omnis rectè sentiens de Deo negat. Nam in 7. politico. dixit philosophus, quod Deus seipso solo beatus est, ergo Deus tantum bonitatem suam vult de necessitate naturæ, quæcunque autem extra se non necessario, sed mere libere vult & agit.

Quantum autem ad alias intelligentias mouẽtes orbes,

ponitur hæc conclusio. Licet non moueant nec agant in his inferioribus de necessitate naturæ propter perfectionē suam essentialem & naturalem acquirendam, tamen non est inconueniens, quod moueant & agant per motum in his inferioribus ex necessitate naturæ propter perfectionē suam accidentalem, siue secundariam acquirendam. Pro intellectu huius conclusionis aduerte, quod naturalis perfectio intelligentiæ consistit intelligendo primum motorem, ex cuius intellectione sunt intelligentiæ mouentes in optima dispositione, vt dicemus, quando quæremus si in primo principio est, delectatio, excellentissimo modo. Consistit etiam intellectione suæ propriæ substantiæ & aliarum intelligentiarum: & quo ad hanc perfectionem assequenda, non iuuantur motu orbium, quoniam intelligunt primum motorem per essentiam primi motoris, & seipsas per seipsas, & vna aliam, aut per essentiam intelligentiæ intelligentis, aut per essentiam intelligentiæ intellectæ, aut per speciem innatam, repræsentatiuam, intelligentiæ intellectæ.

Ex his autem modis quis verior sit, manifestabimus infra quando quæremus si in abstractis est idem intellectus, res intellecta, & intellectio. Accidentalis autem perfectio earū videtur causari, ex eo quod mouent orbes, nam per huiusmodi motum producuntur inferiora & sic assimilātur primo motori, qui, vt dicemus infra, continet in se virtualiter omnia producibilia, & intelligentiæ deducunt ea ad actum per motum orbium, vt declarabimus infra, quando quæremus, si primus motor mouet cœlum, vt finis amatus.

Quoniam ergo omnes causæ secundæ agentes perficiuntur sua actione, ideo vt intelligentiæ assequantur suam accidentalē perfectionem, de necessitate naturæ mouent orbes, & non possunt velle oppositum, donec sua accidentialis perfectio completa fuerit. Et huic intentioni videtur facere Commenta. licet loquatur de omnibus substantiis abstractis, includendo primum motorem, & quo ad suam perfectionem simpliciter. Tu vero accipe dictum suum de omnibus intelligentiis mouentibus, excluso primo motore, & quo ad secundariam perfectionem.

Sic igitur inquit in hoc 12. in commen. 48. Cōmen. enim posuerimus, quod nulla substātia abstracta est, quæ nō moueat, quia tunc inueniretur in dispositione diminuta, idest nō cōpleta in sua perfectione. Et cū posuerimus, ꝙ omnis

orbis est propter stellam, & si non esset ociosum, manifestum est, quòd via numerandi istas substantias abstractas est via numerandi motum stellarum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. Si substantia eterna mouens, ita est actus, quod nullo modo sit in potentia.

Oportet igitur esse principium tale, cuius substantia est actus. Tex. 30.

IN hac q. aduerte vnum, antequam resoluamus propositum, Arist. tex. proposito, adhuc intendit loqui de substantiis æternis mouentibus in genere, & non solum de primo principio, licet dicat, oportet igitur esse principium tale &c. Quod patet ex duobus.

Primò ex eo quod immediate subiungit dicens, Amplius igitur tales oportet esse substantias sine materia, ex quo sequitur, quod illas substantias quas probauerat esse sine potentia, sed esse actus, esse etiam sine natura.

Secundò patet idem ex Commen. qui exponens præpositum tex. in commen. 30. inquit, Quia istæ substantiæ sunt mouentes sine aliqua potentia necesse est vt sint sine aliqua materia, cum necesse est, vt sint æternæ, omne enim æternum est actio pura, & omne quod est actio pura non habet potentiam. ex quibus patet, quòd apud philosophũ & Commen. carere potentia in substantia sua, esse substantiam quæ sit actus esse sine materia, esse æternum, est conueniens omni substantiæ abstractæ, & non tantum primo principio. Hoc prenoto, sic procedemus in resolutione quęsiti. Primò videbis quid dicendum sit ad mentem philosophi & Comment. prout verba sua sonare videntur. Secundò quid dicendum secundum veritatem.

Quantum ad primũ duo agenda sunt. Primò ponitur cõclusio responsiua iuxta illud quod sonãt verba philosophi & Cõmen. Dico iuxta illud &c. quoniam infra, quãdo quęremus, vtrum primũ principium secundũ Arist. est productiuũ omniũ extra se, ad mentem B. Tho. dandus est alius sensus Aristo. quã verba sua. hic sonent. Determinabitur enim quod si intelligentiæ sunt productæ, non sunt purus actus seu hæc est proprietas primi principij.

Secundò inuestigabitur quãtũ valeat secũda ratio philo. quam formabimus in probatione proponẽdæ cõclusionis.

Conclusio sit hæc, Omnis substantia abstracta secundũ philosophũ

philosophum est purus actus secundum substantiam,& in ea nullo modo est potentia.Hæc conclusio sic potest extra hi ex tex.philosophi.Sic enim arguit in præsenti textu.Omnis substantia æterna semper actu mouens est talis, quod eius substantia est actus & non potentia.Sed omnis substãtia abstracta est substantia æterna semper actu mouens,ergo est talis quòd eius substantia est actus & non potentia. Maiorem sic probat,quia si in eius substantia esset potentia, contingeret non mouere,contigit enim potentia agens nõ agere,& sic posset non esse motus omnino,quod philosophus reputat imposibile ex 8.phisic.tex,17.

Minor autem habetur infra in tex.43.in fine.vbi philosophus concludit numerum substantiarum separatarum secũdũ numerum motuum,& Commen.inquit in cõmen. 44. Et ideo dicit Arist.quòd si aliquæ substantiæ essent non mouẽtes,essent ociosæ.secundo sic arguit in eodẽ tex.30. Mouens cuius substãtia est potentia,contingit non esse,& sic est corruptibile,sed nulla substantia abstracta potes nõ esse,quia est æterna secundũ philosophũ & nullum æternũ potest nõ esse,ergo in nulla substantia abstracta est potentia,ex consequenti eius substantia est actus,& quod hęc cõclusio sit etiã de mente Cõmen.patet in cõmen.tex.30.vbi inquit.Omne æternum est actio pura,& omne quod est actio pura,nõ habet potentiã patet autẽ,quòd omnis substantia abstracta secundũ philosophum & Commen.est æterna,ergo non solum primum principiũ,sed & omnis substantia abstracta est actus purus secundum substantiam,& nullo modo ei admiscetur potentia,vnde commen.in eodẽ cõmen.inquit Necesse est,vt isti motori,scilicet æterno nõ admisceatur potentia omnino,neque in substantia , neque in loco,neque in alio modorum potentiæ.

Posita probatione conclusionis,videndum est quantum valeat secunda ratio adducta,nam primo aspectu propositio maior quæ fuit ista,Mouens in cuius substantia est potentia,contingit non esse,& sic est corruptibile.Hæc inquã non videtur vera,etiam ad mentem philosophi & Commen.nam secundum eos,& veritas est intellectus posibilis est in pura potentia pasiua ad speciem intelligibilem, eo quod nullam ex sui natura ex se habent, propterea potentialis siue posibilis vocatus est in 3. de anima, tex.5. & in tex.3.dicitur susceptiuus speciei & potentia huiusmodi & tamẽ est incorruptibilis secundũ Cõm.& secũdũ philo.

vt determinatum est in 3.de anima,ergo &c.Præterea,Cœlum,dato etiã quòd haberet materiam,vt opinatur Commen est in potentia ad diuersa,vt ibi patet,& tamen nõ potest desinere esse,ergo maior secundæ rationis est falsa.

Hanc obiectionem videbis solutam in libr.9.in q.17.vbi declaraui,quomodo hæc præpositio est intelligenda, omnis potentia passiua est potentia contradictionis,& illic inuenies,quomodo vnumquodque eo modo quo est in potentia est corruptibile,& quomodo secundum Commen. non inconuenit in aliquibus æternis inueniri aliquem modum potentiæ passiuę.

Quantum ad secundum principale,scilicet quid tenẽdũ sit secundum veritatem,duo agenda sunt.Primò præponetur distinctio de potentia.Secundò cõclusiones respõsiuæ.

Distinctio sit hæc potentia duplex.scilicet actiua & passiua,quid sint,& quomodo distinguantur,iam declaratum habes in epit.nostro metaph.super lib.5.in ca.de potestatę vide illic,potentia actiua & passiua,iterum sic distinguitur quædam coniuncta actui,vt ignis actu calefaciẽs,& à quo actu calefacta.quædam separata ab actu,vt ædificator potens ædificare,& domus ædificabilis.

Prima conclusio,in princip.non est potentia passiua vllo modo,quia nec cõiuncta actui,nec separata ab actu,probatur,potentia passi.etiam coniuncta actui,denotat imperfectionem vel diminutionem perfectionis in eo in quo est, ergo non est in primo principio,consequentia nota,quoniã conditio primi princ.est esse vniuersaliter perfectum,vt patet in 5.metaphysic.in c.de perfecto Antecedens autem sic probatur,si potẽtia passiua est separata ab actu,qui est perfectio sua,signat carentiam perfectionis,ergo illud in quo est talis potentia est imperfectum:si est coniuncta actui,signat defectum & diminutionem perfectionis in eo in quo est,quoniam indiget perfici alio à se,ergo quocunque modo suscipiatur,denotat imperfectionem vel diminutionem perfectionis in eo in quo est.

Cum igitur hæc repugnant primo principio nullo modo est sibi attribuenda potentia pass.

Secunda cõclusio,in primo princip.est ecellentissime potentia actiua:probatur,pœna actiua importat simpliciter perfectionẽ & excexllẽtiam in esse actu,&in entitate,ergo est excellentissime in primo princ.consequentia nota,quoniã cum primũ prin.habeat rationẽ optimi absolute etiam

secundum

secundum Arist.in hoc 12.in text.39.vbi appellat Deum viuens siue animal sempiternum & optimum, quicquid per fectionis est,aut potest dari,est in eo formaliter vel eminenter.Antecedens autem sic probatur,vnicuique conuenit agere secundum quod est in actu,vt declaratum est in lib.9. & quanto magis est perfectum in actu, tanto magis est natum agere & excellentius,vnde qui habet perfectiori modo artem cytharizandi excellentius cytharizat, sed potentia actiua est illud, secundum quod competit alicui, agere, ergo importat perfectionem simpliciter. Cum igitur primum princip.sit maxime & excellentissime actu,sequitur quòd est aptum excellentissime agere,& per consequens est in eo excellentissime potentia. actiua,vtrum autem potentia actiui primi principij respectu rerum ad extra semper,sit coniuncta actui secundum veritatem,manifestabimus infra,quando quęremus,quid tenendum sit de duratione mundi.Dixi autem respectu rerum ad extra,quoniam secundnm actionem immanentem,puta vt primum principium intelligit se, & amat ; & delectatur seipso.semper est coniuncta actui,etiam secundum philosophum in hoc 12.in tex.39 & in tex 50.

Tertia conclusio,in omnibus intelligentiis præter quam in primo principio est potentia passiua.Hæc probabitur in quæstione sequenti,in qua quæremus si in aliquo sensu est materia in intelligentiis.

Quarta conclusio,in omnibus intelligentiis datur potētia actiua,probatur,intelligentiæ mouent corpora cœlestia ergo habent potentiam motiuam,si motiuam ergo actiua, est enim motiua principium quo mouens mouet & transmutat aliud,ergo &c.Sed dices. Hęc probatio non coucludit,de omnibus intelligentiis,sed tantum de his quę mouent orbes.Sed vltra illas dantur alię secundum veritatem quę non sunt mouentes orbes.

Respondetur,probatio facta concludit in via philosophi, quia non dantur plures secundum ipsum, vt declarabitur infra.Quia tamen secundum veritatem dātur alię,ideo probatur vniuersaliter de omnibus sic.Quęlibet natura est propter operationem propriam quantumcunque illis sit,aliter ociosa esset in vniuerso,quòd nō admittitur,ergo habet in seipsa principium,quo potest in operationem propriam,aliter Deus & natura deficeret in necessariis. Tale autem principium est potentia actiua,ergo &c.

Et aduerte,quod talis potĕtia respectu aliquorum obiectorum est semper coniuncta actui,vt intelligentia semper intelligit primum princ.etiam secundum philosophum, vt patet in hoc 12.tex.39.& semper intelligit se.Respectu autem aliorum obiectorum,non est necesse.quod sem per sit coniuncta actui. Potest enim pro hac hora intelligere hominem,& pro alia lapidem.Sed de his pertractare ad theologum spectat,ideo non est hic immorandum.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 12. Si substantiæ mouentes abstractæ. sunt sine materia.

Amplius igitur oportet tales esse substantias sine materia. Tex.30.

IN hac quæstione sic procedes.Primò ponitur distinctio de materia. Secundò conclusiones responsiuæ, quarum aliquæ erunt secundum philosophum & Comment.prout verba philosophi sonare videntur,quædam autem secundum veritatem.

Distinctio est hæc.Materia dupliciter sumitur.Primò pro vera materia & proprié dicta,quæ est ens in pura potentia & pars compositi.Secundò pro omni subiecto perfectibili:siue pro omni potentia receptiua cuiuscunque suæ perfectionis,in quo sensu apud philosophum in 3.de anima,intellectus possibilis dicitur materia in genere intelligibiliū: quoniam est perfectibilis per speciem intelligibilem,& habitum scientiæ,sicut materia perficitur forma naturali, & breuiter omne habens potentiam passiuam siue receptiuā alicuius sui perfectiui,potest dici materia.

Prima conclusio,quæ est vera & secundū philosophū & secundum Comment.& secundum veritatē:nec in primo principio nec in aliis intelligentiis est materia primo modo sumpta. Aduerte,quod philosophus eam sic probat,nullum sempiternum habet materiam primo modo sumptam primum principium & aliæ intelligentiæ sunt substantiæ sempiternæ,quoniam mouent motu sempiterno,ergo &c.

Maior sic probatur,vbi est materia primo modo sumpta ibi est potentia,scilicet passiua,quoniam materia dicit ens in pura potentia.Sed nullum sempiternum habet potentiam passiuam:vt dictum est de mente philosophi in quæstione præcedenti,ergo &c.

Aduerte,

 324

Aduerte, ꝙ licet cõclusio posita sit vera in se, tamẽ ratio adducta à philosopho non est vera in se. Nã quo ad intelligentias minor est falsa, cum secundum veritatẽ nullũ extra deum sit æternum. Maior etiam est falsa, si sumatur materia primo modo, siue subiecta priuationi, siue nõ subiecta Nã si volumus sustinere B. Tho. q tenet de mẽte philosõ. cœlum esse æternũ, & in cœlo esse materiã, quæ est pars cõpositi, licet alterius rationis à materia inferiorũ, vt hæc omnia determinauimus in li.8.q.12.de mẽte B.Tho. cõtra Cõmẽ.constat ꝙ maior est falsa, cœlum enim est æternum & habet materiã primo modo sumptã secundũ philosophũ, vt sibi attribuit B.Tho. si autem sequeremur viã Cõmen. Maior esset concedenda, quoniã vt declarauimus in lib.8 q.12.apud ipsum est sicut principium, quod vbi est materia pars compositi, illic est generatio & corruptio, vt clare videris poteris in 8 lib.Metaph.in cõmẽ 12. Vt igitur sustineamus B.Tho.locutum fuisse de materia cœli ad mẽtẽ philosophi.non possumus sustinere maiorẽ rationis inductæ, esse verã. Cum ergo conclusio præposita sit vera, & secundum veritatem.& secundum philosophum, quærenda est ratio, quæ præpositum vere concludat.

Aduerte igitur, quod philosophus in hoc li.12.in tex.41. vtitur alia ratione, quã possumus concludere propositum sic. Omne carens magnitudine, idest, quantitate dimensiua est immateriale, quia non datur materia sine quantitate, sed primum principium & intelli gentiæ carent magnitudine, cum sint impartibiles & indiuisibiles, vt probatũ est in 8.phy ergo &c.

Præterea, Docuit philosop.in 3.de anima.in text 5.& in tex.12. ꝙ necesse est intellectũ esse immateriale, & hac de causa, nullum materiale intelligit, nisi denudetur à conditionibus material. ex quo sic arguitur. Qualibet substantia intellectualis eo modo quo intellectualis est, est immaterialis, vnde quia homo est intellectualis secũdũ animã intellectiuã secũdũ illam est immaterialis, ergo substantia secũdũ se totã intellectualis secundũ se totã immaterialis; sed primum principium intelligentiæ secũdum omnes recte sentientes sunt substantiæ secundum se totas intellectuales vnde, & mẽtes dicuntur, ergo secundum totam suam substãtiam sunt sine materia. Istæ sunt rationes quæ videntur magis concludere propositum.

Iand. aũt in li.12.in q 9. adducit tres rationes, quarũ pri-

ma est nullũ æternũ habet materiam, quia dicit Commẽ. in 2.cœli,commen.49.abscisio à materia est causa perpetuitatis.Sed prima substantia est æterna,ergo &c.

Hæc ratio,vt diximus,non concludit,nisi in via Commẽ. & tu in via B.Tho.vt te docui habes negare maiorem.

Secũda est,In prima substãtia nulla cadit priuatio , nec imperfectio,ergo in ea nõ est materia,cõsequẽtia ꝓbatur, qa priuatio & imperfectio est annexa materiæ,vt propriũ accidẽs.Antecedẽs autẽ patet,quoniã in 5.metaphysic. ca. de perfecto.Prima substantia est perfecta per hyperbolem.

Hæc ratio nõ concludit,nisi de primo prin.Nã esse perfectum per hyperbolem est cõditio propria primi prin.vt dicit Commen.veritate coactus in 5.metaph.sup c.de perfecto.Præterea,consequentia sua non valet,nec probatio.Nã falsum est quod priuatio & imperfectio sint annexa materiæ,sumptæ primo modo,vt propriũ accidens.Nã inueniũtur intellectu possibili,ex 3.de anima,text.5. & in corpore cœlesti,vt patet de luna patiente eclypsim,& tamen in cœlo.secundum Commẽ.quem sequitur Iãd.non est materia sumpta primo modo,ergo &c.

Tertia ratio,si prima substãtia haberet materiã , nõ esset prima substãtia,qa oẽ cõpositũ est posteri⁹ suis cõpõnẽtib.

Hæc ratio,cõcludit solũ de primo principio , quod solũ est prima substantia,sicut est primũ ens,prima causa,intẽtio aũt philosophi est,negare materiam primo modo sumptam ab omni substantia abstracta,vnde rationes adductæ à Iandun.parum deseruiunt conclusioni præpositę.

Secunda conclusio,quæ est vera secundum philosophum & secundum se,in primo prin.non est materia secundo modo sumpta,probatur,in eo nõ est potẽtia passiua per quæstionẽ præcedentẽ,& secundum philosophum in 5.li.c. de perfecto,habet enim in se omnium generum perfectiones, ergo non est perfectibile aliquo alio,ergo non est in eo materia secundo modo dicta,consequentia patet,qm̃ materia secundo modo dicta est subiectum receptiuum cuiuscũque perfectionis ab extrinseco.

Tertia cõclusio intelligẽtiæ licet pro,quãto sonant verba philosophi non habeant materiã 2.modo dictam habẽt tamen secundũ veritatem.Prima pars patet per quæstionem præcedentem.Nã huiusmodi materia est potentia passiua quam probauimus secundum philosophum.non esse intelligentias,prout eius verba sonant,ergo &c.

Secundam

Secundam autem partem probo sic. Actio intelligentiæ non est substantia sua, sed accidens, ergo substátia sua comparatur ad actionem, vt subiectum perfectibile ad perfectionem suam. Sed subiectum perfectibile dicitur materia 2. modo, ergo &c Consequentia nota. Antecedens autem probabitur. quando determinatum fuerit infra, intelligétias esse effectiue à Deo. Nam si sunt productæ sicut non habét esse à se, sic nec perfectionem suam, vnde comparantur ad perfectionem suam, vt potentia pasiua ad actum. Tu igiť sustine, & expecta probationem illius antecedentis, donec probatum fuerit primum prin. esse productiuum omnium Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 13. Si cœlum agit in hæc inferiora, & quomodo.

Si igitur idẽ est semper & circulariter, necesse est vt agat sic per se & sic per alterum. Tex. 33. Vbi inquit Cõmẽ. Quę autem faciunt actiones diuersas sunt quæ mouentur orbibus decliuibus & maximus eorum est sol, &c.

IN hac q. aduerte, quod est vnũ confessus ab omnibus, eo ꝙ sensui patet, scilicet cœlum agit in hoc mundo inferiori, tam in elementis quam in elementatis, vnde philosophus in prin. primi meteororum dixit, mũdum inferiorem gubernari lationib⁹ & superiorib. & in prin. 8. li. phy. ponit motũ cœli vt vitam, omnibus natura subsistentib. Supposito vt igitur vt concesso ab omnibus, cœlum agere in hæc inferiora, tria in hac quęstione agẽda sunt. Primò quot modis agit in hæc inferiora. Secundò quo medio. Tertiò adducentur quædam dubia & soluemus.

Quantum ad primum dico, quod regulariter duob. modis agit in his inferioribus, primo respectu multorum effectuum quos videmus, agit vt causa particularis sufficiens sine concursu alterius agentis specialis, & hoc declaratur in elementis, & deinde in elementatis, nã in elementis videmus illuminationes fieri, vt in aere, & in aqua, ad solã præsentiam solis, & aliarum stellarum. remoto quocunque alio luminoso, & videmus elemẽta tria calefieri à sole & stellis, omni alio calefactiuo remoto, ergo &c. & aduerte quod non solum in elementis videmus aliquos effectus causari, tantum à cœlo, sed & supra elementa, vt illa impresio dicta galaxia, id est, lactea, de qua satis locuti sumus in epitomi nostra in primo meteoro. in tra. 2. in ca. 1. vbi declaraui-

mus quid sit,à quo effectiue,fit.& in quo subiectiue fit. Illic videbis.q causatur à solis stellis minutis existentibus in orbe stellarum fixarum & in eodem orbe subiectiue recipitur. Idem intellige de illuminatione lunæ & solis, in elementatis autem id videmus in multis vegetabilibus & animalibus;quorum generatio non est à sibi simili in specie.vt quęcunque generantur ex putrefactione. Certum est enim q cum generationes sint singularum,oportet illis designare causam particularem,quam non possumus assignare,nisi corpus cœleste quod agit in huiusmodi generantis vice seminis,vt iam docuimus in li.7.metap.q.x. & 11.& ad hoc apertam habemus mentem Cōmen. in 7. metaph.commen.13.vbi loquens contra Auic.extimantē omnem formam substantialem causari in materia ab intelligentia agente,inq t,Apparebit quod semina sunt illa,quę dant formas rerum generatarū à seminibus per formas, quas dederunt semina generantia,in generabilibus autem non ex se, i dest,à casu apparebit, quod corpora cœlestia sunt illa quo dant istis aliquid loco seminis,& virtutum quæ sunt in semina &c.

Secundò,Respectu omnium quæ fiunt ab agentib.particularibus,in his inferioribus agit cœlū,vt causa vniuersalis sibis subordinantur omnia agentia particulari, ita q & cœlum agens singulare sint duæ causæ partiales, quæ simul iunctę constituunt vnum totalem.Et quidem sic manifestatur;Agentia inferiora siue sint elemēta siue elementata,nullam habent actionem realem physicam cum transmutatione materiæ,siue transmutatio sit ad formam substantialem siue accidentalem.nisi concurrente cœlo, ergo se habet vt primum & vniuersale agens,consequentia nota,& antecedens omne quod naturaliter fit in his generabilibus & corruptibilibus necesse est reduci in aliquam causam naturalem in generabilem, & incorruptibilem. Sed hæc causa non est,nisi corpus cœleste,ergo &c.Probatur maior,sicut omne mobile oportet tandem reduci ad aliquod immobile quod est causa omnis motus, eo quod in mouentibus & mobilibus non est procedere in infinitū vt iam probauimus in 2.li.ēt de mente philosophi.sic necesse est reducere omne generabile.& omnem generationem naturalem in aliquod in generabile & incorruptibile, q sit causa vniuersalis omniū,quæ generātur in his inferioribus.Hoc aūt non est primum principiū,quia non dispo

hit

nit immediate per se ipsum hæc inferiora,sed p causas medias.Hic autem intendimus de causa,quæ immediate concurrit ad generationem,& omnem transmutationem rerũ inferiorum.Nec est aliqua ex intelligentiis,quoniam secundum veram philosophiam,non mouēt per se ipsas materiã ad formam,patet autem quod in omni transmutatione,cuius terminus est forma,mouetur ab agente materia ad formam,necesse est ergo,vt vniuersale agens ad quod immediate reducitur omnis tranſmutatio inferiorum, sit agens corporeum ingenerabile & incorruptibile,quod sit aptũ naturaliter agere & mouere materiam ad formam.Hoc autem agens corporeum non potest esse,nisi cœlum , solum enim inter agentia naturalia est in generabile & corruptibile,cum non sit de natura quatuor elementorum vt probatur in primo cœli.

Præterea,illud videtur vniuersale,agẽs in his inferiorib. quod agit ad vitam omnium viuentium.Hoc aũt est cœlum,vnde Commen.in 2.cœli commen.63.Principium vitę quod est in orbe,est causa omnis vitæ,& in 12.metaphy. comm.18.Sol,stellæ,& aliquæ sunt principium cuiusl.bet viui in natura.

Quãtũ ad secũdũ,scilicet quo medio agit,aduerte,quod non est assignãdũ vnicum medium,quoniã cum cœlũ & astra inducant in his inferioribus non solum colorem,sed & alias qualitates,vt manifestabimus ideo alio medio causant calorem,alio siccitatem,alio humiditatem,&c.Ad manifestationẽ igitur propositi ponemus duas conclusiones

Prima conclusio.Cœlum & astra causant in his in inferioribus calorem lumine,& motu,probatur,lumine quidẽ, quoniam lumen ex natura sui est calefactiuum in materia receptiua caloris,qualia sunt tria elementa inferiora , cuius signum est,vt notat Commentator in 2.cœli commẽ. 42.quod videmus loca vmbræ esse frigida.Cum igitur posuerimus corpus tersum à quo radij luminosi reflectuntur ad locum in quo radij non erant ante,videmus illum locũ calefieri,& ante erát frigidus & si illud corpus auferamus auferetur reflexio.& frigidabitur locus.Igitur ex hoc apparet,quod radij calefaciũt p se,idest,ex sui natura.Quod etiam motu causetur calor,vt calor,declarat philosophus in 2.cœli,text.42.vbi inquit,Natus est enim motus ignire,& lapides,& ligna & ferrum,vbi inquit Commen.Diximus quod partes orbis in quibus sunt stellæ , calefaciunt

aeremn

aerem per motum,quia ipse motus calefacit ferrum,& lapidem,& cum motus calefacit ferrum,& lapidem,quãuis sint multum remota à natura ignis,dignior est calefacere aerem,qui est propinquissimus naturæ ignis,hæc Cõmen. & adverte,quod hæc probatio est ex sola experientia,per quam scimus,quia sic est,si autẽ quæras,propter quid motus cœli & lux sint causatiua caloris,diximus iã in epitomate nostro in secundo cœli in tracta.secundo,in cap.1.Vide tu illic ne inutiliter fiat repetitio.

Et iterum si quæras,vtrum lux astri causet calorem sine motu.Dico,quod non,vt etiam magis manifestabitur infra.Sed coniunctim,ita quod lumen cum motu,nam licet lumen ex natura sui sit productiuum caloris,tamen non exit in actum,nisi per motum,ita quod est quasi vehiculũ, & conditio requisita in huiusmodi calefactione.Motus autem non est causatiuus caloris,nisi in materia disposita ad receptionem caloris,& hac de causa sphæræ intermediæ inter solem & elementa non calefiunt motu solis,quoniã non sunt corpora calefactibilia,licet illuminabilia,quoniã sũt diaphana.Et quod calor causetur à cœlo,lumine,& motu simul,confirmatur per Comment.in 2.cœli comment. 41.vbi inquit lumen est calefaciens per se motu & lumine.Ex his sequitur corollarie,quod motus secundum q vnitur distinctis qualitatibus,quæ sunt in mobili,est causatiuus diuersum qualitatum.v.g.Motus locati Saturni,quoniã vnitur qualitati virtualiter frigidæ existenti in Saturno,ideo Saturnus per motum suum inferiora infrigidat. Mars exiccat,luna humectat.

Secunda conclusio.Astra non solum causant calorẽ in his inferioribus,sed etiam frigiditatem,siccitatem & humiditatem.Hæc conclusio magis constat nobis experientia, quam ratione.Experimur enim quod post longum & intensum calorem,quasi momentaneæ causatur in aere,longa & intensa frigiditas,non solum in hyeme,sed in vere,in æstate,in autumno,stante etiam quasi eadem propinquitate,& elongatione solis à nobis.Vnde solẽt appellari huiusmodi tempora irregularia,experimur & vno anno in eodem climate,& in eodem paralello,hyemen durã & rigidam,in alio anno hyemen mitem & remissam,experimur aliquibus annis longissimam siccitatem,in aliquibus oppositum,vnde non est dicendum id prouenire ex sola elõgatione vel propinquatione solis ad nos,sed ex qualitatib virtualibus

virtualibus existentibus in astris vltra lucem suam. Ex q-bus sequitur corollarie, quod vt astra causent in inferiori-bus, non solum calorem, sed & alias primas qualitates, necesse est vt habeant vltra lumen alias virtuosas qualitates. Nam per lumen quod ex natura sua est productiuũ caloris, omnia astra vt luminosa calefaciunt & illuminant. Si ergo Saturnus infrigidat, Luna humectat, Mars exiccat, Iupiter viuificat, necesse est, vt hæc proueniant ab astris, nõ ex lumine, sed aliis virtutibus sibi propriis.

Sed contra hanc conclusionem videtur esse Commentator, qui in secundo, de cœlo, commen. 42. sic inquit, & ideo considerantes operationem stellarum in aliquo tẽpore, attribuunt quibusdã earum calorem, & siccitatem, vt Soli, & quibusdam frigiditatem, & humiditatem, vt Lunę, quibusdam frigiditatem & siccitatem vt Saturno. & quibusdam masculinitatem, vt Saturno, quibusdam fœmineitatem, cum in rei veritate non agunt frigiditates, sed calores similes vnicuique elementorum. Sed hoc manifestum est in Luna, quæ operatur in aquis manifeste. Et non extimo quod Auicenna dicit, quod faciunt frigiditatem & calefactionem.

Et hoc est remotũ & extra fundamentũ, sed si fuerit, erit per comparationem, hæc Commentator. In quibus intendit, quod stellæ agunt tantum calorem, & si dicatur aliquæ stellæ infrigidare, hoc non est nisi comparatiue, id est, quia minus calefaciunt, ergo secũda conclusio est falsa.

Ad hoc respondetur dupliciter. Primo si volumus, vt Thomistam decet, tenere sensum Beati Thomæ, negandus est Commentator in hoc, quoniam Comment. vult omnes stellas esse eiusdem speciei specialissimæ, vt patet in secundo cœli in comment. 49. & per consequens, non habent virtutes varias & distinctas, specie, nec productiuas effectuum distinctorum specie, quales sunt calefacere, & infrigidare. Sed B. Thomas sentit oppositum & impugnat Cõmentator in secundo cœli, in lect. 16. Præterea B. Tho. defẽdit Auic. cuius dictum non extimauit Commentator, & arguit contra Comment. vt videre poteris in secundo cœli lect. x. & hæc omnia resolute tetigimus in epitomate nostro in 2. cœli in tract. 2. in cap. 4. Quæ non sunt hic repetenda. Sed vide ru.

Dicitur secũdo, ꝙ Cõmentator in hoc dissentit ab astronomis modernis, id est, ꝙ fuerunt post Calipũ & Eudoxũ, vt Ptolo

vt Ptolomæus,& alij post eum,qui posuerunt eccentricos & epiciclos,& varias virtutes in planetis,vltra lucem.Et conatus semper fuit Commentator destruere eorũ radices vt patet in 12.metaphysic.in commento 45.Sed non præualuit,vnde in eodẽ commento inquit,In iuuentute mea speraui,vt hæc perscrutatio compleretur per me,in senectute autẽ iam despero,& omnia argumenta quę format contra Ptolomæum,nos soluemus infra,quando quæremus,si est necesse dare eccentricos & epiciclos.& quoniã positionem suam qua negat in 1.cœli,commento 42.stellas infrigidare & exiccare,non probat, sed vult acceptari ex sua mera autoritate,ideo vt sequentes sensum modernæ astronomiæ,& quoniam experientia docuit nos oppositum,negamus dictum suum.

Qantum ad tertium principale,mouenda sunt quædã dubia contra determinationẽ factam Et primo circa efficientiam cœli in inferioribus.Secundo circa motum.Tertio circa lumen.

Quantum ad efficientiam cœli aduerte,quod quidam tenent cœlum non agere in his inferioribus efficienter, & procendo per virtutem influxam sed tantum determinando agentia particularia ad effectus suos,& dicunt,ꝙ si cœlum quiesceret,& nihil influeret per motum suum in hoc modo inferiori,licet elementa & formæ eorum substantiales & accidentales non sufficerent ad generandum mixtum sine virtute cœli influxa per modum determinantis,nec vnum mixtum esset sufficiens ad generandum aliud mixtum,sufficerent tamen elementa secundum formas suas substantiales & accidentales,ad generationem suam,vt quod ignis generaret ignem,& calor calorem.Et ratio positionis suæ est,quia extimant quod causæ superiores respectu effectuum causarum inferiorum non habent aliquam causalitatem in eliciendo,vel cumproducẽdo sed tantum determinant agentia inferiora ad effectus suos Cũ igitur elemẽta per suas formas substantiales sint determinata per se ad suos proprios effectus,& calor sit determinatus per se ad calefaciẽdũ,posito ꝙ cœlũ quiesceret,adhuc ꝓducerent effectus suos.Mixtũ autẽ nõ est ex se determinatũ ad proprium effectũ,sed per qualitates naturales actiuas & passiuas.Nec etiã istæ qualitates sunt omnino ex se determinatæ, quoniam cum sint communes omnibus mixtis,in nullo determinatæ sunt quia

possint

posſint aliter & aliter diſponere, ergo indigēt determinari per motum cœli pro generando mixto. Hanc ſuam imaginationem dicunt eſſe de mente Cōmentator. in 7. metaph. commen. 31. Qui loquens contra Auicennam, de intelligentia dante formas dicit, quod in his quæ generantur ſine ſemine, cum conſiderata fuerit demonſtratio Ariſtotelis, apparebit hic, quod corpora cœleſtia ſunt illa, quæ dant iſtis aliquid loco ſeminum & virtutum, quæ ſunt in ſeminibus, ex hoc dicto ſic arguunt, ſi corpora cœleſtia in non habentibus ſemen ſunt agentia loco ſeminum, ergo in habentibus ſemen non agunt, ſi ergo concurrunt, concurrunt ſolum in determinando agens particulare. Præterea. Cōmentator laudans virtutē formatiuā quæ eſt in ſemine, dicit in 7. metaph. commen. 31. quod eſt virtus diuina, & quod agit modo intellectus operatiui, & non agit per inſtrumētum corporale, nec determinat ſibi membrum proprium, quod enim agat per calorem, qui eſt in ſemine, hoc non eſt ita, ꝙ ſit forma in talib. ſeminibus, ſicut anima eſt forma in corpore naturali, ſed ita eſt incluſa in eis ſicut anima, id eſt, intelligentia in corporib. cœleſtibus. Ex quo dicto ſic arguunt Comment. ponit quod agentia generationem ſunt calor in ſemine & virtus formatiua, vt diuina, quæ eſt quædā virtus non in ſemine, ſed in principali generante & aſsiſtens ſemini, ſicut intelligentia cœlo. ſi igitur Comment. ſe extimat ponere ſufficientia agentia generationis in his quæ generantur ex ſemine, ponendo agens coniunctum, vt calorem in ſemine, & agens aſsiſtens, id eſt, virtutem formatiuam, non eſt neceſſe ponere cœlum concurrere vt efficiens, ſed vt determinans & regens generationem. Non ergo cœlum habet efficientiam, ſed determinationem in generatione inferiorum, & aduerte, quod hæc imaginatio attribuitur Henrico quolib. 14. quæſt. 1.

Sed hæc opinio ideo decipitur, quia nō cōſiderat ordinē & nexum, qui eſt inter agentia naturalia inferiora & ſuperiora, qualia ſunt corpora cœleſtia. nam ſi cōſideraret, quod inter ea eſt ordo eſſentialis, & ſecundū verā philoſophiam, iſta agentia inferiora ſe habent ad corpora cœleſtia, vt cauſa ſecunda ad cauſam primā, quæ non agit niſi agente prima, non incidiſſent in hanc imaginationē. Aduerte igitur, quod ſicut omnia entia ſupponunt ens primum, quod eſt Deus, quo non influente omnia cederent in non ens, ſic omnes motus & actiones mouentiū & agentiū inferiorum

ſuponunt

hoc sensu, ergo in habentibus semen, non agunt vt gerentia vicem agentis particularis, quod conceditur, si autem intendunt consequentiam valere absolute, neganda est, similiter dictum secundum Comment. non prodest eis. Posito enim quod Commen. intendat virtutem formatiuam & calorem seminalem esse sufficientia agentia particularia generationis in his quæ generantur seminaliter, adhuc necesse est ponere cœlum motum vt agēs vniuersale, & prima causa, in hoc genere quæ influit, & reducit ad actum agentia particularia, non solum determinando sed coagendo in effectum agentis particularis.

Quantum ad motum aduerte, quod est opinio famosa attributa Durando, qui tenet motum localem cœli non posse esse medium, nec rationem agendi, nec necessario requisitum ad ad hoc quod cœlum agit in hæc inferiora, sed tātum requiritur ad nouitatem actionis vel ad alteratione actionum, quod sic declarat. Ad actionem requiritur approximatio agentis & passi, qua posita, remoto impediēte, necessario sequitur actio in naturalibus.

Si igitur aliqua actio fit de nouo, oportet de nouo approximari actiuum passiuo, hæc autem approximatio fit per motū localē, & ideo ipse motus præexigitur nouæ actioni.

Item ad alterationem actionum requiritur, nam quia idem manens idem est aptum semper facere idem, ex 1. de generatione, ideo si cœlum & astra non mouerentur semper eodem modo se haberent ad determinatas partes terræ, & sic semper facerent idem.

Nec esset in eadem parte alternatio diei & noctis, caloris & frigoris, æstatis & hyemis, sed semper vnum ex his. Vt igitur sit in eadem parte terræ horum alternatio, requiritur quod cœlum & astra per motum suum sint aliquando præsentia, aliquando absentia; aliquando propinqua, aliquando remota respectu eiusdem regionis, vt innuit philosophus in secunda de generatione dicens, quod motus circuli obliqui est causa alternationis, generationis, & corruptionis, ex his concludit, quod motus cœli non est ratio agendi in his inferioribus simpliciter, quia cœlum potest agere sine motu, sed tantum est necessarius modo quo dictum est.

Duran. autem conatur sic probare intentum suū, si cœlū nō potest agere in hæc inferiora sine motu, hoc est, vel quia motus est principiū formale, quo cœlū agit, sicut calor est

principium formale,quo ignis calefacit,vel quia est ipsa actio cœli per quã agit,sicut ignis calefacit per calefactionẽ quæ est actio ignis,vel quia est cõditio necessario requisita sine qua cœlũ non agit,sicut motio securis à secante est necessario requisita in sectione,nõ.n.securis nisi mota, secat.

Non primo,quia principium formale aliquid absolutum ponit in agente,actuat enim ipsum,sed motus localis nullum absolutum ponit in mouente,non enim potest ponere nisi locum,nam si poneret formam substantialem vel accidentalem iam non esset motus localis,sed generatio, vel alteratio,vel motus in quantitate,locum autem non potest ponere, quia non est in locato sed in locante ex 4. phys. Non secundo,quia actio non est in agente,sed in passo,motus autem cœli est in cœlo,quia omnis motus est in mobili ex 3.phys.ergo motus cœli non est actio cœli per quam cœlum agat in alterum.Non 3.quia motus localis non est necessario requisitus in corpore generabili vt agat,vt patet de magnete,qui quiescens attrahit ferrum, ergo multo minus in corpore ingenerabili,vt est cœlum.

Ad hoc dicitur,quod motus localis requiritur in cœlo vt agat in inferioribus actione naturali,non quia sit principiũ formale vt argum.probat,nec actio cœli,sed vt necessario requisitum,est enim conditio sine qua non.

Quoniam ab agente non prouenit actio,nisi agens proportionetur passo.Corpus autem vt agens non proportionatur corpori patienti nisi per motum,quia corpus non est mouens nisi moueatur,& hæc est natura corporis actiui & mouentis,& cum probatur, quia magnes trahit ferrum quiescens,dicitur quod ferrum magis & verius trahit ad magnetẽ quam à magnete,vnde secundum dictum Comment.in 7.phys.comm.10.est attractio æquiuoce dicta,quoniam attractio in qua attrahens est quiescens,& attractum est motum,non est attractio in rei veritate,ex consequenti est magis ad magnetem,vt ad finem,sicut lapis mouetur ad centrum,quàm effectiue à magnete,sicut nec lapis mouetur effectiue à centro,cœlum autem motum agit inferiora effectiue.& non vt finis,ideo non est,simile de cœlo & de magnete.

Sed quod motus non sit necessarius ad hoc quod cœlũ agat in inferiorib. actione naturali,arguitur sic à Paul.Son. in 12.metaph.q.13.qui videtur declinare ad opinionem Duran.si cœlũ staret,adhuc illuminaret Sol partẽ terræ,super quam

quam existeret.ergo eam calefacere,calefactio autem est a-ctio naturalis,ergo &c.Prima consequentia est concessa ab omnibus,secunda autem sic probatur.Quod conuenit alicui secundũ se non potest ab eo naturaliter auferri. Sed lux secũdum se & ex natura sua est actiua caloris,ergo &c.

Ad hoc dicitur quod licet lux ex natura sua sit actiua caloris,non tamen in se & ex se habet omnem conditionẽ requisitam ad hoc quod exeat in actum,sicut licet gladius in se habeat virtutem incisiuam,quia durus & acutus, tamen non exit in actum,nisi per motum, condictio autem requisita est motus,ita quod si luci non adiungitur motus non calefaciet,vt etiam diximus supra: vnde licet à luce non posit auferri quod sit actiua caloris, potest tamen impediri ne exeat in actum,ex remotione motus,à corpore luminoso.

Quantum ad lumen,de quo dictum est,quod est actiuũ caloris,dubitatur,quia non videtur verum,nam si est calefactiuum vel hoc habet à natura sua,vel à motu,quia scilicet motus est calefactiuus, sed neutro modo & primo quod non ex natura sua,quia lumen non est ex natura sua qualitas actiua, ergo non est calefactiuum Consequentia nota.Antecedens sic probatur,si esset qualitas actiua,haberet oppositum contrarium, & non solum priuatiuum. Consequentia patet.quia videmus quod aliæ qualitates.actiuæ habent contrarias.vt calidũ habet frigidum,humidũ habet siccum,graue habet leue.Sed lumini opponitur tantum tenebra,quæ est priuatio,ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter.Primo negatur consequentia quoniam non est vera,nisi in qualitatibus actiuis elementaribus,quæ productione vniuoca sunt principia producendi sibi simile:vt calor calorem &c.

Secundo potest negari falsitas cõsequentis,quoniã licet lumen & lumen non habeat oppositum contrarium,sed tantũ tenebram,tamen,vt est productiuum caloris,habet aliquam qualitatem virtualem contrariam productiuam frigiditatis,puta quæ est in Saturno,& hæc erit sibi contraria virtualiter propter effectum cõtrarium,& hoc sufficit.

Secundò arguitur ad idem,si lumen est qualitas actiua,ergo est species qualitas sicut frigiditas.Sed species qualitatis distinguũtur per differentias contrarias & positiuas præcise de tertia specie qualitatis,igitur si lumen sit qualitas actiua,habet contrarium,& non solum priuatiuum.

Ad hoc dicitur,vt ad præcedens, quod vt species qualitatis actiua caloris distinguitur differentia contraria ab alia qualitate productiua virtualiter frigiditatis, & quoniam tales differentiæ contrariæ constitutiuæ huiusmodi qualitatum sunt nobis incognitæ, ideo notificantur nobis per contrarios effectus, & cum dicitur, quod oppositum luminis est tātum tenebra, ergo non oppositum cótrarium. Respondetur, quod licet lumen vt lumen habeat solum tenebram sibi oppositam,non tamen vt est actiuum caloris.

Tertiò arguitur ad idem,quod scilicet lumen non sit actiuum caloris, si est effectiuum caloris,ergo sicut illuminatio est in instanti, calefactio erit in instanti, qnod est falsum, quoniam cum calefactio sit motus, motus esset in instanti. Consequentia autem probatur, quoniam causa in actu & effectus in actu sunt simul, sed secundum te, illuminatio est causa calefactionis, ergo quandocunque ponitur vnum,ponitur aliud,sed illuminatio fit in instanti,ergo &c,

Ad hoc dicitur,quod supponit falsum,scilicet lumen seipso solo causare calorē,hoc non est verum,quoniam secundum philosophum & Commen.in 2.cœli commen.42. vltra lumen requiruntur propinquitas luminosi,& directio radiorum,& multiplicatio,& reflexio.

Dico ergo,quod licet illuminatio fiat in instāti,nō tamē calefactio,& quando dicitur,quod posita causa in actu ponitur effectus in actu,concedo,si ponitur causa in actu,cū conditionibus requisitis,in proposito autem dico,quod vltra illuminationem requiritur intrinsecatio radiorum, & multiplicatio,& reflexio facta à corpore,ad quod determinantur radij,& aliqualis mora illuminantis super illuminabile reflexiuum,Et quoniam hæc fiunt in instanti, ideo calefactio, non fit in instanti.

Quod autem nec motu causetur calor,arguitur duplici experimento. Aqua calefacta si agitetur baculo, frigescit, quod non esset,si motus calefaceret.Item aqua stans,vt experimur,in lacuna,magis calescit,quàm fluens,ergo quies est magis calefactiua,quàm motus.

Ad hæc dicitur,quod licet motus causet calorē,nō tamē vniformiter & semper,sed gratia materiæ in qua fit,causat frigiditatē vt in experimētis adductis.Nā quādo aqua calefacta agitatur baculo,segregantur partes aquæ,ad talem segregatio

gregationem excant ab aqua partes subtiles, in quibus vigebat calor, & ita remouetur calor. Aqua autē stans ideo calescit magis, quia aqua stante incorporatur magis calor in partibus aquæ subtilibus, quando autem fluit ex segregatione partium prohibetur huiusmodi incorporatio: ideo minus calescit. Aliæ causæ possent allegari, sed istæ sufficiāt Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 14. Si Aristotel. demonstrauit mundum esse æternum.

Et est aliquid semper motum motū incessabili, Tex. 34.

IN hac q. vt plene resoluatur, tria inuestiganda sunt. Primò si philosophus putauit se demonstrasse æternitatem mundi. Secūdò si vere demonstrauit. Tertiò posito quod non, si possumus, saltem probare, quod mundus potuit produci ab æterno.

Quantum ad primum, quoniam in tota determinatione intendo loqui ad mentem Beati Thomę, pono hanc conclusionem. Philosophus firmiter opinatus est, se demonstrasse mundum æternum, probatur Philosophus firmiter opinatus est motum & tempus esse æterna: ergo & mundum, cōsequentia nota. Antecedens est Beati Thomæ in 12. metaphysic. super textū 30. & assignans rationem inquit, Aliter non fundasset super hoc inquisitionem substantiarum immaterialium, quasi dicat.

Si extimasset philosophus motum posse esse non æternū non deduxisset hanc conclusionē, quæ est præcipua in metaphysic. Datur aliqua substantia æterna, cuius substantia est actus, & est immaterialis, ex æternitate motus. Probare enim conclusionem veram ex medio falso, & necessariam ex medio contingenti, non est dignum philosopho.

Tunc vltra, extimauit firmiter mundum esse æternum, ergo putauit se demonstrasse mundi æternitatem, probatur consequentia. Ad probandam æternitatem motus & temporis & consequēter mūdi induxit in 8 phys. duas rationes vnam in text. 7. de motu, quam credidit ita concludere, quòd tenere oppositum, scilicet motum incœpisse, cum prius nullo modo esset, implicat contradictionem, vnde inquit. Quare ante mutationem primam erit mutatio prior, & idem replicat in textu nono. Alteram in text. 11. quam &

replicat in 12.metaphy.tex.29.qua putat ita probare æternitatem temporis,quod tenere oppositum implicat cõtradictionem.Tenet enim quod si tẽpus incœpit,datur prius ante tempus,ergo ante tempus fuit tempus,quia non datur prius sine tempore,ponere autem tempus antequam tempus esset,implicat contradictionem.Sed rationes ad hoc deducentes,quod tenere oppositum implicat contradictionem,sunt demonstratiuæ apud intellectum probantis. Cũ ergo philosophus tales rationes ad propositum induxerit, patet quod putauit se demonstrasse intentum.

Quantum ad secundum pono duas conclusiones, prima est, si non esset alius modus quo ponerentur & mundus & motus incœpisse,quàm ille qui ponebatur ab antiquis, vt ab Anax.ab Empe.à Democ.demonstraret vere philosophus mundum & motum non incœpisse,probatur,isti põnebant,vt patet in 8.physi.in text.2.mundum incœpisse per mutationem naturalem & motu naturali,vt Anax. per segregationem partium ab illo confuso.Empedoc.per motum litis & amicitiæ.Democr.per concursum atomorum sed impossibile est mundum sic incœpisse,& sic desinere esse,quoniam ineuitabiliter sequitur,vt deducit philosophus in 8.physi.tex.7.quod datur motus prior motu primo, vt videre poteris illic.& quoniam illi antiqui non cognouerunt alium modũ productionis,nec incœptionis nisi physicæ,per quem modum est impossibile mundum incœpisse,ideo contra talem mundum arguit,& demonstrat philosophus.Quasi sic arguat contra eos,si mundus non est æternus,ergo incœpit secundum vos modo physico. Sed hoc est impossibile,quia daretur mutatio prior mutatione prima, consequentia conceditur ab eis, quia nesciunt alium modum producendi, falsitas autem consequentis implicat contradictionem.Cum ergo non incœperit modo physico.& non sit alius modus secundum vos, sequitur, quod estis coacti ponere mundum,& motum, & tempus æterna,Hæc fuit via philosophi contra antiquos,qua supposita patet.quod vere demonstrauit contra eos, nec mundum nec motum incœpisse.

Secunda cõclusio,philosophus nõ demõstrauit simpliciter mundum esse æternũ,nec intendebat demõstrare, prima pars huius cõclusionis probatur.Qui demõstrat simpliciter format rationes veras simpliciter,quæ constãt ex præmissis veris & necessariis simpliciter,ita ꝙ nõ indigẽt distinctione

stinctione. Sed rationes philosophi in hoc proposito, non constant ex veris simpliciter, & vniuersaliter, vt videre poteris solutiones B. Tho. in 8. phy. super tex. 13. & in 12. metaph y. text. 30. quas non est opus hic adducere. Verũ quia Iand. in 12. meta. in q. 6 tenet rationem formatam à philosopho ad probandam æternitatem temporis esse veram simpliciter, nec posse naturaliter, idest, remota fide cõdici, Et reprobat solutionem B. Thom. in quà, vt videbis in 12. metaphy. super text. 30. sic inquit. Manifestum est, quod ratio quam hic posuit ad probandum sempiternitatem motus, non demonstratiua, non enim si ponimus tempus quandoque incœpisse oportet ponere prius, nisi quid imaginatum, sicut cum dicimus extra cœlum non est corpus, iy extra non est nisi quid imaginatum, Sicut igitur extra cœlum non oportet ponere locum, licet extra, videatur locum significare, ita non est necessariam, quod tempus sit priusquam incœperit vel postquam desinet; hæc B. Thom. in quibus intendit, quod prius & posterius ante incœptionem temporis non sunt differentiæ essentiales temporis, sed tantum secundum imaginationem, ideo volo defensare solutionem B. Tho. contra Iandun. Contra dicit. Iandun. Hoc dictum est falsum, scilicet quod prius & poste. dicant differentias temporis imaginatas imo dicũt differẽtias essentiales, & imposibile, est, naturaliter loquẽdo, quod prius & poste. sint sine tempore. Sed Iand. dictũ suum non probat, ideo nihil concludit coutra Beatum Tho. Nos autem dicimus, sicut tempus sumitur dupliciter ita prius vel ante, nam datur tempus reale ꝙ est mensura primi motus, vt declaratũ est in 4. phi. & in tali tẽpore pri. & poste. sunt realia, & correspondent priori & poste. parti motus, vt mensura realis mensurato reali, vtrum autem tempus & motus similiter partes temporis & partes motus distinguantur realiter, pro nunc non determinatur, spectat enim hoc libro quarto physicorum vbi dixi intentionem meam in particulari, quæstione. Vltra tempus reale, datur tempus aliud, quod dicitur imaginatum. Nam dato per impossibile apud philosophum, quod cœlum non moueretur, adhuc possem apprehendere aliquam successionem in actu imaginandi, prout possem imaginari montem aureum, deinde lapideum, deinde æneum. Et hæc successio mensuraretur, imaginarie per prius & poste. non quidem realia, quoniã si per casum cœlum nõ

moueretur nō esset tēpus reale,nec pars prior & poste. tēporis realis,ergo esset tēpus secundum imaginationem,& prius ac poste.tēporis imaginati. Et in tali tempore,prius ac poste.non sunt differētiæ reales,cum nec tēpus sit reale Et quoniam B.Tho.declarat mentē suam per similitudinē sumptam ab extra dicens,sicut quando dicimus quod extra cœlum non est corpus,ly extra,non est differentia realis loci realis,sed differentia imaginaria loci imaginati, nā extra cœlū nō possumus,nō imaginare,spaciū,sic in ꝓposito & æterna.Sed dicit Iand.ꝙ nō est similis ratio, quia ly extra aliquando potest accipi priuatiue,siue per priuationē corporis circunscribentis,& sic non est differentia loci essentialis,sed prius & poste.sunt differentiæ essentiales tēporis,& nunq̄ possunt accipi per priuationē temporis mēsurantis. Sed si Iand.B.Tho.vidisset in 8.physi.super tex.13. id forte non dixisset,nam illic declarat,quod sicut ly extra aliquando tenetur affirmatiue,aliquando negatiue, ita ly prius & ante,& quando tenentur affirmatiue sunt differentia temporis realis,vt dicimus: Ante iuuentutem nihil est iuuentutis,quando autem tenetur negatiue,est differētiā solū imaginarię,vt hic Ante tempus nō est tempus,patet ergo,quod est par ratio de ly prius,&ly extra,vnde Iādun.loquitur potius effectū,quam veritate rei. Non ergo ratio de æternitate temporis inducta à philosopho est demonstratiua simpliciter.

Aduerte etiam,quod ratio quam solent aliqui formare fundata super æternitate actionis Dei non est demonstratiua. Nam sic arguunt. Cuius actio est æterna,eius effectus est æternus. Sed actio Dei est æterna.cum sit substātia sua, vt patet etiam per philosophum in li.12.meta.tex.39.&mūdus est eius effectus,ergo mundus est æternus. Maior autem est vera & necessaria. Repugnat enim ponere actionē & non ponere effectum,saltem in fieri,vt si.pono calefactionem,pono calefactum,vel aliquid ꝙ calēfit,si dicatur ꝙ actio Dei vt actio non est æterna,sed vt res ; quoniam vt res est substantia Dei,quæ est æterna. Sed non sequitur, ꝙ effectus sit æternus,nisi ponatur actio vt actio æterna. Contra. Si vt actio non est æterna,sed in tempore,ergo sequitur quod Deus prius fuit agens in potentia, quam in actu,& sic exiuit de potentia ad actum,quod etiam repugnat philosopho in 12.metap.tex.51.consequentia probat. Actio Dei vt actio,non æterna,ergo Deus non est agens,

vt

vt agens actu æternum,& in tempore incœpit esse agẽs actu,ergo transiuit à non agente actu,ad agens actu, & sic ab agente in potentia ad agens actu.

Ad hoc dicitur,quod actio vt actio non est in Deo æterna.quoniam ineuitabiliter sequeretur effectus æternus,nisi ponamus actionẽ Dei frustratoriam,quod est prophanum opinari.Vt res autem qui est ipse Deus est æterna.Et cum arguitur ergo transiuit à potentia ad actum,negatur consequentia.Nam ad hoc quod agens transeat à potentia ad actum,necesse est vt actio sua sit accidens perfectiuum agentis.Deus autem se ipso perfectus est, vt diximus supra.Potest etiã dici & forte melius,quod actio vt actio quantum ad totum illud quod ponit in agente,est in Deo æterna,ponit autem in Deo potentiã actiuam,quam constat esse æternam:

Quantum aũt ad connotatum,scilicet inferre passionẽ & productionem effectus,non est æterna,non tamen propter hoc Deus mutatur de potentia ad actum, quoniam ex actione sua nulla sibi aduenit perfectio noua,sed tantũ effectus eius perficitur acquirendo esse, quod ex se non habet.Patet igitur,quod philosophus non demonstrauit simpliciter mundi æternitatem,sed ad hominem,vt declauimus in prima conclusione.

Secunda aũt pars conclusionis,scilicet ꝙ non intendebat demonstrare simpliciter sed ad hominem,manifestatur ex modo suo procedendi.Nam vt notat B.Tho.in 1. par.q.46.art.1.Aristoteles in 1.de cœlo,& in 8.physic. præmittit quasdam opiniones eorum,qui ponunt mundum incœpisse,vt Anaxa. & Empedoc.& contra eos rationes contradictorias inducit.

Præterea vbicunque de materia loquitur,inducit testimonia antiquorum,quod non est demonstratoriis sed probabiliter persuadentis.

Præterea dicit expresse in primo Thopicorum, ꝙ sunt quædã problemata dialectica;de quibus rationes nõ habemus,vt vtrum mundus sit æternus, ex his igitur constat, ꝙ philosophus nõ intẽdebat simpliciter demõstrare æternitatẽ mũdi, & hæc est doctrina B.Tho.vt dixi in 1.par. q.46.art.1.q̃ Paulus Soncinas nõ studuit sustinere, nam in 12.meta.q.30.in responsione argumentorum, quæ formauerat in principio quæstionis,ex quibus primum est ratio Beati Thomæ,tertia hic posita,& quartum est ratio secun

da Beati Thomæ similiter hic posita,soluit vtranque,& ad eã quæ est tertia Beati Thomæ dicit.quod Aristotelis cõsuetudo fuit,materias quas nondum determinauerat,pertractare solum vt probabiles,si aliquãdo de eis sermo incidebat,& quoniã nondũ determinauerat,an mundus sit æternus,ideo in libro thopicorum,dicit esse problema.Dicit ẽt quod philosophus in libris logicalibus sæpe vtitur exemplis aliorum;ita fecit in proposito, nam aliqui vt Plato dixerunt mundum non esse æternum.

Ad eam autem quæ est secunda B.Thõ.dicit quod demõstrator non adducit aliorum dicta,vt per ea demonstret,& cogat intellectum,sed postquam demonstrauerit potest ea adducere ad maiorem confirmationem.Sic fecit philosophus in proposito.

Sed patet intuenti textum philosophi in primo thopicorũ,& est in c.8.illic non pertractat de æternitate mundi probabiliter,nec determinatiue,nec incidebat sermo de eo,nisi gratia exempli,tractat autem de natura problematis dialectici dicens.Sunt autem problemata & de quibus sunt contrarij syllogismi.Dubitationem enim habet, vtrũ sic se habeat,vel non,eo quod in vtrisque sunt rationes verisimiles,& de quibus rationẽ,scilicet certam& necessariã non habemus,difficile arbitrãtes esse vnum quare assignare,idest,determinatam causam assignare,vt vtrum mũdus sit æternus;vel non.Ex quibus patet quod hoc quæsitum vtrũ mundus sit æternus ex propria sententia connumerat inter problemata de quibus dicit, quod pro vtraque parte sunt rationes verisimiles,& de quibus rationẽ non habemus,& in hoc quod dicit non habemus cõnumerat seipsum,cum antiquis.

Nam si intenderet tantum de antiquis,non diceret nõ habemus,sed non habent,vel non habuerunt.

Ex hoc patet,quod exemplum de æternitate mundi, nõ est adductum in persona antiquorum , sed de intentione philosophi Propterea stat ratio Beati Tomæ & solutio Pauli inefficax est:

Quod autem dicit,quod philolosophus nõ adducit aliorum dicta,nisi ad confirmationem,hoc fasum est Nam in secundo cœli textu secundo adducit testimonium patrũ, quod cœlum est mobile velocissimum æternum incorruptibile,cuiusmotus non habet principium neque finem ; sed est æternus in tempore infinito.

Et

Et id quidem adducit in confirmationem determinatio nis quam fecerat de æternitate cœli. In tex. autem primo. eiusdem ly, comparat rationes & sermones suos rationib. eorum, qui ponebat cœlum factum & non æternum, & extimat demonstrationes cogentes intellectum, sed magis efficaces & generatiuas maioris fidei, & ad quas non sequuntur aliqua impossibilia, sicut sequuntur ad positione contradicentium. Vbi & Commentator inquit. Cum aliquis intuebitur sermonem Aristotelis & aduersariorum eius in hac quæstione, & inuenerit sermonem aliorum se qui plura impossibilia, & inuenerit sermonem Aristotelis non sequi aliquod impossibile, acquiret fidem maiorem, quam habuerit prius ex ratione, & ideo dicit Alex. Nos autem non sumus sustentati super sententiam huius hominis, scilicet Aristot. inter omnes alios, nisi quia videmus ipsam minoris ambiguitatis, & remotiorem à contradictione. Hæc Commentator. Ex quibus patet quod, rationes & positio Aristotelis de æternitate non sunt nisi magis persuasiuæ, quam rationes aduersariorum. Ex consequenti nõ demonstrauit simpliciter nec arbitrabitur demõstrare, sed se habere sit magis persuadẽs, vnde siue vtatur dictis antiquorum ad confirmationem, siue comparatiue, non se habet vt demonstrator, secundum quod dicit Beatus Thomas sed vt persuadens. Propterea facile erat Paulo sustinere mentem, & rationem Beati Thomæ.

Sed dicet. Si philosophus non suadebat sibi posse se simpliciter, demonstrare æternitatem mundi, sed tantum ad hominem, quare eã firmiter credidit, vt sibi attribuit B. Tho. in 12. meta. super. tex. 30. & super hanc credentiam fundauit inquisitionem substantiæ abstractæ æternæ.

Respondetur, non inconuenit quod Arist. Aliqua pro certo tenuerit, ad quæ tamen rationem cogentem nõ habuit. Vt mundus est æternus, & generatio inferiorum perpetua & primum agit de necessitate naturæ, & anima intellectiua est immortalis. Nam licet ad prædicta rationem cogentem non habere, tamen aduertes, quod ex sensatis melius potest suaderi mundum esse æternũ eo quod ordo & dispositio quam videmus in substantia corporis cœlestis, in motibus eius, in locatiõne elementorum, in generatione, similis à suo simili suo modo vniformi perseuerat.

Nec in præteritis seculis aliter fuisse cognoscere possum ... ideo

ideo ad hanc partem omnino declinauit. Aduertit etiam quod ponentes incœptionē mundi, ad multa incōuenientia deducebantur, nesciens alium modum, quàm incœptionē physicam, ad positionem autem suam nullū videbat sequi impossibile, ideo ad partem affirmatiuam declinauit de mundi æternitate.

Et nos nisi essemus illuminati fide, idem sentiremus ex his quæ cognoscimus à sensatis, & quod non tantum ratione, sed etiā ex fide, quam habebat in partibus antiquis, tenuerit mundum æternum, & cœlum & motum cœli, patet in secundo cœli, textu secūdo, vbi inquit, bene se habet persuasibilem seipsum præbere antiquis, & maxime patrū nostrorū, veros credere esse sermones, vt sit immortale, aliquid, & diuinum habentium quidē motū, habētiū autem talem vt nullus sit finis ipsius, &c.

Quantum ad tertium principale aduerte, quod aliqui potius aduersantes philosophis tenentibus æternitatem mundi, quam veritate ducti, tenent mundū non potuisse produci ab æterno, eo quod implicant contradictionem, & multa impossibilia sequuntur ad talem positionem. Cōtra quos nunc intendimus procedere. Pro cuius euidentia, ponemus quatuor conclusiones, deinde soluentur rationes fortiores contradicentium.

Prima conclusio. Ea quæ à solo Deo per simplicem emanationem produci possunt, vt cœlum & intelligentiæ & elementa, secundum se totā potuerunt produci ab æterno, hanc sic probo vnica ratione, & supponitur quod simplex emanatio sit instantanea, & indiuisibilis, eo q̄ non est motus, nec requirit alterationem dispositiuam, cum ei nō supponatur materia, aut subiectū disponibile, sed est simplex deductio rei à penitus non esse ad esse. Suppono etiam, quod philosophus non negaret hanc simplicem emanationem, quæ dicitur creatio, vt iā determinauimus supra, & iterū dicemus infra quærentes, si Deus apud Ari. est causa omnium effectiua. His suppositis arguitur sic, effectus potēs habere esse à causa per fieri indiuisibile, potest esse statim quod est causa sua, ita quod si causa sua est æterna, potest esse æternus.

Sed ea quæ, à solo Deo per simplicem emanationē produci possunt, possunt habere esse à sua causa per fieri indiuisibile, ergo possunt esse & fieri statim, quod Deus est, ipse autem est æternus, & ab æterno, ergo &c.

Minor

Minor quidem patet, quoniam ex supposito, simplex emanatio est fieri indiuisibile. Maior autē probatur, si effectus non potest esse statim cū sua causa, hoc est, quia effectus est posterior duratione ipso fieri, vel quia agere vel saltem perfecte agere est posterius duratione ipso agente.

Sed neutrum horum est necessarium, quando fieri est indiuisibile, quoniam tunc fieri & factum esse sunt simul, aliter fieri non esset indiuisibile. Sed effectus & factum esse sunt simul, ergo quando fieri indiuisibile, effectus nō est posterior duratione, ipso fieri, similiter non est necesse ipsum agere vel perfecte agere, esse posterius duratione ipso agente, quia statim cum causa est in suo perfecto esse, potest incipere agere quantū sit ex se, vt statim quod Sol est, potest quantum sit ex se illuminare, & eadem ratio est de aliis causis perfectis. Sed quando fieri est indiuisibile, facere, vt patet, est indiuisibile, quando facere est indiuisibile, simul sunt incipere agere, & perfecte agere, quia omnia hæc sunt indiuisibilia, ergo quando fieri est indiuisibile, non est necesse ipsum agere, & perficere esse posterius duratione ipso agente. Cum igitur creari & creatum esse & creare stent in indiuisibili, & causa creans semper sit in suo perfecto esse, patet, quo d ea quæ possunt produci per simplicem emanationem, possunt esse statim, quod causa sua est, & cum causa sit æterna, possunt produci ab æterno.

Et aduerte quod Paulus. Sonc. in 12. metaphy. q. 31. respondens tertiæ rationi formatæ, ad probandum possibilitatem æternitatis mundi, deuenit ad hoc, vt diceret, ꝙ ratio quare mundus non potest esse æternus, non est quia oporteat vniuersaliter causam præcedere effectum duratione, sed est, q a cū effectui conueniat prius nō esse prioritate naturæ, quam esse, necesse est dari aliquam durationem, in qua non esse eius præcesserit esse eius.

Patet autem ex dictis, ꝙ hæc solutio nulla est, nisi quādo effectus procedit à non esse ad esse p fieri diuisibile, tunc enim in toto tēpore mensurāte ipsū fieri, effectus habet non esse prius duratione quam esse. Sed in proposito, fieri est indiuisibile, ergo non est necesse non esse, effectus præcedere duratione ipsū esse, & hæc doctrina Beati Thomæ in secunda senten. dist. 1. quæstio. 1. art 5. ad secūdū factum contra æternitatē mundi, vbi inquit. Nō esse ꝙ ex se habet res creata, naturaliter est prius quam esse, ꝙ ab alio habet,

habet,& si non duratione,quare & cætera.

Secunda conclusio.Motus cœli potuit esse ab æterno, probatur,si nõ hoc fuit vel propter defectũ motoris,vel propter defectũ mobilis,vel quia in spacio in quo est motus cœli,oportet vti aliquo signo in actu,à quo necesse est incipire motũ cœli,nõ propter primũ,quoniã motor cœli vel est Deus,vel intelligentia producta,si est Deus, est æternus,quia habet esse à se,ergo semper habuit & habet esse.Si est intelligentia,potuit produci ab æterno per conclusionem præcedentem,ergo &c.

Non propter secundum,quoniam per conclusionẽ præcedentem potuit cœlum mobile produci ab æterno Nõ propter tertium,quoniam cœlum est mobile sphæricum, & solo motu sphærico,in quo non est assignare aliquod signum actu,à quo incipiat motus sphæricus,& aliud ad quod terminetur,sicut contingit in motu recto,qui est inter terminos oppositos,sphæricus autem est ab eodẽ ad idem. Aliqui dicunt,quod est propter quartum,scilicet q̃a fuissent infiniti dies pertransiti.Implicat autem contradictionem infinitã pertransiri, consequentia nota,quia si nõ fuissent pertransiti,nunquam ad diem hodiernum peruentum fuisset,sed quod hæc obiectio non impediat rationem nostram, declarabitur in solutione rationum aduersantium.

Tertia conclusio.Prima causa potuit ab æterno producere quodcunque ens distinctum ab ea,& sic non solum cœlum & intelligentiæ,sed & elementa,& species,elemẽtatorum potuerunt produci ab æterno,probatur.Supponitur,quod omne producibile à prima causa comparatur ad eam,vt effectus eius,tunc sic.Non minoris potentiæ est causa prima,quàm aliqua causa secunda. Sed aliqua causa secunda potest producere effectum sibi coæuũ puta Sol lumen in aere,ergo & prima causa.Sed omne distinctum ab ea,comparatur ad ipsam vt effectus producibilis, ergo omne tale potest esse coæuum primæ causæ ex consequenti produci ab æterno.

Aduerte ꝙ hanc ratiõe soluit Paulus vbi supra,& dicit,ꝙ hoc nõ est ex defectu primæ causæ,sed quia si esset effectus sibi coæuus,non esse non præcessisset esse.Posito autẽ ꝙ effectus secũdæ causæ sit ei coæuus,adhuc nõ esse præcessit esse eius.Si enim nũc de nouo ꝑducat corpus luminosũ in aere obscuro,causabit in eo lumẽ in primo

instanti

instanti productionis suæ,& tamen prius nec illud corpus nec lumen productum habuit esse.

Sed quod hæc solutio nõ valeat,patet ex duobus.Primò quia declaratum est supra,etiam ex doctrina B.Tho. quod non est necesse in re creabili non esse præcedere esse duratione,sed natura.Secundò reduco rationẽ nostram ad formam hypotheticam,quam constat concludere siue cathegoricæ sint possibiles, siue impossibiles. Nam ita est vera hypothetica ista,si tu es lapis,tu es inanimatus,sicut ista,si tu es homo,tu es rationalis. Arguitur igitur sic.

Non minus posset Deus creare ab æterno,quàm Sol illuminare aerẽ ab æterno,si sol & aer fuissent ab æterno,quia sicut Sol si fuisset ab æterno non indigeret aliquid expectare in posterum ad illuminandum,ita nec Deus,imò minus, cum sit perfectioris virtutis actiuæ in infinitum.Sed si Sol fuisset ab æterno & aer,illuminassent aerem ab æterno,cũ haberet virtutem perfectam illuminandi sibi congenitam. Patet autem hanc minorem , quæ est hypothetica esse veram,quicquid sit de cathegoricis,ergo ex duabus istis hypoteticis manifeste sequitur , quod Deus potuit omnem creaturam creatam in tempore creare ab æterno.

Quarta conclusio. Potuit ab æterno esse generatio & corruptio rerum inferiorum , probatur per præcedentes conclusiones potuerunt esse ab æterno omnes causæ requisitæ ad huiusmodi generationem & corruptionem. Nam potuit esse cœlum motum ab æterno , & causa vniuersalis, & agentia naturalia, vt causæ particulares,& elementa , vt causæ materiales , & formæ naturales potuerunt actione cœli , & agentium particularium educi de potentia materiæ,ergo &c.

Quantum ad rationes contradicentium & negantium possibilitatem creaturæ ab æterno & ipsius mundi aduerte,quod multæ sunt,& à multis recitantur & soluuntur,vt à B.Tho.in 2.dist. quæst.1.art.5. & à Cap.in 2.dist.1.quæst.1. contra secundam conclusionem, & ab Herueo in 2. dist.1. quæst.1.& à Paulo Sonc.in 12.metaphysic. quæst.31. Tu ergo vide quem volueris. Nunc autem sufficiet recitare quas arbitramur fortiores , & famosiores. Aduerte igitur tres, & earum solutiones.

Prima est,si mundus & cœlum,& motus cœli potuerũt esse ab æterno,potuerunt esse pertransiti infiniti dies,aliter non fuisset possibile peruenire ad præsentem diem. Hoc

autem est impoſsibile, quia repugnat infinito pertranſiri.

Ad hoc negatur conſequentia, quoniam pertranſire eſt per motum de extremo ad extremum rem attingere. Quando ergo dicitur, quòd ſi mundus potuit produci ab æterno, infiniti dies potuerunt eſſe pertranſiti, idem eſt ac ſi dicatur. Infiniti dies potuerunt eſſe attincti ab extremo ad extremum, quod implicat contradictoria, ſcilicet quod potuerunt eſſe infiniti dies, & quod inter eos potuerunt dari duo extrema. Conceditur autem ex illo antecedente ſcilicet, quod potuerunt præfuiſſe infiniti dies ante diem hodiernum, qui ex parte ante non potuiſſent pertranſiri, quia non potuiſſet eſſe inchoatio ab aliquo extremo. Sed à parte poſt, vbi fuiſſet in eis vltimum nunc, potuiſſent ſecundum quid eſſe pertranſiti: & ſic non ſequitur infinitum ea parte qua infinitum potuiſſe pertranſiri. Ad probationem autem conſequentiæ.

Secunda ratio, ſi mũdus potuit produci ab æterno, & potuit eſſe generatio æterna, ergo potuerunt generari infiniti homines, & cum animæ numerentur ſecundum corpora, & ſint incorruptibiles, poſſent nunc eſſe animę infinitæ actu, impoſsibile eſt autem dari infinitum actu, ergo &c.

Hæc ratio vt inquit Beatus Thomas in ſecunda diſtin. 1. quæſt. 1. art. 5. inter alias eſt fortior in hoc propoſito. Ad quam reſponſiones multæ inueniuntur, & omnibus omiſsis adduco duas tantum. Prima eſt Heruei in ſecunda diſtin. 1. quæſt. 1. & ſtat in hoc, ſi eſt impoſsibile dari infinitum actu, tam in quantis, quàm in immaterialibus, tam in ordinatis per accidens, quàm in ordinatis propter ſe, poſito quod generatio humana eſſet æterna, Deus talem ordinem poſuiſſet, & legem in animabus, quod non eſſent infinitæ, & lex quidem potuiſſent eſſe, quod vna anima plura corpora ſucceſsiue viuificaſſet, vel animæ in morte deficerent per ſubtractionem diuinæ influentiæ, & eo caſu, Deus remuneraſſet hominem pro hac vita ſecundum diſpoſitionem diuinæ ſapientiæ.

Et ſi dicis, id non decuiſſet diuinam bonitatem. Reſpondeo magis decuiſſet, quàm facere impoſsibile, ſcilicet quod animæ eſſent infinitæ.

Secunda reſpõſio eſt B. Tho. in 2. contra gent. c. 81. & ſtat in hoc. Philoſophus nõ ꝓbauit in 3. phyſ. & in 1. cœli nõ poſſe dari infinitũ actu, niſi in rebus corporalibus, & in cauſis ꝑ ſe ordinatis, vt patet in 2. metaph. ideo nõ incõuenit dari in

ti infinitas animas cum sint incorporeę & per accidens ordinatæ,sed contra.Dicit philosophus in tertia phys.tex.36. separatum quidem igitur esse infinitum à sensibilibus impossibile est,sed animæ post mortem sunt separatæ à sensibilibus,ergo non possunt esse infinitæ.Respondeo, philosophus illic intēdit de infinito Phythagorico separato,quod Pythagoras ponebat esse principium,& hoc quidem infinitum,secundum Phythagoram est quātum separatum ab omni materia sensibili,sicut si imaginaremur spacium infinitum extra mundum

" Nos autem intendimus de infinito separato intellectualis naturæ,qualis est anima humana,in qua; natura, verum possit dari infinitum dicit philosophus in 3.lib.physic.tex. 39.sed fortassis est vniuersalior quæstio,si contingat in mathematicis & in intelligibilibus & in nullum habentibus magnitudinem,infinitum esse,nos autem nunc intēdimus de sensibilibus,hæc ille.

Ex quibus constat,quod si hæc quæstio est vniuersalior, id est,excedens consideratioē physici spectat ergo ad metaphysicum,& tamen in metaphysica non determinauit oppositum.Sed dices,imò determinauit,nā in libr.11.metaphysic.lect.11.secundum signationem B.Tho.probat & concludit,non dari infinitum in actu in sensibilibus,nec in separatis.Respondeo,loquitur in eodem sensu in quo locutus est in 3.physi.cōtra Phythagoram, nā est quasi idem tex.& est repetitio eorum,quæ dixit in 3.physic.

Sed contra Ratio philosophi,qua probat in 3.physic. tex 37. non dari infinitum in corporibus, includit etiam vniuersaliter in separatis intellectualibus.Sic enim philosophus arguit, si datur corpus infinitum dantur duo corpora infinita, quoniam in infinito sunt infiniteis infinita, sed non possunt esse duo corpora infinita,quoniam vnum infinitum corpus occupat omnia, sed eadem ratio conclu dit de abstractis, si enim datur infinitum abstractum erunt duo infinita,quoniam in infinito sunt infiniteis infinita,sed non possunt esse duo infinita abstracta,quoniam vnum infinitum omnia continet.

Respondeo,licet eadē ratio,cōcludat de infinito separato posito à Pythagora,quod est quātū siue magnitudo separata,quoniam infinitum quantum,siue sensibile,siue separatū vt quātū,occupat omnia,& omnē locum,& cōtinet omnē quātitatē,tamen nō est eadem ratio in abstractis intel-

lectualibus non quantis,quæ nõ habent virtutẽ occupãdi.
Et si tu aduertes,inuenies quod Arist.in ratione illa arguens contra Phytaph.semper supponit quantitatem,sic enim concludit in fine tex.37.Sed impossibile est esse actu infinitum, quantitatem enim aliquam esse,necesse est. Patet igitur, quod secundum philosophum non inconuenit posse dari infinitum actu in immaterialibus, quæ non habent inter se, ordinem essentialem, & idem expresse tenet Algazel. in sua metaph. Vtrum autem secundum doctrinam B.Tho. id sit possibile,determinaui in lect.primæ par.q.7 art.4.
Tertia ratio,supponitur quòd creatura ideo creatur, quia accipit esse post non esse.Tunc sic.Aut habet esse post non esse duratione,aut tantum ordine naturæ, si primo modo, ergo si est necesse,quod prius duratione habeat nõ esse,nõ potest esse æterna,vt patet.si 2.modo,ergo habebit esse & non esse simul,quod implicat contradictoria,consequentia autem probatur,quoniam quæ solum habẽt ordinem prioris & poster.secundum naturam sunt simul duratione, vt subiectum & propria passio:ergo &c.
Respondetur.Dico quod 2.modo,ad improbationem nego consequentiam,nam non esse,sumitur dupliciter. Primo pro non esse simpliciter,& sine aliqua limitatione.
Secundò non esset cum aliqua determinatione, puta non esse secundum se,vel habere aptitudinem ad non esse Ex his dico ad consequentiam, quod sumendo non esset primo modo, nego eam, & concedo falsitatem consequentis: sumendo autem non esse. secundo modo, concedo consequentiam, & nego falsitatem consequentis, licet enim repugnet esse actu,& non esse simpliciter simul, tamen non repugnat esse simul duratione, esse actu & non esse à se,sicut non repugnat aquam esse calidam, & non esse calidam à se.
Hæc de præsenti quæsito dicta sint,in quo conatus sum sequi & sustinere viam Thomisticam.

Quæstio 15.Si primum mouens mouet cælum vt finis amatus.

Mouet autem sicut appetibile. Tex.36.

IN hac q.aduerte in primis,q̃ philosophus in tex.præmisso nõ amplius loquitur de abstractis in genere,sed in spe-
cie

cie de primo motore simpliciter primo,quem apppellabit Deum vt igitur præsens quæsitum plene resoluatur,tria di scutienda sunt.

Primò si primum mouens mouet cœlum vt finis amatus & intellectu appræhensus.

Secundò si mouet cœlum solum in genere causæ finalis an etiam in genere causæ efficientis.

Tertiò supposito quod etiam in genere causæ efficientis, vtrum sit applicatus primo mobili vt motor eius appropriatus.

Quantum ad primum tria agenda sunt.Primo assignabitur duplex distinctio.Secundò quatuor conclusiones responsiuç.Tertiò ponetur quoddam notabile,in quo apparebit concordia & discordia inter B.Tho.& Commen.Prima distinctio,cœlum sumitur dupliciter,primo pro corpore cœli,quod apud Commen.vt dictum est in lib.8.est materia in actu,secundo pro aggregato ex corpore cœli & intelligentia applicata,quæ pro nunc supponatur, quod dicitur anima cœli,nam de hoc quæremus infra,vtrum cœlum sit animatum.

Secunda distinctio.finis est duplex, aliquis præexistens motui,sicut centrum mundi,ad quod mouetur graue, vt perficiatur & conseruetur.Aliquis acquisitus per motum siue physicum, vt sanitas acquisita alteratione,siue metaphysicum,vt scientia acquiritur actu intelligendi.

Prima conclusio.Mouens primum non mouet cœlum sumptum primo modo vt finis amatus,probatur,dicit philosophus in tex.36.quia appetitus princ.intelligentia,id est princ.desiderandi & amandi primũ mouens est intelligentia,id est apprehensio intellectus.vnde Commen.in cōmē. 36.inquit,& omnia ista dicit Arist. ad declarandum, quod corpora cœlestia habent appetitum propter intellectum.

Tunc sic,cœlum primo modo sumptum,cum sit substãtia mere corporea,non habet virtutem intellectiuam,ergo non intelligit primum mouens,ergo non desiderat ipsum. probatur consequentia,quoniam dicit philosophus, quod illic principium appetitus est,intelligentia,patet ergo,quod primum mouens nō mouet cœlum primo modo sumptũ, vt finis amatus.

Secuuda conclusio.Mouens primũ mouet cœlũ 2.modo sumptũ,vt finis amatus & appetibilis,probatur. Illud ad quod omnia ordinãtur,mouet cœlum 2.modo sumptũ,vt

finis amatus & appetibilis,quoniam perficitur ex eo,vt declarabimus infra.Sed ad primum mouens omnia ordinantur ex 12.meta.tex.52.ergo &c.

Preterea.Quod habet rationem optimi,& à quo pendet perfectio cœli 2.modo sumpti,mouet ipsum cœlum,vt finis amatus.Sed primum mouens est huiusmodi ex 12. metaph.tex.37.& magis declarabitur infra,ergo &c.

Tertia conclusio.Mouens primum non est finis amatus & desideratus à cœlo 2.modo sumpto, vt acquisibilis per motum.Hæc de se patet,quoniam cū primum mouens sit ens independens habēs esse à se repugnat ei,vt acquiratur per motum.Tunc enim haberet rationem producti, quod est falsum apud omnes rectè sentientes.Erit ergo finis amatus,vt præexistens & attingibilis aliqua operatione cœli secundo modo sumpti,vt attingitur cētrum à graui de sensu ipsius grauis.

Quarta conclusio.Mouens primum est finis amatus & desideratus à cœlo 2.modo sumpto, sicut illud ex quo & per quod conseruatur ipsi cœlo sufficiens perfectio acquisibilis à cœlo hęc probatur ex intētione Cōmen.in 12.metaph.commen 36.vbi inquit.Dicamus igitur, quod non mouentur,scilicet cœli 2.modo sumpti,nisi quia intelligunt ex se,quod perfectio & substantia eorum stat in motu & conseruatur,sicut illud facit,quod mouetur ad conseruandam suam sanitatem,quia scit quod sua sanitas non conseruatur,nisi motu,id est exercitio.

Et intēdit Commen.talem rationem Cœli 2.modo sumpti non habent suam perfectionē nisi ex motu,ergo mouētur vt perficiantur & conseruentur in sua perfectione.

Sed ex motu non perficiuntur nisi assequantur finem,ad quem vel propter quem mouentur.Sicut infirmus nō perficeretur sanatione,nisi consequeretur sanitatem,ad quam ordinatur sanatio.Motus enim accipiet perfectionem,à termino ad quem.

Sed finis motus eorum est,vt attingant primum mouēs modo quo declarabimus in immediate sequentibus, ergo primum mouens est finis amatus & desideratus à cœlo 2. modo sumpto,sicut illud ex quo & per quod &c.

Positis & probatis conclusionibus responsiuis,notandum est secundum Commentat.in commento trigesimosexto,& Beatum Thomā in lectura sexta,quod finis propter quē cœlum secundo modo sumptum mouetur est duplex,scilicet

primus

primus & per se intentus,& alius secũda intẽtione intẽtus

Primus & per se intentus est vt assimiletur primo mouenti,secundus & secundario intentus est,vt in causando explicet in actu,quod continetur in virtute in primo mouente,& hæc est sententia Beati Thomæ,in 12.metaphysic. in lectura sexta Commen.autem commen.36.magis diffuse id pertractat dicens.

Dicamus ergo,quod non mouentur,nisi quia intelligunt ex se,quod perfectio & substantia eorum stat in motu, sicut facit illud,quod mouetur ad conseruandam suam sanitatem quia scit quod sua sanitas non conseruatur nisi motu,& etiam intelligunt quod motus eorum est causa exitus eius,quod est in potentia in illis formis abstractis ad actũ, scilicet ad formas materiales.

Iste enim formæ forte videntur habere duplex esse,scilicet in actu scilicet materiale esse quod habent,& esse in potentia,scilicet esse quod habent in ista forma,& dico potentiã quemadmodum dicimus quod formæ artificiales habent esse in actu in materia,& in potentia in anima artificis vnde hæ formæ videntur habere duplex esse,abstractũ & materiale,& hoc quidem est quod facientes formas,id est,Platonici volunt dicere,sed non perueniunt ad ipsum.

Sed tamen motus eorum non est propter exitum istarũ formarum à potentia in actum non ita quod illud est perfectio prima eorum,sed ita quod illud est cõsequẽs primã perfectionem eorum,verbi gratia,qui exercitatur ad conseruandam sanitatem per operationem alicuius artis.

Primò intendit ad conseruandum sanitatem suam. Secundo autem intendit illam operationem,hæc Commentator Et aduerte,quod quando dicit,quod motus eorum est causa exitus eius,quod est in potentia,per esse in potentiã intelligit esse spirituale,quod habet res producibiles in intellectu agentis,& dicitur esse immateriale vel ideale & per esse actu,intelligit esse rei productæ,vt iam ad extra producta est.Commen.ergo intendit,quod ideo cœlũ mouetur,vt producat in actu formas,id est naturas rerum inferiorum,quæ continentur in potentiam secundum esse ideale in forma abstractã,id est,in motore primo,vnde cœlum,secundo modo sumptum in hoc se,habet ad motorem primum,in cuius intellectu sunt omnes rerum inferiorum naturæ,sicut minister ad primum artificem,qui operatur artificiata,prout ei ponuntur ab architecto,in cuius

intellecto est idea, vel species artificiati. Et aduerte sensum verborum Commentat. quoniam profundus est, & inuenies quod B. Tho. & Commentat. concordant in fine primo & secundario intento. Nam B. Tho. dicit, in expositione, in lect. 6. finem primo intentum esse, vt assimiletur primo motori. Idem tenet Auic. in lib. 9. suæ metaphy. cap. 3. Item tenet Comment. in commen. 37. vbi inquit, Primum enim cœlum mouetur ab isto motore secundum desiderium, vt assimiletur ei secundum suum posse. Item concordant in fine secundario intento. & est illud per quod consequuntur finem primo intentum. Hoc autem est exitus siue productio formarum inferiorum ad extra, quæ productio est per motum cœli, vnde aduerte, quod sicut se habet cursus & exercitium, & sanitas in intentione infirmi, sic motus cœli & productio inferiorum, & assimilatio ad primum motorem in intentione cœli 2. modo sumpti. Constat autem quod infirmus intendit cursum, vt exercitetur: & intendit exercitari vt sanetur: & sic primum intentum est sanari, cursus autem & exercitium non intenduntur nisi in ordine ad sanari. Sic in proposito, cœlum 2. modo sumptum est in motu, vt producantur & exeant in actum per motum, formæ rerum inferiorum, & intendit productionem hanc, non vt primo intentum, sed eam ordinat ad assimilationem sui, cum primo motore, & hic est vltimus finis in executione, & primus in intentione.

Sed dices in quo consistit illa assimilatio.

Respondeo, Difficile est hoc inuenire, dicam tamẽ quod occurrit. Vt probabitur infra, primum mouens, est causa productiua & regitiua prima & vniuersalis à se totius entis creati, tam superioris mundi, quàm inferioris. Et mundum quidem superiorem regit ac conseruat, sine aliqua generatione & corruptione, quoniam entia illa indefectibilia & immortalia sunt. Mundum autem inferiorem administrat per intelligentias, vt per rectores secundos, quibus virtutem indidit producendi & disponendi inferiora, non quidem immediate, quoniam hæc est dignitas primi princ. sed per motum cœli. Assimilatio ergo stat in hoc, quod sicut primum princ. est causa vniuersalis disponens & largiens esse vnicuique naturæ, vt illic conuenit. Si cœlum secundo modo sumptum per motum, & non per se ipsum dispo-nit mundum inferiorem, deducens ad esse naturas generabiles & corruptibiles, quæ sunt in intellectu primi secundum

cundum esse ideale. Cœlum ergo mouetur, vt assimiletur primo motori, idest, vt sit agens, & disponens, & seruans mundum inferiorem, sicut primum principium est agens & disponens totum vniuersum, & propterea dixit Commentator in 12. lib. metap. commen. 37. cœlum mouetur vt primo motori assimiletur secundum suum posse. q. d. non adæquate, sed imitatiue & particulariter. Sicut gubernator vnius ciuitatis assimilatur regi, nõ adæquatæ, sed in hoc quod sicut se habet rex ad totum regnum, sic gubernator ad vnam ciuitatem. Et propter hanc assimilationẽ in regimine & dispositione mundi inferioris, dicuntur intelligentiæ mouentes cœlos mẽtes diuinæ, virtutes diuinæ, Dij secundi Domini mundi inferioris.

Quantum ad secundum, scilicet vtrum primum moués moueat cœlum solum in genere causæ finalis, an etiam in genere causæ efficientis, & aduerte, quod non est intentio nostra hic quærere, vtrum moueat effectiue immediate ita quod sit applicatum cęlo, sed simpliciter siue mediate, siue immediate, nam vtrum sit applicatum inuestigabimus in sequentibus. Tu igitur sic procedes. Primò ponetur opinio Auic. Secundò opinio Commen. quæ trahitur etiã ex philos. Tertiò opinio Beati Tho.

Quantũ ad primũ aduerte, quod Auic. in libr. 9. suæ metaphysicæ: dicit in tria spectantia ad hoc propositũ. Primò quod cęlũ est animatũ proprie, & quod anima cœli mouet ipsum effectiuè circulariter, sicut anima mouet animal motu progressiuo, vnde dicit in libro 9. suæ metaph. Cœlum mouetur per animam, & anima est principium propinquum sui motus, & in illa renouatur imaginatio & voluntas, & ipsa extimat se habere apprehensionem rerum variabilium, & voluntatem essendi ipsas res particulares & ipsa est perfectio corporis cœli & eius forma, Dicit secũdo, quod quælibet sphæra habet motorem separatum idest intelligẽtiã, q. est motor appropriatus illi sphæræ, & mouet illã sphærã, siue illud cęlum animatum sicut amatũ mouet amantem, & desideranté, eo quod cęlum animatũ desiderat assimilari suo motori separato appropriato, ita quod iste motor separatus, appropriatus mouet cœlum, vt finis amatus & non effectiue sicut cibus apprehensus sub ratione vtilis & delectabilis mouet animal localiter in genere causæ finalis tantum.

Anima aũt mouet effectiue. Dicit tertio quod quodlibet

cœlum vt animatum non solum desiderat ex motu suo as similari suo motori separato appropriato, sed etiã primo & vniuersali motori, non appropriato alicui, cœlo, & hic est Deus, vniuersalis finis, omnium, quem desiderat omnia vt optimum, intẽdit ergo quod & primus vniuersalis motor separatus, & motor separatus appropriatus moueant cœlum finaliter & non effectiue quoniam effectiue mouet anima cœli & quod hic fuerit intentio sua tam in secundo, quã in tertio, dicto patet ex libro nono suæ metaphysicæ, capitulo tertio, vbi inquit. Restat igitur vt sit vnicuique cœlorum desiderium assimilandi substantiæ intelligibili separatæ. quæ est ei propria. Diuersitas autem motuum & suarum dispositionum quam habent cœli est ꝓpter, hoc, quamuis nos nesciamus qualiter hoc debeat esse; & quandiu.

Sed causa prima est desideratum vniuersitatis communiter: Et hæc est intentio hoc quod dixerunt antiqui, quod vniuersitas habet motorem vnum amabilem. Sed vnaque quæ sphæra habet motorem suum, qui est ei proprius & amatum; quod, est ei proprium. Igitur vnicuique cœlo est anima mouens; quæ intelligit bonitatem, & propter corpus habet imaginationem scilicet formare particularia, & habet voluntatem particularium.

Sed id quod intelligit de primo, & quod intelligit de principio, quod est sibi proprium, & propinquum est principium sui desiderij motionis. Hæc Auicenna. cuius opinio non tenetur secundum viam nostram de animatione cœli, nec de duplici motore separato mouente, vt finis amatus, & quoniam totum fundamentum suum stat, in animatione cœli; ideo differo reprobationem eius, vsque ad quæstionem sequentem, vbi determinabitur, ꝙ nulla ratione cogimur ponere cęlum animatum proprie, & destruemus causas & rationes propter quas. Aui. ponit animam in cęlo, & duplicem motorem separatum appropriatum & vniuersalem, mouẽtes solum in ratione finis

Quatum ad opinionem Commenta. aduerte, ꝙ non est difficile videre in doctrina sua, quod primum mouens moueat cęlum effectiue & finaliter, quoniam secundum ipsum, vt declarabimus infra, & vt sibi attribuit B. Tho. primum mouens est proprium mouens primi cęli, sibi applicatum, sicut intelligentia. Saturni est applicata cęlo Saturni, & quod hæc fuerit intentio sua patet in libr. 12. commen.

men.44.vbi reprehendes Modernos,inter quos præcipue intendit de Auicenna,inquit.

Quod autem Moderni dicunt substantiam primam esse priorem motorem totius,falsum est,idest,Primum principium quod vocat primam substantiam esse priorem motorem totius id est,intelligentia, vel anima mouente totum,idest,primum cœlum,quod est causa omnis motus, saltem diurni,in planetis falsum est,& subsequitur Commentator.

Quælibet enim substantia istarum est principium substantiæ sensibilis secundum motorem,& secundum finem & ideo dicit Arist.quod si aliquæ substantiæ essent nō mouentes,essent ociosæ,hæc Commentator,ex quibus patet quod intendit omnem substantiam abstractam mouere effectiue nulla excepta,aliter esset ociosa,ociosum autem est quod propria actione caret.

Igitur primum mouens,secundum ipsum est primum agens motum.& primus finis,ergo mouent vt efficiens & finis,& confirmatur,nam in libro duodecimo,commento quadragesimo inquit.Primum principium entium est aliquod immobile omnino,& facit primum motum æternū vnum continuum.Constat autem quod facere motum,importat efficere motum.

Quātum ad opinionem Beati Thomæ dico,quod de mēte philosophi & secundū veritatem tenet primum moués mouere vt finis,& de hoc nullus dubitat,& iam probatū est,supra & est textus philosophi in hoc lib.text.trigesimo sexto,Mouet autem sicut appetibile & intelligibile,Vltra hoc tenet,quod mouet effectiue,quoniam omnia mouente accipiunt virtutem mouendi,à prima.

Præterea,omnes causæ secundæ per se subordinantur primæ.Sed in per se subordinatis,vt dictum est in secunda metaphysic.talis est ordo,quod omnes similiter concurrunt & cooperantur ad effectum,aliter non seruaretur cō nexus causalitatis inter eas,ergo primum mouens concurrit actiuè cum mouente proximo ad motum cœli,& præterea Beatus Thomas in secunda metap. exponens text. 44.loquens de motoribus corporum cœlestium effectiue & nō ingenere causæ finalis tātum.dicit sic,Necesse est ꝙ supra sphæram nullum fixarum sit alia circundans totum quæ resoluit totum cœlum motu diurno,&hoc est primū mobile quod mouetur à primo motore secundum Aristo.

lites,& cætera.

Quãtum ad tertiũ principale inuenio multam difficultã tẽ,quoniam tam Beatus Thomas quam Cõmentator, arbitrantur se loqui secundum mentem philosophi, & tamen non concordat. Nam Commentator tenet hanc,affirmatiuã,primũ principiũ mouet primũ cœlum vt agens motu immediate & vt finis,& hoc de mente philosophi. Sed B.Tho.tenet hanc negatiuã, de mente philosophi primũ principium non mouet celum immediate,sed per intelligentiam mediam,ad quam primum principium comparatur vt obiectum amatum & intellectum,gratia cuius mouet. Tu igitur vt valeas defensare Beatũ Thoma&Scotum & Anto.And.qui in hoc concordant,sic procedes. Primò declarabis Commentato.tenuisse partem negatiuam cõtra Iandunũ,cuius rationes solues ex doctrina Cõment. Secundò pertractabis opinionẽ Beati Tho.in qua arguetur contra positionẽ Cõment. Tertiò solues quædam dubia insurgentia contra determinationem quam facimus pro via thomistica.

Quantũ ad opinionẽ Cõmenta.quod tenuerit partẽ affirmatiuam,probo;primo ex dicto Beati Tho. deinde ex dictis ipsius Cõmenta.Beatus Tho.in quæstionibus de spiritualibus creaturis art. 6. ad 10.argumentũ sic ait. Auerroes inuenitur in hoc varie locutus in libro de substantia orbis dixit quod idẽ est quod mouet corpora cœlestia vt agens & vt finis.Quod quidẽ est valde erroneũ,sic enĩ sequit̃ q̀ Deꝰ sit anima primi cęli secũdũ q̀ substãtia quæ mouet primũ cęlũ vt agens,dicitur anima eius & ratio qua hoc dixit,est valde insufficiens;Quia enĩ in substantiis separatis à materia est idẽ intellectus & intellectum extimant quod etiam sit idẽ desiderãs & desideratũ;Quo non est simile. Nã cognitio cuiuslibet rei fit secundum quod cognitũ est in cognoscente. Desideriũ autẽ fit secundum conuersionem desiderantis ad rẽ desideratã, si autem bonum desideratum inesset desideranti, ex seipso non competeret ei; quod moueret ad consequendum bonum desideratum,vnde oportet dicere quod bonum desideratũ quod mouet vt finis,est aliud à desiderante quod mouet efficiens.

Hæc Beatus Tho.si ergo volumus sicut debemus,sustinere Beatum Tho.quod intellexerit Commẽt.cogimur tenere quod Comment.senserit vt diximus.

Præterea

Præterea. De hoc habemuus expressam eius sententiam in multis commento. in duodecimo metaphysic. & omnibus prætermissis, aduerte quæ dicit in commento quadragesimoquarto. Inquit enim. Quemadmodum primus princeps in ciuitatibus necesse est vt habeat actionem propriã quæ est nobilissima actionum, & si non esset ociosus. quã actionem intendunt per suam actionem omnes qui sunt sub primo principe, sic est intelligendum de istis corporibus, cum suis formis à quibus mouentur, & de istis formis adinuicem.

Ex quibus patet, quod Cõmentator vult, quod primus princeps vniuersi, qui est Deus, habet propriam actionem quam intendunt, qui ei deseruiunt motores inferiores. Talis autẽ actio est motus diurnus, sicut patet per verba quę præmittit, inquit enim quod omnes intendunt hunc motum diurnum, qui est primi motoris actio & principiũ aliarum actionum. Præterea habemus à Cõmentatore in 12. metaphysi. in commento 48. quod quælibet substantia abstracta mouet aliquod corpus cœleste, alioquin esset superflua in vniuerso & ociosa & diminuta in dispositione idest, imperfecta, & quia hoc secundum Commentatorem esset maximum inconueniẽs in prima substantia, idest, in primo principio, quod est omniũ nobilissimum, sequitur quod opinatus fuerit ipsum mouere effectiue immediate primum cœlum.

Verum quia Iandunus id lib. 12. in q. 17. tenet oppositũ, & dicit esse de mente Commen. quod primum principiũ non mouet cęlum effectiue immediate, sed mediante motore coniuncto desiderante & amante primum principiũ ideo intendo soluere rationes suas.

Primò sic arguit præter mouens solũ vt amatum & desideratũ, debet esse aliud mouens vt amans desiderans & quia mouens solũ vt amatũ mouet tantũ vt finis, sed finis, non mouet effectiue immediate, sed est cuius gratia fit motus Sed primum principium mouet tantum vt amatum & desideratum secundum philosophum & Commentatorẽ in 12. metap. tex. & commen. 36. ergo necesse est põnere aliud mouens vt amans & desiderans, ergo primum principiũ nõ mouet cœlum immediate.

Ad hoc dicitur quod Cõmen. negaret minorẽ, illa enim est ad mentem Auic. quem Cõmentator reprehẽdit in hoc 12. in commento 44. & licet philosophus & Commentator dicant

dicant,quod primum mouet vt amatum & desideratum, non tamen dicunt,quod solum,immo tenet Comment. quod agens motum est finis motus.Preterea potest negari prima propositio ad mentem Comment.quoniam inter desiderans & desideratum sufficit distinctio rationis, non enim inconuenit idem amare & desiderare seipsum, vnde diceret Comment.quod primum vt amans & desiderans seipsum mouet effectiue,vt amatũ & desideratum mouet vt finis.

Secundò sic,omne quod agit motum,agit propter nobilius se,per Arist.in secundo cœli tex.64.vbi dicit.Actio consistit in duabus sẽper,scilicet cuius gratia,& ꝙ huius gratia,id est,fine & agente propter finem.Sed primũ nõ potest habere nobilius se,cum sit optimum in natura,ergo,non agit motum cœli immediate.

Ad hoc dicitur vt ad præcedens,quod licet omne agẽs agat propter nobilius, non tamen est necesse inter ipsũ & illud nobilius esse distinctionem realem,sed sufficit distinctio formalis in ratione causalitatis,in qua datur maior & minor nobilitas.Nam causalitas finis nobilior est causalitate efficientis,vt declaratum est in libro 5.Ad argumentum,dico,ad minorem,quod licet primum non habeat nobilius distinctum realiter,tamen primum vt mouẽs effectiue habet seipsũ,vt mouet vt finis,sic respõderet Comment.

Tertiò sic,si primum moueret cœlũ immediate,ergo moueret in non tempore,quod implicat,consequẽtia ꝓbatur,supponatur primo,quod virtus maior mouet in minori tempore,vt probatum est in 8.physic.Tunc sic,virtus finita quanto maior,tanto in minori tempore mouet, ergo si virtus infinita immediate mouet,mouebit in non tempore,quoniam inter ipsam & quamcunque aliã,nulla est proportio in maioritate virtutis,ergo &c.

Ad hoc dicitur,quod arguens supponit falsum scilicet primum motorem esse virtutis infinitæ,quod Cõmẽtator nõ concederet,vt declarabitur in quæstione de infinitate primi motoris,supponendo ergo,quod sit finitæ virtutis, consequentia nullã habet apparentiam,quoniã inter primum motorem & alios inferiores datur proportio virtutis,si omnes sunt infiniti,vnde sequitur,quod omnes mouebunt in tempore,licet primum in minori tempore quã omnes alij,propter maioritatem virtutis.

Quartò

Quartò sic.Commentat. vult in 8.physic.commento 79 & in 12.metaphysic.commento 41.quod prius motus sit à duplici motore,quorum vnus est finitæ motionis, & est anima existens in eo.Alter vero infinito motionis,&est motor non in materia, & ab illo motore est perpetuitas motionis.ergo non est immediate à primo principio.

Ad hoc dicitur,quod illi duo motores non sunt duo distincti realiter, sed sunt vnus tantum, qui tamen propter duplicem motum mouendi, potest dici duo formaliter. Nam vt mouet,effectiue potest dici formaliter vnus,& mouens vt finis,dicitur alter,& aduerte, quod si Commenta. intenderet quod essent duo distincti realiter, sibiipsi contradiceret,nam in 1.c.de substantia orbis sicait.

Non est dicendum,quod formæ quibus mouentur corpora cœlestia,sint aliæ ab eis,ad quas mouetur,ecce quod expresse dicit,non esse ponendos tales motores distinctos scilicet vnum à quo mouentur effectiue.& alium ad què vt ad finem mouentur,quoniam ex doctrina sua omnis intelligentia agens motũ est et finis motus.Vt ergo liberetur Commenta à contradictione,tenendum est in via sua,illos duos motores esse vnum realiter,& duos formaliter,vt declarauimus.Hæc dixi,nõ vt vellens sequi viam Commens. quam reputo contra B.Tho.vt declarabitur,sed vt manifestetur, quod Iandunus qui se Commentistam profitetur, in hoc deuiat à Commen.

Quantum ad opinionem B.Tho. dico, quod in tota sua doctrina tenent hanc conclusionem.Deus qui apud philosophũ dicitur mouens primũ,nõ mouet cœlũ immediate vt motor coniunctus & appropriatus,& hanc tenet nõ solum secundũ veritatẽ,sed etiam de mente philosophi,contra Commen.hæc igitur probatur triplici ratione.

Prima sumitur ex primo libro contra gentes,capi.13. & arguitur sic,si Deus mouet primum cœlum immediate, ergo est pars alicuius mouentis seipsum, quod est falsum, consequẽtia probatur,quoniam non est maior ratio,quod ex cœlo Saturni,& ex sua intelligentia applicata constituatur vnum mouens seipsum,ex 8.phisi. quam ex primo cœlo, & primo principio si ita applicatur & appropriatur 1.cœlo. vt eius motor immediatus, sicut intelligentia Saturni,cœlo Saturni õe aũt mouẽs seipsum distinguitur in partem mouentem & in partem motam ex nono phisico.ergo Deus erit pars alicuius mouẽtis seipsum falsitas

autem

autem consequentis probatur, si Deus esset pars alicuius mouentis seipsum,ergo esset mouens particulare,quia applicatũ mobili particulari est moués particulare, cõstat autẽ quod primũ cœlũ est mobile particulare,cum sit hoc cœlum,ergo primum principiũ esset mouens particulare.

Hoc autem est contra philosophum, quoniam apud ipsum est motor vniuersalis,à quo pendet cœlũ & natura vt patet in duodecimo meta.tex.38. Et intendit per cœlũ & naturam mundum superiorem & inferiorem.

Idem apud philosophum,vt patet in duodecimo metaphysi.textu 52.est illud bonum vniuersale, ad quod respiciunt & ordinãtur omnes partes vniuersi,ergo apud philosophum & veritatem non est mouens particulare adiectum alicui cœlo,sicut aliæ intelligentiæ, sed absolutum, vt primum & vniuersale regens, ad quod vt ad nobilius certæ intelligentiæ respiciunt,sicut visus est dicere Commen.ipsa veritate deductus, & forte præter intentionem suam in capitulo quarto de substantia orbis,vbi inquit,& cum considerauit Aristote.in virtutibus appetitiuis celestibus,inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipsis,hec ille si ergo virtutes appetitiuæ cęlestis quas constat esse intelligentias,mouentur ad aliquod nobilius ipsis,constat quod illud nobilius non est mouens particulare,nec coniunctum alicui determinato orbi.

Secunda sumitur ex quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis,quam adduximus in hac eadem quæstione pertractantes opinionem Commentatoris.vbi probat Beatus Tho.quod licet intellectus & intellectum possint esse idem, non tamen desiderans & desideratum, cum igitur primum principium moueat vt desideratum, non potest esse ille motor,qui mouet vt desiderans,nõ ergo immediate mouet primum cœlum.

Tertia ratio sumitur in expositione Beati Tho. in duodecimo metaph. in expositione textus trigesimi sexti, vbi sic inquit.Dicitur autem primum mouens mouere vt appetibile quia motus cœli est propter ipsum, sicut propter finem causatus ab aliquo proximo mouente, quod mouet propter primum mouens immobile,vt assimilet se ei. Tũc sic.Constat quod nihil assimilatur sibiipsi,quoniam importat relationem realem,quæ requirit extra distincta realiter vt pertractatum est in libro quinto.

Sed motor cœli ideo mouet,vt assimiletur mouenti per modum

modū appetibilis.ergo distinguitur realiter à mouenti tali, ergo primum principiū quod mouet vt appetibile,non est mouens immediatum applicatum,sed mediante intelligentia,vnde solet dici, quod mouet immediate immediatione virtutis,sed non immediatione suppositi.

Et aduerte quod hāc determinatione sequitur Ant.And. in 12.metaph.q.2.Sed aduerte,quod hanc determinationem tenet etiam de mente Comment. Sed in hoc non sequeris eum,quoniam supra determinauimus oppositum ex doctrina Comment.& soluimus rationes Ianduni.

Nunc vltimò soluenda sunt quædam dubia, quæ insurgunt contra determinationem factam ad mentem B.Thomæ.Sed aduerte,quod quædam fundantur in dictis Commentat. de quibus non curamus, quoniam cum determinauerimus B.Thomam in hoc non concordare cum Commentat.omnia dicta eius quibus tenet primum principium mouere cœlum immediate sunt neganda à Thomista, & quoniam Paulus Soncinas in duodecimo metaphysi.quæstione trigesimasecunda, tenet opinionem Commentatoris in hoc esse opinionem Aristote. ideo tenet de mente philosophi & Commentator.primum principium mouere cœlum immediate effectiue, & vt finis,& quoniam Beatus Thomas tenet oppositum,etiam de mente philosophi, aliter non reprobasset Comment.in quæstione de spiritualibus creaturis vt supra allegauimus, ideo Paulus in hoc non defensat viam Thomisticam.Reliquum igitur est soluere dubia, quæ oriuntur ex dictis philosophi & ex ratione quam formabimus.

Aduerte igitur duo dicta philosophi, primum est in textu trigesimooctauo,vbi inquit: latio enim prima mutationum huius autem quæ circulo,hac autem scilicet latione circulari mouet hoc,id est,primum mouens,quod præmiserat mouere vt amatum, ergo secundum ipsum mouet, & effectiue, & vt finis, secundum est in textu 43.vbi inquit, videmus autem præter vniuersi lationem simplicem,quam mouere dicimus potentiam hic existentem substantiam & immobilem, vbi Beatus Thomas exponens inquit, & hoc est primum mobile, quod mouetur à primo motore secundum Aristotel. Sed Auicen. posuit,&c.vsque ibi, esse ab eo, in quo dictum habetur expresse oppositum determinationis,etiam per expositionem B.Thom.vnde videtur sibi contradicere..

Respond

Respondetur, scio quod hoc est difficillimum argumentum contra Beatum Thomam, tamen conabor soluere, ne sibiipsi sit contrarius. Dico igitur, quod Auicenna & Arist. in hoc concordant, quod vterque posuit motorem primum, mouere primum cœlum, vt amatum & desideratum, & sic vt finis. Discordant autem in hoc, quod Auicen. noluit concedere, primum motorem mouere aliquo modo effectiue, nec mediate nec immediate. Aristot. autem vult, quod etiam effectiuè moueat, mediante autem intelligentia desiderante.

Sed dices, ergo ita potest dici primus motor mouere omnes cœlos, sicut primum, & causare omnem motum cœlorum, sicut motum diurnum, quoniam dat virtutem mouendi omnibus intelligentiis, & coagit illis vt causa prima, quod tamen est contra Arist. & B. Tho. qui particulariter attribuunt motum diurnum primo motori.

Ad hoc negatur consequentia, licet enim moueat omnes cœlos effectiue, vt causa prima coagens intelligentiis mouentibus, tamen excellentiori modo & absolute denominatur motor primi cœli, quoniam in motu diurno magis declaratur virtus sua, & quoniã vniuersalius & perfectius influit in intelligentia applicata primo mobili, eo quod nobilior est inter cæteras, vt dicemus.

Ratione autem sic arguitur, si primus motor non est applicatus cœlo, ergo philosophus non sufficienter numerauit, nec inuestigauit numerum substantiarum separatarum, quoniam cum inuestiget talem numerum ex numero motuum orbium, & secundum te, primus motor non mouet immediate vt applicatus, ergo philosophus non conduxit discursum & inuestigationem suam vsque ad primum principium, ex consequenti, non conclusit sufficienter numerum entium separatorum.

Ad hoc respondet Ant. And. in 12. quæst. 2. dicens quod quando philosophus inuestigauit numerum substantiarum separatarum, non distinxit inter motorem coniunctum & motorem separatum, & sic videtur in comparatione prætermisisse motorem primum separatum.

Sed hæc respõsio nõdignificat philosophũ, ideo dico secũdũ principia B. Tho. quæ posui supra in q. 3. huius 12. q̃ philosophus, per motũ phy. non inuestigat, nisi intelligentias applicatas, & numerum earum, per motũ autem metaphys. qui est motus desiderij inuestigat primum motorẽ vt finem

vo uer

vniuersalem & optimum desideratum, nego ergo hanc consequentiam, philosophus non inuestigauit primum motorem per motum phys. ergo non inuestigauit sufficienter numerum substantiarum separatarum, quoniam illa inuestigatio facta secundum pluralitatem motuum est solum de motoribus coniunctis in quorum ordine non continetur motor primus, sed supponitur, vt caput ordinis, sicut dux non continetur in ordine exercitus, sed est princeps, præsidens, & caput in exercitu.

Hæc de præsenti quæsito dicta sint, in quo dixi vt occurrere mihi potuit & dedi saltem viam exercendi ingenij.

Quæstio 16. Si cælum est animatum, & quomodo.

Et ex hoc quidem apparet bene, hæc corpora esse animata, & quod non habent de virtutibus animæ, nisi intellectũ & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco Cõmen. in commen. 36. & B. Tho. in expositione tex. 39. inquit, & hoc quidem verum est secundum opinionem Aristotelis inquantum cœlum ponitur animatum anima intelligente & desiderante

IN hac quæst. quatuor agenda sunt. Primò quid dicendum de animatione cœli secundum philosophum, sequendo viam Commen. Secundò quid dicendum de eodem, sequendo viam B. Tho. Tertiò quid dicendum de eodem sequendo viam Auic. Quartò quid dicendum secundum veritatem.

Quatum ad viam Commen. præpono duas distinctiones deinde conclusiones responsiuas. Deinde soluentur quædã dubia insurgentia contra Commen.

Prima distinctio. Cœlum sumitur dupliciter. Primò pro corpore cœli, circunscripto motore suo. Secundò pro corpore cœli & motore suo, quæ est intelligentia, ex quibus fit vnum aggregatum modo suo.

Secunda distinctio. Animatum dicitur dupliciter.

Primò animatum anima in existente & informante, sicut vera forma informat materiam, quales sunt animæ animatorum inferiorum.

Secundò animatum anima nõ informante sed appropriata & dante motũ, cõiungitur enim secundũ motũ, eo quod est principium immediatum & determinatum motus.

Prima conclusio. Cœlum circunscripto motore, non est animatum primo modo, hæc probatur, sic secundum doctrinam Commen. Animatum primo modo componitur ex vera materia, quæ est pars compositi, & vera forma; anima enim in animato primo modo est actus corporis, & tale animatum est corpus organicum, quod ponitur in diffinitione animæ.

Sed cœlum non componitur in via Commen. ex materia & forma, vt declarabimus in lib. 7. nec est corpus organicum ex 2. cœli, commen. 42. nulla enim diuersitas partium est in cœlo nisi secundum rarum & densum, organicum autem importat diuersitatem partium secundum compositionem & complexionem, ergo cœlum circunscripto motore non est animatum primo modo.

Secunda conclusio. Cœlum sumptum pro aggregato ex corpore cœli & in proprio motore, non est animatũ 1. modo, probatur sic in via Commen. animatum primo modo est generabile & corruptibile, cœlum non est generabile & corruptibile, ex primo cœli, ergo &c.

Maior probatur, ex principiis suis, licet falsis, quoniam tenet, ꝙ in quolibet animato 1. modo anima est educta de potentia materiæ, ex consequenti animatum est genitum, cuius generatio est terminus alterationis. Hæc de causa tenet animam humanam non esse formam informantem & dantem esse vt declaratum est in 3. de anima Quare &c.

Tertia conclusio. Cœlum sumptum 2. modo est animatum 2. modo in via Comment. sic probatur, secundum philosophum in 2. cœli, tex. 7. sex differentiæ positionis sunt in cœlo, ergo est animatum, probatur consequentia, quia istæ positiones sunt propriæ animatorum, ergo &c.

Præterea, quod habet intellectum & appetitum est animatum, quoniam ista sunt propria naturæ viuæ, sed secundum philosophum in libro duodecimo metaphysicæ textu 36. in cœlo quod mouetur à primo motore vt ab appetibili, oportet ponere intellectum & appetitum, quod enim mouetur ab appetibili, appetens est, & illic dicit philo. quod principium appetitus, est intelligentia, ergo in cœlo sumpto 2. modo est appetitus, & intellectus, ex consequẽti est animatum, non primo modo, vt probatum est, ergo secundo modo.

Sed contra hanc tertiã conclusionẽ insurgũt duo dubia in via Cõmen. Primũ est, si cœlum non est animatũ anima

informan-

informante,sed tantũ appropriata,ita quod intelligentia di catur anima eius,ergo intelligentia mouens non intelligit motũ cœli,& per consequens non mouet per intellectũ & appetitũ,nec appetit mouere vt assimiletur primo motori, quæ omnia sunt contra ipsum Commen.in hoc 12.in cõm. 36.vbi inquit.& quod non habet de virtutib.animę nisi in tellectũ & virtutem desideratiuam,quæ mouet in loco,& infra inquit.Quapropter hoc mouens est intellectus. Con sequentia autem probatur,quoniã apud Cõmen.nulla sub stantia separata intelligit indiuiduum,sed motus causatus ab intelligentia puta Saturni,& cœlum eius sunt quædã indiuidua,est enim hic motus,& hoc cœlum,ergo &c.

Quod autem apud Comm.nulla substantia abstracta in telligat indiuiduum,habere expresse in lib.suo de somno & vigilia,vbi sic inquit.& declaratum est in prima philoso phi.quod istæ intelligentiæ abstractæ intelligunt naturas vniuersales,& non dant nisi simile eius,quod habet, impos sibile est vt dent intentionem indiuidualem omnino,cum non habent naturam comprehendendi intentionem parti cularem,& illæ formę vniuersales non indiuiduantur, nisi propter materiam,& si intelligentiæ abstractæ comprahẽ derent indiuiduum,tunc necessario essent materiales, hæc Cõmen.ex quibus patet,substantiam abstractam secundũ opinionem suam non intelligere singulare.

Ad hoc dicunt Cõment.quod licet intelligentia non co gnoscat motum cœli,quem causat in particulari,cognoscit tamen in vniuersali.& ex consequenti reuolutiones, parti culares,secundum quod includuntur in motu primo ac cepto secundum suum ambitum.

Sed mihi videtur quod illa cognitio in vniuersali nõ suf ficiat,ad hoc quod causet motum æternum per intellectũ & appetitum,nam appetens finem determinatum & par ticularem necesse est,vt cognoscat determinatum medium quo assequatur finem,aliter non magis hoc quam illud eli gere medium.Cum igitur intelligentia appetat assimilari primo motori,vt in particulari cognito, necesse est vt co gnoscat in particulari motum suum vt medium ordinatũ ad finem suum desideratum.

Et ideo videtur dicendum in via Cõm.quod intelligen tia cognoscit motum,quem causat,vt est hic motus,nõ qui dẽ per speciem motus,sed in essentia sua.

Nã intelligentia cognoscens essentiam suã,perfectè co-

gnoscit,ex consequenti omnes proprios effectus,quorum essentia sua est causa,& cum sit causa effectiua motus æterni,cognoscit ipsum vt effectum suum.

Inde gradatim cognoscit cœlum receptiuum sui motus.Inde cognoscit res inferiores per motum suum producibiles,tanquam effectus mediatos.& quando arguitur ꝙ Commen.negat intelligentiam abstractam cognoscere indiuiduum, dico quod intendit intelligentiam non compræhendere indiuiduum per speciem propriam, species enim primo repræsentatiua indiuidui sumitur sensu & imaginatione,quæ non sunt in intelligentia,cum sit extra magnitudinem.

Et ratio quam adducit Comm.in lib.suo de somno & vigilia declarat hanc fuisse mentem suam. Dicit enim cum non habent naturam appræhendentem intentionem particularem,constat autem apud philosophum & Cõmen.naturam appræhensiuam particularis intentionis esse sensum quæ est potentia materialis,& ideo Commen.ibidẽ sic infert,si intelligentiæ abstractæ comprehenderent indiuiduũ tunc necessario essent materiales.

Secundum dubium. Quoniam si cœlum circunscripto motore non est animatũ,ergo est ignobilius formica,quoniã omne inanimatũ est ignobilius animato, ex 2.cœli cõmen.61 Hoc autem videtur repugnare cœlo,quoniam perpetuum nobilius est corruptibili.

Ad hoc Cõmen.varie respondent.Mihi autẽ videtur dicẽdum,ꝙ aliquod corpus potest esse nobilius alio dupliciter.

Primò quo ad gradum essendi,& sic concedo formicam esse nobiliorem cœlo,quoniã habet esse & viuere,qui sunt duo gradus essendi.

Secundò quo ad modum essendi,qui modi sunt esse contingens esse necessarium,esse corruptibile,esse perpetuum, & sic dico cœlum esse nobilius quocunque inferiori simplici,vel cõposito animato,vel inanimato, nam omnia inferiora corruptibilia sunt,cœlum autem habet esse necessarium perpetuum,vnde dicitur diuinum corpus, ex 2.cœli tex.1.Hæc dicta sunt quo ad mentem Commentatoris de animatione corporum cœlestium.

Quantum ad mentem B.Tho.loquendo secundum Aris. inuenio diuersum modum loquendi.nam in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis arti.6.& in 1.part.q.70. art.3.tenet expresse cum Auer.& dicit,non esse concedendum

dum secundũ Arist.cœlũ esse animatũ,nisi secundo modo; verũ in 2.contra gent. c.70.probans contra Auer.quod anima intellectiua sit forma corporis,expresse per totũ illud c.conatur declarare ex rationibus Arist.cœlũ esse animatum 1.modo.& hanc fuisse mentem Arist. Vt igitur liberes beatum Thomã à contradictione,sequere determinationẽ quam fecit in quæstione de spiritualibus creaturis,& in 1. parte.& dices,quod quando aliter conclusit in summa cõtra gentes,hoc non dixit quasi de facto sic sit,sed quod nõ repugnaret principiis Arist.quin posset talis sensus elici ex dictis suis.Et id congruentissime fecit.

Quoniam Commen.credidit repugnare principiis Aristo.substantiam intellectualem informare materiam. Et Beatus Tho.quasi exaggeratus voluit declarare id non repugnare,quasi sic arguens,non repugnat in via Aristotel.substantiam intellectiuam informare corpus cœli,ergo pari ratione non repugnat animam intellectiuam informare corpus humanum.

Si hanc responsionem sequeris,liberabis Beatum Thomã à contradictione,& non dissentient B.Tho.& Commen. in facto de animatione cœli,licet dissentiant in hoc,quod est non repugnare.

Quantum ad opinionem Auic.nota,quod vt potest haberi ex doctrina sua in 9.lib.suæ metaphysi.cap.2.opinatus est cœlum animatum 1.modo ita quod negauit intelligentiam,quæ est virtus intelligibilis pura,id est extra magnitudinem & materiam omnino posse esse principium propinquum motus in cœlo,vnde sic inquit.

Dico etiam quod principium sui motus propinquum, non potest esse virtus intelligibilis pura,quæ no variatur, nec imaginatur particularia,cum negauerit intelligentiam posse esse principium propinquum motus coactus fuit ponere animam intellectiuam informantem vt principium proximum,quod se habet ad cœlum,sicut anima nostra ad nos,vnde sic inquit.

Anima vero quæ mouet cœlum, est sicut iam motum est tibi,corporalis,cõuertibilis variabilis,nec est spoliata à materia,cuius comparatio ad cœlum,est sicut comparatio nostræ animæ ad nos.

Ratio autem motiua apud Auicenn.fuit,quia arbitratus est,quod intelligentia nõ cognoscit singularia,cũ sit libera ab omni magnitudine à materia indiuiduante, sicut etiam

dixit Commentator, in libro suo de somno & vigilia vt supra allegauimus, etiam quoniam necesse est motorem propinquum cœli intelligere motum, quem causat, & cœlum quod mouet, quæ sunt quædam singularia materialia, aliter non moueret, quoniam principium motionis in cœlo, est cognitio & appetitus, ideo credidit oportere cœlum habere animam, in qua sit intellectus cognoscitiuus vniuersaliũ & imaginatiua cognoscitiua singularium.

Sed hæc opinio nullum habet fundamentum veritatis nec ex sensu, nam falsum intelligentiam non posse intelligere singularia, licet non per propriam speciem, vt diximus soluentes primum dubium motum contra Comment. Item non potest conuinci ex sensatis cœlum esse animatum, nisi ex motu. Sed motus non cogit ponere animatum primo modo, sed sufficit secundo modo, vt declarabitur infra.

Itẽ posito quod anima informãs esset in cœlo, adhuc nõ cognosceret singulare per imaginatiuam, quoniam est potentia sensitiua, cuius organum est corpus elementatum, quod repugnat naturæ cœlesti cognosceret ergo intellectu, sed propter actum intelligendi non est necesse, quod vniatur cœlo vt forma, vt declarabitur, ergo opinio Auicennæ nullam habet euidentiam, sed est mera imaginatio.

Quid autem tenendum sit secundum veritatem, dicò quod non est ponendum animatum, nisi secundo modo; quoniam modus animationis manifestatur nobis ex operatione animati. Nulla autem operatio apparet in cœlo, propter quam simus conuicti, ponere ipsum animatum primo modo. Nam ibi non sunt operationes vegetatiuæ, nec sensitiuæ, quoniam vt declaratum est in secundo de anima, requirunt organum consurgens ex mixtione elementorum, cœlum autem est corpus quintum vt probatum est in primo de cœlo, nec est appetitus sensitiuus, quia sequitur apprehensionẽ sensitiuam, qua remota à cœlo, ex consequenti remouetur talis appetitus. Propter autem intelligere nõ est necesse esse animatum primo modo, quoniam intelligere est operatio nõ organica, nec indiget corpore, nisi ratione phantasmatum deseruientium ipsi intelligere, phantasmata autem ad partem sensitiuã pertinent, quæ non potest esse in cœlo, vt diximus, ergo intelligere cœli non conuincit ipsum animatum primo modo. Nec motus localis, quoniã ex septimo physic. & octauo, sufficit mouens & motũ

esse

esse simul,ita quod inter ea sit tactus naturalis aut metaphoricus,de quibus loquitur philosophus in primo de generatione textu quadragesimoquarto & quadragesimo quinto.Naturalis quidem est inter duo corpora,actiua & passiua adinuicem,sicut inter elementa in suis extremitatibus,vel adinuicem approximata , Metaphoricus autem est inter mouens non quantum, & corpus mobile prout mouens applicat virtutem suam,& imprimit in mobili,sed non econuerso,& hoc modo contristans tangit,nos simili per lætificans, & intelligentia tangit cœlum,non ergo ex motu locali conuincimur ponere cœlum,animatum primo modo.Nec ex causalitate cœli super animata,quæ producuntur ex motu cęli in mundo inferiori,Nam talis causalitas non est vniuoca sed æquiuoca,in qua non est necesse causam esse formaliter,sed virtualiter talem,qualis est effectus,& sic dico,quod sufficit cęlum vnitum intelligentiæ esse virtualiter viuum,ad hoc quod producat per se, aut comproducat viua,quam virtutem trahit an intelligētia viua.Sicut calor naturalis trahit ab anima virtutem generandi carnē viuam per digestionem alimenti,&vtsic potest dici calor virtualiter viuus,quia est instrumentum animæ,quod non verificatur de calore ignis.Cum igitur nulla ratione efficaci fulciatur positio de animatione cœli primo modo,non est hoc tenendum secundum Aristotelem , nec secundum veritatem.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio.17.si intelligentia mouens cælum potest esse forma vera dans esse cœlo.

IN hac quæstione aduerte,quod licet omnes Commentistæ concorditer defendant Commentat.contra Auicēna quod non sit vera anima in cœlo,quæ sit forma cœli, sicut anima animalis est forma eius,tamen aliqui tenent, quod intelligentia applicata cęlo,potest esse vere forma dans esse cęlo,ita quod sit,ac si esset anima eius,& quoniā reputo id esse purum errorem & secundum philosophū & secundum veritatem,ideo sic procedendum est.Primō ponentur duæ conclusiones responsiuę.Secundò soluentur quædam dubia.

Prima conclusio,ex intelligentia & cęlo non potest fieri vnum per informationem,sed tantum per applicationem mouentis ad mobile,

Hæc conclusio apud Cōment.videtur manifesta,quoniā apud ipsum repugnat naturam intellectualem informare materiam,vnde negauit animam humanam esse formam danté,esse aliter(vt ipse opinatur)licet false,esset generabilis,& corruptibilis,& extensa ad extensionē materiæ, quia reciperetur in quanto,& tantū indiuidualiter apprehenderet,quia sicut opinatur formam abstractam intelligere tantum vniuersale,sic formam informantem materiā apprehendere tantum indiuidualiter.

Cum igitur Commen.negauerit intellectiuum principiū quo intelligimus posse informare materiam,multo magis intelligentiam,quæ & æterna,& impartibilis, & immaterialis & abstracta est ex sui natura.

Præterea,cum apud Commen.in 2.cœli commen.3.omnis forma dans esse ei quod informat fatigetur in mouēdo,sequitur intelligentiam non posse mouere motum æternum regularem & vniformem,quod est contra philosophum in octauo physicæ.

Præterea Cū apud Cōmen.vt declaratū est supra.Deus moueat primū cœlum immediate,sequitur quod posset informare primum cœlum,ex consequenti non esset primum mouens omninò immobile,quoniā omne informās secundū esse mobile est,aut per se,aut per accidens, nec esset purus actus,quoniam puro actui repugnat compositio,cum his & ex his,hæc enim includunt potentialitate & imperfectione.

De mente autem philosophi sic probatur, nulla virtus mouens tempore infinito est in magnitudine,ex 8.phy. tex.39.sed omnis intelligentia secundum philosophum in 12.metaphy.tex.43.mouet tempore infinito,ergo non potest esse in magnitudine per informationem, sed tantum per applicationem.

Præterea,omne informans magnitudinem est mobile,saltem per accidens secundum substantiam quoniam si totū mouetur.necesse est partes moueri ad motum totius. Sed apud philosophum intelligentiæ sunt omnino immobiles secūdū substantiam suam quoniam si mouerentur,saltem per accidens.impossibile esset vt motum continuum æternū mouerent,ex octauo physicæ,textu 51.

Dixi secundū substantiā,quoniā non inconuenit intelligentias planetarū moueri non secundū se,sed ratione orbis suis,qui mouetur motus raptus ad motū primi mobilis

Secunda

Secunda conclusio,secundũ veritaté repugnat intelligentiæ informare corpus aut materiã dans esse ei quod informaret,probatur,nulla substantia integra,id est ,quæ continet integritatem naturæ debitæ suæ speciei est informatiua corporis aut materiæ,quoniã omne sic informatiuũ est pars constitutiua alicuius tertij,ex consequẽti nõ est natura integra sed partialis.Constat autem apud recte sentientes,quod intelligentiæ sunt substantiæ integræ & completæ in specie sua,ergo &c.

Præterea.Omnes intelligentiæ supergrediuntur ordiné totius naturæ corporeæ,vnde dicuntur diuinæ substantiæ & diuinæ mentes ergo non sunt informatiuæ corporum aut materiæ.

Præterea.Illa vnio & informatio esset frustra quoniã nõ est necessaria propter motũ,vt declaratum est supra nec propter intelligere,vt etiã declaratum est in quæstione præcedenti,ergo &c.

Præterea hoc non est dignificare illas diuinas substantias,sed potius verificare,quod tamen non est simile de anima humana,quoniam cum sit forma est ex natura sua vnibilis materiæ.Quare &c.

Sed contra primam conclusioné insurgunt dubia ex dictis Cõmen.nã in secundo cap. de substantia orbis,dicit, ꝙ cœlũ indiget mouente ipsũ in loco,& virtute quæ nõ sit corpus,nec virtus in corpore,ad largiẽdũ sibi permanentiã æternã & motum æternum.Sed permanentia cœli est esse cœli,ergo illa virtus.quæ est ipsa intelligentia dat esse cœlo,ex consequenti est forma cœli.

Adhoc dicitur,quod dare permanẽtiã potest intelligi dupliciter,primò formaliter,secundò conseruatiue.Cõmentator intendit secundo modo & non primo. Tenet enim quod corpora cœlestia habent causam conseruanté,idest, virtutẽ primi principij,à quo pendent in genere causæ finalis,vtrum autem ab eo sint effectiue secundũ Cõment. quæremus infra, quando quæremus si primum est causa productiua omniũ.Dare autẽ permanentiã,& esse conseruatiue non conuenit formæ,sed potius agentis, vel causæ quæ habet modũ agẽtis.Non ergo ex dicto Cõmen.põt cõcludi,intelligentiã esse informanté cœlum,sed potius conseruantem.quod tamen potius verificatur de virtute primi principij,quam de alia intelligentia.

Secundò philosophus & Cõmenta.in 12.metap.& tex.&

ment.36.attribuunt cœlo intelligere & velle,qui sunt effe ctus formales intelligētiæ,ergo intelligētia est forma cęli.

Ad hoc dicitur quod cœlum illic sumitur (vt dictum est supra)pro congregato ex cœlesti corpore & intelligentia, & dictum philosophi non verificatur ratione congregati,sicut dicimus,quod sentire est actus,non solius animæ,sed coniuncti,sed ratione intelligentiæ sibi vnitæ & appropriatæ.

Tertiò dicit Commen.in 2.cœli,commen.3.quod ex intelligentia & orbe fit verius vnū,quam ex materia & forma,hoc autē non esset,nisi quia intellig entiā est nobilior forma cœli,quam forma recepta in materia,ergo &c.

Ad hoc dicitur,quod dictum Commentator.sic habet intelligi,ex intelligentia & orbe fit magis,id est, nobilius vnum,nam ex materia & forma,non quia fiat magis vnū per se,sed quia fit aggregatum incorruptibile, quod non fit,ex materia & forma,Arbitratur enim omne compositū ex materia & forma esse corruptibile,vt declarauimus in octauo libro,& ideo negauit materiam,quæ est ens in pura potentia,esse in cœlo.

Quartò,si intelligentia non est forma,ergo hæc est falsa, corpora cœlestia mouentur,quia intelligunt quam tamen concedit philos.& Commentator,in duodecimò metaph. text.& commento trigesimosexto.

Consequentia probatur,quia nullum ex assistentibus aggregatum denominatur operari operatione conuenienti alteri assistentium,stultum enim esset discere, discipulum intelligere, quia magister sibi assistit, sed ideo intelligit quia inest sibi anima intellectiua, qua intelligit.Si igitur intelligentia non est forma cœli,sed tantum assistens falsū est dicere,cœlum intelligit,quia intelligentia assistens intelligit.

Ad hoc dicitur in via Commentator.quod consequentia est falsa.Ad probationem,Commētator negaret assumptū. Nam in via sua erronea dicitur.Sortes,intelligere,quia intellectus qui est vnus omnium hominū, & non est forma dans esse,sed copulata intelligit.

Contra secundam conclusionem arguitur sic,si intelligētiæ repugnat esse formā corporis,aut materiæ,hoc est vel quia est natura intellectualis,vel quia subsistens, vel quia differēs specie ab anima,vel quia est quid completum in specie ideo non potest esse pars speciei.

Sed

Sed primum non obstet, aliter intellectiua non posset esse forma corporis. Non secũdum, aliter anima separata nó esset natura vnibilis. materiæ. Non tertium, quia anima equi differt specie ab anima hominis, & tamen est forma materiæ, Non quartum, quia posito quod intelligentia esset forma corporis puta cœli, adhuc non esset pars alicuius speciei, quia non resultaret ex intelligentia & cœlo aliqua 3. natura per se vna & perfecta in specie, cuius pars formalis esset intelligentia, Nam esse partem speciei non conuenit nisi formæ, quæ est complementum materiæ & terminus generationis, forma autem quæ est largiens vltimas perfectiones idest, operationes ei cuius est forma, & non est finis generationis, non est necesse, quod sit pars speciei, sed potest esse quid completum in speciel, Talis autem esset intelligentia, posito quod sit forma corporis.

Ad hoc dicitur, quod est propter quartum. Ad improbationem dico, quod loquendo de forma proprie informatiua & vera informatione, & vera materia informabilis, est inintelligibile quin sit pars, & quin ex ea & materia consurgat noua species, nec valet distinctio de forma data, quoniã in vera philosophia, forma est quę dat esse aut substantiale, si est substantialis, aut accidentale, si est accidentalis, ex consequenti est terminus generationis. Sumere autem aliquid, vt dat vltimas perfectiones, non est esse proprie formam informantem, sed æquiuoce & improprie, nó enim est loqui ad intentionem conclusionis nostræ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 18. Si primo principio est delectatio & vita excellentissimo modo.

IN hac quæstione non cadit magna difficultas. Totum est scire declarare causas vnde prouenit delectatio, & scire radicem ac gradus vitæ.

Tu igitur primo declarabis, causas delectationis, deindè pones conclusiones responsiuas. Secundò inuestigabis radicem primam qua dicitur aliquid viuere, & iuxta illam assignabis gradus vitæ, secundum excellentiam minorem & maiorem, deinde pones conclusionem responsiuam de excellentia vitæ in primo principio.

Quantum ad causas delectationis aduerte secundũ doctrinam Auic. in lib. 8. suæ metaphysic. ca. 7. quod sunt duæ partiales,

partiales,ita quod neutra sufficit,sed necesse est vt vtraque concurrat,ita quod coniunctæ faciunt vnã sufficientem.

Prima est coniunctio alicuius conuenientis, sicut quãdo dulcis cantus peruenit ad auditum. Proportinata lux ad oculum,suauis cibus ad gustũ.Ex opposito, causa tristitiæ est,vnio disconuenientis, vt caliditas vel frigiditas intemperata vnita tactui. Cibus amarus gustui. Secunda est apprehensio & cognitio talis conuenientis.Nam si animal dormit, dato quod sibi vniatur res conueniens, nisi illud agnoscat, & vt conueniens & vt vnitum, vel positum in facultate sua, & in suo placito, non delectatur, propterea dicit philosophus in duodecimo metaph.tex.39.quod voluptas est actio,vbi inquit Commenta.39. Causa voluptatis est comprehensio.

Ex opposito apprehensio disconueniens vniti ipsi animali,ex causa tristitiæ.Ex quibus corrolariæ sequitur,quod gradus delectationis sumuntur penes gradus bonitatis,& perfectionis,& pulchritudinis,& vnionis,& apprehensionis in obiecto delectabili & conuenienti, ita quod si parua sit bonitas & perfectio obiecti,& parua vnio,& parua apprehensio saltem extimatiua parua est delectatio. Secundum autem quod illa maiorantur, & delectatio. similiter. Si autem sint in maximo gradu,& delectatio erit maxima Vnde inquit Auic.in libro sexto suæ metaphisic. capitulo septimo.Cuius perfectio est nobilior, & maior & diuturnior,& vicinior & præparatior, cuius actio est perfectior, & apprehensio est in se fortior,illius delectatio erit excellentior & gloriosior.

Sed aduerte,quod licet delectatio secundũ famositatẽ sit nobis manifesta magis & prius secundũ sensum, tamẽ nõ in solo sensu stat delectatio, imò nobiliori modo est in bono immateriali & in apprehensione intellectiua, simul cũ virtute intellectuali desideratiua,q̃m bonitas, & perfectio rei immaterialis maior est & cõiunctior intimior, & apprehẽsio intellectiua nobilior,& volũtas est appetitus excellentior,quã appetitus sensitiuus,vnde inquit Auic. vbi supra.Oportet vt scias,ꝙ apprehẽsio qua intelligens apprehẽdit intellectũ,fortior est,q̃ apprehẽsio,qua sentiens apprehẽdit sensatũ,q̃a est intellectus,q̃ intelligit,ꝙ apprehẽdit quicquid potest spoliari ab aliquo, & mutari cũ eo,& apprehẽdit illud inquantũ est ipsum, & non id ꝙ apparet de eo.Non est aũt sic sensus sensato. Igitur delectatio quæ

est nobis de hoc,quod intelligimus,conueniens magis est, quam ea qua sentimus conueniens ita, quod non est cóparatio inter illas.

Prima conclusio. Intelligentiæ mouentes cœlos intelligentes,& desiderantes,siue amantes primum principium, maxime & incessanter delectantur,probatur.

Primum principium quod est nobilissimum & optimú & maxime perfectum eis,intime contingitur intellectu,aliter eo quod intelligunt ipsum intellectione clarissima & certissima,quia non per speciem mediam, sed per essentiá suam coniungitur illis & continue, quia sicut continue mouent,sic continue intelligunt primũ principium, ergo maxime & incessanter delectétur in eo, consequentia patet ex causis adductis,quibus oritur delectatio.

Et eadem conclusio confirmatur per Auic. in lib. nono, suæ metaphysic.cap.6.vbi inquit. Prudens homo non putet, quod omnis delectatio est sicut delectatio asini, & ꝙ prima principia intelligẽtiæ quæ sunt proxima,idest,vnita domino seculorũ careant omni delectatione &gaudio,& quod propria pu chritudo domini seculorũ, quæ est ei in regno suo,& sua virtus,quæ est infinita,nõ sit ei,in vltimo nobilitatis & excellentiæ, & suauitatis, sed extollendo eũ vocamus hæc,delectationem improprie.Sed quæ comparatio potest esse superiorum ad hæc vilia &c.

Secunda conclusio.Primum principium in seipso maxime ac miserabilissime delectatur,amátque seipsum inenarrabiliter,probatur.

Primum principium est bonitas & perfectio,& pulchritudo infinita,& infinite se intelligit, & non solum vnitur suæ bonitati, sed est sua infinita bonitas, ergo delectatio sua est infinita,& amor sui inenarrabilis,consequentia patet ex causis generantibus delectationem & amorem. Et hæc conclusio confirmatur per Auic.in 8.libro suæ metaphisic.cap.7.Sic enim inquit. Quoniam delectatio non est nisi apprehensio conuenientis, secundum quod est conueniens vnde sensibilis delectatio est sensibilitas conuenientis & intelligibilis est,vt intelligat conueniens, igitur primus est excellentior apprehensor, cum excellentiore apprehensione excellentioris apprehensi,& ideo est excellentior delectator,cum excellentiori delectatione in excellentiori delectato,& hoc est in quo nihil potest ei comparari,hæc Auicenna.

Quantum

Quantum ad vitam, vtrum sit in primo principio, felicissime, inuestigandum est primo, quid sit vita, vel viuere, & vnde habent aliqua, quod dicantur viuere. Aduerte igitur, vt notauimus in epitomi nostra, super lib. de morte & vita in paruis naturalibus, quod vita dupliciter considerari potest: primò vt inuenitur in viuentibus inferioribus, quæ proprie dicitur vita naturalis corruptibilis, & sic diffinitur ab Arist. in lib. de morte & vita, vita est mansio nutritiuæ animæ cum calido sibi proportionali. Quæ diffinitio quomodo intelligenda sit, iam declarauimus in epitomi nostra, in lib. de morte & vita, tractatu vnico, cap. 1. vide tu 2. consideratur vita absolute, & tunc vita est existentia, vel operatio naturæ mouentis seipsam in operationē, sumendo motum non solū physice, sed etiam metaphysice, prout intelligere, velle, appetere, dicuntur motus, qui est actus perfecti. Nam viuentia primo distinguuntur à non viuentibus, quia in non viuentibus non apparet principiū actiuum sui motus, sed potius mouentur ab extrinseco principio in viuentibus autem principium actiuum sui motus est intrinsecum, ideo dicuntur viuentia mouere seipsa aliqua specie motus, siue physici, siue metaphysici. Cum igitur vnumquodque dicatur viuens, inquantum mouet seipsum, sequitur ꝙ prima radix vitæ sit mouere seipsum, & vbi motus suiipsius minus pendet ab extrinseco, & talis motus fit nobilior, vita quoque erit nobilior, & quoniā motus metaphysicus eo quod est actus perfecti nobilior est motu physico, qui est actus imperfecti, ideo sequitur, ꝙ entia metaphysicalia, id est diuina quales sunt intelligentiæ & primum principium, in quibus sunt motus metaphysici, & mouent se tali motu, longe nobiliorem vitam habeant, quàm viuentia naturalia, vnde inquit philos. in 2. de cœlo, tex. 100. Vita est illic semper permanans, perpetua secundum perpetuitatem seculi seculorum, quod non finitur, neque destruitur, & est vita nobilissima. Ex his ergo ponitur cōnclusio responsiua.

Licet Intelligentiæ habeant vitam nobilissimam & sibi sufficientissimam, tamen primum principium incomparabiliter felicissimam habet vitam.

Quod intelligētię habeāt vitā nobilissimā, patet, quoniam eorum vita est esse immateriale, intellectuale, perpetuum, inalterabile, & est earum intellectio qua intelligunt se, & primum principiū, & amāt, & desiderant, habéntque primum

primum principium, vt bonum, optimum, sibi intime vnitum, qua vnione vnitur res intellecta intellectui, & amata amanti, quæ vtique non est vnico per contactum, sed per penetrationem modo nobis indicibili. Cum igitur esse earum sit nobilissimum, & earum intellectio, & dilectio & vnio cum primo principio sit nobilissima, sequitur eorũ vitam esse nobilissimam, sufficientissimam autem habent, quoniam continua, perpetua intransmutabilis, noc indigens aliquo corporeo, ex possessione perfectissimi boni, cui immutabiliter inhærent.

Quòd autem primum principium incomparabiliter felicissimã vitã habeat, probatur, ex eo quod vita suã non pendet ex alio, sed inest sibi à se, sicut & esse, in quolibet autem creato vita sua sicut & esse indiget cõseruari à primo prin.

Item primum principiũ est sua vita, in quolibet autem alio, actio sua vitalis non est substantia sua.

Item sicut esse primi principij, est infinite perfectum, sic & sua vita, in quolibet autem alio viuente, sicut esse est limitatæ perfectionis, sic & vita, solum ergo primum principium habet vitam sufficientissimam incomparabiliter. Propterea conclusit philosophus in libro 12. tex. 39. quod Deus habet vitam optimam absolute. & Comment dicit quod habet vitam in fine nobilitatis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 19. Si dispositiones Dei, quas dicimus perfectiones diuinas, distinguuntur realiter, vel solum ratione.

Est igitur vnus Deus sapiens, & hoc putauerunt antiqui &c. Commentator in commento 39.

IN hac q antequam veniamus ad resolutionem, aduerte quòd apud theologos est famosa, & dicitur quæstio de distinctione diuinorum attributorum.

Quantum ergo spectat ad metaphysicũ, qui tenet omnimodam simplicitatem in Deo, cum sit purissimus actus, & tamen omnes has propositiones recipiet, vt verissimas, Deus est viuens, Deus est intel igẽs, Deus est sapiens, Deus est primum principium, declarandum est, si hæc plura prædicata sunt omnino idem in Deo, vel distinguantur, & quo modo tu igitur sic procedes.

Primò

Primò declarandum eſt,quod hæc quatuor, Diſpoſitio, ſecundum Commentatorē,Proprietas,ſecūdū Auicennā, Deſignatio,ſecundum Algazel.Attributum,ſecundū Theologum ſignificant in Deo perfectionē ſimpliciter,ita quod non ſolum voces & conceptus attribuuntur Deo , ſed & eorum ſignificata ſunt perfectiſſime in Deo.

Secundò manifeſtandum eſt, ſi ſecundum viam Commentatoris & Beati Thomæ, inter has diuinas perfectiones aliqua diſtinctio ſeruari poteſt.

Tertiò pertractanda eſt via Scoti, in quo concordat vel diſcordat à via noſtra.

Quartò ſoluetur dubium inſurgens contra determinationem,quam acturi ſumus.

Quantum ad primum aduerte, quod ſi intellectus noſter quando componens format hanc propoſitionem de Deo.Deus eſt ſapiens,intenderet attribuere ſibi ſolum nomen,vel conceptum,& non rem quæ eſt ſapientia,ergo nō omnes perfectiones exiſtentes in latitudine & poſſibiles eſſe,eſſent in Deo.Hoc autem repugnat veræ philoſophiæ, quon am Deus non eſſet quid opt mum abſolute,nec per fectus per hyperbolem, cuius oppoſitum ſenſit philoſophus in quinto metaphiſicæ. capitulo de perfecto, vbi & Commētator dicit,hanc eſſe diſpoſitionem,id eſt,proprietatem primi principij,quod nihil imperfectum inueniatur in eo,& nihil nobilitatus extra in vnoquoque genere deficiat ei, ergo quæcūque perfectio importatur per hæc nomina,ſapiētia,bonitas,iuſtitia,intellectus,voluntas,&c.inuenitur in Deo,vnde falſum eſt dicere,Deum non alia ratione dici bonum , niſi quia eſt cau bonitatis in creatura , ſimiliter ſapientem , iuſtum , &c. immo quia bonus eſt, bonitatem ſuam communicat creaturæ,idem dico de aliis perfectionibus.

Quantum ad ſecundum pono duas concluſiones quæ ſunt ad mentem philoſophi & Comment.& Beati Tho.& Auic.in 8.lib.ſuæ metaphyſicæ.

Prima cōcluſio.Hæ diſpoſitiones non diſtinguūtur realiter ab eſſentia primi principij,nec inter ſe, imo identice vna eſt altera,probatur,vbi ſunt plura entia realia abſoluta diſtincta realiter,ibi eſt compoſitio realis, quia non eſt intelligibile quod plura conueniant in vno abſoluta, & diſtincta realiter,ab eo in quo ſunt,& inter ſe,quin ſit ibi cō poſitio,aut ex eis,aut cum his.

Sed

Sed primo prin.repugnat omnis compositio realis, quoniam iam non esset primum ens, omne enim compositum posterius est suis conponentib. Hæc conclusio est ad literã de mente Cõmen.in 12.in cõm.39.vbi sæpe replicat, quòd in abstractis dispositio & dispositũ, id est perfectio & res cui inest perfectio, sunt idem & in fine cõm.inquit Multiplicitas igitur in Deo non est nisi in intellectu differẽtia & nõ in esse, id est diuinæ dispositiones in Deo non differunt secundum rẽ, sed secundũ intellectũ, vt dicemus infra, eandẽ tenet Auic.in 8.suæ metaph.c.7.vbi inquit, Nulla harũ scilicet dispositionũ facit in essentia primi debere esse multitudinem vllo modo, nec variationem. Et in hac conclusione omnes recte sentientes de Deo, conueniunt.

Secunda conclusio, licet sint idem realiter cum substantia primi principij, & inter se, tamen distinguuntur formaliter & ratione.

Hanc sic intelligo, distinguuntur ratione, quoniam intellectus aliam rationem format de sapientia Dei, aliam de bonitate, aliam de iustitia, vnde non seinuicem includunt in 1. modo per se. Probatur, cum sint idem realiter, etiam si sint idem ratione, ergo sunt synonima, ergo est nugatio dicere, Deus iustus, sapiens, potens.

Nullus autem recte sentiens concedit hanc nugationem ergo distinguuntur formaliter & ratione. Hæc conclusio est de mente Commen.in 12.in commen.39.vbi inquit, in eis quæ sunt formæ, non in materia, dispositio & dispositum reducuntur ad vnum inesse id est sunt idem secundum rem, & duo in consideratione id est apud intellectũ considerantem, (& infra.) Dispositio & dispositum vnum erunt in prędicatione, quia, scilicet vnum prædicatur de altero identice: & duo in intentione & viam præm ferat in eodem cõmen. quod non significat idem omnibus modis, sicut nomina synonima. ergo secundum ipsum, distinguuntur ratione modo præexposito.

Sed dicet aliquis cum sint idem realiter, quæ est necessitas formandi distinctas rationes de illis Item dicit. An ista diuersitas rationum, proueniat solum ex parte nostri intellectus, vel ex parte diuinæ substantiæ.

Itẽ posito quod etiam ex parte diuinæ substãtiæ, quærere si diuina substantia fundans vnam rationem, puta rationẽ sapientiæ distinguitur à seipsa, vt fundat rationem iustitiæ.

Respondeo ad primum, & dico, quod necessitas illa pro-

uenit ex perfectione omnimoda & vniuersali diuinæ essentiæ,quoniam cum sit perfectissima,est sufficientissima ad fundandum distinctas rationes,& illis correspondere.

Prouenit etiam,ex limitatione & debilitate nostri intellectus,eo quod non potest vnico conceptu sufficienter explicare perfectionem diuinam,nisi quodammodo particularizando eam per distinctas rationes.

Respondeo ad secundum,& dico,quod pluralitas rationum quæ formantur de eadē re,prouenit aliquando ex parte intellectus tantū,vt quando comparat idē sibiipsi dicēs. Sortes est Sortes,nam Sortes vt subiectum distinguitur ratione solū,per opus intellectus collatiui,à Sorte vt est prædicatū,aliquando autem res ipsas est fundamentum distinctarum rationum prout diuersimode considerata diuersis rationibus correspondet.Sicut idem punctus diuersimodè consideratus fundat rationem principij & finis.Et hæc dicitur distinctio rationis ex parte rei,quam Scotistæ videntur appellare distinctionem ex natura rei.

Ad propositum dico,quod pluralitas rationū quæ formātur de perfectionib.diuinis,ꝓuenit nō solū ex parte nostri intellectus,sed etiā ex parte rei,quoniā diuina considerata vt principium intelligendi fundat conceptum intellectus & considerata vt principium volendi, fundat conceptū voluntatis.Idem intellige de aliis perfectionibus.

Respondeo ad tertium,& dico,quod nulla distinctio actualis ponitur in diuina essentia, quantumcunque correspondeat distinctis conceptibus formatis ab intellectu nostro de diuinis perfectionibus,quoniam cum tali distinctione absolutorum non possemus saluare omnimodam simplicitatem diuinæ essentiæ.

Potest autem dici, distingui à seipsa fundamentaliter & correspondenter.Sicut etiam diximus in libro 5.agentes de distinctione prædicamentorum,quod sumuntur à distinctis modis essendi,non quidem qui sint actualiter in eadē re,sed correspondenter, prout vna res correspondens vni conceptui dicitur habere vnum modum essendi,prout autem correspondet alteri conceptui, habet alium modum, & dedimus exemplum de motu,vt fundat conceptum actionis & passionis.

In his stat summa opinionis Thomisticæ,& Comment. de distinctione diuinarum perfectionum,cum qua,an concordet via Scoti,videbimus in sequentibus.

Quantum

Quantum ad tertium,vt resolute habeatur via Scoti,tria sunt agenda.

Primò,ponentur omnia genera distinctionum,quæ solent esse famosæ apud Scotistas.

Secundò,ex eis manifestabimus concordiam vel discordiam inter Bea.Thom.& Scotum.

Tertiò, vnico verbo soluentur quædam præcipua argumenta Scoti.

Circa genera distinctionum Scotistarum aduerte, quod vt extraxi ex tracta . formalitatum Stephani Burlifer, sunt septem.

Prima dicitur distinctio rationis,& est illa,quæ fit per intellectum collatiuum præcise , vt Sortes est Sortes. Nam Sortes in prædicato differt ratione à seipso posito in subiecto.Dico autem præcise,quoniam ibi non accipitur distinctio rationis,quæ proueniat ex parte rei rationabilis , sed quæ est solum ex parte intellectus ratiocinantis. Nam distinctio rationis ex parte rei idem est,quod distinctio ex natura rei.Hæc Stepha.

Secunda dicitur distinctio ex natura rei,& est inter duo extrema, de quibus prædicata cōtradictoria possunt verificari præter omne opus intellectus,sic distinguuntur totū & partes.Nam totum est constitutum,partes non sunt constitutæ.Partes sunt constituentes,& totum non est constituens.Sic distinguuntur genus & differentia,quoniam genus diuiditur differentiis,differentiæ autem non diuiduntur differentiis,ergo de eis verificantur prædicata contradictoria,ex consequenti distinguuntur ex natura celi.

Tertia dicitur distinctio formalis , & est quando aliqua duo non se mutuo includunt in primo modo per se,vt ; asso,& subiectum,actio,& passio,genus & differentia.

Quarta dicitur distinctio realis quæ est inter quæcūque quorum vnum potest ab altero separari,vt materia & forma,ad mentem Scoti:subiectum & accidens commune.

Quinta dicitur distinctio essentialis,quæ est inter duas essentias,quæ per aliquam potentiā possunt abinuicem separari,vt Sortes & albedo,& nota quod licet in creatis quæcunque distinguuntur realiter distinguātur essentialiter,non tamen in Deo secundum theologos.nam hæc est vera,pater & filius distinguuntur realiter,non tamen essentialiter,quoniam distinctio essentialis est per absoluta,quæ non cadit in Deo,cum sit omnino simplex.

Sexta dicitur distinctio se totis subiectiuæ,& est quando duo extrema sunt distincta realiter,& actu existūt,& tamen non possunt conuenire in vno aliquo subiecto, vt duo indiuidua eiusdem speciei,& quæcunque oppositionem habent adinuicem,ita quòd non possunt eidem simul in esse. Hæc tamé distinctio est alia à distinctione reali,quia in illa non requiritur separatio actualis,sed sufficit potentialis,in hac vero requiritur separatio actualis,vnde anima & corpus non distinguuntur hac distinctione,quia conueniunt in vno composito,distinguuntur tamē realiter,quia sunt abinuicem separabilia.

Septima dicitur se totis obiectiuę,& est quādo duo extrema non couenniunt in aliquo vno cōceptu reali quidditatiue,vt duæ vltimæ differentiæ,quæ sunt primò diuersa, ens & non ens,& secundū viā Thomist. Deus & creatura, substātia & accidēs,quæ in nullo conceptu reali vniuoco cōueniūt. Hæc est summa distinctionū secundum mētem Scoti.

Quantum ad concordiam vel discordiam inter Scot. & B.Tho. aduerte,quòd potius stat in terminis quàm in sensu nam arbitratur Scotus perfectiones diuinas,non distingui realiter,quoniam sunt abinuicem & à Dei substantia inseparabiles,essentialiter nec aliis distinctionibus sequentibus quoniam supponunt distinctionem realem.

Sed distinguuntur ratione ex parte intellectus, quæ est prima species distinctionis. Quia intellectus de vnaquaque potest formare proprium conceptum,sed non tantum ratione ex parte intellectus,imo & ex natura rei,quæ est species secunda distinctionis,nam sumptis perfectionibus diuinis puta intellectu & voluntate de eis verificantur prædicata contradictoria,nam de intellectu verum est dicere, quod intelligit & de voluntate,verum est dicere,quod nō intelligit ergo distinguuntur ex natura rei,& distinguuntur distinctione formali,quæ est tertia species distinctionis quoniam vna perfectio non prædicatur de alia in 1. modo per se formaliter,sed identice, vnde nec intellectus est voluntas formaliter econuerso.

Hæc est summa opinionis Scoti. Cū qua cōcordat in sensu via B Tho. Nam quādo dicit B.Tho. quod distinguūtur ratione ex parte intellectus & ex parte rei, comprehendit sub primo,distinctioné rationis secundū Scotū,& sub secūd[illegible] distinctione ex natura rei,& propterea dixit Stephan. quod distinctio rationis ex parte rei rationabilis,est eadem

cum

tum distinctione ex natura rei. Patet ergo, quod non differunt in sensu.

Quantum ad solutionem argumentorum Scoti non laborabis, quoniam sicut concludunt quod perfectiones diuinæ distinguuntur plus quam ratione ex parte intellectus sic & nos concedimus, & quando concludunt quod distinguuntur ex natura rei, non concedimus quod distinguuntur ratione ex parte rei; quæ æquipollere videtur secundum Scotistas, distinctioni ex natura rei, & sicut tenet Scotus quod distinctio ex natura sufficit ad verificandum duo contradictoria prædicata de eodem, sic nos tenemus sufficere distinctionem ex parte rei, vnde non alio modo solues ea.

Nec cures si Cap. in 1. dist. 8. q. 4. contra primam conclusionem prolixe immoratur in eorum responsionibus, quoniam prædicto verbo transeunt omnia.

Verum quia videtur dubiũ, quomodo sit possibile, quod sola distinctio rationis sufficiat ad tollendam contradictionem, ideo pro notitia huius tria dicemus.

Primo repetenda est distinctio data de distinctione rationis. Secundò ponentur duæ conclusiones. Tertiò soluetur principale argumentum solitum fieri in hoc proposito.

Quãtum ad distinctionem rationis aduerte, quod est duplex. Quædam ex parte intellectus nostri præcise absque correspondentia rei, vt quando intellectus idem comparat sibiipsi formãdo propositionem eiusdem de seipso.

Quædam autem est ex parte intellectus & ex parte rei, quæ est talis naturæ, quod est apta nata correspondere distinctis, & aliquando oppositis rationibus, & licet ante actum intellectus hæc distinctio rationis non ponatur in actu, ponitur tamen in fundamento, scilicet in ipsa re conceptibili, vnde possumus dicere, quod hæc distinctio rationis est inchoata in re, completa autem & facta in actu per opus intellectus, & sicut patet de puncto, de quo intellectus format duas rationes, scilicet principij, & finis, & licet hæ rationes non sint actu, nisi per intellectum concipientem, tamen sunt inchoatæ in natura puncti, eo quod est apta correspondere vtrique rationi. Ex hac distinctione pono duas conclusiones.

Prima conclusio Sola distinctio rationis primi modi nõ est sufficiens ad tollendã contradictionẽ prædicatorũ realiũ probatur. Prædicata contradictoria realia si de aliquo

verificantur:verificantur ex natura rei,ergo requirũt aliquã distinctionem in tali re ex natura sua, saltem inchoatam,& hanc consequentiam sic probo,quoniam si nulla penitus esset distinctio in tali re,tunc esset affirmatio & negatio eiusdem de eodem omnino,& sic esset formaliter contradictio & nõ ablatio contradictionis.Tunc vltra,si talia prædicata realia contradictoria requirunt aliquam distinctionẽ in tali re ex natura sua,ergo non sufficit distinctio rationis præcise primo modo.Dixi prædicata contradictoria realia,quoniam quo ad prædicata contradictoria intẽtionalia,sufficit distinctio rationis primo modo.Nã de Sorte vt prædicatur de seipso verum est dicere, quod Sortes est subiectũ,& est prædicatum,ergo est subiectum, & non subiectum,quia prædcatum est non subiectum. Item de tunica & indumento,quæ distinguuntur ratione solũ primo modo,verum est dicere.Tunica est generis fœminini, indumentum non est generis fœmini.Hæc autem sunt prędicata contradictoria intentionalia.Quare &c.

Secunda conclusio Distinctio rationis,secũdo modo sufficit ad tollendam contradictionem prædicatorũ realiũ cõtradictoriorũ,& maxime in diuinis perfectionibus .Probatur sic,si dantur duo entia rationis quorum primum est ens rationis.& secundum se,& quo ad fundamentum suũ. Alterum autem licet sit ens rationis,tamen suum fundamẽtum est ens realissimum,& perfectissimum,secundum potest esse causa primi,eo quod est maioris entitatis ratione sui fundamenti.Sed remotio siue ablatio contradictionis & distinctio rationis secundo modo sunt entia rationis, & ablatio contradictionis est debilius ens rationis,eo quod secundũ se est ens rationis,quoniã huiusmodi ablatio contradictionis est negatio contradictionis,negatio autem est ens rationis,ex quarto metaphysicæ,& cõtradictio in qua talis ablatio fundatur,est etiã ens rationis,quoniam contradictio est oppositio,qui est relatio,quæ est inter ens,& non ens,quæ non põt esse realis, vt determinauimus in quinto metaphysicæ.Distinctio autẽ rationis secundo modo licet sit ens rationis secundum se:tamen in diuinis fundatur super ens reale perfectissimũ,vt in plenitudine infinitæ perfectionis diuinæ substantiæ,vt declaratum est in præcedentibus, ergo distinctio rationis secundo modo,est sufficienter causa remotionis contradictionis.Et aduerte,quod hãc rationem intendebat Cap.in 1.dist.2.q.3.artic.3.ad primum

Aur.

Aur. vbi dicit q distinctio rationis virtualis, sufficiēter au fert contradictionem, eo q hæc distinctio est magis actu quam ablatio cōtradictionis, quæ est purū nihil, negatio enim siue remotio cōtradictionis est fūdata in affirmatione & negatione, quæ constituunt contradictionem, negatio aūt super negationem debilius fundamentum habet quam distinctio rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis. Hæc ille. Sed dices, quod hæc ratio in minori cōtinet vnum, falsum. Dicit enim negationem contradictionis fundari in contradictione. hoc non est verum, quoniā oppositum non fundatur in suo opposito, sed negatio cōtradictionis & contradictio sunt opposita, vt patet. Se habēt em̄ sicut nō cōtradicerere & contradicere, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod non intelligimus ly fundari proprie, sicut dicimus accidens fundari in subiecto, quia trahit firmitatem ab eo. Sic enim intelligendo argumentum concluderet. Sed intelligitur ly fundari vt idem est, quod circa aliquid poni, sicut cæcitas ponitur circa visum, & surditas circa auditum, Sic in proposito intelligatur, q negatio contradictionis fundatur in contradictione, idest ponitur circa contradictionē. Quando autem diximus distinctionē rationis fundari in plenitudine diuinæ substātiæ verificatur vtroque modo. Sed sufficit quod similitudo teneat in secundo modo. Sic dicendo, sicut negatio cōtradictionis est circa contradictionem, sic distinctio rationis est circa plenitudinem diuinæ substantiæ.

Verum quia illa distinctio rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis non est actui in re, sed virtualiter tantum, ideo aliqui probant, quod illa distinctio rationis fundamentalis siue virtualis non est causa sufficiens ablationis contradictionis. Sic igitur arguunt, ex 2. phy. & 5. metaphy. c. de causis, effectus in actu requirit causam in actu, sicut effectus in potentia, causam in potentia. Sed causa quod affirmatio, & negatio de aliquo non contradicunt, est distinctio vel nō idētitas, existēs in illo ex diffinitione elenchi, ergo si actu aufertur contradictio, oportet quod actu & non solum virtualiterer sit in tali re distinctio, vel non identitas. Sed actu nullo intellectu considerāte, istæ duæ sunt vere in Deo intellectus intelligit, voluntas nō intelligit, ergo inter diuinas perfectiones necesse est dare distinctionem rationis ex parte rei, nō solū virtualiter, sed actu aliter nō assignatur sufficiens causa propter

quam actu auffertur contradictio, cum illa distinctio secū dum te non sit actu in Dei substantia.

Ad hoc dicitur, quod concesso prædicata contradictoria verificari actu de perfectionibus diuinis, causa huius sufficiens est distinctio rationis fundamentalis, vel virtualis, quæ radicatur in diuina essentia, & quando arguitur, quod effectus in actu requirit causam in actu, hoc est verū, quādo effectus est realis positiuus, si autem effectus sit negatio sicut est in proposito, quoniam auferre contradictionē est negare contradictionem, dico quod sufficit pro causa illa distinctio virtualis, quæ sufficienter est in actu pro tali effectu, qui est negatio. Ex maxime quia æquipollet distinctioni actuali reperte in perfectionibus creatis, vnde sicut in nobis ista duo non contradicunt, intellectus intelligit voluntas non intelligit, quia est distinctio actualis, & non identitas, inter intellectum creatum, & voluntatem, sic in Deo ista duo non contradicunt, intellectus intelligit, voluntas non intelligit, quia inter ea stat distinctio virtualis æquipollens illi actuali. Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

Quæstio 20. si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinitæ secundum philosophum

Ostensum est autem quia non contingit hanc substantiam habere magnitudinem vllam Tex. 41.

IN hac quæstione inuestigandum est, si aliqua ratione sumpta à sensatis probari efficaciter potest, primū principium esse vigoris, infiniti, vel entitatis infinitæ, & sic procedendum est. primò declarabitur quid importatur per vigorem infinitum & entitatem infinitam. Secundo quid super hoc senserit Commē. Tertiò quid super hoc senserit Aristotelis. Quartò dato quod Aristo. intenderet attribuere primo prin infinitatem, non solum durationis, sed etiā vigoris, verum suæ rationes efficaciter id probent.

Quantum ad primum aduerte, quod apud philosophū infinitus vigor importat virtutem actiuā immediate causatiuam motus, aut actionis, quæ non est limitata ad determinatam velocitatem, sed quacunque data potest in maiorem, & apud commentatorem, in hoc libro duodecimo cōmento 41. dicitur infinitum, in qualitate actionis, idest in

modo

modo mouendi & agendi, vigor autem finitus importat virtutem actiuam limitatam ad certam velocitatem, ita q non potest in maiorem & ad determinatum modum agedi, sicut quilibet motor appropriatus orbi, habet determinatam virtutem ad mouendum tanta velocitate ,& non maiori. Entitas autem infinita dicit perfectionem intrinsecam ad nullum gradum essendi limitatam, sicut diceremus, esse infinitum illud, quod in se continet omnem gradum essendi, & sapientia infinita, & bonitas infinita, quæ in se complectitur omnem gradum sapientiæ. bonitatem quæ est & Possibilis est esse, non tamen respicit formaliter motum aut actionem, vt principium immediatum, aut differentiam vigoris infiniti.

Quantum ad secundum aduerte, quod apud Comment. communiter tenetur Commen. tenuisse, non esse in primo principio infinitum vigorem, sed infinitatem durationis eo quod est æternum, & incorruptibile, & posito quod inter Comment. esse aliqua controuersia super hoc , tamen Thomista debet tenere determinate hanc fuisse mentem Commentatoris, quoniam Beatus Thomas, in octauo physicæ, inexpositione tex. 79. id sibi attribuit, & allegat commē 79. in octauo physicæ, vbi sic inquit Commentator, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur quod infit ei potentia infinita.

Si autem posuerimus alicuius non corporis, tunc potentia illius nō potest dici finita aut infinita, finitum enim & infinitum solum de corporibus dici possunt, hæc Comentator, & quoniam primum principium est non corpus, ideo secundum Commentatorem non potest dici potentiæ aut vigoris infiniti. Expressiorem autem eius sententiam in hoc habemus in secundo cœli commen. 63. vbi inquit & hoc quod dicimus, in hoc est manifestū ex rebus quas scripsimus de primo motore, iam enim declarauimus illic quod additio potentiæ motoris super potentiam moti non est infinita, nisi in tempore & in æternitate motionis hæc ille, ex quibus habetur, quod non aliam infinitatem ponit in primo motore, nisi qui mouet continue æternaliter, & quoniam Iand. in 12. metaphsic. q. 15. conatur rationibus defensare opinionem Commen. ideo in fine huius q. formabo eas & soluam.

Quantum ad tertium aduerte, quod Beatus Tho. in expositione tex. 79. in octauo physic. & Scotus in septimo quo-

libet.& Albertus in 8.Phy.tract.vlt.tenent,philosophum intendisse probare dari in primo motore vigorem infinitum,qui non potest esse nisi in eo,qui sit entitatis &perfectionis infinitæ,& tenent Auer.deuiasse in hoc à mente philosophi,sicut & in positione animæ intellectiuę,&quoniam intendo sequi mentem Beati Thomę,adducam principaliores rationes sumptas ex doctrina philosophi.& defensabo eas,contra Commentistas.

Quantum ad quartum dico,q rationes probantes,secundum philos.infinitum vigorem in primo principio, sunt efficaces ex quibus Prima sit ista,causa effectiua motus infiniti est infinita secundum vigorem. Sed Deus est causa motus infiniti,quia est causa motus cœli,qui est infinitus cum sit continuus & æternus, secundum philosophum ergo Deus est infinitus secundum vigorem.

Huic rationi respondetur à quibusdam,quod motus potest esse infinitus dupliciter.

Primò per se,& est respectu mobilis infiniti,in quo si daretur,essent partes signabiles infinitæ,quæ si deberent trásire aliquod signum signatum in spacio in quo esset motus transirent tempore infinito, quoniam partes infinitæ nunquam terminarent transitum suum,& sic conceditur, quòd si daretur tale mobile infinitum actu,non posset moueri,nisi à motore infinito secundum vigorem, quoniam cum mobile infinitum actu habere virtutem infinitam resistendi,esset necesse dare virtutem motiuam, infinitam quæ superaret resistentiam infinitam mobilis.infiniti.Constat enim qnod virtus motiua finita non potest super resistentiam infinitam,sed quoniam in rerum natura nó datur mobile infinitum actu,ideo non est necesse dari motorem infiniti vigoris.

Secundò dicitur motus infinitus per accidens,& est respectu alicuius mobilis finiti quod per reiterationem,super aliquod spacium, vel circa centrum mouetur tempore infinito.Talis est motus cœli, quoniã cũ cœlum sit finitum,vt probatum est in primo cœli motus ipsius non potest esse infinitus per se,verum cum sit continuus,perpetuus secundum philosophum,circa centrum & à puncto orientis iterum ad eundem sine quiete media erit infinitus per accidens,idest,per aliud scilicet per reiteratioñẽ partiũ mobilis finiti,vt est cęlũ.& ad causandũ talem motum,non requirit infinitus vigor in motore,

sed

ſed ſufficit motor incorruptibilis infinitus ſecundum durationem.

Vnde negatur maior,rationis factæ de motu infinito per accidēs,vt eſt motus cœli,eſſet autem vera de motu infinito per ſe,ſed non datur nec poteſt dari quoniā repugnat dari corpus mobile infinitum actu,ex 3.phy.& 1.cœli.

Sed hæc ſolutio nulla eſt,quoniam ex motu infinito per accidens adhuc aſcendimus ad motorem infinitum ſecundum vigorem,& ad huius probationem præmitto duo.

Primo Deus ſecundum philoſophum eſt cauſa prima infinitatis,motus,ergo eſt cauſa per ſe, quoniam hæc duo non ſtant ſimul,quod ſit cauſa per accidens,& ſic cauſa prima,nam omnis cauſa per accidens habet cauſam per ſe ſuperiorem ex 2.phy.

Secundò cuilibet cauſæ per ſe non repugnat aſsignabilē eſſe effectum per ſe,quantum ſit ex parte cauſæ per ſe,ꝙ ſi cauſæ per ſe aſsignetur tantum effectus per accidens.non erit aſsignatio conueniens,quoniam docuit philoſophus in 2.phy.in c.de cauſis,cauſæ per ſe aſsignādum effectum per ſe,& cauſæ per accidens,effectum per accidens, ergo poſito quod cauſæ per ſe aſsignetur effectus per accidens adhuc eſt aſsignabilis,per ſe,ne fruſtretur cauſalitas,per ſe vt inuenienti Theſaurum aſsignatur inuentio Theſauri,vt effectus per accidens,& foſsio ſepulcri propter defunctum vt effectus per ſe.

Ex his arguo ſic.Deo qui eſt prima & per ſe cauſa infinitatis motus,ex primo ſuppoſito,aſsignat motus, infinitus per reiterationē qui eſt infinitus per accidens, ergo Deo quantum ſit ex parte ſui,eſt aſsignabilis motus infinitus per ſe.Sed motus infinitus per ſe requirit motorem infinitum ſecundum vigorem,vt conceſsiſti,ergo ex motu infinito per accidens,aſcendimus ad probandum motorem infinitum,ſecundum vigorem.

Antecedens pro vtroque parte conceditur ab omnib.q. tenēt Deum applicatum primo mobili,vt ſunt Commentiſtæ præter Iandunum,quem ſupra reprobauimus ſoluendo rationes ſuas in quæſtione decimaquinta huius libri. Conſequentia autem patet ex ſecundo ſuppoſito,quoniā cuilibet cauſæ per ſe vltra effectum per accidens eſt aſsignabilis quantum ſit ex parte cauſæ effectus per ſe,aliter vana eſſet cauſa per ſe.

Sed dices quod ratio hæc non concludit quoniā tunc

tantum

tantum causæ per se est assignabilis effectus per se quando talis effectus esset possibilis,& quia motus infinitus per se est impossibilis,ideo sufficit assignabilem esse Deo motum infinitum per accidens, ex quo præcise non concluditur, nisi motor infinitus secundum durationem.

Sed hoc nan debilitat rationem nostram; quoniam licet non possit esse motus infinitus per se,tamẽ hæc conditionalis est vera, si Deus est causa prima & per se infinitatis motus,ergo quãtũ sit ex parte Dei,est ei assignabilis motus infinitus per se. Quòd autem non assignetur,nõ est ex defectu primæ causæ,sed ex defectu mobilis infiniti actu,cui repugnat esse,vt probatum est primo cœli.

Sed iterũ dices,quod prædicta ratio non concludit quoniam motus infinitus per accidẽs dupliciter consideratur.

Primò vt motus infinitus, sic est per accidens, vt ly per accidens determinat infinitum.

Secundò consideratur vt effectus primi motoris,& sic dico quod est eius effectus per se.Nam hæc consequentia nõ valet,hic motus est infinitus per accidens,ergo est effectus per accidens,quoniam ly per accidens,potest determinare ly infinitum,& non ly effectus.Concedo ergo,quod causæ primæ,& per se, assignatur effectus per se, sed iste effectus per se,est motus cœli infinitus per accidens.

Sed hoc non militat,quoniam per primum suppositum, Deus ponitur causa prima & per se infinitatis motus,ergo sibi debet correspondere quantum sit ex se effectus per se in ratione infinitatis,sed motus infinitus per accidens non est effectus per se in ratione infinitatis, vt patet,ergo vltra motum infinitum per accidens,assignabilis est motus infinitus per se quantum sit ex parte mouentis primi.Hoc pro sustentatione primæ rationis dicta sint.

Secunda ratio est philosophi in 8. phisicæ textu 79. vbi sic arguit, nulla virtus infinita est in magnitudine, virtus primi motoris est infinita,ergo non est in magnitudine.Sed minor non potest intelligi de virtute infinita solum duratione, quoniam maior quæ est vniuersalis, esset falsa, nam cœlum nõ habet virtutem infinitam in duratione, cum sit incorruptibile,& potest infinito tempore agere in inferiora, & tamen virtus cœli est in magnitudine, cum sit corpus,ergo si maior & minor debent esse veræ,oportet intelligere minorem de virtute intensiuæ infinita.

Huic rationi datur à Commentistis duplex responsio.

Prima

Prima est Iand.in 12.metaphysic.in quæst.15.qui dicit,quod minor intelligenda est de virtute infinita in duratione, & non intensiue. Ad improbationem dicit, quòd licet cœlum habeat potentiam infinitam agendi secundum durationem,non tamen habet à se, sed à motore suo, philosophus autem sic intendit, nulla virtus infinita ex se est in magnitudine, sed virtus primi motoris est infinita ex se, ergo non est in magnitudine, & sic patet, quod obiecto de cœlo nihil valet.

Sed Iandunus conatur defensare Comment.per doctrinā contrariam Comment.Nam secundum ipsum in hoc 12.in comment.41.in cœlo sunt substātia cœli,esse cœli, potētia agendi,& motus,& omnia ista sunt infinita secundum durationem,ex quibus admittit,solum motum esse æternū & infinitum secundū durationem,ex alio,id est,à motore æterno,quoniam motus est à mouēte,& implicat dare motum sine mouente,substantiam autem cœli vult esse à se, vnde inquit permanentia igitur motus est ex alio,substantia autem, scilicet cœli est à se,& ideo impossibile est inuenire substantiam possibilem ex se, & necessariam ex alio, quod est possibile ex motu,hæc ille,ex quibus sic arguitur, secundū Comment,substantia cœli est à se,ergo & esse, & potentia agendi,quoniam consequuntur substantiam cœli,sicut esse ignis potentia calefaciendi consequitur substantiam ignis, & à quocunque est ignis, ab eo est esse & potentia eius agendi,ita quod si ignis esset à se & non ab alio productus, esse & potentia agendi se haberent similiter,

Cum igitur esse cœli & potētia agendi,sicut & substantia cœli,sint infinita secundum durationem,patet quod potentia siue virtus agendi cœli infinita secundum durationem quæ est in magnitudine, non est ex alio, licet motus eius sit ex alio,nec valet hæc consequentia,motus infinitus durationε est ex motore,ergo virtus actiua cœli est ex motore,sed bene sequitur, quod virtus actiua cœli non exit in actum,nisi ex motore,quoniam cœlum non agit vt determinauimus supra nisi per motum.Patet igitur quod responsio Ianduni est contra Comment.

Secundò responsio est eorum,qui dicunt,quod non fuit intentio philos.probare absolute & vniuersaliter nullā virtutem infinitā in duratione posse esse in magnitudine, sed solum in magnitudine,in qua sit materia,eo quod talis est corruptibilis secundum Cōmentatorem. & quia secūdum

Comment.

Comment.vt visum est in libro 8.metaphysic. non est materia in cœlo,ideo nihil prohibet in cœlo esse virtutem & potentiam agendi infinitam in duratione,& hæc responsio fundatur super illud,quod dicit Commentator in lib.12.in comment.41.Sic enim inquit.

Existimatum est enim quod cum diximus,omnis potentia in corpore est finita,non est verum , nisi in corporibus materialibus,generabilibus & corruptibilibus.

Sed hæc responsio etiam quod esset ad mentē Commen. non est ad mentem philosophi , nam ex quo in libro 12.in textu 30.probauerat mouens æternum esse immaterialem, sufficienter constabat ipsum non posse esse in magnitudine materiali.

Præterea in 8.physic.in tex.vlt.postquam probauit nullam virtutem infinitam posse esse in magnitudine finita,neque infinita,concludit de primo motore sic.Principium autem mouens perpetuum mouet motum,& infinito tempore.Manifestum itaque quod indiuisibile est & impartibile, & nullam habens magnitudinem.Ex quibus constat,quod ex quo excludit à primo motore omnem diuisibilitatem & partibilitatem , sua intentio erat negare & excludere ab eo vniuersaliter omnem magnitudinem.Nam nō sequitur, virtus infinita non potest esse in magnitudine materiali,ergo est indiuisibilis,quoniam potest responderi,quod si non potest esse in magnitudine materiali , potest tamen esse in ea in qua non est materia,ex consequenti potest esse diuisibilis & partibilis.Patet igitur,quod nec prima,ne secunda responsio valet,& sic stat ratio nostra.

Aliam responsionem allegat Paulus Sonc.in 12.libro, in quæst.41.& contra eam arguit.Sed vide ad placitum, quoniam nolo in hoc immorari.

Tertia ratio, philosophus in 8.physic.in tex.sic arguit,q̃ virtus infinitas esset in magnitudine, moueret in instanti, consequens est impossibile , ergo &c. Antecedens , Tunc quæro quomodo in antecedente , accipit virtutem infinitam,nam si dicis duratione tantum,ergo cum virtus agendi in hæc inferioriora , sit in cœlo infinita duratione. aget in instanti,& sic calefaciet aerem in instanti,producet animalia imperfecta in instanti, quod tamen ad sensum videmus esse falsum, si dicis secundum vigorem , habeo intentum,quoniam cum attribuat virtutem infinitam,quæ non potest esse in magnitudine, quia moueret in instanti attri-

buat

buat inquam motori primo,manifestum est,quod intendit de virtute infinita secundum vigorem.

Ad hanc rationem dicunt aliqui Cōmentistæ,quod vtique in antecedente quæ est vna conditionalis, intendit de virtute infinita secundum vigorem,& tamen nō sequitur, quod illa de facto sit in primo motore,qui est extra magnitudinem,& ratio diuersitatis est. Quia si virtus motiua infinita extensiue esset in magnitudine, necessario esset infinitum vigore,aliter non posset continuare motum perpetuum,quia nisi esset infinita in vigore, defatigaretur & laxaretur,ex consequenti non posset continue & regulariter & perpetuo mouere,si autem est extra magnitudinem,sufficit quod sit virtus infinita extensiue, quia ex quo est extra magnitudinem non fatigatus,ex cōsequenti potest perpetuare continuum regularem. Cum igitur primus motor sit extra magnitudinem,sufficit sibi virtus infinita extensiue ad causandum motum perpetuum.

Sed hæc responsio non est ad mentem Aristot. nam licet in doctrina sua inueniamus, quod necesse est motorem, quo ad virtutem motiuam proportionali potentiæ passiuę ipsius mobilis proportione maioris inæqualitatis,vnde dixit in secundo cœli, quod si plures stellæ essent in primo cœlo, aut tardius aut omnino non mouerentur, propter defectum proportionis, qui esset inter motorem & motum. Motor enim non mouet, nisi quia potentia eius est maior potentia moti. Tamen non inuenimus causam fatigationis positam ab Aristot. nisi quia motor vnitur corpori alterabili,& quia in eo quod mouetur, est pricipium motus contrarium motui animæ, puta grauitas. Primam causam posuit in octauo physic.assignans rationem, quare anima non mouet animal motu continuo & regulari. Secundam posuit in secundo de cœlo,textu tertio,vbi assignans rationem,quare cœlum dum mouetur, non est in labore & fatigatione, dicit hoc ideo esse, quia non habet alium motum,nisi suum naturalem, qui est circularis,causatus à motore suo æterno, quasi dicat,si cœlum esset mobile alio motu, contrario ei, quo mouetur naturaliter à motore suo æterno,accideret cœlo fatigatio, sicut animali, dum mouetur ab anima sursum, quia est mobile deorsum ex alio principio. Cum igitur vtraque causa deficiat in cœlo,patet quod non esset necesse ponere in magnitudine cœli virtutem infinitam in vigore,vt posset continuare

motum

motum perpetuum regularem.

Sed iterum instatur, probando quod etiam fatigabitur si ponitur in magnitudine inalterabili, nisi sit virtus infinita in vigore, & arguitur sic, si virtus infinita in duratione esset in magnitudine, moueretur per accidens, sicut mouetur anima per accidens ad motum corporis, si mouetur per accidens, non potest continuare motum vtraque consequentia ponitur à philosopho in 8. physicæ, textu 52. Tunc vltra, si non potest continuare motum, ergo fatigatur, dato quod esset in magnitudine etiam inalterabili.

Ad hoc negatur vltima consequentia, nã bene stat, quod non possit perpetuare motum, si motor mouetur per accidens, non quia fatigatur & laxatur, quoniam hæc proprie sumpta sunt via ad corruptionẽ, quæ non potest esse in cœlo, sed quia non esset debita proportio inter motorẽ & motum, vel quia intrinsece aliter & aliter se haberet ex motu suo per accidẽs, sicut & anima in animali, quicquid autem aliter & aliter se habet, nõ potest perpetuare ex se motum, stat igitur ratio tertia in robore suo.

Quarta ratio, probat Deum esse entitatis & perfectionis infinitæ, & hoc de mente philosophi, nam philosophus, vt patet in 5. metaph. in capitulo de perfecto, cognouit Deum esse vniuersalissime & absolute perfectum, ergo habere in se omnium perfectiones. Sed istæ sunt infinitæ, ergo est entitatis & perfectionis infinitæ.

Ad hanc rationẽ dicunt aliqui, quod ex tex. philosophi in 5. metaph. de perfecto, non potest concludi, in primo principio esse infinitatem perfectionis simpliciter. Sic enim stat textus philosophi, alia omnino secundũ quod omnino non habent hyperbolem in vnoquoque genere, nec aliquid est extra hæc philosophus. ex quibus constat, quod loquitur de perfectionibus existentibus in vnoquoque genere quas dicit esse in primo & vniuersali perfecto, quẽ dicimus primum motorem. & nulla datur perfectio, quæ non sit in eo: sed perfectiones omnium generum quę actu sunt, non sunt infinitæ, imò finitæ, quoniam rerum species finitæ sunt secundum philosophum & veritatem, non potest ergo ex philosopho concludi in Deo alia perfectio, nisi quia eminenter continet perfectiones omnium generum, quæ actu sunt. Constat autem, quod sunt finitæ. quoniam & totum vniuersum finitum est. ergo ex hoc non concluditur perfectio diuina infinita simpliciter.

Sed quod hæc solutio non valeat, arguitur sic. Ad hoc quod aliqua perfectio sit in aliquo genere, non solum verum est de ea existente, sed etiam de possibili esse, nam & albedo vt existit, & vt possibilis, est in prædicamento qualitatis, nam est in genere ratione suæ quidditatis, quidditas autem abstrahit ab existentia, & non existentia, ergo philosophus loquens de vniuersali perfecto, & dicens omnes perfectiones omnium generum esse in illo, & nullam extra ipsum, intendit, quod in eo eminenter continentur perfectiones omnium generum, tam existentes, quàm possibiles, ergo illa solutio non valet, sed de nouo sic formatur ratio.

Quod est tota entitas eminenter subsistens, tota entitas dico entis possibilis, & entis actu, siue creata, siue increata est secundum perfectionem simpliciter infinitum, sed primum princ. est tale, secundum philosophum in 5. metaph. cap. de perfecto, modo quo exposuimus, ergo &c.

Maior quidem patet, quoniã si est tota entitas actu & possibilis, ergo tota entitas creata & creabilis est in eo eminenter & tota entitas increata est in eo, sed creata & creabilis & increata sunt quid infinitum simpliciter, quoniã increata non habet à quo terminetur, & creata ac creabilis vt eminenter in eo identificatur increatæ, ergo est infinitũ simpliciter secundum perfectionem.

Alias rationes solent adducere doctores ad idem, sed quoniam non quæritur hic quid veritas habeat, sed quid in hoc senserit philosophus, ideò sufficit adduxisse rationes fundatas in doctrina Aristotelis.

Nunc superest soluere rationes Ianduni, quas inducit in lib. 12. q. 15. pro defensione Commen. & sunt tres.

Prima est, si Deus est infiniti vigoris, mouet in instanti, quod est contra naturam motus, vt probatum est in 6. phy. & maxime de motu locali, de quo hic intendimus, consequentia patet, quia vel mouet in non tempore, & sic habetur propositum, vel mouet in tempore, & tunc cũ proportio temporis motus ad tẽpus sit secundum proportionẽ virtutis ad virtutem, si mouet in tempore quantumcũque paruo, tempus illud haberet proportionẽ ad tẽpus, in quo virtus finita mouet, & per consequens esset proportio inter virtutem finitã & infinitam, quod est impossibile, & hæc est ratio Arist. in primo cœli in tex 52. probantis, quòd nõ potest esse grauitas infinita nec leuitas.

Secunda est,si primum est vigoris infiniti,tunc virtus finita & infinita possent mouere æquali tempore,quod est falsum,quoniam vt declaratū est in 7.phy.virtus maior intensiue producit æqualem effectum in minori tempore,vel maiorem,& perfectiorem in tempore æquali,consequentiã autem sic deducitur cum virtus infiniti vigoris non possit mouere in nō tempore,moueat ergo in tempore A.i.in 24. horis,in quo reuoluit totum primum mobile ab eodē pūcto ad idem accipiatur virtus finita intensiue,quæ moueat in maiori tempore,puta in 50.horis,& ei addatur alia virtus,ita quod ex ipsa & ex addita fiat maior virtus,ergo mouebit in minori tempore,quàm in 50.horis. Moueat ergo in 40.horis,addatur alia virtus,ergo mouebit adhuc minori,& sint horæ 30.Addatur iterū alia,ergo mouebit adhuc in minori,& iterum alia,ergo adhuc in minori,ergo non solum in tempore æquali,sed in minori mouebit virtus finita,nam virtus resultans ex talib.additionibus est finita,quoniàm ex multis finitis non resultat nisi finitum.

Tertia est,nihil debet pōni in philosophia secūdū Cōm. in 8.physi.in cōm 2 .nisi quod potest cōuinci ex sensatis, sed primū prin.esse infiniti vigoris,non potest conuinci ex sensatis,quod sic manifestatur,non potest conuinci ex substātia sua.quia illa non cadit sub sensu,nec ex aliquo suo effectu sensibili,nam si ex aliquo eius effectu,maxime ex motū,& tempore,sed ex his non potest conuinci,nam motus & tempus sunt limitata secundum velocitatem.& motus fit successiue,ad hoc autem quod fiat successiue non requiritur virtus infiniti vigoris,imò si esset ab infinito vigore, fieret in instanti,nulla ergo ratione ponendum est à philosopho primum esse vigoris infiniti.

Ad primam & secundam simul respondemus. & negamus primam consequentiam vtriusque,ad probationes dico,quod supponit falsum,& iam reprobatum est supra. in hoc.xij.scilicet quod primum mouens moueat vt applicatum primo cœlo,imò dicimus,quod nec in tempore, nec in instanti mouet immediate aliquem orbem, & ideo non potest comparari ad virtutem finitam mouentem applicatam alicui orbi,& posito casu quod moueret , dico quod moueret in tempore,& non est inconueniens quod æquali tempore moueat quo mouet virtus finita,quia non totà virtute mouet,philosophus autem reputat inconueniēs, supponendo quod vtraque tota potentia moueat,& si primum

mum moueret tota potentia,dico quod ex se potest moueſre etiam in instanti,sed quod non moueat,est ex repugnantia rei,quia scilicet est contra ratioñe motus,potentia autẽ finita non potest mouere in instanti,posito etiam quod nõ esset repugnantia ex parte motus,& in hoc stat vera differentia,inter virtutem infiniti vigoris,& virtutem finitam.

Ad tertiũ dico,quod conuincimur ex effectu sensato, qui est motus infinitus duratione ad mentem philosophi,quoniam nulla virtus finita potest ex se,& propria virtute perpetuare motum nisi in virtute primi conseruantis & influentis.vnde vt determinabimus infra,secundum mentem philosophi sicut intelligentia solis habet esse à primo,ita & virtutem motiuam, & mouet,quia primum cooperatur ei ad motum,licet ergo non conuincamur ex determinata velocitate,quem videmus in primo motu, qui est motus diurnus,ponere infinitum vigorem in primo princ.conuincimur tamen ex infinitate primi motus secundum durationem actu secundum philosophum & possibiliter secundũ veritatem.

Alia argumenta adducit.Paul.Son.in fauorem Commen. quæ & soluit,quæ etiam adducuntur à Cap.& soluuntur consimiliter,& sunt Aureo,vt videre poteris in Cap.in 1.di. 43.q.1.art.1.contra sextam conclusionem.

Hæc de infinitate primi dicta sint,in quibus saltem dedi occasionem inuestigandi mentem philosophi in hoc. nam apud peritos hoc quæsitum est extremæ difficultatis. Dixi autem inuestigandi mentem philosophi in hoc, quoniam hic non quærimus,quæ sit veritas in hoc, nam id iam determinauimus propter affirmatiua in scientia diuina reuelata.

Quæstio 21. Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.

IN hac q.quo ad Commen.nulla est difficultas, quoniam vt dictum est in q præcedenti,negat vigorem infinitũ, etiam in primo princ.quanto magis in aliis intelligẽtiis. Quantum autem ad mentem philosophi,qui secundum B.Tho.& Scot.vt patet,in quæstione præcedenti,& per rationes fundatas in doctrina sua,ponit in primo principio vigorem infinitum,est magna dubitatio propter dicta philosophi in hoc duodecimo libro.

Nam cum in tex.39.remouerit ab intelligentiis omninq potentiam passiuam & posuerit eas simplices actus & immateriales,videtur quod qua ratione primus motor est .vigoris infiniti,sint & illæ,vel in nullo sit vigor infinitus

Præterea,postquàm in tex.41.probauit mouens æternũ, non esse in magnitudine,eo quod virtus infinita non est in magnitudine subsequitur in tex.42.vtrum autem vnam ponendum est talem substatiam,aut plures,& quot sunt, &c. ly talem refert qualem supra dixerat,scilicet potentiam infinitæ inalterabilem,impassibilem &c.& concludit, quod tot sunt quot motus cœlestes,ergo esse virtutis infinitæ, attribuit non solum primo princip.sed etiam aliis motoribus æternis, aliter textus. philosophi non videtur bene continuari.

Præterea,infra in text.43.in fine sic inquit,Palàm itaque, quod tot substantias esse, necesse est natura sempiternas, & immobiles secundum se.& sine magnitudine propter prædictam causam. Vbi Beatus Thomas exponens inquit & sine magnitudine propter causam assignatam supra, quia scilicet mouent tempore infinito,& sic per consequẽs virtute infinita.

Hæc B.Thom.Ecce quod B.Tho.dicit ad mentem philosophi,omnes intelligentias esse sine magnitudine,quoniam mouent virtute infinita,ergo videntur esse secundum philosophum virtutis infinitæ.

Hæc sunt quæ causant difficultatem,tamẽ quia nõ est imputandum philosopho posuisse impossibilia,& sibi cõtradicẽtia,ideo intendo declarare,quod philosophus nõ fuit huius sententiæ,quod aliæ intelligentiæ sint virtutis infinitæ, sed hæc est proprietas primi princ.& sic procedendum est.

Primò ponetur distinctio de infinito perfectionali. Secũdò conclusiones responsiuæ.Tertiò declarabitur,quæ fuerit mens & qui sensus philosophi in prædictis textibus,qui videtur causare difficultatem in hoc proposito.

Distinctio fit hæc,infinitum secundum perfectionem potest intelligi dupliciter.

Primò quod sit infinitũ vniuersaliter,vt pote cõtinẽs absolute omnem perfectionem actu existẽtem,& possibilẽ esse.Sicut dicitur vniuersaliter infinitum secundum quantitatẽ,quod contipet in se omnẽ quãtitatem,secundum omnẽ dimensionem,vt corpus infinitum,quod in se cõtineret longitudinem infinitam,lati.infinitam,profun.infinitam.

Secundò

Secundò quod sit infinitum partialiter,& esset illud quod secundū vnam pesectionem esset infinitum,vt continens in se finitos gradus illius perfectionis si darentur,verbi gratia,calor ignis si cōtineret in se infinitos gradus caloris, dicerentur infinitus partialiter,quoniā licet contineret infinitos gradus caloris,non tamē aliarum qualitatum,sicut linea infinita dicerētur infinita partialiter,quia licet contineret in se omnes partes longitudinis,nō tamen aliarum dimēsionū,corpus autem si esset infinitum, dicerentur infinitū vniuersaliter,quia contineret omnem dimensionē infinite.

Prima conclusio,nulla est repugnantia,quin possint dari plura infinita partialia modo quo expositum est. Probatur, philosophus in 8.physic.textū.37.habet pro impossibili,quod sint plura corpora infinita,& ratio secundum Cōmen.est,quia corpus infinitum extenderetur in infinitum secundum omnes dimensiones,ita quod haberet dimensiones infinitas in omnibus partibus,& sic occuparet omnem locum.& talia plura infinita dari reputat impossibile, ergo à contrario sensu,si ponantur duo infinita,quorum neutrum est infinitum in omnibus partibus sed vtrunque est infinitum in altera tantum,puta linea in longitudine,superficies in latitudine,non est impossibile talia plura infinita esse,saltem secūdum intellectum.A simili,si sapientia ponitur infinita própria ratione,qua est sapientia,& bonitas infinita propria ratione,qua est bonitas,ita quod neutra sit infinita secundum omnes rationes perfectionales,nūquàm ex illa infinitate partiali sequitur impossibilitas existendi talia plura infinita partialia.

Secunda conclusio.Repugnat posse dari plura infinita 1. modo,probatur.De ratione infiniti 1.modo,si est quantitatiuum,est quod contineat omnem dimensionem possibilē dari,ergo non cōpatitur aliquā dimensionem extra se,ergo repugnat dari aliud infinitum quantitatiuum 1.modo,si autem est infinitum secundum perfectionem,de ratione sua est.quod contineat omnes perfectiones datas,& dabiles,& omnes gradus earum,ergo repugnat posse dari aliud infinitum secundum perfectionem.

Ex hac ergo conclusione sequitur corollarie,nullam intelligentiam esse vigoris & entitatis infinitæ.nam probatum est in quæstio.præcedenti,primum princ.esse tale, & nunc probatum est non posse esse plura talia infinita ,ergo non conuenit nisi primo principio.

licet mouere semper actu,esse æternas immateriales,sine magnitudine inalterabiles impossibiles,& quoniam esse infinitas perfectionaliter repugnat intelligentiis,ideo nō est necesse,quod referat illam conditionē,

Ad tertium,quoniam tota difficultas stat in expositione B.Thom. ideo dico,quod ly virtute infinita potest intelligi dupliciter.

Primò sic,intelligentiæ mouēt virtute infinita sibi intrinseca,&hoc est falsum,qa hæc est pprietas primi principij.

Secundò sic,mouēt virtute infinita extrinseca,quæ est primo mouente,cuius virtute mouent,non enim intelligentiæ mouent motu,æterno ex se,sed quia recipiunt virtutem.sicut & esse à primo principio,vt manifestabitur infra.Sic igitur exponendo & distinguendo potest saluari dictum philosophi & expositio Beati Thomæ.Aliter non video,quomodo effugias,quin secundum philosophum & secundum sensum sibi attributum apparenter à B.Thom. omnes intelligentiæ sint virtutis infinitæ.Hæc de præsenti quæsito dicta sint,

Quæstio 22.si in intelligentiis est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium secundum situm,

Quod quidem igitur sint substantiæ,& harum quæ prima & secunda secundum ordinem eundem. Text.44.

IN hac quæstione procedendum est.Primò ponetur cōclusio responsiua secundum philosophum.Secūdō declarabitur,quomodo nobilitatis gradus inter intelligētias potest considerari duplici ordine.Tertiò mouebuntur & resoluentur duo dubia,

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsiua; intelligentia quantò superiori orbi applicatur,tanto nobilior est.Hæc non potest demōstrari ab intellectu nostro à priori;quoniam non cognoscimus separata,nisi ex effectu & motu.vnde philosophus ex numero motuum concludit numerum separatorum.probatur ergo sic,nobiliori & virtuosiori,instrumento,nobilius mouens applicandum est,sicut nobiliori corpori nobilior forma,&nobiliori regno perfectior regens.

Sed corpora cœlestia sunt instrumenta intelligētiarum

mouentiam, quod corpora quanto superiora sunt, tantò & nobiliora vt patet etiam in elementis, quoniã continẽs est vt actus, & conseruans, respectu contẽti, ergo vt inter mobile proprium & suum mouens seruetur debita proportio, conueniens est, vt qualis, est ordo secundum superius, & inferius situaliter inter copora cœlestia, talis sit ordo nobilitatis inter intelligentias applicatas, ita quod quãto superiori orbi applicatur, tanto sit nobilis.

Hæc conclusio confirmatur per Cõmẽtatorem in duodecimo libro in commento quadragesim oquarto, vbi sic inquit, Declaratum est ex hoc sermone, substantias æternas esse plures vna, & quod in eis est prima, scilicet quæ omnia mouet, & secunda & tertia secundum ordinẽ orbium manifestum est, quod autem illa quæ omnia mouet, pręcedit omnes, manifestum est valde, omnes enim istum motum maximũ intendũt, quapropter prior est omnibus naturaliter, & etiam secundum locum, & secundum magnitudinem, scilicet quod ista substantia videtur esse prior propter prioritatem eius, quod mouetur ab ea secundum locum & magnitudinem in multitudine stellarum & velocitate motus, & omnia ista faciunt eam priorem mobilitate & substãtia. Quoniam vero ordinatio istorum mouentium à primo motore, oportet vt sic secũdum ordinem stellarum orbium in loco, manifestum est Prioritas enim illorum in loco & in magnitudine facit eos priores in nobilitate.

Quantum ad secundum aduerte, quod nobilitas intelligentiarum potest considerari in duplici ordine. Primò vt omnes respiciunt primum motorem, Secundò vt vna respicit aliam, puta intelligentia Martis respicit eam, quæ est Saturni. Primò ordiantio dicitur à Comment. in eodem commen. 44. præcisa, secunda dicitur nõ præcisa. Quid autem per præcisam & non præcisam intelligat, extimetur sic accipiendum, ordinatio intelligentiarũ prout respiciũt motorem primum, dicitur præcisa, scilicet essẽtialis & adæquata causa, ordinis perfectionalis inter eas, quod sumitur per propinquitatem maiorem aut minorem ad primum principium, Nam cum ipsum sit perfectissimum & optimum, & quod omnia ordinãtur, vt dicet philosophus infra, illa erit præcise nobilior, quæ primo principio est propinquior, quanto autem superior, tantò propinquior, ordinatio vero intelligentiarum, prout vna respicit aliam

puta

pura suam superiorem, non est præcisa, idest, non est essentialis & necessaria, quoniam nulla intelligentiarum est mēsura alterius simpliciter, & ideo sequens non pōt dici pfecta & nobilis pro tanto gradu, vt respicit superiorem præcise sed prout est in tanta propinquitate, ad primū & summū motorem, nā sicut formæ intensio, sic perfectio maior & nobilitas aliquod summum respicit.

Quantum ad tertiū aduerte, quod contra prædicta duo famosa dubia insurgunt. Primum est Solis intelligentia, & est tale, si secundum nobilitatem mobilium, & est ordo nobilitatis in motoribus, ergo cum sphæra Solis & ipsum astrum videatur nobilius, & magnitudine, & lumine, & effectu, in inferioribus eo quod est pater & fons omnis generationis, in inferioribus sibi erit applicata nobilior intelligētia, quam planetis superioribus, non ergo secundum situm & ordinem mobilium est ordo in intelligentiis secūdum nobilitatem. & aduerte quod hoc dubium tangit Commen. in hoc 12. in cōmen. 44. & B. Tho. exponens tex. 44. & in 2. cęli, in lect. 28.

Ad hoc dubium secundum Commen. difficile est respōdere nam in li. 12. in commento quadragesimoquarto respondens inquit, ordinatio quidem earum adinuicem secundū nobilitatem posibile est scire ex dictis ab antiquis habentibus curam de actionibus earum in entibus verbi gratia. Quoniam dant Soli vitā, & Saturno res fixas, ordinatio igitur earū à primo est præcisa, ordinatio vero earū adinuicem non est præcisa, & forte melius est illud quod intendebat Arist. scilicet quod ordo earum sit secundum ordinem eorum, idest, suorum, mobilium in loco. Hæc Cómentat. ex quibus possumus hoc tantum elicere, quod vt comparantur ad primum motorē, quanto superiores tantō nobiliores, quia illi propinquiores, vt aūt cōparantur adinuincem diuersa ratione possunt reputari nobiliores & minus nobiles, verbi gratia. Quia Saturno attribuit stabilitas. & fixio rei in esse, Soli autem viuificatio, Saturnus ratione fixionis erit nobilior, Sol autē ratione viuificationis. Tu tamen aduerte, quod Commen. in li. 2. de cęlo, in cōmen. 58. tenēs; ꝙ Sol sit supra Mercurium & Venerem, attribuit ei proprium motum velóciorem quam Mercurio & Veneri, & hoc propter maiorem abundantiam potentiæ. & virtutis. Hic autem in li. 12 loquitur secundum sitū assignatū à philosopho, vt quod sit immediate supra lunā

Ad idem dubium secundum doctrinam B.Tho.in hoc duodecimo,in expositione tex.quadragesimiquarti, & in secunda de cœlo,lect.18.respondere possum.duplici via.

Primò supponendo secundum Ari.quod sol sit supra lunam immediate dicitur quod planeta quanto superior,tā to nobilior,quia vniuersaliorem effectum habet,vt videre poteris in expositione B.Tho.vbi supra;vnde licet Sol habeat effectum super inferiora magis manifestum,non tamē vniuersaliorem,ideo non est nobilior planetis superiorib: & per consequens nec intelligentia illi applicata.

Secundò supponendo quod Sol in 4.celo, vt Moderni astronomi tenēt,dicit,B.Tho.in 2.cœli.lect.18.quod sol optime ordinatus est in medio planetarum habens tres supra se.Saturnum,Iouem,Martem & tres infra se, Venerem Mercurium,Lunam,cuius ratio est,quia sicut supra sphæra ex sua magnitudine & multiplicitate stellarum deputatur super permanentiam,& vniuersaliores effectus causandos in his inferioribus,& hac de causa deseruiunt octauę sphæræ,tres superiores planetæ,ita de causandum vniuersalem transmutationem rerum generabilium & corruptibilium,ordinatur sol propter suam magitudinem & luminositatem,ideo proportionaliter sibi deseruiunt tres inferiores planetæ.Tu tamen aduerte,quod ex hac secunda assignatione non habetur,quod sol sit nobilior omnibus planetis simpliciter sed tantum tribus inferioribus, ideo conceditur planetæ quanto superiores, tāto nobiliores iuxta primam assignationem;& per consequens intelligentiæ eis applicatæ,licet aliqua ratione & diuersa possint dici magis & minus nobiles,vt declaraui secūdum Cōmē.

Hæc dicta sint secundum philosophum,verum apud astronomos, nobilissimus inter planetas creditur Sol ex maxima potentia,quam declarat in mundo inferiori,per accessum & recessum,vnde dicitur pater hominum,& sic non videntur concordare philosophi & astronomi,in assignanda gradualitate nobilitatis,inter planetas & eorum intelligentias.Tu vero si aliqualem concordantiam desideras,vide in commento Theoricæ planetarum composito per Franciscum Capuanum,an commento Theoricæ. Solis,in q.qua disputat de ecentricis contra Commentatorem,responderis ad sextum argumentum Auerrois,vbi incipit sic;sed quæ harum opinionum verior sic &c.

Secundum dubium est de applicatione intelligentiæ. q.

habet cum suo orbe, nam quia conclusum est, quod intelligentiæ se habent in nobilitate gradualiter secundum ordinem situalem suorum mobilium, eo quod eis vt propriis instrumentis applicantur, ideo merito dubitatur de tali applicatione, & si cum ea potest seruari immobilitas intelligentiæ intrinseca & secundum substantiam, ita ꝙ non sit necesse eam moueri substantialiter per se, nec per accidens, ad motum sui orbis. Vt igitur hoc dubium resoluatur, dicendum est, primo quid sit hæc applicatio, secundo declararabitur quomodo cum illa saluatur immobilitas intelligentiæ.

Quantum ad primum aduerte. quod hæc applicatio importat contractum virtualem, quo intelligentia vnitur orbi virtualiter, & quo continet orbem virtualiter vigorãgo ipsum & influendo in illum, pro quo aduerte, quod ex assistentia intelligentia mouentis cum orbe proprio confortatur, & fit vigorosus vt valeat agere & influere in hęc inferiora.

Hæc aũt confortatio prouenit ex eo ꝙ orbis recipit virtutem sibi impressam & influxam à sua intelligentia sibi copulata virtualiter, & non situaliter, cum sit non quãta.

Sed aduerte, ꝙ huiusmodi virtus quę est vt quędã forma actiua, qua cęlũ, reddit potẽs ad agẽdũ hæc inferiora vltra suas virtutes cõnaturales. põt dupliciter cõsiderari.

Primò quod recipiatur ab intelligentia influente in ipso cœlo, secundum esse fixum & permanens, modo quo recipitur virtus attractiua in magnete.

Secũdò in esse quasi trãseũte & in fieri. modo quo causatur lumen in aere, ꝙ non permanet subtracto luminoso.

Primo modo non potest causari prædicta virtus ab intelligentia mouente in orbe suo, quoniam apud philosophum, vt declaratum est in septimo libro metaphysic. contra Platonem, forma abstracta non inducit per se ipsam aliquam formam, aut qualitatem in corpore, subintellige secũndum esse fixum & permanens,

Secundo autem modo bene potest causari, quoniã quãdiu cœlum est sub motu, se habet vt instrumentum motum à principali agente, quod transeunter recipit virtutem, ab agente, vnde sequitur secundum philosophum, ꝙ si cœlum quiesceret, nihil reciperet ab intelligentia. nec seruaretur copula virtualis inter intelligentiam & orbem & aduerte ꝙ nescientes hanc distinctionẽ de receptione,

forma

formæ per modum permanentis,& per modum fieri,negauerunt cœlum motum aliquid virtutis recipere immediate ab intelligentia,quorum argumenta soluam infra.

Quantum ad secundum aduerte, quod hæc copula virtualis potest imaginari fieri tribus modis.

Primò quod applicetur virtualiter omnibus partibus cœli æque primo influendo & causando motum in omnibus partibus immediate;

Secundò quod applicetur vni soli parti determinate quam nunquam deserat,& per eam primo motam moueat totum cœlum ,eo quod omnes partes cœli sunt continuę & solidæ , & vna mota omnes mouentur. Continuum enim solidum est, quod ad motum vnius partis totum mouetur. Tertiò quod nulli deminari parti semper stat applicate , sed omnibus successiue se applicet ; ita quod , sicut figulus tangit successiue omnes partes suæ rotæ , & per successiuum contactum continuat motum rotæ stans extra rotam , & ab aliquo situ , puta à dextris incipiens mouere , eodem modo intellige præcise de intelligentia respectu sui orbis.

Primus modus non admittitur,quoniam non possemus assignare à qua parte incipit motus cœli,& sic non possemus seruare differentias locales esse realiter in cœlo,quod est contra philosophum in 2.cœli vbi assignat dextrum in illa parte,à qua incipit motus.

Secundus etiam modus non admittitur,quoniam si applicatur tantum vni parti , & eam nunquam deserit , ergo rotatur simul cum illa ; & sic mouetur per accidens ad motum sui orbis , quod non est consonum doctrinæ Aristotel. Nam licet in octauo physic. in textu quinquagesimosecundo teneat. quod motores planetarum mouentur per accidens , non tamen intrinsece secundum suam substantiam ; vt mouetur anima ad motum animalis ; sed extrinsece, id est , quia orbes planetarum mouentur ad motum primi mobilis motu raptus.

Tertius modus videtur conuenientior& admittitur,quoniam per ipsum seruamus immobilitatem intrinsecam intelligentiæ,& per se & per accidens,& seruamus differentias locales realiter esse in cœlo , vt diffuse tractauimus in quæstionibus nostris in 2 de cœlo. Tenẽdum est ergo,hãc applicationem fieri 3.modo,quoniam ad hũc modum nullum sequitur inconueniens , & est conuenientior in via

philosophi;

philosophi, qui non concedit intelligentiam copulari suo orbi mere voluntarie, sed quasi naturaliter, eo quod arbitratur perfectionem eius pendere ex motu, vt supra declarauimus, & ideo sic debent copulari cœlo, quod possint continuare & perpetuare motum. Non possent autem, si secundum substantiam suam mouerentur per accidens, vt patet in 8. physic. tex. 52. ergo non applicant se vni parti præcise, quam nunquam delerant, sed aliis & aliis successiue existentes extra cœlum quantum ad situm quoniam cum sint incorporeæ, non determinantur situ, tangentes tamen actu virtuali cœli partes, successiue, & à parte orientali tantum incipit earum tactus, & influxus, & motus vt patet in 8. physic. tex. 8 . Sic nunc occurrit dicendum. Verumtamen hanc materiam iudico perdifficilem, quoniam multum elongatur à sensatis.

Nunc superest soluere argumenta quorundam negantiũ intelligentiam imprimere virtutem in cœlo, secũdum esse transiens, & arguunt primo sic, si illa virtus imprimitur in cœlo per modum transeuntis, ergo videtur in cœlo habere solum esse intẽtionale. Sed hoc est falsum, quoniam non esset qualitas actiua in cœlo. Intentiones enim cum sint entia rationes non sunt principia agendi.

Ad hoc dicitur, ꝙ intentionale sumi potest tribus modis.

Primò vt est ens rationis, sicut intẽtio generis & speciei, & hoc modo illa qualitas non est intentionalis.

Secundò pro spetie causata ab obiecto, vt species coloris recepta in medio, & in oculo, & dicitur intentio, quia non denominat, nec habet esse naturale in eo in quo recipitur. Nec hoc modo qualitas illa impressa ab intelligẽtia in cœlo intentionalis, quoniam secundum suum esse reale, prout sibi competit, recipitur in cœlo, & non est inconueniens, quod denominet cœlum, saltem eo modo quo rubor ex verecundia denominat, subiectum licet denominationem sicut & qualitatem non apprehendamus, nisi in confuso.

Tertiò, omnis forma recepta per modum transeuntis, potest dici intentio, ad differentiam formæ receptæ per modum permanentis, vt virtus impressa lapidi à proiiciente, quæ non permanet in lapide, nisi quandiu est in motu, dicitur intentio & hoc tertio modo illa qualitas potest dici intentio, & ad argumentum nego quin possit esse qualitas actiua, probatio autem procedit de intentione primo modo.

Secundò sic, si est qualitas actiua, ergo habet cótrarium, quoniam actiua respicit passiuam, vt sibi oppositam, sed in cœlo non sunt qualitates contrariæ, ex 1. cœli, ergo &c.

Ad hoc dicitur non esse verum vniuersaliter, quod qualitas actiua habet contrariam, sed tantum verificatur in qualitatibus elementaribus, quæ sunt principia alterationum, concedo tamē, quod vt actiua respicit passiuum subiectum receptiuum, & sic dico, quod hæc qualitas respicit cœlum vt receptiuum sui, & motus causati ab intelligentia, mediante hac qualitate impressa.

Tertiò sic, si datur talis qualitas, ergo côtinetur in aliquo genere qualitatis, quod non potest assignari, nam constat quod non est in quarto genere, cum non sit forma, aut figura, circa quantitatem, nec est in tertio genere, quoniam nô est passio nec passibilis qualitas, nâ in tertio genere nô ponuntur nisi qualitates subiectæ sensui, aut quæ inferunt passionem sensui. Nec in secundo, quoniam naturalis potentia est inseparabilis, hæc autem cum secundum te recipiatur per modum transeuntis, separabilis est. Nec in primo genere, quoniam in eo videntur poni solum qualitates, quæ sunt principia actionum immanentium, vt in prædicamentis exemplificat philosophus.

Ad hoc dicitur quod est in primo genere, & continetur sub dispositione, quoniam per eam disponitur & actuatur cœlum ad agendum per motum in hæc inferiora.

Ad probationem nego, quod in eo ponantur tantum, quæ sunt principia actionum immanentium, imò dico, quod omnis qualitas vt disponens suum subiectum ad agendum siuę actione immanente, siue transeunte, vt sic potest dici dispositio.

Vnde philosophus in prædicamento qualitatis exemplificat in primo genere de calore & sanitate, ex quo sequitur, quod non inconuenit eandem qualitatem sub diuersa ratione poni in primo & in tertio genere, sicut calor, vt est disponens & actuans subiectum ad calefaciendum, est in primo genere, vt autem infert passionem sensui, est in tertio genere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 23. Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.

Eudoxus quidem igitur Solem & Lunam.
Textu 45.

In

IN hac q. aduerte, quod difficultas cadit ex hoc, quia sensu deprehendimus planetas, modus sub zodiaco aliquando esse velociores, aliquando tardiores, & videntur declinare aliquando ad septentrionem, aliquando ad meridiem, & videntur aliquando distantiores à terra, aliquando proximiores, & quoniam huiusmodi irregularitates videntur non posse stare cum motu vniformi, quia attribuitur coelo, ideo astronomi laborauerunt in assignandis causis harum irregularitatum, & tandem moderni, & Hyparcus & Ptolomæus determinarunt huiusmodi difficultatem expositionem eccentrici & epicicli. Vt igitur de hoc habeatur aliqualis resolutio, sic procedendum est.

Primò declarandum quid sit eccentricus & epiciclus.

Secundò quid circa hoc senserit B. Thomas & Cõment.

Tertiò determinabitur quæsitũ secũdũ mentẽ Ptolomæi.

Quartò soluentur præcipuæ rationes quæ solent induci à destruentibus eccentricos & epiciclos.

Quantum ad primum aduerte, quod apud astronomum circulus eccentricus notificatur per concentricum suum oppositum, sicut obliquum notificatur per rectum, est autem concentricus circulus, qui diuidẽs cœlum & terram in duas partes æquales, habet centrum suum cum centro terræ, eccentricus autem est, qui licet diuidat terrã in duas partes, tamen habet centrum suum extra centrum terræ, epiciclus est circulus paruus in circunferentia deferentis, per cuius circunferantiam defertur corpus planetæ, & centrum epicicli semper defertur in circunferentia deferentis. Hæc quidem iam tibi nota sunt, vt principia, in vltimo capite, in tractatu de sphæra, ideo vide per teipsum.

Quantum ad secundum quo ad Beatum Thomam aduerte, quod in secundo cœli, lect. 17. recitat opinionem de concentricis, quæ fuit Calipi & Eudoxi, & opinionem de eccentricis, quæ prius videtur fuisse Pythagoræ, nunc autem est communiter modernorum, sed in illis neutram reprobat, ideo videtur purus medius, in libro autem duodecimo metaphysic. lect. 7. super tex. 46. videtur tenere contra modernos, & arguit, vt videre poteris, quod tenere eccentricos & epiciclos, contradicit his, quæ sunt demonstrata per philosoph. In scientia naturali, & maximè in lib. de cœlo. Non enim omnis motus naturalis erit à medio, vel ad medium, vel circa medium, &c. vt declarabitur, quando formabimus rationes Commentat. contra Ptolomæum, nam

virtualiter

virtualiter rationes Beati Thomæ, contra modernos sunt etiam rationes Comment.

Quantum ad Comment.patet mẽs sua in 12.lib.metaph. comment.45. vbi intendens impugnare Ptolomæum, antequam incipiat arguere contra eum, inquit Eccentricum enim & epiciclum dicere est extra naturam. Epiciclus autẽ impoßibile est, vt sic omnino. Deinde incipit arguere, vt apparebit in parte vltima quæstionis.

Quantum ad tertium, intendo determinare quæsitum secũdum viam Ptolomæi, quoniam per ipsum rationabilius saluantur apparentes irregulariter supra nominatæ. Nec in hoc reprobamus directe Aristot. quoniam vt patet in 12. metaph. in tex.45. non loquitur de his, secũdum propriam perscrutationem, sed remittit se ad mathematicos, & dicit illam sectam sequendam, quæ rationabilius loquitur, vnde inquit, illa vero persuaderi à quærentibus, si quid videatur præter modo dicta. Amare quidem vtrosque, persuaderi vero à certioribus. Si igitur declarabimus opinionem Ptolomæi esse rationabiliorem, non erimus contra mentem philosophi. Quod autem ipse recitat opinionem Calipi, & Eudoxi, & iuxta eam aßignat numerum intelligentiarum ideo fuit, quoniam tempore suo nondum celebrata & firmata fuerat opinio de eccentricis. Intendens igitur determinare quæsitum iuxta viam Ptolomæi, probo duplici ratione dari eccentricos & epiciclos.

Prima ratio sumitur à Ptolomæo in 5. distinctione almagesti, cap. decimoquarto, si non dantur eccentrici, ergo planetæ semper apparebunt æque distantes à terra, & eorum diametri visibiles semper erunt eiusdem quantitatis, sed hoc est falsum, quoniam ad sensum deprehenditur planeta quandoque remotior, quandoque propinquior terræ, & hoc communiter conceditur. Consequentia autem probatur, quoniam omnes circuli concentrici ex quo non habent centrum extra centrum terræ, secundum omnes partes æque distant à terra, ergo si differens corpus planetæ est concentricus, erit planeta semper æque distans & æque propinquans terræ.

Vt ergo seruemus maiorem & minorem distantiam à terra in stellis erraticis, & præcipue in Sole & Luna ponendi sunt eccentrici.

Secunda ratio sumitur à Ptolomæo in dictione tertia almagesti. c.3. Planetæ & omne corpus cœleste regulariter mouentur

mouetur, vt probatũ est in 8. phis. Tũc sic deprehẽditur ꝙ Sol in medietate zodiaci ab ariete ad finẽ virginis longiori tempore moratur, quã in alia medietate, à principio libræ ad finem piscium, ergo in prima medietate zodiaci, maior portio de suo orbe intercipitur, quàm in reliqua medietate ergo linea secans zodiacum in duas medietates, ex consequenti transiens per centrum mundi, secabit circulum Solis differentem in partes inæquales, quare centrum differentis Solis de necessitate est aliud à centro mundi, & sic differens Solis est eccentricus.

Quantum ad quartum aduerte, quod præcipuæ rationes destruentium eccẽtricos, & maxime Cõment. sunt quinque

Prima, dicatur eccentricus, cœlum non mouetur solum circa medium, sed à medio ad medium, quod est contra philosophum 1. cœli tex. 5. probatur consequẽtia: quoniam eccentricus secundum vnam partem magis recedit à centro mundi, ergo planeta pro illa parte mouetur à medio, & secundum aliã partem minus recedit, imò propinquat centro mũdi, ergo pro illa parte planeta mouetur ad mediũ.

Ad hoc dicitur quod non est contra philosophum, ponere cœlum moueri à medio ad medium, dummodo totum moueatur circa medium, & ratione eccentrici non moueatur à medio ad medium per lineam rectam, hoc enim est proprium corpori graui & leui, quando autẽ mouetur ꝑ eccentricum differentem per eleuationem & depressionem respectu centri mundi non mouetur per lineam rectam, sed circularem, ideo non est contra intentionem Arist.

Secunda, si datur eccentricus, cœlum non est perfecte sphæricum, quod est contra philosophum in primo cœli, text. 32. consequentia patet, quoniam eccentricus secundum vnam partem est magis grossus, siue magis spissus, & secundum aliam est minus, ergo eccentricus non est perfecte sphæricus.

Ad hoc dicitur, quod perfecta sphæricitas sumitur ex æquali distantia centri à tota circunferentia, & quoniam talis distantia seruatur in eccentrico, respectu proprij cẽtri, ideo vt sic est perfecte sphæricus, quod autem non sit æque grossus per totum, non derogat perfectæ sphæricitati, vnde negatur vltima consequentia.

Tertia, si datur eccentricus, datur vacuum, aut corporũ penetratio, quod est contra philosophum in 4. phys. Consequentia probatur.

Cum in eccentrico sit pars grossa,& pars tenuis, sequitur quod quando pars grossa peruenerit suo motu ad locum partis tenuis aut subintrabit sphæram circundantem, aut locus in quo erat pars tenuis,non replebatur ab ea & sic iuxta primum dabitur corporum penetratio,& iuxta secundum dabitur vacuum.Ad hoc dicitur, quod supponit falsum imaginatur enim quod pars grossa præcise habeat occupare locum partis subtilis,& pars subtilis præcise habeat occupare locum partis grossæ,si enim sic esset,profecto sequerentur inconuenientia dicta.

Sed non sic est,imo pars grossa supremi ita mouetur proportionaliter,quod nunquam separatur à parte subtili infimi,& pars grossa infimi nunquã separatur à subtili supremi,& ideo non sequuntur dicta inconuenientia.

Quarta,idem est locus totius & partis ex 4.phy.Sed centrum mundi est locus totius cœli,quoniam ex 4.phy.non locatur nisi per centrum,cum extra cœlum totum id est vltimam sphæram non sit corpus circundans ergo centrũ mundi est locus eccentrici,qui est pars cœli.Sed repugnat centrum eccentrici esse centrum mundi,ergo repugnat dari eccentricum.

Ad hoc dicitur,quod in via nostra hæc ratio nullam habet apparentiã:nam B.Thomas negaret minorem:& nos in 4.physicæ,determinauimus contra Commentato.de locatione vltimæ sphæræ,vbi sustinemus,quod est in loco non per centrum,sed per partes.

Quinta,si datur eccentricus,datur alia terra ex cõsequenti alius mundus,quod repugnat philosopho in 1.cœli text. 76.& in 12.meta.tex.49.Consequẽtia sic deducitur.Omnis sphæra cœlestis vertitur circa centrũ,quæro, aut vertitur circa cẽtrũ mundi,quod est cẽtrũ huius terræ nostræ,aut circa aliud cẽtrũ,non primo,quia repugnat eccẽtrico habere centrũ cum centro mundi,tunc enim eccentricũ, esset concentricum quod implicat.ergo secundo.Sed non datur aliud centrum,nisi detur alia terra circundans cẽtrum, circa quod gerat sphæra cœlestis eccentrica.

Ad hoc negatur consequentia,ad probationẽ conceditur quod omnis sphæra cœlestis vertitur circa centrum,concẽtrica quidẽ circa centrum mundi,eccẽtrica autem circa aliud centrũ,non quod sit alterius terræ,sed signabile in terra nostra respectu cuius vna pars eccentrici magis distat à circõferẽtia terræ alia pars magis propinquat,respectu aũt

centrici

centrici seruatur per totum æqua distantia,& cum arguitur,quod non datur aliud centrum,nisi detur alia terra, hæc neganda est. Istæ sunt præcipuæ rationes destruentium eccentricos.

Et tu aduerte,quod hæc quæstio requirit hominem eruditum in theorica planetarum,aliter non intelliget sensum Calipi nec Budoxi nec Commē.nec Ptolomæi.Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 24. Si in separatis possunt esse plura indiuidua sub eadem specie.

Quæcunque vero sunt numero multa,habent materiam text.49. Vbi inquit Comment.& iam declaratum est,quòd principium cœli non habet materiam.

IN hac quæstione duo pertractanda sunt. Primò si in abstractis de mente philosophi potest saluari pluralitas indiuiduorum eiusdem speciei specialissimæ.

Secundò posito quod non inuestigandum est,cum intelligentiæ sint quædam indiuidua,eo quod mouent & operantur,& intelligunt,tales autem actiones sunt singulariū; quoniam ex doctrina philosophi,actiones sunt suppositorum ex procemio primi metaphy.per quid indiuiduantur, ex quo non habent materiam in qua,nec ex qua,nec quantitatem,cum sint extra magnitudinem.

Quantum ad primum aduerte quod est antiqua discrepantia in hoc inter B.Thom.& Sco.& quoniam hoc dubiū ventilatum est apud theologum in 2.sen.di.3.ne confundātur scientiæ,intendo hic procedere pure metaphy.& ex principiis philosophi.Sic ergo procedetur.

Primò ponetur conclusio negatiua,& probabitur defendendo contra Scot.Secundò soluentur præcipua argumēta tenentium partem affirmatiuam.

Tertiò incidenter declarabitur si B.Tho.in aliquo sensu concederet partem affirmatiuam.

Conclusio sit hæc,secundum principia philosophi, non possunt esse plura distincta solo numero sub eadem specie in entibus abstractis. Hanc sic manifesto ad mentem philosophi.

Nā in lib.12.in tex.49.intendens probare,quod est tantū vnū cœlū,id est vnus mūdus sic arguit, si plures sunt mun

di,quilibet habet suum primum principium,id est primum motorem,sed non possunt esse plures primi motores,quoniam essent specie vnum & distincti numero,sed hoc est impossibile,quoniam quæ sunt numero multa,& vnum specie,habent materiam.

Sed primus motor non habet materiam,est enim endelechia,ergo non possunt esse plures primi motores. Hæc est ratio philosophi, ex qua sequitur, quod cum in entibus abstractis non sit materia,non possunt esse plura numero in eadem specie.

Hanc rationem conatur Ant.And.in 5.meta.q.5. soluere per distinctionem materiæ,cuius imaginationē adduximus in 5.lib.in q.14.& illic videbis clare,quod credit principiū distinctionis numeralis sub eadem specie,non esse materiā partem compositi,sed differentiam indiuidualem,quam vocat materiam totius,& dicit,quod philosophus de hac materia intendit in 5.metaph.tex.12.cum dicit,vnum numero sunt quorum est materia vna,& in lib.12.in tex.49.cum dicit quæcunque sunt numero multa,habent materiam, & quoniam primus motor non habet materiam,id est talem differentiam indiuidualem,ideo concludit non posse esse plures primos motores,& quia intelligentiæ cum non sint entitatis,nec perfectionis infinitæ,sunt in genere & in specie,habent suas differentias indiuiduales quas philosophus vocat materiam,ideo non inconuenit intelligentias plures esse eiusdem speciei.

Hæc est solutio Ant.And.sed quod philosophus intendat de materia quæ est pars compositi & non alio modo,iam declaratum inuenies in lib.5.in q.14.vide tu illic,ne idē inutiliter replicemus.

Tu tamē aduerte,quod Sco.in 2.dist.3.q.8.ad primū, cōsiderans philosophū in hoc lib.12.in text.49.non posse interpretari,nisi de materia,quæ est pars compositi, tandem negat philosophū,& dicit ipsum non tenendū à theologo, nec à vero philosopho,& sic inquit.Rationabilius est ergo theologo discordanti à philosopho in prin.propter quod tenet aliquam conclusionem,consequenter discordare in conclusione,quàm errare cum eo.Hæc ille.

Quia ergo non acceptat principiū philosophi ad hāc cōclusionē.Quod est hoc.Quæcūque sunt plura numero,habent materiā,ideo metaph.loquendo non est disputandum cum eo,sed relinquendus est à peripateticis in hoc.

Alias rationes adducunt Thomist. ad hanc conclusionem & præcipue Paul. Son. in li. 12. q. 51. quas videre poteris, ergo autem extimo, quod stando præcise in principiis Aristo. si ratio quam adduximus non concludit, aliæ non concludunt ideo nolo multiplicare rationes.

Quantum ad secundum aduerte, quod tenentes partem affirmatiuam multipliciter arguunt. Sed eorum fortiora argumenta sunt quatuor.

Primò omnis quidditas quantum sit ex se, est communicabilis quidditas intelligentiæ siue quidditas abstracta, est quidditas, ergo est communicabilis, tunc vltra, vel est communicabilis in plura supposita tantum, stante identitate quidditatis, vel in plura numero, cum distinctione quidditatis, non primo, quia hoc est proprium quidditatis infinitæ secundum theologum, ergo 2. modo, ergo quidditas abstracta potest multiplicari numeraliter, stante identitate specifica. Minor quidem nota est.

Maior autem sic probatur, si quidditati vt quidditas est, repugnat communicari, vel hoc est ratione perfectionis, vel ratione imperfectionis, non primo, quia quidditas infinita, quæ est quidditas diuina, cum sit perfectissima. non esset cõmunicabilis, non secundo, quia quidditas rerum generabilium, cum sit imperfecta, non esset communicabilis.

Ad hoc dicitur, quod stando in terminis metaph. maior est falsa accepta in sensu metaphysico, qui est, quod omnis quidditas vniuersalis siue specifica sit communicabilis pluribus distinctis numero. siue pluribus indiuiduis, in quæ diuiditur illa natura specifica, ita quod multiplicatur realiter in suis indiuiduis.

Ad probationem dico, quod si aliqua natura specifica est incommunicabilis in plura indiuidua, est propter perfectionem suam, & quia caret princi . quo multiplicantur indiuidua, id est materia, & cum arguitur de quidditate infinita, dico quod illa communicabilitas non est in plura indiuidua. & de ea sola hic intendimus.

Præterea metaphysicus negaret cõmunicabilitatẽ quidditatis diuinæ in plura supposita.

Præterea negaret quidditatem diuinam esse naturam vniuersalem siue specificam, vnde patet quod dicta ratio apud metaphysicum non solùm nõ concludit, sed nec paruam habet apparentiam.

Secundò sic, si nõ possunt esse plures intelligentiæ in ea

dem speciē,hoc est,quia cum intelligentia sit forma,id est,actus,necesse est quod inter eas sit distinctio formalis, quæ est distinctio specifica. Sed hæc ratio nō valet,quia nō omnis distinctio inter duas formas est formalis,sed sufficit, q sit formalis vel formarum,& quidē licet quando est formalis,sit specifica non tamen quando est formarū, vnde inter albedinem niuis,& albedinē parietis,est distinctio formarū,sed non formalis,ideo non distinguuntur specie, sic in proposito,duæ intelligentiæ eiusdem speciei distinguerentur distinctione formarum,sed non formali.

Ad hoc dicitur,quod illa est ratio,& in abstractis nō datur distinctio formarum,nisi sit formalis,& in materialibus non datur distinctio formarū sine distinctione formali,nisi ratione materiæ,aut subiecti,aut quantitatis,& quia in abstractis non datur aliquod istorum,ideo quæcunque distinctio est in eis,est formalis,ex consequenti specifica.

Tertiò sic. Quod potest intelligi sub ratione vniuersali, est plurificabile in plura. Sed omnis natura specifica siue abstracta siue materialis est intelligibilis sub ratione vniuersali,ergo &c Maior patet,quia de ratione naturæ specificæ non est singularitas,alias species non esset species,sed singulare vel indiuiduum. Maior autem probatur ex ratione vniuersalis,nam vniuersale est,quod potest esse in multis, & dici de multis.

Ad hoc dicitur,quod maior non est vera,quando intelligitur sub ratione vniuersali solum ex parte nostri intellectus & non ex se,& ad minorem dico, quod non est vera de natura specifica abstracta,nisi respectu intellectus nostri qui intelligit abstracta modo materialium. Nam natura intelligentiæ,A,intelligitur ab intelligentia B, intelligitur vt de se hæc,& non sub ratione vniuersali. Ad probationem minoris dico,quod licet de ratione vt species est,non sit singularitas, tamen non inconuenit,quod aliquam naturam specificam qualis est natura abstracta consequatur ex se singularitas,ita quod ex se sit hæc,quia caret principio intrinseco multiplicatiuo.

Quartò Porphyrius diffiniuit speciem per esse prædicabilem de multis,ergo plurificabilis est in multa. Cum igitur diffinitio conueniat omni diffinito,verificabitur etiam in separatis.

Ad hoc dico,vt Herue.in secunda distinctione tertia quæstione,secunda ad primū,quod diffinitio Porphyrij nō datur

tur de specie absolute, vt se extendit ad separata & sensibilia, sed vt est in sensibilibus; quæ sunt nobis magis nota, qm in illis inuenimus principium materiale, quo possunt multiplicari indiuidua stante vnitate specifica.

Quantum ad tertium, scilicet verum B. Tho. concederet in aliquo sensu partem affirmatiuam, Respondetur; q̃ non stante præcise in doctrina Arist. loquendo autem absolute, & secundum veritatem dico quod non cõcederet partem affirma. stante hoc ordine, quem nunc videmus in rebus; ex quo agnoscimus principium plurificãdi indiuidua sub eadem specie, esse materiam; vel subiectũ receptiuũ, verum quia secundum veritatem licet id negaret Arist. posset Deus alium ordinem statuere in rebus, ideo dico, q̃ nõ implicat contradictionem, abstractã multiplicari in eadem specie, & si tu inueneris B. Tho. dicentẽ, quod non est hoc possibile, nec à Deo factibili intelligens non absolute, sed stante hoc ordine vniuersi, ita quod apud ipsum non implicat contradictionem;

Patet autem hanc fuisse mentem suam in tract. de vnitate intellectus contra Auerro-nam formant Auer. talem rationem; Omne quod multiplicatur sub eadem specie est materiale, sed intellectus secundum Arist. non est materialis, sed separatus, ex tertio de anima, ergo non potest multiplicari, ergo est vnus omnium hominum; & dicunt q̃ Deus nõ pot facere distinctos intellectus eiusdẽ speciei in distinctis hominibus, q̃a implicat contradictionem, nã habere materiam qua multiplicentur intellectus, & [illegible] esse formas separatas implicat contradictionem.

Huic autem rationi respõdens Beatus Thomas inq̃t valde ruditer argumentantur, ad ostendendum Deum non posse multiplicare intellectus eiusdem speciei, credentes id implicare contradictionem. Dato enĩ quod non esset de natura intellectus, quod multiplicaretur, non propter hoc oporteret quod intellectum multiplicari; implicaret contradictionem, nihil enĩ prohibet aliq̃d non habere in sua natura causam alicuius, quod tamen habet illud ex alia causa. hunc graue non habet ex sua natura; quod sit sursum, tamen graue esse sursum, non implicat contradictionem. sic ergo & intellectus naturaliter esset vnus omnium, q̃a non haberet causam naturalẽ suę multiplicationis, posset tamẽ sortiri multiplicationem ex supernaturali causa, nec esset implicatio contradictionis.

Hæc Beatus Thomas ex quibus patet, quod non reputat contradictionem separatam à materia posse multiplicari in eadem specie,& quando tenet partem negatiuam, intendit impossibilitatem ex defectu causæ naturalis tantum,quæ est materia.

Quantum ad secũdam partem quæsiti,procedendo via Tho.quæ negat hechæitates,& ponit principium indiuiduationis materiã,&quantitatem,modo quo determinauimus in li.7.constat.quod intelligẽtiæ quæ sunt immateriales & extra omnem magnitudinem,non indiuiduãtur ꝑ materiã,nec per quantitatem,inuestigandum est ergo,ꝑ quid indiuiduantur.Pro cuius notitia dico tria.

Primò dico quod quantum ad nostrum modum intelligendi,quo intelligimus simplicia & abstracta potius negatiue q̃ affirmatiue, sicut patet de puncto,quem apprehẽdimus negatione partis, & de vnitate quam apprehendimus negatione diuisionis,non propter quam intelligentia est indiuidua,est duplex negatio,scilicet non esse diuisam in seipsa,nec multiplicabilem secũdũ seipsam,vt diximus in prima parte huius quæsiti,& esse diuisam à quali bet alia, in hoc autẽ ꝙ dico diuisam,includitur negatio.

Quod enim est diuisum ab aliquo,nõ est illud, &quod hæc sit ratio indiuiduandi secundum nostrum modum intelligendi,probatur sic,eodem secundum nostrum intellectum est aliquid vnum numero & indiuiduum,quoniam esse idem numero,& esse indiuiduum cõuertuntur in genere substantiæ,sed duplici negatione apprehenditur aliquid esse vnum numero,scilicet per esse indiuisum in se,& diuisum ab alio,ergo duplici negatione apprehendimus intelligentiam esse indiuiduam.

Secundò dico,quod hæc duplex negatio non potest esse prima ratio indiuiduationis in intelligentia ex parte rei probatur.Pura negatio non potest esse primum distinctiuum inter duo positiua,licet enim possit esse primum distinctiuum inter duo negatiua, vt inter duas priuationes vel inter negatiuum & positiuum,vt inter priuationẽ & habitum, non tamen inter positiuum,& positiuũ imò negatio qua negatur vnum positiuum ab alio, oportet fundari super aliquod positiuũ,per quod distinguitur ab alio positiuo,vt ideo Sortes non est lapis, quia est homo, & quod dico de distinctiuo intellige de principio cõstitutiuo,eodem enim res constituitur & aq alio distinguitur, ergo

ergo pura negatio non potest esse primum constitutiuũ & distinctiuum indiuiduale vnius intelligentiæ ab alia.

Tertiò dico, quod prima ratio indiuiduationis conuenit intelligentiæ ex seipsa ita quod per seipsam & non per aliquod cotrahens est hæc. Hanc sententiam esse de mẽte B. Tho. manifestabitur, deinde rationes probabitur.

Quod sit de mentem B. Tho. patet, sic, nam in 1. q. 3. & artic. 3. sic ait. In his igitur quæ non sunt composita ex materia & forma. in quibus indiuiduatio non est per materiam hanc indiuidualẽ, sed ipsæ formæ per se indiuiduãtur, oportet quod ipsæ formæ sint supposita subsistentia, Item in q. 13. artic. 9. sic inquit, formæ quæ non indiuiduãtur per aliud suppositum, sed per seipsas, quia scilicet sunt formæ subsistẽtes, id est, nõ in alio receptę, si intelligerẽt Secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari; nec re nec ratione item in 2. sentent. dist. 3. quæst. 1. artic. 2. sic dicit, incommunicabilitas quæ est idem cum indiuiduatione est in homine, ex hoc quod natura sua est recepta in fundamento materiæ, & per materiam, determinatur, sed in intelligentia ex se vel in se determinata est ex hoc, quod in aliquo sicut forma determinabilis recipi non potest; & ex hoc ipso satis incommunicabilis est. Hæc Beatus Thomas.

Ratione autem ab aliquibus probatur sic, intelligentia eo est formaliter incommunicabilis & indiuidua, quo est formaliter immaterialis & incorporea, sed ipsa est immaterialis & incorporea, quia esse immateriale & incorporeũ inconueniunt ei in primo modo, deinde, per se, ergo est seipsa incommunicabilis & indiuidua.

Sed aduerte, quod hæc ratio non concludit, nisi sustinueris vt nos in quinto determinauimus, quod principia indiuidualia apud metaphysicuum, est sola materia & quantitas, & non hechæitas, nam Scotus negaret maiorem huius rationis, dicẽs quod intelligentia ex alio est incorporea, quia scilicet est extra omnem magnitudinem, & ex alio est immaterialis, quia scilicet non componitur ex materia & forma, & ex alio est indiuidua, quia scilicet habet in se talem differentiam indiuidualem, quam dicunt Scotistæ hechæitatem.

Probatur igitur propositum, ratione sumpta ex Aristotele, in octauo libro metaphysicæ textu decimosexto, & arguitur sic, ex eo intelligentia est indiuidua. quo est

ens aliquod,&vnũ aliquod sed statim seipsa nullo alio expectato,est ens aliquod,&vnum aliquod,ergo seipsa&nullo alio expectato est indiuidua,maior patet,quoniam esse indiuiduum, & esse ens aliquod,& vnum aliquod,idest,significatum idem sunt,minor autem est philosophi in octauo metaphysicæ textu decimosexto,vbi ponens differentiam inter materialia,& immaterialia quomodo fiant vnum, dicit,Quęcunque non habent materiam nec intellectualẽ nec sensibilem,statim quidem vnum aliquid est vnum quodque(& paucis interpositis inquit,)Quapropter non est aliqua causa alia,vnum essendi,vlli eorũ neque essendi ens aliquid,statim enim vnumquodque ens aliquid & vnum aliquid.Hæc præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 125 Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum an aliquid extra & quid. in hoc sentiat Comment.

Amplius autem siue intellectus sit sua substantia, siue intelligentia,quid intelligit,aut enim seipsum,aut alteram aliquid. Text.51.

IN hac quæstione aduerte,quod Gregorius tenenet vnam viam extremam,& Beatus Thomas aliam circa mentem philosophi,& similiter circa mentem Commentaris, Beatus Thomas attribuit sibi vnum & Ioannes Bacho. aliud;&quoniam intendo sustinereBeatum Thomã ad sensum,quem attribuit philosopho;& quem attribuit Commentatori;ideo sic procedemus.Primò ponitur opinio Gregorij.Secundò opinio Beati Thomæ.Tertiò opitio Ioannis Bacho.pro sensu Commentatoris.Quartò opini oB.Thom.& sustenstabitur.

Quantum ad opinionẽ Greg.circa sensum philosophi aduerte,quod in primo senten.dist.35.& 36.q.1.artic.1. in principio ponit tres conclusiones,quas dicit esse de mente philosophi.Quarum tertia est talis.Deus nihil extra se intelligit omnino,& nulla facta distinctione neque primarie neque secondarie probat eam sex rationibus sumptis ex textu philosophi.quas per te ipsum videre poteris.Deinde infra in eodem loco,probans oppositum contra philosophum deducit ipsum ad contradictionem, adducens eius dictum in li.de bona fortuna,vbi philosophus attribuit Deo notitiam eius,quod est & quod fuit postremo

soluit

so'uit omnes rationes quas formauerat ex dictis philoso.

Verum quia non decet ita viliter sentire de philosopho quod in hac nobili quæstione ita multipliciter sibiipsi cō tradicat, ideo sequendam puto viam B. Tho. in hoc. Tu igitur aduerte, quod in hoc libro 12. in expositione textus 51. Ibi, considerandum est autem quod philosophus, &c. B. Thom. interpretatur mentem philosophi cum tali distinctione. Aliquid potest intelligi dupliciter, primò in seipso, idest, per propriam speciem, vel per propriam suam essentiam. Sicut quando intelligo lapidem per propriam speciem lapidis. & intelligentia intelligit seipsam per propriam essentiam, Secundò aliquid intelligitur in altero intellecto, vt quando intelligo effectum in causa intellecta, & intelligo partem in toto intellecto, sicut quando video Socratem in speculo viso. Intentio B. Thomæ est attribuere philosopho, quod loquendo de intelligere primo modo, arbitratur philosophus, & vere, quod Deus tantum seipsum, in seipso idest, per suam essentiam intelligit, nam si aliud intelligeret per seipsum, idest, per propriam speciem vel essentiam obiecti cogniti, sua intellectio dependeret à specie, vel essentia rei cognitæ, & sic perficeretur ex alio, & in hoc sensu cōcludunt oēs rationes philos. qbus probat, quod nihil extra se cognoscit, loquendo autē de intelligere secundo modo, Deus intelligit alia à se, nō in seipsis, sed vt contenta & repræsentata in essentia, & conueniens est sentire, quod philosophus fuerit huius opinionis. Quod sic manifestatur philosophus concedit, quòd Deus seipsum perfectissime intelligit, ergo intelligit omne contentum in seipso, aliter non se perfectissime intelligeret.

Sed in Deo continentur perfectiones omnium rerum, saltem quæ sunt, ex quinto metaphysicę. capit. de perfecto ergo intelligit perfectiones omnium rerum existentium. Si perfectiones omnium rerum, ergo & res, quoniam perfectio includit habitudinem, ad id cuius est perfectio, ergo si intelligit, perfectionem, quæ in homine, ex eo, quod eminenter est in Deo intelligit ipsum hominem & sic de alijs.

Tu ergo sustinebis per distinctionē datā philosophū cōtra Greg. & rationes philosophi nō militant contra hanc determinationē. Nam quādo dicit philosophus, quod intellectio est pfectio intelligētis, nō est verū, nisi quando res

seipso,& cognoscit se continere alia,& quod est causa esse eorum,nam Comment.intendit quod Deus nihil intelligit extra se tanquam obiectum terminans actũ intelligendi,& tanquam obiectum speculatum & intellectum, vt videtur dicere Themistius,sed quod intelligit omnia in seipso, ita quod intelligendo se comprehensiue intelligit alia.

Quartò quod Deus cognoscens alia in seipso,non solum cognoscit ea,quo ad esse quod habent in Deo. sed quo ad esse quod habent in propriis naturis, ex consequenti cognoscit ea distincte & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt. Quod sic manifestatur. Dicit Commentator, qui scit calorem ignis tantum, non dicitur nescire naturam caloris existentis in reliquis calidis, sed iste est qui scit naturam caloris secundum quod est calor.

Tunc arguo sic,si aliquis sciret calorem per essentiam scilicet ignis tãtum,id est,si aliquis sciret calorem,ex eo quod scit naturam ignis tantum,id est, & non alio modo, perfecta tamen comprehensione, sciret omnia calida omnibus modis quibus sunt calida, quia ad oppositum,non comprehenderet perfecte calorem.

Igitur à simili,si primum ens scit se tantum,quod est ens per essentiam,& comprehensiue omne ens, sequitur quod scit omnia entia omnibus modis,quibussunt entia,sed cognoscere omnia entia omnibus modis quibus sunt entia, est cognoscere ea distincte & secundum sua esse propria,ergo Deus intelligendo se tantum,comprehensiue,excluso omni alio obiecto terminante eius cognitionem, cognoscit omnia distincte, vt sunt in seipsis,& in proposito iudicandum est de diuino intellectu,sicut si intellectus noster comprehenderet perfectissime prima principia, & semper indefectibiliter staret ea speculando, & non transferret se à speculatione principiorum, ad speculandum conclusiones in seipsis,tunc clarum est,quod perfectissime comprehendendo prima principia etiam perfectissime adunate & simplici apprehensione comprehenderet omnes conclusiones contentas in primis principiis,sic dicendum est per omnia de diuino intellectu.

Hæc fuit imaginatio Ioan.Bacho.quam credit attribuendam Commenta. & quidem in primo & in secundo & in tertio dicto,non manifeste discordat à Beato Thoma,sed in quarto,nam Beatus Thomas in prima parte quæstione decimaquarta, artic. sexto, & in prima sentent. distinctione

trigesimaquinta

trigesimaquinta, quæstione prima, articulo secundo attribuit Commentatori, quod posuerit Deum non cognoscere alia à se, nisi in communi, scilicet in quantum sunt entia, Ioan. Bacho. autem vult quod cognoscat secundum Comment. alia à se distinctè, & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt, & sic patet, quod non concordant in quarto dicto, & quidem licet gratia exercitij sustineri posset imaginatio Ioan. Bacho. tamen plurimum extorquet sensum & verba Comment. & si attendamus ad exemplũ adductum à Comment. videtur B. Thom. rectius sentire, nam exemplum de calore multum cogit, sic enim videtur velle Comment. arguere, sicut se habet cognoscens primum calidum, ad cognitionem reliquorum calidorum, sic cognoscẽs primum ens, ad cognitionem aliorum entium. Sed cognoscẽs primum calidum cognoscit omnia calida, sub ratione qua sunt calida, ergo cognoscens primum ens, cognoscit omnia entia, sub ratione qua sunt entia.

Hæc fuit similitudo Commentat. Tunc sic. Sed cognoscens omnia calida, vt calida, non necessario cognoscit ea, quo ad prædicata propria, & specifica, & indiuidualia, puta an tale calidum sit homo vel lapis, vel hæc aqua, accidit enim calido esse lapidem, vel aquam, ergo cognoscens omnia entia vt entia non necessario cognoscit ea, vt talia entia, puta vt homo vel capra, accidit enim enti quod scit homo, ve' capra, ergo ex hoc quod Deus cognoscit se primum ens, & per seipsum omnia entia, vt entia, non sequitur, quod cognoscat ea distinctè & omnibus modis vt cognoscibilia sunt, ergo sensus quem attribuit Beatus Thomas Commentatori, videtur magis consonans, quàm sensus Ioannis Bachonis.

Hic discutiendum esset, si Deus intelligit alia à se solum eminenter, & an etiam terminatiue, verum quia est quæsitum magis Theologicum, quàm metaphysicum, & id iam determinaui in lectura primi tractatus primæ partis Beati Thomæ, ideo non est hic immorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 26. Si in abstractis sunt idem intellectus, intellectio & res intellecta.

Aut in quibusdam scientia res est (& infra) non altero igitur existente intellecto & intellectu quæcunque non materiam habent. Tex. 51.

In

IN hac quæstione, antequam deueniamus ad decisionem aduerte, quod philosophus in toto textu quinquagesimoprimo, vsque in finem libri, non amplius loquitur de abstractis in genere, sed de primo principio, de quo constat, quod cum sua intellectio sit sua substantia, & tantum seipsum per seipsum intelligat, primo sequitur, quod in eo intellectus & intellectio, & res primo intellecta sunt idem, nec est instantia de intellectis extra se, quæ diximus in quæstione præcedenti esse consecutiue, & secundario intellecta, quoniam non intelligit ea per seipsa, sed in essentia sua, prout adunata & sine compositione continentur in ea, ideo vere possumus dicere, quod essentia diuina, est suum totum intelligibile diuinum, quoniam omne intelligibile à Deo, vel est essentia Dei, vel contentum in eius essentia, sicut in vniuersalissimo perfecto continentur particulares perfectiones, verum quia philosophus assumit ad probandum, quod in primo principio idem sunt intellectus, res intellecta & intelligentia, id est, actus intelligendi, hanc vniuersalem: non altero igitur existente eo quod intelligitur & intellectu quæcunque non materiam habent, ideo merito dubitatur, si in omnibus intelligentiis tria prædicta sunt idem.

Ad euidentiā igitur huius, duo principaliter agēda sunt. Primò quid in hoc senserit philosophus & Commentat. Secundò quid tenendum secundum veritatem.

Quantum ad mentem philosophi & Commentat. quatuor consideranda sunt.

Primò, si tenendum intelligētiam esse suum intellectum.

Secundò si est sua intellectio.

Tertiò si est suum obiectum intellectum, ita quod primo seipsam intelligat.

Quartò quando intelligit seipsam, an intelligat se per essentiam suam, an per speciem mediam repręsentantem sufficienter ipsius naturam.

Quantum ad primum, & secundum & tertiū, respondendo simul, & non recedendo à determinatione, quā fecimus supra in quęst. 11. huius libri dico, quod vt verba philosophi sonant tenendum est, quod sint idem.

Nam si secundum philosophum distinguerentur realiter, facerent compositionem in intelligentia, quo admisso, sequitur, quòd in ea esset potentia passiua, & aliquid loco

materiæ

materiæ quoniam in omni cópoſito realiter, dantur plura quorum vnum eſt vt potẽtia receptiua,alterum vt forma, vt patet tam in cõpoſitione ex his quàm in compoſitione cum his,& maxime in genere ſubſtatiæ,vt præſeruem me à compoſitione,qua componitur linea ex partibus ſuis.

Cum igitur philoſophus in hoc 12.in tex.29.& 30.negauerit vniuerſaliter potentiam paſsiuam ab intelligentiis,vt declarauimus ſupra in quæſtione vndecima,negat ex conſequenti diſtinctionem realem horum trium.

Quòd autem Cõmentator id expreſſe teneat patet in hoc 12.in commento 51. vbi ponens differentiam inter intellectum noſtrum & intellectum abſtractum, ſic inquit,eſſentia intellectus non eſt eadẽ cum intelligere, quod eſt actio intellectus in nobis,& intellectum in nobis, non eſt idem quod intelligere omnibus modis, & cauſa in hoc eſt, quia intellectum in nobis eſt aliud ab intelligentia,in eis autem quæ ſunt non in materia,contingit vt intellectum,& intellectus,& actio intellectus,ſint idem

Quantum ad quartum ſcilicet an intelligentia intelligat ſe per ſeipſam , an per ſpeciem mediam. Dico ſecundum principia philoſophi , quæ conſideranda ſunt in tertio de anima, circa intellectum & actum intelligendi,neceſſe eſt, quod intelligat ſe per ſubſtantiam ſuam,ita quod ſubſtantia ſua ſemper ſit præſens intellectui , vt obiectum ſuum primo intelligibile , & ſit ei vt forma intelligibilis , & ratio intelligendi.

Et ratio quidem huius eſt,quia iam determinatum eſt in intelligentia ſecundum philoſophum,nullam eſſe compoſitionem realem.Conſtat autem,quod ſpecies media faceret compoſitionem.& actuaret intellectum intelligentiæ.

Præterea in tota doctrina philoſophi non inuenimus neceſsitatem ponendi ſpeciem,niſi quando obiectum eſt intelligibile in potẽtia,& eſt natura materialis, & neceſſe eſt vt fiat intelligibile actu per intellectum agenté. Hæc autem non habent locum in intelligentia,vt patet.Quare &c.

Sed dices.Admiſſo quod philoſophus teneat quamlibet intelligentiam intelligere ſeipſam per ſuam propriam ſubſtantiam, quæritur, quid teneat, quando vna intelligentia intelligit aliam.

An per ſpeciem,an per ſubſtantiam intelligentis ,an per ſubſtantiam intellectæ?

Reſpon

Respondetur, in eo quod vna intelligentia intelligat aliá potest fieri duplex comparatio.

Primo comparando inferiorem superiori, vt intelligentiam lunæ intelligentiæ sol s.

Secundo comparando superiorem inferiori, ex his aduerte tria, primo loquendo secúdum principia philosophi, qui non concedit species intelligibiles, nisi pro intellectione rerum materialium, eo quod non sunt intelligibilia actu, nec intelligentia superiori cognoscit inferiorem, nec econuerso per speciem intelligibilem mediam. Dico 2. quod intelligentia inferior cognoscit superiorem per essentiam superioris, quæ copulatur intellectui intelligentiæ inferioris, vt forma intelligibilis actu & hoc potest sic declarari, intelligentia inferior intelligit superiorem, aut per essentiam propriam, aut per essentiam superioris.

Non per essentiam propriam, quoniam cum conueniant tantum in genere, & differant specie, species inferior non est sufficienter repræsentatiua speciei superioris, sicut equus non sufficienter repræsentat leonem, ergo essentia intelligenti e inferioris non est sufficiens forma repræsentatiua intelligentiæ superioris, ex quo sequitur, quod si intelligentia superior cognosceretur per essentiam inferioris, illa cognitio esset tantum quo ad prædicata communia, in quibus conueniunt, & non quo ad prædicata specifica, & sic sua cognitio esset confusa, & imperfecta.

Dico 3. quod descendendo superior cognoscit inferioré per essentiam superioris: nam illa sufficienter repræsentat inferiorem, sicut actus perfectior imperfectum; vnde sicut per calorem vt 10. cognosco calorem vt 8. & per rationale cognosco sensitiuum, & non econuerso, quoniam rationale continet omnem perfectionem, quæ est in sensitiuo, & plus, & non econuerso, ita dicendum est de intelligentia superiori respectu inferioris, cum differant specie, & contineat inferiorem & adhuc amplius, nam se habeat rerum species, vt numeri, ex 8. metaph. sic dicendum est quo ad doctrinam philosophi.

Quantum ad secundum principale, scilicet quid dicendû secundum veritatem, iuxta illa quatuor præposita, aduerte, q veritas est omnes intelligêtias esse productas, & in nullo ente producto, actio sua est sûbstâtia sua, vt dictû est in quæstione 11. huius libri, ideo côstat, quod intelligentiis non est

idem suum intelligere,& eius intellectus,siue ipsa substantia intelligentiæ, vtrum autem intelligentia sit sua potentia intellectiua, relinquo discutiendum in 3.de anima, est enim antiqua discrepantia circa hoc inter Beatum Thom. & Scotum.

Quantum autem ad obiectum,an sit idem cum intelligentia, dico quod quantum ad obiectum partiale proximum,est idem.

Hoc enim est sua essentia,quātum autē ad obiectū adæquatum,non est idem,quoniam illud est ens inquantū ens, constat autem quod non est idem conuertibiliter cum intelligentia,quoniam intelligentia esset omne ens.

Quantum vero ad modum quo intelligunt seipsas,& vna intelligit aliam,dico quod suas proprias essentias intelligunt per seipsas,vna autem intelligit aliam per speciem intelligibilem,non quidem causatam ab essentia intelligentiæ,sed consequentialem & comproductam in intellectu eius à primo principio,sicut comproducitur calor , quando producitur ignis.

Sed in his non immoror,quoniam magis ad Theologum quàm ad metaphysicum spectant,& præcipue,quoniam de speciebus intelligibilibus discutiendum est in 3.de anima, plures enim famosi doctores huiusmodi species negant. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 27. Si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio.

Omnia vero coordinata sunt aliqualiter, sed non similiter. Tex.52.

IN hac q.tria cōsiderāda sunt.Primò quid circa hoc senserunt philosophi primi.Secūdò q̄d senserit philosophus & Comen.Tertiò quid tenendum secundum veritatem

Quantum ad primū aduerte,quod Democritus & Zeno & plures antiqui negabant omnem ordinem rerum in finē,negabant enim causam finalem,quos improbat philosophus in 2.phys.tex.77.vsque ad tex.87.ex hoc autem quod negant finē negant ex consequenti ordinem rerum in finē, ergo & prouidentiam siue curam & solicitudinē auferunt omnino à primo principio.

Nā vt declarabimus infra,prouidētia & solicitudo includit ordinem rerum in finem per determinata media,&hāc opinionem

opinionem antiquorum remoratur,& improbat philosophus in 12.metaph.tex.vlt.quasi in fine,cum dicit.Alij inconnexam ipsius vniuersi substantiam faciunt, nihil enim alia alij confert aut ens,aut non ens,& principia multa,entia vero nolunt male disponi.

Et intendit philosophus quod hæc opinio facit naturam vniuersi,sine ordine intrinseco & extrinseco,intrinseco quidem,quia ponit vnam partem non conferre alteri,siue existat siue nõ,extrinseco aũt ponit plura prima principia,ex consequenti aufert ordinem rerum ad vnum primum principium,& quoniam entia nolũt male disponi,ideo hæc opinio falsa est.

Quantum ad secundum aduerte,quod Arist.& Commẽ. in hoc proposito breuissime se expediunt,nec est facile videre,quid intendatur.

Tu tamen aduerte,quo ad philosophum duo excipiuntur ex tex.52.huius libri.

Primum est,quod omnia ordinata sunt ad vnum primum sicut ordinatur partes exercitus ad primum ducem.Sic enim inquit.Ad vnum quidem omnia coordinata sunt.

Secundum est,quod non omnia sunt æqualiter & similiter ordinata & curata ab illo primo principio, quia sicut in vna familia sunt instituti diuersi ordines à domino domus,sic & in vniuerso diuersimode curantur partes vniuersi à primo principio nam dominus domus,ita curat filios, quod omnes eorum actiones ordinat sub lege,ita quod nõ licet eis viuere vt volunt,sed vt ordinatum est à patre.

Seruos autem ita curat, & bestias, quod de paucis actionibus eorum videtur habere solicitudinem & dummodo seruiant domui,de reliquis non curat, sed agunt vt contingit. Applicans autem similitudinem familiæ,ad partes vniuersi, videtur velle comparare substantias separatas & corpora cœlestia filiis domini, quoniam vt inquit Commen.interpretans dictum philosophi, actiones corporum cœlestium in communicatione eorum adinuicem in constitutione mundi sunt sicut actiones liberorũ in constitutione domus.

Quemadmodum enim liberi non licentiantur ad faciendum omnia quæ appetunt de actionibus.

Sed omnes actiones eorũ sunt propter iuuamentum eorũ adinuicem.ita est de corporibus cœlestibus,ea aũt quę sũt in hoc mũdo inferiori cõparat seruis & bestiis,quorũ

non omnes actiones intentæ & curatæ sunt à domino domus, sed solũ illæ quæ vtiles sunt bonæ familiæ, puta quod famulus bene & fideliter ministret in domo quod equus bene deferat, quod canis bene custodiat.

Quod autem famulus sit lusor, vel blasphemus, est præter intentionem domini domus, nec de hoc non curat Sic opinatur Aristot. de qualibet specie huius mundi inferioris, ex consequenti opinatur primũ non curare omnes humanos actus, eo quod in hoc non considerauit hominũ excellentiã supra bestias. Sed in hoc non est audiendus, quoniam & sacrificia, & diuinus cultus nihil proficeret homini, & ideo Arist. quasi hoc impium aduertens, aliter sentire visus est in 10. ethic. cap. x. vbi inquit.

Qui secundum mentem operatur, & eam colit, & optime dispositus est, amicissimus Diis videtur esse.

Nam si Dij curam aliquando habent humanarum rerum, vt extimatur & creditur, rationabile est eos gaudere optimo & cognatissimo, tale huiusmodi vero mens est, & amantibus illam maxime honorantibúsque fauere, tanquam rerum sibi charissimarum curatoribus, & recte ac bene agentibus.

Quod autem hæc omnia sapienti maxime competant, nó est obscurum.

Amiscissimum ergo deorum eundémque felicissimũ esse decens est. itaque & hoc modo sapiens vtique erit maxime felix, hæc philosophus.

A Cõmen. autem habemus duo, Primum est, quod omnia entia habent ordinem inter se, & ordinata sunt ad vnum, id est ad primum principem, sed nó similiter & æqualiter, sicut videtur etiam in ordine familiæ ad dominum domus, vnde in commen. 52. huius libri sic habetur, bonum existit in hoc toto id est in vniuerso vtroque modo scilicet propter ordinem, & propter illud propter quod est ordo, scilicet primum princi. & omnia quæ sunt sub primo prin. nó æqualiter habent ordinem.

Hæc enim quidem perfectum habent ordinem, ita quod nihil admiscetur eis per accidens, sicut est de corporibus cœlestibus.

Hæc auté ita quod inuenitur in eis priuatio ordinis per accidens, & sunt ea quæ sunt sub corporibus cœlestibus & hoc valde simile est ei, quod continetur in vna domo cótinente seruos & liberos &c.

Secundum

Secūdum est,quod Deus habet solicitudinē de quolibet indiuiduo, sed non quantum ad omnes actiones,quæ sunt proprie indiuiduo,sed quantum ad illas,in quibus communicat cum aliis indiuiduis suæ speciei,puta solicitudinem habet de hoc equo,& de hoc homine,inquantum generent sibi simile,quoniam per hanc actionem conseruantur species rerum inferiorum.& quod hæc fuerit opinio sua,patet in commen.37.huius lib.ybi sic inquit.Ex hoc videtur Deum habere curam circa omnia entia.

Dicentes autem,quod Deus solicitus est circa vnūquodque indiuiduum aliqualiter verum est,& aliqualiter non: quia nullum indiuiduum habet dispositionem propriā,nisi illa dispositio inueniatur in aliquo modo illius speciei.

Et hoc igitur modo verum est Deum solicitari circa indiuidua,solicitudo autem circa indiuiduum tali modo, quod nullus habeat communicationem cum eo, hoc non est fas bonitati diuinæ.

Tu tamen aduerte quod ipse Commen.verius loquitur de hac solicitudine circa genus humanum propter excellē tiam suam in lib.10.ethic.super c.10.vbi sic inquit.& si quidem cura sit Deo de hominibus, vt creditur, & vt debitum est,& sit quidem Deus gaudens de eo, qui est melior, tunc gaudet de eo,qui nititur ei assimilari valde,& hic est intellectus.

Dignum est ergo,vt benefaciat eis,qui amāt ipsum plus, & vt honorificet eos,& visitet ipsos,sicut est dispositio amici cū amico suo,& eo q actio eorū est actio nobilis sana.

Hæc & non plura possumus habere ex doctrina philosophi & Commen.in hoc proposito,quæ quantum deficientia sint,examinanda sunt à theologo,& nos iam compleuimus hoc in lect.primi tract.primæ part.B.Tho.Quæ hic inferendā nō sunt,ne confundamus negocium metaphysicū.

Quantū ad tertiū.scilicet quid dicendū & tenendū secūdū veritatē,ac veram philosophiam aduerte primo quid dicat solicitudo quā solemus appellare prouidentiam,& applicate quid dicat prouidentia Dei.Deinde vnica ratione probabitur,quod secundum veritatē,Deus prouidet omnibus superioribus & inferioribus in vniuersali & in singulari,ita quod curat quascunque indiuiduorum actiones.

Vt igitur sciat,quid sit prouidētia aduerte,quod in principe instituente ciuitatem & rempubli.hæc quatuor ordinatæ inueniuntur.

Primò inest sibi voluntas, qua vult,& determinat instituere ciuitatem.

Secundò inest sibi excogitatio,quales partes debeăt esse integrantes ciuitatĕ,puta quod sint nobiles,& doctores,& iudices,& mercatores milites,& agricolæ,quæ partes concurrunt ad perficiendum bonum ciuitatis,& hæc excogitatio dicitur dispositio vnde & ordo partium in toto dicitur dispositio,& architector excogitans ac ordinăs partes proportionaliter in ædificio dicitur sapiens dispositor.

Tertiò inest sibi excogitatio & ordinatio, quæ media opportuna cuilibet parti ciuitatis conferenda sint,vt per ipsa operentur opera sibi debita,& consequantur finem,ad quĕ vnaquæque pars ordinata est,puta quod doctores habeăt modum studendi,milites arma mercatores merces,agricolæ iumenta,& hæc excogitatio ac ordinatio mediorum,dicitur prouidentia,vnde& quibus incumbit hæc in ciuitate ministrare,dicuntur prouisores.

Quartò inest sibi actualis collatio mediorum,& motia partium,sic ordinatarum in proprium finem,iuxta medio vnicuique parti collata,& hæc dicitur gubernatio.

Ex quibus patet,quod prouidĕtia supponit volitionĕ finis,& dispositionĕ partium ordinatarum ad finem,& quod ipse proprie est circa media conferenda cuilibet parti,vt cō sequatur finĕ.Prouidentia igitur absolute sumpta,est excogitatio intellectus de mediis conferendis naturæ ordinatæ in finem, vt finĕ consequatur,in Deo autem prouidentia, est excogitatio diuini intellectus,de mediis conferendis vnicuique naturæ,quibus finem suum consequatur.

Declarato quid sit prouidentia,probatur vnica ratione quod inest Deo,quo ad omnia entia in vniuersali & in singulari singulariter,& arguitur sic,Deus est primum & vniuersalissimum agens, ergo sua causalitas se extĕdit ad omne ens producibile, ita quod non potest existere,nisi per ipsum,& est agĕs per intellectum & voluntatĕ,ergo in quolibet ente producto intendit finem ad quem producitur Si in quolibet ente intendit finem,ergo media ad finem,aliter vane intenderet finem.

Sed Deus est causa omnis entis,non solū in vniuersali & secundum speciem,sed etiam secundū indiuidua, vt magis declarabitur in quęstione sequĕti,ergo respectū cuiusūque entisetiamsingularis, & singulariter, intendit media ad finem,&per consequens prouidet omni enti in singlari.

Antecedens

Antecedens primæ consequentiæ probabitur in quæst. sequenti. consequentia autem patet, quoniam primũ ens ꝙ est, & primum agens est causa omnis entis, vt declaratum est etiam in secundo metap.

Antecedens secundæ consequentiæ iam declaratum est supra in q. decima huius lib. consequentia autem patet, quia si non intenderet finem, non ageret secundum intellectum & voluntatem.

Agẽs enim per intellectum & voluntatẽ agit à proposito agens, aũt à proposito intendit finem, ex secundo phy.

Hæc multa argumenta soluenda essent, quæ potius spectant ad theologum, quam ad metaphysic. ideo non est in his immorandum, ne scientiæ confundantur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 28. si primum pincipium est causa effectiua omnium entium

Vnus ergo princeps. Tex. vlt.

PRo vltima consideratione de primo principio, quantum spectat ad metaphysicum, tria de eo restant discutienda Primò causalitas sua. Secundò vnitas. Tertiò necessitas inesse, & de his tribus formabimus tres vltim: quæstiones metaphysica.

Circa causalitatem primi principij aduerte quod omnes recte cogitantes de Deo. negant sibi causalitem materiæ, ptopter potentialitem eius. Deus autem est purissimus actus excludens omnem potentiam passiuam, negat & causalitatem formæ informantis, eo quod illa est pars ex consequenti imperfecta, & incompleta in natura sua, & si dicatur prima forma exponendum est metaphysicæ, id est, primus actus, tum nullo tamen faciens compositionem Attribuunt autem sibi causalitatem finis excellentissimo modo. quoniam omnia modo suo desiderant ipsum, & gratia illius agunt quæcunque agunt vnde philosophus in textu trigesimosexto huius duodecimi, dixit, quod mouet vt amatum & desideratum, ꝙ est proprium finis, De causalitate autem effectiua respectu cuiuscunque entis non est concordia vniuersalis, & ideo in hac quæstione intendo immorari circa hoc, & tria consideranda sunt, Primò quid dicendum secundum Ari. Secundò quid secundum Comment. Tertiò quid secundum veritatem.

Sed aduerte q Greg.in 2.dist.1.q.1.art.1.dat huic dicto duplicem responsionem, Primò dicit, quo philosophus intendit de complexis, quæ sunt sempiternæ veritatis, & süt conclusiones demonstrabiles; & ideo exemplificat de hoc complexo demonstrabili. Triangulus habet tres. Hic autẽ quærimus de incomplexis æternis & incorruptibilibus, vt de cœlo & de intelligentiis.

Sed hæc responsio est contra intentionem philosophi, nam illic intendit arguere contra Empe. qui non assignabat, causam quare lis & amicitia semper causant motum alternatim æqualibus temporibus, & dicit philosophus, q nō pōt Emp. excusari in hoc, quasi id quod est semper non habet causam, & licet exemplicet, de complexo, tamẽ intendit etiam de incomplexo, vt de motu æterno, aliter ratio philosophi contra Emp. nulla esset. Posset enim negare hanc consequentiam. Complexum æternum habet causam, ergo & incomplexum.

Secundò respondet Greg. Dato quod philosophus intẽderet etiam de incomplexo, hæc consequentia non valeat Hoc incomplexum habet causam, ergo habet causam, effectiuam, sufficit eñ quod habeat causam finalem, & sic philosophus concedit entia incorruptibilia habere primum principiũ pro causa finali.

Sed hęc responsio est etiam contra mentem philos. in dicto tex nam licet dicta consequentia non sit formalis, valet tamen in præsenti materia. Nam si complexum quod est conclusio demonstrationis, vt Trigonum habet tres, habet causam, habet causam effectiuam, quoniam præmissæ ex quibus deducitur conclusio. sunt causæ efficientes conclusionis, ex secundo physicæ.

Item si loquamur de incomplexo, vt de motu æterno, non continuo, sed per interpositionem quietis, vt dicebat Emp. adhuc patet, quod philosophus intendit de causa efficiente, peteris quæ causa mouebat litem & amicitiam ad causandum motum æternum interpolatum. Patet igitur, quod philosophus intendebat de causa effectiua rei incomplexæ, & non tantum complexæ.

Sed forte dices, quod æternum est duplex, scilicet successiuum vt motus cœli secundum philosophum, & permanens vt intelligentia, & cœlum.

Motus quidem cœli habet causam efficientem æternam quoniam est à mouente æterno. eo quod motus de necel-

sitate includit mouens,vt dicit Commentator,in hoc libr. duodecimo,in comm ento quadragesimoprimo,æternum vero permanens non habet causam effectiuam,quoniam si æternum est,semper est,Si,semper est,non indiget causa deducēte illud ad esse:Philos.aūt in octauo phy.in tex.prędicto intendit de æterno successiuo,quales est motus æternus,siue continuus, siue interpolatus de quo conceditur quod habet causam effectiuam secundum philos. scilicet intelligentiam æternam mouentem.

Sed hæc instantia non concludit;quoniam licet philosophus intendat scire causam effectiuam de motu æterno per interpolationem;tamen ad improbandum Emped.& Democr.assumit hanc vniuersalem.Omnino enim existimare principium hoc esse sufficiens,quod semper aut est sic,aut fit,non recte se habet opinari,idest,non est recta opinio existimare aliquod esse principium,& causa, & non habere causam , quia semper est aut semper fit , Quod quidem dictum potest applicari ad æternum, permaneus & successiuum, cum loquatur vniuersaliter,cuius signum est, quod philosophus applicat ad triangulum habentem tres,quem constat computari inter permanentia & non inter successiua:

Secundum dictum est in 2.metap.tex.4.vbi sic habetur vnumquodque vero maxime ipsum aliorum dicitur,secū dum quod & in aliis est vniuocatio;puta ignis calidissim⁹ & enim est causa aliis hic caloris,quare & verissimum, ꝙ posterioribus est causa vt sint vera,&c.

Concessum est autem Deum esse maxime ens & maxime verum,ergo est causa omnium aliorum,quod sint entia & sint vera.

Ad hoc respondet Greg.vbi supra conceditur,ꝙ Deus vt est maximum ens est causa omniū entiū,sed negatur hęc consequentia,ergo est causa effectiua.

Hæc responsio non est ad mentem philosophi , Nam comparat primum ens primo calido in vniuersali causalitate.Sed constat,quod primum calidū est causa effectiua omnis caloris, ergo primum & maxime ens est causa effectiua omnis entis, aliter comparatio nulla esset Prætereā,non potest dici, vt dicunt Commen.quod philos.intendit primum ens esse causam finalem,& conseruatiuam,& omnium entiū,quia in illo text.nulla est mentio de causa finali, & præterea si Deus est causa conserua

tiua est etiam causa effectiua,& hancconsequentiam probabo infra, quando pertractabitur, quid tenendum sit secundum veritatem.

Tertium dictum est in quinto metap.c.de necessario,vbi sic habetur.Horum quidem itaque altera causa essendi necessaria,horum autem nulla,sed propter hæc alia sunt ex necessitate.Tunc sic,nullum est ens necessarium, nisi ens incorruptibile,ergo si secundum philosophum aliqua entia necessaria habent causam,illa sunt entia incorruptibilia.vt cœlum & intelligentia, nulla autē causa potest sibi assignari nisi Deus,ergo &c.

Ad hoc respondet Greg.vbi supra ; quod philosophus loquitur de necessariis complexis, quæ sunt conclusiones demostrabiles,quarum causæ sunt principia complexa,vt causa huius, homo est risibilis est hæc,homo est rationalis; & quod philosopus intendat de necessariis complexis demonstrabilibus, patet in eodem cap. nam ante dictum allegatum præmiserat. Amplius demonstratio necessariorum est, &c.

Sed quod hęc responsio non valeat, declaro sic, licet philosophus in illo cap. mentionem faciat de necessariis complexis non tamen sistit solum in illis,quoniam intendit etiam de incomplexis,quod quędā habeant causam& quędam non.Nam postquam dixit,quod horum quidem itaque alterā causa &c.statim subsequitur. Quare primū & proprie necessarium quidem simplex est,hæc ille.Quod vniuersaliter exponitur de prima causa quæ est Deus,quoniam esse primum necesse esse, & absolute simplex,sunt proprietates suæ.

Cum ergo philosophus post dictum nostrum allegatū faciat mentionem de necessario incomplexo, signum est mentem suam fuisse,quando assignat causam necessariorum,quod vult intelligere de complexo ,& incomplexo necessario.

Nec valet si dicatur,quod philoso. intendit per simplex primum simplex quod est causa,& est illud in quod resoluitur primū principiū complexū scilicet , Impossibile est idem simul esse & non esse,resoluitur in hoc primū complexum,ens est ens,vt omnes dicunt,& maxime Ant.And in quarto metap.q.quinta.

Et hoc etiam videtur innuere Commen.in 5.metaphysic. commen.6.Dicit enim quod aliquando terminus medius

erit

erit causa rei, scilicet conclusionis, & tunc res erit necessaria vel possibilis per aliud, id est, per terminum medium: aliquando autem terminus medius non erit causa rei, & tunc res erit per se necessaria vel possibilis. Ex quibus verbis apparet, quod philosophus & Commentat. intellexerunt de complexis.

Hoc inquam non valet, quia est contra philosophum & Commentatorem ibidem. Dicit enim philosophus quod si primum per se necessarium non esset simplex contingeret aliter se habere, quia esset cōpositum, & tunc tale contingit aliter se habere, & per consequens non esset necessarium, & non dicit, quod resolueretur in aliquod primum composito, vt arguens imaginatur, & Comment. ibi declarat, quod si tale primum necessarium per se non esset simplex, esset compositum ex materia & forma, & per consequens substantia sua mutaretur diuersis modis.

Ex quibus patet, quod tam philosophus quàm Commen. intelligunt de principio primo incomplexo, id est, de Deo, & non de primo complexo, in quod resoluitur primum principium complexum.

Sed dicit Greg. vbi supra. Concesso, quod philosophus intendit de necessario complexo & incomplexo, non valet hæc consequentia, necessarium incomplexum habet causam, ergo habet causam effectiuam.

Contra, probo consequentiam valere in hoc proposito. Certum est enim secundum philosophum, quod intelligentiæ non habent causam materialem, cum sint sine omni materia ex text. trigesimo huius lib. nec formalem, cum sint simplices formæ, nec formæ est forma, ergo superest, quod habeant finalem effectiuam, vel finalem tantum. Si primo modo, habetur intentum, Si secundo modo, adhuc habetur intentum, quoniam infra probabitur, quod omne habens causam finalem, habet causam efficientem.

Quantum ad sensum Comment. dico, quod fuit in hoc errore nullo modo dari creationem; neque cum nouitate essendi, neque sine nouitate, vt declarat Gregorius in 2. dist. prima, quæstione prima, articulo primo.

Et iam manifestauimus in supra in quæstione quinta, huius libri. Cum ergo constat, quod entia incorruptibilia vt cœlum & intelligentiæ non sunt producibilia productione physica, quoniam secundum Comment. vt declaratum est in octauo libro huius scientiæ, materia quæ supponitur productioni

productioni physicæ, non est in cœlo, nec secundum veritatem est in intelligentiis, si non conceditur creationem, patet quod secundum eum sunt improducta, & sic Deus non est causa effectiua incorruptibilium. Ad confirmationem huius, vide in hoc duodecimo libro in comment. 41. vbi arguens contra Alexan. dicit, impossibile est enim, vt idem sit possibile inesse ex substantia sua, & recipiat ex alio necessarium esse, nisi esset possibile, quod natura eius transmutaretur. Motum autem possibile est vt sit necessarius ex alio & possibilis ex se, & causa in hoc est, quod habet esse à motore. Si igitur motus iste fuerit æternus, necesse est vt fiat à motore, non moto omnino, neque essentialiter, neque accidentaliter.

Permanentia igitur motus est ex alio, substantia autem scilicet cœli & motoris ex se, & ideo impossibile est inuenire substantiam possibilem ex se, necessariam ex alio quod est possibile in motu. Hæc Comment. ex quibus constat, quod non vult concedere, aliquod ens præter motum posse habere esse necessarium ex alio, ita quod omne ens permanens habens esse ab alio, est ens possibile, id est, potens esse & non esse. Accipit enim ly possibile, pro contingenti, & non pro possibili altero. Nam vt determinauimus in lib. 9 possibile alterum non opponitur necessario, imò de eo prædicatur, vt declarauimus illic. Teneo igitur Comment. fuisse huius erroneæ sententiæ. Nec in hoc sequeris Scot. nec Cap. nec Her. nec Paulum Sonc. qui arbitrantur Comment. sentire oppositum, fundantes se supra quædam dicta eius, quæ de facili exponentur infra.

Quid autem B. Tho. sentiat de Comment. dico, quod arbitratur ipsum sibi ipsi contradicere. Nam vt refert B. Thomas in octauo physicæ. lectura 21. in libro duodecimo metaphysic. in comment. 41. tenet contra Alexan. quod cœlum non habet esse perpetuum ab altero, licet motus eius sit perpetuus ex altero, in libro autem de substantia orbis tenet oppositum, nam Beatus Thomas in 8. physic. lect. 21. arguens contra Commentato. sic dicit, vnde & ipse Commentat. in libro de substantia orbis confitetur, quod Deus est causa cœli, non solum quantum ad motum eius, sed etiam quantum ad substantiam ipsius, quod non est nisi quia ab eo habet esse, non autem habet esse ab eo, nisi perpetuum. Hæc beatus Thomas. Cum igitur sibi contradicat, vt ei B. Thomas imponit, relinquendus est, vt incertus, &

potius

potius tenens partem negatiuam,quam affirmatiuam.

Nec obstat,quod quædam dicta Comment.videntur sonare oppositum,inter quæ recitantur.

Primum est in libro de substantia orbis,vbi inquit, & cum ignorauerunt quidam hoc esse de opinionibus Aristotel.dixerunt,ipsum scilicet Arist.non dicere causam agentem totum,sed tantum causam mouentē,& illud fuit valde absurdum,& non est dubium in hoc,quod agens ipsum est mouensipsum,hæc Comment.

Ad hoc dicūt Cōmentistæ, q͛ agens sumitur dupliciter.

Primò proprie,& est illud,quod deducit rem ad esse,& est principium vnde motus,& vt sic,est causa distincta cōtra alia tria genera,& dicitur proprie causa efficiens.

Secundò improprie & similitudinarie,& sic verificatur de materia,& forma,& fine.Nam ferrum agit gladium durum,quoniam per ipsum gladius est durus,& anima facit animatum,& lucrum facit mercatorem.

Nam animatum est per animam,& mercator est propter lucrum,in proposito Commentator accipit agens,secundo modo, & non primo modo, quod patet ex eo quod dicit in quarto,cœli,commento primo. Dicit enim quod res æternę non habent agens,nisi secundum similitūdinem,& si habuerint aliquod quod est agens,non erit,nisi inquantum est forma illa & conseruans ipsum.

Secundum est in secundo metaphysi.commen.4.vbi inquit Commen.omnia entia non acquirūt esse & veritatē nisi à prima causa.

Ad hoc dicunt Cōmentistæ,sensum fuisse Commentat. quod cum prima causa continuet motum primi cœli,est enim secundum Comment.applicata primo cœlo,vt declaratum est supra conseruat primum cœlum in esse, quia vt inquit in libro de substantia orbis,si motus cœli destrueretur,cœlum ipsum destrueretur,& si destrueret motus primi cœli,destrueretur motus inferiorum orbiū, ex consequenti mundus, ex quo verificatur,quod dator continuationis motus cœli,dat esse aliis entibus,quia est causa quod perseuerent in esse,& vt sic dicuntur acquirere esse omnia entia à prima causa,non productiue,sed conseruatiue,eo quod nisi continuaret motum cœli,omnia entia desinerent esse,& totaliter vniuersum destrueretur secundum opinionem Commentatoris,licet falsam, non ergo ex dicto allegato potest concludi Cōmentatorē

tenere,

tenere, Deum esse causam vere productiuam omnium entium.

Aliæ solent dicta eius allegari in hoc proposito, quæ nó sunt multum euidentia, ideo pertranseo.

Quantum ad rei veritatem inuestigandum est, si aliqua ratione naturali efficaci potest probari, Deum esse causã productiuam omnium entium quocunque modo habeãt esse, & hic inuenio duas sententias.

Prima est Beati Thomæ. cui cócordat Scotus & Herue. isti tenent partem affirmatiuam. Alia est Gregorij. qui in secundo senten. distinctio. prima, quæstio. secunda, art. secũdo tenet partem negatiuam, intendens igitur sequi partẽ affirmatiuam formabo aliquas rationes & defensabo contra Gregori. Deinde soluam quædam argumenta, quæ videntur fauere parti negatiuæ.

Prima ratio, omne ens extra primũ, dependet essentialiter à primo. Sed non dependeret à primo, nisi causaretur ab eo. Sed non causaretur à primo, nisi produceretur ab eo. Ergo omne ens extra primũ producitur à primo.

Prima propositio sic probatur, si aliquid aliud à primo non dependeret essentialiter ab eo, non esset pertinens ad vniuersum, quia vnitas vniuersi stat in hoc, quod omnia alia à prima habent ordinem ad primum, ex duodecimo metaphysic. textu quinquagesimoprimo, quicquid autem habet ordinem essentialem ad primum, dependet ab eo, ergo omne ens extra primum dependet essentialiter à primo.

Secunda autem propositio sic probatur, si non causaretur ab eo, à se & ex se esset necesse esse, ergo sibi nó repugnaret esse quocunque alio circũscripto, etiam si circunscriberetur primum, & tunc sequitur, quod non penderet essentialiter à primo, quod contradicit primæ ꝓpositioni. Quod autem sequatur, patet, quia non repugnat rem esse, sine omni eo quod non est causa sua.

Huic rationi respondens Gregorius vbi supra, cócedit primam & secundam propositionem, sed negat tertiá, scilicet sed non causaretur ab eo, nisi produceretur.

Hanc negat & dicit, quod sufficit vt causetur ab eo, vt à fine, quod magis proprie dicitur esse ad primum, vel propter primum, quam à primo.

Sed cótra, cócedit Gregorius omne ens esse depẽdẽs essentialiter à primo, & nó esse necesse ex se, tũc sic, ergo est necesse

necesse esse ex alio, scilicet ex quo pendet, ergo non potest non esse ex alio, ergo in se consideratum potest non esse, & hanc vltimam consequentiam sic probo. Quia in se consideratũ circunscripto quocunque alio a quo pendet, vel potest nõ esse, vel non potest non esse. Patet diuiso. quoniã est per prædicata contradictoria, ergo necesse est vna partem esse veram. Si conceditur prima pars, ergo est possibile non esse, & de omni tali concedit Greg. quod habet causam productiuam. Si conceditur secunda, ergo est necesse esse ex se, quod Gregorius negat, & est falsum, quoniam vt probabitur infra, est tantum vnum necesse esse ex se, consequentia autem patet, quoniam idem est, nõ posse nõ esse, circunscripto quocunque à quo dependet, & non posse non esse ex se, sed necesse esse ex se, & non posse non esse ex se æquipollent, ergo Gregorius non potest sustinere, Omne ens extra primum, depẽdere essentialiter à primo, & non causari effectiue ab eo.

Secunda ratio, quæ sumitur ab Herueo in 2. quolib. in quæstione 1. formatur sic. Omne quod sibi derelictum est non ens, est effectiue productum.

Sed omnia præter primum principium & quod est vltimus finis omnium sibi derelicta, sunt non ens, ergo sũt effectiue producta à primo.

Maior patet, quia quod ex se est non ens, indiget causa qua ducatur ad esse, duci autem ad esse est produci.

Minor autem probatur. Quia si per impossibile remoueatur vltimus finis, aut aliqua remanent entia, aut nõ, nõ potest dici primum, quia nõ dependerent essentialiter ab vltimo fine cuius oppositũ probatum est in ratione præcedenti, ergo secundum, & per consequens sibi derelicta sunt non entia.

Huic rationi respondet Greg. dicens, maiorem non esse veram æquipolleat isti. Omne ens quod si aliud non esset ipsum non esset, est effectiue productum. Dicit quod hæc est vera, si illud aliud sit possibile non esse.

Nunc autem ipsum primum ad cuius non esse quilibet aliud nõ esset, nõ est possibile non esse, si vero illud aliud non sit possibile non esse, maior non habet euidentiam.

Sed Greg. non considerauit totũ sensũ & processũ Heruei, nã Herueus vbi supra, adducit hãc responsione Greg. & declarat nullam esse ex veritate conditionalis, secundum quam procedere intendit Herueus in hac ratione.

Intendit

Intendit enim quo dato quod sit impossibile, Deum non esse, & sit impossibile cœlum & intelligentiam nō esse, tamen est vera, si Deus nō esset, cœlū non esset, ex qua illatione manifestatur, quòd si per impossibile, cœlū relinqueretur sibi, esset non ens, ergo signum est, quod acquirit esse effectiue ab alio, vnde dicit Her. & bene, quod responsio data à Gregor. videtur procedere ex ignorantia logicæ.

Tertia ratio, quę etiam est Heruei. Omne quod habet causam finalem, habet causam efficientem, quia causalitas finis est id, cuius gratia aliquid fit. Sed omne ens præter primum habet causam finalem, ex duodecimo metaphysicæ, textu 51. ergo &c. Si igitur entia plura essent improducta, non omnia haberent causam finalem, quod repugnat philosopho & veritati.

Huic rationi respondet Gregor. quod habet minorem efficaciam, quàm præcedens eo quod maior est falsa, & quod additur de causalitate causæ finalis, scilicet quod est id, cuius gratia aliquid fit, est falsum.

Sed hæc responsio, est voluntaria & cōtra philosophum. Constat enim quòd in 5. metaphysi. in capitulo de causa, designauit causam finalem ex hoc, quòd est illud gratia cuius aliquid fit, ergo male dicit Gregor. id esse falsum, secundum philosophum. Tunc sic. Omne quod habet causam finalem, habet id cuius gratia factum est. Sed cœlum & intelligentiæ secundum te habent causam finalem, non solum quo ad motum, sed etiam quo ad esse ipsarum, quoniam dicit Gregor. quod conceditur ens esse dependentes secundum esse à prima causa, vt à fine, ergo cœlum & intelligentiæ habent illud cuius gratia factæ sunt, & sic includunt causam productiuam ex eo, quod habent causam finalem.

Vltimò aduerte, quòd licet contra hanc determinationē fiāt plura argumēta, quæ videre poteris in Herueo in quol. 2. in quæstione prima, quæ videtur fundari in doctrina philosophi, tamen nullum videtur difficilius, quam illud quod fundatur in 2. metaphysi. in textu quarto, vbi inquit philosophus. Quare semper existentium principia esse verissima necesse est, non enim quandoque vera, quandoque non vera, nec illis, causa aliqua vt sint, sed illa aliis, ex his vltimis verbis habetur, quòd principia corporum cœlestium, quæ sunt intelligētiæ, non habent causam aliquam vt sint, ergo non sunt producta à prima causa.

Ad hoc dicũt aliqui præcipue Ioan.Bach.in 2.dist.1.quæst. 1.art.4.quòd philosophus non intendit negare,quòd intelligentiæ acquirant esse ab alio,& q habeãt causam vt sint, sed q illa causa non potest dici efficiẽs proprie.Arbitratur enim q efficiens proprie sit illud,quod extrahit aliquid de potentia subiectiua vel materiæ ad actum, quoniam prima causa non abstrahit intelligentias de tali potentia,eo quod nõ habent materiam,ideo non proprie dicitur efficiens respectu earum,si autem sumatur potentia pro non repugnãtia ad esse,potest dici large efficiens,eo quòd ex se non habent esse,sed trahuntur ad esse à prima causa,& vt sic non negaret philosophus,quin habeant causam vt sint, quoniã iam præmiserat,quod maxime ens,est causa omnis entis.

Sed si aduertis,isti decipiuntur in hoc,quod credunt apud philosophum omnem efficientiam esse physicam,quæ profecto requirit potentiam subiectiuam,verum apud philosophum & secundum veritatem datur etiam efficientia metaphysica,quæ non est per motum nec mutationem physicam,cuius signum est,quòd philosophus in 9. metaphysi.tex.1.dicit,quod potentia & actus sunt in plus,quàm eorum,quæ dicuntur secundum motum solum,si quid ergo concludunt sic dicentes,hoc tantum cõcludunt,quòd prima causa nõ est efficiens physicum,sed metaphysicum.Melius est ergo vt exponas dictum philosophi,vt iam exposuimus in 2.lib.metaph.q.4.Vbi adduximus tres responsiones.Hæc dicta sint pro præsenti quæsito.

Quæstio 23. Si est tantum vnus Deus,ita quod non possint esse plures.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

IN hac quæstione pro suprema resolutione aduerte,quòd hæc conclusio,est tantum vnus Deus, vno modo est demonstrata , in alio non. Nam si supponatur & acceptetur,quòd ly Deus significat ens eminentissimum , quo maius nec dari potest,quod est entitatis perfectionis & vigoris infiniti,quod est vniuersalis causa productiua omnium,finisque vniuersalis ad quem omnia ordinantur , vt inter ea sit ordo & connexio,proculdubio acceptatis his eminentiis pluribus rationibus demonstratur vnitas Dei, implicat enim dari plura entia absolute optima,quæ sint infinita intensiue,& primæ causæ vniuersales omnium entium totales & eiusdẽ ordinis,vnde & rationes B.Tho.in

Prima parte, quæst. 11. artic. 3. & Scoti in prima dist. 2. quæst. 3. quas adducit Ant. And. in libro 12. metaphys. quæst. vlt. apud intellectum recte dispositum efficaciter concludunt intentum, admissis prædictis eminentiis, si autem tales eminentiæ non acceptantur, vt sufficienter probatur in quæstionibus superioribus, vbi actum est de infinitate primi, & de sua vniuersali causalitate effectiua respectu omnium entium, non video, quomodo prædicta conclusio sit demonstrata, nec possit demonstrari. Non enim implicat dari duo prima, quæ sint æque perfecta, finitæ perfectionis, & eiusdē speciei, præcipue si non sustinueris, quòd sola materia est ratio multiplicandi indiuidua sub eadē specie, & quòd sint illa duo prima, vt duæ primæ causæ partiales concordes ex natura sua ad productionem cuiuscunque effectus, & ideo quia Comment. negat infinitum vigorem, & vniuersalem causalitatem productiuam omnium entiū conuenire primo principio, truncauit viam ex sua nequitia probandi vnū verū Deum. Nec obstat, quòd ille ponit tantum vnū primum motorem amatum & desideratum totius vniuersi, bonum ad quem ordinantur omnia, quoniam ille motor remotis prædictis eminentiis, non est vere Deus. Omnes enim recte sentientes de Deo, concipiunt, quòd Deus est id quo maius dari nec cogitari potest, Constat autem, quòd quocunque finito secundum entitatem, & potētiā, & intellectum, & voluntatem, maius cogitari potest. Quare &c.

Et quoniam Ioan. Bach. in 1. dist. 21. quæst. 1. tenet supradictas eminentias, non esse demonstratas de Deo, ideo declinās ad errorem Auer. soluit omnes rationes philosophorum & Scot. quæ partim sunt B. Tho. Tu igitur si vis efficaciter probare Dei vnitatem, sustinebis in Deo infinitatem vigoris, vt supra in q. 20. & efficientiam vniuersalem respectu omnium entium, vt in q. præcedenti, & tunc aduertes solutiones Ioan. Bach. nullas esse. Scito tamē, quod effectus inordinatus quo feruntur Commētistæ pro Comment. obstruit hanc viam veritatis.

Aduerte vltimo, quod ipse Ioā. Bacho. vbi supra, postquā soluit, rationes probātes Dei vnitatē, sumptas ex Scot. & ex B. Tho suadens sibi ꝙ sit altioris ingenij, quàm prænominati, format vnicam rationē, ad probandum Dei vnitatē, quæ talis est. Quod est tota entitas eminēter subsistēs, tota entitas dico, ens & possibilis actu, siue creata, siue increata, est numero tātū vnū. Primū est huiusmodi, ergo est tantum

datam ab antiquis de infinito, quam philosophus reprobat in eodem loco, scilicet in 3. phys. in tex. 62. vbi inquit. Accidit contrarium esse infinitum, quàm sicut dicũt, scilicet antiqui, non enim cuius nihil est extra, sed cuius semper est aliquid extra, hoc infinitum est, ergo nec ratio sua est fortior aliis, & ideo vt vanus, & quasi negans diuinas eminentias, quarum cognitio est nobis veluti inferior à natura, est relinquendus. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 30. Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens productum sit ens contingens.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

IN hac quæstione agendum est de necessitate primi, quē dicimus Deum, & Auic. appellat ipsum necesse, aduerte igitur antequam deueniamus ad resolutionem, quod supponimus omne ens aliud à Deo esse productiue à Deo, ita quod est vere effectus eius, & tunc quæritur, si enti quod habet esse ab alio repugnat necessitas essedi. Sic igitur procedendum est. Primò declarabitur quid Auicen. & Comment. senserint in hoc, Secundò quomodo B. Tho. in aliquo tenet cum Comment. & in aliquo non. Tertiò quomodo via B. Tho. continet veritatem. Quartò quomodo Scotus & sequentes eum nihil concludunt contra B. Tho. Qui Scotus sequitur viam Auicen.

Circa mentem Auicen. aduerte quod diuidit ens vt ens, in necessarium & possibile, necessarium ponit tantum vnum, quod appellat necesse esse, quod est primum principium, eo quod nullam causam habet, & est omnino independens, habens ex se esse, & nullo modo non esse, & de hoc vno necesse esse pertractat in 1. lib. suæ metaph. cap. 2. & 3. Possibile autem extimat omne ens productũ, eo quod habet esse ab alio, & sibi derelictum quocunque alio circũscripto non habet esse, ex consequenti est non ens ex se, ergo possibile vt dicatur possibile, quod ex se non habet esse, & potest esse per aliud, & quia intelligentiæ & cœli, & animæ eorum sunt productæ, vt tenet ipse in lib. 9. suæ metaphy. cap. 4. ideo locat ea inter possibilia, & breuiter secundum ipsum non datur ens productum siue materiale, siue immateriale, quod sit necesse esse, ex consequenti, solum primum principium est necesse esse.

Circa mentem Auer. aduerte, quòd vt videre poteris in .12. metaph. comm e.41. de quo plenā fecimus mentionē in q.28. huius li. tenet necessarium esse duplex quoddā ex se quoddam ex alio. De eo quod est ex alio ponit exemplū de motu cœli quem dicit esse necessarium, & tamen est ex alio, id est à motore, eo quod motui contrariatur quies; & ideo motus in se est possibilis non esse p quieté oppositam Si ergo debet esse necessarius, habebit hoc ab altero, id est à motore æterno omnino immobili, & sine discontinuatio ne mouente. Necessarium ex se ponit ens permanēs; & substantiam incorruptilem, vt intelligétiam & cœlū, ita quòd secundum ipsum repugnat, substantiam aliquam esse possibilem ex se, & necessariam ex alio. Arbitratur enim in prædicto comment. quòd natura possibilis & transmutaretur in naturam necessarij, quòd est falsum & impossibile, quoniam repugnat vnum oppositum transmutari in aliud oppositum, sed potius destruitur, non enim calidum trāsit in frigidum, sed corrupto calido fit frigidum, & quod hæc fuerit opinio sua, vide in commen. 41. huius lib. ab eo loco vbi incipit, Et ideo non est verum aliquid possibile esse ex se, vsque ibi, Omnis igitur potentia mouens &c.

Quantum ad secundum, scilicet quomodo B. Tho. concordat cum Comment. aduerte, quod concordat in conclusione, scilicet quod aliquod productum ab alio est necessarium sicut exemplificat de motu cœli. Non tamen concordat in extensione conclusionis, quoniam Comment. tenet eam verificari solum de ente successiuo, vt de motu cœli & tempore. Sed B. Tho. tenet eam verificari & in ente successiuo & in ente permanenti incorruptibili, vt in cœlo & intelligentia, ita quod licet habent esse ab alio, & non habeāt esse ex se, tamen possunt dici necessaria, quod non concedit Auicen. si autem Comment. teneret cælum & intelligētiam esse effectiue à primo principio, cum secundum peripateticos sint entia necessaria, eo qu d sunt incorruptibilia & æterna, tunc B Tho. & Cōment. concorda ent in cōclusione, & in extensione conclusionis. Sed iam supra in q. 28 huius lib. manifestauimus, quòd Comment. non cōcedit causam productiuam omnium entium, ideo B. Tho. nō in toto concordat cum illo licet magis laudet opinionem. Cōment. quàm Auicen. in quæstione de potētia Dei, quęst. 6. arti. 3 vbi vtranque pertractat.

Quantū ad tertium scilicet quomodo opinio B. Tho. cōtineat

tineat veritatem,& sic peripatetica, magis quam opinio Scoti aduerte.quod in vno sensu vera est in alio nō,Ideo vt videatur rei veritas, propono quatuor distinctiones, deinde formabo conclusiones responsiuas cum probationibus suis absolute succincte.

Prima distinctio est de possibili, possibile dicitur dupliciter.

Primò aliquid est possibile per potentiam intrinsecā actiuam,vel passiuam.Actiuam vt possibile est homini ambulare.ex eo quod habet potentiam progressiuam,passiuam vt possibile est hominem mori;ex eo quod habet materiā subiectam priuationi.

Secundò aliquid dicitur possibile,non per potētiā intrinsecam,sed per non repugnantiam.vel ad quod non sequitur impossibile,vel quod non implicat contradictionē vt possibile est esse duos soles,vel duas lunas, eo quod si ponantur,nulla sequitur repugnantia, Primum dicitur possibile reale.Secundum possibile logicum.

Secunda distinctio est de impossibili,impossibile dicit dupliciter.Primò per carentiam vel defectum potentiæ actiuæ vel passiuæ.Actiuæ,vt impossibile est talpam videre,passiuæ,vt impossibile est cœlum vel intelligentiā corrumpi.Secundò aliquid dicitur impossibile propter repugnantiam terminorum, tunc enim sequitur contradictio vt impossibile est hominem esse asinum esset enim rationale & non rationale.

Tertia distinctio est de necesse,necesse est duplex,scilicet absolute& conditionate,necesse absolute sumitur à causa intrinseca,vt à forma vel materia.A forma,vt necesse est hominem esse rationalem.A materia.vt necesse est elemētatum esse corruptibile.Conditionate sumitur ab efficiēte vel à fine.Ab efficiente,vt necesse est lapidem sursum proiectum ascendere.A fine.vt necesse est hominem velle viuere,respirare Sed necessitatem conditionatam dimittamus,quoniam non deseruit nobis.

Quarta distinctio.necesse absolute est duplex,quoddā p causam intrinsecam tantum vt cœlū esse incorruptibile eo quod non habet principium intrinsecum,quo possit non esse Quoddā per causam intrinsecā, scilicet per essentiā suā, & per habitudinem terminorū,ita quod,si nō esset,sequeretur cōditio,&est illud cuius esse nō depēdet ab alio imò suū esse est de ratione sua,&hoc modo solum primū prin

ipsu est necesse esse, quoniam dum dico Deus est, ly est, it de ratione sua, quoniam nullum extraneum est in Deo vnde si dico, Deus non est, est implicatio contradictionis, quoniam esse & non esse attribuuntur Deo. Nam in subiecto implicatur esse, cum Deus sit suum esse, & ex prædicato negato attribuitur non esse, vnde sicut ista, homo est animal, est necessaria ex habitudine terminorum, ita & ista Deus est.

Prima conclusio, intelligentiam desinere esse vel non esse, est possibile secundo modo, sed non primo modo. Dico secundo modo, quoniam non sequitur contradictio, si ponatur desinere esse. Potest enim nō conseruari à Deo, quo non conseruante desinet esse. Dico, sed non primo modo; quoniam cum sint simplices formæ, non habent potentiam passiuam intrinsecam, nec materiam, qua possint desinere esse, ergo illas desinere non est possibile primo modo.

Secunda conclusio, intelligentias desinere esse, est impossibile primo modo, sed non secundo modo. Dico primo modo, quoniam non habent principium intrinsecum suæ dissolutionis, cum careant materia, ex qua, & in qua. Dico sed non secundo modo, quoniam si desinat esse, non sequitur contradictio, vt prius dictum est, ergo eas desinere esse, non est impossibile secundo modo.

Tertia conclusio, intelligētias esse, est necesse absolute primo modo, quia non possunt non esse per causam intrinsecam nec per naturam suam, quæ caret omni principio intrinseco corruptionis, cum sint simplices actus.

Quarta conclusio, intelligentias esse, non est necesse absolute secundo modo, idest, ex habitudine terminorum; quoniam si ponantur non esse, vel non conseruari, nulla sequitur contradictio.

Quinta conclusio. Deum esse, est necesse esse primo & secundo modo; patet primo modo, quoniam est actus purus. ergo non habet principium intrinsecum corruptionis patet secundo modo, quoniam esse, est de ratione Dei vnde vt diximus, sicut ista, homo est animal, est necessaria ex habitudine terminorum, ita & ista, Deus est.

Sexta cōclusio, solus Deus est necesse esse absolute secū dō modo, loquendo de incomplexis; quoniam, solus hēt esse ex se, & est penitus indepēdens, ergo p nullā causam intrinsecam, nec extrinsecam potest non esse, & hoc est illud

illud necesse, quod probat esse tantum vnum, & non posse plurificari.

Quantum ad quartum scilicet ad opinionem Scoti, aduerte, quod in 1. dist. 8. q. 4. in ratione ad secundum argumẽtũ in fine quæstionis, tenet cum Auic. quod est productum non potest diuidi in necessarium & possibile, imò, quod omne productum est ens possibile & contingens quia ex se non habet esse, & potest desinere esse, si sibi relinquatur, sequentes autem Scot. conantur pluribus modis arguere contra determinationem factam pro via B. Tho. Præcipue aut sic arguunt. Quod in se est impossibile, nulli potentiæ est possibile, alioquin impossibile fieret possibile Sed S. substantiæ abstractæ non sunt possibiles non esse in se, sequitur, quod sint impossibiles non esse in se. æquipollent enim non possibile & impossibile, per nullam ergo potentiam poterunt non esse, siue intrinsecam siue extrinsecam. quod est falsum, & repugnans determinationi factæ.

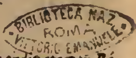
Ad hoc patet tibi solutio. si scieris applicare distinctiones suprapositas, probat enim solum, quod substãtiæ abstractæ sunt possibiles secũdo modo, & non primo modo, cũ quo stat, quod sunt necesse esse absolute primo modo, iuxta tertiam conclusionem suprapositam, vnde quando arguit, Quod in se est impossibile, nulli potentiæ est possibile, hæc non est vera, nisi de impossibili secundo modo, & quando arguitur, quod possibile fieret impossibile, negat, sed bene conceditur quod possibili secũdo modo, est impossibile primo modo, quæ non repugnant, quoniam nõ sunt respectu eiusdem modi. Omnia alia argumenta transeunt eiusdem distinctionibus, ideo nolo immorari.

Sed dices. Quare B. Thom. non concedit substantias abstractas si sunt productæ à primo quod sunt entia possibilia, & non necessaria, ex quo concedit, quod sunt possibiles non esse, secundo modo.

Respondetur, apud peripateticum, res productæ sortiuntur modum necessarium vel contingentem essendi, non à causa prima & remota, sed à causa proxima, siue extrinseca & ideo res quarum principia intrinseca sunt incorruptibilia, vt celum, vel quarum natura est simplex, immaterialis vt intelligentiæ. meritò dicuntur entia necessaria in se absolute primo modo. Res autem quarum principia intrinseca sunt opposito modo, vt puta quia habẽt materiam. cũ

priuatione siue sit materia prima, vt in compositis substantialibus inferioribus, siue sit materia secunda, quæ dicitur subiectum, vt in compositis accidentalibus, merito dicuntur entia non necessaria sed possibilia.

Concludimus ergo, quod licet sint multa entia necessaria in se, quia tamen sunt possibilia per potentiam extrinsecam, ideo solum primum principium, est omnino & excellentissime necesse esse, & nullo modo possibile, à quo in quo, ad quod, propter quod, est quicquid est, quod honoramus, & extollimus sub nomine Dei maximi & gloriosi per æternum. Amen.

Expliciunt quæstiones metaphysicales ordinatæ per Reuerendum magistrum Chrysostomum Iauel. Canapicium, ord. pred. philosophyæ ac diuinæ scientiæ doctorem, scripta manu propria, & per eundem reuisa Cremonæ. 1532. die 20. Ianuarij.

FINE